

Lokalitetsopslagene til rapporten

Status og udviklingstendenser for
**DANMARKS INTERNATIONALT
VIGTIGE FUGLEOMRÅDER**
(IBA'er)

Tekst: Thomas Vikstrøm, Heidi Thomsen, Malou Fenger, Michael Fink Jørgensen og Timme Nyegaard.
Faglig korrektur: Jesper Tofft.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	2
2. Tak	2
3. Læsevejledning til lokalitetsopslag	3
4. English summary	7
5. Liste over anvendte fuglenavne (Bird names in Danish and English, and scientific names)	8
6. Liste over Caretakerprojektets lokalkoordinatorer	10
7. Lokalitetsopslag	11

1. Indledning

Denne afsluttende rapport fra Caretakerprojektet følger ikke alene op på selve projektet, men også på en lang række tidligere undersøgelser af Danmarks vigtigste fuglelokaliteter. Nærværende del af rapporten består af en gennemgang af projektlokaliteterne én for én, mens baggrunden for projektet samt analyser af dets overvågningsresultater findes i den tilhørende, særskilt udgivne rapport.

2. Tak

Fra forfatterne skal der lyde den varmeste tak til de følgende:

- For bistand til rapportens udformning: Støttegruppen for rapporten (Knud N. Flensted, Irina Levinsky, Hans Meltofte, Ib Krag Petersen), Nathia Brandtberg, Michael B. Grell, Henning Heldbjerg, Michael Fink Jørgensen og Tine Stampe.
- For uvurderlige oplysninger om og data fra mange lokaliteter: Thomas Bregnballe (Institut for Bioscience, DCE, Aarhus Universitet), Ib Krag Petersen (Institut for Bioscience, DCE, Aarhus Universitet), Palle A.F. Rasmussen og Egon Østergaard.
- For faglig korrektur af udvalgte lokalitetsopslag: David Boertmann, Thomas Bregnballe, Preben Clausen, Lars Dinesen, Knud N. Flensted, John Frikke, Jens Gregersen, Poul Hald-Mortensen, Hans Erik Jørgensen, Erling Krabbe, Karsten Laursen, Hans Meltofte, Knud Pedersen, Ib Krag Petersen, Lars Maltha Rasmussen, Palle A.F. Rasmussen, Niels Riis og Egon Østergaard.

3. Læsevejledning til lokalitetsopslag

Denne læsevejledning indeholder forklaringer på en række punkter, som går igen i alle rapportens 130 lokalitetsopslag om de danske IBA'er. Vejledningen gennemgår punkt for punkt et IBA-lokalitetsopslag, som det er opbygget. For de 41 lokalitetsopslag, der omhandler lokaliteter, der ikke har IBA-status, er det dog kun få af læsevejledningens punkter, der er medtaget i opslaget.

Overskrift

IBA står for "Important Bird Area", som er BirdLife Internationals betegnelse for en fuglelokalitet, der opfylder organisationens kriterier for at være af international betydning for fuglelivet.

Det efterfølgende nummer svarer til lokalitetens nummer som EU-fuglebeskyttelsesområde. IBA nr. 112-114, 116-118, 120-121, 124-127, 144, 161 og 169 er dog ikke udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområder og er i stedet nummereret af BirdLife eller som led i Caretakerprojektet.

IBA'ens navn er som udgangspunkt identisk med det tilsvarende EU-fuglebeskyttelsesområdes navn (hvor et sådan findes), men er i en del tilfælde ændret som led i Caretakerprojektet. Det gælder fx, hvor den lokale caretakergruppe har fundet det gældende navn misvisende og derfor har valgt et andet navn.

Kort

IBA'ens afgrænsning er vist med en *rød* linje, mens EU-fuglebeskyttelsesområdets afgrænsning er vist med en *gul* linje, også hvis afgrænsningen af IBA og EU-fuglebeskyttelsesområde er sammenfaldende.

Kommune

Hvilke(n) kommune(r) IBA'en er beliggende i. Bemærk, at der kan være forskel på det kommunale tilhørsforhold for en IBA og det evt. tilsvarende EU-fuglebeskyttelsesområde, hvis disse er afgrænset forskelligt.

Areal

IBA'ens areal opgjort i km². Bemærk, at der kan være forskel på arealet af en IBA og af det evt. tilsvarende EU-fuglebeskyttelsesområde, hvis disse er afgrænset forskelligt.

Ejer

IBA'ens ejer(e), ofte blot angivet som enten offentligt eller privat.

Naturtyper

IBA'ens naturtyper i procent er anført efter arealandel i faldende rækkefølge. Følgende naturtyper er anvendt: Skov, hede, eng, mose, agerland, ferskvand, klit, strand, brakvand og hav.

Beskyttelse

IBA'ens formelle beskyttelse er anført, dvs. hvorvidt lokaliteten helt eller delvis er udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde, udpeget som EU-habitatområde, udpeget som Ramsarområde, deklarationsfredet og/eller udlagt som vildtreservat. Evt. beskyttelse i medfør af Naturbeskyttelseslovens § 3 er kun anført, hvis en sådan beskyttelse er den eneste form (eller den eneste af få former) for naturbeskyttelse på lokaliteten.

Ynglefugle

Dette afsnit er kun medtaget, hvis der indgår ynglefugle blandt lokalitetens fokusarter. Ved "fokusarter" forstås arter som opfylder ét eller flere af følgende tre kriterier: 1) Arter, der er medtaget på lokalitetens IBA-kvalifikationsgrundlag (Heath & Evans 2000); 2) arter, der er medtaget på lokalitetens gældende EU-udpegningsgrundlag (Naturstyrelsen 2012); 3) arter, der som følge af Caretakerprojektets overvågning har vist sig at opfylde BirdLife Internationals IBA-kriterier og/eller Naturstyrelsens EU-kriterier, men som ikke er medtaget på nogen af de to ovennævnte grundlag.

Indholdet af ynglefugletabellerne er i høj grad forklaret i tabelteksten, men følgende skal tilføjes:

- Fuglearternes rækkefølge følger DOFbasen
- Tabellens fugledata er fordelt på følgende (projekt-)perioder, som vel at mærke ikke er lige lange:
 - o 1960-1977: Større Danske Fuglelokaliteter (Ferdinand 1967, 1971, 1980)
 - o 1978-1981: Lokalitetsregistreringen (12 amtsrapporter samt Dybbro 1985)
 - o 1982-1991: Mellemliggende periode (bl.a. Falk & Brøgger-Jensen 1990)
 - o 1992-1996: Fuglenes Danmark (13 amtsrapporter samt Grell 1998)
 - o 1997-2002: Mellemliggende periode (bl.a. Clausen 2006)
 - o 2003-2008: Caretakerprojektet, fase I (nærværende rapport)
 - o 2009-2013: Caretakerprojektet, fase II (nærværende rapport)

- For perioderne før 1997 foreligger i høj grad kun maksimumstal for hele perioden, og det er derfor kun sådanne, der er angivet i tabellen. Eventuelle usikkerheder i maksimumstallene er vist med gennemsnit, dvs. at hvis det maksimale antal ynglepar i en periode var fx 60-80 par, er dette gengivet som 70.
- For de tre seneste perioder (efter 1996) har der i vid udstrækning kunnet findes maksimumstal for alle år, og medianen af disse maksimumstal er vist for hver periode. Lige under medianen vises (med mindre skrift i parentes) periodens laveste og højeste maksimumstal.
- Det er angivet med en note, hvis den viste median bygger på data for færre end alle år, dog kun hvis der mangler data for mere end ét år. Hvis der fx for perioden 1997-2002 foreligger data for fem år, betragtes dette som på højde med data for seks år, og der er ikke angivet nogen note herom. Som ovenfor er eventuelle usikkerheder gengivet som gennemsnit af de oplyste tal.
- Med "Fokustype" menes, hvorvidt arten i 2000 var med til at kvalificere lokaliteten som IBA efter BirdLife Internationals kriterier, og/eller om arten er optaget på EU-udpegningsgrundlaget, enten ved EU-fuglebeskyttelsesdirektivets ikrafttræden i 1983 eller ved en af de senere revisioner af udpegningsgrundlagene i 2005 og 2012 (for skarv tillige i 2008-2009). Førstnævnte angives med "IBA 2000", sidstnævnte med "EU" og det pågældende årstal. Hvis der ved fokustype er angivet "DOF", betyder det, at DOF finder, at arten bør tilføjes IBA-kvalifikationsgrundlaget og/eller EU-udpegningsgrundlaget, hvilket i givet fald er nærmere forklaret længere nede i teksten.
- Med "Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegningsgrundlaget" menes det antal ynglepar, der ligger til grund for artens optagelse på IBA-kvalifikationsgrundlaget og/eller EU-udpegningsgrundlaget. I en række tilfælde er der her anført "Ikke relevant", nemlig hvis arten er fokusart alene som følge af Caretakerprojektets overvågning og således ikke medtaget på hverken IBA-kvalifikationsgrundlaget eller EU-udpegningsgrundlaget.
- Med "Mål i Natura 2000-planen" menes det antal ynglepar, som lokaliteten ifølge den aktuelle Natura 2000-plan skal kunne oppebære. I en række tilfælde er der ligeledes her anført "Ikke relevant", nemlig hvis a) arten er fokusart alene ud fra IBA-kriterier eller som følge af Caretakerprojektets overvågning og således ikke medtaget på EU-udpegningsgrundlaget, eller hvis b) arten ganske vist nu er på EU-udpegningsgrundlaget, men ikke var det i 2011, da Natura 2000-planerne blev udarbejdet
- Noter: Herunder oplyses følgende:
 - o Om der evt. tidligere har været andre fokusarter, som ikke betragtes som sådanne længere, samt om evt. fokusarter er taget af EU-udpegningsgrundlaget og hvornår. Kun arter, der på et tidspunkt har været optaget på enten EU-udpegningsgrundlaget og/eller IBA-kvalifikationsgrundlaget, er medtaget.
 - o Om tallet i tabellen, som regel medianen, bygger på noget andet end maksimumstallene fra alle årene i perioden; det vil i givet fald oftest være enten
 - a) maksimumstal for 1-2 år
 - b) maksimumstal for 3-4 år
 - c) Danmarks Miljøundersøgelser (DMU, nu Institut for Bioscience/DCE, Aarhus Universitet) maksimumstal for perioden 1998-2003 og gennemsnittet heraf; disse tal, som er fra 2006, udgør en redigeret og kommenteret udgave af hovedparten af Naturstyrelsens baggrundsmateriale for opdatering af udpegningsgrundlagene for trækfugleforekomster i EU-fuglebeskyttelsesområderne
 - d) maksimumstal inkl. 2013 og/eller -14 i de tilfælde, hvor sådanne data forefindes og bidrager positivt til periodens maksimum – dette for "at lade tvivlen komme den anklagede (lokalitet) til gode".

Væsentlige fejlkilder

I dette afsnit sammenfattes mangler i datagrundlaget for ynglefuglene, ligesom der gøres opmærksom på det, hvis visse data i tabellen ikke anses for fyldestgørende.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

I dette afsnit fremlægges lokalitetens samlede tilstand bedømt med udgangspunkt i BirdLife Internationals princip om at "ingen kæde er stærkere end det svageste led", dvs., at hvis tilstanden for mere end 10 % af fokusarterne er utilfredsstillende, er den samlede tilstand det også (BirdLife International 2006). BirdLife International har dog til anvendelsen af dette princip tilføjet, at det er vigtigt at bruge sund fornuft og ikke bedømme tilstanden på en lokalitet som utilfredsstillende, hvis fx de aktuelle bestandstal for en art langt overstiger de nødvendige kriterier, selvom de aktuelle tal måske ikke er så høje som før i tiden. Hvor det grundlæggende princip fraviges ved bedømmelsen, er dette begrundet i teksten. I sådanne tilfælde vil den pågældende arts navn stadig blive vist med rødt og understregning i tabellen, selvom det som sagt i teksten forklares, hvorfor tilstanden alligevel bedømmes som tilfredsstillende.

Ved "tilfredsstillende" forstås som udgangspunkt, at bestanden inden for projektperioden (2003-12) har været på højde med, dvs. på mindst 90 % af et tilfredsstillende bestandsniveau, som regel bedømt ud fra de tidligere perioders bestandsniveauer og måltallene. Ved "måltallene" forstås dels de bestandstal, der udgjorde basis for optagelsen af arten på IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget, dels det bestandsniveau som evt. er fastsat som mål i den gældende Natura 2000-plan fra 2011.

Der er her behov for yderligere en kommentar til, hvordan vurderingerne "tilfredsstillende" hhv. "utilfredsstillende" bør opfattes, idet det ikke alene er forholdene på en lokalitet, herunder dens forvaltning, der kan være årsag til, at en art kan være i tilbagegang. Også, og ikke mindst, udefrakommende klima- og miljøforhold, herunder forringede forhold i vinterkvarteret, jagt, farer under trækket m.m., kan være årsag hertil. Dvs. at en lokalitet i princippet kan være i en tilfredsstillende tilstand, men at eksterne forhold influerer på, om visse af dens fokusarter stadig er til stede eller ej. Dette gælder nok især for arter, der er optaget på EU-udpegningsgrundlaget tilbage i 1983 (ofte baseret på ældre data), hvor forholdene var anderledes end i dag, og hvor man ikke i dag i praksis kan gøre noget for dem. Urfugl, toplærke og høgesanger er eksempler på arter, som er helt forsvundet, uanset hvad man har gjort for dem. Hvor sådanne forhold menes at påvirke tilstanden for en lokalitet, er de diskuteret i det enkelte lokalitetsopslag.

Ynglende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Dette afsnit er kun medtaget, hvis optællinger i projektperioden (2003-13) har vist, at yderligere ynglende fokusarter opfylder BirdLife Internationals IBA-kriterier eller EU-kriterierne.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Evt. sådanne arter er her oplistet uden yderligere kommentarer. Det gælder fx engfuglene engryle, brushane og stor kobbersneppe, der i 1960'erne og -70'erne forekom på langt flere lokaliteter end dem, hvorpå de siden er blevet optaget på EU-udpegnings- og/eller IBA-kvalifikationsgrundlaget.

Rastefugle

Dette afsnit er kun medtaget, hvis der indgår rastefugle blandt lokalitetens fokusarter. Indholdet af rastefugletabellerne er i høj grad forklaret i tabelteksten, men de samme yderligere forklaringer som ovenfor under ynglefugle skal tilføjes, idet "ynglepar" dog her skal erstattes med "individer".

Væsentlige fejlkilder

Som under ynglefugle ovenfor.

Aktuel tilstand for rastende fokusarter

Som under ynglefugle ovenfor. En væsentlig tilføjelse her er, at der for rastende vandfugles vedkommende i teksten ofte henvises til det såkaldte 1%-kriterium, dvs. 1% af den biogeografiske bestand (også kaldet *flyway*-bestanden) af en art, der regelmæssigt raster i Danmark. Rastefuglenes bestandsstørrelser estimeres jævnlige af organisationen Wetlands International (2015), senest i 2002, 2006 og 2012. Dette kriterium er internationalt anerkendt som afgørende for, om en lokalitet betragtes som værende af international betydning for vandfugle.

Der kan her være brug for en bemærkning om datagrundlaget for opgørelserne. Det er velkendt, at tre optællinger af en eng i yngletiden ofte er tilstrækkeligt til bedømmelse af antallet af ynglende viber på engen, men når det drejer sig om rastefugle, kan deres antal svinge voldsomt, såvel inden for et døgn som fra dag til dag, især på lokaliteter med tidevand. Hvor der således for en lokalitet anføres en utilfredsstillende udvikling med kun maks. 350 fugle i perioden mod 8000 på udpegningsgrundlaget, kan man spørge, om der er talt ofte nok, altså om datagrundlaget er tilstrækkeligt til en vurdering. En særlig problematik gør sig gældende i Vadehavsområdet, som udgøres af hele ni forskellige IBA'er, som de rastende fugleflokke kan flytte sig imellem. Således kan én vadehavs-IBA på et tidspunkt kun opvise få fugle, som imidlertid blot er flyttet til en nabo-IBA.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Som under "Ynglende fokusarter..." ovenfor.

Andre rastefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Evt. sådanne arter er her oplistet uden yderligere kommentarer.

Aktuelle trusler

I dette afsnit gennemgås de *aktuelle* trusler mod IBA'ens fokusarter, dvs. at der normalt ikke omtales tidligere trusler som fx den tidligere planlagte storlufthavn på Saltholm. Afslutningsvis sammenfattes trusselsbilledet efter BirdLife Internationals system i en tabel. Tabellens pointsystem er forklaret i tabelteksten.

Mest nødvendige tiltag

Dette afsnit følger i umiddelbar forlængelse af det ovennævnte afsnit om aktuelle trusler mod fokusarterne og er disponeret på tilsvarende måde. Afsnittet afsluttes med en tabel, der sammenfatter lokalitetens beskyttelsesstatus efter BirdLife Internationals system (BirdLife International 2006). Tabellens pointsystem er forklaret i tabelteksten, som dog af pladshensyn er forkortet i forhold til den oprindelige tekst fra BirdLife; denne gengives her nedenfor:

Conservation designation	Score
Whole area of IBA covered by appropriate conservation designation (>90%)	3
Most of IBA covered (including the most critical parts for the trigger species) (50–90%)	2
Some of IBA covered (10–50%)	1
Little/none of IBA covered (<10%)	0

Management planning	Score
A comprehensive and appropriate management plan exists that aims to maintain or improve the populations of qualifying species	3
A management plan exists but it is out of date or not comprehensive	2
No management plan exists but the management planning process has begun	1
No management planning has taken place	0

Conservation action	Score
The conservation measures needed for the site are being comprehensively and effectively implemented	3
Substantive conservation measures are being implemented but these are not comprehensive and are limited by resources and capacity	2
Some limited conservation initiatives are in place (e.g. action by LCGs)	1
Very little or no conservation action is taking place	0

The IBA is assigned an overall response status score based on the summed status scores for the three different action types as follows:

Summed action scores	IBA action status score & its description
8–9	3 High
6–7	2 Medium
2–5	1 Low
0–1	0 Negligible

Anvendte specifikke referencer

I denne liste er kun medtaget anvendte referencer om netop den pågældende lokalitet, evt. inkl. få andre lokaliteter. Hvad angår Naturstyrelsens basisanalyser og Natura 2000-planer, er det den første generation af disse – fra hhv. ca. 2007 og -11, der er anvendt. Referencer vedr. mange lokaliteter, såsom nationale overvågningsrapporter, er derimod samlet i rapportens tværgående referenceliste; se den særskilt udgivne rapport.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-13)

Her oplystes så vidt muligt alle personer, der inden for projektperioden 2003-13 er eller har været tilmeldt som caretakere på lokaliteten, uanset aktivitetsniveau. Listen er ordnet i alfabetisk rækkefølge efter efternavn. Caretakere, der er eller har været tilmeldt som lokalitetskontakter, er fremhævet med understregning, og perioden med funktion som lokalitetskontakt er angivet. Fungerer en lokalitetskontakt stadig i skrivende stund, er dette markeret ved udeladelse af et afsluttende årstal, fx "2005-".

4. English summary

This final report from The Danish IBA Caretaker Project not only follows up on the project itself, but also on numerous previous studies of Denmark's most important bird sites. This part of the report consists of reviews of the project sites one by one, while the background for the project and analyses of the monitoring results can be found in an attached, separately published report.

How to read the site tables - breeding birds ("ynglefugle")

- A list of Danish, scientific and English bird names is found at the end of this section.
- Taxonomy follows DOFbasen, BirdLife Denmark's online Bird Database.
- The bird data of the tables are distributed on the following (project) periods, which are not equally long:
 - o 1960-1977: Ferdinand 1967, 1971, 1980.
 - o 1978-1981: Dybbro 1985, Dybbro *et al.* 1982-83.
 - o 1982-1991: In-between period.
 - o 1992-1996: Grell 1998, Nielsen 1997-98.
 - o 1997-2002: In-between period.
 - o 2003-2008: IBA Caretaker Project, phase I (this report)
 - o 2009-2013: IBA Caretaker Project, phase II (this report)
- For the periods before 1997 mostly only maximum numbers for each period are available, wherefore only such numbers are shown in the tables. If the maximum number of breeding pairs in a period was e.g. 60-80 pairs, this is shown as 70.
- For the latest three periods (after 1996) it has to a large degree been possible to get maximum numbers for every year, and the median of these maximum numbers are shown for each period. Right under the median (with lesser numbers in brackets) the minimum and maximum numbers of the period are shown.
- If the median shown builds on data for less than all years, this is stated in a note, although only if data for more than one year is lacking. Thus, if for example for the period 1997-2002 data are available for five years, this is considered to be at the same level as data for six years, and there is no note about this. As above, possible uncertainty is shown as the average of the available numbers.
- "Fokustype" means 1) whether the species in 2000 formed a part of the basis of designation of the site as an IBA following the criteria of BirdLife International. And/or 2) whether the species formed a part of the basis of designation of the site as an SPA, either at the implementation of the EU Bird Directive in 1983 or at later revisions of the bases of designations in 2005 and 2012 (for cormorant in 2008-2009, too). The first mentioned is shown as "IBA 2000", the last mentioned as "EU" and the year in question. If "Fokustype" is stated as "DOF", it means that BirdLife Denmark finds that the species should be added to the IBA or SPA basis of designation.
- "Grundlag for IBA-kvalifikation/EU-udpegning" (basis of IBA/SPA designation) means the number of breeding pairs that made the species part of the basis of IBA and/or SPA designation of the site. Here in a number of cases "Ikke relevant" (not relevant) is stated, i.e. if a species is listed only as a consequence of the project monitoring and thus doesn't form part of the IBA and/or SPA designation.
- "Mål i Natura 2000-planen" (Objective of the Natura 2000 plan) means the number of breeding pairs, which the site according to the recent Natura 2000 plan should be able to hold. Again here in a number of cases "Ikke relevant" (not relevant) is stated, i.e. if a) the species is only listed on the basis of IBA criteria or as a consequence of the project monitoring and thus doesn't form part of the basis of the SPA designation. Or if b) the species now in fact forms part of the basis of the SPA designation, but didn't do so in 2011, when the recent Natura 2000 plans was drafted.

How to read the site tables - staging birds ("rastefugle")

This section to a high degree follows the framework of the site tables for breeding birds (see above), but note that individuals here substitute breeding pairs. Another substantial note is that for staging waterbirds often the so-called 1% criterion is referred to, i.e. 1% of the biogeographical population (also called the *flyway* population) of a species that regularly is staging in Denmark. The population sizes of staging waterbirds regularly are estimated by the organization Wetlands International (2015), most recently in 2002, 2006 and 2012.

5. Liste over anvendte fuglenavne (Bird names in Danish and English and scientific names)

Dansk (Danish)	Videnskabeligt (Scientific)	English
Alk	<i>Alca torda</i>	Razorbill
Almindelig ryle	<i>Calidris alpina</i>	Dunlin
Bjergand	<i>Aythya marila</i>	Greater Scaup
Blishøne	<i>Fulica atra</i>	Eurasian Coot
Blåhals	<i>Luscinia svecica</i>	Bluethroat
Blå kærhøg	<i>Circus cyaneus</i>	Hen Harrier
Bramgås	<i>Branta leucopsis</i>	Barnacle Goose
Brushane	<i>Calidris pugnax</i>	Ruff / Reeve
Dværgmåge	<i>Hydrocoloeus minutus</i>	Little Gull
Dværgterne	<i>Sternula albifrons</i>	Little Tern
Ederfugl	<i>Somateria mollissima</i>	Common Eider
Engryle	<i>Calidris alpina schinzii</i>	Short-billed Dunlin
Engsnarre	<i>Crex crex</i>	Corncrake
Fiskeørn	<i>Pandion haliaetus</i>	Osprey
Fjordterne	<i>Sterna hirundo</i>	Common Tern
Fløjlsand	<i>Melanitta fusca</i>	Velvet Scoter
Gravand	<i>Tadorna tadorna</i>	Common Shelduck
Grågås	<i>Anser anser</i>	Greylag Goose
Gråstrubet lappedykker	<i>Podiceps grisegena</i>	Red-necked Grebe
Havlit	<i>Clangula hyemalis</i>	Long-tailed Duck
Havterne	<i>Sterna paradisaea</i>	Arctic Tern
Havørn	<i>Haliaeetus albicilla</i>	White-tailed Eagle
Hedehøg	<i>Circus pygargus</i>	Montagu's Harrier
Hedelærke	<i>Lullula arborea</i>	Woodlark
Hjejle	<i>Pluvialis apricaria</i>	European Golden Plover
Hvepsevåge	<i>Pernis apivorus</i>	European Honey Buzzard
Hvidbrystet præstekrave	<i>Charadrius alexandrinus</i>	Kentish Plover
Hvidklire	<i>Tringa nebularia</i>	Common Greenshank
Hvid stork	<i>Ciconia ciconia</i>	White Stork
Hvinand	<i>Bucephala clangula</i>	Common Goldeneye
Høgesanger	<i>Sylvia nisoria</i>	Barred Warbler
Isfugl	<i>Alcedo atthis</i>	Common Kingfisher
Islandsk ryle	<i>Calidris canutus</i>	Red Knot
Klyde	<i>Recurvirostra avosetta</i>	Pied Avocet
Knarand	<i>Anas strepera</i>	Common Gadwall
Knopsvane	<i>Cygnus olor</i>	Mute Swan
Knortegås	<i>Branta bernicla</i>	Brent Goose
Kongeørn	<i>Aquila chrysaetos</i>	Golden Eagle
Kortnæbbet gås	<i>Anser brachyrhynchus</i>	Pink-footed Goose
Krikand	<i>Anas crecca</i>	Eurasian Teal
Lille kobbersneppe	<i>Limosa lapponica</i>	Bar-tailed Godwit
Lille skallesluger	<i>Mergellus albellus</i>	Smew
Lomvie	<i>Uria aalge</i>	Common Murre
Lysbuget knortegås	<i>Branta bernicla hrota</i>	Pale-bellied Brent Goose
Mallemuk	<i>Fulmarus glacialis</i>	Northern Fulmar
Markpiber	<i>Anthus campestris</i>	Tawny Pipit
Mosehornugle	<i>Asio flammeus</i>	Short-eared Owl
Mørkbuget knortegås	<i>Branta bernicla bernicla</i>	Dark-bellied Brent Goose
Natravn	<i>Caprimulgus europaeus</i>	European Nightjar
Nordisk lappedykker	<i>Podiceps auritus</i>	Slavonian Grebe
Perleugle	<i>Aegolius funereus</i>	Boreal Owl
Pibeand	<i>Anas penelope</i>	Eurasian Wigeon
Pibesvane	<i>Cygnus columbianus</i>	Bewick's Swan
Plettet rørvagtel	<i>Porzana porzana</i>	Spotted Crake
Pomeransfugl	<i>Charadrius morinellus</i>	Eurasian Dotterel
Ride	<i>Rissa tridactyla</i>	Black-legged Kittiwake
Rovterne	<i>Hydroprogne caspia</i>	Caspian Tern

Rødben	<i>Tringa totanus</i>	Common Redshank
Rød glente	<i>Milvus milvus</i>	Red Kite
Rødrygget tornskade	<i>Lanius collurio</i>	Red-backed Shrike
Rødstrubet lom	<i>Gavia stellata</i>	Red-throated Loon
Rørdrum	<i>Botaurus stellaris</i>	Eurasian Bittern
Rørhøg	<i>Circus aeruginosus</i>	Western Marsh Harrier
Sandløber	<i>Calidris alba</i>	Sanderling
Sandterne	<i>Gelochelidon nilotica</i>	Gull-billed Tern
Sangsvane	<i>Cygnus cygnus</i>	Whooper Swan
Sildemåge	<i>Larus fuscus</i>	Lesser Black-backed Gull
Skarv	<i>Phalacrocorax carbo</i>	Great Cormorant
Skeand	<i>Anas clypeata</i>	Northern Shoveler
Skestork	<i>Platalea leucorodia</i>	Eurasian Spoonbill
Sortand	<i>Melanitta nigra</i>	Common Scoter
Sorthovedet måge	<i>Larus melanocephalus</i>	Mediterranean Gull
Sortklire	<i>Tringa erythropus</i>	Spotted Redshank
Sortspætte	<i>Dryocopus martius</i>	Black Woodpecker
Sort stork	<i>Ciconia nigra</i>	Black Stork
Sortstrubet Lom	<i>Gavia arctica</i>	Black-throated Loon
Sortterne	<i>Chlidonias niger</i>	Black Tern
Spidsand	<i>Anas acuta</i>	Northern Pintail
Splitterne	<i>Sterna sandvicensis</i>	Sandwich Tern
Stor hornugle	<i>Bubo bubo</i>	Eurasian Eagle-Owl
Storkjove	<i>Stercorarius skua</i>	Great Skua
Stor kobbersneppe	<i>Limosa limosa</i>	Black-tailed Godwit
Stormmåge	<i>Larus canus</i>	Mew Gull
Stor skallesluger	<i>Mergus merganser</i>	Common Merganser
Storspove	<i>Numenius arquata</i>	Eurasian Curlew
Strandhjejle	<i>Pluvialis squatarola</i>	Grey Plover
Strandskade	<i>Haematopus ostralegus</i>	Eurasian Oystercatcher
Sule	<i>Morus bassanus</i>	Northern Gannet
Svartbag	<i>Larus marinus</i>	Great Black-backed Gull
Sædgås	<i>Anser fabalis</i>	Bean Goose
Søkonge	<i>Alle alle</i>	Little Auk
Sølvmåge	<i>Larus argentatus</i>	Herring Gull
Taffeland	<i>Aythya ferina</i>	Common Pochard
Tajgasædgås	<i>Anser fabalis fabalis</i>	Forest Bean Goose
Tejst	<i>Cephus grylle</i>	Black Guillemot
Tinksmed	<i>Tringa glareola</i>	Wood Sandpiper
Toppet skallesluger	<i>Mergus serrator</i>	Red-breasted Merganser
Trane	<i>Grus grus</i>	Common Crane
Troldand	<i>Aythya fuligula</i>	Tufted Duck
Vandrefalk	<i>Falco peregrinus</i>	Peregrine Falcon

6. Liste over Caretakerprojektets lokalkoordinatorer

Bornholm: Per Clausen Pedersen (2003-).

Fyn: Kurt Due Johansen (2003-07), Michael Højgård Hansen (2007-08), Eske Morthensen (2008-).

København: Hans Harrestrup Andersen (2003-06), Thomas Hellesen (2009-12), Erik Agertoft (2003-09 og 2012-).

Nordjylland: Albert Steen-Hansen (2003-08), Kurt Rasmussen (2008-09), Anders Horsten (2009-10), Thorkild Lund (2010-).

Nordsjælland: John Dreyer Andersen (2003-07), John Hansen (2007-).

Nordvestjylland: Jan S. Kristensen (2010-).

Storstrøm: Finn Jensen (2003-05), Uffe B. Nielsen (2003-05), Jens Dithmarsen (2003-05), Michael Thelander (2003-05), Lars Munk (2003-).

Sydvestjylland: Susanne Overgaard Petersen (2003-2008), Jens Rye Larsen (2013-).

Sydøstjylland: Kjeld Ross (2003-04), Tommy Kaae (2004-08), Ronni Røjgaard (2009-).

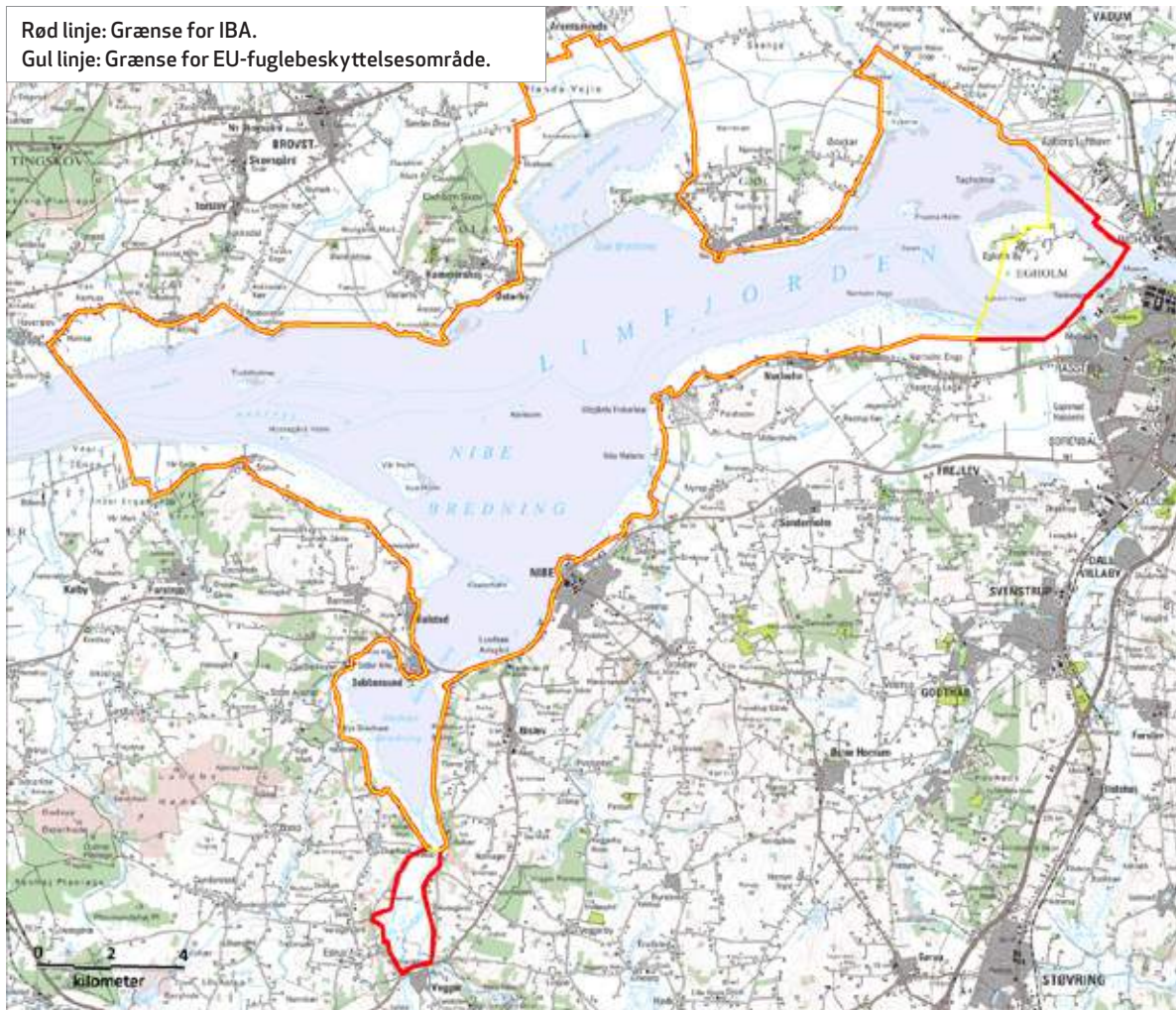
Sønderjylland: Jesper Tofft (2003), Egon Iversen (2003-).

Vestjylland: Gert Thorhauge Andersen (2003-07), Agner Svenstrup (2007-).

Vestsjælland: Torben Dyhrberg (2003-07), Henrik Wejding (2003-).

Østjylland: Peter Lange (2003-).

IBA 1, Ulvedybet & Nibe Bredning

Kommune: Aalborg, Jammerbugt, Rebild & Vesthimmerland.

Areal: 197,79 km²

Ejerforhold: Naturstyrelsen; yngleøerne er dog ejet af ca. 100 private lodsejere.

Naturtyper: Fjord inkl. inddæmmede fjordarm (67 %), eng & mose (16 %).

Beskyttelse: 95 % er udpeget som Ramsarområde og EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Ulvedybet og en række af de ubeboede øer i Nibe Bredning er i 1930 udlagt som reservat med adgangsforbud året rundt. En del af Nibe Bredning er i 1989 udlagt som reservat med særlig regulering af jagt og færdsel.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides dels mod syd med den nedre del af Halkær Ådal, hvor der i 2005 blev etableret en sø med tilliggende eng/vådområde, dels mod øst med Egholm og omgivende farvand, da ålegræsforekomsterne omkring Egholm har bredt sig og de lysbugede knortegæs i stort omfang bruger disse områder (T. Kjeldsen, DN Nordjylland, pers. medd. 2014).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 1 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Skestork	EU 2005	3-11	11	0	0	0	1	5 (2-7)	20 (14-32)	34 (30-37)
Hedehøg	EU 2005	0-1	Ikke fastsat	0	0	0	0	0 (0-1)	0 (0-2)	0 (0-1)
Klyde	EU 1983, IBA 2000	100-150, 156	150	298	321	252	163	56 (5-213)	592 (45-167)	2191
Engryle	EU 2005	13	13	75	24	17	22	7 (1-10)	7 (3-9)	3 (2-3)
Brushane	EU 2005	11	11	20-100	25-47	78	11	0 (0-0)	12 (1-1)	0 (0-0)
Stormmåge	IBA 2000	5000	Ikke relevant	4080	4050	4370	6301	16622 (1052-2383)	12602 (600-1583)	4481 (436-460)
Splitterne	EU 1983	20	20	481	157	261	22	4 (0-14)	4 (0-15)	0 (0-0)
Fjordterne	EU 2005	50	50	72	95	60	45	52 (5-6)	02 (0-1)	4 (4-6)
Havterne	EU 1983	150-180	180	482	466	489	325	151 (136-182)	103 (6-254)	33 (6-40)
Dværgterne	EU 1983	3	Ikke fastsat	19	10	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)

Noter: ¹Kun data for 2 år. ²Kun data for 3-4 år

Væsentlige fejlkilder

For klyde, brushane, stormmåge og fjordterne mangler data for 3-5 år af projektperioden, for stormmåge og fjordterne desuden for halvdelen af den forudgående periode.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Klyde er registreret med højere maksimumstal før projektperioden end inden for denne, men da disse tal ligger helt tilbage før 1982, og da arten i og omkring projektperioden regelmæssigt har opfyldt måltallene, bedømmes lokalitetens tilstand for arten alligevel som tilfredsstillende.

Af de øvrige ni fokuserter er kun tre inden for projektperioden registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere tiders maksimumstal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokuserter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, der kvalificerede som fokuserter i perioden 1960-1980

Hvidbrystet præstekrave, sandterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle. Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 1 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegnings	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Knopsvane	EU 1983	1500	1500	600	1330	4000	8015	1784 (755-4000)	1518 (1194-2390)	1170 (779-1500)
Pibesvane	IBA 2000, EU 2005	4320, 1500	1500	80	350	1537	4320	526 (60-1500)	125 (40-216)	33 ¹ (18-307)
Sangsvane	EU 1983, IBA 2000	1600, 4086	1600	300	1600	4675	4617	2435 (2100-3789)	1928 (1460-2390)	1648 ¹ (651-2228)
Kortnæbbet gås	EU 1983	450	450	450	450	25	14	1050 (15-3000)	7180 (3000-9550)	9760 ¹ (6200-18820)
Grågås	EU 1983	1000	1000	300	1000	318	690	2334 ² (1037-2856)	2914 (2300-3689)	3625 ¹ (2450-5000)
Lysbuget knortegås	EU 2005	2565	Ikke fastsat	0	-	100	2565	2050 (1170-3200)	2336 (1438-4000)	3250 (3100-4000)
Pibeand	EU 1983, IBA 2000	16 000, 26 650	16 000	5000	16 000	21 000	26 550	11 052 (6440-16 000)	6773 (5800-10 750)	4850 (2905-7000)
Krikand	EU 1983	5000	5000	2200	7100	5000	6000	2800 (1000-5500)	1694 (1600-6230)	2483 ¹ (570-6500)
Hvinand	EU 1983	3500	3500	2300	3500	2200	1500	2000 (1100-3000)	2626 (1100-3500)	795 ¹ (410-2073)
Toppet skallesluger	EU 1983	1000	1000	750	1700	2507	2500	796 ² (208-1407)	983 (349-4000)	345 ¹ (136-1150)
Blå kærhøg	EU 2005	11	11	5	11	10	8	4 (1-7)	4 (3-4)	3 (1-3)
Blishøne	EU 1983	42 000	42 000	20 000-42 000	12 000	12 300	10 500	4000 (2300-7210)	3419 (1500-6000)	2561 (1530-4002)
Hjejle	IBA 2000, EU 2005	14 000, 20 324	20 300	11 000	18 000	16 700	20 324	10 000 (3500-13 500)	7666 (4000-12 453)	12 124 (5600-20 390)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	+	+	+	+	-	-	+

Noter: I perioden 1983-2012 var også taffeland på EU-udpegningsgrundlaget, i perioden 1983-2005 tillige troland og stor skallesluger. ¹Inkl. 2013-14). ²Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006).

Væsentlige fejlkilder

Manglende data for lysbuget knortegås i perioden 1978-1981, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende.

Aktuel tilstand for rastefugle

Vandfugle generelt samt syv af de 13 fokuserter er inden for projektperioden registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere tiders maksimumstal og/eller med måltallene, men for de resterende seks fokuserter forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for de rastende fokuserter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Andre rastefugle, der kvalificerede som fokusarter i perioden 1960-1980

Sædgås, spidsand, taffeland, alm. ryle.

Aktuelle trusler

Ræv og mink truer de ynglende fokusarter. I yngletiden udgør endvidere færdsel på holmene en trussel mod fokusarterne. Skarverne i vildtreservatet bliver som følge af et ønske fra lodsejerne bekæmpet.

Udledning fra landbruget af næringsstoffer til Limfjorden forårsager dårlig vækst for områdets vandplanter, dels pga. udskygning fra alger, dels pga. epifytiske algebelægninger på selve vandplanterne (Clausen m.fl. 2009).

Lokaliteten trues af den såkaldte tredje limfjordsforbindelse, der planlægges at krydse den østlige del af Egholm. Engene nord for Ulvedybet gendrænes stadig, efterhånden som de gamle dræn bryder sammen. Engene henligger reelt i dag som kornmarker.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 1 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	1	3	2	6	Næringsstoffer fra landbruget
Problematisk, hjemmehørende arter	2	2	2	6	Ræv
Invasive arter	2	2	2	6	Mink
Infrastruktur	3	1	1	5	3. limfjordsforbindelse
Vandstandsændringer	2	1	1	4	Dræning
Totalt			-2		-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Forbedret vandkvalitet samt ræve- og minkbekæmpelse. Aalborg Kommune har udarbejdet et fint projekt for genopretning af Nørholm Enge med lukning af grøfter og etablering af store hegninger, men opnåede desværre ikke finansiering af det.

Hvis den tredje limfjordsforbindelse etableres over Egholm, bør der iværksættes kompensationer for fuglelivet, fx ved etablering af laguner og nye øer.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 1 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Natura 2000-plan og vandplan
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Andersen, O.B., 1974. Ulvedybet. En beskrivelse af en fuglelokalitet. - Dansk Ornithologisk Forening, Afdelingen for Nordjylland.

Clausen, P., H. Meltofte & T.E. Holm 2009: Vandfugle og bundvegetation i fjorde under global opvarmning – har fuglene og vi et problem i Danmark? Pp. 115-130 i B. Søgaard & T. Asferg (red.): Arter 2007. NOVANA. – Faglig rapport fra DMU nr. 713. Danmarks Miljøundersøgelser.

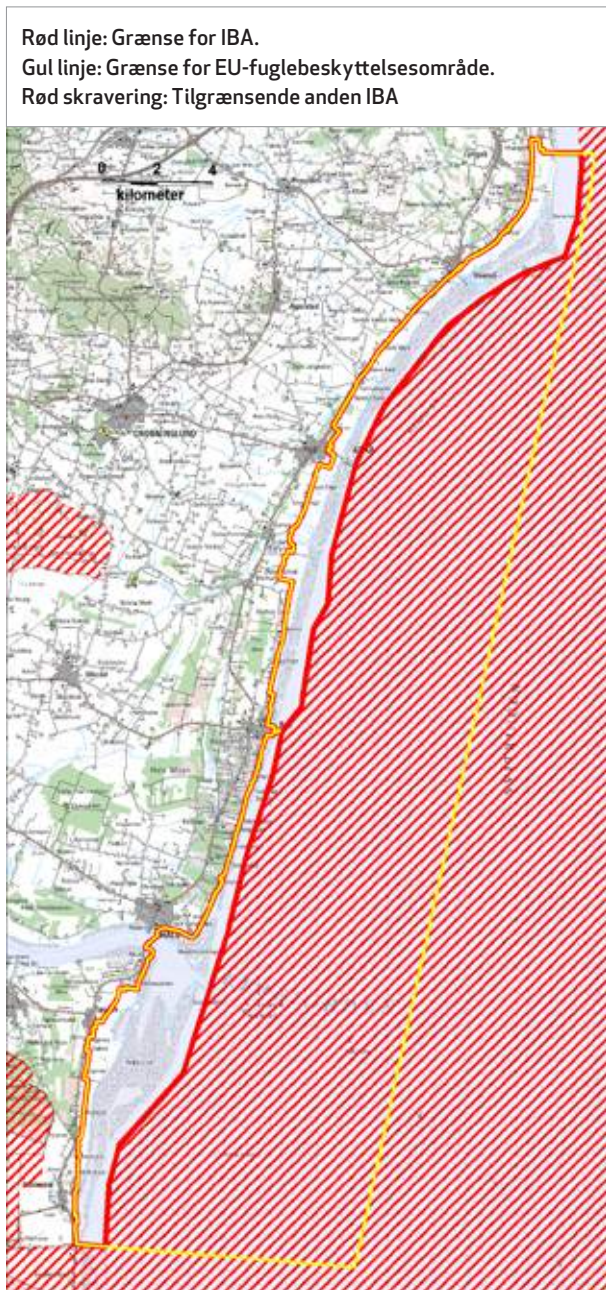
Ulvedybsgruppen uden år: 1993 Ulvedybet. Rapport no. 6 fra Ulvedybsgruppen.

Ulvedybsgruppen 2003: Fugle ved Ulvedybet 1988 – 1997. – Nordjyllands Amt.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Henrik Møller Thomsen (lokalitetskontakt for Ulvedybet 2003-), Jan Skriver (lokalitetskontakt for Nibe Bredning 2003-2007), Brian Nilsson (lokalitetskontakt for Halkær Ådal 2005-2008), Henrik Christoffersen, Einar Flensted-Jensen, Martin Hesselsøe, Peter H. Kristensen, Vagn F. Larsen, Jens Lilleør, Svend Erik Mikkelsen, Dennis B. Nielsen, † Mark Pedersen, Kurt Rasmussen, Albert Steen-Hansen.

IBA 2, Kysten mellem Dokkedal og Lyngså

Kommuner: Aalborg, Brønderslev & Frederikshavn.

Areal: 66,31 km²

Ejerforhold: Private og staten.

Naturtyper: Kystnært hav (74 %), strandeng (21 %).

Beskyttelse: Hele området er udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor) og som EU-habitatområde. Derudover er dele af området omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3, § 18 og den generelle klitfredning. Strækningerne Voerså-Stensnæs, Aså-Gerå og Hals Egense er tillige udpeget som reservater. Strandenge ved Mulbjerg er fredet.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 2 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Klyde	DOF 2014	Ikke relevant		1,5	1	4-8	0-2	68 ¹ (6-65)	70 70 (70-70)	76 61 ² (47-76)
Engryle	EU 1983	6	20	4	9	8-9	6-7	2 ² (2-2)	0 (0-2)	0 (0-0)
Splitterne	EU 1983	200	200	700	3	1	18	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
Havterne	EU 1983	200	410 ³	369	36	85	532	297 (67-635)	420 (260-674)	315 ⁴ (161-955)
Dværgterne	EU 2005	10	4 ³	25	1	44-45	13-14	43 ¹ (33-63)	41 (29-176)	39 (29-61)

Noter: ¹Kun data for 3-4 år. ²Kun data for 1-2 år. ³Inkl. IBA nr. 15, Dele af Randers og Mariager Fjorde & Ålborg Bugt. ⁴Inkl. 2013-14.

Væsentlige fejlkilder

De 15-20 par af engryle, som er angivet for perioden 1993-1996 i lokalitetsregistreringen, har vist sig ikke at holde, bl.a. efter kontakt til de observatører, som optalte ynglefugle i området dengang. Der er tilsyneladende fremgang for dværg- og havterne, men arterne er kun få gange eftersøgt systematisk i hele IBA'en. Det er derfor vanskelig at sige noget sikkert om bestandsudviklingen. Derimod er det sikkert, at der er langt imellem år med betydelig ynglesucces, primært pga. af menneskelige forstyrrelser (P.A.F. Rasmussen, pers. medd. 2011).

Aktuel tilstand for ynglefugle

Af fokusarterne er klyde samt tilsyneladende hav- og dværgterne i projektperioden registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, mens engryle og splitterne er forsvundet. Sidste yngleår for engryle var sandsynligvis 1999 med 2-3 par (P.A.F. Rasmussen, pers. medd. 2011). Særligt pga. de sidstnævnte arters forsvinden bedømmes lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter samlet set som utilfredsstillende.

Ynglende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet kvalifikations- og/eller udpegningsgrundlaget

Klyde: Indvandret som ynglefugl for alvor senest i 1990'erne med en bestand der siden er vokset til nu godt 70 par, dvs. to gange 1 % af landsbestanden på ca. 3600 par (T. Bregnballe, DCE, pers. medd. 2014). Arten er således berettiget til optagelse på lokalitetens EU-udpegningsgrundlag.

Andre ynglefugle, der kvalificerede som fokusarter i perioden 1960-1980

Fjordterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle. Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 2 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation/ EU-udpegnings	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Skarv	DOF 2014	Ikke relevant		80	474	3600	2500	3620 (2518-5500)	2770 (2200-4500)	2600 (2000-4150)
Pibesvane	EU 2005	Ikke oplyst	2200 ¹	-	1	1	108	35 ² (35-35)	9 ³ (5-16)	21 ^{3,4} (2-30)
Sangsvane	EU 2005	Ikke oplyst	4400 ¹	10	8	600	56	203 ³ (73-500)	264 (121-342)	703 ⁴ (73-2600)
Lysbuget knortegås	EU 2005	1288	3200 ¹	60	1	546	700	1000 (420-1400)	513 (276-640)	740 (550-875)
Gravand	EU 1983	1000	7600 ¹	150	800	1200	1720	2695 (700-3364)	1148 (875-2003)	762 ⁴ (584-1143)
Bjergand	EU 1983	17 000	20 000 ¹	10 000	17 000	1900	15 000	800 ³ (800-5500)	800 (390-1300)	1798 ² (260-3135)
Sortand	EU 1983	38 000	48 000 ¹	10 000	38 000	28 500	18 000	4000 (2000-50 000)	7500 (900-11 000)	15 000 ⁴ (2400-20 002)
Ederfugl	EU 1983	55 000	147 000 ¹	31 000	55 000	77 000	77 000	7000 (4000-50 000)	3676 (3000-7675)	3850 (1860-8500)
Fløjlsand	EU 1983	20 000	40 000 ¹	5000	38 000	20 000	18 000	1000 ³ (60-1500)	148 (13-410)	260 ⁴ (115-700)
Hjejle	IBA 2000, EU 2005	28 000, 13 520	24 500 ¹	800	2000	13 000	13 500	10 980 (6500-15 000)	10 500 (2000-16 514)	6050 (5000-9230)
Almindelig ryle	IBA 2000, EU 2005	24 000, 20 470	20 000	5000	9000	25 000	24 000	9600 (6150-14 700)	4310 (3400-17 000)	2780 (2500-3702)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	?	?	+	+	+	+	+

Noter: I perioden 1983-2005 var også hvinand og toppet skallesluger på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Inkl. IBA nr. 15, Dele af Randers og Mariager Fjorde & Ålborg Bugt. ²Kun data for 1-2 år. ³Kun data for 3-4 år. ⁴Inkl. 2013(-14).

Væsentlige fejlkilder

For pibesvane mangler data før 1978, men arten kan reelt have været fraværende.

De femcifrede tal for de fire arter af havdykænder i de 3-4 første perioder gælder efter al sandsynlighed flokke rastende længere til havs end i den nugældende afgrænsning af IBA 2. Med den aktuelle IBA-afgrænsning hører disse tal således til IBA 119, Nordvestlige Kattegat, og lokalitetens tilstand for disse arter kan således ikke bedømmes.

For hjejle og alm. ryle gælder det generelt, at der mangler optællinger af hele området på samme dag. Mange af de viste tal er således kun fra en enkelt eller nogle få lokaliteter (P.A.F. Rasmussen, pers. medd. 2011).

Aktuel tilstand for rastefugle

Skarv er i en enkelt periode, 1997-2002, registreret med et højere maksimumstal, 5500, end i projektperioden. Imidlertid er dette høje maksimumstal kun registreret i et enkelt år i perioden, og projektperiodens maksimumstal har regelmæssigt ligget over artens 1 %-kriterium på 3900 individer. Noget tilsvarende gælder for lysbuget knortegås, som ligeledes kun i tre år i samme periode, altså umiddelbart op til projektperioden, er registreret med højere maksimumstal end i projektperioden. Samtidig ligger projektperiodens maksimumstal langt over artens 1 %-kriterium på 75 individer. Lokalitetens tilstand for disse to arter bedømmes derfor alligevel som tilfredsstillende.

Pibesvane er aldrig registreret i antal på højde med artens 1 %-kriterium, der i projektperioden har svinget mellem 200 og 290 individer. Artens optagelse på EU-udpegningsgrundlaget i 2005 synes således ubegrundet, og arten indgår derfor ikke i bedømmelsen af lokalitetens tilstand.

Lokalitetens tilstand for de fire arter af havdykænder samt alm. ryle kan jf. ovenfor (under "Væsentlige fejlkilder") ikke bedømmes.

Af de øvrige fokusarter er sangsvane og hjejle samt vandfugle generelt i projektperioden registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For gravand er det modsatte tilfældet. Lokaltetsens tilstand for de rastende fokusarter bedømmes samlet set som tilfredsstillende.

Rastende fokusarter som DOF ønsker tilføjet eller slettet fra IBA-kvalifikations- og/eller udpegningsgrundlaget:

Skarv: Arten er i projektperioden regelmæssigt registreret i antal over 1 %-kriteriet på 3900 individer, og arten bør derfor tilføjes såvel IBA-kvalifikations- som EU-udpegningsgrundlaget.

Pibesvane: Arten er aldrig registreret i antal på højde med 1 %-kriteriet og bør derfor slettes fra EU-udpegningsgrundlaget.

Aktuelle trusler

De aktuelle trusler mod lokaliteten er følgende (K. Rasmussen, pers. medd. 2007, P.A.F. Rasmussen, pers. medd. 2011):

- De voksende sommerhusområder og strandengene i tilknytning til disse udsættes for et stigende pres fra løse hunde og anden trafik, såsom kørsel med 4-hjuls-crossere.
- Sejlads med havkajak, hvorunder de sejlene ofte i yngletiden går i land på sandrevler m.m.
- Kitesurfing foregår ofte inde i de jagt- og forstyrrelsesfri reservater; bl.a. ved Hals-Egense Vildtreservat.
- Turistsejlads i sommermånederne med hurtiggående gummibåd (80-100 km/timen) går gennem et fældeområde for havdykænder.
- Dele af lokaliteten er belastet af motorbådsjagt i september-februar. Flere gange er der bemærket havjagt inde for reservatgrænsen.
- Tilgroning af strandengene.
- Byerne langs med kysten vokser, og ændringen fra landzone til byzone udgør en trussel mod den generelle beskyttelse af området.
- Det intensive landbrug afvandes til vandløb, der udmunder i Kattegat. Mange af vandløbene er blevet udrettet med større vandgennemstrømning og manglende periodiske oversvømmelser af strandengene til følge.
- Rævebestanden er nu på fode igen efter en årrække med skab, hvilket truer klyde.
- Udledning af kvælstof til de kystnære områder forårsager iltsvind og deraf følgende dårlig vækst for vandplanter og bunddyr, især muslinger.
- Skallegravning i ålegræsområderne ved Hals-Egense (der er dog ikke søgt om tilladelse til indvinding efter 2011, hvor en dispensation udløb).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 2 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	3	3	3	9	Kørsel, kitesurfing, sejlads, jagt
Tilgroning	3	2	2	7	
Infrastruktur	3	2	1	6	Byvækst
Vandstandsændringer	1	2	2	5	Udtørrer strandenge
Problematiske, hjemmehørende arter	2	2	1	5	Ræv
Vandforurening	1	2	1	4	Næringsstofftilførsel fra landbrug
Andet	1	1	1	3	Skallegravning
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Der bør indføres færdsels- og jagtbegrænsninger; især skal der strammes op på skiltning og afmærkning af de jagt fri områder (K. Rasmussen, pers. medd. 2007; P.A.F. Rasmussen, pers. medd. 2011). Desuden er det nødvendigt at begrænse landbrugets gødskningsniveau i oplandet til lokaliteten.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 2 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Natura 2000-plan og vandplan
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

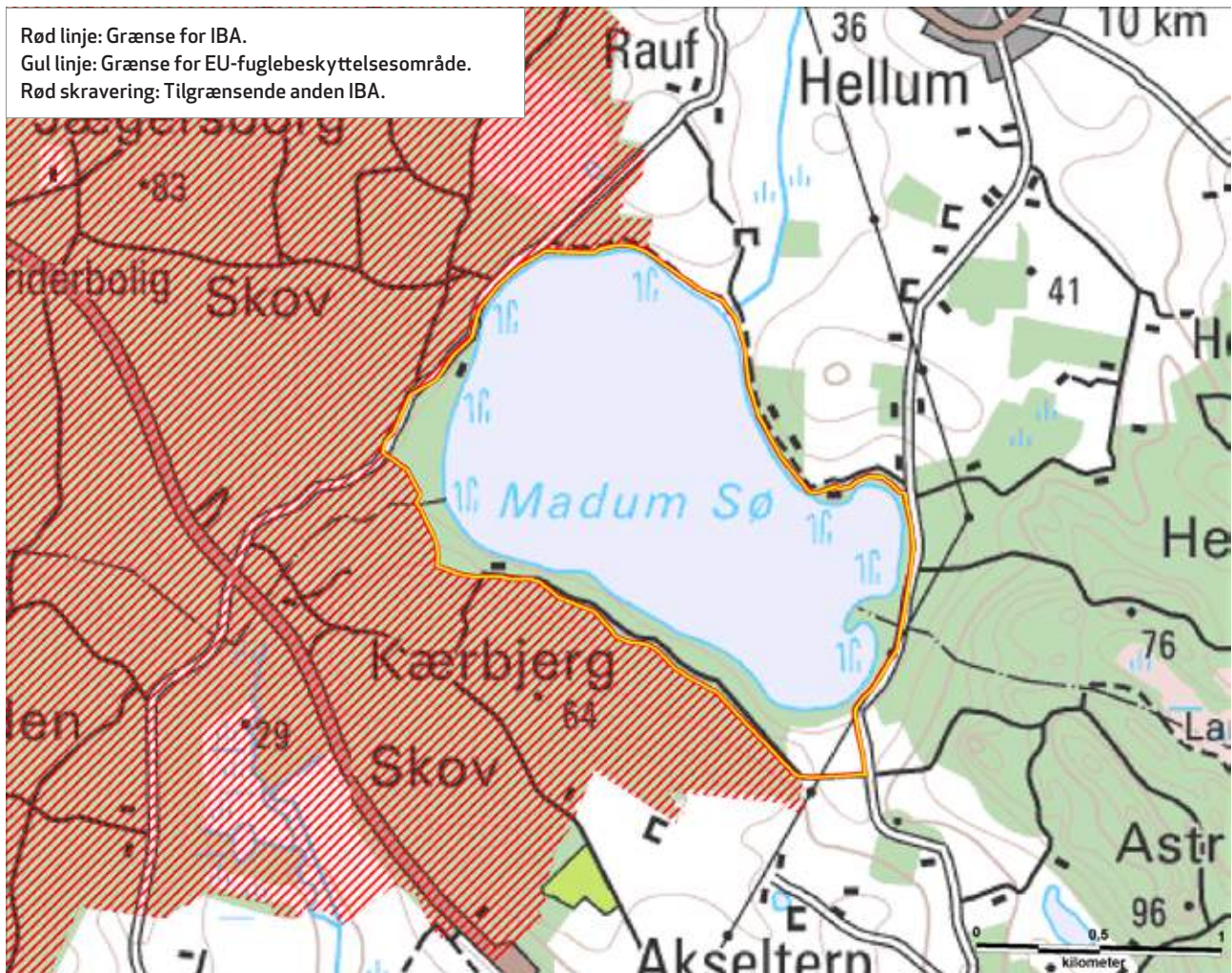
Anvendte specifikke referencer

Bregnballe, T., P.A.F. Rasmussen, K. Laursen, J. Kortegaard & J.P. Hounisen 2001: Regulering af jagt på vandfugle i kystzonen: Forsøg med døgnregulering i Østvendssyssel - Faglig rapport fra DMU nr. 363. Danmarks Miljøundersøgelser.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Kurt Rasmussen (lokalitetskontakt 2004-), John Holm Brask, Erik Dissing, Karen Dissing, Lydia Hind, Willy Jørgensen, Martin Lundholm, Mads Lyngø, Svend Erik Mikkelsen, Rune Sø Neergaard, Palle A.F. Rasmussen, Søren Skov.

IBA 3, Madum Sø

Kommuner: Mariagerfjord, Rebild.

Areal: 2,54 km²

Ejerforhold: Lindenberg Gods A/S og Willestrup Gods.

Naturtyper: Sø (81 %), skov (19 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor) og EU-habitatområde. Søen og dens nærmeste omgivelser inkl. Langmosen, i alt 402 ha, blev fredet i 1986.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 1 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegnings	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Stormmåge</i>	DOF 2014	Ikke relevant		-	18 000	10 000	7 000	-	17 175 ¹ (16 350-18 000)	14 500 ^{1,2} (11 000-18 000)

Noter: I perioden 1983-2005 var hvinand på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Kun data for 2 år. ²Inkl. 2013-14.

Væsentlige fejlkilder

Dækkende data vurderes kun at foreligge for fire år i projektperioden samt for enkelte år i to tidligere perioder.

Aktuel tilstand for rastefugle

Den eneste oprindelige fokusart, hvinand, skulle angiveligt være registreret med op til 3000 rastende først i 1970'erne. Den pågældende optæller vil dog ikke udelukke, at der kan være tale om et fejlagtigt tal og har i hvert fald ikke registreret så store antal hvinænder i søen siden 1976 (Falk & Brøgger-Jensen 1990). Ved revisionen af fuglebeskyttelsesområdernes udpegningsgrundlag i 2004-05 blev det da også af Miljøministeriet betragtet som en fejl, at arten var optaget på udpegningsgrundlaget, og der er således ikke noget, der taler for at genoptage hvinanden på udpegningsgrundlaget. Det giver derfor heller ikke mening at udtale sig om den aktuelle tilstand for arten.

Stormmåge er inden for projektperioden regelmæssigt registreret i maksimumsantal, der dels er på højde med tidligere perioders maksimumsantal, dels overstiger artens 1 %-kriterium på 18 000 individer. Arten er således kvalificeret til optagelse på både IBA-kvalifikations- og EU-udpegningsgrundlaget (Meltøfte, i trykken), og lokalitetens tilstand for fokusarten bedømmes som tilfredsstillende,

Arter, som DOF ønsker optaget på IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Stormmåge: Se ovenfor.

Andre rastefugle, der kvalificerede som fokusarter i perioden 1960-1980

Hættemåge.

Aktuelle trusler

Ingen.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 3 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
-	-	-	-	-	
Totalt	0				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Ingen.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 3 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	3	
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	3	
Totalt	9	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Meltofte, H. 2014: Antal og overnatningspladser for Stormmager og Hattemager i Danmark i julen 2010 og 2011. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 108, 226-231.

Miljøcenter Aalborg 2009: Forslag til Natura 2000-plan 2009-2015. Rold Skov, Lindemborg Ådal og Madum Sø. Natura 2000-område nr. 18 – Miljøministeriet, By- & Landskabsstyrelsen.

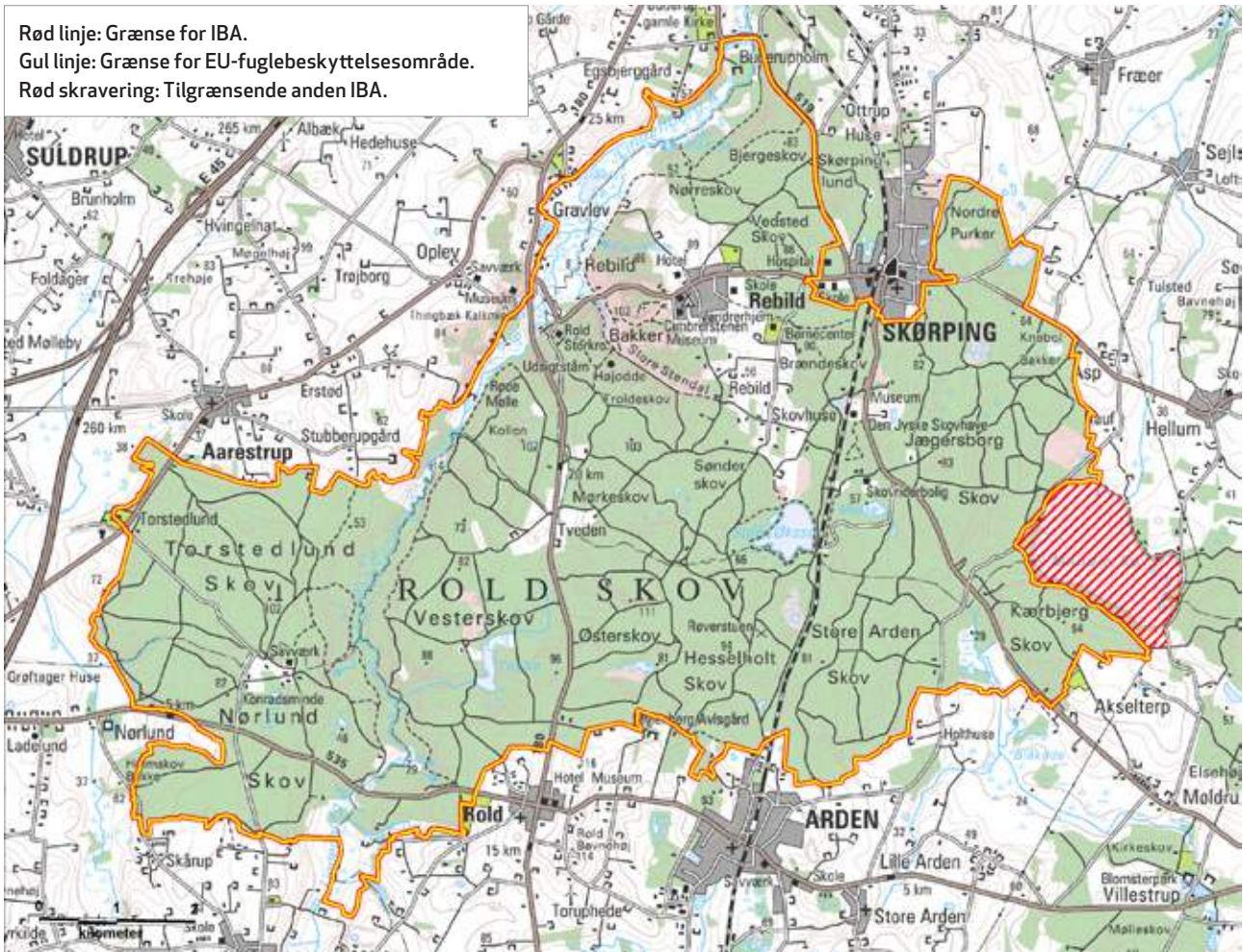
Madum Sø, september 2004. Foto: Niels Fabæk.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Carl Jørgen Andersen, Esben Sloth Andersen, Pia Andersen, Kirsten Bøgh, Søren Bøgh, Jørgen Cordes, Kirsten Cordes, Ellen Dehn, [Niels Fabæk \(lokalitetskontakt 2004-08\)](#), Anders Hagemann, Klaus Anker Hansen, Aksel Holmgaard, [Anders Horsten \(lokalitetskontakt 2008-\)](#), Henrik Nyrup, Knud Olsen, Axel Pedersen, Kurt Rasmussen, Bente Ræbild, Barbara Sejersén, Birgitte Speich, Henrik Bjerg Thomsen, Jette Vestergaard, Karsten Vestergaard, Jens Vinge.

IBA nr. 4, Rold Skov

Rød linje: Grænse for IBA.
Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.
Rød skravering: Tilgrænsende anden IBA.

Kommuner: Mariagerfjord, Rebild.

Areal: 74,24 km²

Ejerforhold: Staten samt Lindenberg, Willestrup og Nørlund Godser.

Naturtyper: Skov/plantage (86 %), mose og eng (7 %), agerland (5 %) og sø (1 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor) og EU-habitatområde. 750 ha er omfattet af fredning, nemlig arealerne Gravlev Ådal, Lindenberg Ådal, Rebild Bakker, Enebærestykket, Store Blåkilde, Fræer Purker, skrænter ved Skindbjerg samt Skindbjerglund. Iht. Naturskogsstrategien har Naturstyrelsen på egne arealer udlagt ca. 744 ha til ekstensiv skovdrift i form af urørt skov, naturskov, græsningskov, stævningsskov og plukhugstdrift. På private skovarealer (ca. 198 ha) er der desuden indgået aftaler om ekstensivering af driften primært ved at udlægge arealer med urørt skov.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 4 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Hvæpsevåge</i>	EU1983	4-5	5	1	4-5	-	5-7	1 ¹ (1-1)	2 ¹ (1-2)	7 ¹ (5-8)
<i>Stor hornugle</i>	EU2005	1	4	0	0	0	1	1 ¹ (1-1)	1 ¹ (1-1)	-
<i>Isfugl</i>	EU2005	2	Ikke fastsat	1	2-4	2	1-2	2 ¹ (1-2)	1 ² (1-2)	1 ^{2,3} (1-1)
<i>Sortspætte</i>	IBA 2000, EU2005	10-13, 10-15	15	1	0-1	1-3	10-15	2 ² (1-5)	-	7 ¹ (5-9)
<i>Hedelærke</i>	EU2012	35	Ikke relevant	0	0	0	1	1 ¹ (1-1)	1 ¹ (1-1)	26 ² (6-35)
<i>Rødrygget tornskade</i>	EU2005	10	10	6	8-15	-	10-20	9 ¹ (8-9)	25 ¹ (20-30)	33 ¹ (26-41)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Kun data for 3-4 år. ³Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

Mangelfulde data for alle arter efter 1996 samt manglende data for rødrygget tornskade i perioden 1982-1991. Bemærk, at caretakergruppen for Rold Skov først blev etableret ult. 2008. Mht. rødrygget tornskade er skovområderne øst for Madum Sø ikke undersøgt grundigt, og flere par kan her være overset. En samlet vurdering for hele IBA nr. 4 på ca. 50 par er således et realistisk bud (G. Rasmussen, pers. medd. 2011).

Aktuel tilstand for ynglefugle

Med forbehold for ovennævnte fejlkilder er alle syv fokuserter inden for projektperioden registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Lokaltetens tilstand for de ynglende fokuserter bedømmes derfor som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, der kvalificerede som fokuserter i perioden 1960-1980

Natravn.

Aktuelle trusler

Den helt afgørende trussel mod skovens fugle er den meget intensive skovdrift i de private dele og den meget intensive forstyrrelse fra mountainbikere, kondiløbere og andet friluftsliv i den offentlige del. Der er nu håb om, at der ikke længere bliver plantet nåleskov hvor der i dag er løvskov, men stadig foregår der kraftige udtyndinger i fine, gamle bøgepartier, fx syd for Madum Sø (A. Horsten, pers. medd. 2011).

Arealet med hede, overdrev og rigkær er stærkt reduceret pga. tilgroning med træer og buske, hvilket er en trussel mod hvæpsevåge og rødrygget tornskade, der søger føde hhv. generelt er tilknyttet her. Fældning af gamle træer truer sortspætte. Isfugl er sårbar over for hyppige forstyrrelser ved kanosejlads (By- og Landskabsstyrelsen & Miljøcenter Aalborg 2009).

Rødrygget tornskade er under pres mange steder og forsvundet fra flere ellers tilsyneladende velegnede områder, fx Rebild Bakker. Arten er afhængig af rydninger, hvor hovedparten af bestanden ses i yngre, åbne grankulturer eller i diverse kvasbunker osv. De naturlige biotoper som i Rebild Bakker, Havemose og andre moser samt i Gravlev Ådal synes desværre ikke længere at være egnede for arten (G. Rasmussen, pers. medd. 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 4 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	2	2	2	6	Mountainbiking, kondiløb, kanosejlads
Skovdrift	2	2	2	6	
Tilgroning	2	1	1	4	
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Færdselsregulering, bl.a. ved at nedlægge skovveje og spor, så der skabes et mere grovmasket vejnet i den statsejede del af skoven, samt ekstensivering af skovdriften på de privatejede arealer. I videst muligt omfang øget konvertering af bevoksninger med eksotiske nåletræer til naturligt hjemmehørende arter i hele skoven (P. Hald-Mortensen, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 4 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Andersen, E.S. & A.G. Nielsen 2013: Registrering af sortspætte i Rold Skov. - Nordjyllands Fugle 2012, s. 4-7. DOF Nordjylland.

By- og Landskabsstyrelsen & Miljøcenter Aalborg 2009: Forslag til Natura 2000-plan 2009-2015. Rold Skov, Lindenborg Ådal og Madum Sø. Natura 2000-område nr. 18 - Miljøministeriet.

Rasmussen, G. 2009: Rold Skov IBA - forekomst af rødrygget tornskade 2009. - Upubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

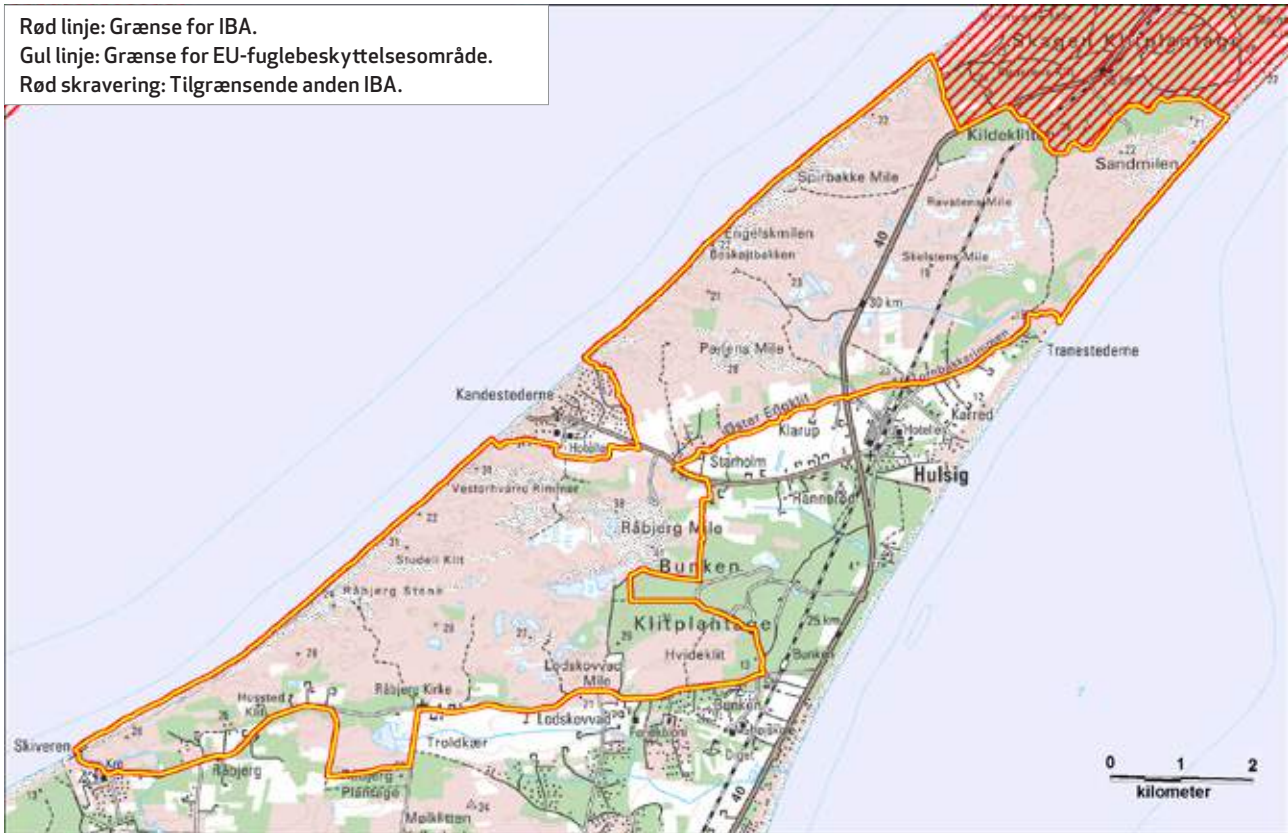
Carl Jørgen Andersen, Esben Sloth Andersen, Pia Andersen, Lisbeth Buss, Finn Bülow, Kirsten Bøgh, Søren Bøgh, Birgitte Christiansen, Jørgen Cordes, Kirsten Cordes, Ellen Dehn, Anders Hagemann, Klaus Anker Hansen, Aksel Holmgaard, Anders Horsten (lokalitetskontakt 2008-), Arne Kiis, Orla Kristensen, Henrik Nyrup, Knud Olsen, Axel Pedersen, Lars Pommerencke, Gunner Poulsen, Gert Rasmussen, Kurt Rasmussen, Bente Ræbild, Barbara Sejersen, Gunnar Simonsen, Birgitte Speich, Henrik Bjerg Thomsen, Jette Vestergaard, Karsten Vestergaard, Jens Vinge, Lars Wachmann

Rebild Bakker er en del af IBA nr. 4. Foto: Kurt Rodahl Hoppe

IBA 5, Råbjerg Mile & omgivende hedeområder

Rød linje: Grænse for IBA.
Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.
Rød skravering: Tilgrænsende anden IBA.

Kommune: Frederikshavn.

Areal: 44,63 km²

Ejerforhold: Staten og Aage V. Jensen Naturfond (12 km²).

Naturtyper: Hede (40 %), strand/klit (36 %), mose/eng (10 %), ferskvand (8 %), plantage (7 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor) og EU-habitatområde. Stort set hele området er fredet, heraf Hulsig Hede i 1988 og vandringsvejen for Råbjerg Mile i 2008.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 5 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegnings	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Rørdrum</i>	EU 2005	1	1	-	-	-	0	1 ¹ (1-1)	1 ¹ (0-2)	-
<i>Plettet rørvagtel</i>	EU 2005	1	Ikke fastsat	-	-	-	0	5 ¹ (5-5)	2 ¹ (0-3)	1 ^{1,2} (1-1)
<i>Trane</i>	EU 2005	3	3	0-1	1	0	0	1 (0-2)	3 (1-4)	4 (1-6)
<i>Hjejle</i>	IBA 2000, EU 2005	0-2, 2	2	-	0	-	0-2	0 (0-0)	0 (0-1)	0 (0-0)
<i>Storspove</i>	DOF 2014	Ikke relevant		1	7-11	-	5-8	4 ³ (1-7)	6 (4-20)	7 (4-33)
<i>Tinksmed</i>	EU 1983	0-2	2	0-1	0-2	0	0-1	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
<i>Mosehornugle</i>	EU 2012	Ikke oplyst	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-1)	0 (0-1)	0 (0-1)
<i>Natravn</i>	EU 2005	10	10	-	1	4	16-19	4 (2-10)	6 (3-12)	13 ² (2-19)
<i>Hedelærke</i>	EU 2005	5	5	2	2-3	4	8	2 ³ (1-5)	7 (4-10)	5 (2-20)
<i>Markpiber</i>	EU 2005	7	7	1	11-12	6-8	7	3 (2-4)	1 (0-2)	0 (0-1)
<i>Rødrygget tomskade</i>	EU 2005	50	50	2	9	1-2	10	16 ³ (3-50)	53 (22-76)	8 (4-50)

Noter: I perioden 2005-2012 var også hedehøg på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Kun data for 1-2 år. ²Inkl. 2013. ³Kun data for 3-4 år.

Væsentlige fejlkilder

Generelt stærkt mangelfulde ynglere registreringer af rørdrum og plettet rørvagtel samt til dels tinksmed. For sidstnævnte art er der generelt tale om registreringer af spillende fugle i yngletiden, men dette er imidlertid langt fra et sikkert ynglekriterium (E. Østergaard & P.A.F. Rasmussen, pers. medd. 2011). For hjejle, storspove og natravn er der mangelfulde registreringer før 1992, og for hedelærke mangler data for årene 1997-1999.

Rødrygget tomskade er kun inden for perioden 2003-2008 blevet registreret i hele området, mens arten inden for perioderne 1997-2002 og 2009-2011 udelukkende er registreret på Hulsig Hede. Her har bestanden imidlertid været stabil siden 2002, hvorfor det antages at det samme gælder for hele området under ét (G. Rasmussen, pers. medd. 2011).

Tinksmed ved Råbjerg Mile, juni 2007
Foto: Albert Steen-Hansen

Aktuel tilstand for ynglefugle

Både hjejle og tinksmed er forsvundet fra lokaliteten senest omkring årtusindskiftet, men da ingen af arterne reelt er registreret ynglende med sikkerhed efter 1960, indgår de to arter ikke i bedømmelsen af lokalitetens tilstand for de ynglende fokuserter. Af de øvrige fokuserter bedømmes lokalitetens tilstand som tilfredsstillende for de ni, mens den bedømmes som utilfredsstillende for markpiber. Det er dog blevet fremført, dels at klimaændringer måske spiller en langt større rolle for markpiberens tilbagegang end forstyrrelse (Jensen 2002), dels at

menneskelig færdsel i området er minimal, i hvert fald omkring selve Milesøerne (P.A.F. Rasmussen, pers. medd. 2010). Samlet set bedømmes lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter derfor som tilfredsstillende.

Ynglende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Storspove: Arten er i 2008 blevet globalt rødlistet, og da den i projektperioden regelmæssigt er registreret ynglende med >10 par, opfylder den i dag BirdLife Internationals kriterier for at udløse IBA-kvalifikation for en lokalitet.

Aktuelle trusler

En konstateret variation i tranernes ynglesucces skyldes formentlig prædation fra ræv (K. Pedersen, pers. medd. 2010). Vandindvinding kan sammen med tidligere tiders anlæg af grøfter være en akut trussel mod fugtige klitlavninger og klitheder samt søer og kan således have alvorlige konsekvenser for levesteder for især rørdrum, plettet rørvagt og trane (Miljøcenter Aalborg 2009, P. Hald-Mortensen, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 5 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Problematiske, hjemmehørende arter	2	3	1	6	Ræv
Vandstandsændringer	2	1	2	5	Vandindvinding
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Ræv skal bekæmpes, og vandindvinding skal ophøre. En genskabelse af den mere oprindelige hydrologi bør ske ved en grundvandshævning i og omkring Tranerenden, der formentlig med tilstødende opstrøms grøfter og sidegrøfter i deres helhed er kunstigt gravet med henblik på afvanding og tidligere opløjning af tilstødende arealer (P. Hald-Mortensen, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 5 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Specifikke referencer

Jensen, B.H. 2002: Bevaringsstatus for Markpiber *Anthus campestris* i Nordjyllands Amt – 2002. - Nordjyllands Amt.

Landsdelscenter Nordjylland 2007: Natura 2000 – Basisanalyse for skovbevoksede fredskovsarealer i: Habitatområde nr. H2 Råbjerg Mile og Hulsig Hede, Fuglebeskyttelsesområde nr. F5 Råbjerg mile og Hulsig Hede. - Naturstyrelsen.

Miljøcenter Aalborg 2007: Natura 2000-basisanalyse Råbjerg Mile og Hulsig Hede. – Miljøministeriet.

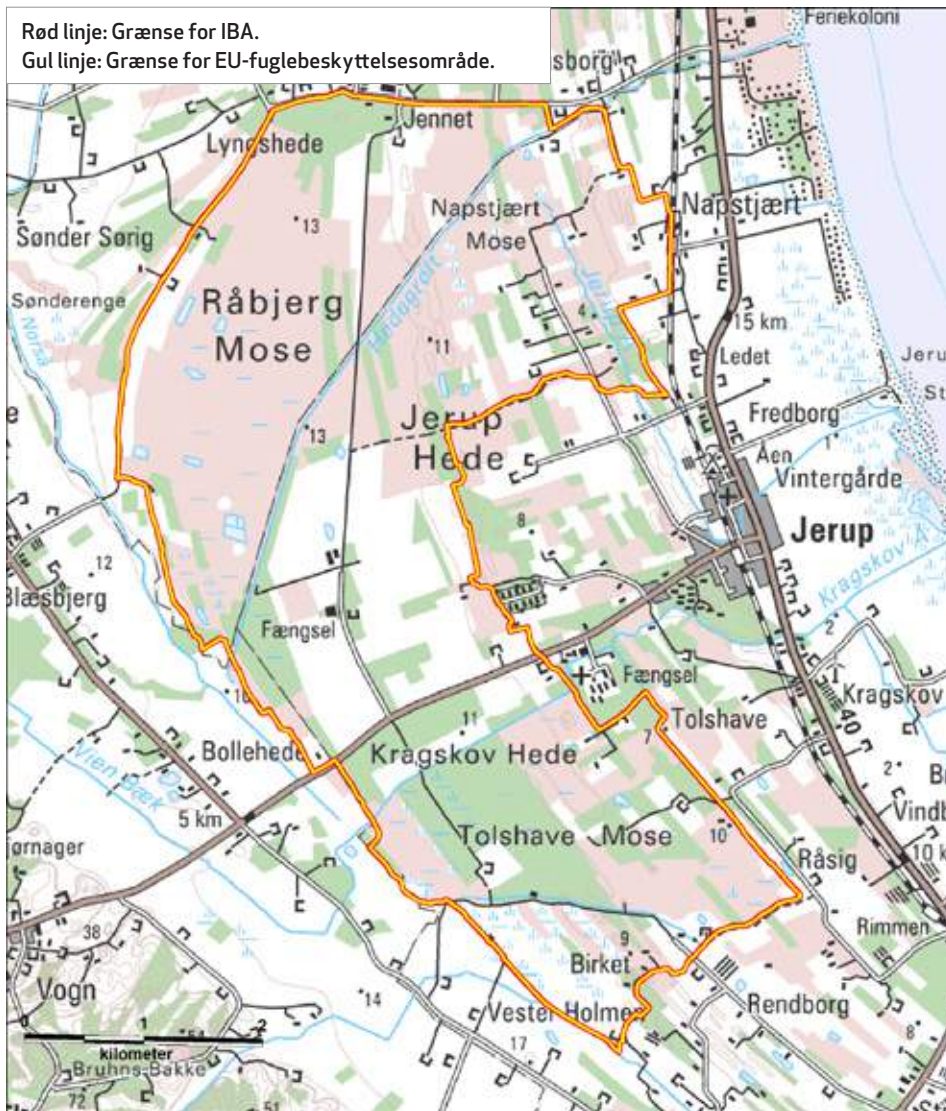
Miljøcenter Aalborg 2009: Forslag til Natura 2000-plan 2009-2015. Råbjerg Mile og Hulsig Hede. Natura 2000-område nr. 2 – Miljøministeriet, By- & Landskabsstyrelsen.

Olesen, E.T. 2005: Skagens Odde – en naturguide. – Geografforlaget.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Ursula Burmann, Rene Christensen, Dann Elmström (lokalitetskontakt 2009-2011), Torben Fisker-Rasmussen, Peter Hansen, Arne Bo Larsen, Svend Erik Mikkelsen, Dann Olesen, Frode Olesen (lokalitetskontakt 2005-2007), Carlo Pedersen, Knud Pedersen (lokalitetskontakt 2011-), Gert Rasmussen, Kurt Rasmussen, Per Lolk Reng, Henning Schmidt, Albert Steen-Hansen (lokalitetskontakt 2007-2009), Carsten Sørensen, Tove Tindall, Brian Zobbe

IBA 6, Jerup Hede, Råbjerg Mose & Tolshave Mose

Kommune: Frederikshavn.

Areal: 23,12 km²

Ejerforhold: Staten, Frederikshavn Kommune, Kragsskovhede Statsfængsel, Aage V. Jensen Naturfond, Fugleværnsfonden (0,5 ha), andre private.

Naturtyper: Hede (63 %), mose/eng (20 %), skov/plantage (10 %), agerland (5-10 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor) og EU-habitatområde. Inden for området er der tre fredninger, dels Råbjerg Mose, ca. 100 ha fredet i 1951, dels Tolshave Mose, fredet i 2004, dels Videslet, 13 ha fredet i 1982.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 6 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegnings	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Plettet rørvagtel</i>	EU 2012	1	Ikke relevant	-	-	-	0	0 (0-1)	0 (0-1)	0 (0-1)
<i>Engsnarre</i>	EU 2012	Ikke oplyst	Ikke relevant	-	-	-	0	1 ¹ (0-1)	1 ¹ (0-1)	1 (1-2)
<i>Trane</i>	EU 2005	1-2	Ikke fastsat	0-1	0-1	-	1	2 (1-3)	2 ² (1-5)	5 ^{2,3} (4-7)
<i>Tinksmed</i>	EU 1983	2-5	Ikke fastsat	2-5	1-4	-	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
Mosehornugle	EU 1983	0-1	Ikke fastsat	1	1	1	0-1	0 ¹ (0-0)	-	-
Rødrygget tornskade	EU 2005	15	15	2	2	5-7	2-3	1 ² (1-15)	3 ¹ (1-5)	2 ² (1-2)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Kun data for 3-4 år. ³Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder:

For plettet rørvagtel mangler data før 1992. For engsnarre er data manglende eller mangelfulde til og med 2008, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende i årene uden registrering. For trane mangler data for perioden 1982-1991 samt for halvdelen af projektperioden. Den tilsyneladende pludselige bestandsfremgang for arten skyldes nok til dels bedre dækning af området efter 2002 (P.A.F. Rasmussen, pers. medd. 2012). For tinksmed mangler data for perioden 1982-1991, men arten har sandsynligvis reelt været fraværende. For mosehornugle mangler data for årene 1998-2002 samt for hele projektperioden. For rødrygget tornskade mangler data for årene 1999-2000 samt for halvdelen af projektperioden.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Eftersom tinksmed efter al sandsynlighed var forsvundet fra lokaliteten da arten blev optaget på EU-udpegningsgrundlaget, indgår maksimumstallet for perioden 1960-1977 ikke i bedømmelsen af lokalitetens tilstand. Mosehornugle og rødrygget tornskade er begge for utilstrækkeligt dækket til at lokalitetens tilstand for arterne kan bedømmes. De tre øvrige fokusarter er inden for projektperioden registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og samlet set bedømmes lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter derfor som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, der i perioden 1960-1980 kvalificerede som fokusarter

Hedehøg, storspove.

Aktuelle trusler

Udbredt tilgroning med træer, mest dunbirk, bævreasp og bjergfyr, udgør en trussel mod yngle- og fourageringsmuligheder for bl.a. tinksmed, mosehornugle og rødrygget tornskade. Trane er desuden truet af udtørring af artens levesteder (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 6 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	3	3	3	9	
Vandstandsændringer	2	2	2	6	Afvanding
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Bekæmpelse af birk, bævreasp og bjergfyr samt hævnning af vandstanden. Et igangværende plejeprojekt (LIFE-projekt) vil hæve beskyttelsesniveauet betragteligt (K. Pedersen, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 6 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	3	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	8	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Specifikke referencer

Miljøcenter Aalborg 2007: Natura 2000-basisanalyse Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose. – Miljøministeriet.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose, Natura 2000-område nr. 3, Habitatområde H3, Fuglebeskyttelsesområde F6. – Miljøministeriet.

Olesen, E.T. 2005: Skagens Odde – en naturguide. – Geografforlaget.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Dann Elmström (lokalitetskontakt 2010-2011), Dann Olesen, Frode Olesen (lokalitetskontakt 2005-2007), Henning Schmidt, Albert Steen-Hansen (lokalitetskontakt 2007-2010)

IBA 7, Lille Vildmose

Kommune: Aalborg og Mariagerfjord.

Areal: 73,93 km²

Ejerforhold: Aage V. Jensen Naturfond (godt 20 km²), Pindstrup Mosebrug og andre private.

Naturtyper: Mose/eng (60 %), løvskov (20 %), agerland (20 %), ferskvand (1 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor) og EU-habitatområde. Hele området blev fredet i 2007; det er landets største fredning og omfatter i alt ca. 77 km². I 2013 er lokaliteten endvidere blevet udpeget som Ramsar-område.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 7 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Skarv	EU1983 ¹ IBA2000	Ikke oplyst, 2901	2200	0	50	785	3352	3342 (3227-4043)	3380 (1985-3906)	1358 (753-1755)
Rørdrum	EU2012	14	Ikke relevant	-	-	0-1	0	0 (0-0)	0 ² (0-1)	6 ³ (1-26)
Sortstork	EU2005	0-1	Ikke fastsat	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
Hvepsevåge	EU2005	1-3	3	1	-	0-1	1	1 ⁴ (0-2)	1 ² (1-2)	2 ³ (0-3)
Havørn	EU2012	1	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-1)	1 (1-1)
Kongeørn	EU2005	1-2	1	0	0	0	0	1 (1-2)	2 (1-2)	2 (1-2)
Trane	EU2005	1-2	2	1	0	0	1	1 (0-1)	2 (1-2)	3 ³ (2-6)
Tinksmed	EU1983	3-4	4	2	3-4	4-6	0-1	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
Stor hornugle	EU2005	1-2	3	0	0	0	0-3	1 ² (1-2)	1 ² (1-1)	1 ⁴ (1-1)
Mosehornugle	EU2005	0-1	Ikke fastsat	-	-	0-1	0-1	1 ⁴ (1-1)	0 ⁴ (0-0)	1 ⁴ (1-1)
Natkrav	EU2005	1-2	2	0-1	-	-	1	2 ⁴ (1-2)	1 ⁴ (0-2)	1 (0-3)
Sortspætte	EU2005	2-4	4	0	0	0-1	1-2	2 (1-2)	2 ² (1-2)	2 (1-2)
Hedelærke	EU2005	0-1	1	0	0	0	-	-	2 ⁴ (2-2)	2 (1-3)
Rødrygget tomskade	EU2005	15-20	20	6-8	5-10	5-10	15-20	-	11 (2-13)	16 ³ (12-21)

Noter: I perioden 2005-2012 var også blå kærhøg på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Taget af EU-udpegningsgrundlaget i 1997. ²Kun data for 3-4 år.

³Inkl. 2013. ⁴Kun data for 1-2 år.

Den store tørvegravningskanal i Portlandsmosen, juni 2005. Foto: Caretakergruppen

Væsentlige fejlkilder:

For rørdrum mangler data før 1991 samt for årene 2004-2006, men det vurderes, at arten reelt har været fraværende i den førstnævnte periode. For hvepsevåge mangler data for perioderne 1978-1981, 1998-2003 samt 2006. Bestanden af trane kan være underestimeret før projektperioden, idet der tilsyneladende tidligere kun har været regnet med par med ynglesucces (P.A.F. Rasmussen, pers. medd. 2012). For stor hornugle mangler data for knapt halvdelen af årene fra 1997 og frem, og for mosehornugle foreligger der for samme periode kun data for tre år. For natravn mangler data for perioden 1978-1991 samt hovedparten af perioden 1997-2006. For sortspætte mangler data for 2003-2004. For hedelærke mangler data for alle årene 1992-2008 bortset fra ét. For rødrygget tornskade mangler data for perioden 1997-2003.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Der savnes grundlag for medtagelse af sort stork på EU-udpegningsgrundlaget, og arten indgår derfor ikke i bedømmelsen af lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter. Stor hornugle har ganske vist måltal på 1-2 og 3, men da arten aldrig med sikkerhed er registreret med mere end ét ynglepar, hvilket den da også er i mindst halvdelen af projektperioden, bedømmes lokalitetens tilstand for arten alligevel som tilfredsstillende. Tinksmed, som i 1990'erne er forsvundet fra lokaliteten, er således den eneste art, for hvilken lokalitetens tilstand ikke bedømmes som tilfredsstillende, og samlet set vurderes lokalitetens status for de ynglende fokusarter som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, der i perioden 1960-1980 kvalificerede som fokusarter

Urfugl, hjejle, storspove, brushane.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 7 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Skarv	EU 2008	7535	Ikke fastsat	-	470	1570	8704	6684 (6454-8086)	6760 (3970-7812)	2716 (1506-3510)
Sangsvane	IBA 2000, EU 2012	528, 1576	Ikke relevant	60	300	395	528	727 (349-1020)	834 (524-1765)	927 (570-1000)
Sædgås	EU 2005	Ikke oplyst	700	400	700	904	985	843 (500-1100)	1036 (800-1173)	1399 ¹ (1180-3000)
Havørn	EU 2012	6	Ikke relevant	-	-	3	3	1 (1-3)	5 (2-6)	4 ¹ (3-5)

Noter: 1 Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder:

Manglende data for skarv før 1978 og for havørn før 1991, men det vurderes, at i hvert fald havørn reelt kan have været fraværende dengang.

Aktuel tilstand for rastefugle

Tilbagegangen for skarv ses over store dele af Nordeuropa og skyldes sandsynligvis især bekæmpelse. De lokale forhold bedømmes således fortsat som tilfredsstillende for arten. Endvidere må det betones, at det er den meget fåtallige og sårbare skandinaviske bestand af tajgasædgæs, der raster ved Tjele Langsø, i Nørreådal og i Lille Vildmose. Denne bestand er en af de mest fåtallige fuglebestande, der vides at være afhængig af danske levesteder, idet den totale bestand formentlig er i størrelsesordenen 2000 individer (Brandt & Flensted 2008, T. Brandt, pers. medd. 2012). Dvs., at hvis den pågældende bestand betragtes som en selvstændig *flyway*-bestand, ligger 1 %-kriteriet så lavt som 15-20 stk. Samlet set bedømmes lokaliteten tilstand for de rastende fokuserter som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Efter at tørvegravningen er stoppet langs Ny Høstemarkvej og nord for Hegnsvej har de tidligere gravefelter udviklet sig til områdets vigtigste ynglefuglelokalitet. Tilgroningen fortsætter imidlertid, og der er ingen tvivl om, at prædation fra ræv og mårhund nu har et sådant omfang, at de jordrugende fugles ynglesucces er højst begrænset (Clausen m.fl. 2008, 2011, T. Clausen, pers. medd. 2012).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 7 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Problematiske, hjemmehørende arter	3	3	2	8	Ræv
Invasive arter	3	3	2	8	Mårhund
Tilgroning	3	1	2	6	Tidligere gravefelter
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Planlagt pleje og genopretning (Naturstyrelsen 2011):

- Råstofefterbehandling og naturgenopretning i Purker-fenner
- Naturgenopretning i Smidie-fenner, herunder opførelse af en afværge vold mod Tofte Moses nordvestkant
- Pleje i Mellemområdet, herunder indhegning mhp. pleje med store græsædere (oprindeligt danske dyrearter, jf. fredningen)
- For Høstemark og Tofte Skove har Aage V. Jensen Naturfond udarbejdet en driftsplan med vandstandshævning og konvertering af skovarealer til naturnær skovdrift
- Genetablering af Birke Sø på omkring 130 ha. Arealerne er erhvervet af Naturstyrelsen.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 7 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	3	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	8	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

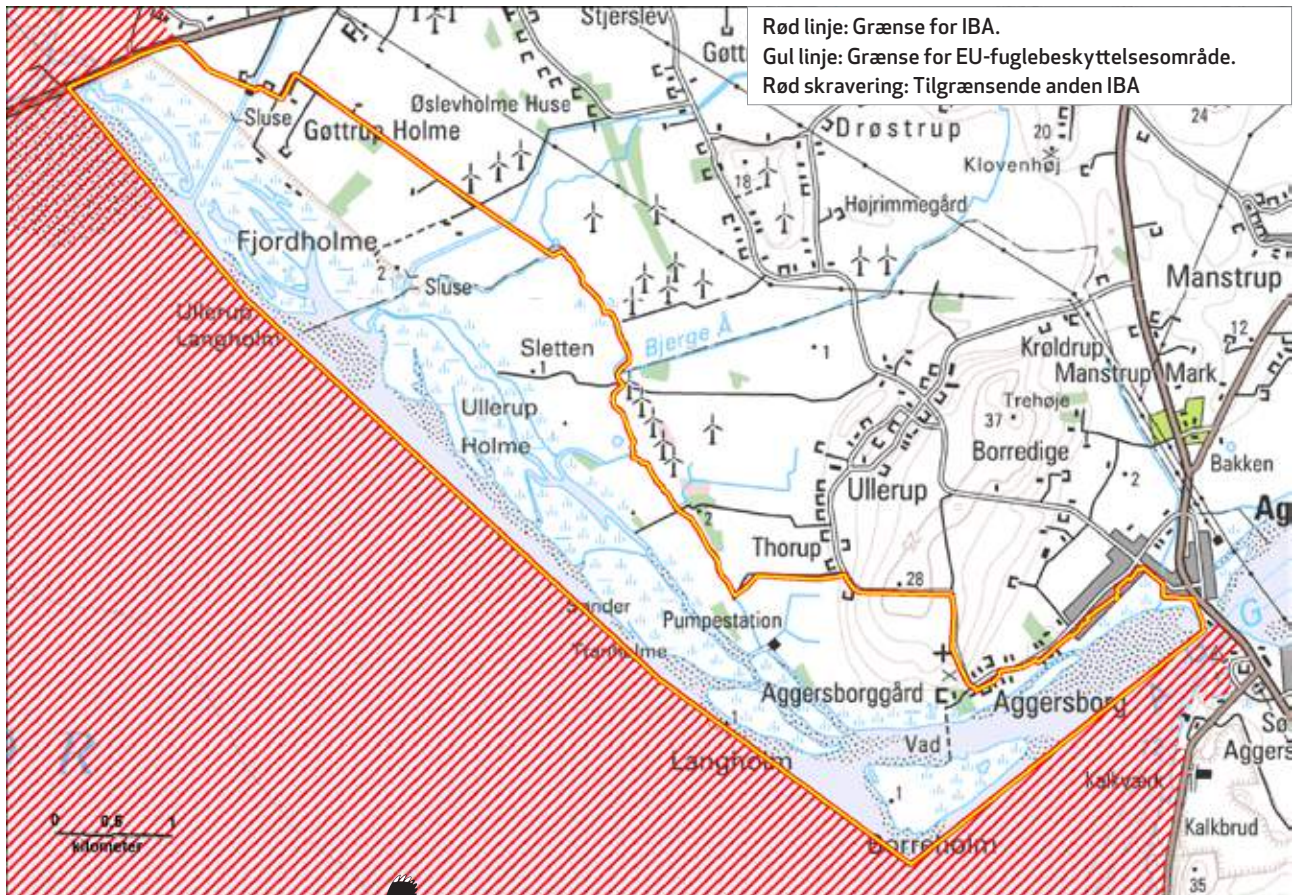
Anvendte specifikke referencer

- Ahlmann, F., H. Christophersen, A.T. Larsen, C. Rømer, T. Lund & T. Clausen 2012: Rapport om overvågningen af fugle i Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov 2011. – DOF.
- Ahlmann, F., H. Christophersen, A.T. Larsen, C. Rømer, T. Lund & T. Clausen 2013: Rapport om overvågningen af fugle i Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov 2012. – DOF.
- Ahlmann, F., H. Christophersen, A.T. Larsen, C. Rømer, T. Lund & T. Clausen 2014: Rapport om overvågningen af fugle i Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov 2013. – DOF.
- Brandt, T. & K.N. Flensted 2008: Forespørgsel om sædgåsens aktuelle forekomst og opholdssteder til brug for konsekvensvurdering i forbindelse med konkret sag efter naturbeskyttelseslovens § 19. – DOF, upubl.
- Clausen, T. 2007a: Caretakermanual for IBA nr. 07, Lille Vildmose. – DOF, upubl.
- Clausen, T. 2007b: Natura 2000. Idéfase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Fuglebeskyttelsesområde nr. F7, Lille Vildmose og Habitatområde H18, Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov. – DOF, upubl.
- Clausen, T., Christophersen, H., Larsen, A.T., Rømer, C., Lund, T. & Ahlmann, F. 2008: Rapport om overvågning af fugle i Lille Vildmose 2007 (IBA nr. 7). – DOF.
- Clausen, T., Christophersen, H., Larsen, A.T., Rømer, C., Lund, T. & Ahlmann, F. 2009: Rapport om overvågning af fugle i Lille Vildmose 2008 (IBA nr. 7). – DOF.
- Clausen, T., Christophersen, H., Larsen, A.T., Rømer, C., Lund, T. & Ahlmann, F. 2010: Rapport om overvågning af fugle i Lille Vildmose 2009 (IBA nr. 7). – DOF.
- Clausen, T., Christophersen, H., Larsen, A.T., Rømer, C., Lund, T. & Ahlmann, F. 2011: Rapport om overvågning af fugle i Lille Vildmose, Tofte og Høstemark skove 2010. – DOF.
- Hald-Mortensen, P. (red.) 2001: Høstemark – Status 2001. – Aage V. Jensens Fonde.
- Lund, T. 2011: Høringssvar til Natura 2000 handleplaner. Fuglebeskyttelsesområde nr. F7, Lille Vildmose og Habitatområde H18, Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov. – DOF, upubl.
- Miljøcenter Aalborg 2007: Natura 2000-basisanalyse. Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov. – Miljøministeriet.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov. Natura 2000-område nr. 17. Habitatområde H18. Fuglebeskyttelsesområde F7. – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Tom Bak Andersen, Hans Christophersen, Tscherning Clausen (lokalitetskontakt 2003-), Lars Grøn, Hans Jørgen Hansen, Flemming Ahlmann Jensen, Søren Chr. Jensen, Frank Jeppesen, Willy Jørgensen, Anton Thøger Larsen, Thorkild Lund, Karsten Stæhr Nielsen, Kurt Rasmussen, Claus Rømer, Dorte Sørensen, Flemming Sørensen.

IBA nr. 8, Kysten fra Aggersund til Bygholm Vejle

Kommune: Jammerbugt og Vesthimmerland.

Areal: 16,60 km²

Ejerforhold: Staten (søterritoret) og private.

Naturtyper: Mose/eng (64 %), fjord (18 %), øvrigt (3 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Kysten syd for Aggersborggård samt bl.a. øerne Borreholm og Langholm og det omkringliggende fjordområde, i alt ca. 255 ha, er udlagt som vildtreservat.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 8 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Klyde</i>	EU 1983	50	70 ¹	33	30	67	179	55 ² (18-283)	17 ² (3-35)	20 ² (12-28)
<i>Engryle</i>	EU 2005	5-10	110 ¹	-	1-3	18	10	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
<i>Stormmåge</i>	IBA 2000	3025-3260	Ikke relevant	3000	800	1700	3000	1133 (0-1465)	1013 ² (550-1450)	372 ³ (279-455)
<i>Havterne</i>	EU 2005	105	210 ¹	35	18	155	165	92 (25-136)	13 ² (0-55)	18 ³ (11-25)

Noter: ¹Gælder det samlede Natura 2000-område nr. 16, dvs. inkl. IBA nr. 12, 13 og 20. ²Kun data for 3-4 år, ³Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder:

For klyde mangler data for årene 1999-2000 samt for ca. halvdelen af projektperioden; sidstnævnte gælder tillige for stormmåge og havterne. For engryle mangler data før 1978.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Ingen af de fire fokuserter har i projektperioden ynglet med maksimumstal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og engryle er allerede sidst i 1990'erne helt forsvundet fra lokaliteten. Lokalitetens tilstand for de ynglende fokuserter bedømmes derfor som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, der i perioden 1960-1980 kvalificerede som fokuserter

Brushane, splitterne, sandterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 8 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Kortnæbbet gås	EU 2005	509	36 800 ¹	-	-	516	2310	3500 (1860-5000)	2705 (865-8000)	3460 ² (1200-5400)
Lysbuget knortegås	EU 2012	300	Ikke relevant	-	-	-	33	42 (1-96)	61 (22-300)	23 ² (18-70)

Noter: I perioden 1983-2005 var også gravand på EU-udpegningsgrundlaget, i perioden 1983-2012 tillige sangsvane. ¹Gælder det samlede Natura 2000-område nr. 16, dvs. inkl. IBA nr. 12, 13 og 20. ²Inkl. 2013. ³Kun data for 1 år.

Væsentlige fejlkilder

Manglende data for kortnæbbet gås før ca. 1980 og for lysbuget knortegås før 1996.

Aktuel tilstand for rastefugle

Da begge fokusarter i projektperioden er registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, bedømmes lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter som tilfredsstillende.

Andre rastefugle, der i perioden 1960-1980 kvalificerede som fokusarter

Hjejle.

Aktuelle trusler

Tilgroning forringer områdets værdi for ynglende vadefugle og terner, rastende gæs m.v.

Antallet af rastende fugle er stærkt påvirket af jagtlige forstyrrelser (Falk & Brøgger-Jensen 1990).

Prædation fra mink, krager, store mågearter og ræv er en trussel mod ynglefugle, der yngler på jorden bl.a. klyde, engryle og havterne (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 8 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	3	3	8	
Forstyrrelse	2	3	2	8	Jagt
Invasive arter	2	2	2	6	Mink
Problematiske, hjemmehørende arter	2	2	2	6	Ræv, krage, måger
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Rævebekæmpelse samt øget græsning/høslæt.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 8 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Bramgæs over Aggersund-Bygholm, maj 2011. Foto: Albert Steen-Hansen.

Anvendte specifikke referencer

Linnet, A. 2007: Ynglefugle Aggersborg 1991-2006. - Thy Statsskovdistrikt. Upubl.

Miljøcenter Aalborg 2007: Natura 2000-basisanalyse. Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg. - Miljøministeriet.

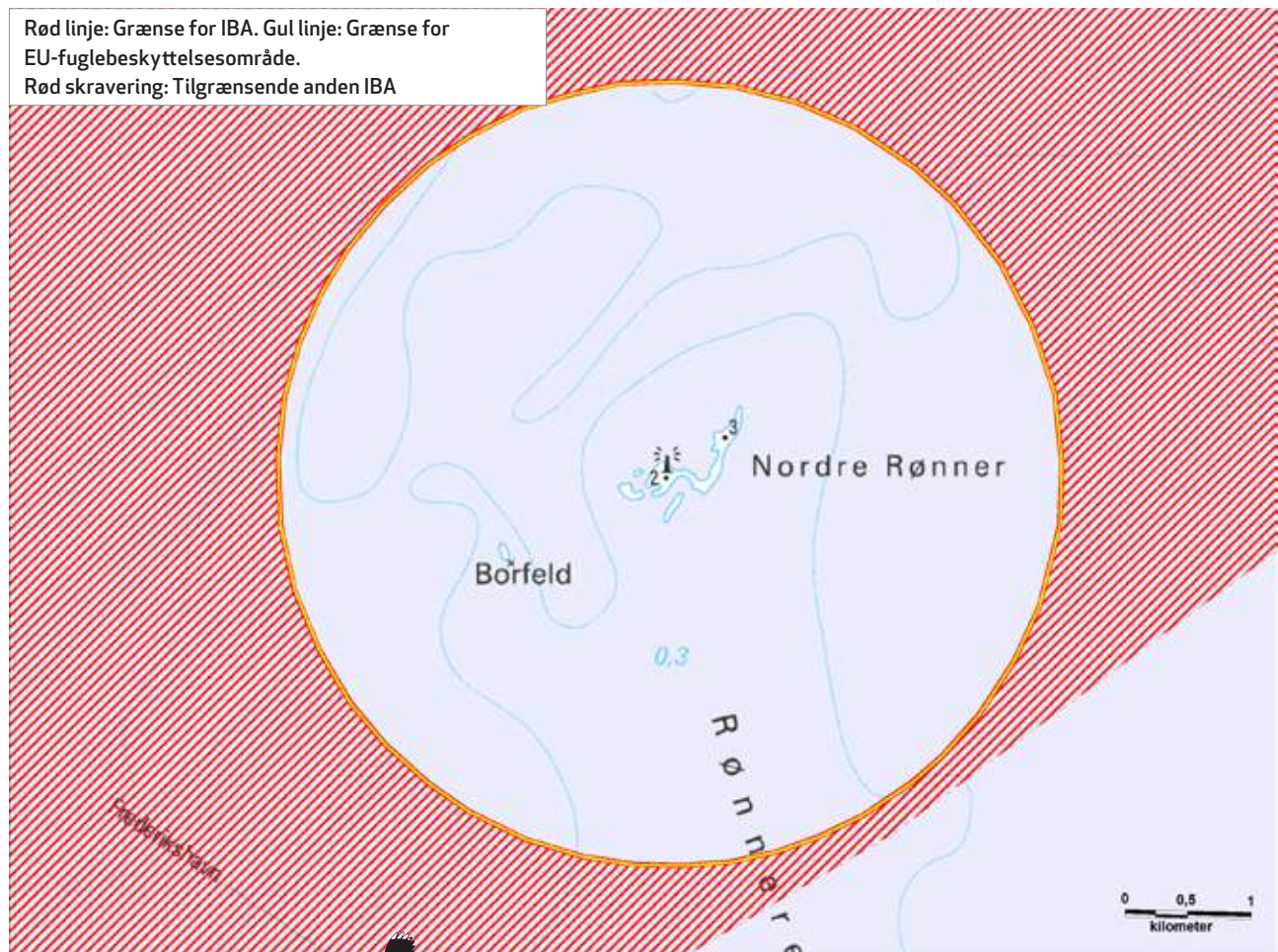
Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg. Natura 2000-område nr. 16. Habitatområde H16. Fuglebeskyttelsesområde F8, F12, F13, F19 og F20. - Miljøministeriet.

Steen-Hansen, A. 2005: Caretakermanual for IBA nr. 8, Kysten fra Aggersund til Bygholm Vejle. - DOF Nordjylland. Upubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Brian L. Nilsson, Kurt Rasmussen, Albert Steen-Hansen (lokalitetskontakt 2005-)

IBA nr. 9, Nordre Rønner

Kommune: Læsø.

Areal: 29,79 km²

Ejerforhold: Læsø Kommune.

Naturtyper: Hav (99,5 %), stenede og sandede øer (0,5 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). I perioden 15. april til 1. august er eneste adgang til Nordre Rønner havnen på den nordlige side af øgruppen.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 9 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Svartbag	IBA 2000	148	Ikke relevant	115	89	224	148	-	-	236 (150-373)
Sildemåge	IBA 2000	187	Ikke relevant	42	66	113	187	-	-	36 (4-60)
Splitterne	EU 1983	100	100	200	145	120	0	-	-	0 ¹ (0-0)
Fjordterne	EU 1983	20	20	115	22	34	16	0 ¹ (0-0)	0 ¹ (0-0)	0 (0-25)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år.

Væsentlige fejlkilder:

For svartbag, sildemåge og splitterne mangler data for perioden 1997-2002 og for første halvdel af projektperioden. For fjordterne mangler data for hovedparten af de samme perioder.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Pga. utilstrækkelig dækning kan lokalitetens tilstand for sildemåge, splitterne og fjordterne ikke bedømmes. Svartbag har til gengæld inden for projektperioden ynglet i antal på højde med tidligere perioders antal og/eller med måltallene. Samlet set kan lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter ikke bedømmes.

Aktuelle trusler

De vigtigste trusler mod fuglelivet på Ndr. Rønner er lovlige såvel som ulovlig færdsel (inkl. sejlads) i yngletiden samt eventuel forekomst af mink (Helmig m.fl. 2007, Rasmussen 2007, Naturstyrelsen 2011).

Der været fremlagt forslag om forskellige aktiviteter på øgruppen; blandt andet et dykkercenter. Læsø Kommune har dog tilkendegivet, at der alene er planer om at optimere forholdene for ynglefuglene. Af lovlige aktiviteter i yngletiden kan bl.a. nævnes skarvregulering (Rasmussen 2007).

Lokale jægere har oplyst, at der inden for de seneste år er observeret mink på øgruppen (Rasmussen 2007).

En lokal hurtigfærgerute vurderes at være en trussel af betydning for splitterne og fjordterne i yngleperioden, men trusslens omfang er dog ukendt (Helmig m.fl. 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr.9 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Invasive arter	3	1	1	5	Mink
Forstyrrelse	2	1	1	4	Færdsel, hurtigfærge
Totalt	-1				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Ndr. Rønner er med sin ret isolerede beliggenhed ret godt beskyttet mod et publikumspres i yngletiden. Desuden opretholder Læsø Kommune et adgangsforbud i yngletiden. Adgangsforbuddet opretholdes åbenbart kun som en kommunal beslutning og kan derfor også ændres i kommunalt regi (Rasmussen 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 9 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Specifikke referencer

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Havet omkring Nordre Rønner. Natura 2000-område nr. 20 Habitatområde H176. Fuglebeskyttelsesområde F9. – Miljøministeriet.

Helmig, S. m.fl. 2007: Natura2000-Basisanalyse for området: Havet omkring Nordre Rønner, H176/F9 (N20). – Skov- og Naturstyrelsen, Danmarks Miljøundersøgelser m.fl.

Rasmussen, P.A.F. 2007: IBA 9, Ndr. Rønner – trusler og modtræk. Unpubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Palle A.F. Rasmussen (lokalitetskontakt 2007-). Kurt Rasmussen.

IBA nr. 10, Sydlige Læsø

Rød linje: Grænse for IBA.

Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.

Rød skravering: Tilgrænsende anden IBA

Kommune: Læsø.

Areal: 145 km²

Ejerforhold: Staten og private.

Naturtyper: Lavvandet hav (74 %), mose og eng (11 %), hede (7 %), strand og klit (4 %), skov og plantage (4 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Der er fredninger på Rønnerne, Bovet, Danzigmand og Læsø Vestkyst. Desuden er Bovet Bugt og Knotten udlagt som vildtreservat med adgangsforbud i yngletiden.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal individer) for ynglende fokusarter i IBA nr. 10 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling siden 2003, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-plan 2011	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Trane</i>	EU 2005	1	1	0	0	0	0	1 (0-3)	2 (2-2)	3 (2-4)
<u>Klyde</u>	EU 1983, IBA 2000	170, 518	170	228	138	449	528	284 ¹ (284-284)	165 ¹ (127-202)	197 ¹ (197-197)
<i>Engryle</i>	EU 2005	20	20	16	20	21-22	20	20 ¹ (20-20)	19 ² (15-24)	17 ¹ (15-20)
<i>Storspove</i>	DOF 2014	Ikke relevant		1-2	10-22	35	-	-	130 ¹ (130-130)	-
<i>Rødben</i>	IBA 2000	331	Ikke relevant	150	147-231	195	331	-	930 ¹ (930-930)	-
<u>Tinksmed</u>	EU 1983	1-2	2	-	2	0-1	1	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
<u>Splitterne</u>	EU 2005	300	300	319	13	200	200	150 ¹ (150-150)	40 ² (12-140)	28 ¹ (0-55)
<i>Havterne</i>	EU 1983, IBA 2000	200, 1062	200	389	314	912	1057	417 ¹ (417-417)	772 ² (470-1052)	442 ¹ (220-653)
<i>Dværgterne</i>	IBA 2000, EU 2005	22, ikke oplyst	Ikke fastsat	38	6	23	22	14 ¹ (14-14)	28 ² (19-32)	23 ² (18-29)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Kun data for 3-4 år.

Væsentlige fejlkilder:

Manglende optælling af storspove de fleste år samt af klyde, havterne og dværgterne inden for perioden 1997-2002 og i projektperioden. De 930 par rødben i 2007 skyldes en systematisk optælling af alle strandenge, små øer og holme i området. Dette bestandstal kan således ikke sammenlignes med tidligere år, idet der aldrig tidligere er gennemført en tilsvarende optælling (P.A.F. Rasmussen, pers. medd. 2012). Mht. tinksmed skal det bemærkes, at der hverken i 1971-74 eller 1987-2011 er registreret ynglefund af arten på Læsø til trods for målrettet eftersøgning (Møller 1975, Lyngs 1987, P.A.F. Rasmussen, pers. medd. 2012). De angivne yngleforekomster må derfor betragtes som tvivlsomme (P.A.F. Rasmussen, pers. medd. 2012), og lokalitetens tilstand for arten kan ikke bedømmes.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Tilstanden vurderes som tilfredsstillende for trane, engryle, rødben og dværgterne.

For splitterne og klyde bedømmes tilstanden som utilfredsstillende. Splitterne er helt forsvundet, men dette skal dog ses i lyset af at landsbestanden er i langsigtet fremgang, og at antallet af ynglepar i den nærliggende koloni på IBA nr. 11, Hirsholmene, i de seneste år har været det højeste i en længere årrække (Bregnballe & Gregersen 2011, Gregersen 2012). Arten er desuden generelt kendt for ikke at være udpræget stedtro mht. placeringen af ynglekolonier.

For storspove kan tilstanden ikke vurderes.

Samlet set vurderes tilstanden som tilfredsstillende for de ynglende fokusarter.

Ynglende fokusarter som DOF ønsker tilføjet kvalifikations- og/eller udpegningsgrundlaget:

Storspove: Arten er i 2008 blevet globalt rødlistet, og da den synes regelmæssigt at yngle på lokaliteten med >10 par, opfylder den i dag BirdLife Internationals kriterier for at udløse IBA-kvalifikation for en lokalitet.

Andre ynglefugle, der i perioden 1960-1980 kvalificerede som fokusarter

Hvidbrystet præstekrave, brushane, sandterne, markpiber.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 10 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling siden 2003, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegningsgrundlag	Mål i Natura 2000-plan 2011	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks.-tal 1997-2002 (interval)	Median af maks.-tal 2003-2008 (interval)	Median af maks.-tal 2009-2011 (interval)
Mærkbuget knortegås	EU1983	1200	1200	3000	1956	2500	1490	394 (145-703)	645 (120-1046)	779 (555-979)
Ederfugl	EU2005	786	80 000	81 000	1339	171 000	15 500	1600 (401-5500)	6494 (862-10 000)	3500 (1072-3900)
Sortand	EU1983	80 000	80 000	43 000	80 000	50 000	1080	750 ¹ (240-10 000)	5100 (300-32 000)	4590 (2800-5470)
Fløjsand	EU1983	11 000	11 000	8000	11 000	473	2	25 ² (25-25)	195 ¹ (115-500)	122 ² (118-126)
Toppet skallesluger³	DOF 2014 ³	2000 ³	Ikke relevant	-	-	354	86	132 ² (127-137)	293 ¹ (220-597)	425 (372-459)
Klyde	EU1983, IBA 2000	600,1000	1000	600	654	1000	1036	299 ¹ (136-700)	60 (14-68)	52 (22-95)
Alm. ryle	EU1983, IBA 2000	45 000, 40 000	45 000	45 000	12820	35 000	40 000	7000 (3226-10 241)	23 475 (10 000-60 000)	14 755 (11 340-15 000)
Lille kobbersneppe	IBA 2000, EU 2005	4000, 4375	4000	4000	3800	4000	4000	1625 ¹ (410-4375)	3250 (700-4460)	1947 (1500-3432)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	+	+	+	+	?	+	?

Noter: ¹Kun data for 4 år. ²Kun data for 1-2 år. ³Medtaget på EU-udpegningsgrundlaget fra 1983, men taget heraf i 2005.

Væsentligste fejlkilder:

Manglende optællinger af toppet skallesluger før 1982. For de seneste tre perioder gælder det generelt, at da der kun i meget ringe udstrækning er gennemført systematiske totaloptællinger af rastende fugle, er mange af de viste antal et resultat af tilfældige tællinger fra enkelte lokaliteter og altså ikke totaltællinger fra hele IBA nr. 10 (P.A.F. Rasmussen, pers. medd. 2012). De meget høje tal for ederfugl og sortand i de tre første perioder gælder formentlig flokke rastende længere til havs end den nuværende afgrænsning af IBA nr. 10. Med den aktuelle IBA-afgrænsning hører disse tal således til IBA nr. 119, Nordvestlige Kattegat. Lokalitetens tilstand for havdykænder kan således reelt ikke bedømmes

Aktuel tilstand for rastefugle

Lokalitetens tilstand for havdykænder kan som nævnt ovenfor ikke bedømmes. For havdykænderne gælder det i øvrigt på landsplan, at bestandene dels er aftaget i antal (ederfugl pga. mindre næringsstofftilførsel fra landbruget), dels nu overvintrer længere mod nordøst (sortand, fløjlsand og toppet skallesluger). En evt. tilbagegang i farvandet syd or Læsø behøver derfor ikke at skyldes forhold på lokaliteten (H. Meltofte, pers. medd. 2014).

Tilstanden vurderes tilfredsstillende for alm. ryle og lille kobbersneppe, mens den vurderes utilfredsstillende for mørkbuget knortegås og klyde. Da ingen af de sidstnævnte arter er i tilbagegang som rastefugle på landsplan, vurderes den samlede tilstand som utilfredsstillende.

Rastende fokusarter som DOF ønsker tilføjet kvalifikations- og/eller udpegningsgrundlaget:

Toppet skallesluger: Der var ikke tilstrækkeligt belæg for at slette arten fra udpegningsgrundlaget, da det faldende antal siden først i 1980'erne sandsynligvis kan tilskrives manglende optælling og muligvis også forstyrrelser, som i givet fald bør bringes til ophør.

Aktuelle trusler

Ræv og mink er problematisk i forhold til især de kolonirugende arter (klyde, terner og måger), især på Rønnerne og de omkringliggende holme og småøer. De mange krager udøver et konstant prædationstryk på de ynglende arter på strandene (Rasmussen & Rasmussen 2007).

Flere parceller ved Bovet Bugt har gennem flere år manglet afgræsning. Antallet af kreaturer har gennem flere år været faldende, især på Rønnerne. De seneste år har heste flere steder erstattet kreaturer, hvilket i dele af området, fx på Rønnerne og ved Bovet Bugt, kan påvirke ynglemulighederne for de ynglende vadefugle (fx engryle) negativt, da heste udøver et større græsningstryk end kreaturer (Rasmussen & Rasmussen 2007).

I 1987 blev der observeret flere overtrædelser af adgangsforbuddet, ligesom måge- og ternekolonierne blev udsat for ægsamling (Falk & Brøgger-Jensen 1990). I dag er det generelt indtrykket, at færdsel i yngletiden er uproblematisk i størstedelen af området. Der er dog grund til at gøre opmærksom på færdsel på Stokken, hvor især den sydlige og nordlige del huser vigtige bestande af ynglefugle, og som ikke er omfattet af adgangsforbud i yngletiden. Især færdsel med løse hunde er et problem (Rasmussen & Rasmussen 2007).

Der skal desuden gøres opmærksom på at aktiviteterne omkring Læsø Saltsyderi er stigende med bl.a. en del traktortrafik. På flere af de små holme mellem Kringelrøn og Hornfiskrøn er der tydelige kørespor efter traktor, ligesom "årringene" ved den østlige del af Hornfiskrøn flere steder er brudt af kørespor (Rasmussen & Rasmussen 2007). I de seneste år er der opført 2-3 nye saltbrønde mellem Kringelrøn og Hornfiskrøn, hvilket uden tvivl vil øge traktorkørslen i yngleområder for klyde og havterne (P.A.F. Rasmussen, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet på IBA nr. 10 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Problematiske hjemmehørende arter	3	2	1	6	Ræv, gråkrage.
Tilgroning	3	1	1	5	
Invasive arter	3	1	1	5	Mink
Forstyrrelse	3	1	1	5	Færdsel, jagt, heste
Totalt	-2				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

I 2008 og 2009 er der påbegyndt rydning af træopvækst i Bovet og Danzigmand af fortrinsvis birk og fyr i enkelte gamle bevoksninger (Naturstyrelsen 2011).

Prædationen fra krager kunne minimeres ved en aktiv indsats fra jagtforeningerne på øen, og desuden kan det på Rønnerne anbefales at fjerne enkeltstående træer, idet disse udgør redemuligheder og udkigsposter (Rasmussen & Rasmussen 2007).

Afgræsning bør i den udstrækning det er muligt styres af hensynet til de ynglende vadefugle, især engryle (Rasmussen & Rasmussen 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet på IBA nr. 10 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

- Gregersen, J. & T. Bregnballe 2014: Splitterne *Thalasseus sandvicensis*. – I: Nyegaard m.fl. 2014: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1998-2012. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 108 (2014): 77-82.
- Helmig, S., K. Dahl m.fl. 2007: Natura 2000-Basisanalyse for området: Læsø, sydlig del, F10 (N9). – Skov- og Naturstyrelsen, Danmarks Miljøundersøgelser m.fl.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Strandenge på Læsø og havet syd herfor. Natura 2000-område nr. 9, Habitatområde H 9. Fuglebeskyttelsesområde F 10. – Miljøministeriet.
- Lyngs, P. 1987: Optælling af ynglefugle på Rønnerne, 1987. - Nordjyllands Amt.
- Møller, A.P. 1975: Ynglefugleoptælling af vadefugle på nogle strandengsområder på Læsø, Nordjylland, i årene 1971-74. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 69: 31-39.
- Rasmussen, P.A.F. 1991: Ynglefugle på Læsø 's strandenge og småholme 1990. - Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen.
- Rasmussen, P.A.F. 1996: Optælling af ynglefugle på Rønnerne 1996. - Nordjyllands Amt.
- Rasmussen, P.A.F. 2007: IBA 10, trusler og modtræk. – DOF, unpubl.
- Rasmussen, K. & P.A.F. Rasmussen 2007: Høringsvar til idéfase Natura 2000 handleplaner, EF-Fugle-beskyttelsesområde nr 10. Læsø sydlige del. EU-Habitatområder nr 9. – DOF Nordjylland, unpubl.

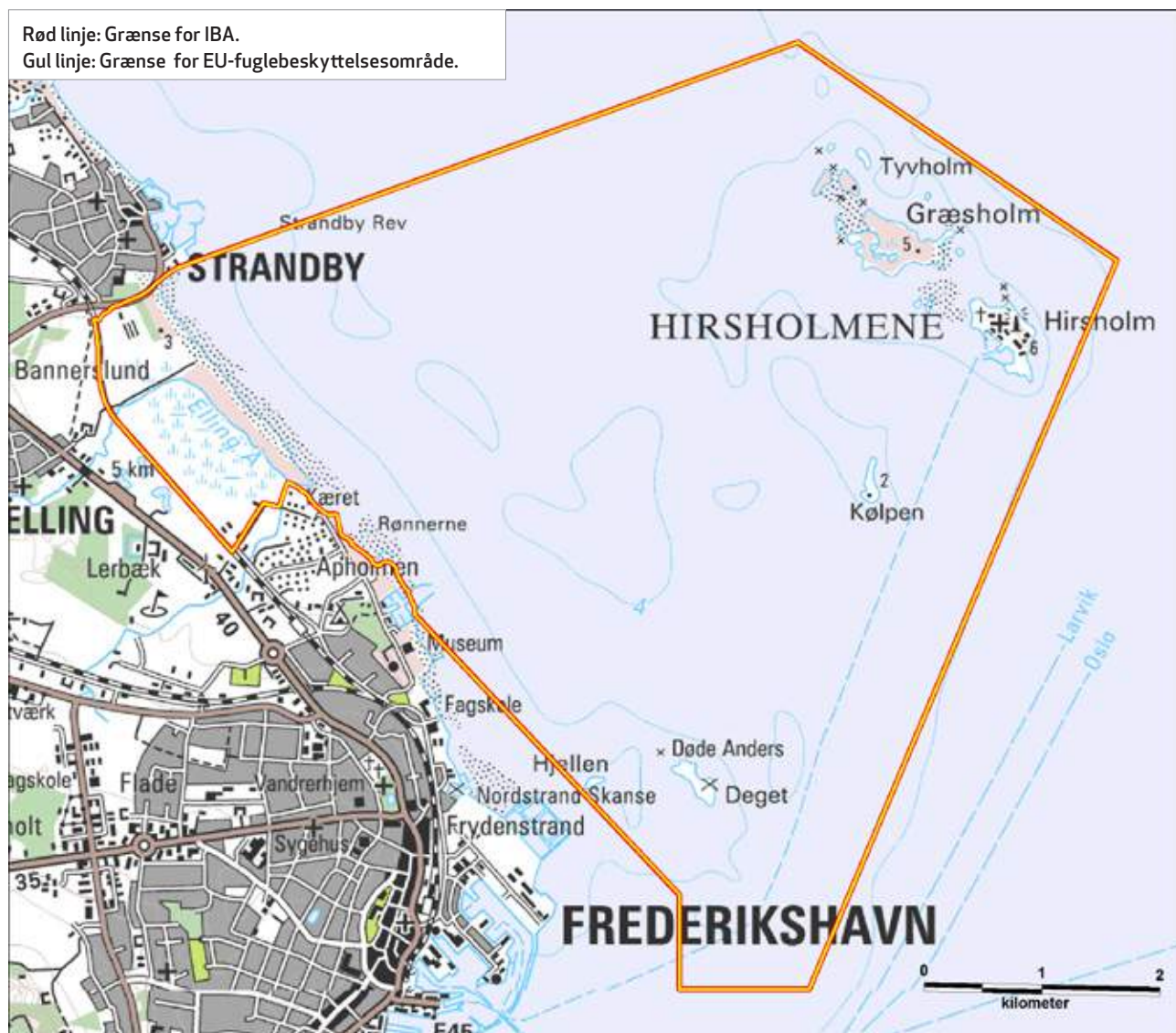
Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Palle A.F. Rasmussen (lokalitetskontakt 2006-), Kurt Rasmussen.

Sydlig Læsø, IBA nr. 10. Foto: Kurt Rodahl Hoppe

IBA nr. 11, Hirsholmene

Kommune: Frederikshavn.

Areal: 36,97 km²

Ejerforhold: Frederikshavn
Kommune og private.

Naturtyper: Lavvandet hav (94%), mose og eng (6%).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor), EU-habitatområde og Ramsarområde. Øgruppen og en stor del af det omkringliggende havområde er fredet. Der er jagtforbud på øerne og havet umiddelbart omkring dem, og der er færdselsforbud på de ubeboede øer. Desuden er Hirsholmene og en del af havet omkring øerne Danmarks ældste vildtreservat. Strandengene ved udløbet af Elling Å huser flere § 3-områder.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 11 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Max 1960-77	Max 1978-81	Max 1982-91	Max 1992-96	Median af yngletal 1997-2002 (interval)	Median af yngletal 2003-2008 (interval)	Median af yngletal 2009-2011 (interval)
Sildemåge	IBA 2000	775	Ikke relevant	110-270	338	487	965	1023 ¹ (875-1200)	810 (335-1000)	221 (196-736)
Svarthag	IBA 2000	240	Ikke relevant	169	243-282	299	246	260-300 ² (275-306)	339 (147-619)	175 (160-801)
Splitterne	EU 1983, IBA 2000	1400, 1356	1400	1400	1085-1419	3000	2034	839 (425-2435)	1048 (813-2475)	1834 (1400-1992)
Fjordterne	EU 1983, IBA 2000	25-50, 175	100	35-405	118	210	175	21 ¹ (0-30)	1 (0-26)	0 (0-0)
Havterne	EU 2005	50-100	50	65-235	72-94	200	100	15 (7-60)	48 (37-78)	20 (0-32)
Tejst	IBA 2000, EU 2005	490, 750	ca. 750	106	181	341	741	594 (500 - 745)	840 (710-1131)	912 ³ (877-947)

1: Kun data for 4 år. 2: Kun data for 3 år. 3: Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder:

Ingen.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Tilstanden vurderes som tilfredsstillende for sildemåge, svarthag, splitterne og tejst. For fjordterne og havterne vurderes tilstanden som utilfredsstillende, og samlet set vurderes tilstanden derfor som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, der i perioden 1960-1980 kvalificerede som fokuserter

Engryle, brushane.

Aktuelle trusler

Ternernes og hættemågekoloniens decimering skyldes dels en væsentlig tilbagegang i fiskebestandene, dels prædation og konkurrence fra svarthag, sølv- og sildemåge, som direkte præderer ternernes og de små mågers afkom. En tredje væsentlig årsag til tilbagegangen er stor forstyrrelse fra turister, herunder direkte ødelæggelse af rederne, samt færdsel i yngletiden i forbindelse med udbedring af fysiske anlæg, herunder molerne. Endelig er en tredjedel af den oprindelige, nærmest vedplantefrie klippeø Hirsholm nu dækket af træer og buske, og godt en fjerdedel af resten er tilgroet med høje urter. Dette decimerer voldsomt mulighederne for at etablere ynglekolonier for måger og tern. Udsatte fasaner har på Hirsholmene vist sig at tage æg fra terne- og mågerederne. De seneste år er bestanden reguleret. Undslupne mink langs Elling Å lader til at være naturaliseret og er en trussel mod fuglelivet på enge og strandenge (Miljøcenter Aalborg 2007, Rasmussen 2007, T. Bregnballe, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 11 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Ændringer i landbrugsdriften	3	2	3	8	Tilgroning
Forstyrrelse	2	3	3	8	Turisme
Invasive arter	3	1	1	5	Mink, fasan
Problematiske hjemmehørende arter	1	1	1	3	Sølvmåge, svartbag.
Totalt		-3			-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

For at beskytte splitternen har Naturstyrelsen i 2007-11 bekæmpet sølvmåge og svartbag på Hirsholm. Det har bevirket et markant mindre pres på splitterne og hættemåger. Resultaterne viser, at hættemågerne, som yngler uden om splitternen, har udvidet deres yngleområde og nu yder bedre beskyttelse for splitternerne (Bregnballe & Pedersen 2009).

Det vil være særdeles hensigtsmæssigt med et adgangsforbud på den sydlige del af Hirsholm i yngletiden samt målretter afhegning på andre dele af øen i de tilfælde, hvor fx havterner og splitterner etablerer sig på øens centrale eller nordlige del (T. Bregnballe, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 11 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

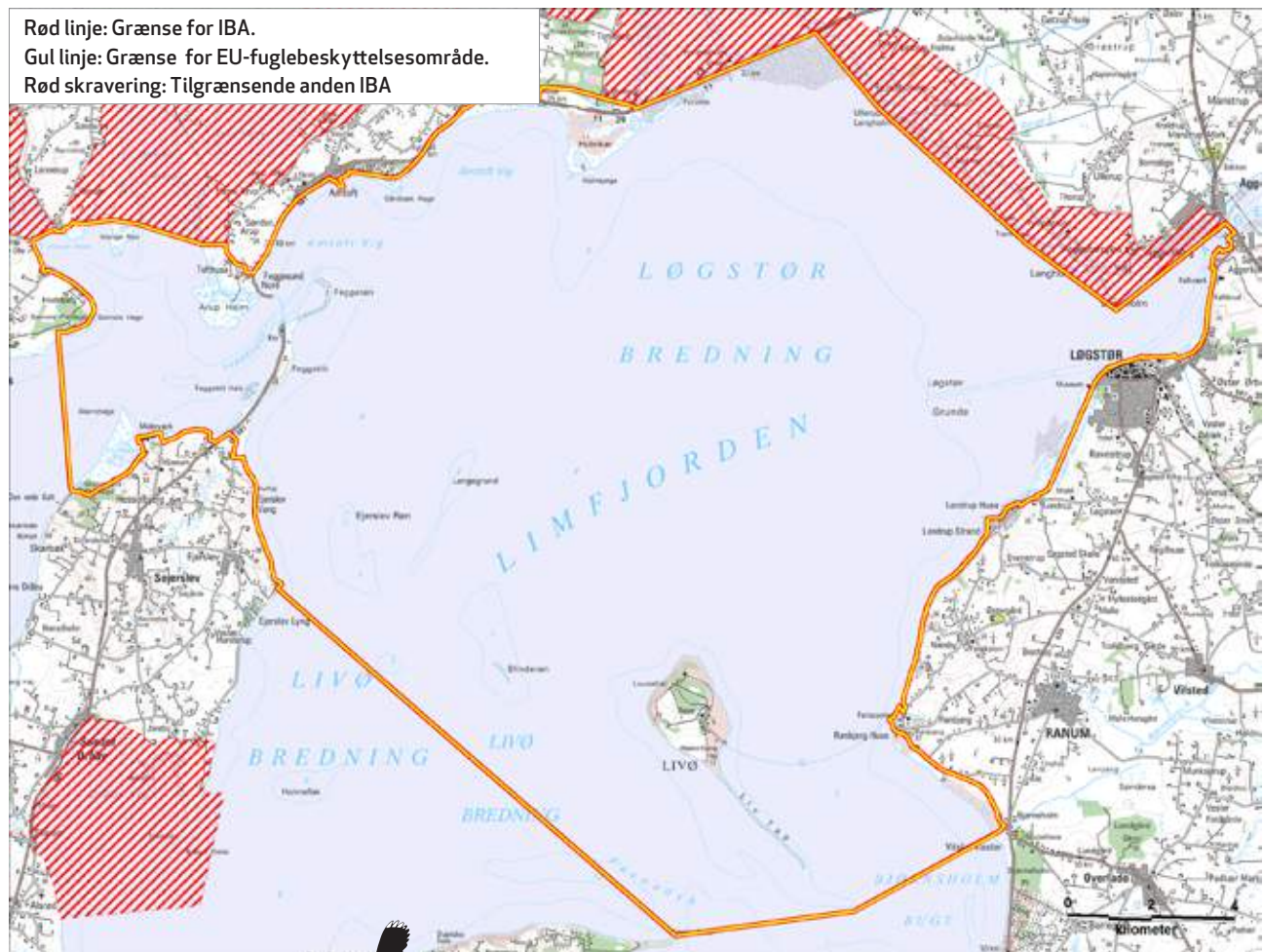
Specifikke referencer

- Bregnballe, T. & K.T. Pedersen 2009: Reguleringen af store måger på Hirsholm og effekterne. – DMU Nyt nr. 11. Danmarks Miljøundersøgelser.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Hirsholmene, havet vest herfor og Ellinge Å's udløb. Natura 2000-område nr. 4, Habitatområde H4, Fuglebeskyttelsesområde F11. – Miljøministeriet.
- Miljøcenter Aalborg 2007: Natura 2000-basisanalyse. Hirsholmene, havet vest herfor og Ellinge Å's udløb.
- Rasmussen, K. 2007: Høringssvar til idéfase Natura 2000 handleplaner, EF-Fuglebeskyttelsesområde nr 11, EU-Habitatområde nr 4. Upubl. - Dansk Ornitologisk Forening.
- Skriver, J. 2006a: Ternernes tarv. – Dansk Ornitologisk Forening. http://www.dof.dk/index.php?id=nyheder&s=nyheder&m=visning&nyhed_id=270
- Skriver, J. 2006b: Sårbare splitterner truet. - Dansk Ornitologisk Forening. http://www.dof.dk/index.php?id=nyheder&s=nyheder&m=visning&nyhed_id=269

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Rolf Christensen, Tommy Studsholt Christensen, Torben Fisker-Rasmussen, Svend Erik Frandsen, Rene Larsen, Kurt Rasmussen (lokalitetskontakt 2004-), Carsten Sørensen, Erik Holm Sørensen, Brian Zobbe.

IBA nr. 12, Løgstør Bredning

Kommune: Morsø, Thisted og Vesthimmerlands.

Areal: 325,51 km²

Ejer: Naturstyrelsen.

Naturtyper: Lavvandet hav (95 %), strandeng (4 %), ferskvand (0,2 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor) og Ramsarområde. Løgstør Bredning indgår i EU-habitatområde 16, Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg. Livø er fredet, og endvidere findes der flere fredninger i Løgstør Bredning. Strandengene ved Skarrehage og vandområdet herudfor er udlagt som vildtreservat. På Blinderøn er der adgangsforbud i fuglenes yngletid, og Ejerslev Røn og Livø Tap er sælreservater. På Livø er ca. 35 ha udlagt som urørt løvskov med græsning.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 12 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks.-antal 1960-77	Maks.-antal 1978-81	Maks.-antal 1982-91	Maks.-antal 1992-96	Median af yngletal 1997-2002 (interval)	Median af yngletal 2003-2008 (interval)	Median af yngletal 2009-2011 (interval)
<u>Dværgerterne</u>	EU 1983	7	7	16	9	3	0	2 ¹ (2-2)	1 ¹ (0-1)	0 ¹ (0-0)

Noter: ¹Kun data fra 3 år.

Væsentlige fejlkilder:

Noget mangelfulde data fra 1997 og fremefter.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Den enlige fokusart, dværgerterne, synes på nippet til at forsvinde som ynglefugl, og lokalitetens tilstand for arten vurderes derfor som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Klyde, hvidbrystet præstekrave, engryle, brushane, fjordterne, havterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 12 siden 1960'erne. I årstalskolonnerne indikerer grøn farve tilfredsstillende antal, mens rød farve indikerer utilfredsstillende antal og sort farve antal der ikke kan bedømmes mht. tilfredshed (som fx i kolonnen yderst til højre pga. det korte tidsinterval). Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks.-antal 1960-77	Maks.-antal 1978-81	Maks.-antal 1982-91	Maks.-antal 1992-96	Median af maks.-rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.-rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks.-rastetal 2009-2012 (interval)
<u>Kortnæbbet gås</u>	EU 2005	3764	36 800 ¹	-	-	900	3580	2095 (200-8590)	2700 (2312-4550)	2672 (2200-2780)
<u>Lysbuget knortegås</u>	EU 2012	261	Ikke relevant	-	-	-	-	143 (14-200)	108 (22-171)	140 (125-261)
<u>Gravand</u> ²	DOF 2014	1500 ²	Ikke relevant	-	1500	50	893	460 ³ (210-653)	167 ⁴ (116-410)	34 (18-117)
<u>Hvinand</u>	EU 1983	12 000	12 000 ¹	12 000	12 000	2350	1692	1156 ³ (388-1862)	861 (550-2100)	950 (128-1500)
<u>Toppet skallesluger</u>	EU 1983	10 000	12 000 ¹	10 000	10 000	4162	3640	3875 ³ (913-10 230)	1160 (21-10 230)	372 (178-906)
<u>Stor skallesluger</u> ²	DOF 2014	2000 ²	Ikke relevant	-	2000	90	278	39 ³ (11-93)	25 (11-66)	27 (12-44)

Noter: I perioden 1983-2005 var også bjergand og fløjlsand på EU-udpegningsgrundlaget, i perioden 1983-2012 tillige sangsvane og pipeand.

¹Gælder det samlede Natura 2000-område nr. 16 inkl. IBA nr. 8, 12, 13, 19 og 20. ²Kun data for 1 år. ²Taget af EU-udpegningsgrundlaget 2005.

³Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006). ⁴Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder:

Manglende data for kortnæbbet gås før 1982, for lysbuget knortegås før 1997 og for gravand og stor skallesluger før 1978; de to førstnævnte arter har dog næppe forekommet talrigt dengang. Utilstrækkelige data for toppet skallesluger i perioden 1997-2002.

Aktuel tilstand for rastefugle

Tilstanden vurderes som utilfredsstillende for halvdelen af fokusarterne, og samlet set vurderes lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter derfor som utilfredsstillende.

Rastende fokusarter som DOF ønsker tilføjet kvalifikations- og/eller udpegningsgrundlaget:

Gravand: Blev mod DOF's ønske taget af EU-udpegningsgrundlaget i 2005; det synes ikke sandsynliggjort, at artens tilbagegang på lokaliteten skyldes eksterne forhold, og lokalitetens forhold for arten bør derfor genoprettes, og arten genoptages på EU-udpegningsgrundlaget.

Stor skallesluger: Blev mod DOF's ønske taget af EU-udpegningsgrundlaget i 2005; det synes ikke sandsynliggjort, at artens tilbagegang på lokaliteten skyldes eksterne forhold, og lokalitetens forhold for arten bør derfor genoprettes, og arten genoptages på EU-udpegningsgrundlaget.

Aktuelle trusler

Løgstør Bredning er som resten af Limfjorden påvirket af for store tilledninger af næringsstoffer fra land. I de mest lavvandede områder resulterer dette i masseopblomstring af epifytiske alger (fedtemøg), der er med til at nedsætte ålegræssets fladeudbredelse. I områder med større vanddybde resulterer det i masseopblomstring af planteplankton, som dels medfører nedsat sigtdybde, hvilket reducerer dybdeudbredelsen af ålegræs og flerårige tangarter, dels med mellemrum medfører tilfælde af iltsvind ved bunden. Bundfaunaens sammensætning og fødegrundlaget for flere fokusarter påvirkes negativt af disse forhold (Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2011, P. Hald-Mortensen, pers. medd. 2014). Det meget omfattende, bundskrabende og gammeldags fiskeri efter blåmuslinger formindsker både denne arts og den samlede bundfaunas evne til som primærkonsumenter at reducere den forureningsbetingede, voldsomme mikroskopiske algevækst. Bundskrab ødelægger den oprindelige bundfauna og flora i adskillige år efter skrab (P. Hald-Mortensen, pers. medd. 2014).

Den invasive brunalge butblæret sargassotang fortrænger de oprindelige algearter fra voksestederne på stenet bund og er nu den dominerende flerårige tangplante i fjorden. Siden 2005 er der flere steder observeret masseforekomster af den invasive alge japansk gracilaria-tang. Dræbergoplens, der ernærer sig ved plankton og fiskeæg, udgør en trussel mod fiskebestanden og dermed også mod fiskeædende fugle (Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2011).

Forstyrrelser mod trækfugle, der raster på åbent vand, er en trussel i den periode, hvor de fælder deres svingfjer og derfor ikke kan flyve. Forstyrrelse på ynglebiotoperne er tillige en trussel mod dværgterne (Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2011). På trods af et forbud herimod året rundt er løse hunde et stort problem, især ved Frederik den 7.'s Kanal, der ligger lige op af Lendrup Sandø og Løgstør Holm (B.L. Nilsson, pers. medd. 2012).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 12 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Invasive arter	3	3	3	9	Mink, alger, dræbergopler mv.
Vandforurening	2	3	3	8	Fra landbrug
Andet	2	3	3	8	Muslingefiskeri
Problematisk, hjemmehørende arter	3	1	1	5	Krage, store måger, ræv
Forstyrrelse	3	1	1	5	
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Genopretningen i 2006 af Vilsted Sø umiddelbart øst for IBA'en bidrager til at reducere udledningen af næringsstoffer til Løgstør Bredning. På Livø er der planlagt rydning og hegning af et større overdrevsareal (Naturstyrelsen 2011).

På Livø bør den nu helt forældede frøplantage fra 1980-erne ryddes til fordel for naturnær skov. Det bundskrabende fiskeri i Løgstør Bredning bør snarest ophøre, da det virker negativt på alle naturværdier i området (P. Hald-Mortensen, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 12 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	1	
Totalt	5	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Clausen, P & Holm, T.E. 2011. Målsætning af levesteder for vandfugle. Resultater fra et pilotprojekt i 6 udvalgte jyske EF-fuglebeskyttelsesområder med særligt fokus på vegetationstilknyttede arter. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 88 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 10. <http://www.dmu.dk/Pub/SR10.pdf>

Danmarks Fiskeriundersøgelser 2004: Bestanden af blåmuslinger i Limfjorden 1993 til 2003. - DFU rapport nr. 130-04

Danmarks Fiskeriundersøgelser 2005: Fisk, fiskeri og epifauna i Limfjorden 1984-2004. - DFU rapport nr. 147-05

Danmarks Miljøundersøgelser 2006: Limfjorden i 100 år. Klima, hydrografi, næringsstoftilførsel, bundfauna og fisk i Limfjorden 1897-2003. - Faglig rapport fra DMU

Danmarks Miljøundersøgelser 2006: Limfjordens Miljøtilstand. Empiriske modeller for sammenhænge til næringsstoffer, klima og hydrografi. - Faglig rapport fra DMU. Miljøministeriet.

Miljøcenter Aalborg 2007: Natura 2000-basisanalyse. Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg – Miljøministeriet.

Muslingeudvalget 2004: Muslingeudvalgets rapport I: Sammenfatning og anbefalinger.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg. Natura 2000-område nr. 16. Habitatområde H16. Fuglebeskyttelsesområde F8, F12, F13, F19 og F20. – Miljøministeriet.

Ringkøbing, Viborg og Nordjyllands Amter 2003: Vandmiljø i Limfjorden 2003, <http://www.limfjord.dk/rapporter>

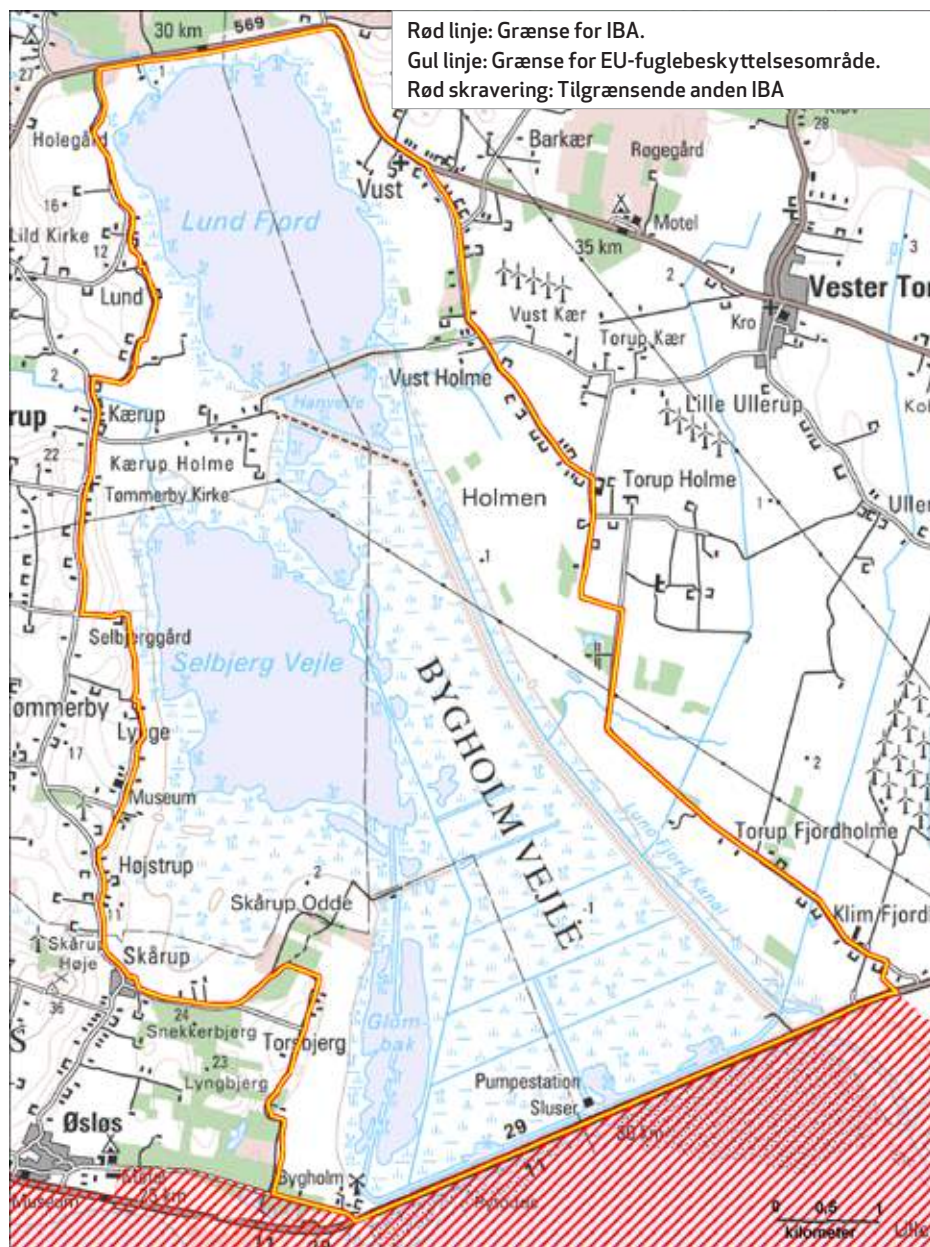
Ringkøbing, Viborg, og Nordjyllands Amter 2004: Vandmiljø i Limfjorden 2004, <http://www.limfjord.dk/rapporter>.

Ringkøbing, Viborg og Nordjyllands Amter 2005: Statusnotat: Vandmiljø i Limfjorden 2005, www.limfjord.dk

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Henrik Haaning Nielsen, Brian Nilsson (lokalitetskontakt 2005-08 og 2010-), Ankjær Toftgaard Poulsen, Kurt Rasmussen.

IBA nr. 13, Østlige Vejler

Kommune: Jammerbugt og Thisted.
Areal: 48,38 km²

Ejer: Aage V. Jensen Naturfond.

Naturtyper: Mose & eng (53 %), ferskvand (39 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor) og del af Ramsarområde 6. De Østlige Vejler indgår i EU-habitatområde 16, Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg. Området er udlagt som videnskabeligt reservat med adgangsforbud.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal individer) for ynglende fokusarter i IBA nr. 13 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling siden 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation/ EU-udpegnig	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks.-antal 1960-77	Maks.-antal 1978-81	Maks.-antal 1982-91	Maks.-antal 1992-96	Median af yngletal 1997-2002 (interval)	Median af yngletal 2003-2008 (interval)	Median af yngletal 2009-2011 (interval)
Rørdrum	EU 1983, IBA 2000	9, 92	60 ¹	15	9	42	138	137 ² (51-222)	129 (109-135)	50 (35-99)
Rørhøg	EU 1983	10	10 ¹	4	10	19	14-15	30 ² (23-37)	38 (34-45)	33 (24-50)
Plettet rørvagtel	EU 2005	13-39	130 ¹	70	10	73-74	27-30	47 ² (39-55)	8 (3-36)	3 (1-7)
Engsnarre	EU 2005	2	Ikke fastsat	0	0	0	0	0	0 (0-2)	0 (0-0)
Trane	EU 2005	2	Ikke fastsat	0	0	0	1	1 (0-1)	2 (2-3)	6 (5-11)
Klyde	EU 1983, IBA 2000	15-17, 280	70 ¹	400	183	139	264	360 (161-685)	189 (74-316)	48 (15-109)
Engryle	EU 2005	47-76	110 ¹	100	80	130	93-105	64 (51-69)	46 (19-61)	52 (46-60)
Brushane	EU 2005	26	60 ¹	100	70	84	36-41	30 (19-40)	11 (3-39)	7 (5-7)
Stor kobbersneppe	IBA 2000	110	Ikke relevant	90	126	121	155	165 (122-194)	144 (122-200)	104 (94-112)
Dværgmåge	EU 2005	4-5	Ikke fastsat	15	2-3	0	0	1 (0-3)	2 (0-5)	2 (1-2)
Fjordterne	EU 2005	31	70 ¹	50	12	6	1	34 (1-40)	31 (13-36)	44 (10-52)
Havterne	EU 2005	28-68	210 ¹	22	88	53	74	76 (53-93)	89 (64-132)	31 (14-84)
Sortterne	EU 1983, IBA 2000	62, 28-40	130 ¹	100	72-79	67-81	44-53	27 (5-42)	39 (35-46)	30 (22-42)

Noter: ¹Gælder det samlede Natura 2000-område nr. 16 inkl. IBA nr. 8, 12, 13, 19 og 20. ²Kun data for 2 år. ³Kun data for 3-4 år.

Væsentlige fejlkilder

For rørdrum, rørhøg og plettet rørvagtel er data ufuldstændige for perioden 1997-2002.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Tilstanden vurderes som tilfredsstillende, først og fremmest pga. en god bestandsudvikling for mange arter (rørdrum (indtil de seneste år), rørhøg, trane, stor kobbersneppe, fjordterne og havterne (bortset fra de allerseneste år)). En negativ bestandsudvikling for andre arter (plettet rørvagtel, klyde, engryle, brushane, dværgmåge og sortterne) vurderes ikke at ændre på dette billede. Rørdrummen i tilbagegang de allerseneste år vurderes at skyldes de hårde vintre 2009-11 (Kjeldsen & Nielsen 2011, Nielsen & Kjeldsen 2011). Engsnarren synes ikke at opretholde en egentlig ynglebestand på lokaliteten, og for plettet rørvagtel gælder det, at arten er kendt for at have stærkt fluktuerende bestande. For de øvrige arter i tilbagegang er tilbagegangen landsdækkende og skyldes ikke udelukkende forhold på lokaliteten. Tværtimod opretholder de pågældende arter deres stort set eneste eller største, danske bestande her. Kun mht. klyden er der tale om en negativ tendens, som ikke er generel, og som heller ikke er umiddelbart forklarlig.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter
Hedehøg, sandterne, mosehornugle.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 13 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling siden 2003, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype	Grundlag for IBA-kvalifikation 2000 / EU-udpegning 1983/2005	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks.-antal 1960-77	Maks.-antal 1978-81	Maks.-antal 1982-91	Maks.-antal 1992-96	Median af maks.rastetal 1997-2002 (interval)	Median af max.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af max.rastetal 2009-2012 (interval)
Skestork	EU 2005	20	60 ¹	-	-	6	8	20 (11-42)	114 (58-174)	106 (45-159)
Pibesvane	IBA 2000, EU 2005	377, 164	1900 ¹	250	318	300	830	164 ² (50-337)	51 (15-210)	210 (71-375)
Sangsvane	EU 1983, IBA 2000	400, 885	2700 ¹	400	400	420	979	685 ² (398-1110)	340 (172-500)	524 (502-597)
Sædgås	EU 1983	900	1500 ¹	300	900	425	523	296 (63-340)	316 (125-1200)	128 (120-255)
Kortnæbbet gås	IBA 2000, EU 2005	2600, 9782	36 800 ¹	496	123	2608	3383	7050 (450-15140)	11 062 (5020-15 200)	12 495 (2849-15 000)
Grågås	EU 1983	1000	1400 ¹	354	1000	1454	2547	3202 (355-5967)	4419 (3024-8826)	5000 (3000-8280)
Pibeand	EU 1983	6000	14 000 ¹	5000	6000	9610	5650	8202 ² (2616-15 416)	6600 (2000-12 345)	3708 (3021-5000)
Krikand	EU 1983	7000	7000 ¹	5000	7000	14 400	4015	10 877 ² (4469-18 064)	6790 (5388-8200)	5680 (4994-8600)
Toppet skallesluger³	EU 1983 ³ , IBA 2000	2000 ³ , 1560	12 000 ¹	400	2000	4700	2625	561 ² (380-750)	9 (2-370)	35 (24-45)
Blå kærrhøg	EU 2005	Ikke oplyst	30 ¹	5	-	17	16	8 ⁴ (3-12)	11 (8-13)	14 (5-16)
Fiskeørn	EU 2012	3	Ikke relevant	1	-	-	1	1 (1-2)	3 (1-3)	1 (1-4)
Vandrefalk	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	1	-	1	3	2 (1-3)	5 (4-5)	4 (3-5)
Trane	EU 2005	Ikke oplyst	110 ¹	-	-	7	23	42 (27-55)	119 (107-143)	150 (149-188)
Klyde	EU 2005	1211	Ikke fastsat	-	-	231	730	906 ² (589-1211)	714 (465-920)	505 ⁵ (505-505)
Hjejle	IBA 2000, EU 2005	18 000, 7048	32 800 ¹	12 200	3150	25 000	18 000	7048 ² (2075-15728)	7740 (3800-23 400)	15 500 ⁵ (15 500)
Pomeransfugl	EU 2005	Ikke oplyst	90 ¹	-	-	2	60	15 ² (8-21)	7 ⁴ (1-29)	26 ⁵ (26-26)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	?	?	+	+	+	+	+

Noter: I perioden 1983-2005 var også gravand på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Gælder det samlede Natura 2000-område nr. 16 inkl. IBA nr. 8, 12, 13, 19 og 20. ²Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006). ³Taget af EU-udpegningsgrundlaget i 2012. ⁴Kun data for 4 år. ⁵Kun data for 1 år.

Væsentlige fejlkilder

For blå kærhøg, fiskeørn, vandrefalk, trane, klyde og pomeransfugl mangler i høj grad data for de første perioder, og efter 2008 foreligger der kun få optællinger af de tre vadefuglearter.

Aktuel tilstand for rastefugle

Tilstanden vurderes som tilfredsstillende for alle arter bortset fra sangsvane og toppet skallesluger. For sidstnævnte arts vedkommende er der tale om en regional eller landsdækkende tendens, og tilbagegangen i de Østlige Vejler skyldes næppe forhold på lokaliteten, men snarere forringelser i den nærliggende Løgstør Bredning, der altid har været artens lokale fourageringsområde (P. Hald-Mortensen, pers. medd. 2014). Hvad sangsvane angår, er der tale om en uforklarlig afvigelse fra en ellers landsdækkende fremgang. Samlet set vurderes tilstanden som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

De vigtigste trusler er 1) tilgroning af engarealer pga. for få græssende kreaturer, 2) tilgroning med tagrør i områdets åbne rørsumpe og søer, bl.a. pga. begrænset adgang for græssende kreaturer i de åbne rørsumpe, 3) forringelse af søernes vandkvalitet pga. tillædning af næringsbelastet vand, 4) drastiske vandstandssænkninger i rørsumpene i fuglenes yngletid og 5) prædation fra mink (H.H. Nielsen, pers. medd. 2007). Herudover har en undersøgelse i 2012 vist at sort-terner i uventet høj grad er udsat for prædation fra odder og rørhøg (Christensen 2012).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet på IBA nr. 13 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Invasive arter	2	3	2	7	Mink
Problematiske, hjemmehørende arter	2	2	2	6	Ræv, odder, rørhøg
Vandstandsændringer	2	2	1	5	Vandstandssænkning i rørsumpe
Tilgroning	2	1	1	4	For få kreaturer med begrænset adgang til rørsump
Vandforurening	1	2	1	4	Næringsstoffertilædning fra landbrug
Infrastruktur	3	1	1	5	Nærliggende vindmølleparker
Totalt			-2		-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Flere af fuglene på udpegningsgrundlaget er rødlistede, og det er karakteristisk, at mange arter, der er i tilbagegang i andre egne af landet, trives i Vejlerne – særligt de Østlige Vejler. Det drejer sig især om arter tilknyttet våde enge og rørsumpe, habitattyper, der i de senere år er blevet sikret i henholdsvis Han Vejle, Bygholm Nord og Bygholmengen ved at renovere diger, foretage vandstandshævninger og reducere afvandingen. Samtidig gennemføres naturpleje ved græsning og slåning, der har til hensigt at sikre en mosaik af rørsumpe, fugtige halvåbne overgangszoner mellem rørsumpene og engene samt fugtige græsarealer med en varierende højde, der tilgodeser en række forskellige fuglearter (Clausen m.fl. 2006). En række milde vintre, et fald i de lokale rævebestande samt reducerede forstyrrelser fra jagt har sandsynligvis medvirket til fremgang for flere af fuglearterne (Clausen m.fl. 2006).

Den fremtidige forvaltning vil fokusere på sikring af den rette vedvarende pleje samt den mest hensigtsmæssige hydrologi i de lysåbne naturtyper samt i søer og vandløb (Naturstyrelsen 2011). Dette er især betydningsfuldt for Lund Fjord, som stadig er udsat for betydelig overbelastning med næringsalte fra omgivelserne (Jeppesen m.fl. 2002), der domineres af intensivt drevne landbrug på sandbund (P. Hald-Mortensen, pers. medd. 2014). Også førstegangspleje i form af rydning af vedplanter samt indsatser over for invasive arter vil være af væsentlig omfang. Tilstrækkeligt store og velegnede yngle- og fourageringssteder for ynglefuglene plettet rørvagtel, engryle, brushane, sortterne og dværgmåge søges sammenkædet, og tilstrækkeligt store og velegnede raste- og fourageringsområder for trækfuglene skestork og pomeransfugl skal sikres (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet på IBA nr. 13 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	3	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	8	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Specifikke referencer

- Boertmann, D. 1992: Foreløbig rapport om forholdet mellem antallet af rastende svømmeænder og de vekslende vandstandsforhold i Vejlerne. Upubl.
- Boertmann, D. & Riget, F. 2006: Effects of changing water levels in numbers of staging dabbling ducks in a Danish wetland. – Waterbirds 29: 1-125.
- Christensen, H.R. 2012: Sortterners farlige familieliv. – Fugle og Natur 3, august 2012. Dansk Ornitologisk Forening.
- Clausen, P., Holm, T.E. & Kjeldsen, J.P. 2006: Naturgenopretning af søerne i Vejlerne – en vurdering af effekter på yngle- og trækfugle. – Faglig rapport fra DMU nr. 583.
- Degener, P. 1994: Naturområdet Vejlerne. – Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, Viborg Amt & Nordjyllands Amt.
- Jeppesen, E., Søndergaard, M., Amsinck, S., Jensen, J.P., Lauridsen, T.L., Pedersen, L.K., Landkildehus, F., Nielsen, K., Ryves, D., Bennike, O., Krog, G., Schriver, P. & Christensen, I. 2002: Søerne i De Østlige Vejler. – Faglig rapport fra DMU nr. 394.
- Kjeldsen, J.P. 1995: Ynglefugle 1994 Vejlerne. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 7. Naturovervågning.
- Kjeldsen, J.P. 1996: Ynglefugle 1995 Vejlerne. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 20. Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser.
- Kjeldsen, J.P. 1997: Ynglefugle 1996 Vejlerne. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 35.
- Kjeldsen, J.P. 2008: Ynglefugle i Vejlerne. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 102: 1-238.
- Kjeldsen, J.P. & H.H. Nielsen 2009: Ynglefugle i Vejlerne 2009. - Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. - Arbejdsrapport fra DMU nr. 259.
- Kjeldsen, J.P. & H.H. Nielsen 2010: Udvalgte ynglefugle i Vejlerne. - Fugleåret 2009, side 266-271. Dansk Ornitologisk Forening.
- Kjeldsen, J.P. & H.H. Nielsen 2011: Ynglefugle i Vejlerne 2011. - Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. 40 s. - Teknisk rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 6.
- Miljøcenter Aalborg 2007: Natura 2000-basisanalyse. Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg. – Miljøministeriet
- Møller, H.S. 1980: Naturforholdene i Vejlerne. – Fredningsstyrelsens forskningsrapport nr. 17 fra naturreservaterne.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg. Natura 2000-område nr. 16. Habitatområde H16. Fuglebeskyttelsesområde F8, F12, F13, F19 og F20. – Miljøministeriet.
- Nielsen, H.H. & Kjeldsen, J.P. 2008: Overvågning af ynglefugle i Vejlerne 2007. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 242.
- Nielsen, H.H. & Kjeldsen, J.P. 2009: Overvågning af ynglefugle i Vejlerne 2008. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 251.
- Nielsen, H.H. & J.P. Kjeldsen 2011: Ynglefugle i Vejlerne 2010. - Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. - Arbejdsrapport fra DMU nr. 264.
- Nielsen, H.H. & J.P. Kjeldsen 2013: Ynglefugle i Vejlerne 2012. - Teknisk rapport nr. 23 fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi.
- Riis, N. 2009: Driftsplan for Vejlerne – Hovedrapport. – Faglig rapport fra COWI.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Jens Frimer Andersen, Steen Brølling, Helge Røjle Christensen, Ejnar Dahl Jensen, Flemming Skovgaard Larsen, Henrik Haaning Nielsen (lokalitetskontakt 2004-08), Carsten Krog Pedersen (lokalitetskontakt 2008-), Kurt Rasmussen.

Ved Han Vejle-skjulet i de Østlige Vejler, IBA nr. 13. Foto: Kurt Rodahl Hoppe

IBA nr. 14, Lovns Bredning

Kommuner: Skive, Vesthimmerlands, Viborg.

Areal: 75,13 km²

Ejerforhold: Naturstyrelsen, Viborg Kommune og private.

Naturtyper: Salt/brakvand (90 %), mose & eng (8 %), øvrigt (2 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Lovns bredning indgår i EU-habitatområde 30, Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals Ådal. Strandengene på Lundøs nordspids og ved Ulbjerg Klint, samt stenrevet Jelse Odde er fredet.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter på IBA nr. 14 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling siden 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegningsgrundlag	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks.rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks.rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Sangsvane</i>	EU 2005	425	400	-	-	9	1027	425 ¹ (130-661)	493 (231-685)	482 (65-2300)
<i>Hvinand</i>	IBA 2000, EU 2005	3370, 1133	12 000 ²	5446	-	4735	3371	1133 ¹ (777-1543)	1264 (432-3036)	659 (330-1355)
Stor skallesluger ³	EU 1983 ³ , IBA 2000	3000 ³ , 2780	3000	444	-	433	2741	351 ¹ (22-1008)	111 (11-350)	210 ⁴ (161-1521)
Toppet skallesluger ³	EU 1983 ³	10 000 ³	10 000	6935	10 000	140	73	32 ¹ (16-47)	57 (27-314)	35 (14-86)
<i>Hjejle</i>	DOF 2014	Ikke relevant	Ikke relevant	-	-	-	9000	875 ⁵ (600-12 000)	1010 (125-7000)	8000 ⁵ (80-15 000)

Noter: I perioden 1983-2005 var også krikand på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006). ²Gælder det samlede Natura 2000-område nr. 30 inkl. IBA nr. 24. ³Taget af EU-udpegningsgrundlaget i 2012. ⁴Inkl. 2013. ⁵Kun data for 3 år.

Væsentlige fejlkilder:

Lovns Bredning er ikke blevet optalt fra fly særligt hyppigt sammenlignet med mange andre fjordlokaliteter, og det eksisterende datagrundlag domineres af midvinter-tællinger (januar). Det er et tidspunkt, der er optimalt i forhold til optælling af sangsvane og stor skallesluger, men ikke for hvinand og toppet skallesluger, der i Limfjordsregionen normalt observeres i de højeste antal henholdsvis om efteråret-tidligt på vinteren (i oktober-december) og om foråret (i marts-april) (Clausen & Holm 2011). Hvinand er dog på trods heraf blevet optalt i tilstrækkeligt store antal, hvorimod stor og toppet skallesluger næppe nogensinde har forekommet regelmæssigt i internationalt betydende antal (DCE 2012). Antallet på 3000 store skalleslugere, der ligger til grund for artens optagelse på udpegningsgrundlaget i 1983, er således med sikkerhed en fejl, idet den pågældende flok lå i Skive Fjord, ikke i Lovns Bredning (Clausen & Holm 2011).

Aktuel tilstand for rastefugle

Tilstanden vurderes som tilfredsstillende for sangsvane og hjejle, da disse arter i projektperioden regelmæssigt er registreret i maksimumsantal på højde med tidligere perioders maksimumsantal og/eller med måltallene. For hvinand vurderes tilstanden også tilfredsstillende, eftersom arten endnu i perioden 2003-08 er talt i antal, der nærmer sig dels IBA-kvalifikationsgrundlaget (3370), dels de 4000 stk., der var 1 %-kriteriet for arten indtil 2006. For stor og toppet skallesluger kan tilstanden ikke vurderes på det foreliggende grundlag, da der ikke foreligger tilstrækkeligt med flytællinger på de rigtige tidspunkter af året, og da arterne sandsynligvis slet ikke burde være optaget på udpegningsgrundlaget (Clausen & Holm 2011), jf. ovenfor. Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter som tilfredsstillende.

Rastende fokusarter som DOF ønsker tilføjet kvalifikations- og udpegningsgrundlaget

Hjejle: Arten er i projektperioden regelmæssigt registreret i maksimumsantal >1 % af flyway-bestanden (2012: 7100, 2006: 7500, 2002: 8000) og bør derfor optages på både IBA-kvalifikationsgrundlaget og EU-udpegningsgrundlaget.

Aktuelle trusler

Lovns Bredning er som resten af Limfjorden påvirket af for stor næringsstofftilførsel fra land (Markager m.fl. 2006). I de mest lavvandede områder medfører dette en forøget opblomstring af enårige makroalger, hvilket forringer den bundhæftede undervandsvegetations fladeudbredelse som følge af skygning. Skrabning efter blåmusling og tidligere efter østers, såvel inden for som uden for IBA'en, er desuden medvirkende til at forringe vilkårene for den bundlevende vegetation og fauna. Undervandsfaunaen, der er fødegrundlag for fuglene på udpegningsgrundlaget, påvirkes negativt af disse forhold (Miljøcenter Aarhus 2007).

Nedenstående tabel sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 14 efter BirdLife International's system

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	1	3	3	7	Fra landbrug
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

For at Lovns Bredning kan opnå en gunstig naturtilstand, forudsættes der en god vandkvalitet, og at de marine områder får et substrat, der sikrer en udbredt undervandsvegetation, som vil tilfredsstille livsbetingelserne for de rastende vandfugle (Naturstyrelsen 2011).

Nedenstående tabel sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af lokalitetens beskyttelsesniveau efter BirdLife International's system

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Natura 2000, fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

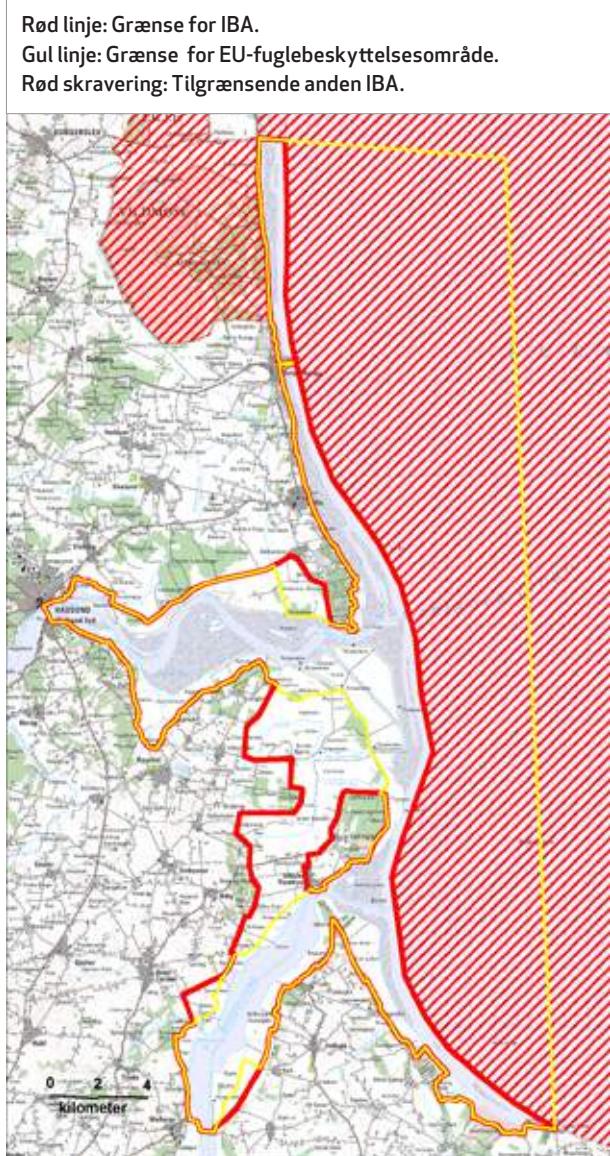
Anvendte specifikke referencer

- Clausen, P. & T.E. Holm 2011: Målsætning af levesteder for vandfugle. Resultater fra et pilotprojekt i 6 udvalgte jyske EF-fuglebeskyttelsesområder med særligt fokus på vegetationstilknyttede arter. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 88 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 10. <http://www.dmu.dk/Pub/SR10.pdf>
- DOF Nordjylland 2010: Er det forsvarligt at lede 16,8 mill. tons salt ud i Limfjorden de næste 25 år? - Upubl.
- Markager, S., Storm, L.M. & C.A. Stedmon 2006: Limfjordens miljøtilstand 1985 til 2003. Sammenhæng mellem næringsstofftilførsel, klima og hydrografi belyst ved hjælp af empiriske modeller – Faglig rapport fra DMU nr. 577. Danmarks Miljøundersøgelser.
- Miljøcenter Århus 2007: Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådal, samt Skravad Bæk – H30, F14 og F24 Basisanalyse.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested, Nørre Ådale samt Skravad Bæk. Natura 2000-område nr. 30, Habitatområde H30, Fuglebeskyttelsesområde F14 og F24.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Michael Andersen, David Boertmann, Bianca Dose, Henriette Tøttrup Hansen, Kirsten Marie Haugstrup Jensen, Tonny Ravn Kristiansen, Susanne Primdahl, Kurt Rasmussen, Frits Rost, Marianne Suhr, Søren Ulrich Thomsen (lokalitetskontakt 2004-11), Signe Uldall, Stinne Astrup (lokalitetskontakt 2011-).

IBA nr. 15, Dele af Randers & Mariager Fjorde og Ålborg Bugt

Kommuner: Aalborg, Mariagerfjord, Norddjurs, Randers.

Areal: 172,58 km²

Ejerforhold: Private, bl.a. Overgaard Gods.

Naturtyper: Saltvand (58 %), mose & eng (8 %), øvrigt (34 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor) og Ramsarområde nr. 11. Lokaliteten indgår i EU-habitatområde nr. 14, Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord. Lokaliteten indeholder større fredninger ved Ajstrup Bugt, Als Odde og Sødringholm samt vildtreservater i den ydre del af Mariager Fjord, Randers Fjords udløb og langs kysten op til Mariager Fjord (Sødring Vildtreservat). Der er i yngletiden (1. april – 15. juli) adgangsforbud på Treskelbakkeholm i Mariager Fjord, Mellempoldene i Randers Fjord og på to store revler i Randers Fjords udløb.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

Som ved alle EU-fuglebeskyttelsesområder, der indbefatter decideret marine områder, foreslås afgrænsningen af IBA nr. 15 mod havet ændret, så kun den del af havet, der kan dækkes fra land, medtages i IBA nr. 15, jf. kortet ovenfor. Den resterende, marine del af EU-fuglebeskyttelsesområdet foreslås i stedet overført til den decideret marine IBA nr. 119, Nordvestlige Kattegat. Herudover foreslås lokaliteten udvidet med først og fremmest følgende vigtige rasteplasser for svaner og gæs, jf. kortet ovenfor: Demstrup Vase, Sødring Kær, Bjerre Byvejle, Udbyneder marker og Dalbyneder Kær.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal individer) for ynglende fokusarter på IBA nr. 15 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på max.-tallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Skkestork</i>	DOF 2014		Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	1 (0-3)
<i>Kongeørn</i>	EU 2012	1	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	1 (0-1)	0 (0-0)
<i>Klyde</i>	EU 2005	110	20 ¹	50	20	52-60	102-190	133 (110-261)	130 (15-268)	133 (60-183)
<i>Splitterne</i>	EU 2012	935	Ikke relevant	-	-	0-2	-	0 (0-2)	2 (0-1870)	753 ² (175-1330)
<i>Fjordterne</i>	EU 2005	10	10 ¹	40	20	5-10	1-10	27 (3-70)	24 (12-33)	10 (10-11)
<i>Havterne</i>	EU 2005	210	410 ¹	10	20-25	21	130-140	135 (0-251)	221 (119-385)	136 (42-237)
<i>Dværgterne</i>	EU 2005	4	4 ¹	-	-	-	4	1 (0-4)	7 (1-14)	10 (4-12)

Noter: ¹Gælder det samlede Natura 2000-område nr. 14 inkl. IBA nr. 2 og 15. ²Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder:

Ingen. De manglende data for splitterne og dværgterne i perioder før 1997 vurderes reelt at skulle tilskrives fravær af arterne som ynglefugle.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Tilstanden vurderes som tilfredsstillende for ynglefugle, da alle arterne inden for projektperioden har ynglet med nogle af de højeste antal, der er konstateret på lokaliteten. Kongeørn er dog både indvandret og forsvundet igen inden for projektperioden. For havternes vedkommende må det endvidere tilføjes, at ynglesuccesen på Mellemoldene langt de fleste år er meget ringe, hvilket tilskrives en kombination af prædation fra ræv, forstyrrelser fra mennesker og løse hunde samt regelmæssig forekomst af ekstremt højvande (L. Tom-Petersen, pers. medd. 2012).

Ynglende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet kvalifikations-/udpegningsgrundlaget

Skkestork: Arten har i 2011-12 ynglet med 2-3 par, dvs. >1 % af landsbestanden på 84-103 par i samme periode (Nyegaard m.fl. 2014). Arten er derfor kvalificeret til at optages på EU-udpegningsgrundlaget.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter
Sandterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter på IBA nr. 15 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på max.-tallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Skarv	DOF 2014	Ikke relevant	Ikke relevant	-	125	435	2508	3590 ² (1939-6715)	3250 (1700-6522)	3132 (2300-5000)
<u>Knopsvane</u>	EU1983	5000	5000 ¹	5000	5000	1400	1202	519 (410-930)	467 (330-747)	396 (250-600)
<u>Pibesvane</u>	EU2005	755	2200 ¹	-	-	97	755	8 ³ (2-38)	13 (2-43)	6 (3-6)
Sangsvane	EU1983, IBA 2000	2000, 2000	4400 ¹	300	2000	1005	3578	1980 (1590-2570)	3363 (2500-5010)	3095 (1199-3655)
<u>Lysbuget knortegås</u>	EU1983, IBA 2000	1900, 1900	3200 ¹	2000	3000	4300	4006	3220 (2500-6000)	3850 (2600-5263)	1375 (847-2036)
<u>Gravand</u>	EU1983, IBA 2000	4000, 5470-5670	7600 ¹	4800	4000	5521	5670	3412 ² (2993-4254)	1648 (1278-2234)	1262 (750-1465)
Bjergand	EU1983	3000	20 000 ¹	5000	3000	11 503	10 000	5833 ² (500-11 600)	1150 (32-12 765)	1720 (100-3000)
<u>Ederfugl</u>	EU2005	Ikke oplyst	147 000 ¹	20 000	47 000	9000	70 000	5500 (4000-10 000)	8480 (5000-10 000)	12 351 (2350-18 000)
<u>Sortand</u>	EU1983	10 000	48 000 ¹	21 000	10 000	54 000	28 000	5500 (200-13 000)	5000 (2050-11 600)	4750 (1025-7870)
<u>Fløjlsand</u>	EU1983	20 000	40 000 ¹	20 000	20 000	950	11 000	225 ³ (100-500)	250 (56-1212)	500 (96-700)
<u>Hvinand</u>	EU2005	1889	Ikke fastsat	3000	4000	2800	3110	1700 (1100-2790)	2214 (1931-5350)	2487 (2140-2545)
<u>Stor skallesluger</u>	EU1983	1000	1000 ¹	1000	1000	174	472	98 (24-315)	50 (20-188)	51 (27-70)
Havørn	EU2012	6	Ikke relevant	-	-	-	-	1 (1-1)	3 (1-3)	2 (2-6)
Hjejle	EU2005	5857	24 500 ¹	-	3978	9000	11 028	7790 (5000-10 000)	5400 (4950-12 810)	5725 (4500-8500)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	+	+	+	+	?	?	+

Noter: ¹Gælder det samlede Natura 2000-område nr. 14 inkl. IBA nr. 2 og 15 samt dele af IBA nr. 119. ²Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006). ³Kun data for 4 år

Væsentlige fejlkilder:

De tilsyneladende meget voldsomme tilbagegange for havdykænderne hvinand, ederfugl, sortand og fløjsand vurderes hovedsagelig at være begrundet i det forhold, at den marine del af lokaliteten i projektperioden ikke er regnet med til IBA nr. 15, men til IBA nr. 119, Nordvestlige Kattegat. Hovedparten af havdykænderne vurderes således at have befundet sig i den marine del af lokaliteten under optællingerne før projektperioden, og deres tilstand indgår derfor ikke i bedømmelsen af lokalitetens tilstand.

For havørn mangler data før 1997, men arten vurderes reelt at have kunnet været fraærende.

Aktuel tilstand for rastefugle

For hvinand gælder, udover det ovenfor under fejlkilder anførte, at rastebestanden generelt har forskudt sig mod nordøst fra Danmark (Lehikoinen 2013).

Tilstanden vurderes som tilfredsstillende for skarv, sangsvane, bjergand, havørn og hjejle, som alle i projektperioden regelmæssigt er registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumsantal og/eller med måltallene. Desuden er kriteriet vedrørende 20 000 vandfugle opfyldt i projektperioden.

For knopsvane, pibesvane, lysbuget knortegås, gravand og stor skallesluger er det modsatte imidlertid tilfældet, og samlet set bedømmes lokalitetens tilstand derfor som utilfredsstillende.

Treskelbakkeholm i Mariager Fjord, juli 2005. Foto: Caretakergruppen.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Skarv: Arten har i projektperioden jævnlgt rastet i maksimumsantal, der overstiger artens 1 %-kriterium på 3900 individer, og arten bør derfor optages på både IBA-kvalifikations- og EU-udpegningsgrundlaget.

Aktuelle trusler

Nedenstående tabel sammenfatter lokalitetens trusselsbillede efter BirdLife International's system

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 15 efter BirdLife International's system

Trussel	Tidshorizont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=uaktuel	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelse	3	2	2	7	Færdsel, hunde
Problematiske hjemmehørende arter	3	2	2	7	Ræv
Tilgroning	3	2	1	6	
Vandforurening	2	2	2	6	Næringsstofftilledning, olie og maling fra skibstrafik
Invasive arter	3	1	1	5	Mink
Infrastruktur	3	1	1	5	Udbygning af sommerhusområder og lystbådehavn
Andet	3	1	1	5	Oversvømmelse som følge af ekstremt højvande
Totalt	-2				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Mindsket næringsstofbelastning fra landbruget.

Følgende tiltag er nødvendige for at forbedre især ynglefuglenes levesteder på lokaliteten (DOF Østjylland 2007):

- Genetablering af strandenge og holme ved fjernelse af diger, især ved Overgårds ydre kog, Kare Holme, Øster Tørslev Kær og de opdyrkede arealer ved Søledet.
- Indførelse af færdselsforbud i yngletiden (1/4-15/7) på revlerne langs Norddjurslands kyst. Her tænkes især på de fast bevoksede revler ud for Hevring skydeterræn og Ingerslev, hvor terneryngler (bl.a. dværgterne).
- Udvidelse af arealer med jagtbegrænsninger så vandområderne syd for det jagtfrie område ved Sødring omfattes af restriktioner (dvs. kysten fra Søledet til Hevring). Desuden bør også udvalgte landarealer gøres jagtfrie, fx. Eskeplet.
- Bekæmpelse af ræv på de øer hvor der yngler måger og terneryngler, særligt Mellempoldene og Treskelbakkeholm.
- Afgræsning/høslæt på bl.a. Råby Odde og strandengene fra Udbyhøj syd til Kare Holme ved Randers Fjord samt strandengene i Ajstrup Bugt.

Nedenstående tabel sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau efter BirdLife International's system.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 15 efter BirdLife International's system

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Natura 2000, fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	5	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Mariagerfjord Kommune, Frederikshavn Kommune, Brønderslev Kommune, Aalborg Kommune, Randers Kommune, Norddjurs Kommune & Naturstyrelsen 2012: Forslag til Natura 2000-handleplan for område nr. 14 Aalborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord.

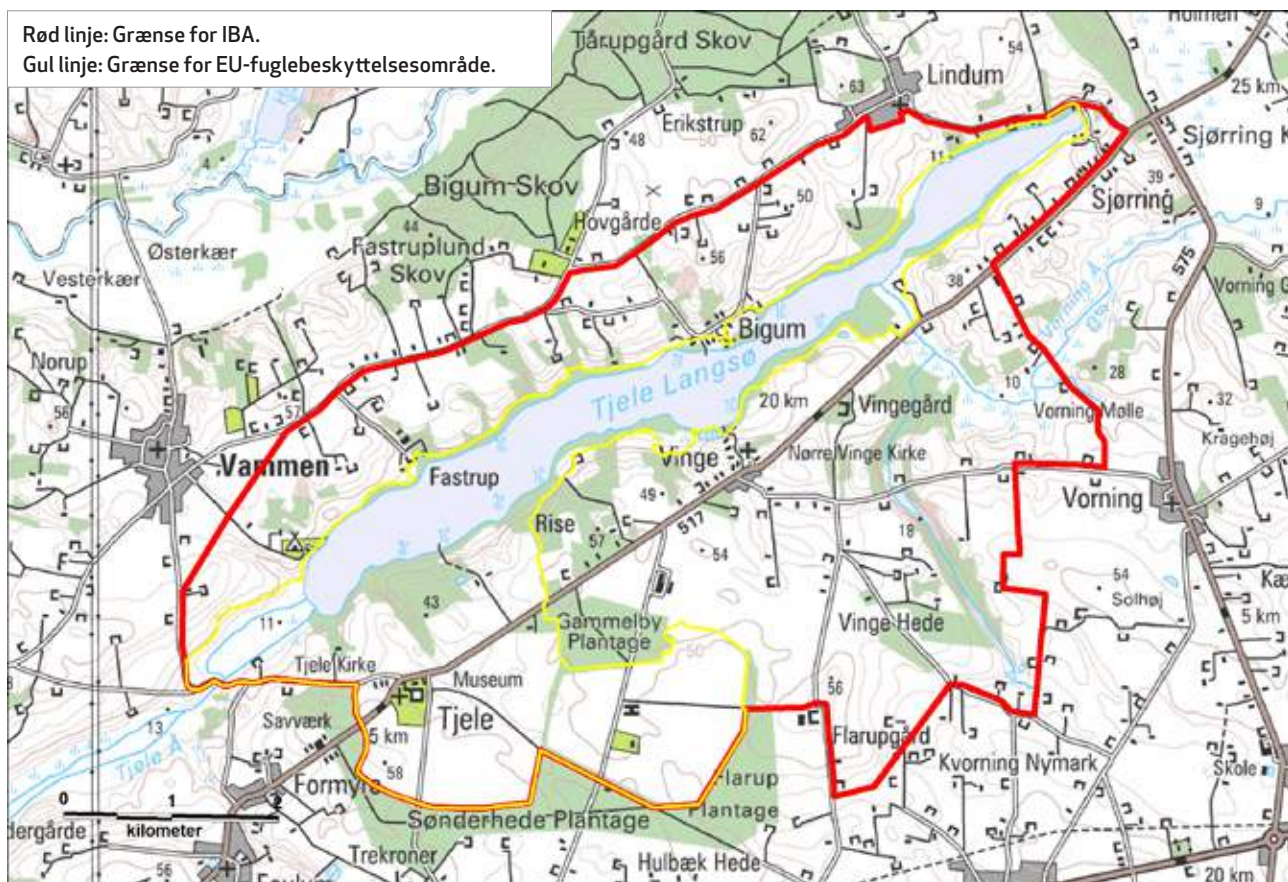
DOF Østjylland 2007: Høringssvar vedr. basisanalyse for Natura 2000-område nr. 14. – Upubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Ålborg bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord. Natura 2000-område nr. 14. - Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Tom Bak Andersen, Thorkil Brandt, Anders Horsten, Erik Hørning, Benny Kristensen, Peter Lange, Thorkild Lund, Flemming H. Nielsen, Carsten Svejstrup Sørensen, Lars Tom-Petersen (lokalitetskontakt 2004-),

IBA nr. 16, Tjele Langsø

Kommuner: Viborg.

Areal: 35,38 km²

Ejerforhold: Privatejet, bl.a. Tjele Gods.

Naturtyper: Agerland (82 %), ferskvand (10 %), skov/plantage (5 %), kær/mose/eng (3 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Tjele Langsø indgår i EU-habitatområde 33, Tjele Langsø og Vinge Møllebæk.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

Lokaliteten foreslås udvidet med følgende vigtige rasteplasser for tajgasædgås, jf. kortet ovenfor: Fastrup, Bigum, Lindum, Vingegård, Vinge, Vinge Hede og Rise.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter på IBA nr. 16 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type	Grundlag for IBA-kvalifikation 2000 /EU-udpegning 1983/2005	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks.rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks.rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Tajgasædgås</i>	EU 1983	1200	Ikke fastsat	2000	1200	370	500	211 ¹ (95-341)	285 (215-1150)	685 (373-1280)
<i>Stormmåge</i>	DOF 2014	Ikke relevant		-	-	-	-	-	10 000 ² (10 000-10 000)	12 000 ^{1,3} (7000-20 000)

Noter: ¹Kun data for 3-4 år. ²Kun data for 1 år. ³Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder:

Det har i en årrække været antaget, at tajgasædgæssene mere eller mindre havde forladt lokaliteten, men denne antagelse skyldes uden tvivl, at området ikke er blevet tilfredsstillende undersøgt (Brandt 2008). Det er imidlertid rigtigt, at gæssene ikke er så stabile som tidligere i deres forekomst på lokaliteten, men søen er stadig den foretrukne overnatningsplads, også når gæssene holder til i Nørreådalens 6-7 km sydpå (T. Brandt, e-mail 2009). Endvidere er det om de fleste af antallene i tabellen ovenfor oplyst i DOFbasen, at der er tale om minimumstal, fordi gæssene er svære at optælle i det kuperede terræn.

Dækkende data for stormmåge vurderes kun at foreligge for fire år, alle i projektperioden.

Aktuel tilstand for rastefugle

Tilstanden vurderes som tilfredsstillende, eftersom de aktuelle, maksimale rastetal for tajgasædgås er på højde med maksimumstallene fra omkring 1980 og desuden ligger langt over 1 %-kriteriet på 420 stk. Endvidere må det betones, at det er den meget fåtallige og sårbare skandinaviske bestand af tajgasædgæs, der raster ved Tjele Langsø, i Nørreådalens og i Lille Vildmose. Denne bestand er en af de mest fåtallige fuglebestande, der vides at være afhængig af danske levesteder, idet den totale bestand formentlig er i størrelsesordenen 2000 individer (Brandt & Flensted 2008, T. Brandt, pers. medd. 2012). Dvs., at hvis den pågældende bestand betragtes som en selvstændig *flyway*-bestand, ligger 1 %-kriteriet så lavt som 15-20 stk.

Stormmåge er inden for projektperioden regelmæssigt registreret i antal, der overstiger artens 1 %-kriterium på 18 000 individer. Arten er således kvalificeret til optagelse på både IBA-kvalifikations- og EU-udpegningsgrundlaget (Melftofte 2014).

Arter, som DOF ønsker optaget på IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Stormmåge: Se ovenfor.

Aktuelle trusler

Nedenstående tabel sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af lokalitetens trusselsbillede efter BirdLife International's system

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	2	3	3	8	Jagt
Ændringer i landbrugsdriften	2	3	3	8	Ophør af dyrkning af gåsevenlige afgrøder
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Til fouragering foretrækker tajgasædgæs fredelige kortgræssede engarealer eller særlige 'fodermarker' med fx spildkartofler eller tilsvarende. For at tilgodese tajgasædgæssene bør arealerne, hvor gæssene raster, afgræsses uden omlægning. Alternativt bør arealerne dyrkes med afgrøder, der tilgodeser tajgasædgæssene, som det skete indtil 1980'erne. Samtidig er det meget vigtigt, at gæssene ikke jages eller på anden måde forstyrres og skræmmes ud af området (Brandt & Flensted 2008).

Nedenstående tabel sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau..

Sammenfatning af lokalitetens beskyttelsesniveau efter BirdLife International's system

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	2	Natura 2000, fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/tilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	1	
Totalt	4	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Specifikke referencer

Brandt, T. 2008: Sædgæs ved Tjele – DOF, upubl.

Brandt, T. & K.N. Flensted 2008: Forespørgsel om sædgåsens aktuelle forekomst og opholdssteder til brug for konsekvensvurdering i forbindelse med konkret sag efter naturbeskyttelseslovens § 19. – DOF, upubl.

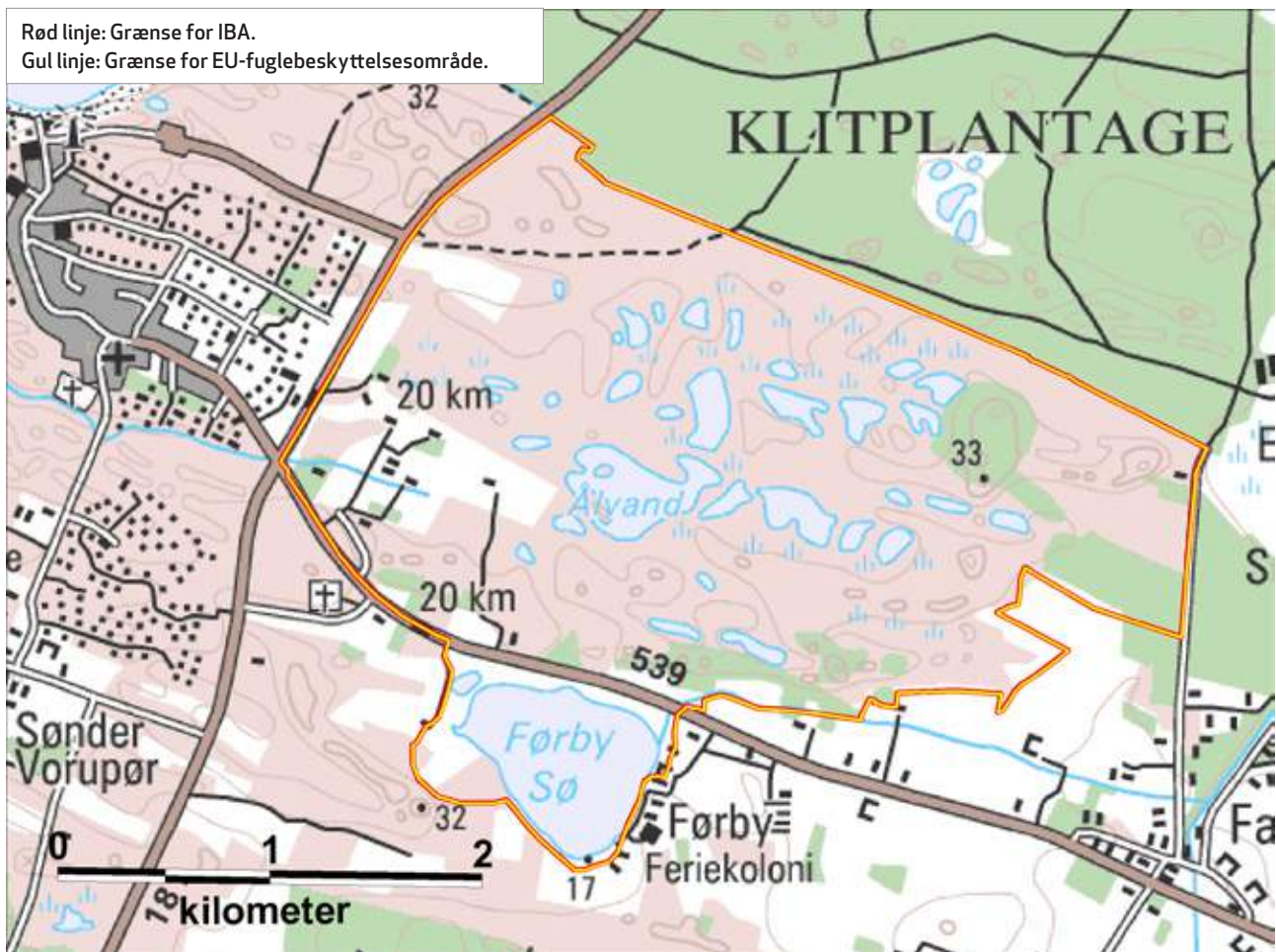
Meltofte, H. 2014: Antal og overnatningspladser for Stormmager og Hattemager i Danmark i julen 2010 og 2011. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 108, 226-231.

Naturstyrelsen (2011): Natura 2000-plan 2010-2015. Tjele Langsø og Vinge Møllebæk. Natura 2000-område nr. 33, Habitatområde H33, Fuglebeskyttelsesområde F16. – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Thorkil Brandt (lokalitetskontakt 2009-), Lars Mogensen (lokalitetskontakt 2004-09)

IBA nr. 17, Ålvand Klithede og Førby Sø

Kommuner: Thisted.

Areal: 8,38 km²

Ejerforhold: Naturstyrelsen og private.

Naturtyper: Hede (77%), kær/mose/eng (16%), ferskvand (7%).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Lokaltiteten indgår i EU-habitatområde nr. 26, Ålvand Klithede og Førby Sø. Hele området er fredet.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal individer) for ynglende fokusarter på IBA nr. 17 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation 2000 /EU-udpegning 1983/2005	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. antal ynglepar 1960-77	Maks. antal ynglepar 1978-81	Maks. antal ynglepar 1982-91	Maks. antal ynglepar 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Trane</i>	EU2005	1	Ikke fastsat	0	0	1	1	2 (0-2)	6 ¹ (4-7)	7 ¹ (6-7)
<i>Tinksmed</i>	IBA 2000, EU1983	13-15, ikke fastsat	15	4	-	11	14-15	15 ¹ (10-16)	15 ¹ (15-28)	18 ² (18-18)

Noter: ¹Kun data fra 3-4 år. ²Kun data fra 2 år

Væsentlige fejlkilder:

Datagrundlaget fra projektperioden er lettere mangelfuldt, især for perioden efter 2008.

Aktuel tilstand for ynglefugle

På trods af det noget mangelfulde datagrundlag synes lokalitetens bestande af både trane og tinksmed i dag at være større end nogen sinde før, og de er samtidig nogle af landets største for begge arter. Tilstanden vurderes derfor som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, der inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Brushane, storspove.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter på IBA nr. 17 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation 2000 / EU-udpegning 1983/2005	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks.rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Grågåas</i>	EU 2005	7000	Ikke fastsat	-	47	-	-	785 ¹ (785-785)	3085 ² (350-7210)	900 (415-2775)
<i>Tajgasædgås</i>	EU 2005	Ikke oplyst	600	-	680	-	-	-	303 ¹ (275-330)	96 ¹ (52-140)

Noter: ¹Kun data fra 1-2 år. ²Kun data for 3 år.

Væsentlige fejlkilder:

Som det fremgår af rastefugletabellen ovenfor, er der i høj grad mangel på optællingsresultater. I perioden 2003-2007 har der imidlertid flere gange været udført optællinger på lokaliteten og den nærliggende Færgesø i Tvorup Klitplantage med resultater på 8000- 11 000 grågåes til overnatning omkring den 1. september og 600-1000 tajgasædgæs senere på efteråret (J.J. Andersen, pers. medd. 2008).

Aktuel tilstand for rastefugle

På baggrund af ovenstående oplysninger (under "Væsentlige fejlkilder") vurderes tilstanden som tilfredsstillende for begge arters vedkommende. De aktuelle rastebestande synes at være de største nogensinde, og begge bestande overstiger 1 %-kriteriet på hhv. 6100 (grågåes) og 420 (tajgasædgås) fugle.

Aktuelle trusler

Prædation fra mink og ræv udgør en trussel for trane og tinksmed i den periode hvor fuglene yngler (Naturstyrelsen 2011b).

Store dele af Ålvand Klithede er påvirket af tilgroning med især bjergfyr, der spredes til lokaliteten fra et læhegn med sydvest, spredte holme af bjergfyr i oplandet og fra Tvorup Klitplantage. Tilgroningen udgør en trussel med ynglebiotoperne for tinksmed (Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2011b).

Unaturlige vandstandsforhold som følge af grøftning er konstateret i en mindre del af klitlavningerne i IBA'en med sommerudtørring og begyndende tilgroning til følge. Desuden er der gravet grøfter fra Førby Sø og Ålvand, antagelig med det formål at kunne regulere vandstanden i søen. Afvandingen er en trussel mod tranens ynglebiotop (Naturstyrelsen 2011b).

Nedenstående tabel sammenfatter lokalitetens trusselsbillede i hhv. 2006 og 2012 efter BirdLife International's system

Sammenfatning af lokalitetens trusselsbillede efter BirdLife International's system

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=uaktuel	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Problematiske hjemmehørende arter	2	3	2	7	Ræv
Invasive arter	2	3	1	6	Mink
Tilgroning	1	2	1	4	Bjergfyr
Totalt	-3				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 (meget alvorligt)

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 (alvorligt)

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 (mindre alvorligt)

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 (ikke alvorligt)

Mest nødvendige tiltag

En kontinuerlig rydning af opvækst af bjergfyr samt rydning af det plantede nåletræshegn i den vestlige del vil bidrage til at opnå mere gunstige ynglebiotoper for trane og tinksmed (Naturstyrelsen 2012). Genskabelse af den naturlige hydrologi ved lukning af kunstige grøfter bør ske snarest (P. Hald-Mortensen, pers. medd. 2014).

Nedenstående tabel sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau efter BirdLife International's system

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 17 efter BirdLife International's system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/ utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	3	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	8	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Specifikke referencer

Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007: Natura 2000-basisanalyse Ålvand Klithede og Førbysø. – Miljøcenter Aalborg

Naturstyrelsen 2011a: Thy Statsskovdistrikt arealbeskrivelse. Hedeområder i Tvorup Klitplantage syd (areal nr. 21 og 22). Miljøministeriet.

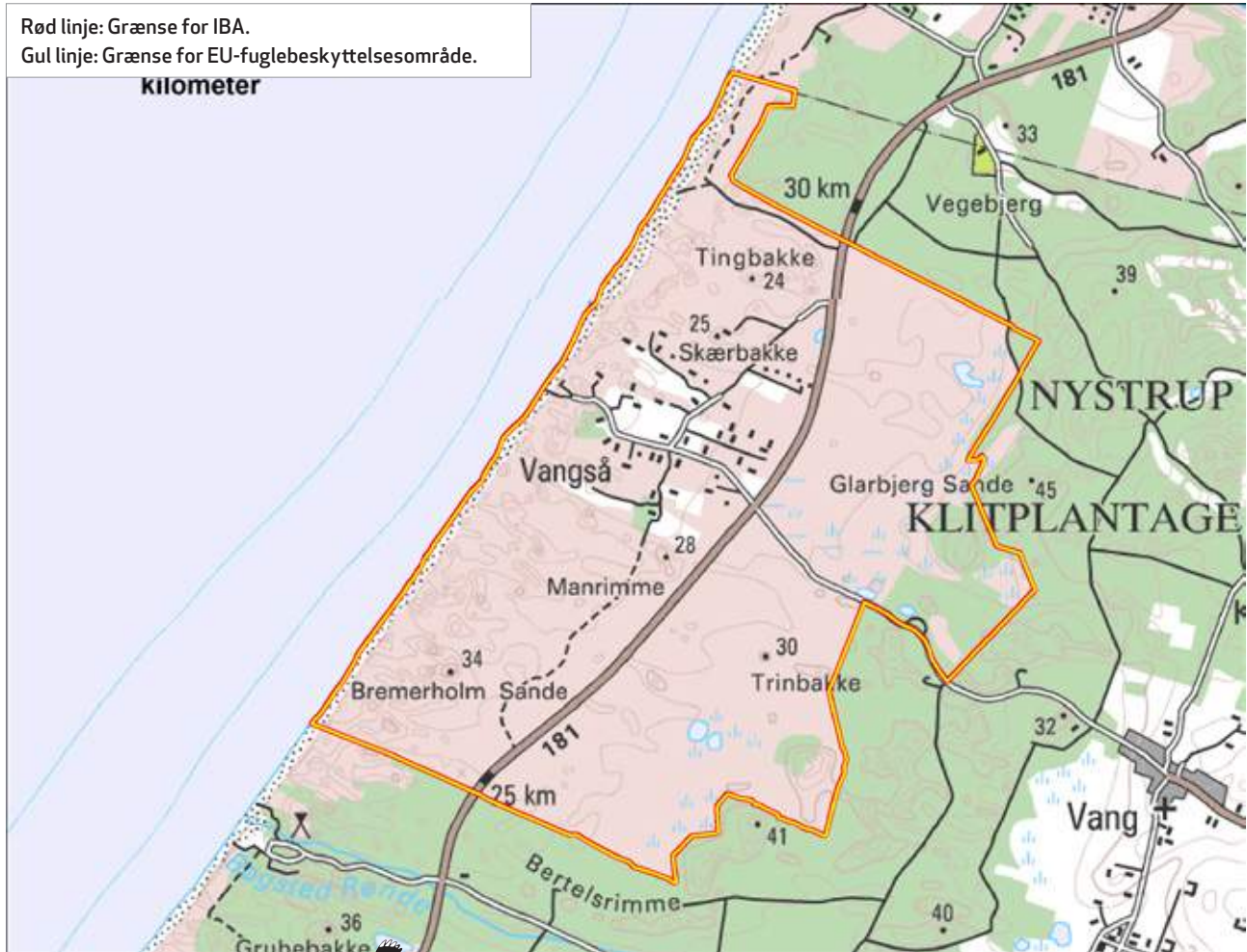
Naturstyrelsen 2011b: Natura 2000-plan 2010-2015. Ålvand Klit og Førbysø. Natura 2000-område nr. 26. Habitatområde H26. Fuglebeskyttelsesområde F17. – Miljøministeriet.

Naturstyrelsen 2012: Forslag til Natura 2000-plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område nr. 26 Ålvand Klithede og Førbysø – Miljøministeriet

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Jens Jørgen Andersen (lokalitetskontakt 2004-), Claus Eriksen

IBA nr. 18, Vangså Hede

Kommuner: Thisted.

Areal: 14,08 km²

Ejerforhold: Naturstyrelsen og private.

Naturtyper: Hede (43 %), strand/klit (25 %), kær/mose/eng (14 %), skov/plantage (11 %), ferskvand (1 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Indgår i EU-habitatområde 25, Vangså Hede. Hovedparten af området er fredet.

Ynglefugle

Nøgletal (antal individer) for ynglende fokusarter på IBA nr. 18 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegnings	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Trane</i>	DOF 2014	Ikke relevant	Ikke relevant	0	0	0	0	-	¹ (1-1)	² (1-2)
<u>Hjejle</u>	EU 2005	2-4	3	0-2	-	2	2-3	2 (1-4)	1 (0-1)	0 (0-0)
<i>Tinksmed</i>	EU 1983	>3	3	3	3	3	0	4 ² (1-5)	6 ² (3-6)	3 ¹ (2-4)
Mosehornugle	EU 2005	0-2	2	-	-	-	0	¹ (0-2)	-	-

Noter: ¹Kun data fra 1-2 år. ²Kun data fra 3-4 år.

Væsentlige fejlkilder:

Bortset fra for trane i den seneste periode samt for hjejle er data generelt mangelfulde.

Aktuel tilstand for ynglefugle

På trods af det noget mangelfulde datagrundlag synes der ikke at være tvivl om, at trane, tinksmed og rødrygget tornskade har positiv bestandsudvikling på lokaliteten, mens omvendt hjejlen er helt forsvundet og mosehornuglens bestandsudvikling ikke kan bedømmes. I betragtning af at hjejlen, indtil den forsvandt, havde sin vigtigste, danske yngleplads her (Heldbjerg & Grell 2002), må tilstanden samlet set betegnes som utilfredsstillende.

Ynglende fokusarter som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Trane: Lokaliteten huser nu ≥ 1 % af landsbestanden på 140-168 par (Nyegaard 2012), og arten bør derfor optages på EU-udpegningsgrundlaget.

Andre ynglefugle, der inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Storspove.

Aktuelle trusler

Udbredelsen af våde arealer egnet for ynglende tinksmed er flere steder begrænset af dræning, primært i form af grøfter. I næsten halvdelen af de registrerede klitlavninger er der konstateret tegn på afvanding (Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2011).

Tilgroning udgør en trussel mod ynglebiotoperne for hjejle, tinksmed og mosehornugle (Heldbjerg & Grell 2002, Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2011).

Øget turisme i forbindelse med udpegningen af området til nationalpark og i almindelighed vil kunne medføre en større færdsel i området og derved forstyrrelse i fuglenes yngletid (Miljøcenter Aalborg 2007).

Nedenstående tabel sammenfatter lokalitetens trusselsbillede

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 18 efter BirdLife International's system

Trussel	Tidshorizont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=uaktuel	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	1	3	3	7	Mest bjergfyr
Vandstandsændringer	1	1	2	4	Dræning
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 (meget alvorligt)

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 (alvorligt)

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 (mindre alvorligt)

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 (ikke alvorligt)

Mest nødvendige tiltag

En fortsat, kontinuerlig rydning af opvækst af nåletræer samt rydning af især bjergfyr i de delområder, der ikke allerede er under pleje, vil bidrage til at opnå mere gunstige ynglebiotoper for de vigtige forekomster af ynglefugle (Naturstyrelsen 2006; Naturstyrelsen 2011).

Øget turisme, især i forbindelse med etableringen af en nationalpark, nødvendiggør, at besøgende ledes uden om de mest sårbare yngleområder i fuglenes yngletid (Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2006).

Nedenstående tabel sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 18 efter BirdLife International's system

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Natura 2000, fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	3	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	3	
Totalt	9	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Miljøcenter Aalborg 2007: Natura 2000-basisanalyse Vangså Hede.

Heldbjerg, H. & Grell, M.B. 2002: Forslag til forvaltningsplan for den danske ynglebestand af Hjejle *Pluvialis apricaria*. – DOF.

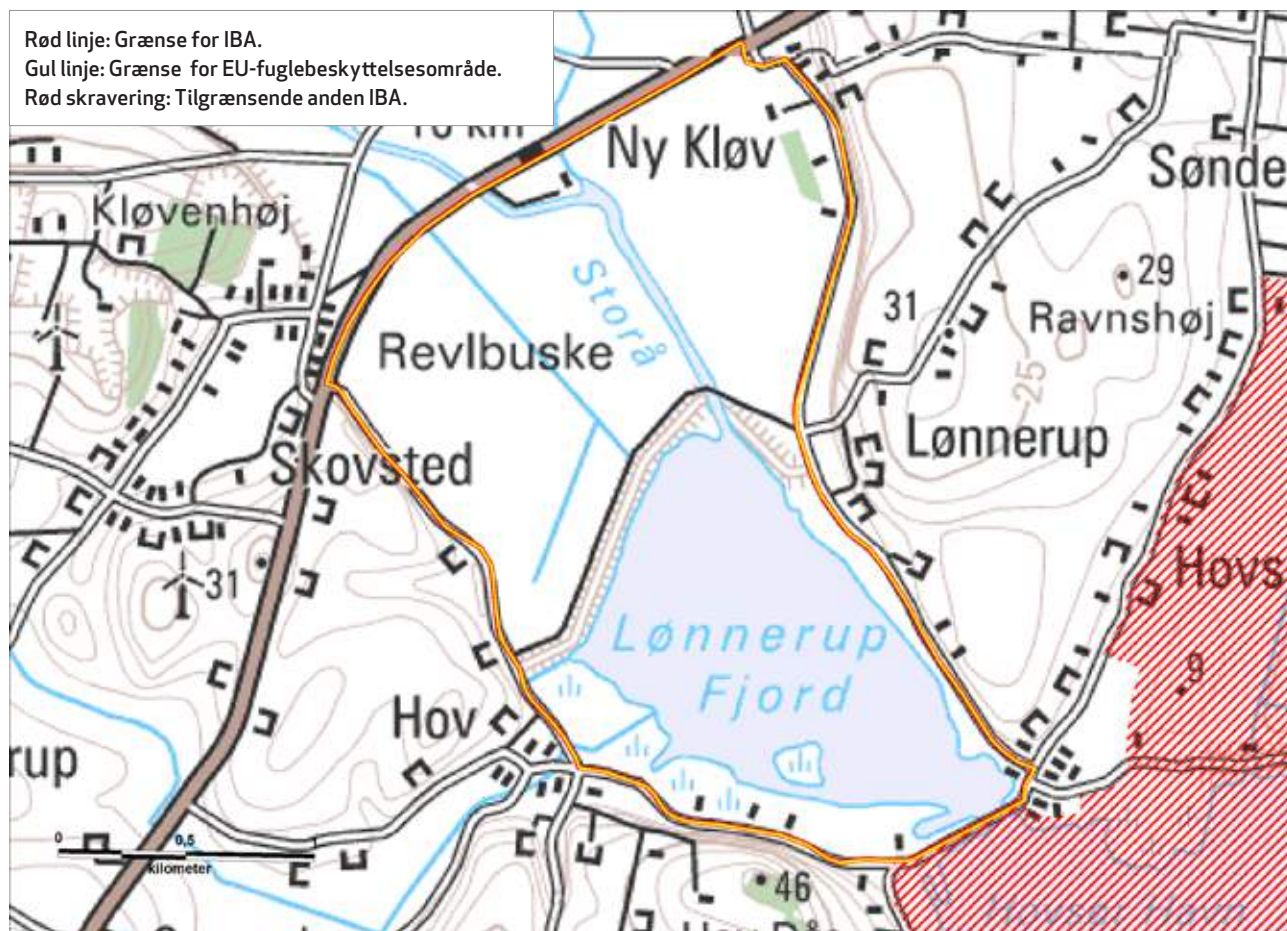
Naturstyrelsen 2006: Plejeplan for Vangså Hede.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Vangså Hede. Natura 2000-område nr. 25. Habitatområde H25. Fuglebeskyttelsesområde F18.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Jens Jørgen Andersen (lokalitetskontakt 2004-), Claus Eriksen.

IBA nr. 19, Lønnerup Fjord

Kommuner: Thisted.

Areal: 4,57 km²

Ejerforhold: Naturstyrelsen

Naturtyper: Ferskvand (33 %), mose/eng (24 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Lønnerup Fjord indgår i EU-habitatområde nr. 16, Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg samt i Ramsarområde nr. 6, Vejlerne og Løgstør Bredning. Selve Lønnerup Fjord er udlagt som natur- og vildtreservat.

Ynglefugle, der inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Engryle, brushane.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter på IBA nr. 19 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation 2000 / EU-udpegning 1983/2005	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks.rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks.rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Sangsvane</i>	EU 1983, IBA 2000	360, 361	2700 ¹	360	360	63	886	543 ² (25-964)	544 (242-912)	741 (346-1200)
<u>Pibesvane</u>	EU 1983, IBA 2000	600, 316	1900 ¹	600	600	400	424	50 ² (4-178)	8 (2-396)	9 (1-25)
<i>Kortnæbbet gås</i>	EU 2005	2600	36 800 ¹	-	-	-	1400	2225 (438-3000)	2893 (1300-5920)	2795 (192-3500)
Pomeransfugl	EU 2005	34	90 ¹	-	-	-	-	20 ² (7-34)	6 ³ (3-54)	5 ⁴ (2-7)

Noter: ¹Gælder det samlede Natura 2000-område nr. 16 inkl. IBA nr. 8, 12, 13, 19 og 20. ²Gennemsnit 1998-2003 iflg. DMU (2006). ³Kun data for 4 år. ⁴Kun data for 2 år

Væsentlige fejlkilder:

For pomeransfugl er data mangelfulde i projektperioden samt helt manglende før 1997. For kortnæbbet gås mangler data før 1992. For begge arter vurderes det imidlertid, at manglen på data i de tidlige perioder i høj grad skyldes fravær af arterne på lokaliteten.

Aktuel tilstand for rastefugle

Sangsvane og kortnæbbet gås udviser begge en tilfredsstillende bestandsudvikling. Pibesvane udviser derimod vedvarende tilbagegang, og i projektperioden er der således kun i et enkelt år registreret et maksimumstal på over 25 fugle. Da kun halvdelen af lokalitetens fokusarter således med sikkerhed udviser en tilfredsstillende bestandsudvikling, bedømmes lokalitetens tilstand samlet set som utilfredsstillende.

Andre rastefugle, der inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Lille kobbersneppe.

Aktuelle trusler

Tilgroning af tidligere afgræssede engarealer med tagrør og høje urter forringer områdets værdi for rastefuglene (Nordjyllands Amt m.fl. 2007).

Lønnerup Fjord er som resten af Limfjorden påvirket af for store tilledninger af næringsstoffer fra land. I de mest lavvandede områder resulterer dette i masseopblomstring af enårige makroalger og planteplankton, der er med til at nedsætte den bundhæftede undervandsvegetations fladeudbredelse som følge af skygning. Undervandsvegetationens, der er fødegrundlag for flere fugle på udpegningsgrundlaget, påvirkes negativt af disse forhold (Nordjyllands Amt m.fl. 2007).

Det er oplyst, at jagt udgør en trussel mod rastefuglene.

Nedenstående tabel sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 19 efter BirdLife Internationals system

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=uaktuel	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	3	1	2	6	
Vandforurening	2	2	2	6	
Forstyrrelse	2	2	2	6	Jagt
Totalt	-2				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Kontinuerlig afgræsning og høslæt af især engområderne ved Revlbuske skal bidrage til at opnå mere gunstige raste- og fourageringsområder for rastefuglene (Nordjyllands Amt m.fl. 2007; Naturstyrelsen 2011).

En begrænsning af næringsbelastningen fra oplandet er påkrævet for at øge bunddækket af undervandsplanter i Lønnerup Fjord til gunst for restefuglene (Møller 1987; Nordjyllands Amt m.fl. 2007).

Forstyrrelser skal begrænses i de mest sårbare fouragerings- og rasteområder i den periode, hvor fuglene fælder deres svingfjer (Naturstyrelsen 2006; Nordjyllands Amt m.fl. 2007).

Nedenstående tabel sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 19 efter BirdLife Internationals system

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Natura 2000, fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Specifikke referencer

Nordjyllands Amt, Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007: Natura 2000-basisanalyse. Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg. – Miljøministeriet. Miljø- og Energiministeriet 1995: Bekendtgørelse om Lønnerup Fjord Vildtreservat.

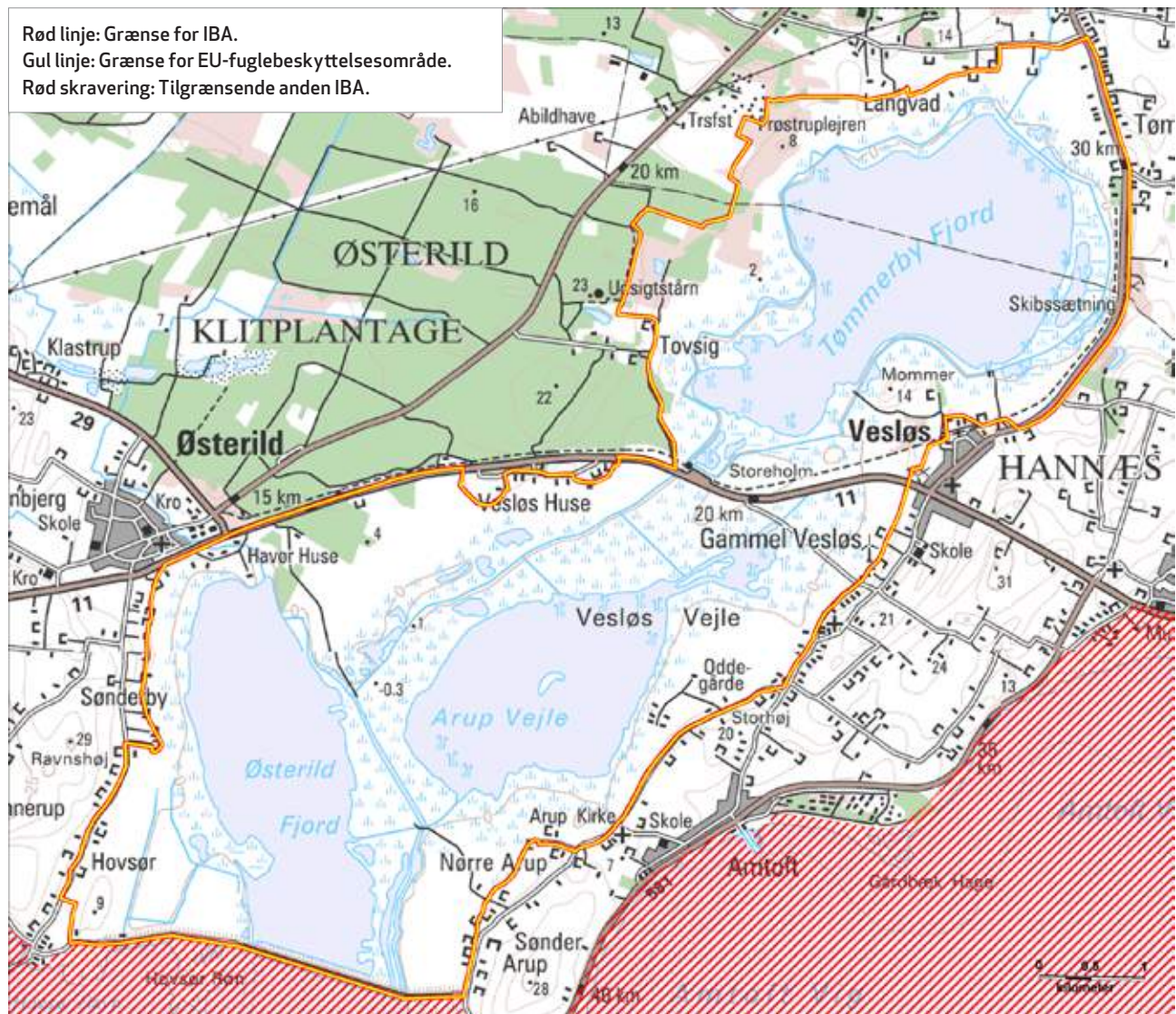
Møller, H.U.S. 1987: Retablering af tørlagte søer og fjorde i Danmark. Miljøministeriets projektundersøgelser 1986. Samlerapport nr. VI. – Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen.

Naturstyrelsen 2011. Natura 2000-plan 2010-2015. Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg. Natura 2000-område nr. 16. Habitatområde H16. Fuglebeskyttelsesområde F8, F12, F13, F19 og F20. – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Ingen

IBA nr. 20, Vestlige Vejler

Kommune: Thisted

Areal: 38,42 km²

Ejer: Aage V. Jensen Naturfond.

Naturtyper: Ferskvand (44%), kær/mose/eng (23%).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor) og Ramsarområde. De Vestlige Vejler indgår i EU-habitatområde 16, Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg. Hele området er udlagt som videnskabeligt reservat med adgangsforbud.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal individer) for ynglende fokusarter i IBA nr. 20 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks 1960-77	Maks 1978-81	Maks 1982-91	Maks 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2011 (interval)
Hvid stork	EU 2005	1	Ikke fastsat	2	1	1	1	1 (0-1)	0 (0-0)	0 (0-0)
Rørdrum	IBA 2000, EU 2005	24, 49	60 ¹	5	0	12-13	36	24 ² (12-35)	34 (26-49)	19 (12-22)
Rørhøg	EU 1983	1	10 ¹	3	3	10	10-11	12 ³ (7-16)	10 (7-12)	13 (9-16)
Engsnarre	EU 2005	3	Ikke fastsat	1	-	1	0	0 (0-0)	1 (0-3)	0 (0-0)
Plettet rørvagtel	EU 2005	74	130 ¹	50	2	11	3-5	16 ² (1-31)	5 (2-74)	3 (0-6)
Engryle	EU 2005	18	110 ¹	26	32	51	33	9 (3-18)	9 (4-11)	5 (2-7)
Brushane	EU 2005	6	60 ¹	30	26	32	7	3 ² (1-5)	1 (0-6)	0 (0-1)
Stor kobbersneppe	DOF 2014	Ikke relevant	Ikke relevant	10	14	41	29	10 (4-10)	13 (6-16)	8 (2-12)
Dværghmåge	EU 2012	1	Ikke relevant	0-2	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-1)	0 (0-0)
Fjordterne	EU 2005	22	70 ¹	24	12	45	31	13 ² (1-25)	22 (7-25)	8 (1-56)
Havterne	EU 1983	32-43	210 ¹	0	32-43	42	21	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-5)
Sortterne	EU 1983	63-70	130 ¹	71	63-70	25-30	8-9	12 ³ (0-23)	0 (0-0)	0 (0-0)

Noter: ¹Gælder det samlede Natura 2000-område nr. 16 inkl. IBA nr. 8, 12, 13, 19 og 20. ²Gennemsnit. ³Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder

For stor kobbersneppe mangler data fra to år i projektperioden.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Kun tre fokusarter, rørdrum, rørhøg og plettet rørvagtel, udviser en positiv bestandsudvikling i projektperioden; rørdrummens tilbagegang de allerseneste år vurderes dog alene at skyldes de hårde vintre 2009-11 (Kjeldsen & Nielsen 2011, Nielsen & Kjeldsen 2011), og engsnarre og dværghmåge synes ikke at opretholde egentlige ynglebestande på lokaliteten. Samlet set vurderes tilstanden som utilfredsstillende.

Ynglende fokusarter som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget:

Stor kobbersneppe: Arten er i 2006 blevet globalt rødlistet, og da den i projektperioden regelmæssigt har ynglet på lokaliteten med >1 % af landsbestanden på 563-582 par (Nyegaard 2012), opfylder den i dag BirdLife Internationals kriterier for at udløse IBA-kvalifikation for en lokalitet.

Andre ynglefugle, der inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter
Klyde.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 20 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011) ¹	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Maks.rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks.-rastetal 2009-2012 (interval)
Skestork	EU 2012	120	Ikke relevant	-	0	1	-	36 ³ (36-36)	54 (20-68)	125 (116-160)
Pibesvane	IBA 2000, EU 1983	402, 500	1900	180	500	707	552	140 ² (19-332)	28 (0-426)	45 (8-89)
Sangsvane	IBA 2000, EU 1983	548, 300	2700	900	300	400	1642	296 ² (87-430)	297 (87-776)	434 (117-616)
Grågås	EU 1983	400	1400	60	400	1534	1978	4884 ² (2895-7094)	4798 (1739-7090)	6080 (3300-10 075)
Sædgås	EU 2005	Ikke oplyst	1500	200	-	1260	1003	200 (7-564)	66 (32-264)	22 (0-135)
Kortnæbbet gås	EU 2005	8893	36 800	-	-	1403	5270	5683 ² (2730-8893)	5250 (3300-8400)	5264 (2884-6800)
Toppet skallesluger	EU 2012	3020	Ikke relevant	-	-	653	1650	463 ² (49-980)	1880 (1300-3020)	250 (125-4410)
Blå kærhøg	EU 2005	Ikke oplyst	30	-	-	21	10	12 ³ (12-12)	5 (3-6)	3 (2-4)
Vandrefalk	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	-	-	-	2	2 ³ (2-2)	2 (1-3)	2 (2-4)
Hjejle	EU 2005	14 800	32 800	7800	6400	9700	10 250	9389 ² (6050-14 800)	6500 (3000-14 860)	12 678 (8000-20 000)

Noter: ¹Gælder det samlede Natura 2000-område nr. 16 inkl. IBA nr. 8, 12, 13, 19 og 20. ²Gennemsnit 1998-2003 iflg. DMU. ³Kun data for 1 år.

Væsentlige fejlkilder

Manglende/få optællinger af skarv og vandrefalk før 1992, af skestork før 1997, af sædgås 1978-81 samt af kortnæbbet gås, toppet skallesluger og blå kærhøg før 1982. Af disse må skarv, skestork, kortnæbbet gås og vandrefalk dog formodes at have været mere eller mindre fraværende i årene med manglende optællinger.

Aktuel tilstand for rastefugle

Tilstanden vurderes som tilfredsstillende for syv arter og som utilfredsstillende for sædgås og blå kærhøg. Tilstanden for pibesvane kan ikke vurderes, da antallet af rastende pibesvaner generelt har været lavt i projektperioden, om end et årsmaksimum på højde med tidligere, høje maksima dog er forekommet et enkelt år. Eftersom blå kærhøg ikke med sikkerhed er optalt på overnatningsplads i projektperioden, og tilstanden for arten dermed reelt ikke kan vurderes, bedømmes tilstanden for rastefugle samlet set som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

De vigtigste trusler er 1) tilgroning af engarealer pga. for få græssende kreaturer, 2) tilgroning med tagrør i områdets åbne rørsumpe og søer, bl.a. pga. begrænset adgang for græssende kreaturer i de åbne rørsumpe, 3) forringelse af søernes vandkvalitet pga. tilledning af næringsbelastet vand og overfladeafstrømning fra omkringliggende landbrugsarealer, 4) drastiske vandstandssænkninger i rørsumpene i fuglenes yngletid og 5) prædation fra mink (H.H. Nielsen, pers. medd. 2007, Naturstyrelsen 2011)

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet på IBA nr. 20 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	2	2	6	For få græssende kreaturer og begrænset adgang for dem til rørsumpe
Vandforurening	1	2	2	5	Fra landbrug
Vandstandsændringer	2	2	1	5	Vandstandssænkning i rørsumpe
Invasive arter	2	2	1	5	Mink
Problematiske, hjemmehørende arter	2	2	2	5	Ræv
Infrastruktur	3	1	1	5	Kollisioner med nærliggende vindmølleparker
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Den fremtidige forvaltning skal fokusere på sikring af den rette vedvarende pleje samt den mest hensigtsmæssige hydrologi i de lysåbne naturtyper samt i søer og vandløb (Naturstyrelsen 2009, 2011). Også førstegangspølse i form af rydning af vedplanter samt indsatser over for invasive arter bør være af væsentligt omfang. Tilstrækkeligt store og velegnede yngle- og fourageringssteder for ynglefuglene søges sammenkædet ligesom tilstrækkeligt store og velegnede raste- og fourageringsområder for trækfuglene (Naturstyrelsen 2009, Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet på IBA nr. 20 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	3	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	8	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Specifikke referencer

- Boertmann, D. 1992: Foreløbig rapport om forholdet mellem antallet af rastende svømmeænder og de vekslende vandstandsforhold i Vejlerne. Upubl.
- Boertmann, D. & Riget, F. 2006: Effects of changing water levels in numbers of staging dabbling ducks in a Danish wetland. – Waterbirds 29: 1-125.
- Clausen, P., Holm, T.E. & Kjeldsen, J.P. 2006: Naturgenopretning af søerne i Vejlerne – en vurdering af effekter på yngle- og trækfugle. – Faglig rapport fra DMU nr. 583.
- Degener, P. 1994: Naturområdet Vejlerne. – Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, Viborg Amt & Nordjyllands Amt.
- Jeppesen, E., Søndergaard, M., Amsinck, S., Jensen, J.P., Lauridsen, T.L., Pedersen, L.K., Landkildehus, F., Nielsen, K., Ryves, D., Bennike, O., Krog, G., Schriver, P. & Christensen, I. 2002: Søerne i De Østlige Vejler. – Faglig rapport fra DMU nr. 394.
- Kjeldsen, J.P. 1995: Ynglefugle 1994 Vejlerne. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 7. Naturovervågning.
- Kjeldsen, J.P. 1996: Ynglefugle 1995 Vejlerne. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 20. Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser.
- Kjeldsen, J.P. 1997: Ynglefugle 1996 Vejlerne. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 35.
- Kjeldsen, J.P. 2008: Ynglefugle i Vejlerne. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 102: 1-238.
- Kjeldsen, J.P. & H.H. Nielsen 2009: Ynglefugle i Vejlerne 2009. - Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. - Arbejdsrapport fra DMU nr. 259.
- Kjeldsen, J.P. & H.H. Nielsen 2010: Udvalgte ynglefugle i Vejlerne. - Fugleåret 2009, side 266-271. Dansk Ornitologisk Forening.
- Kjeldsen, J.P. & H.H. Nielsen 2011: Ynglefugle i Vejlerne 2011. - Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. 40 s. - Teknisk rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 6.
- Miljøcenter Aalborg 2007: Natura 2000-basisanalyse. Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg. – Miljøministeriet
- Møller, H.S. 1980: Naturforholdene i Vejlerne. – Fredningsstyrelsens forskningsrapport nr. 17 fra naturreservaterne.
- Naturstyrelsen 2009: Life engfugle. Forbedring af levesteder for engfugle i Danmark. Vestlige Vejler. – Miljøministeriet. <http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Naturprojekter/Projekter/Vestjylland/Engfugle/vestligevejler/>
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg. Natura 2000-område nr. 16. Habitatområde H16. Fuglebeskyttelsesområde F8, F12, F13, F19 og F20. – Miljøministeriet.
- Nielsen, H.H. & Kjeldsen, J.P. 2008: Overvågning af ynglefugle i Vejlerne 2007. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 242.
- Nielsen, H.H. & Kjeldsen, J.P. 2009: Overvågning af ynglefugle i Vejlerne 2008. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 251.
- Nielsen, H.H. & J.P. Kjeldsen 2011: Ynglefugle i Vejlerne 2010. - Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. - Arbejdsrapport fra DMU nr. 264.
- Nielsen, H.H. & J.P. Kjeldsen 2013: Ynglefugle i Vejlerne 2012. - Teknisk rapport nr. 23 fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi.
- Riis, N. 2009: Driftsplan for Vejlerne – Hovedrapport. – Faglig rapport fra COWI.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Jens Frimer Andersen, Steen Brølling, Helge Røjle Christensen, Ejnar Dahl Jensen, Flemming Skovgaard Larsen, Henrik Haaning Nielsen (lokalitetskontakt 2004-08), Carsten Krog Pedersen (lokalitetskontakt 2008-).

Tømmerby Fjord-tårnet i de Vestlige Vejler, IBA nr. 20. Foto: Kurt Rodahl Hoppe

IBA nr. 21, Ovesø

Kommune: Thisted

Areal: 7,42 km²

Ejer: Naturstyrelsen.

Naturtyper: Ferskvand (53 %), mose/eng (33%).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Ovesø indgår i EU-habitatområde 27, Hvidbjerg Å, Ove Sø og Ørum Sø.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 21 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling siden 2003, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype	Grundlag for IBA-kvalifikation 2000 /EU-udpegning 1983/2005/2012	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks.rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks.rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Sangsvane</i>	EU1983	400	400	150	400	143	181	224 ¹ (7-480)	253 (129-412)	66 (60-625)
<i>Sædgås</i>	EU 2005	ca. 300	ca. 300	400	450	180	340	284 ² (250-360)	212 ² (29-730)	52 ³ (3-100)

Noter: ¹Gennemsnit 1998-2003 (DMU 2006). ²Kun data for 3-4 år. ³Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder

Data for sædgås er noget mangelfulde efter 1996, især i den seneste periode.

Aktuel tilstand for rastefugle

Tilstanden vurderes som tilfredsstillende for både sangsvane og sædgås, da begge arter inden for projektperioden har optrådt med maksimumstal på højde med de foregående perioders og/eller måltallene. For sædgås synes der at være en tendens til tilbagegang i den seneste periode, men data herfra er ikke tilstrækkelige til at sige noget sikkert om denne tendens.

Aktuelle trusler

Tilgroning af eng- og mosearealer som følgende af manglende pleje er et generelt problem. Mangel på kreaturer og på rydning af vedplanter resulterer hurtigt i indvandring af tagrør og høje urter samt bjergfyr, der væsentlig forringer områdets værdi som raste- og fourageringsområder for sangsvane og sædgås (Viborg Amt m.fl. 2007).

Det er oplyst, at jagt udgør en trussel.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 21 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	1	3	6	
Forstyrrelse	2	1	3	6	Jagt
Totalt	-2				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

En øget kontinuerlig afgræsning og høslæt af især områdets eng- og mosearealer vil bidrage til at opnå mere gunstige raste- og fourageringsområder for rastefuglene (Viborg Amt m.fl. 2007, Naturstyrelsen 2011).

Forekomsten af sårbare rastefugle nødvendiggør, at forstyrrelser fra fx jagt skal begrænses (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 21 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Specifikke referencer

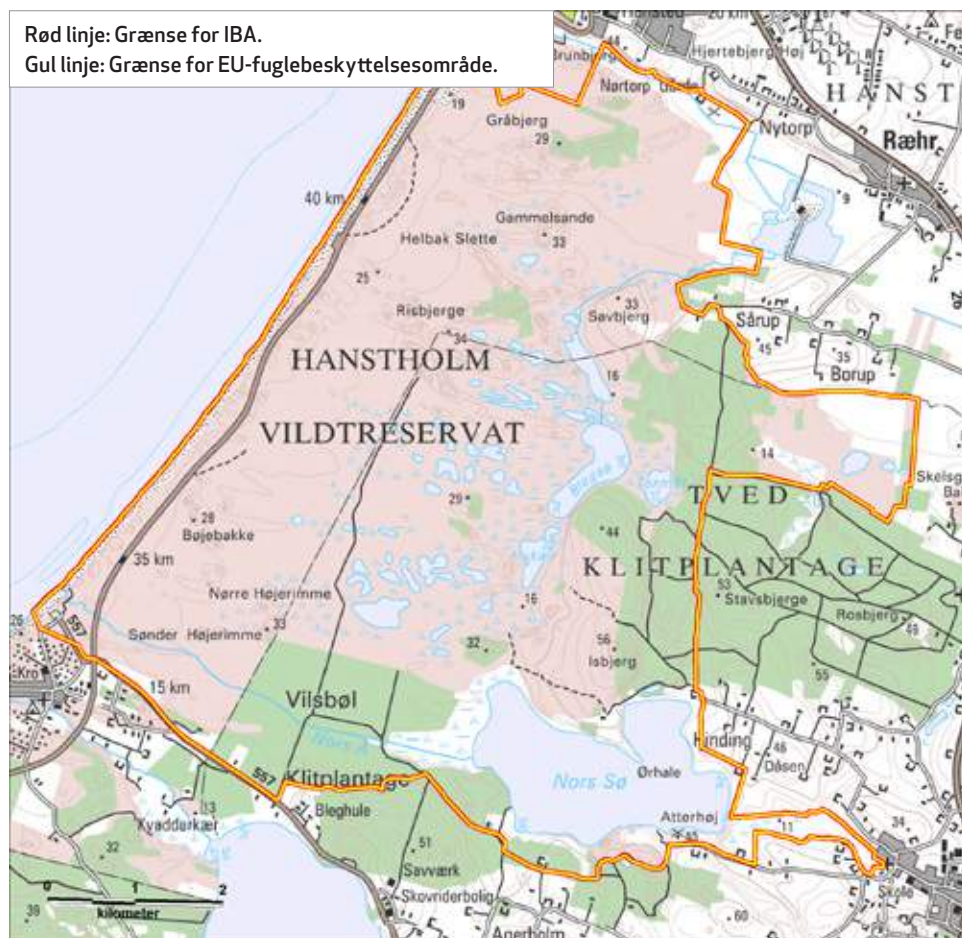
Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Hvidbjerg Å, Ove Sø og Ørum Sø. Natura 2000-område nr. 27. Habitatområde H27. Fuglebeskyttelsesområde F21. – Miljøministeriet.

Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007: Natura 2000-basisanalyse. Hvidbjerg Å, Ove Sø og Ørum Sø. – Miljøministeriet

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Claus Eriksen (lokalitetskontakt 2006-)

IBA nr. 22, Hanstholmreservatet

Kommune: Thisted

Areal: 51,15 km²

Ejer: Naturstyrelsen.

Naturtyper: Hede (50 %), mose/eng (18 %), ferskvand (13 %), skov (10 %), strand/klit (8 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Hanstholmreservatet indgår i EU-habitatområde 24, Hanstholm Reservatet, Nors Sø og Vandet Sø. Hele området er fredet og størstedelen udlagt som vildtreservat. Der er færdselsforbud i den centrale del af reservatet hele året og i den østlige del i fuglenes yngletid.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal individer) for ynglende fokusarter i IBA nr. 22 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling siden 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegnings	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørdrum	EU 2005	1	Ikke fastsat	-	-	-	0	1 ¹ (1-1)	2 ² (2-2)	1 ¹ (1-1)
Trane	EU 2005	3-5		1	-	2	2	3 ² (3-3)	7 ² (2-8)	7 ² (7-9)
Hjejle	EU 2005	0-1		7	4	-	2	0 ² (0-1)	0 (0-1)	0 (0-0)
Storspove	DOF 2014	Ikke relevant		3	5	22	-	-	-	16 ¹ (1-1)
Tinksmed	EU 1983, IBA 2000	8-12, 34-44	12	30	8-12	31	35-44	44 ² (36-46)	35 ² (31-54)	55 ¹ (48-55)
Mosehornugle	EU 2005	0-2	Ikke fastsat	0-1	-	-	0-3	2-3 ¹ (2-3)	0 ² (0-1)	0 (0-0)
Natravn	DOF 2014	Ikke relevant 1		-	-	-	-	0 ¹ (0-0)	7 ¹ (7-7)	3 ¹ (3-3)
Hedelærke	DOF 2014			-	-	4	1 ¹ (1-1)	1 ¹ (1-1)	3 ¹ (3-3)	

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Kun data for 3-4 år.

Væsentlige fejlkilder

Optællingerne er generelt mangelfulde, især fra og med 2009, hvilket betyder, at bestandsudviklingen for rørdrum, storspove, natravn og hedelærke ikke kan bedømmes. Rørdrum er dog formentlig først kommet til som ynglefugl efter 1996.

Aktuel tilstand for ynglefugle

For trane og tinksmed synes der ikke at være tvivl om, at bestandene på lokaliteten er i en god tilstand. Dette hænger for tranens vedkommende bl.a. sammen med en landsdækkende tendens, mens der for tinksmedens vedkommende er tale om en tendens i stærk modsætning til landstendensen, herunder en voldsom indskrænkning af udbredelsesområdet i Danmark i de senere år. Hvad hjejlen angår, er der ingen tvivl om, at tendensen er stærkt negativ; arten er således nu helt forsvundet fra lokaliteten. Mosehornugle synes aldrig med sikkerhed at have opretholdt en fast bestand, og arten lader slet ikke til at have ynglet i indeværende tiår. Alt i alt kan lokalitetens tilstand for ynglefugle samlet set ikke bedømmes.

Ynglende fokusarter som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Storspove: Arten er i 2008 blevet globalt rødlistet, og da den regelmæssigt yngler på lokaliteten med >10 par, opfylder den i dag BirdLife Internationals kriterier for at udløse IBA-kvalifikation for en lokalitet.

Natravn: Arten synes i projektperioden at have opretholdt en bestand på >1 % af landsbestanden på 260-283 par (Lange 2013), og arten er således kvalificeret til optagelse på EU-udpegningsgrundlaget.

Hedelærke: Arten synes i projektperioden at have opretholdt en bestand på >1 % af landsbestanden på ca. 300 par (Lange 2013), og arten er således kvalificeret til optagelse på EU-udpegningsgrundlaget.

Andre ynglefugle, der inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter
Plettet rørvagtel, brushane.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 22 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling siden 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks.rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks.rastetal 2009-2012 (interval)
Nordisk lappedykker¹	EU 2005 ¹ , DOF 2014	Ikke oplyst	Ikke fastsat	-	-	-	3	3 (0-7)	2 (1-5)	2 (1-5)
Sangsvane¹	IBA 2000, EU 2005 ¹	430, 430	430 ¹	-	33	-	430	17 (0-127)	84 (30-196)	86 (85-160)
Sædgås	IBA 2000, EU 1983	1050, 800	800	300	800	120	1050	195 (21-341)	350 (120-515)	334 ² (115-450)
Kortnæbbet gås¹	EU 1983 ¹	1500	1500 ¹	2000-4000	1500	300	350	50 (0-220)	54 (0-125)	35 (7-2500)

Noter: ¹Taget af EU-udpegningsgrundlaget 2012. ²Kun data for 3 år.

Væsentlige fejlkilder

Manglende optællinger af nordisk lappedykker før 1992, men set i lyset af artens fremgang i de seneste årtier kan den reelt have været fraværende inden da. Manglende og/eller mangelfulde optællinger af sangsvane før 1992.

Aktuel tilstand for rastefugle

Nordisk lappedykker blev tilføjet udpegningsgrundlaget i 2005, men fjernet igen i 2012 med den begrundelse, at den regelmæssige forekomst af nationalt betydende antal i 1998-2003 ikke siden var fortsat. Eftersom den nationale rastebestand kun udgør 3-400 individer (Pinnerup 2010, 2011), modsiger optællingsresultaterne imidlertid tydeligt denne påstand. Mens medianerne og maksimumstallene ganske vist har været en smule lavere i projektperioden end i den foregående periode, har minimumstallene til gengæld været lidt højere, og maksimumstallene har konstant udgjort mere end 1 % af den nationale rastebestand.

For sangsvane er det spørgsmålet, om lokaliteten nogensinde har været af international betydning for arten, eftersom antal ≥ 1 % af *flyway*-bestanden (dvs. ≥ 590 individer) aldrig er konstateret.

For sædgås er maksimumstallene i projektperioden væsentligt lavere end både de tal, der ligger til grund for IBA-kvalifikationen og optagelsen på EU-udpegningsgrundlaget, målsætningen i Natura 2000-planen og flere af de tidligere perioders maksimumstal. Da der imidlertid er tale om underarten tajgasædgås på lokaliteten, udgør 1 % af *flyway*-bestanden kun 420 individer, et antal der hyppigt er overgået i projektperioden. Lokalitetens tilstand for arten vurderes derfor som tilfredsstillende.

Kortnæbbet gås har ikke forekommet i internationalt betydende antal på lokaliteten siden omkring 1980. De lokale rastebestande er iflg. DCE rykket østover i Limfjorden. Det må imidlertid bemærkes, at arten i 2012 atter har optrådt med et meget højt antal, et muligt forvarsel om at arten måske vil vende tilbage med store rastetal.

Samlet set vurderes lokalitetens tilstand at være tilfredsstillende for de væsentligste rastefugle, dvs. nordisk lappedykker og tajgasædgås.

Rastende fokusarter som DOF ønsker tilføjet kvalifikations- og/eller udpegningsgrundlaget

Nordisk lappedykker: Arten blev tilføjet udpegningsgrundlaget i 2005, men uberettiget fjernet igen i 2012, jf. ovenfor.

Aktuelle trusler

Enkelte spredte småplantager af bjergfyr er etableret rundt om i området. Fra disse spredte bjergfyrholme og især fra de omgivne plantager Vilsbøl og Tved Klitplantager sker der en del spredning af nåletræer, især bjergfyr, ind i området.

Tilgroning af eng- og hedearealerne som følge af luftbåren næringstilførsel er et generelt problem. Næringsstofbelastningen har resulteret i en gradvis indvandring af tagrør og høje urter, der væsentligt forringer områdets værdi som raste- og fourageringsområder for sangsvane og sædgås. I reservatets åbne områder udgør tilgroningen en trussel mod ynglebiotoperne for især hjejle, der er afhængig af lav vegetation (<12 cm) på ynglepladsen og omkringliggende enge til fouragering. Også ynglebiotoperne for tinksmed, mosehornugle og trane påvirkes negativt af tilgroningen (Viborg Amt & Miljøcenter Aalborg 2007).

En øget turisme i forbindelse med en udpegning af området til nationalpark og i almindelighed vil kunne medføre en større færdsel i området og derved forstyrrelse i fuglenes yngletid (Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007).

Prædation fra ræve udgør en trussel flere af ynglefuglene i området i den periode, hvor de yngler (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 22 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	2	2	6	Især bjergfyr
Forstyrrelse	3	1	2	6	Færdsel
Problematiske, hjemmehørende arter	2	2	2	6	Ræv
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

En fortsat kontinuerlig rydning af opvækst af især bjergfyr og græsning/slåning i de delområder, der ikke allerede er under pleje, vil bidrage til at opnå mere gunstige ynglebiotoper for de vigtige forekomster af ynglefugle (Naturstyrelsen 2011). Øget turisme, især i forbindelse med etableringen af en nationalpark, nødvendiggør, at besøgende ledes uden om de mest sårbare yngleområder i fuglenes yngletid (Naturstyrelsen 2011).

Det kunstige afløb fra Nors Sø, der blev gravet i 1870, bør sløjfes. Hermed kan der genskabes en mere naturlig vandstandsvariation, der både yderligere vil gavne søens relativt gode vandkvalitet samt flora og fauna (P. Hald-Mortensen, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 22 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Jensen, N.O. 2007: Bestanden af Natravn *Caprimulgus europaeus* i Thy - 2007 med en vurdering af naturnær skovdrifts betydning for bestanden fremover. - Skov- og Naturstyrelsen.

Jensen, N.O. 2010: Bestanden af Natravn i Thy 1995-2007 og dens fremtid i naturnær skovdrift. - Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 104 (2010): 12-21. DOF.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Karsten Bjørnskov Christensen (lokalitetskontakt 2004-).

IBA nr. 23, Agger Tange & Krik Vig

Rød linje: Grænse for IBA.
Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.
Rød skravering: Tilgrænsende anden IBA.

Kommune: Thisted
Areal: 54,53 km²

Ejer: Naturstyrelsen og private.

Naturtyper: Hav (78 %), mose/eng (11 %), strand/klit (9 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Agger Tange og Krik Vig indgår i Ramsarområde 5, Harboøre og Agger Tange. Agger Tange og Krik Vig indgår i EU-habitatområde 28, Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agersø. Hele Agger Tange er fredet. Der er indført færdselsforbud på tangens vandarealer hele året og på landarealerne på tangens vestlige del i fuglenes yngletid.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal individer) for ynglende fokusarter i IBA nr. 23 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling siden 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørdrum	EU2005	1	Ikke fastsat	0	0	-	-	1 ¹ (1-1)	1 ² (0-1)	0 (0-0)
Rørhøg	EU1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	1	0	2	2	2 ¹ (2-2)	1 ² (1-2)	0 (0-0)
Klyde	EU1983	200	380 ³	250-275	200	37	15	37 ¹ (37-37)	31 (26-86)	162 (150-235)
Hjejle	DOF 2014	Ikke relevant		0	0	-	0	1 (1-1)	1 (0-1)	1 (0-1)
Engryle	EU2005	34	66 ³	80	5	7	-	24 ² (6-36)	32 (11-41)	15 (13-35)
Brushane	EU2005	1	Ikke fastsat	40	45	44	2	3 ² (1-6)	2 (0-3)	1 (1-3)
Stor kobbersneppe	DOF 2014	Ikke relevant		20-25	60	47	-	41 ¹ (31-50)	51 (35-61)	37 (25-47)
Splitterne	EU1983	150-300	300	80	300	150-300	0	0 (0-5)	0 (0-300)	315 (0-749)
Fjordterne	EU1983	40	40 ³	60	40	30	-	1 ¹ (1-1)	6 ² (2-7)	-
Havterne	EU1983	200	260 ³	300	200	185	110	28 (10-136)	69 (25-255)	51 (35-113)
Dværgterne	EU2005	38	22 ³	13	40	35	25	17 (0-40)	17 (9-40)	3 (2-17)
Mosehornugle	EU1983	1-2	Ikke fastsat	1-2	1	-	0	0-1 ¹ (0-1)	0 (0-1)	0 (0-0)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Kun data for 3-4 år. ³Gælder hele Natura 2000-område nr. 28 inkl. IBA nr. 27 og/eller 39.

Væsentlige fejlkilder

Manglende data for rørdrum mellem 1981 og 1997 og for hjejle 1982-91; begge arter har dog sandsynligvis været fraværende i de tidligere perioder. Manglende data for engryle 1992-98, for brushane 1997-98, for stor kobbersneppe 1992-2000 og for mosehornugle 1982-91. Endelig er der mangelfulde data for fjordterne siden 1992.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Rørhøg synes at have været fast etableret med en lille bestand, men er nu forsvundet. Det samme gælder rørdrum, som etablerede sig i en periode, hvor landsbestanden var meget stor og hvor alle bare en smule egnede områder tilsyneladende blev benyttet af arten (H.H. Nielsen, pers. medd. 2013). Til gengæld synes hjejle i de senere år at have etableret sig med et enkelt par. Klyde er efter et lavt bestandsniveau 1982-2008 de seneste år atter nået op på det høje bestandsniveau fra tidligere. Bestanden af engryle har været nogenlunde stabil siden 1999, tilmed på et væsentligt højere niveau end i 1978-91. Bestanden af brushane tog et voldsomt dyk først i 1990'erne og har siden befundet sig på samme minimale niveau, dvs. på nippet til at forsvinde. Bortset fra tegn på en lille nedgang i bestandene af stor kobbersneppe, havterne og dværgterne de allersene år, har disse arters bestande i de seneste, forudgående perioder tilsyneladende befundet sig på niveau med de hidtil højeste bestandsniveauer på lokaliteten. Havterne har således fået et opsving efter at rævesikre øer i den store lagune er blevet afgræsset, hvilket også har haft betydning for klyde og sandterne (H.H. Nielsen, pers. medd. 2013). Splitterne er kendt for ikke at være stedtro mht. placering af ynglekolonierne, men desuagtet har arten i de senere år ynglet med de hidtil højeste antal på lokaliteten. På trods af mangelfulde data siden 1992 synes der ikke at være tvivl om, at fjordterne er gået voldsomt tilbage siden da, og i hvert fald siden 2001 har arten kun ynglet sporadisk med enkelte par (H.H. Nielsen, e-mail 2013). Mosehornugle synes ikke at forekomme som fast ynglefugl.

Trods den tilfredsstillende tilstand for flertallet af arter må lokalitetens tilstand for ynglefugle samlet set betegnes som utilfredsstillende. Dette er begrundet først og fremmest med de negative tendenser for rørdrum, rørhøg og fjordterne.

Ynglende fokusarter som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Hjejele: Arten har i projektperioden regelmæssigt ynglet med >1 % af den diminutive danske ynglebestand og bør derfor tilføjes EU-udpegningsgrundlaget.

Stor kobbersneppe: Arten er i 2006 blevet globalt rødlistet, og da den i projektperioden regelmæssigt har ynglet på lokaliteten med >10 par, opfylder den i dag BirdLife Internationals kriterier for at udløse IBA-kvalifikation for en lokalitet.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter
Hvidbrystet præstekrave, sandterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 23 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling siden 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegnings	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks.rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks.rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Pibesvane</i>	EU1983	600	600	40	620	187	176	31 ¹ (9-68)	93 (2-431)	42 (14-564)
<i>Lysbuget knortegås</i>	IBA 2000, EU 2005	1160, 434	2900 ²	-	455	185	1160	168 ¹ (9-434)	206 (26-650)	343 (115-450)
<u>Pibeand</u>	EU1983	11500	11500	1000	11500	550	3548	2897 ¹ (1929-4628)	1823 (415-5912)	4250 (2000-7000)
<i>Krikand</i>	EU1983	3000	3000	1000	3000	832	1600	1936 ¹ (558-5228)	1388 (820-2862)	2688 (1130-3500)
<i>Spidsand</i>	EU 2005	1376	2100	1000	1800	150	1129	1376 ¹ (825-2096)	1854 (295-2951)	1273 (1100-1963)
<u>Klyde</u>	EU1983	1000	1700 ²	500	1000	154	234	248 ¹ (116-456)	166 (53-550)	289 (227-470)
<i>Hjejele</i>	EU 2005	2581	20300 ²	30	7000	-	900	2581 ¹ (761-5330)	6000 (4880-12300)	7000 (5500-20000)
<i>Lille kobbersneppe</i>	EU 2005	786	1600	5000	3800	41	3050	786 ¹ (110-1606)	950 (620-1780)	945 (550-1450)

Noter: Fra 1983 til 2005 var også gravand og toppet skallesluger på udpegningsgrundlaget, i perioden 1983-2012 tillige sangsvane og kortnæbbet gås. ¹Gennemsnit 1998-2003 (DMU 2006). ²Gælder hele Natura 2000-område nr. 28 inkl. IBA nr. 27 og/eller 39.

Væsentligste fejlkilder

Manglende data for lysbuget knortegås før 1978 og for hjejele 1982-91. Sidstnævnte periode synes i øvrigt generelt mangelfuldt dækket, da antallene her nærmest systematisk er væsentligt lavere end i de øvrige perioder.

Aktuel tilstand for rastefugle

Kun pibeand og klyde har ikke i projektperioden rastet i maksimumsantal på højde med tidligere perioders maksimumsantal og/eller med måltallene. For begge arter gælder det imidlertid, at højere maksimumsantal end i projektperioden kun er forekommet i den korte periode 1978-1981, og det vurderes derfor, at der kan ses bort fra disse maksimumsantal ved bedømmelsen af lokalitetens tilstand for rastefugle. Samlet set bedømmes denne tilstand derfor som tilfredsstillende.

Andre rastefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Almindelig ryle.

Aktuelle trusler

Overvågningsresultater viser, at hele Limfjorden er påvirket af for store tilledninger af næringsstoffer fra land, især af kvælstof (Markager m.fl. 2006). Det medfører forøget opblomstring af planktonalger, hvilket nedsætter vandets klarhed og forringer ålegræssets dybdeudbredelse samt forøger risikoen for iltsvind ved bunden. Eutrofiering af Limfjorden er til ugunst for bl.a. lysbuget knortegås, idet ålegræs udgør dens primære fødekilde om efteråret (Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007).

Tilgroning af tidligere afgræssede engarealer mv. er en stor trussel mod flere af fokusarternes yngle- og rasteområder. Tilgroning af tidligere afgræssede engarealer er især en stor trussel mod ynglende klyde, engryle og brushane, men tilgroning er også en trussel mod mange trækfugle, fordi fourageringsmulighederne forringes (Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007).

På en del af området våde arealer er afvanding fremskreden, hvilket bevirker, at forårsvandstanden er lav. Maksimumsvandstanden på Agger Tange reguleres med en højvandssluse, men i tørre forår indskrænkes de velegnede yngleområder meget. Rørdrum, klyde og engryle er meget afhængig af en høj, stabil forårsvandstand, hvorved udtørring eller oversvømmelse af rederne undgås. Der har desuden en del år været problemer med dårligt fungerende sluser, der resulterer i indtrængen af saltvand fra Limfjorden til ugunst for især brushane (Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007).

Den største trussel mod pibesvane samt pibe-, krik- og spidsand er andejagt, især i den sydlige del af den store lagunesø på Agger Tange. Især under fældningen er forstyrrelsen kritisk. Surfing, herunder kitesurfing i Krik Vig, kan være forstyrrende. Ynglende terner på sandstrande og små øer er i yngleperioden ofte udsat for forstyrrelse fra fx badegæster (Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007).

Efter en del år med ræveskab og lav bestand er antallet af ræve nu igen på vej op, og det har formentlig stor indflydelse på ynglesuccesen hos jordrugende fugle i hele området. Prædation fra mink udgør en trussel for flere af ynglefuglenes æg og unger i den periode hvor de yngler (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 23 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Problematiske, hjemmehørende arter	3	2	2	7	Ræv
Invasive arter	2	2	2	6	Mink
Forstyrrelse	2	2	2	6	Andejagt, kitesurfing og færdsel
Tilgroning	2	1	2	5	
Vandforurening	1	2	2	5	Næringsstofftilledning fra landbrug
Vandstandsændringer	2	1	1	4	Sluseproblemer
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Afhensyn til de truede engfuglearter har Naturstyrelsen gennem en længere årrække foretaget pleje af engarealer ved afgræsning og rydninger. En fortsat kontinuerlig græsning suppleret med høslæt i de områder, der ikke allerede er under pleje, vil bidrage til at opnå mere gunstige ynglebiotoper for de vigtige forekomster af ynglefugle (Miljøministeriet 2011, Thisted Kommune m.fl. 2012).

Højere og mere stabil vandstand om foråret vil gavne de ynglende vadefugle (Naturstyrelsen 2011).

Forekomsten af sårbare rastefugle nødvendiggør, at forstyrrelser fra surfing begrænses eller forbydes i de mest sårbare fouragerings- og rasteområder i den periode hvor fuglene fælder deres svingfjer (Naturstyrelsen 2012). For at fastholde terner som ynglefugle inden for fuglebeskyttelsesområdet bør arterne sikres fred i yngleperioden. Det vil således være vigtigt at sikre ynglekolonier mod fx. løse hunde og forstyrrelser fra badegæster ved indhegning og skiltning (Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007). Særligt dværgterne er afhængig af uforstyrrede, grusede stenstrande, hvorfor der bør foretages indhegning af udvalgte områder på den sydligste del af tangen (H.H. Nielsen, pers. medd. 2013).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 23 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	3	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	8	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Specifikke referencer

Jerichow, R. 2011: Køer hjælper truede engfugle. – MiljøDanmark nr. 5, oktober. Miljøministeriet.

Markager, S., Storm, L.M. og Stedmon, C.A. 2006: Limfjordens miljøtilstand 1985 til 2003. Sammenhæng mellem næringsstoftilførsel, klima og hydrografi belyst ved hjælp af empiriske modeller – Faglig rapport fra DMU nr. 577.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø. Natura 2000-område nr. 28. Habitatområde H28. Fuglebeskyttelsesområde F23, F27, F28, F39. – Miljøministeriet.

Naturstyrelsen 2012: Natura 2000-plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura-2000 område nr. 28 Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø. – Miljøministeriet.

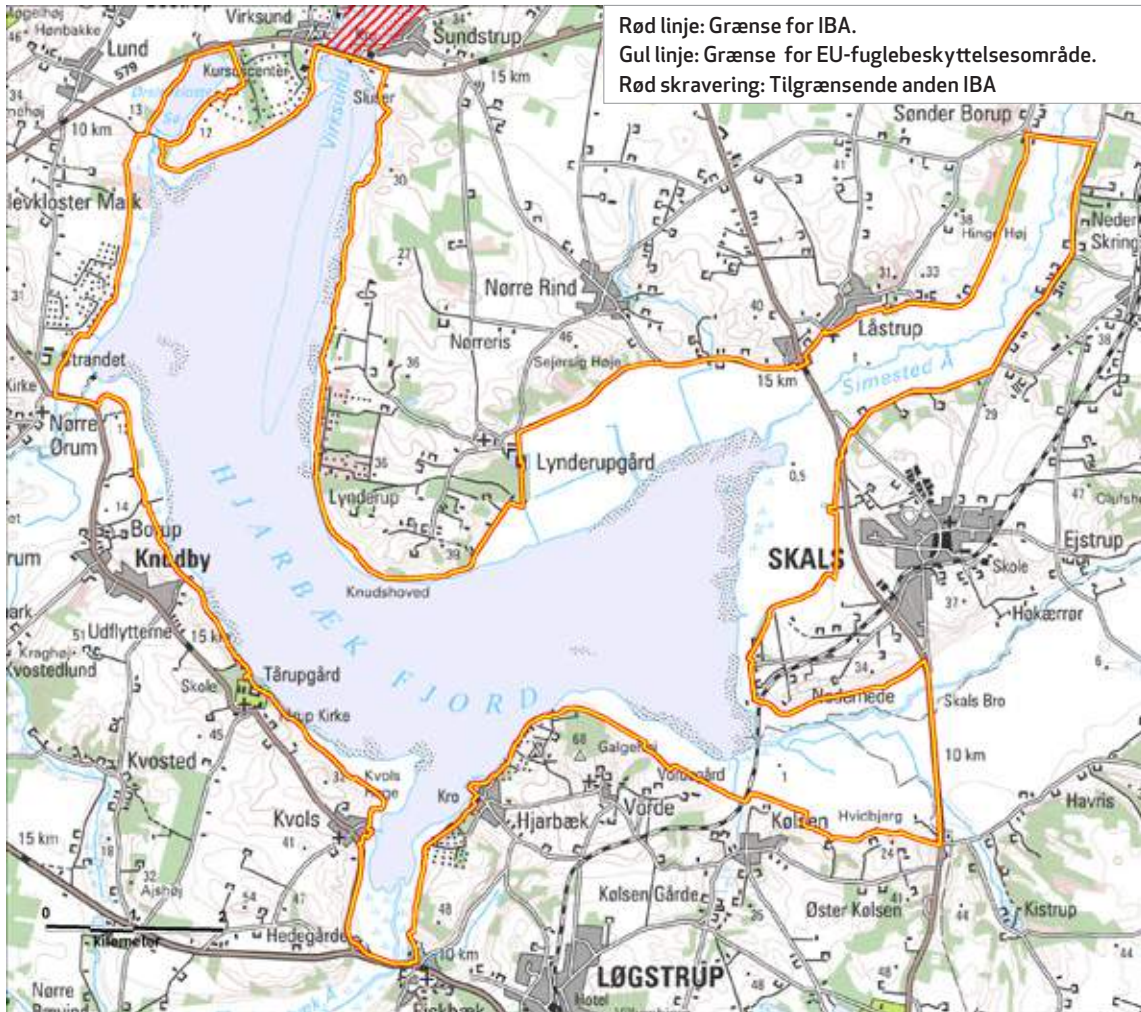
Thisted Kommune, Morsø Kommune, Struer Kommune og Lemvig Kommune 2012: Natura 2000-handleplan 2012-2015. Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø. Natura 2000-område nr. 28. Habitatområde H28. Fuglebeskyttelsesområde F23, F27, F28 og F39. – Miljøministeriet.

Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007: Natura 2000-basisanalyse. Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø. – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Kurt Due Johansen, Henrik Haaning Nielsen (lokalitetskontakt 2003-08)

IBA nr. 24, Hjarbæk Fjord & Simested Ådal

Kommune: Skive og Viborg
Areal: 42,29 km²

Ejer: Naturstyrelsen og privat eje

Naturtyper: Hav (62 %), mose/eng (34 %), ferskvand (2 %)

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Hjarbæk Fjord og Simested Ådal indgår i EU-habitatområde 30, Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådale og Skravad Bæk. Simested Ådal er fredet. Hjarbæk Fjord er udlagt som vildtreservat med jagtforbud.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal individer) for ynglende fokusarter i IBA nr. 24 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling siden 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørdrum	EU 2005	1	Ikke fastsat	0	0	0	0	2 ¹ (2-2)	1 (1-2)	1 ¹ (1-1)
Engsnarre	EU 2005	0-4	Ikke fastsat	-	-	-	0	2 ¹ (2-2)	1 ² (0-1)	-
Plettet rørvagtel	EU 2012	1	Ikke relevant	-	-	-	0	1 ¹ (1-1)	0 ¹ (0-0)	1 ¹ (1-1)

Noter: 1Kun data for 1-2 år. 2Kun data for 3 år.

Væsentligste fejlkilder

Manglende data for engsnarre og plettet rørvagtel før 1992, men begge arter har sandsynligvis reelt været fraværende. Også fra 1997 og frem er data mangelfulde for alle tre arter.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Rørdrum har omkring årtusindskiftet etableret sig med en fast, lille bestand, mens yngleforekomsten af engsnarre og plettet rørvagtel dels er utilstrækkeligt belyst, dels synes at være ustabil. Samlet set kan lokalitetens tilstand for ynglefugle derfor ikke bedømmes med sikkerhed.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Klyde, engryle, brushane, havterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle. Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 24 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling siden 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks.rastet 2009-2012 (interval)
<i>Sangsvane</i>	IBA 2000, EU 1983	885, 400	400 ¹	230	400	200-400	1252	708 ² (53-2104)	578 (301-650)	584 (440-1213)
<u>Taffeland</u>	IBA 2000, EU 1983	2000-4000, 10 000	10 000	16 854	5166	6170	2913	112 ² (10-460)	94 (9-103)	11 (1-42)
<u>Troldand</u>	EU 1983	9000	9000	10 566	7065	3869	15 210	635 ² (344-1355)	1453 (900-2400)	1116 ³ (331-2500)
<i>Hvinand</i>	IBA 2000, EU 1983	5000-6000, 7000	12 000 ¹	8731	7201	7656	5267	4368 ² (2310-7102)	7689 (4000-20 000)	7512 (3206-12 000)
<i>Fiskeørn</i>	EU 2012	9	Ikke relevant	-	2	1	2	2 ⁴ (1-2)	4 (2-9)	3 (2-5)
<u>Blishøne</u>	EU 1983	15 000	15 000	18 290	9110	4234	1596	1593 ² (690-3586)	2178 (250-9400)	2405 (3-5900)
<i>Hjejle</i> ⁵	EU 2005 ⁵	Ikke oplyst	5000	500	2000	-	1583	102 ² (30-3700)	721 (212-4000)	3650 (15-6100)

Noter: 1 I perioden 1983-2005 var også pibesvane og gravand på EU-udpegningsgrundlaget, i perioden 1983-2012 tillige klyde. 1Gælder det samlede Natura 2000-område nr. 30, dvs. inkl. IBA nr. 14, Lovns Bredning. 2Gennemsnit 1998-2003 (DMU 2006). 3Kun data for 3 år. 4Kun data for 2 år. 5Taget af EU-udpegningsgrundlaget 2012.

Væsentligste fejlkilder

Mangelfulde data for troldand i 2010. Manglende data for fiskeørn før 1978 og mangelfulde data i perioden omkring årtusindskiftet; før 1978 kan arten dog reelt have været fraværende. Manglende data for hjejle i 1980'erne og i perioden omkring årtusindskiftet.

Aktuel tilstand for rastefugle

Sangsvane har i projektperioden forekommet med medianer nær 1 %-kriteriet på 590 individer og med maksimumstal nær de hidtil højeste. De stærkt vigende forekomster af taffeland skyldes dårlig vandkvalitet og deraf følgende mangel på vandplanter (DCE 2012), og det samme gælder sandsynligvis den vigende forekomst af blishøne.

For troldand gælder det på landsplan, at bestanden nu overvintret længere mod nordøst (Lehikoinen 2013). En evt. tilbagegang i Hjarbæk Fjord skyldes derfor næppe forhold på lokaliteten (H. Meltofte, pers. medd. 2014), og lokalitetens tilstand for arten bedømmes derfor alligevel som tilfredsstillende.

Hvinand har i projektperioden forekommet med medianer nær de hidtidige maksimumstal og med maksimumstal, der overstiger det nye 1 %-kriterium (fra 2006) på 11 500 individer.

Fiskeørn er ny på udpegningsgrundlaget i 2012, begrundet med vedvarende høje rastetal, der dog er faldet en smule i projektperioden. I 2012 blev hjejle taget af EU-udpegningsgrundlaget, hvor den kun havde figureret siden 2005. Ifølge DCE (2012) har det vist sig, at den regelmæssige forekomst af internationalt betydende antal i 1998-2003 ikke fortsatte; der var således kun en enkelt internationalt betydende forekomst i perioden 2004-2009 (DCE 2012). Imidlertid har arten i den seneste periode optrådt med de hidtil højeste maksimumsantal på lokaliteten, og det må derfor betragtes som uberettiget at tage den af udpegningsgrundlaget.

Pga. den markante tilbagegang for taffeland og blishøne bedømmes lokalitetens tilstand for rastefugle samlet set som utilfredsstillende.

Rastende fokuserter som DOF ønsker tilføjet kvalifikations- og/eller udpegningsgrundlaget

Hjejle: Se omtalen ovenfor under "Aktuel tilstand for rastefugle"

Aktuelle trusler

Hjarbæk Fjord er påvirket af for store tilledninger af næringsstoffer fra oplandet og de tilstødende åer samt dårlig vandudskiftning som følge af Virksunddæmningen. Tilledningen af næringsstoffer øges yderligere af flere dambrug, der får vandtilførsel fra Hjarbæk Fjords tilløb (Nielsen 2006, Miljøcenter Ringkøbing 2007). I de mest lavvandede områder har dette resulteret i masseopblomstring af enårige makroalger der bortskygger bundvegetationen samt hyppige tilfælde af iltsvind ved bunden. Bundfaunaens og -floraens sammensætning og derved fødegrundlaget for flere fugle på udpegningsgrundlaget påvirkes negativt af disse forhold (Miljøcenter Ringkøbing 2007, Naturstyrelsen 2011).

Øget turisme i forbindelse med en udbygning af sommerhusområderne rundt om fjorden vil kunne medføre en større færdsel i området og på fjorden og derved forstyrrelser af fjordens rastefugle (Miljøcenter Ringkøbing 2007, Naturstyrelsen 2011).

Simested Ådal er kendetegnet ved at være smal og især i de nedre dele opdyrket og drænet. I mange af engene er græsningen efterhånden opgivet med tilgroning med høje urter og krat som følge (Naturstyrelsen 2011).

Hjejle har brug for uforstyrrede dagrasteads og natlige fourageringsområder i form af afgræssede enge. Engene ved Hjarbæk Fjord er typisk uudnyttede, tørre og med højt voksende vegetation og udgør derfor næppe nogen attraktiv rasteads for arten (Miljøcenter Ringkøbing 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet på IBA nr. 24 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	2	2	2	6	Næringsstoffilledning
Tilgroning	3	1	2	6	
Forstyrrelse	3	1	2	6	Udbygning af sommerhusområder
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

For at Hjarbæk Fjord kan opnå gunstig naturtilstand, forudsættes der en god vandkvalitet, og at de marine områder sikres en udbredt undervandsvegetation, som vil tilfredsstille livsbetingelserne for rastefuglene (Naturstyrelsen 2011). Øget turisme, især i forbindelse med udbygningen af sommerhusområderne, nødvendiggør at besøgende ledes uden om de mest sårbare raste- og fourageringsområder for arterne på udpegningsgrundlaget (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet på IBA nr. 24 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	3	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	1	
Totalt	7	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Specifikke referencer

Miljøcenter Ringkøbing 2007: Natura 2000-basisanalyse. Lovns Bredning og Skals, Simested og Nørre Ådal, samt Skravad Bæk. – Miljøministeriet.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådale samt Skravad Bæk. Natura 2000-område nr. 30. Habitatområde H30. Fuglebeskyttelsesområde F14 og F24. – Miljøministeriet.

Nielsen, T.B. 2006: Caretakermanual for IBA nr. 24, Hjarbæk Fjord og Simested Ådal. – Dansk Ornitologisk Forening, upubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Astrid Agerholm, David Boertmann, Kirsten Marie Haugstrup Jensen, Tonny Ravn Kristiansen, Henriette Tøttrup Madsen, Thomas Buus Nielsen (lokalitetskontakt 2005-2010), Susanne Primdahl, Frits Rost, Marianne Suhr, Signe Uldall, Stinne Aastrup (lokalitetskontakt 2010-)

IBA nr. 25, Mågerodde & Karby Odde

Rød linje: Grænse for IBA.
Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.
Rød skravering: Tilgrænsende anden IBA

Kommune: Morsø
Areal: 4,97 km²

Ejer: Morsø Kommune, Naturstyrelsen og Aage V. Jensens Naturfond.

Naturtyper: mose/eng (49 %), salt/brakvand (31 %), ferskvand (20 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Mågerodde og Karby Odde er sammenfaldende med EU-habitatområde 177, Mågerodde og Karby Odde.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal individer) for ynglende fokusarter i IBA nr. 25 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling siden 2003, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Klyde	EU 1983	50	50	50	50	2-3	5	-	9 ¹ (2-11)	-
Engryle	DOF 2014	Ikke relevant		5	9	4-5	0	1 ² (1-1)	1 ¹ (0-2)	1 ² (0-1)
Havterne	EU 1983	35-40	40	34	21	24	0	-	36 ² (23-48)	0 ² (0-0)
Dværgterne	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	2	2	1	1	1 ¹ (1-2)	0 ² (0-0)	3 ² (3-3)

Noter: ¹Kun data for 4 år. ²Kun data for 1-2 år.

Væsentlige fejlkilder

Manglende data for klyde for 1997-2003 samt efter 2007. Manglende data for engryle for 1997-2000, 2002-04 og efter 2010. Manglende data for havterne 1997-2005, 2008 og efter 2009. Manglende data for dværgterne for 2000-02, 2003-05, 2007-08 og efter 2009. NB! De mangelfulde data kan på ingen måde lægges lokalitetens caretakergruppe til last. Caretakergruppen var i forvejen ansvarlig for den nærliggende, meget store IBA nr. 27, Glomstrup Vig, Agerø mv., da den i 2007 lod sig overtale til i et vist omfang også at foretage lejlighedsvis optællinger i nærværende IBA, primært af rastefugle

Aktuel tilstand for ynglefugle

På trods af de mangelfulde data for de senere perioder er der ingen tvivl om, at bestanden af klyde og engryle er gået tilbage, klyde i markant omfang. Tilbagegangen for klyde er sat ind allerede omkring 1980, for engryle omkring et årti senere. I projektperioden er der for begge arter registreret yngletal lidt eller noget højere end i de umiddelbart forudgående perioder, men stadig langt fra bestandstallene i de første perioder. Havterne var øjensynligt forsvundet fra lokaliteten i 1990'erne, og dværgterne ligeså i det efterfølgende årti, men i projektperioden er der registreret det hidtil højeste antal ynglepar nogensinde af begge arter. Pga. den markante tilbagegang for klyde og engryle vurderes lokalitetens tilstand for ynglefugle samlet set som utilfredsstillende.

Ynglende fokusarter som DOF ønsker tilføjet kvalifikations- og/eller udpegningsgrundlaget:

Engryle: Lokaliteten har i projektperioden regelmæssigt huset ca. 1% af artens landsbestand, og arten er således kvalificeret til at tilføjes EU-udpegningsgrundlaget.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter
Brushane.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 25 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling siden 2003, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype	Grundlag for IBA-kvalifikation 2000 /EU-udpegningsgrundlaget 1983/2005/2012	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks.rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Lysbuget knortegås</i>	EU 2005	862	ikke fastsat	-	-	230	700	862 ¹ (285-2000)	383 (6-790)	390 (105-675)
<u>Hjejle</u>	EU 1983	10 000	10 000	900	10 000	15 000	3000	2000 ² (2000-2000)	4000 (500-6000)	2100 (500-2200)

Noter: ¹Gennemsnit 1998-2003 (DMU 2006). ²Kun data for 1 år.

Væsentligste fejlkilder

Manglende data for lysbuget knortegås før 1982 og for hjejle 1997-99 og 2002-03.

Aktuel tilstand for rastefugle

Lysbuget knortegås optræder fortsat jævnlige med ca. 10 % af *flyway*-bestanden, som er anslået til 7500 individer. Maksimumstallene i projektperioden ligger således nær maksimum for 1992-96 og gennemsnittet for 1997-2002, hvoraf sidstnævnte er det antal, som medførte underartens optagelse på udpegningsgrundlaget i 2005. Hjejle har ikke siden omkring 1990 optrådt i antal ≥ 1 %-kriteriet (ca. 7000 individer) og slet ikke med maksimumstal som i perioden 1978-91. samlet set må lokalitetens tilstand derfor betegnes som utilfredsstillende for rastefugle.

Aktuelle trusler

Flere strandenge henligger i dag ugræssede, hvilket har resulteret i en kraftig tilgroning med tagrør. Vegetationen er nogle steder så høj, at tilgroning disse steder vurderes at udgøre en trussel mod levestedet for ynglefuglene på udpegningsgrundlaget (Naturstyrelsen 2011).

Området ved Karby anvendes i et vist omfang til hundeluftning, hvilket medfører forstyrrelse af alle arter på udpegningsgrundlaget (Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007). Forstyrrelser af trækfugle fra den intensive jagt er tillige et problem i efterårsmånederne.

Bestande af gråkrage, mink og ræv samt stigende bestande af sølvmåge udgør en trussel i fuglenes yngletid i form af prædation på æg og unger. Klyde, havterne og dværgterne yngler alle på jorden og er derfor meget sårbare over for prædation (Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 25 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorizont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	3	1	2	6	
Forstyrrelse	2	1	3	6	Hundeluftning
Problematiske, hjemmehørende arter	2	2	2	6	Gråkrage, sølvmåge, ræv
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

En øget kontinuerlig afgræsning og slåning af tagrør på især engområderne ved Karby vil bidrage til at opnå mere gunstige ynglebiotoper for de vigtige forekomster af ynglefugle (Morsø Kommune og Naturstyrelsen 2012). Forekomsten af sårbare rastefugle nødvendiggør, at forstyrrelser fra fx jagt og hundeluftning begrænses i de mest sårbare fouragerings- og rasteområder i efterårsmånederne (Naturstyrelsen 2011). Ydermere bør bestanden af ræv begrænses for at tilgodese yngleforekomsterne af klyde, havterne og dværgterne.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 25 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Specifikke referencer

Morsø Kommune og Naturstyrelsen 2012. Natura 2000-handleplan 1. planperiode 2010-2015. Mågerodde og Karby Odde. Natura 2000-område nr. 42. Habitatområde H177. Fuglebeskyttelsesområde F25. – Miljøministeriet.

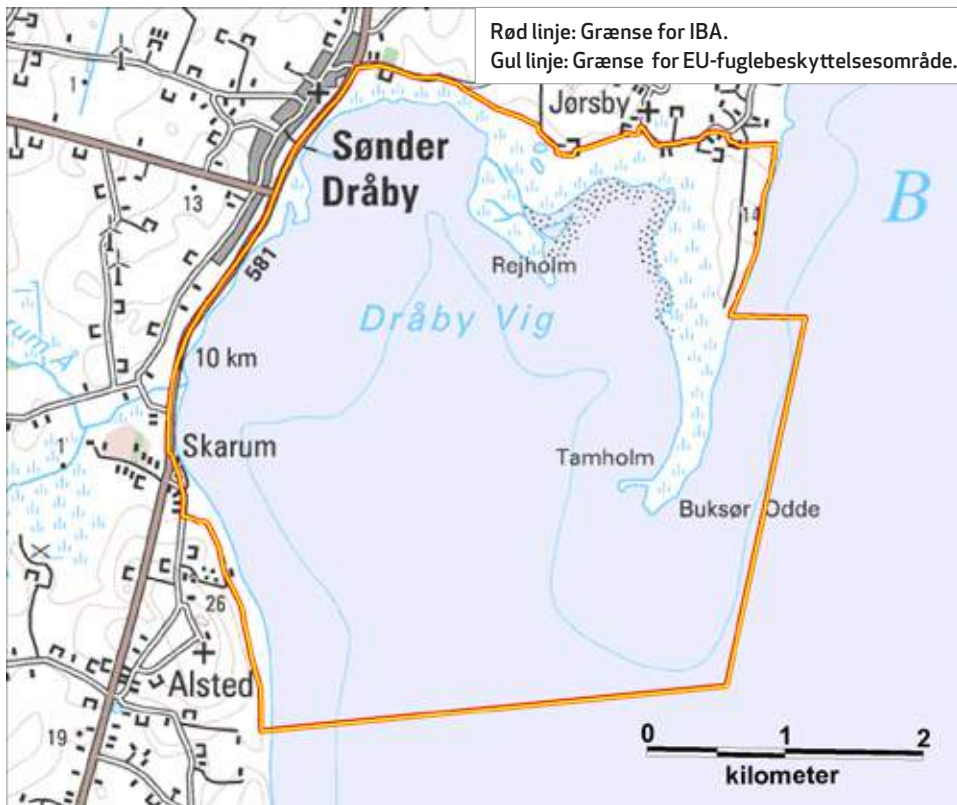
Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Mågerodde og Karby Odde. Natura 2000-område nr. 42. Habitatområde H177. Fuglebeskyttelsesområde F25. – Miljøministeriet.

Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007: Natura 2000-basisanalyse. Mågerodde og Karby Odde. – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Erling Andersen, Lasse F. Dahlgaard, Inger Jensen, Hans Henrik Larsen (lokalitetskontakt 2007-), Anna-Lis Martinussen, Jens Jørgen Pedersen, Poul Ulrich Riis, Knud Sloth.

IBA nr. 26, Dråby Vig & Buksør Odde

Kommune: Morsø.

Areal: 16,78 km²

Ejer: Hovedsagelig Naturstyrelsen, bl.a. Buksør Odde.

Naturtyper: Salt/brakvand (84 %), mose/eng (13 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Dråby Vig og Buksør Odde er sammenfaldende med EU-habitatområde 29, Dråby Vig. Dråby Vig og Buksør Odde er udlagt som vildtreservat med forbud mod brætsejlad i perioden 1. september til 31. marts og visse jagtbe- grænsninger.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal individer) for ynglende fokusarter i IBA nr. 26 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Klyde</i>	EU1983	15-50	50	85	22,5	25	2	3 ¹ (3-3)	15 ¹ (15-15)	1 ¹ (1-1)
<i>Havterne</i>	EU1983	40-75	75	65	40	48	3	7 ² (5-27)	15-20 ¹ (15-20)	5 ¹ (0-10)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Kun data for 3 år.

Væsentlige fejlkilder

Data er generelt mangelfulde fra og med 1990'erne.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Trods de mangelfulde data er der ingen tvivl om at både klyde og havterne er gået tilbage, klyde måske allerede fra primo 1980'erne. Miljøcenter Aalborg (2007) vurderede, at begge arter formentlig var forsvundet som ynglefugle, men de sparsomme data fra den seneste del af projektperioden viser dog, at det næppe står helt så galt til.

Pga. den markante tilbagegang for både klyde og havterne må lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes som utilfredsstillende.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 26 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Hjejle</i>	EU1983, IBA 2000	21 000, 10 000	21 000	-	21 000	4450	10 000	4229 ¹ (2024-6861)	6000 (500-11 000)	2803 (600-3800)

Noter: I perioden 2005-2012 var også lysbuget knortegås på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006).

Væsentlige fejlkilder

Manglende data før 1978.

Aktuel tilstand for rastefugle

Den enlige fokusart, hjejle, er ganske vist registreret med et højere maksimumstal, 21 000, før projektperioden end inden for denne, men dette højere maksimumstal er kun registreret i en enkelt, ganske kort periode, 1978-1981. Da arten inden for projektperioden er registreret med maksimumstal på højde med de 10 000 individer, der udløste lokalitetens IBA-kvalifikation i 2000, og da medianen i den første del af projektperioden lå nær artens 1 %-kriterium på 7500 individer, bedømmes lokalitetens tilstand for hjejle som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Bestande af ræv, mink og gråkrage samt stigende bestande af sølvmåge udgør en trussel i fuglenes yngletid i form af prædation på æg og unger (Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2011). Dråby Vig er som resten af Limfjorden påvirket af for store tilledninger af næringsstoffer fra land, især af kvælstof (Markager m.fl. 2006). I de mest lavvandede områder medfører dette en forøget opblomstring af alger, hvilket forringer undervandsvegetationens udbredelse. Desuden er skrabning efter blåmusling og østers, såvel i IBA'en som uden for IBA'en, medvirkende til at gøre vandet mere uklart og dermed forringe vilkårene for ålegræs og anden bundlevende vegetation (Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007). Som følge af manglen på ålegræs sker der en kraftig kystnedbrydning flere steder i området (J.K. Kjærgård, pers. medd. 2006).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet på IBA nr. 26 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Problematiske hjemmehørende arter	3	2	2	7	Ræv, gråkrage, sølvmåge
Invasive arter	2	2	2	6	Mink
Andet	2	2	2	6	Muslingeskrab
Vandforurening	1	2	2	5	Næringsstoffer fra landbrug
Totalt	-2				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

En begrænsning af eutrofiering fra oplandet til Dråby Vig og Limfjorden generelt er ønskværdigt, da det vil øge bunddækket af ålegræs og andre bundplanter (Viborg Amt & Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2011).

En fortsat kontinuerlig græsning suppleret med høslæt af tagrør i de områder, der ikke allerede er under pleje, vil bidrage til at opnå mere gunstige ynglebiotoper for de vigtige forekomster af yngle- og rastefugle (Morsø Kommune og Naturstyrelsen 2012).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet på IBA nr. 26 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/tilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Specifikke referencer

Markager, S., L.M. Storm & C.A. Stedmon 2006: Limfjordens miljøtilstand 1985 til 2003. Sammenhæng mellem næringsstofforførelse, klima og hydrografi belyst ved hjælp af empiriske modeller. - Faglig rapport fra DMU nr. 577.

Morsø Kommune og Naturstyrelsen 2012: Natura 2000-handleplan 1. planperiode 2010-2015. Dråby Vig. Natura 2000-område nr. 29. Habitatområde H29. Fuglebeskyttelsesområde F26. - Naturstyrelsen.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Dråby Vig. Natura 2000-område nr. 29. Habitatområde H29. Fuglebeskyttelsesområde F26. - Miljøministeriet.

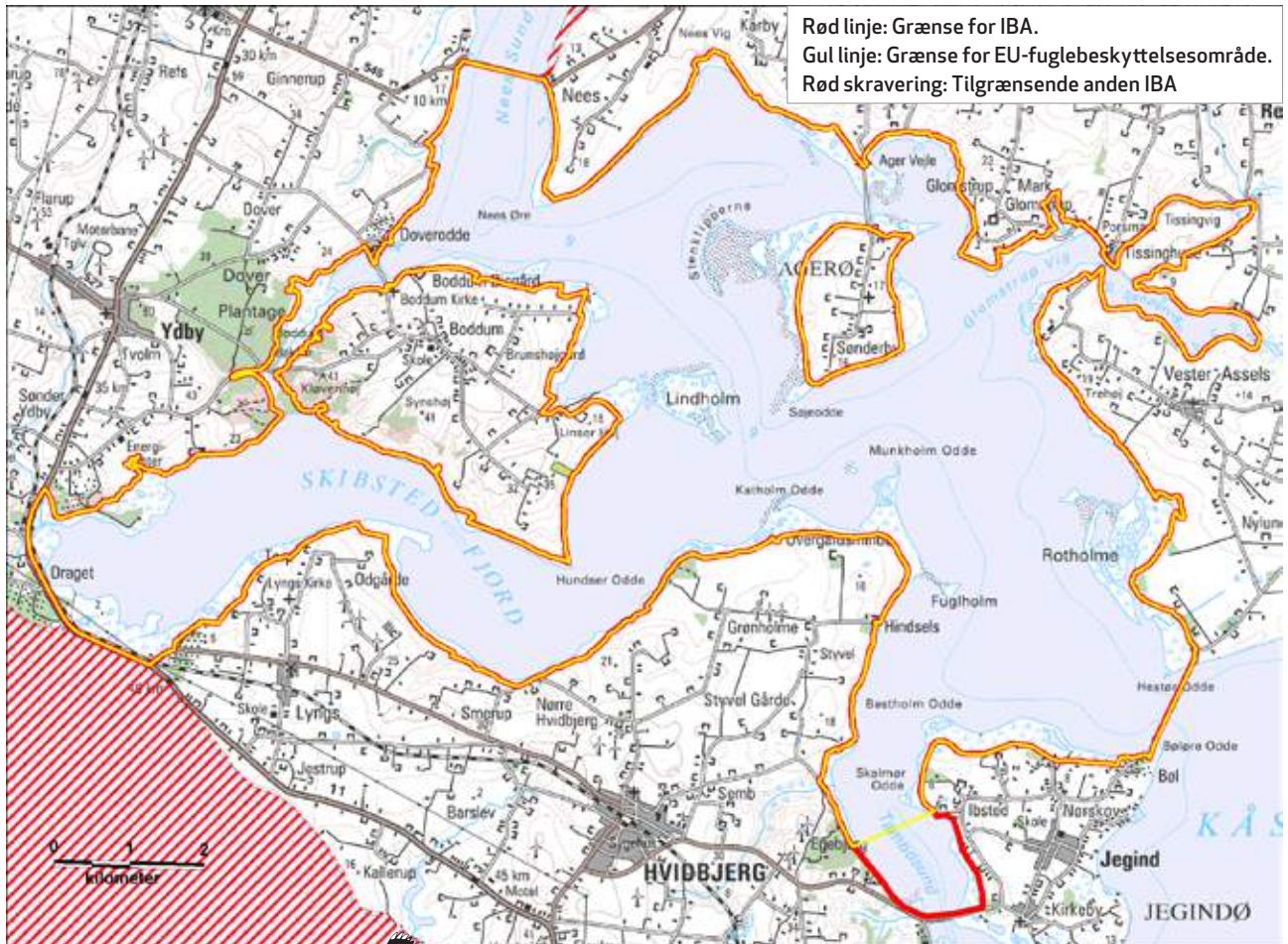
Skov- og Naturstyrelsen 2009: Dråby Vig vildtreservat. - Naturstyrelsen.

Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007: Natura 2000-basisanalyse. Dråby Vig. - Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Jens Kristian Kjærgård (lokalitetskontakt 2004-).

IBA nr. 27, Glomstrup Vig, Agerø, Munkholm og Katholm Odde, Lindholm og Rotholme

Kommune: Morsø, Thisted og Struer.

Areal: 70,2 km²

Ejer: Fugleværnsfonden (Agerø, 0,26 km²) og andre private.

Naturtyper: Salt/brakvand (78 %), mose/eng (17 %) og klit (3 %).

Beskyttelse: Hovedparten er omfattet af EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 27 (se kortet ovenfor). Glomstrup Vig, Agerø og Katholm Odde, Lindholm og Rotholme indgår i EU-habitatområde nr. 28, Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø. Dele af Agerø ejes af Fugleværnsfonden og har jagtforbud. Strandengene ved Munkholm og Katholm Odde er fredede med adgangsforbud i fuglenes yngletid, 1. april til 30. juni. Der er adgangsforbud på Fugholm i samme periode.

DOF's ønsker til ændringer af lokalitetens afgrænsning

Lokaliteten foreslås udvidet mod sydøst til og med bunden af Tambosund, da toppet skallesluger og hvinand kan optræde i betydelige flokke helt ind til dæmningen mellem Thyholm og Jegindø (H.H. Larsen, pers. medd. 2007).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal individer) for ynglende fokusarter i IBA nr. 27 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Maks. antal ynglepar 1997-2002	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Klyde</i>	EU 1983	30-50	380 ¹	84	72	66	19	25-30	20 (1-31)	19 (17-34)
<i>Havterne</i>	EU 1983	25-60	260 ¹	95	52	95	33	32	12 (9-77)	25 ² (24-26)

Noter: ¹Gælder hele Natura 2000-område nr. 28 inkl. IBA nr. 23 og/eller 39. ²Kun data for 1-2 år. ³Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

Mangelfulde data for havterne i den sidste periode.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Havterne og især klyde er gået tilbage, tilsyneladende lige siden omkring 1990. Havterne har dog i et enkelt år i projektperioden ynglet med et antal par nær de højeste i de tidligere perioder. Yngletallene for klyde og havterne svinger i øvrigt en del i den sydlige del af området, da deres foretrukne yngleplads her er en lille sandrevle mellem Agerø og Thyholm. I år med blæst i yngleperioden oversvømmes revlen (H.H. Larsen, pers. medd. 2013).

Pga. den markante tilbagegang for både klyde og havterne må lokalitetens tilstand for ynglefugle samlet set bedømmes som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Engryle, dværgterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 27 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type	Grundlag for IBA-kvalifikation 2000 /EU-udpegning 1983/2005/2012	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Lysbuget knortegås</i>	EU1983	1000	2900 ¹	60	1282	1800	3650	4336 ² (3150-5060)	4159 (3301-4500)	2530 (1946-3600)
<u>Hvinand</u>	EU1983	4000	7000 ¹	2000-3000	4000	275	2410	1505 ² (354-3838)	1698 (1465-2048)	1322 (636-2029)
<u>Toppet skallesluger</u>	EU1983	2000	4000 ¹	2000-3000	2000	160	2565	489 ² (38-1383)	1000 (818-1458)	509 (421-559)
<i>Hjejle</i>	EU 1983, IBA 2000	13 500, 15 000	20 300 ¹	5000	15 000	3500	13 500	6816 ² (2720-12 781)	12 436 (2600-23 714)	8182 (4431-8703)
<i>Vandfugle generelt (minus måger)</i>	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	?	?	?	?	?	+	-

Noter: ¹Gælder hele Natura 2000-område nr. 28 inkl. IBA nr. 23, 28 og/eller 39. ²Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006).

Væsentlige fejlkilder

De angivne årlige maksimumforekomster af hjejle i perioden 1992-2002 er baseret på optællinger om efteråret, men der forekom formodentlig større antal om foråret (DCE 2011).

Aktuel tilstand for rastefugle

Trods nogen tilbagegang siden begyndelsen af projektperioden har lysbuget knortegås i perioden forekommet med maksimumstal på højde med eller højere end i de fire første perioder og med medianer svarende til 36-59 % af hele flyway-bestanden. Hvinand og især toppet skallesluger raster derimod i dag med maksimumstal langt under de tidligere perioders maksimumstal, men for hvinand gælder det imidlertid på landsplan, at bestandene nu overvintrer længere mod nordøst (Lehikoinen 2013). En evt. tilbagegang i Glomstrup Vig mv. skyldes derfor næppe forhold på lokaliteten (H. Meltofte, pers. medd. 2014), og lokalitetens tilstand for arten bedømmes derfor alligevel som tilfredsstillende.

Tambosund synes at være blevet mindre attraktiv for rastefugle, siden dæmningen er blevet gennembrudt; især ses der langt færre stor skallesluger, hvorimod toppet skallesluger og hvinand i mindre grad er påvirket.

Den nye sø i Tissing Vig har virket som en magnet på fuglelivet; der bliver således talt langt færre ænder i resten af området, end før søen blev anlagt (H.H. Larsen, pers. medd. 2013).

På trods af lavere antal i de seneste år har hjejle i den første del af projektperioden optrådt med en median næsten på højde med de 13 500 individer, der udløste lokalitetens IBA-kvalifikation i 2000, og medianen har stadig i den sidste del af projektperioden ligget over 1 %-kriteriet omkring 7000 individer.

Også kriteriet for vandfugle generelt har været opfyldt inden for projektperioden, men pga. tilbagegangen for toppet skallesluger bedømmes lokalitetens tilstand for rastefugle imidlertid samlet set som utilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Iflg. Fugleværnsfonden er der store årlige variationer i ynglesuccesen hos de kolonirugende arter på Agerø, formodentlig pga. prædation fra især ræv. Ræv, mink og mår synes at udgøre et stort problem for reservatets jordrugende fugle, og i 2002-2003 er der næppe kommet noget videre yngel på vingerne (Fugleværnsfonden 2004).

Tilgroning af strandengene er en stor trussel mod flere af fokuserterne (Viborg Amt & Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2011, Thisted Kommune m.fl. 2012).

Jagt kan være forstyrrende for lysbuget knortegås (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet på IBA nr. 27 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Problematiske hjemmehørende arter	2	1	2	5	Ræv og mår
Invasive arter	2	1	2	5	Mink
Tilgroning	2	1	2	5	
Forstyrrelser	2	1	1	4	Jagt
Totalt	-1				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Da store dele af *flyway*-bestanden af lysbuget knortegås i perioder kan opholde sig ved Agerø, er en passende pleje, herunder minimering af forstyrrelser fra jagt, helt afgørende (Fugleværnsfonden 2004).

Bestanden af især ræv bør begrænses for at tilgodese klyde og havterne. Det bør undersøges, hvorvidt etablering af ræve- og forstyrrelsesfrie områder ved hjælp af hegning eller rævesikring af dæmningen til Agerø kan afhjælpe ræveproblemet. Evt. bekæmpelse af ræve kan ske i samarbejde med lokale beboere og Naturstyrelsen (Fugleværnsfonden 2004, Naturstyrelsen 2011).

En fortsat kontinuerlig græsning suppleret med høslæt i de områder, der ikke allerede er under pleje, vil bidrage til at opnå mere gunstige ynglebiotoper for klyde og havterne (Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet på IBA nr. 27 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Fugleværnsfonden 2004: Plejeplan for Agerø 2005-2010. – Dansk Ornitologisk Forening.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø. Natura 2000-område nr. 28. Habitatområde H28. Fuglebeskyttelsesområde F23, F27, F28 og F39. – Miljøministeriet.

Thisted Kommune, Morsø Kommune, Struer Kommune, Lemvig Kommune og Naturstyrelsen 2012: Natura 2000-handleplan 2010-2015. Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø. Natura 2000-område nr. 28. Habitatområde H28. Fuglebeskyttelsesområde F23, F27, F28 og F39. – Miljøministeriet.

Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007: Natura 200-basisanalyse. Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø. – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Erling Andersen, Jens Boesen, Lasse F. Dahlgaard, Eyvind Lyngsø Jakobsen, Inger Jensen, [Hans Henrik Larsen \(lokalitetskontakt 2004-\)](#), Anna-Lis Martinussen, Jens Jørgen Pedersen, Poul Ulrich Riis, Knud Sloth.

IBA nr. 28, Nissum Bredning

Kommune: Lemvig, Struer, Thisted.

Areal: 135,62 km²

Ejer: Staten.

Naturtyper: Salt-/brakvand (98 %) og mose/eng (2 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Nissum Bredning indgår i EU-habitatområde nr. 28, Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 28 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Hvinand</i>	EU1983	3000	7000 ¹	1000	3000	1620	1200	364 (100-1746)	907 (244-1354)	1677 (210-2459)
<i>Toppet skallesluger</i>	EU1983	2000	4000 ¹	-	2000	635	1225	255 (20-710)	644 (220-1959)	616 (18-1270)

Noter: I perioden 1983-2005 var også stor skallesluger på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Gælder hele Natura 2000-område nr. 28 inkl. IBA nr. 23 og 27.

Væsentlige fejlkilder

Manglende data for toppet skallesluger før 1978.

Aktuel tilstand for rastefugle

Siden ca. 1980 har hvinand kun et enkelt år - i den seneste periode - rastet med et maksimumstal i nærheden af de 3000 individer, der omkring 1980 udløste artens optagelse på udpegningsgrundlaget. Da artens 1 %-kriterium i mellemtiden er steget til 11 400 individer, må tilbagegangen på lokaliteten betragtes som markant. Imidlertid er lokaliteten udelukkende udpeget som isvinterrefugium for arten (DCE 2012), og da projektperioden ikke har indeholdt nogen isvintre (DMI 2014, <http://www.dmi.dk/nyheder/arkiv/nyheder-2014/01/isvinteren-er-langt-vaek/>), kan lokalitetens tilstand for arten reelt ikke bedømmes.

Toppet skallesluger har i projektperioden forekommet med et maksimumstal på højde med de 2000 individer, der omkring 1980 udløste optagelsen på udpegningsgrundlaget, og som overstiger 1 %-kriteriet på 1700 individer. Lokalitetens tilstand for denne art bedømmes derfor som tilfredsstillende. Samlet set bedømmes lokalitetens tilstand for rastefugle ligeledes som tilfredsstillende.

Andre rastefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Sangsvane, spidsand.

Aktuelle trusler

Nissum Bredning er som resten af Limfjorden påvirket af for stor næringsstofftilførsel fra land (Markager m.fl. 2006). I de mest lavvandede områder medfører dette en forøget opblomstring af enårige makroalger, hvilket forringer den bundhæftede undervandsvegetations fladeudbredelse som følge af skygning. Skrabning efter blåmusling er desuden medvirkende til at forringe vilkårene for den bundlevende vegetation og fauna, som udgør fødegrundlaget for fokusarterne (Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007).

Forstyrrelser truer hvinand og toppet skallesluger, især i den periode, hvor de fælder deres svingfjer (Naturstyrelsen 2011). Uden for IBA'en foregår der en omfattende jagt, som kan have en kumulativ negativ effekt i samspil med surfing i området (Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007, Dolmer m.fl. 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet på IBA nr. 28 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	1	3	3	7	Næringsstofftilførsel fra landbrug
Andet	2	2	3	7	Muslingefiskeri
Forstyrrelse	2	1	3	6	Jagt, windsurfing
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Tilførslen af kvælstof og fosfor fra oplandet til Limfjorden skal nedbringes (Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2011).

Jagt og windsurfing skal begrænses i de mest sårbare fouragerings- og rasteområder (Naturstyrelsen 2011, Thisted Kommune m.fl. 2012).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet på IBA nr. 28 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

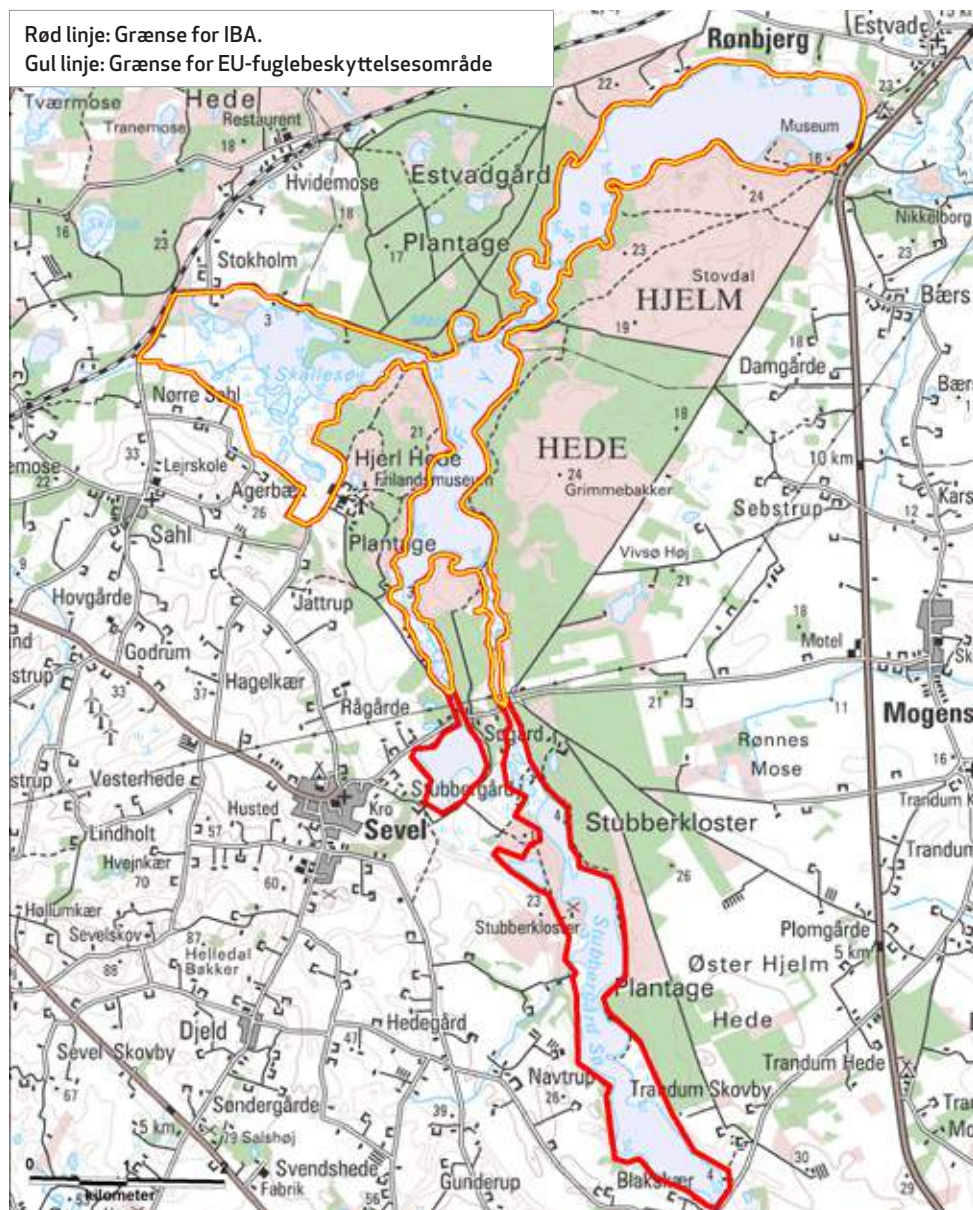
Anvendte specifikke referencer

- Dolmer, P., L.K. Poulsen, M. Christoffersen, K. Geitner & F. Larsen 2011: Konsekvensvurdering af fiskeri af østers i Nissum Bredning 2011/2012. – DTU Aqua rapport nr. 245-2011.
- Markager, S., L.M. Storm, & C.A. Stedmon 2006: Limfjordens miljøtilstand 1985 til 2003. Sammenhæng mellem næringsstofftilførsel, klima og hydrografi belyst ved hjælp af empiriske modeller – Faglig rapport fra DMU nr. 577.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø. Natura 2000-område nr. 28. Habitatområde H28. Fuglebeskyttelsesområde F23, F27, F28 og F39. – Miljøministeriet.
- Thisted Kommune, Morsø Kommune, Struer Kommune, Lemvig Kommune og Naturstyrelsen 2012: Natura 2000-handleplan 2010-2015. Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø. Natura 2000-område nr. 28. Habitatområde H28. Fuglebeskyttelsesområde F23, F27, F28 og F39. – Miljøministeriet.
- Viborg Amt & Miljøcenter Aalborg 2007: Natura 200-basisanalyse. Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø. – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Gert T. Andersen (lokalitetskontakt 2003-), Jørgen Nørgaard.

IBA nr. 29, Flyndersø & Stubbergård Sø

Kommune: Skive og Holstebro.

Areal: 11,47 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Ferskvand (67 %), mose/eng (25 %), hede (4 %) og skov/plantage (4 %).

Beskyttelse: Delvis udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 29 (se kortet ovenfor). Flyndersø og Stubbergård Sø indgår i EU-habitatområde nr. 41, Hjelme Hede, Flyndersø og Stubbergård Sø. Flyndersø og Stubbergård Sø er begge fredede.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides mod syd med Stubbergård Sø, Helle Sø og Ladegård Sø, da stor skallesluger ofte ses mere her end i selve Flyndersø (L. Novrup, pers. medd. 2004).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 29 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type	Grundlag for IBA-kvalifikation 2000 /EU-udpegning 1983/2005/2012	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Rørdrum</i>	EU 2005	1	Ikke fastsat	0	0	0	1	0' (0-1)	2 (0-3)	1' (1-1)
<i>Fiskeørn</i>	EU 2005	1	Ikke fastsat	0	0	0	1	1 (0-1)	1 (1-1)	1 (1-1)

Noter: 'Kun data for 3-4 år.

Væsentlige fejlkilder

Ingen.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Rørdrum har siden indvandringen i 1990'erne opretholdt en lille, fast bestand på lokaliteten. Bestanden nåede et foreløbigt højdepunkt med tre par i 2004-05.

Fiskeørn har siden 2005 ynglet ved Flyndersø, mens arten i perioden 1994-2005 yngede eller gjorde yngleforsøg i den tilstødende skov Estvadgård Plantage (L. Novrup, pers. medd. 2012).

Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Urfugl.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 29 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Sangsvane</i>	IBA 2000	145	Ikke relevant	20	-	145	59	84 ¹ (40-156)	155 (25-520)	132 (68-450)
<u>Stor skallesluger</u>	EU 1983	2000	Ikke fastsat	450	2000	1170	2046	796 (25-1700)	363 (128-1100)	499 (54-774)

Noter: I perioden 1983-2005 var også krikand på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

Manglende data for sangsvane for 1978-81, 1997 og 2000.

Stubbergård Sø set fra fugletårnet, september 2005. Foto: Leif Novrup

Aktuel tilstand for rastefugle

Sangsvane har i projektperioden optrådt langt mere talrigt end tidligere, om end der aldrig er registreret forekomster $\geq 1\%$ -kriteriet. Dette var i 1994 på 250 individer, men er siden hævet til 590 individer (Wetlands International 2013, www.wpe.wetlands.org). Artens berettigelse som IBA-kvalifikationsgrundlag bør derfor tages op til overvejelse, ligesom artens forekomst ikke indgår i bedømmelsen af lokalitetens tilstand.

Stor skallesluger har kun i perioderne omkring 1980 og midt i 1990'erne rastet med maksimumstal >2000 , som dengang udgjorde 1% -kriteriet (Wetlands International 2013, www.wpe.wetlands.org). Kriteriet er siden hævet til 2700 individer, samtidig med at forekomsten i projektperioden er faldet til maksimalt 1100 individer.

Pga. tilbagegangen for stor skallesluger bedømmes lokalitetens tilstand for rastende fokusarter som utilfredsstillende.

DOF's forslag til arter, som bør fjernes fra IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Sangsvane: Jf. ovenfor bør sangsvane slettes fra IBA-kvalifikationsgrundlaget.

Aktuelle trusler

Næringsstofbelastning af søerne udgør en alvorlig trussel. Søernes nuværende dårlige miljøtilstand med lav sigtedybe og algeopblomstring om sommeren skyldes tidligere eller nuværende tilførsel med næringsstoffer fra det åbne land. Næringsstofniveauet i Flyndersø afhænger især af belastningen fra de tre opstrøms liggende søer, Helle Sø, Skallesø og Stubbergård Sø, der alle afvander til Flyndersø. Næringsstofbelastningen anses for at være problematisk for stor skallesluger og fiskeørn, der begge er afhængig af en god fiskefauna i søerne (Ringkøbing Amt og Miljøcenter Ringkøbing 2007, Naturstyrelsen 2011).

Mink kan udgøre en trussel mod ynglende rørdrum.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet på IBA nr. 29 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	1	3	3	7	Næringsstofudledning
Invasive arter	2	1	1	4	Mink
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

For at forbedre vandkvaliteten i Stubbergård Sø er der i perioden 2005-2007 udført biomanipulation, hvorved søens store bestand af fredfisk som brasen, skalle og hork er blevet fjernet. Resultatet er en forbedret sigtedybe til gavn for planterne, som opnår gode vækstbetingelser og bidrager til forbedrede forhold for rovfiskene og nedbringer fosforfrigivelsen fra søbunden (Ringkøbing Amt og Miljøcenter Ringkøbing 2007, Naturstyrelsen 2011).

Det vurderes, at der er behov for en indsats for at nedbringe tilførslen af kvælstof og fosfor fra oplandet til Flyndersø og Stubbergård Sø til gunst for fouragerende fiskeørn og stor skalleslugere (Holstebro Kommune m.fl. 2012).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet på IBA nr. 29 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendt specifik litteratur

Holstebro Kommune, Skive Kommune og Naturstyrelsen 2012: Natura 2000-handleplan 2010-2015. Hjelm Hede, Flyndersø og Stubbergård Sø. Natura 2000-område nr. 41. Habitatområde H41. Fuglebeskyttelsesområde F29. - Miljøministeriet.

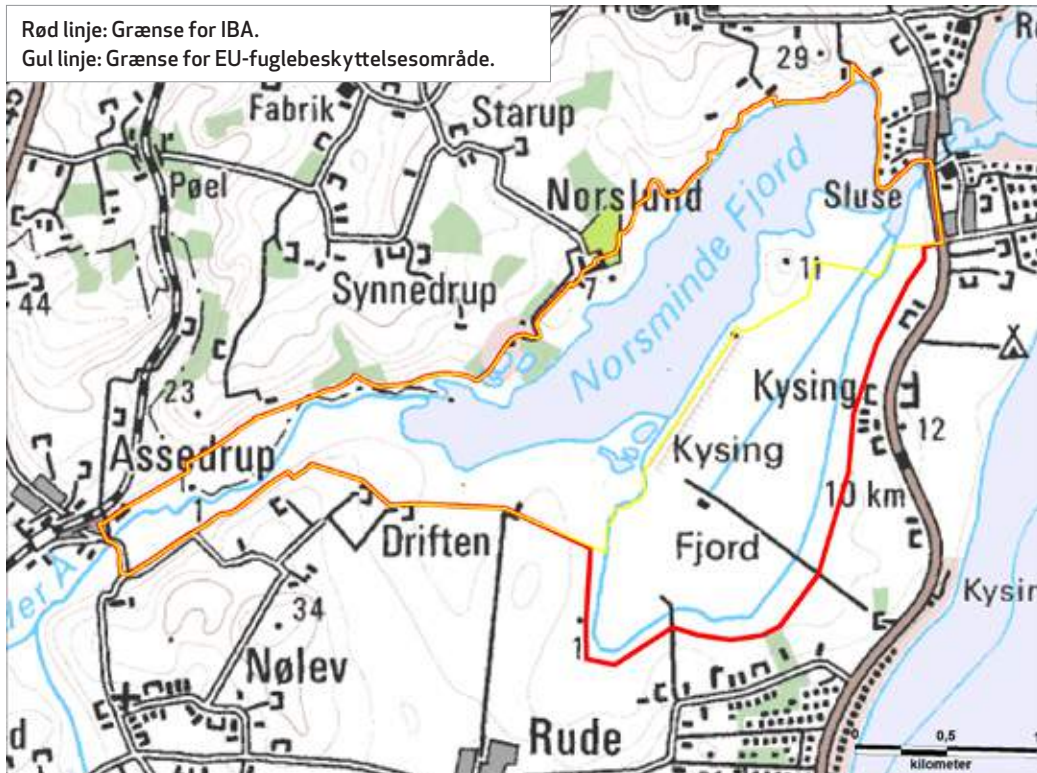
Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Hjelm Hede, Flyndersø og Stubbergård Sø. Natura 2000-område nr. 41. Habitatområde H41. Fuglebeskyttelsesområde F29. - Miljøministeriet.

Ringkøbing Amt og Miljøcenter Ringkøbing 2007: Natura 200-basisanalyse. Hjelm Hede, Flyndersø og Stubbergård Sø. - Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Karen Bentsen, Birgit Bomholt, Ingerid Elmquist, Berit Foulum, Poul Krag, Flemming Skovgaard Larsen, Rie Nielsen, Leif Novrup (lokalitetskontakt 2004-), Peder J. Pedersen, Berit Pilgaard, Henrik Rähr, Henning Rose Sørensen, Lone Sørensen, Erik Tanderup, Signe Vivike Uldall, Jørgen Østergaard.

IBA nr. 30, Norsminde (Kysing) Fjord

Kommune: Odder.

Areal: 5,75 km²

Ejer: Staten og private.

Naturtyper: Fjord (43 %), agerland (36 %) og mose/eng (21 %).

Beskyttelse: Delvis udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 30 (se kortet ovenfor). Norsminde Fjord og de landarealer der grænser op hertil i en bredde af 100 m er udlagt som vildtreservat med jagt- og færdselsbegrænsninger. Strandengene ved Grimsholm og Kalvø er fredet.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides mod sydøst med Kysing Fjord, jf. at EU-fuglebeskyttelsesområdets officielle navn faktisk er "Kysing Fjord". Det er som regel i Kysing Fjord, at gæs, sangsvaner og højler raster og fouragerer (I. Zink-Nielsen, pers. medd. 2006).

Ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Plettet rørvagtel.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 30 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Sangsvane	EU 2005	862	860	250	-	45	470	379 ¹ (2-862)	343 (189-570)	222 (76-285)
Stor skallesluger ²	(EU 1983) ² , IBA 2000	(1000 ²), ³²	Ikke relevant	500	1000	610	61	35 (22-70)	12 (2-20)	23 (12-40)

Noter: ¹Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2011). ²Taget af EU-udpegningsgrundlaget i 2005, og det kan ikke afvises, at det beroede på en fejl, at arten blev optaget på EU-udpegningsgrundlaget i 1983.

Væsentlige fejlkilder

Manglende data for rastende sangsvane for 1978-81.

Aktuel tilstand for rastefugle

Sangsvane er ikke i projektperioden registreret med maksimumsantal mindst på højde med maksimumstallene i tidligere perioder og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for arten bedømmes derfor som utilfredsstillende. Stor skallesluger har kun omkring 1980 rastet i trecifrede maksimumstal, men langt under de 2000 individer, som dengang udgjorde 1 %-kriteriet (Wetlands International 2013). Kriteriet er siden hævet til 2700 individer, samtidig med at forekomsten i projektperioden er faldet til maksimalt 40 individer. Da det ydermere ikke kan afvises, at det beroede på en fejl, at stor skallesluger overhovedet blev optaget på EU-udpegningsgrundlaget i 1983, må artens berettigelse som IBA-kvalifikationsgrundlag betragtes som fejlagtig.

Samlet set bedømmes lokalitetens tilstanden for rastende fokusarter som utilfredsstillende.

DOF's forslag til arter, der bør fjernes fra IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Stor skallesluger: Jf. ovenstående har forekomsten af arten aldrig opfyldt IBA-kriterierne, og arten bør slettes fra IBA-kvalifikationsgrundlaget.

Aktuelle trusler

Odder Museum har fået accept af kajaksejls på fjorden, hvilket kan være til gene for sangsvaner i vestenden af fjorden og ved Grimsholm. Der er ved fjordens nordlige bred givet tilladelse til en flugtskydningsbane, der i nogen grad forstyrrer sangsvanerne (Naturstyrelsen 2011). Jagt er forbudt på fjordens vandarealer, der er vildtreservat, men på marker ved den vestlige og sydlige del af fjorden er der ofte jagt, som virker meget forstyrrende både på de rastende fugle og for besøgende.

Norsminde Fjord modtager hovedparten af sit vand fra Rævså, der afvander et større opland, hvoraf 82 % er opdyrket. Kvælstofbidraget fra landbrug udgør ca. 75 % af den samlede tilførsel til fjorden. Fjorden er derfor stærkt belastet med næringsstoffer, som om sommeren medfører store opblomstring af især den enårige alge søsalat i vandoverfladen (Ellegaard & Skovgaard 2006). Algerne skygger den rodfæstede undervandsvegetation væk og reducerer dermed fødegrundlaget for fjordens fugle, herunder sangsvane der er afhængig af en rig undervandsvegetation (Århus Amt og Miljøcenter Århus 2007, Naturstyrelsen 2011).

En stor del af strandengene på nordsiden af fjorden afgræsses nu og er lysåbne, men en væsentlig andel af det samlede strandengsareal er fortsat under tilgroning med tagrør og trævækst pga. manglende drift. Tilgroning reducerer sangsvanens potentielle raste- og fourageringarealer i tilknytning til fjorden. Dette er formodentlig en medvirkende årsag til

at de rastende sangsvaner i stor udstrækning fouragere på de tilstødende, vintergrønne marker (Naturstyrelsen 2011). I den østligste del af fjorden reguleres vandtilførslen fra Århus Bugt af en højvandssluse. Som værn mod oversvømmelser af de lavtliggende landbrugsarealer, der grænser op til fjorden, lukker slusen automatisk, når vandstanden er 35 cm over daglig vande. Slusen hindrer i nogen grad den naturlige hydrologi på strandengene til ugunst for fuglelivet (Århus Amt og Miljøcenter Århus 2007, Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet på IBA nr. 30 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelse	3	2	3	8	Kajakker, flugtskydebane
Vandforurening	1	2	2	5	Næringsstofftilførsel
Tilgroning	2	1	2	4	
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Kajaksejlads bør ikke være tilladt i sangsvanens rasteperioder.

Genetablering af græsning på strandengene syd for fjorden, navnlig Grimshøj og arealet vest for Grimshøj, samt enge langs Odder Å, vil bidrage til at opnå mere gunstige raste- og fourageringsmuligheder for sangsvane i vinterhalvåret (Århus Amt og Miljøcenter Århus 2007, Naturstyrelsen 2011).

I 2006 påbegyndte det daværende Århus Amt i oplandet til Norsminde Fjord et EU-projekt, der anbefaler, at fosfortilførslen til Norsminde Fjord reduceres med i størrelsesordenen 50 % og kvælstoftilførslen med i størrelsesordenen 50-65 % til gavn for sangsvane (Ellegaard & Skovgaard 2006).

En ændret slusepraksis i retning af at tillade større oversvømmelser af engene af vinter- og efterårshøjvande vil givetvis forbedre disses tilstand og dermed øge deres værdi som raste- og fourageringsområde (DOF Østjylland 2007).

Forekomsten af sårbare rastefugle nødvendiggør, at forstyrrelser begrænses, og det vil derfor være ønskeligt, at den tæt på fjorden beliggende flugtskydningsbane nedlægges, og at der etableres jagtforbud ved den vestlige og sydlige del af fjorden. Ydermere bør kajaksejlads begrænses til strækningen mellem slusen og klubhuset, eller begrænses i perioder hvor fuglene er særligt sårbare (DOF Østjylland 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet på IBA nr. 30 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	2	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	2	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

DOF Østjylland 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007. Område nr. 59 Kysing Fjord. Fuglebeskyttelsesområde nr. F30, Kysing fjord (Norsminde Fjord). – DOF Østjylland. Upubl.

Ellegaard, C. & H. Skovgaard 2006: Reduktionsmål for tilførslen af kvælstof og fosfor til projektområde Norsminde Fjord. Del af task 1.1 i EU-LIFE projektet AGWAPLAN. – Århus Amt.

Gylling-Jørgensen, O. 1995: Fuglene ved Norsminde Fjord og Kysing Næs. - Gejrfuglen 31.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Kysing Fjord. Natura 2000-område nr. 59. Fuglebeskyttelsesområde F30. – Miljøministeriet.

Århus Amt & Miljøcenter Århus 2007: Natura 2000-basisanalyse. Kysing Fjord. – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

†Ole Gylling-Jørgensen (lokalitetskontakt 2004-06), Arne Højgård, Julie Jonstrup, Inger Zink-Nielsen, Ivan Zink-Nielsen (lokalitetskontakt 2006-13).

IBA nr. 31, Stavns Fjord & omgivende hav

Kommune: Samsø og Århus.

Areal: 154,67 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Hav (96 %), eng (4 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor) og Ramsarområde nr. 14. Stavns Fjord indgår i EU-habitatområde nr. 51, Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede. Hele området er fredet. Stavns Fjord med tilgrænsende landarealer samt Lindholm og Bosserne med omgivende hav øst for fjorden er udlagt som vildtreservater. Der er begrænset jagt på vandarealerne, men tilladt jagt på landarealer. Der er generelt forbud mod færdsel på holmene. Undtaget herfra er Sværm, Lindholm og Besser Rev 15. juli - 1.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 31 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Skarv	IBA 2000, EU 2005	2100, 3322	2100	0	0	6500	8500	2851 (2037-3322)	3099 (3008-3645)	2845 (2580-3237)
Klyde	EU 1983	25	25	30-50	18	10	29	4 ¹ (1-12)	9 (5-34)	8 (5-8)
Sildemåge	IBA 2000	390	Ikke relevant	-	7-8	1006	389	200 ¹ (108-250)	10 (9-120)	46 ² (18-74)
Splitterne	EU 2005	65	65	15	0	300	0	0 (0-65)	0 (0-0)	0 (0-0)
Havterne	EU 1983	50	50	63	30	89	125	123 ² (55-200)	49 ¹ (40-95)	65 ¹ (48-92)
Dværgterne	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	10	5	8	3	1 ¹ (1-3)	0 (0-3)	0 ¹ (0-4)

Noter: ¹Kun data for 3-4 år. ²Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder

Manglende data for sildemåge før 1978. Data for klyde, sildemåge, havterne og dværgterne er mangelfulde omkring årtusindskiftet, for havterne tillige i første del af projektperioden, og for sildemåge, splitterne, havterne og dværgterne desuden i den sidste periode.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Skarv er gået stærkt tilbage siden 1980'erne og -90'erne, men dette er en landsdækkende tendens som bl.a. skyldes bekæmpelse og strenge vintre og dermed ikke lokale forhold. Lokalitetens tilstand for skarv bedømmes derfor alligevel som tilfredsstillende.

Klyde, sildemåge og dværgterne er ligeledes gået meget tilbage, og for disse arter vurderes tilbagegangen primært at skyldes forhold på lokaliteten.

Splitternens forsvinden fra Stavns Fjord skal ses i lyset af at landsbestanden er stabil, og at arten generelt er kendt for ikke at være udpræget stedtro mht. placeringen af ynglekolonier. Også for denne art bedømmes lokalitetens tilstand derfor alligevel som tilfredsstillende.

Havterne har i projektperioden udvist maksimumstal på højde med flertallet af de hidtil højeste maksimumstal på lokaliteten.

Pga. tilstanden for klyde, sildemåge og dværgterne vurderes lokalitetens tilstand for ynglefugle samlet set som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter
Fjordterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 31 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Skarv	IBA 2000, EU 2005	4800, 3500	Ikke fastsat	500	400	2952	4800	1400 ¹ (1200-5000)	3250 (540-5075)	575 (250-690)
Sangsvane	EU 1983	200	200	200	200	26	136	121 ² (12-346)	337 (205-536)	192 (68-386)
Ederfugl	EU 1983, IBA 2000	62 000, 51 000	62 000	5000	62 000	51 018	35 000	1250 (172-5000)	3508 (1600-8010)	1955 (250-7000)
Sortand	IBA 2000, EU 2005	15 500, 12 000	15 500	5000	9000	15 500	12 000	40 (34-300)	168 (14-1114)	525 (74-9000)
Fløjlsand	EU 2005	Ikke oplyst	6000	50	-	3500	410	105 (40-410)	44 (18-155)	138 (32-170)

Noter: I perioden 1983-2005 var også knopsvane og stor skallesluger på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Kun data for 4 år. ²Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006).

Væsentlige fejlkilder

Data for skarv er mangelfulde for perioden omkring årtusindskiftet, og data for fløjlsand mangler for perioden 1978-81 og sandsynligvis også for den forudgående periode.

Mht. forekomsten af havdykænder (ederfugl, sortand og fløjlsand) på lokaliteten stammer alle nyere data fra tællinger fra land, hvilket ikke giver et retvisende billede af arternes forekomst (Lange 2007, DCE 2012).

Aktuel tilstand for rastefugle

Om end rastetallene er lave i den seneste periode, har skarven i projektperioden optrådt med de hidtil højeste, registrerede antal.

Også sangsvane har i projektperioden optrådt mere talrigt end tidligere, men der er aldrig registreret forekomster >1 %-kriteriet. Dette var i 1994 på 250 individer, men er siden hævet til 590 individer (Wetlands International 2013, www.wpe.wetlands.org).

Som ovenfor nævnt foreligger der ikke retvisende data for forekomsten af havdykænder, men på trods heraf er der i projektperioden gjort en enkelt iagttagelse fra land af hele 9000 sortænder, et antal der nærmer sig de forudgående perioders maksimumstal, og som langt overskrider det aktuelle 1 %-kriterium på 5500 individer. Tilstanden for sortand vurderes derfor som tilfredsstillende, mens tilstanden ikke kan vurderes for ederfugl og fløjlsand.

Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for rastefugle som tilfredsstillende.

Ederfugletræk over Stavns Fjord, oktober 2012. Foto: M. Wedel-Heinen

Aktuelle trusler

Næringsstofbelastning direkte til Stavns Fjord og af farvandene, der støder op til Stavns Fjord, er en trussel mod rastende fugle. Den væsentligste årsag er, at fjorden årligt tilføres ca. 12 kg kvælstof pr. ha (M. Wedel-Heinen, pers. medd. 2013), ligeligt fordelt på kvælstof fra atmosfæren og på afstrømning fra de ca. 9 km² landbrugsareal, der afvander til fjorden. Næringsstofferne medfører forøget vækst af planktonalger, som dels har forårsaget en voldsom reduktion af ålegræs og anden rodfæstet bundvegetation på større vanddybder, dels medfører næsten årlige iltsvind, som skader bundfaunaen i farvandet øst for Stavns Fjord. Begge dele medfører forringelser af fødegrundlaget for rastende fugle, herunder ederfugl, der primært lever af blåmuslinger (Århus Amt og Miljøcenter Aarhus 2007, Naturstyrelsen 2011). Der er registreret afgræsning eller pleje på tre fjerdedele af det samlede naturareal, men der er fortsat et større eller mindre plejebæhov på et lige så stort areal, hvilket indikerer, at den eksisterende pleje/drift ikke er tilstrækkelig til helt at forhindre tilgroningen. Det vurderes at der er tegn på tilgroning med vedplanter eller med høje urter/græsser på hovedparten af de lysåbne naturtyper i habitatområdet, og at tilgroningen er fremskreden på en stor del af områdets enge og overdrev. Afgræssede strandenge med lav, afvekslende vegetation har stor betydning som raste- og fourageringsområde for bl.a. sangsvane (Lange 2007). Langs kanten af Stavns Fjord og øerne er der udbredte bestande af vadegræs, som breder sig kraftigt og truer andre naturtyper såsom strandeng med tilgroning. Vadegræs er dog især en alvorlig trussel mod den tidvis oversvømmede vade, som er fourageringsområde for vadefugle. Ved fortsat spredning kan den således også true områdets vigtige bestande af klyde og andre vadefugle, der søger føde på lavt vand (Randløv 2007). Forekomsten af ræv, der svømmer og i isvintre vandrer ud til holmene i fjorden, udgør en trussel mod ynglende fugle. Problemet med prædation fra ræv anses for værende tilbagevendende på især Hjortholm, Mejlesholm og Yderste Holm samt Besser Rev (Lange 2007, Naturstyrelsen 2011, M. Wedel-Heinen, pers. medd. 2013). Olieforurening er en reel trussel, da en stor del af den internationale skibstrafik til og fra Østersøen passerer gennem Hatter Barn og Hatter Rev, hvor der jævnligt sker grundstødninger. Havnaturtyperne og de store fugleforekomster er sårbare overfor forurening med olie fra udslip og grundstødte skibe (Århus Amt og Miljøcenter Århus 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 31 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	2	3	2	7	Næringsstoffilførsel, olieudslip
Tilgroning	2	1	2	5	
Invasive arter	2	1	1	4	Vadegræs
Problematiske hjemmehørende arter	2	1	1	4	Ræv
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Kontinuerlig græsning suppleret med høslæt af de strandenge og overdrev, der ikke allerede er under pleje, vil bidrage til at opnå en mere gunstig bevaringsstatus for de vigtige forekomster af yngle- og rastefugle (Århus Amt og Miljøcenter Aarhus 2007, Naturstyrelsen 2011). Ydermere er en gunstig udvikling på længere sigt afhængig af en effektiv bekæmpelse af vadegræs (Randløv 2007, Århus Amt og Miljøcenter Aarhus 2007).

Ræv bør fortsat bekæmpes for at sikre, at terner og vadefugle fortsat kan yngle i området. For at vende den negative bestandsudvikling for især ternerne bør det undersøges, om det er muligt at intensivere bekæmpelsen af ræv på fjordens holme (Lange 2007, Naturstyrelsen 2011).

Der opfordres til, at der gøres en indsats for at sikre en mere sikker sejlads gennem Storebælt, da hele Storebælt og store dele af Kattegat kan blive berørt af et olieudslip, hvilket kan få stor negativ betydning for bevaringsstatus for både arter og naturtyper. Truslen håndteres gennem Miljøstyrelsens olieberedskab og internationale aftaler og bør bl.a. omfatte lodstvang for skibe, der sejler gennem Storebælt (Lange 2007, Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 31 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

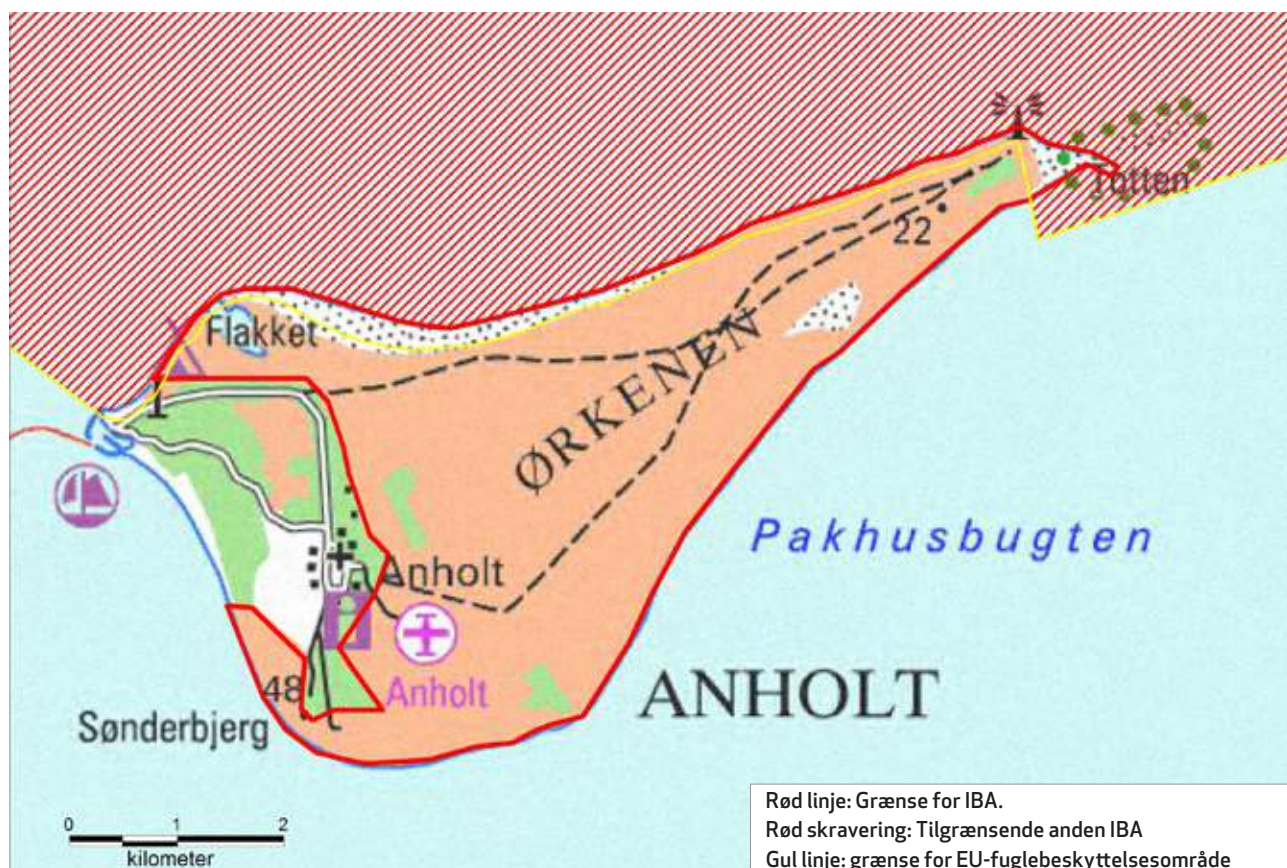
Anvendte specifikke referencer

- Lange, P. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: område 55 Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede (Fuglebeskyttelsesområde F 31 og Habitatområde H 51). – Dansk Ornitologisk Forening, Lokalafdelingen i Østjylland. Upubl.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede. Natura 2000-område nr. 55. Habitatområde H51. Fuglebeskyttelsesområde F31. – Miljøministeriet.
- Randløv M.B. 2007: Det invasive vadegræs *Spartina anglica* i Stavns Fjord, Samsø. Et forvaltningsmæssigt perspektiv. – Kandidatspeciale fra Københavns Universitet.
- Århus Amt og Miljøcenter Århus 2007: Natura 2000-basisanalyse. Stavns Fjord. – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Mogens Wedel-Heinen (lokalitetskontakt 2003-).

IBA nr. 32, Anholt

Kommune: Norddjurs.

Areal: 18,28 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Hede (84 %), strand/klit (9 %) og skov/plantage (4 %).

Beskyttelse: En mindre del er udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor) og Ramsarområde nr. 12. Anholt indgår i EU-habitatområde nr. 41, Anholt og havet nord for. Det meste af Anholt er fredet med færdselsforbud mod motorkøretøjer i Ørkenen. Totten er desuden udlagt som sælreservat med adgangsforbud hele året.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 32 omfatter på selve Anholt kun Nordstranden og Totten (østspidsen), men bør udvides med Ørkenen, landets sidste ynglelokalitet for bilag I-arten markpiber. Til gengæld bør farvandet nord for Anholt, som udgør hovedparten af EU-fuglebeskyttelsesområdet, sammenlægges med EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 112, Ålborg Bugt, østlige del. I IBA-sammenhæng udgør farvandet nord for Anholt således tilsvarende en del af IBA nr. 119, Nordvestlige Kattegat.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 32 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Sildemåge	IBA 2000	1400	Ikke relevant	1250	1050	1500	1400	120 ¹ (120-120)	135 ¹ (105-820)	311 ¹
Markpiber	DOF 2014	Ikke relevant		15-20	10-15	8-10	8-10	9 ² (4-10)	1 (1-3)	1 (1-1)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

Mangelfulde data for sildemåge for projektperioden og den forudgående periode, for dværgterne for første del af projektperioden og for markpiber for perioden omkring årtusindskiftet.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Data for sildemåge i projektperioden er som nævnt mangelfulde, men der synes ikke at herske tvivl om at arten er gået ret stærkt tilbage siden sidst i 1990'erne for nu at være helt forsvundet.

Markpiber såvel er på landsplan som på lokaliteten inde i en voldsom, langsigtet tilbagegang, og forekomsten på Anholt, der er landets sidste, udgør nu kun et enkelt par.

Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter som utilfredsstillende.

Ynglende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet kvalifikations- og/eller udpegningsgrundlaget

Markpiber: Lokaliteten er som nævnt landets sidste yngleplads for arten, hvorfor EU-fuglebeskyttelsesområdet som nævnt før udvides med Ørkenen og arten optages på EU-udpegningsgrundlaget.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Klyde, hvidbrystet præstekrave, brushane, fjordterne, havterne, dværgterne, natravn.

Aktuelle trusler

Stadig stigende færdsel til fods samt hundeluftning i hele Ørkenen er til gene for fokusarterne (Lange 2007). Naturpleje viger stedvis for pleje af jagtinteresser, dvs. at nogle steder efterlades træer og buske som burde fjernes. Især tilgroningen med bjergfyrrer er fremskreden (Århus Amt og Miljøcenter Aarhus 2007, Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 32 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelse	3	3	3	9	Færdsel
Tilgroning	2	3	3	8	Bl.a. pga. jagtinteresser
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Det er af største betydning, at der gøres yderligere bestræbelser for at begrænse spredningen af bjergfyrrer og bævreasp (Århus Amt og Miljøcenter Aarhus 2007, Naturstyrelsen 2011).

Forstyrrelserne skal begrænses, og det vil derfor være ønskeligt, at der opsættes hegn, der kan lede færdslen uden om de områder, hvor sildemåge yngler/ynglede, og at vigtigste mågekolonier i Ørkenen afmærkes, så færdsel til fods ledes uden om disse områder. Indhegning og afmærkning kan eventuelt suppleres med et færdselsforbud i dele af Ørkenen i fuglenes yngletid fra 1. april til 15. juli. Ydermere bør turister og fastboende informeres om markpiberens ynglepladser og de kolonirugende fugles behov for fred i yngletiden (Lange 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 32 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

- Lange, P. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007. Område nr. 46, Anholt og havet nord for. Fuglebeskyttelsesområde F32 og Habitatområde H42. – DOF Østjylland. Unpubl.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Anholt og havet nord for. Natura 2000-område nr. 46. Habitatområde H42. Fuglebeskyttelsesområde F32. – Miljøministeriet.
- Århus Amt og Miljøcenter Århus 2007: Natura 2000-basisanalyse. H42 Anholt. – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Peter Lange, Carsten Olsen (lokalitetskontakt 2015-), Anders Rasmussen (lokalitetskontakt 2004-13)

IBA nr. 33, Salten Langsø

Kommune: Horsens, Silkeborg, Skanderborg.

Areal: 16,58 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Ferskvand (42 %), skov (22 %), hede/mose (21 %), agerbrug (15 %).

Beskyttelse: Hovedparten er udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F33 og EU-habitatområde H48. Områder på i alt 5,34 km² omkring søens østende indgår i den såkaldte Vissingkloster-fredning.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

Lokaliteten bør udvides, dels i sit nordvestlige hjørne med Ildal Skov og Bæk for at tilgodese ynglende stor hornugle, isfugl og sortspætte (Lange 2007), dels mod syd med Hulsø, Køge Sø, Lille Langsø og Svinesø.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 33 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Fiskeørn	EU 2005	0-1	Ikke fastsat	0	0	0	0	0 (0-1)	0 (0-0)	0 (0-0)
Stor hornugle	EU 2005	1	Ikke fastsat	0	0	0	1	2 ² (1-2)	1 ² (1-2)	1 (1-2)
Isfugl	EU 2005		Ikke fastsat	2-3	-	-	2-3	1 ¹	1 ² (0-2)	1 (1-2)
Sortspætte	EU 2005		Ikke fastsat	0	0	3	4-5	1 ² (1-2)	2 (1-3)	3 (1-4)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Kun data for 3-4 år.

Væsentlige fejlkilder

Manglende data for isfugl for 1978-91. Mangelfulde data for stor hornugle og isfugl for perioden 1997-2008 og for sortspætte for perioden 1997-2002.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Fiskeørn har aldrig ynglet med sikkerhed, og at intervallet 0-1 ynglepar angives for perioden 1997-2002, betyder blot, at der var tale om et muligt ynglefund i 2001 (Grell 2002, Århus Amt m.fl. 2007). De øvrige tre fokusarter har i projektperioden ynglet i antal på højde med eller højere end tidligere. Lokaltets tilstand for ynglefugle vurderes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter
Hedelærke.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 33 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation 2000 /EU-udpegning 1983/2005 /2012	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Stor skallesluger	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	400	800	503	470	438 (280-640)	663 (340-800)	383 ¹ (260-647)
Havørn	EU 2005	2	Ikke fastsat	1	-	2	2	1 (1-2)	3 (1-5)	3 (2-3)

Noter: ¹Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

Manglende data for havørn for perioden omkring 1980, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende.

Aktuel tilstand for rastefugle

Stor skallesluger har i projektperioden rastet med maksimumstal på højde med de hidtil højeste, men altid langt under de 2000 individer, som i 1980'erne udgjorde 1%-kriteriet (Wetlands International 2013). Kriteriet er siden hævet til 2700 individer. Havørn har i projektperioden rastet med de hidtil højeste antal, hvilket bl.a. hænger sammen med dens etablering som ynglefugl på lokaliteten. Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for rastefugle som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Tilgroningen er fremskreden på ganske mange af de lysåbne naturtyper i området. Ydermere er rørsumpen flere steder udsat for tilgroning med især pilebuske, hvilket nedsætter rørsumpens værdi for ynglende fugle, herunder rørhøg (Lange 2007, Naturstyrelsen 2011).

Salten Langsø er næringsstofbelastet af både tidligere og eksisterende næringsstofftilledning, da tilstanden i søen i høj grad er afhængig af tilstanden i søerne længere opstrøms i vandløbssystemerne. Langt den overvejende vandtilførsel sker via Salten Å. De tre dambrug, der er beliggende direkte ved Salten Å, tager alle vand til fiskeproduktionen direkte fra åen. Overskydende foder samt ekskrementer fra fiskeproduktionen resulterer i en stadig tilførsel af næringsstoffer, hvoraf størstedelen er fosfor, via åen til søen. Næringsstofferne medfører en forøget vækst af planktonalger, som har forårsaget en voldsom reduktion af undervandsvegetationen i søen. Bundfaunaens sammensætning og fødegrundlaget for flere af fuglene påvirkes også negativt af disse forhold (Århus Amt m.fl. 2007, Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 33 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	3	2	1	6	
Vandforurening	2	2	1	5	Frabl.a. dambrug
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Der er kun registreret udbredt pleje på omtrent en fjerdedel af IBA'en, og det vurderes derfor, at der er behov for pleje af større eller mindre omfang på de resterende tre fjerdedele af arealerne. Dette vil typisk dreje sig om rydning af opvækst af pil og en efterfølgende etablering af græsningsdrift eller høslæt. Ydermere er der brug for en beskyttelse af de resterende gamle skovområder indenfor IBA'en (Lange 2007, Århus Amt m.fl. 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 33 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Landsdelscenter Midtjylland 2007: Natura 2000-basisanalyse for skovbevoksede fredskovsarealer. Habitatområde nr. H48 Salten Å, Salten Langsø, Mossø og søer syd for Salten Langsø og dele af Gudenå. Fuglebeskyttelsesområde nr. F33 Salten Langsø. Fuglebeskyttelsesområde nr. F35 Mossø. - Miljøministeriet.

Lange, P. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Område nr. 52, Salten Å (Fuglebeskyttelsesområde nr. F 33 og F 35 samt Habitatområde nr. H 48). - Brev til Miljøcenter Aarhus fra Dansk Ornitologisk Forening, Lokalafdelingen i Østjylland.

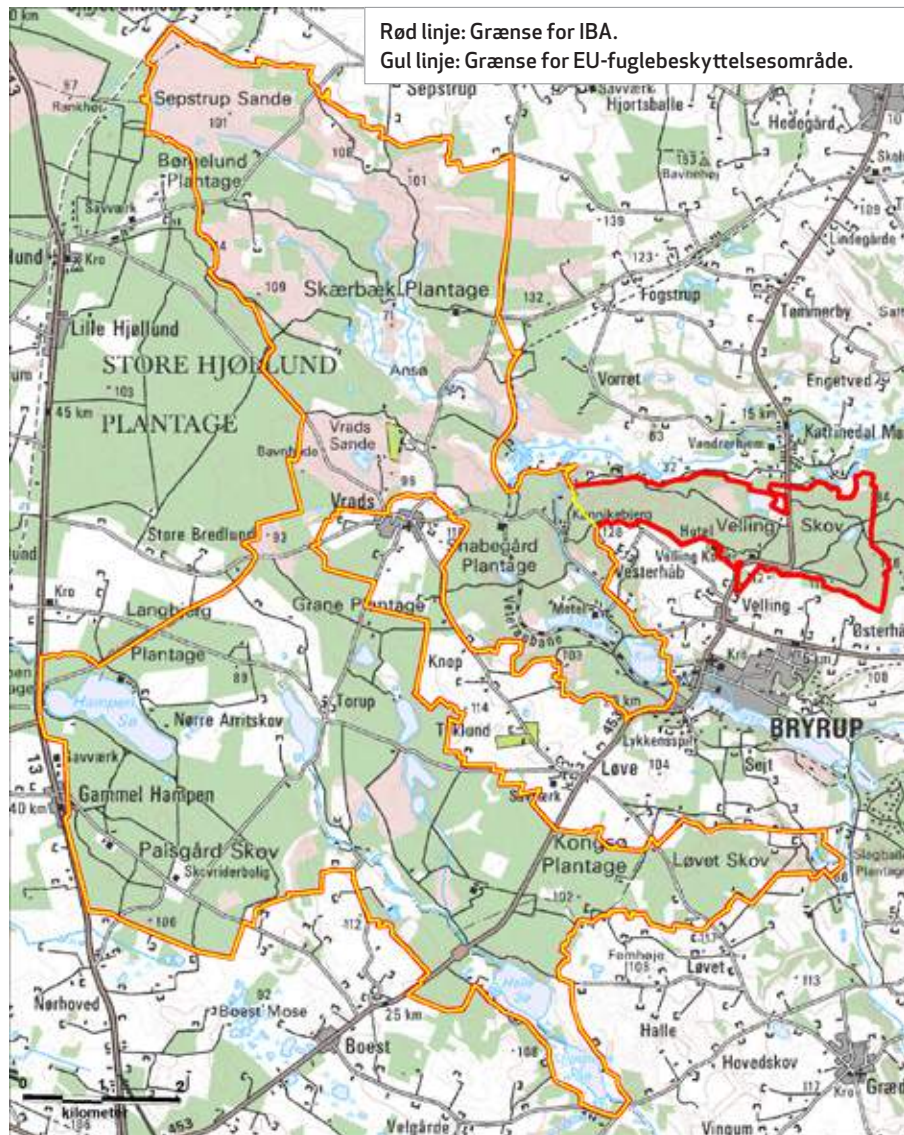
Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan. Salten Å, Salten Langsø, Mossø og søer syd for Salten Langsø og delen af Gudenå. Natura 2000-område nr. 52. Habitatområde H48. Fuglebeskyttelsesområde F33 og F35. - Miljøministeriet.

Århus Amt, Vejle Amt og Miljøcenter Århus 2007: Natura 2000-basisanalyse. H48 Salten Å. - Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Jørgen Ballegaard, Henrik Birk, Steen Hansen (lokalitetskontakt 2007-10), Per Henriksen, Erik Bisballe Jensen, Peter W. Just (lokalitetskontakt 2010-), Peter Lange, Kim Skelmosen, Svenning Kehlet Ottosen, Leif Nørgaard Schmidt, Bo Ryge Sørensen, Henrik Therkildsen, Tove Tindall, Henriette Yde

IBA nr. 34, Skove og heder ved Bryrup

Rød linje: Grænse for IBA.
Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.

Kommune: Horsens, Ikast-Brande, Silkeborg.

Areal: 54,14 km²

Ejer: 40,35 km² privatejet, 15,37 km² statsejet.

Naturtyper: Skov/plantage (63 %), hede (16 %), agerjord & bebyggelse (11 %), mose/eng (6 %), sø (4 %).

Beskyttelse: Hovedparten er udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde under navnet Skove syd for Silkeborg. Området er udpeget som EU-habitatområde nr. H49. Områderne Vrads Sande og Snabegård samt Tingdalsøerne (Rævsø, Grane Langsø, Kalgård Sø og Kongsø) er fredet.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides med Velling Skov og områder lange Lystrup og Salten Å, der er vigtige ynglelokaliteter for bl.a. hvepsevåge, stor hornugle, isfugl og sortspætte (Lange 2007). Allerede da fuglebeskyttelsesområderne blev udpeget i 1983, var der stor lokal aktivitet for at få Velling Skov med. Det lykkedes ikke, men senere blev Velling Skov inkluderet i det tilsvarende EU-habitatområde, med hvilket IBA nr. 34 er identisk. Med sin gamle bøgeskov i forfald udgør den Østjyllands absolut mest interessante skovområde, hvad angår biodiversitet (J. Ballegaard, pers. medd. 2006).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 34 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokus-type med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Hvepsevåge</i>	EU1983		Ikke fastsat	1-2	-	2	2-4	1 (1-3)	2 (1-3)	3 (2-3)
<i>Stor hornugle</i>	EU2005	1	Ikke fastsat	0	0	0	1	1' (1-1)	2 (1-6)	2 (1-3)
<i>Natravn</i>	EU2012	5	Ikke relevant	10-15	-	1	3	2' (1-12)	9 (4-13)	8 (5-12)
<i>Isfugl</i>	EU1983		Ikke fastsat	4-5	2	-	5	3 (1-3)	3 (1-4)	2 (0-4)
<i>Sortspætte</i>	EU1983		Ikke fastsat	0	0	5	3-4	2 (1-2)	5 (3-9)	5 (3-6)
<i>Hedelærke</i>	EU2005	3-6	Ikke fastsat	10-12	1	1	3-6	3 (1-6)	6 (1-11)	9 (4-15)
<i>Rødrygget tornskade</i>	EU2005	5-10	Ikke fastsat	7-10	1	20	10-11	3 (1-8)	7 (4-19)	11 (8-18)

Noter: 'Kun data for 3-4 år.

Væsentlige fejlkilder

Manglende data for hvepsevåge og natravn for perioden 1978-81 og for isfugl for 1982-91. Mangelfulde data for stor hornugle og natravn for perioden 1997-2002. Desuden tyder et righoldigt materiale i DOFbasen på, at det for alle arterne, måske bortset fra stor hornugle og isfugl, gælder, at langt de fleste årstotaler, der er lavere end maksimumstallene, kan tilskrives ufuldstændig dækning af lokaliteten.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Bestanden af isfugl er aktuelt gået tilbage som følge af de hårde vintre 2009-11, men både denne og de øvrige fokusarter har alle i projektperioden ynglet i antal mindst på højde med tidligere perioder og/eller med måltallene. Lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Urfugl.

Aktuelle trusler

Opdyrkning, tilplantning, tilgroning og dræning i området udgør en trussel mod moser, klitter, heder, overdrev, enge og kildevæld (Naturstyrelsen 2011). Tilgroning med træer og buske som rødgran og gyvel samt høje urter er en trussel mod heder, klitter, kildevæld og moser, der ligeledes trues af udtørring som følge af afvanding (Naturstyrelsen 2011) Tilgroningen med træer og buske og næringsstofbelastningen i området må formodes at have en negativ indflydelse på flere af ynglefuglearterne (Lange 2007).

Skovnaturtyperne forringes og ødelægges af skovdrift, hvilket giver dårligere yngleforhold og levesteder for sjældne ynglefugle som hvepsevåge, stor hornugle og sortspætte (Lange 2007, Naturstyrelsen 2011). Hovedparten af skovene drives som monokulturer, og den manglende diversitet og variation har en negativ effekt på arter som natravn, sortspætte og hedelærke. Ligeledes er det et stort problem, at skovdriften ikke tager højde for rede- og sovetræer for især rovfugle og sortspætte (Lange 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 34 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Skovdrift	2	2	3	7	Monokulturer, afvanding
Tilgroning	2	1	1	4	
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Områder med høj græs- og urtevegetation har brug for rydning og efterfølgende græsningsdrift og/eller høslæt. Skov- og engarealer har primært behov for vandstandshævning for at undgå udtørring og for at genskabe en større del af området som mose (Århus Amt og Miljøcenter Aarhus 2007, Naturstyrelsen 2011). Desuden skal næringstilførslen fra luften begrænses i størst muligt omfang.

Skovdriften i plantagerne skal omlægges fra de nuværende monokulturer til mere naturnær skovdrift med varierende træsorter og driftsformer. Desuden skal der foretages registreringer af hvepsevåges og sortspættes redetræer, således at det vil blive muligt for skovejerne at sikre disse (Lange 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 34 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/ utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	8	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Lange, P. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Område nr. 53, Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov (Habitatområde H 49 og Fuglebeskyttelsesområde F 34) – DOF Østjylland, unpubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov. Natura 2000-område nr. 53. Habitatområde H49. Fuglebeskyttelsesområde F34 – Miljøministeriet.

Århus Amt og Miljøcenter Århus 2007: Natura-2000-basisanalyse. Sepstrup Sande.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Jes Sig Andersen, Preben Bach, Henrik Baktoft, Jørgen Ballegaard (lokalitetskontakt 2004-09), Dorthe Bekkevold, Jan Drachmann, Mogens Erlandsen, Peter Hahn, Jens Muff Hansen, Ernst Hjøllund, Erik Bisballe Jensen, Hans Knakkegaard, Peter Lange, Jacob Meier (lokalitetskontakt 2009-), Andreas Winding Mønsted, Ole Nygaard, Stig Frøjk Pedersen, Jens Ryge Petersen, Henrik Therkildsen, Tove Tindall.

IBA nr. 35, Mossø

Kommune: Horsens,
Skanderborg.

Areal: 20,19 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Sø (95 %), mose/eng (5 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Hele søen og dens omgivelser er fredet.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 35 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørhøg	EU 1983	1	Ikke fastsat	0	1	1	1	1 ¹ (1-1)	1 ¹ (1-1)	1 (1-1)
Plettet rørvagtel	EU 2012	1	Ikke relevant	-	0-1	-	0	0 (0-0)	0 (0-3)	0 (0-0)
Isfugl	EU 2005	3-4	Ikke fastsat	1-2	1	2	3-4	1 (1-1)	1 (1-1)	1 (1-2)

Noter: ¹Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

Manglende data for plettet rørvagtel før 1978 og for perioden 1982-91 samt mangelfulde data for rørhøg for perioden 1997-2008.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Rørhøg opretholder en lille, stabil forekomst på lokaliteten. Plettet rørvagtel kan vel knapt siges at have en bestand her, men er dog i projektperioden hørt territoriehævdende i større antal end tidligere. Bestanden af isfugl er gået tilbage siden midt i 1990'erne, altså ikke blot som følge af de hårde vintre 2009-11. Eftersom én ud af 2-3 fokuserter med faste ynglebestande dermed befinder sig i en utilfredsstillende tilstand, bedømmes lokalitetens tilstand for de ynglende fokuserter samlet set som utilfredsstillende.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 35 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Havørn	DOF 2014	Ikke relevant		-	-	1	2	2 ¹ (1-2)	2 (1-4)	3 (2-4)

Noter: I perioden 1983-2005 var stor skallesluger på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

Manglende data før 1982, hvor havørn dog formentlig reelt har været fraværende. Mangelfulde data omkring årtusindskiftet.

Aktuel tilstand for rastefugle

Havørn raster i tydeligt stigende antal på lokaliteten. Samlet set bedømmes lokalitetens tilstand for den rastende fokusart derfor som tilfredsstillende.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Havørn: Arten er i projektperioden registreret regelmæssigt rastende i antal på >1 % af landsrastebestanden på ca. 375 individer (Pedersen m.fl. 2014). Den er derfor kvalificeret til optagelse på EU-udpegningsgrundlaget.

Aktuelle trusler

Tilgroning udgør en trussel mod enge og moser. Især rørsumpen er truet af tilgroning med pilebuske, hvilket nedsætter rørskovens værdi for ynglende fugle som rørhøgen.

Næringsstofbelastning fra spildevand og dyrkede arealer truer søens vandkvalitet, idet det resulterer i en voldsom vækst i planktonalger, der giver uklart vand og dermed bortskygning af under vandsvegetationen (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 35 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	1	1	4	Pilebuske i rørsumpen
Vandforurening	2	3	2	7	Næringsstofbelastning fra landbrug
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

En forøgelse i vegetationsplejen i form af græsning, høslæt eller rørhøst, samt etablering af flere græsningsarealer og fjernelse af krat, tagrør og bjørneklo vil mindske tilgroning af de lysåbne naturtyper.

Vandkvaliteten skal forbedres i form af bedre sigtddybde og mere undervandsvegetation. Dette kan eksempelvis ske gennem biomanipulation eller oprensning af bundsedimentet.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 35 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Lange, P. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Område nr. 52, Salten Å (Fuglebeskyttelsesområde nr. F33, Habitatområde nr. H 48). - DOF Østjylland, unpubl.

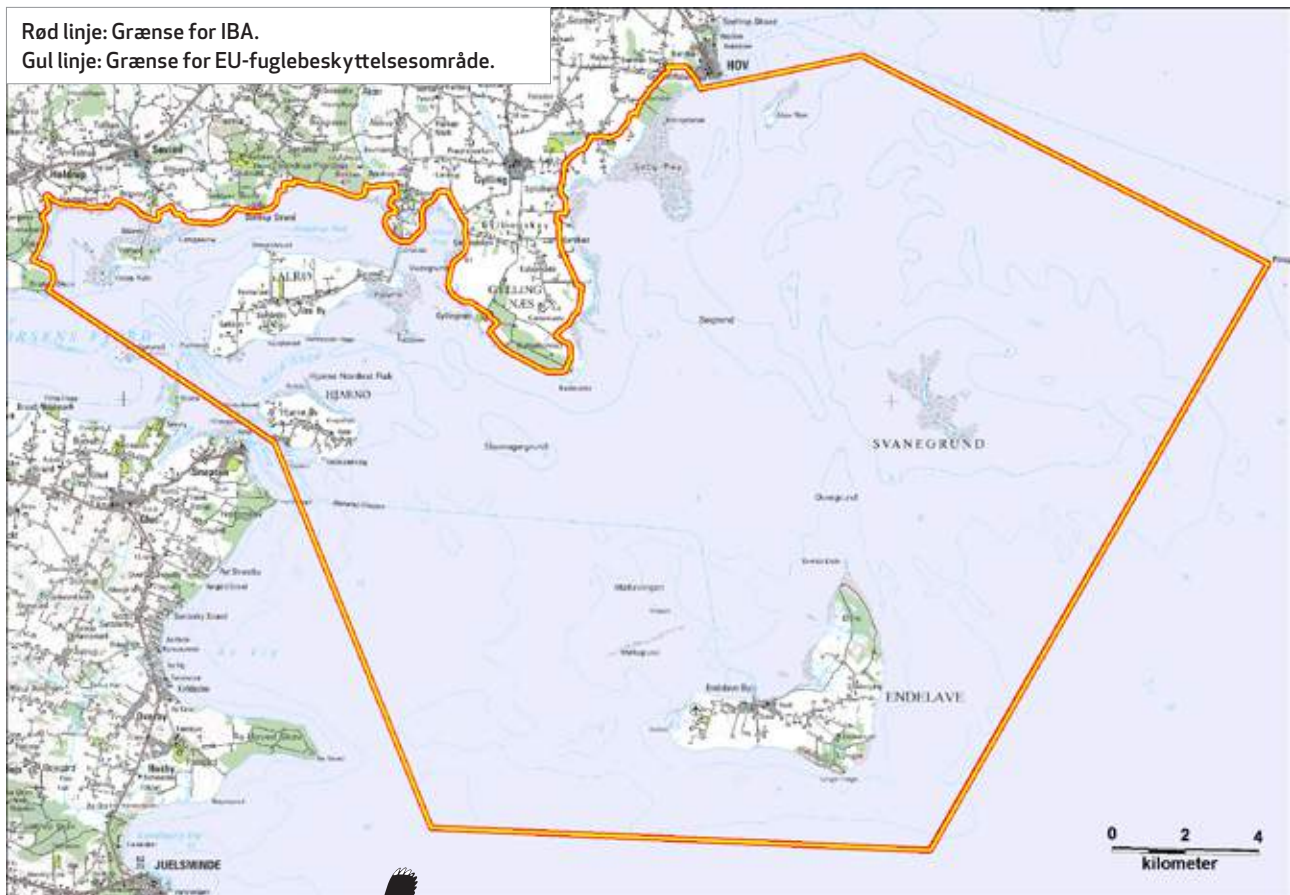
Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Salten Å, Salten Langsø, Mossø og søer syd for Salten Langsø og dele af Gudenåen. Natura 2000-område nr. 52. Habitatområde H48. Fuglebeskyttelsesområde F33 og F35. - Miljøministeriet.

Vejle & Århus Amter og Miljøcenter Århus 2007: Natura-2000-basisanalyse, H48 Salten Å. - Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Steen Hansen, Per G. Henriksen, Erik Bisballe Jensen, Peter Lange (lokalitetskontakt 2007-), Eva Lisby, Henrik Therkildsen, Tove Tindall.

IBA nr. 36, Horsens Fjord, Svanegrund & Endelave

Kommune: Hedensted, Horsens, Odder.

Areal: 425,60 km²

Ejer: Staten og private.

Naturtyper: Salt/brakvand (92 %), mose/eng (1 %) og skov/plantage (1 %).

Beskyttelse: Hovedparten er udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde og Ramsarområde nr. 13 (se kortet ovenfor). Horsens Fjord, Svanegrund og Endelave indgår i EU-habitatområde nr. 52, Horsens Fjord, havet øst for og Endelave. Den nordlige del af Endelave, strandene ved Gylling Næs samt store dele af nordsiden af Horsens Fjord er fredet. Endvidere er Vorsø, holmene Vorsø Kalv og Langøerne samt farvandet heromkring fredet med jagtforbud og adgangsforbud på øerne hele året og i perioden 1. februar til 1. august på vandområdet. Hov Røn, Møllegrunden, Svanegrund og Lerdrup Bugt er udlagt som vildtreservater med jagtforbud hele året og adgangsforbud i fuglenes yngletid.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides mod vest med resten af Horsens Fjord.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 36 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Skarv</i>	EU 1983, IBA 2000	900, 4320	900	500	949	5621	6480	4368 (4091-4662)	3233 (1929-3632)	1558 (1254-2059)
<i>Klyde</i>	EU 1983	80	80	50	83	68	47	23 (1-36)	30 (25-40)	19 (11-50)
<i>Splitterne</i>	EU 1983	300	300	380	300	12	0	0 (0-0)	2 (0-105)	808 (356-917)
<i>Havterne</i>	EU 1983	450	450	488	567	439	410	241 (83-265)	220 (34-264)	76 (14-194)
<i>Dværgterne</i>	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	4	1	1	0	2 ¹ (1-2)	0 ² (0-0)	0 ¹ (0-0)

Noter: ¹Kun data for 1 år. ²Kun data for 4 år

Væsentlige fejlkilder

Mangelfulde data for dværgterne siden 1997.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Fire ud af fem fokuserarters bestande har i projektperioden ligget på et lavt niveau i forhold til tidligere; dværgterne synes endda helt forsvundet. Tilbagegangen for skarv må sandsynligvis tilskrives fødemangel samt bekæmpelse i vinterkvartererne, men det er aldrig blevet undersøgt, til trods for at denne bekæmpelse er omfangsrig med op til 40 000 skudte pr. vinter (J. Gregersen, pers. medd. 2013). Undtagelsen fra tilbagegangen udgøres af splitterne, der i den sidste periode har ynglet med sin hidtil største bestand på lokaliteten. Samlet set bedømmes tilstanden for de ynglende fokuserter som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokuserter

Engryle, brushane, fjordterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 36 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Skarv	EU 2005	Ikke fastsat		1500	2370	11142	12250	8652 ¹ (8652-8652)	2171 (1500-3214)	1350 (1000-2059)
Lysbuget knortegås	DOF 2014	Ikke relevant		1	2	3	35	13 (1-27)	201 (45-300)	299 ² (250-360)
Bjergand	EU 2005, IBA 2000	2430, 2469	10 600	1000-3000	340	10 650	5800	550 (130-2430)	1033 (475-1650)	198 (60-770)
Ederfugl	EU 1983, IBA 2000	80 000, 22150	80 000	50 000	80 000	37 200	22150	2845 (1500-6500)	5906 (2150-18159)	4100 (2360-7886)
Fløjlsand	EU 1983	3000	3000	2000	3000	400	200	28 ¹ (11-50)	10 ¹ (1-19)	24 ¹ (1-47)
Hvinand	EU 2005	2750	3000	3000	835	3500	3715	1520 (630-3857)	1843 (1103-2786)	1925 (1346-4788)
Hjejle	EU 2005	15802	15800	5000	1000	9800	15 000	9699 ³ (4835-15802)	7240 (5000-10 000)	11 450 (11 056-12 000)
Lille kobbersneppe	IBA 2000, EU 2005	1600, ikke oplyst	4600	3000	3000	3000	2085	1297 (832-2747)	3750 (1700-5460)	2090 (1850-3110)

Noter: I perioden 1983-2005 var også stor skallesluger på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Kun data for 1-2 år. ²Inkl. 2013-14. ³Kun data for 4 år.

³Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006).

Væsentlige fejlkilder

For skarv mangler data for hovedparten af perioden 1997-2002. For lysbuget knortegås mangler data for perioden 1978-1981, men det vurderes, at underarten reelt har været mere eller mindre fraværende. DCE (2006) angiver, at der ikke foreligger dækkende optællinger af ederfugl og fløjlsand for 1992-2003. Det må anses for sandsynligt, at det samme gør sig gældende for projektperioden; for fløjlsand tillige for perioden 1982-91. Hertil kommer, at der helt mangler data for fløjlsand for flere år fra og med 1997.

Aktuel tilstand for rastefugle

Skarv er gået markant tilbage siden 1990'erne, hvilket sandsynligvis må tilskrives fødemangel samt bekæmpelse i vinterkvartererne, men det er aldrig blevet undersøgt, til trods for at denne bekæmpelse er omfangsrig med op til 40 000 skudte pr. vinter (J. Gregersen, pers. medd. 2013). Også bjergand er gået stærkt tilbage, og rastebestanden har i projektperioden ligget langt under såvel de antal som udløste kvalifikation og udpegning som målet i Natura 2000-planen og 1 %-kriteriet på 3100 individer. Tilstanden for ederfugl og fløjlsand kan ikke bedømmes på det foreliggende grundlag, jf. ovenfor under fejlkilder. Hvinand, derimod, har i projektperioden rastet i maksimumsantal højere end nogensinde før; et enkelt år i et antal, der overstiger de 4000 individer, som udgjorde 1 %-kriteriet ved optagelsen på udpegningsgrundlaget i 2005 (kriteriet er siden hævet til 11 400). Rastetallene for hjejle overstiger ganske vist stadig 1 %-kriteriet på 7100 individer, men de ligger langt under de 15-16 000 i 1990'erne, som udløste optagelsen på udpegningsgrundlaget, og som udgør målsætningen i Natura 2000-planen. Rastetallene for lysbuget knortegås og lille kobbersneppe har i projektperioden været højere end nogensinde før, og maksimumstallene har gennem hele projektperioden oversteget arternes 1 %-kriterier på hhv. 75 og 1200 individer. Pga. tilbagegangen for skarv, bjergand og hjejle bedømmes lokalitetens tilstand for de rastende fokuserter samlet se som utilfredsstillende.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Lysbuget knortegås: Underarten har i projektperioden regelmæssigt rastet i maksimumsantal langt over 1 %-kriteriet, der i samme periode er hævet fra 70 til 75 individer. Arten bør derfor optages på såvel IBA-kvalifikations- som EU-udpegningsgrundlaget.

Andre rastefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Toppet skallesluger.

Horsens Fjord, januar 2003. Foto: Caretakergruppen.

Aktuelle trusler

Forstyrrelse fra færdsel og rekreative aktiviteter kan lokalt være en trussel mod flere bestande af yngle- og trækfugle. Sejls med havkajak og mindre både samt wind- og kitesurfing kan være meget forstyrrende for yngle- og rastefuglene i det omfang, der sejles tæt ved eller foretages landgang på de små øer og rev. Især kite- og windsurfing ved Alrø Egehoved er problematisk, da det forstyrrer fuglene på sandrevlerne. Inden for IBA'en er der anlagt to skydebaner ved kysten med skudretning mod Søby Rev, der i nogen grad forstyrrer yngle- og trækfugle på udpegningsgrundlaget. Jagt er også en meget forstyrrende aktivitet i området, især ved den nordlige og østlige del af fjorden ved Endelave og på tilstødende strandenge ved Flasken, hvor hyppig jagt på kaniner virker meget forstyrrende på de rastende fugle. I april/maj er der ofte rigtig mange lystfiskere ved Alrø Egehoved og ved Vadegrunden/Lerdrup Bugt. Ved Alrø Egehoved forstyrres de rastende fugle på revlerne, fordi fiskerne vader langt ud i fjorden. Ved Vadegrunden og Lerdrup Bugt forstyrrer sportsfiskerne såvel rastende som fouragerende fugle (Lange 2007, Vejle Amt m.fl. 2007, Naturstyrelsen 2011).

Tilgroning i form af uønsket opvækst af træer og buske er især et problem for IBA'ens strandenge. Massiv indvandring af vadegræs på vadeflader og på strandenge truer disse naturtypers naturlige vegetation ved Gylling Næs og Alrø (nordlige del). Manglende eller utilstrækkelig afgræsning gør, at tætte bestande af høje græsser, herunder tagrør, og høje urter samt store forekomster af rynket rose forringer forholdene på alle de lysåbne naturtyper. Hermed forringes ynglemulighederne for bl.a. klyde og rastemulighederne for især hjejle og lille kobbersneppe (Lange 2007, Vejle Amt m.fl. 2007). Ræv, mink og større mågearter kan reducere ynglesuccesen for havterne, klyde, skarv og splitterne. Specielt for dværgterne er mangel på rævesikre redeplaceringer en trussel. På Alrø Poller er dette et særligt problem, da der er så lavvandet omkring pollerne, at rævene kan gå derud ved lavvande (Lange 2007, Vejle Amt m.fl. 2007).

Næringsstofftilførsel i form af overskydende foder og ekskrementer fra et havbrug i fjorden er sandsynligvis en væsentlig kilde til næringsstofbelastningen her. Om sommeren medfører denne belastning en forøget vækst af planktonalger samt iltsvind ved fjordens bund. Algerne skygger den rodfæstede undervandsvegetation væk og reducerer dermed fødegrundlaget for fjordens fugle (Lange 2007, Vejle Amt m.fl. 2007, Naturstyrelsen 2011).

Uhensigtsmæssig hydrologi i form af dræn og grøfter samt diger påvirker hydrologien på strandenge og - nu tilgroede - ferske enge (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 36 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelse	3	2	3	8	Havkajakker, wind- & kitesurfing, skydning, jagt, lystfiskeri
Tilgroning	2	1	2	5	
Problematiske, hjemmehørende arter	2	1	2	5	Ræv, store måger
Invasive arter	2	1	2	5	Mink, vadegræs, rynket rose,
Vandforurening	2	1	1	4	Havbrug
Vandstandsændringer	1	1	1	3	Afvanding af enge
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Selvom der er adgangsforsbud til de vigtigste lokaliteter (reservaterne) i yngleperioden, er færdsel og rekreative aktiviteter på store dele af arternes yngle- og rasteplasser inden for området ikke reguleret. Forekomsten af sårbare yngle- og rastefugle nødvendiggør, at forstyrrelser begrænses, og det vil derfor være ønskeligt, at de tæt på fjorden beliggende skydebaner nedlægges, og at der etableres jagtforbud på de tilstødende arealer til Flasken samt i Haldrup Vig (J. Gregersen, pers. medd. 2014). Lystfiskeri bør forbydes i de lavvandede områder ved Alrø Egehoved. Ydermere

bør wind- og kitesurfing forbydes lang Alrø Egehoved og begrænses til 100 m-bræmmen vest for Alrødæmningen eller begrænses i perioder, hvor fuglene er særligt sårbare (Lange 2007, Vejle Amt m.fl. 2007, Naturstyrelsen 2011). På dele af strandengene, især ved Flasken og Kloben (på Endelave), er der akut behov for genoptagelse af græsning (Lange 2007, Vejle Amt m.fl. 2007, Naturstyrelsen 2011).

Bekæmpelse af ræve på Alrø Poller og de nærmest liggende landarealer vil kunne højne ynglesuccesen for de jordrugende fugle (Lange 2011). Ynglefuglebestandene her er blevet stærkt reduceret, særligt efter 2008 som følge af fastboende ræve, der løber over til øen ad dæmningen. Rævene blev tidligere bekæmpet, men siden 2009 har man ikke kunnet holde rævene borte fra Alrø. Også ynglefuglebestandene på Endelave brød sammen, da der kom fastboende ræve efter isvinteren i 1982. Hjarnø er til gengæld velfungerende som yngleplads for jordrugere, netop pga. den rævebekæmpelse, der finder sted her (J. Gregersen, pers. medd. 2013).

Havdambruget i selve fjorden bør lukkes eller flyttes uden for IBA'en. Reduktionen i tilførslerne til fjorden vil betyde at der vil blive forbedrede lys- og iltforhold til gavn for den rodfæstede vegetation og derved fødegrundlaget for vandfugle (Lange 2007, Naturstyrelsen 2011).

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 36 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Lange, P. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007. Område 56 Horsens Fjord, området øst for og Endelave. Fuglebeskyttelsesområde F36 og Habitatområde H52. – DOF Østjylland, unpubl.

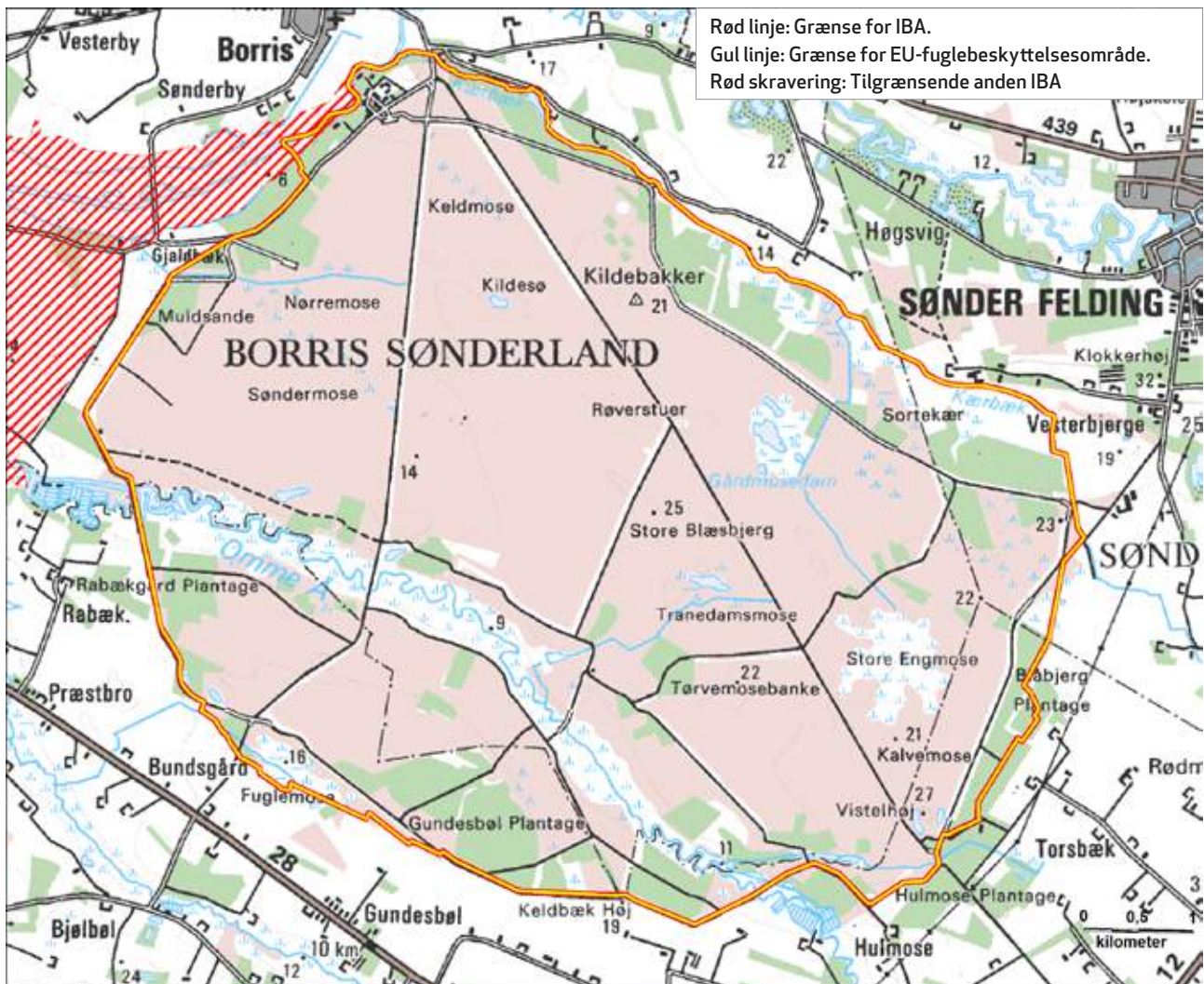
Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Horsens Fjord, havet øst for og Endelave. Natura 2000-område nr. 56. Habitatområde H52. Fuglebeskyttelsesområde F36. – Miljøministeriet.

Vejle Amt, Århus Amt og Miljøcenter Århus 2007: Natura 2000-basisanalyse. H52 Horsens Fjord, havet øst for og Endelave. – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Kim Biledgaard, Martin Düring, Jens Gregersen, Søren Højager, Ole F. Jensen, Per Madsen, Jørgen Pedersen (lokalitetskontakt 2004-), Dubbeld Samplonius.

IBA nr. 37, Borris Hede

Kommune: Ringkøbing-Skjern.

Areal: 47,58 km²

Ejer: Forsvaret.

Naturtyper: Hede (51 %), mose/eng (24 %), skov (14 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Området er militært skydeterræn, hvortil der kræves adgangstilladelse.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 37 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørdrum	EU 2005	1	Ikke fastsat	0	0	0	1	0 (0-0)	0 ¹ (0-0)	0 ¹ (0-0)
Rørhøg	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	0	1	0-1	2	1 ² (0-1)	1 (0-2)	1 (0-1)
Hedehøg	EU 2012	2	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-1)	0 (0-3)	1 (0-2)
Hjejle	EU 2005	0-2	Ikke fastsat	0	0	0	4	2 ² (1-2)	1 ² (0-1)	1 ¹ (0-1)
Storspove	DOF 2014	Ikke relevant		35	10	8	18	5 ² (3-9)	6 ² (3-10)	9 (7-10)
Tinksmed	EU 1983, IBA 2000	5-10, 5-7	10	7	8-10	4-6	7	1 ² (1-5)	2 (1-3)	2 (1-3)
Mosehornugle	EU 1983	1-2	Ikke fastsat	2	2	-	2	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
Natravn	EU 2012	20	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	15 ³ (11-18)
Hedelærke	EU 2012	9	Ikke relevant	-	-	-	-	1 ¹ (1-1)	3 ² (1-3)	5 ¹ (3-8)
Rødrygget tomskade	EU 2005	21-23	20	-	4	8-10	23	4 (2-9)	6 (4-10)	18 ³ (10-25)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Kun data for 3-4 år. ³Kun data for 2 år; før 2010 er data mangelfulde, og efter 2010 er optællingerne ikke så grundige som i 2010 (E. Østergaard, pers. medd. 2013).

Væsentlige fejlkilder

De vanskelige adgangsforhold på grund af omfattende militær aktivitet har betydet, at der i flere af årene kun har været få registreringer af visse arter, og kun fra de større veje i området. Igennem en lang årrække og i stigende omfang fra 2005 har caretakergruppen haft mulighed for at undersøge fuglelivet i området, også om natten. Fra 2010 har gruppen haft en formel aftale med Forsvaret om at undersøge fuglelivet, og i 2010 blev en række arter optalt målrettet, når der ikke var skydninger i området. Bestandsudviklingen for de udvalgte arter skal vurderes i forhold til dette. Særlig grundige optællinger er foretaget i 1994/95 af Naturstyrelsen og 2010 af caretakergruppen (E. Østergaard, pers. medd. 2013).

Rørdrum er ikke iagttaget i området i projektperioden, men kan være overset. Ikke alle potentielle yngleområder for tinksmed er undersøgt hvert år, men det vurderes alligevel, at de årlige bestandstal er udtryk for bestandens størrelse. Natravn er kun eftersøgt sporadisk før 2010. Til gengæld vurderes optællingen i 2010 at være foretaget under optimale omstændigheder. Hedelærke og rødrygget tomskade er optalt målrettet i 1994/95 og 2010, mens bestandene de øvrige år er registreret mere tilfældigt. De seneste år har op til fem hedehøge opholdt sig i området i yngletiden, men trods mange besøg for at fastslå evt. yngleforsøg er dette ikke lykkedes med sikkerhed (E. Østergaard, pers. medd. 2013).

Aktuel tilstand for ynglefugle

Rørdrum og hedehøg er utilstrækkeligt dækkede, men førstnævnte art lader ikke til at have været fast ynglefugl mere end højst nogle få år med et enkelt par. Lokaltets tilstand for disse arter kan derfor ikke bedømmes. Rørhøg og rødrygget tomskade opretholder bestande af samme størrelsesorden som ved tidligere, grundige undersøgelser. Hedehøg, natravn og hedelærke synes først at være indvandret i projektperioden eller kort forinden, og de to sidstnævnte arter forekommer med pæne bestande. For natravn er det dog uklart, om der til dels er tale om manglende eftersøgning tidligere (E. Østergaard, pers. medd. 2013).

Vurderingen af antallet af ynglepar af hedehøg er usikker. Storspovens bestand synes nogenlunde stabil de seneste tre årtier med store udsving, men dette kan nok tilskrives forskelle i optællingsintensitet (E. Østergaard, pers. medd. 2013).

Hjejlen ynglende i området i 1954 og blev genfundet i 1994 med 2-3 par (Krabbe 1998). Frem til 1997 ynglende 3-4 par, men

herefter er bestanden imidlertid aftaget, og arten kan være ved at forsvinde fra lokaliteten (E. Østergaard, pers. medd. 2013). Tinksmed er ligeledes i tilbagegang, men synes stabil på et lavt niveau de seneste år. Mosehornugle er ikke fundet ynglende efter årtusindskiftet. Pga. tilstanden for de tre sidstnævnte arter bedømmes lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter samlet se som utilfredsstillende.

Ynglende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikationsgrundlaget

Storspove: Arten er i 2008 blevet globalt rødlistet, og da den i projektperioden regelmæssigt er registreret ynglende med >10 par, opfylder den i dag BirdLife Internationals kriterier for at udløse IBA-kvalifikation for en lokalitet.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Urfugl.

Aktuelle trusler

Luftbåren næringsstofbelastning fra de omkringliggende landbrugsarealer medfører øget tilgroning med træer og buske som gran, fyr, lærk, bævreasp og den invasive glansbladet hæg, hvilket udgør en trussel mod heder og moser og dermed har negativ indflydelse på hjejle og tinksmed. Unaturlige vandstandsforhold forårsaget af afvandingsgrøfter truer ligeledes heder og moser og hermed hjejle, tinksmed, rørdrum m.fl. (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 37 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	2	2	6	
Afvanding	2	2	2	6	
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Hedepleje i form af eksempelvis slåning er nødvendigt for at undgå tilgroning af træer, buske mv. (Naturstyrelsen 2011). Dette gælder dog ikke på hedeøgens redeplads, som netop kræver høj vegetation og buske (men ikke træer). (L.M. Rasmussen, pers. medd. 2013). Sådanne optimale forhold for hedeøggen opretholdes i fx Store Engmose, hvor der ikke ryddes opvækst (E. Østergaard, pers. medd. 2013).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 37 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	3	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	3	Drifts- og plejeplan 2013-2027
Totalt	9	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Foldager Bakke med yngleområdet for hjejle og tinksmid i baggrunden, juli 2010. Foto: E. Østergaard

Anvendte specifikke referencer

- Christensen, J.H. 1988: Fugle på Borristerrænet før og nu. - Dansk Ornitologisk Forening, Ringkøbing Amt.
- Holm, T.E. 2010: Angående krav til levesteder og praktisk forvaltning af relevante områder for tinksmed på forsvarets arealer. - Århus Universitet. <http://forsvaret.dk/FBE/naturForvaltning/Documents/DMU%20notat%20tinksmed%20version%202.pdf>
- Kanstrup, N. 2012: Borris Skydeterræn. Drifts- og plejeplan 2013-2027. - Forsvarets Bygnings- og Etablissemestjeneste. <http://forsvaret.dk/FBE/naturForvaltning/Driftogpleje/Pages/default.aspx>
- Kanstrup, N. 2010: Tinksmed på Forsvarets terræner. - Forsvarets Bygnings- og Etablissemestjeneste. <http://forsvaret.dk/FBE/naturForvaltning/Documents/FBE%20notat%20Tinksmed.pdf>
- Krabbe, E. 1998: Borris Skydeterræn. Drifts- og Plejeplan 1998-2012. - Miljø- og Energiministeriet og Hærens Operative Kommando. <http://forsvaret.dk/FBE/naturForvaltning/Forsvaretoagnaturen/forsvaretskydeogoevelsesteraener/Documents/Borris%20skydeterræn%20drifts-%20og%20plejeplan%201998-2012.pdf>
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015, Borris Hede. Natura2000-område nr. 67. Habitatområde H60. Fuglebeskyttelsesområde F37 - Miljøministeriet.
- Olesen, O. & E. Østergaard 2010: Ynglefugletællinger 2010. Borris Skydeterræn og Flyvestation Karup. - Rapport. Forsvarets Bygnings- og Etablissemestjeneste & Dansk Ornitologisk Forening. http://forsvaret.dk/FBE/naturForvaltning/Documents/ynglefugletaelling_borris_hede_2010.pdf

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Jette Clemmensen, Jens Frydenlund, Leif Novrup, Ole C. Olesen (lokalitetskontakt 2003-), Egon Østergaard.

IBA nr. 38, Nissum Fjord

Kommune: Holstebro, Lemvig.

Areal: 111,73 km²

Ejer: Private, bl.a. Fugleværnsfonden, og staten.

Naturtyper: Saltvand 59 %, agerland 23 %, mose/eng 15 %, strand/klit 2 %, ferskvand 1 %, skov 1 %.

Beskyttelse: Hovedparten er udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Arealerne mellem kystvejen og fjorden er fredet med undtagelse af Fjand Grønne. Engene sydvest for Bøvlingbjerg ved Krogshede er ligeledes fredet. Hele Bøvling Fjord samt de nordligste landarealer ved Thorsmindetangen, Fjandø og Felsted Kog er udlagt som vildtreservater for rastende og ynglende vandfugle.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides med forklitten på Bøvling Klit og Holmen (umiddelbart syd for Thorsminde), som er områdets eneste yngleplads for dværgterne, en art, der er med på EU-udpegningsgrundlaget for Nissum Fjord, selv om den ikke yngler inden for fuglebeskyttelsesområdet.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 38 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Skarv	IBA 2000	770	Ikke relevant	0	0	380	773	4 (0-120)	55 (0-149)	12 (0-93)
Rørdrum	EU 2005	4	Ikke fastsat	0-1	-	2	2	3 (1-4)	5 (2-16)	5 (3-7)
Rørhøg	EU 1983	3-4	Ikke fastsat	4	3-4	1-4	4	2 (1-3)	2 (1-4)	2 (1-4)
Plettet rørvagtel	EU 2005	4	Ikke fastsat	0	-	0-4	0	0 (0-4)	0 (0-4)	0 (0-1)
Klyde	EU 1983	125-140	140	225	137	378	320	105 (20-152)	51 (34-114)	75 (22-85)
Hvidbrystet præstekrave	EU 2005	3	Ikke fastsat	1	7	7	3	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
Engryle	EU 2005	11	Ikke fastsat	54	64-78	43	12	1 (1-11)	5 (4-8)	1 (0-1)
Brushane	EU 2005	2	Ikke fastsat	92	10-25	18	2	0 ² (0-0)	1 (0-2)	0 (0-1)
Stor kobbersneppe	DOF 2014	Ikke relevant		47	30	29	7	7 ² (7-7)	11 (9-15)	6 (5-8)
Stormmåge	IBA 2000	800-1200	Ikke relevant	750	400	1505	1200	900 (250-1100)	100 (10-350)	400 ² (400-400)
Splitterne	EU 1983, IBA 2000	1650, 1050	Ikke fastsat	700	900	1700	1100	1185 (450-1900)	0 (0-0)	0 (0-0)
Fjordterne	EU 1983	50	50	60	51	105	140	63 (45-100)	1 (0-56)	0 (0-1)
Havterne	EU 1983	200	200	150-200	205-208	256	250	140 (0-210)	2 (0-15)	22 (2-75)
Dværgeterne	EU 1983	40-50	Ikke fastsat	30	42-50	45	33	22 (8-27)	9 ² (9-9)	20 (14-47)

Noter: ¹Kun data for 4 år. ²Kun data for 1-2 år.

Væsentlige fejlkilder

Der er foretaget målrettede optællinger af ynglefugle 1983-1985 (Christensen 1987) og 2004-2010 (Christensen & Østergaard 2012, Christensen 2012) i de vigtigste yngleområder. I 1977-2012 er der lavet ynglefugleoptællinger på Fjandø og Kollingø hvert år, og på Sandøen er der foretaget optællinger 1970-2012, bortset fra 1978-1982. På klittangen vest for fjorden og dele af den østlige del af fjorden er data ufuldstændige visse år på grund af manglende tællinger i det store område (E. Østergaard, pers. medd. 2013).

Manglende data for rørdrum og plettet rørvagtel omkring 1980, men arterne kan begge meget vel have været reelt fraværende. Mangelfulde data for stormmåge for den seneste periode.

Bestanden af rørhøg menes siden 1983 at have stabiliseret sig på 3-4 par, omend der desværre ikke findes belæg herfor i DOFbasen eller andre primære kilder (E. Østergaard, pers. medd. 2013).

Aktuel tilstand for ynglefugle

En grundig beskrivelse af udvalgte ynglefuglebestande 1983-2010 er givet i Christensen og Østergaard (2012), og det fremgår heraf, at en række faktorer påvirker bestandene negativt. På klittangen vest for fjorden er det især for lidt vand på engene i yngletiden, manglende eller utilstrækkelig afgræsning og terrænhævning pga. sandfygning. På Fjandø har

bestandene af måger, terner og vadefugle siden 2003 været på et meget lavt niveau eller helt fraværende pga. ræve på øen i yngletiden. I 2012, hvor ræv er blevet bekæmpet målrettet, er flere arter vendt tilbage i beskedne tilpæne antal. I den nordlige del af Felsted Kog har Naturstyrelsen, især efter 2006, lige som på klittangen vest for fjorden iværksat flere tiltag med engfuglevenlig forvaltning i form af øget afgræsning, der flere steder har gendannet de vigtige "blå bånd" mellem fjord og eng. Desuden er der på engene syd for Thorsminde etableret over 40 mindre lavvandede vandhuller ("bekkasinskrab") i et forsøg på at forbedre hydrologien.

En række tidligere yngleområder for især engfugle på fjordens østside er nu groet til med rørsump (E. Østergaard, pers. medd. 2013).

10 ud af 14 fokusarters bestande har i projektperioden ligget på et lavt niveau i forhold til tidligere; heraf er hvidbrystet præstekrave og splitterne helt forsvundet (førstnævnte dog allerede før projektperioden), ligesom engryle og brushane er på nippet til at forsvinde. Tilbagegangen for skarv skyldes bekæmpelse og ikke lokalitetens naturforhold. Splitternens forsvinden skal ses i lyset af at landsbestanden er stabil, og at arten generelt er kendt for ikke at være udpræget stedtro mht. placeringen af ynglekolonier. Fjandø kan genvinde sin betydning som yngleø for en lang række kyst- og engfuglearter, såfremt øen er fri for ræve og andre større pattedyrprædatorer (E. Østergaard, pers. medd. 2013).

Undtagelserne fra tilbagegangen udgøres af rørdrum, rørhøg og dværgterne, der alle i projektperiode har ynglet i antal på højde med eller højere end tidligere. Plettet rørvagtel er kendt for at optræde stærkt fluktuerende og er således kun fundet ynglende, eller rettere: territoriehævdende, i tre sæsoner siden 1991 (E. Østergaard, pers. medd. 2013).

Samlet set vurderes tilstanden for de ynglende fokusarter som utilfredsstillende.

Ynglende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet kvalifikations- og/eller udpegningsgrundlaget

Skarv: Bør tilføjes EU-udpegningsgrundlaget på baggrund af ynglebestandens størrelse, før bekæmpelsen blev iværksat i 1994 (Bregnballe & Eskildsen 2009).

Stor kobbersneppe: Arten er i 2006 blevet globalt rødlistet, og da den i projektperioden regelmæssigt har ynglet på lokaliteten med >1 % af landsbestanden på 563-582 par (Nyegaard 2012), opfylder den i dag BirdLife Internationals kriterier for at udløse IBA-kvalifikation for en lokalitet.

Holmen i Nissum Fjord, maj 2004. Foto: Egon Østergaard

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Hedehøg, sandterne, sortterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 38 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Knopsvane	EU 1983	2000	2000	3062	2534	1309	163	274 ¹ (198-360)	337 (209-500)	180 (80-342)
Pibesvane	EU 1983, IBA 2000	1500, 320	1500	1779	1629	320	1200	271 ¹ (11-1211)	52 (16-428)	51 (16-96)
Sangsvane	EU 1983, IBA 2000	1000,1000	1000	1000	1000	1000	367	250 (109-947)	259 (200-561)	626 (240-1210)
Kortnæbbet gås	EU 1983, IBA 2000	3750, 3750	3700	2500	7000	12500	9100	6589 (4000-19205)	5100 (3648-6920)	6000 ² (3000-7000)
Bramgås	EU 2005	1285	1200	-	49	254	1300	2250 (980-3000)	6750 (4200-10000)	9730 (7700-11465)
Lysbuget knortegås	EU 1983	2300	2300	2700	3200	2503	1500	520 (340-765)	574 (250-820)	280 (198-413)
Gravand	IBA 2000	4445	Ikke relevant	300	425	4450	1300	692 (225-1405)	289 (48-795)	384 (146-450)
Krikand	EU 1983, IBA 2000	5000, 4000	5000	20000	5000	4000	2770	4119 ¹ (2651-6684)	2820 (2500-4245)	4246 (750-8380)
Spidsand	EU 2005	1630	Ikke fastsat	11000	2000	810	750	385 (189-720)	212 (120-251)	137 (9-212)
Pibeand	EU 1983	8000	8000	26934	8000	2409	2850	1145 (475-2160)	1300 (327-2800)	903 (170-1500)
Toppet skallesluger	EU 1983	500	500	1900	500	1781	16	19 ¹ (5-41)	24 (6-78)	10 (2-19)
Stor skallesluger	EU 1983	2500	2500	3117	2500	1800	1600	400 ¹ (13-1875)	230 (90-942)	110 ² (70-890)
Klyde	EU 2005	2542	1000	400	115	2100	2480	1765 (515-2545)	309 (93-950)	439 (144-966)
Hjejle	DOF 2014	Ikke relevant		-	2000	14000	6000	4732 ¹ (1131-10235)	6955 (5000-11100)	4955 (3200-8630)
Pomeransfugl	EU 2012	117	Ikke relevant	-	-	-	-	2 ³	75 ³ (32-117)	62 (20-102)
Alm. ryle	IBA 2000	15000	Ikke relevant	6000	15000	15000	12440	4850 (2000-10600)	5230 (1830-6921)	1303 (660-3345)
Lille kobbersneppe	EU 1983, IBA 2000	6500, 6500	6500	1000	6500	10000	3000	2720 (320-5000)	3483 (250-10990)	1744 (750-7224)

Noter: ¹Gennemsnit 1998-2003 (DMU 2006). ²Inkl. 2013. ³Kun data for 1-2 år.

Væsentlige fejlkilder

Manglende data for bramgås og hjejle før 1978; førstnævnte art kan dog meget vel reelt have været fraværende den gang. For pomeransfugl foreligger stort set ingen data før 2006. Arten er kendt for at benytte samme rasteplasser år efter år, så den er sandsynligvis blot overset tidligere (E. Østergaard, e-mail 2013, J.O. Christensen, e-mail 2013).

Der foreligger ingen statslige tællinger af knopsvane, pibeand og krikand fra perioden 1986-1997 fra den optimale del af året for optælling af disse arter. Det samme gælder for toppet skallesluger for perioden 1992-2003 og for stor skallesluger 1992-97 (Clausen & Holm 2011). Øvrige optællinger har næppe kunnet dække lokalitetens vandflader i tilstrækkeligt omfang.

For pibesvane bærer de senere 6-års perioder præg af, at der i statsligt regi enten ikke er talt op (1986-1997), eller at der kun er talt om efteråret, hvor arten bedømt ud fra tællingerne med helårlig dækning i 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne ikke er nær så almindelig som i det tidlige forår (Clausen & Holm 2011). Også for denne art gælder det, at de øvrige optællinger næppe har kunnet dække lokalitetens vandflader i tilstrækkeligt omfang.

Maksimumforekomsten for lille kobbersnepe for 1992-96 er baseret på statslige optællinger om efteråret, men der forekommer større antal om foråret (DMU 2006).

Aktuel tilstand for rastefugle

For knopsvane, pibesvane, pibeand, toppet skallesluger og stor skallesluger kan tilstanden ikke bedømmes, jf. ovenfor. Ifølge DCE skyldes evt. vigende forekomst af knopsvane og pibeand dårlig vandkvalitet og deraf følgende mangel på bundvegetation (Clausen & Holm 2011). Evt. vigende forekomst af toppet skallesluger kan ligeledes skyldes dårlig vandkvalitet, og/eller at der aktuelt ikke monitoreres på den optimale tid af året i statsligt regi (Clausen & Holm 2011).

Af de øvrige 13 fokusarter har de fem i projektperioden optrådt i maksimumsantal på højde med eller over tidligere antal, mens otte arter derimod har udvist tilbagegang. Blandt de sidstnævnte er kortnæbbet gås, der imidlertid stadig forekommer med maksimumstal, der langt overstiger såvel antallet på 3750, der udløste artens optræden på både EU-udpegningsgrundlaget og IBA-kvalifikationen, som 1 %-kriteriet på 630 individer. Artens bestandsudvikling på lokaliteten vurderes derfor som tilfredsstillende. Det samme gælder krikand, dels fordi arten udelukkende i perioden før 1978 har optrådt med maksimumstal højere end de seneste, dels fordi den i projektperioden har optrådt med maksimumsantal, der overstiger såvel antallet på 4-5000, der udløste artens optræden på både EU-udpegningsgrundlaget og IBA-kvalifikationen, som 1 %-kriteriet på 5000 individer.

Pga. tilbagegangen for lysbuget knortegås, gravand, spidsand, klyde og alm. ryle vurderes lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter samlet set som utilfredsstillende.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet kvalifikations- og/eller udpegningsgrundlaget

Hjejle: Bør tilføjes EU-udpegningsgrundlaget, da arten jævnlige raster i maksimumsantal, der overstiger 1 %-kriteriet; kriteriet er siden 2002 reduceret fra 8000 til 7100 individer (Wetlands International 2013).

Andre rastefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Skeand.

Aktuelle trusler

Næringsstofbelastning af søer og fjord udgør en alvorlig trussel. Nissum Fjords tre bassiner er påvirket af for store tilførsler af næringsstoffer fra oplandet, især i Felsted Kog-bassinet, hvor Storåen har sit udløb. Næringsstofbelastningen påvirker fødegrundlaget for flere fuglearter på udpegningsgrundlaget, herunder primært de planteædende arter (Naturstyrelsen 2011).

Manglende pleje/afgræsning af strandeng og ferske enge er et problem for en række yngle- og trækfugle i området (E. Østergaard, pers. medd. 2013).

Nissum Fjord er en slusefjord, og slusepraksis har stor indflydelse på saltholdigheden og vandstanden i fjorden. I vinterhalvåret er saltholdigheden typisk meget lav grundet stor vandtilførsel fra Storåen. I andre perioder lukkes der saltvand ind i fjorden fra Vesterhavet. Store udsving i fjordvandets saltholdighed har store negative konsekvenser for vandplanternes udbredelse i fjorden. Specielt strandengene er afhængige af saltvandspåvirkning, og denne naturtypes udbredelse og tilstand er derfor i nogen grad relateret til slusepraksis (Naturstyrelsen 2011).

Forstyrrelser i form af rekreative aktiviteter på Nissum Fjord kan påvirke flere af vandfuglene på udpegningsgrundlaget (Naturstyrelsen 2011). Der er omfattende jagt omkring Nissum Fjord, undtagen i de to vildtreservater, Bøvling Fjord og Felsted Kog. På en stor del af strandengene vest for Bøvling Fjord er jagt tilladt, hvilket indskrænker værdien af reser-

vatet på den tilstødende del af fjorden (E. Østergaard, pers. medd. 2013).

Planer om opsætning af store vindmøller har i en årrække verseret omkring Nissum Fjord. I 2012 blev der udarbejdet konkrete planer om opsætning af møller vest for Felsted Kog, hvilket vil true rasteplasser for bl.a. gæs, svaner og pomeransfugl (E. Østergaard, pers. medd. 2013).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 38 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	2	3	2	7	Næringsstofbelastning fra landbrug
Tilgroning	1	2	3	6	
Vandstandsændringer og lign.	2	2	2	6	Svingende saltholdighed
Forstyrrelser	2	2	2	6	Jagt
Infrastruktur	3	1	1	5	Vindmøller
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Næringsstofbelastningen af fjorden og utilstrækkelig afgræsning af tilstødende arealer er de største trusler mod områdets fuglearter. En større sigtedybde og mere stabil saltholdighed vil forøge mulighederne for at undervandsvegetationen indfinder sig igen og dermed øger fødeudbyttet for en lang række rastende vandfuglearter. Tiltaget kræver en omfattende indsats, bl.a. med en slusepraksis, der tager højde for, at området er Natura 2000-område, hvilket ikke er tilfældet i dag (E. Østergaard, pers. medd. 2013).

Ekstensiv landbrugsdrift i form af afgræsning og evt. høslæt er nødvendig af hensyn til ynglende vadefuglearter og også for visse arter af rastende fugle, fx hejler og gæs (E. Østergaard, pers. medd. 2013).

For de kolonirugende fuglearter på Fjandø og øvrige øer ved Felsted Kog er tilstedeværelsen af ræv en alvorlig trussel, der helt forhindrer flere måger- og ternearter i at yngle ved fjorden. Der bør derfor ikke forekomme ræv på yngleøer i fjorden, hvilket alene kan nås ved en målrettet rævebekæmpelse før yngelsæsonens start.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 38 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	2	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	7	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Christensen, J.O. 1987: Nissum Fjords Fugleliv 1983-85. - Vildtreservatkontoret, Landbrugsministeriets Vildtforvaltning.

Christensen, J.O. 2012: Fjandø og fuglene. - Sterna.

Christensen, J.O. 2012: Ynglefugletællinger på Fjandø og i Felsted Kog 2012. - Upubl.

Christensen, J.O. & E. Østergaard 2012: Ynglende kyst- og engfugle ved Nissum Fjord 1983-2010. - Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 106 (2012): 101-14.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Nissum Fjord. Natura 2000-område nr. 65

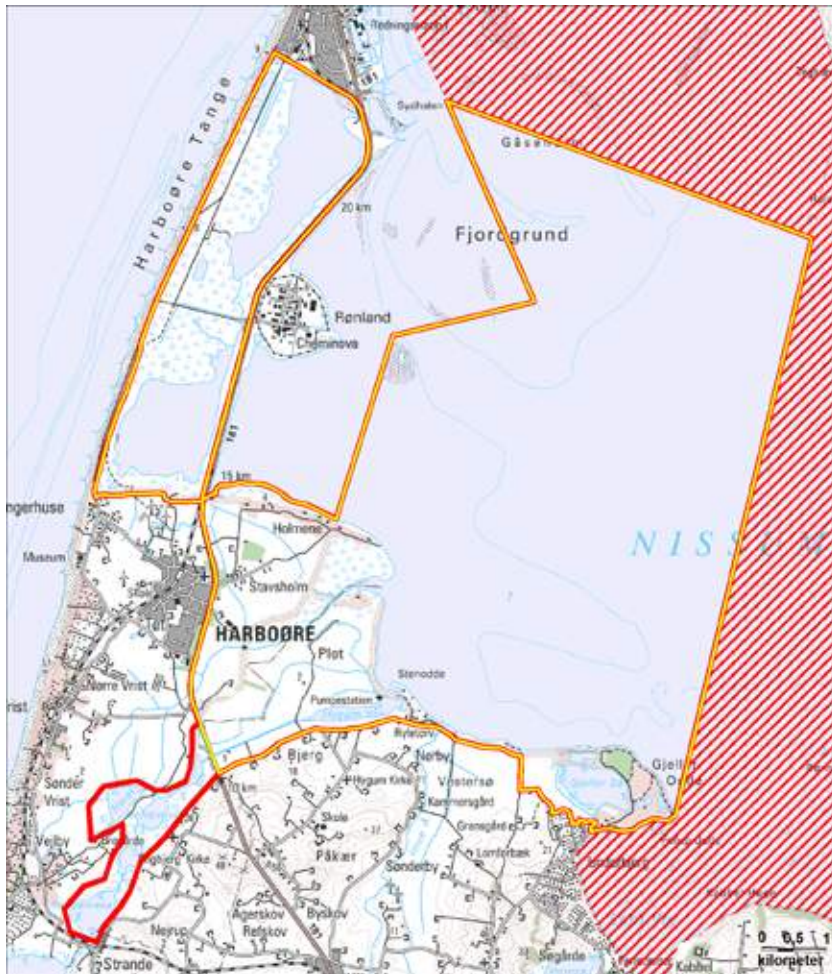
Habitatområde H58 Fuglebeskyttelsesområde F38 - Miljøministeriet.

Svenstrup, A. 2007: Høringsvar/NATURA 2000 Nissum Fjord. - DOF Vestjylland, upubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Ole Amstrup (lokalitetskontakt for Bøvling Klit 2003-2006), Egon Bech-Pedersen, Jens Overgaard Christensen, Lars Holm Hansen, Arne Hartelius, Stig Niklassen, Maja Pedersen, Mads Olsen, Lene Petersen, Bodil Roloff, Agner Svenstrup (lokalitetskontakt (2006-), Allan Kjær Villesen, Egon Østergaard (lokalitetskontakt 2003-2006).

IBA nr. 39, Harboøre Tange, Plet Enge & Gjeller Sø

Rød linje: Grænse for IBA.
Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.
Rød skravering: Tilgrænsende anden IBA

Kommune: Lemvig.

Areal: 75,19 km²

Ejer: Naturstyrelsen og private.

Naturtyper: Salt/brakvand (66 %), mose/eng (18 %), strand/klit (3 %) og ferskvand (2 %).

Beskyttelse: Hovedparten er udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde og Ramsarområde nr. 5 (se kortet ovenfor). Harboøre Tange, Plet Enge og Gjeller Sø indgår i EU-habitatområde nr. 28, Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø. Harboøre Tange, Sønderholm Enge og Plet Enge er fredet, og der er adgangsforbud i fuglenes yngletid fra 15. april til 15. juli på Harboøre Tange langs havklitten og jernbanedæmningen. Rønland Sandø er udlagt som vildtreservat med jagtforbud hele året. Sdr. Knopper Enge er friholdt for jagt i september-oktober, hvor der i stedet er åbnet for jagt på Sønderholm Enge.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides mod sydvest med Vesperne.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 39 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Klyde	IBA 2000, EU 1983	59-143, 130	380 ¹	80-100	155	278	150	120 (42-175)	43 ² (25-94)	57 ³ (26-88)
Hvidbrystet præstekrave	EU 2005	2	Ikke fastsat	5-6	5	6	2	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
Engryle	EU 2005	41	66 ¹	30	67	125	-	32 ² (11-41)	15 (10-37)	4 (3-6)
Brushane	EU 2005	7	Ikke fastsat	6	14	16	-	4 (3-7)	1 (0-3)	0 (0-0)
Stor kobbersnepe	DOF 2014	Ikke relevant		4	7	30-35	8	16 ² (13-21)	8 (2-12)	6 (6-7)
Fjordterne	EU 1983	Ikke oplyst	40 ¹	50	21	2	2	12 ³ (12-12)	0 ³ (0-0)	-
Dværgterne	EU 1983	Ikke oplyst	22 ¹	2	2	14	5	2 (1-11)	2 ² (1-2)	4 (4-5)
Mosehornugle	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	-	0	1	0	0 (0-1)	0 (0-1)	0 (0-0)

Noter: ¹Gælder hele Natura 2000-område nr. 28 inkl. IBA nr. 23 og/eller 27. ²Kun data for 3-4 år. ³Kun data for 1-2 år.

Væsentlige fejlkilder

Mangelfulde data for klyde og dværgterne i projektperioden, for engryle 1992-2002, for brushane 1992-96, for stor kobbersnepe 1997-2002, for mosehornugle før 1978 og for fjordterne siden 1997. Fjordterne har dog formentlig været reelt fraværende i projektperioden.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Samtlige fokusarters bestande har i projektperioden ligget på et lavt niveau i forhold til tidligere; heraf er hvidbrystet præstekrave, brushane og sandsynligvis også fjordterne helt forsvundet (førstnævnte dog allerede før projektperioden). Mosehornugle har generelt optrådt så uregelmæssigt, at den næppe kan betragtes som fast ynglefugl på lokaliteten.

Samlet set vurderes tilstanden for de ynglende fokusarter som utilfredsstillende.

Ynglende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet kvalifikations- og/eller udpegningsgrundlaget

Stor kobbersnepe: Arten er i 2006 blevet globalt rødlistet, og da den i projektperioden regelmæssigt har ynglet på lokaliteten med >1 % af landsbestanden på 527-537 par (Nyegaard m.fl. 2014), opfylder den i dag BirdLife Internationals kriterier for at udløse IBA-kvalifikation for en lokalitet.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter
Havterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 39 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Kortnæbbet gås	EU 1983, IBA 2000	3500, 3630	6500 ¹	3000	5000	5250	7800	2151 (1666-5000)	2399 (1200-3100)	3175 (2068-7500)
Bramgås	EU 2005	617	120	-	5	153	1000	380 (130-617)	350 (200-3212)	2845 (1150-4200)
Lysbuget knortegås	EU 1983, IBA 2000	1400, 656	2900 ¹	600	1340	900	1870	625 ² (395-1100)	701 (295-1030)	960 (630-1036)
Klyde	EU 1983	650	1700 ¹	450	650	1200	656	260 ² (149-425)	113 (40-288)	106 (58-190)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	-	-	-	-	-	-	-

Noter: I perioden 1983-2012 var også sangsvane på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Gælder hele Natura 2000-område nr. 28 inkl. IBA nr. 23 og/eller 27. ²Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006).

Væsentlige fejlkilder

Manglende data for bramgås før 1978, men arten kan meget vel tænkes reelt at have været fraværende.

Aktuel tilstand for rastefugle

Af de fire fokuserter har kortnæbbet gås og bramgås i projektperioden optrådt i maksimumsantal på højde med eller over tidligere antal, mens lysbuget knortegås har optrådt med relativt høje maksimumstal, der langt overstiger såvel IBA-kvalifikationsgrundlaget på 656 som 1 %-kriteriet på 75 individer. Klyde har derimod udvist tilbagegang i maksimumstallene.

Pga. den tilfredsstillende tilstand for tre ud af fire fokuserter vurderes lokalitetens tilstand for de rastende fokuserter samlet set som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

På strandengene udgør tilgroning med højstaudevegetation en stor trussel mod en lang række fuglearter, først og fremmest de ynglende vadefugle. Især på Harboøre Tange er den mangelfulde afgræsning af engene omkring lagunesøerne problematisk, idet klyderne ikke har mulighed for at være fleksible i deres valg af yngleområde. De ynglende klyder klumpes sammen uden muligheder for spredning i terrænet, hvilket gør ungerne til et let bytte for rovdyr. Samtidig vurderes tilgroning af engene på vestsiden af Harboøre Fjord at være hovedårsagen til, at mere end to tredjedele af engrylebestanden på Harboøre Tange er forsvundet inden for de seneste 10-15 år (Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2011).

Der er offentlig adgang til store dele af Harboøre Tange, hvilket har resulteret i intensiv hundeluftning og badning til gene for ynglende dværg- og fjordterne. Også jagt virker forstyrrende på rastefuglene i området (Hansen 2007).

Prædation fra bl.a. ræve og mink udgør en alvorlig trussel mod især de jordrugende vadefugle og terner (Hansen 2007, Miljøcenter Aalborg 2007).

Uhensigtsmæssig hydrologi som følge af dræning og grøftning udgør en trussel mod områdets store arealer med strandenge. På en stor del af arealerne er afvandingen så fremskredet, at karakteristiske strukturer som loer, naturlige strandsøer og mindre laguner kun forekommer enkelte steder. Generelt gælder, at for mange fuglearter er vandstanden i yngletiden en afgørende parameter. På Harboøre Tange yngler klyde primært på små holme og langs kanten af lagunesøerne, mens en mindre del yngler spredt på engene. En kombination af lav prædation og høj vandstand i æglægningsperioden har stor betydning for klydebestandens ynglesucces i området. Arten er meget afhængig af en høj, stabil

forårsvandstand og afgræssede engarealer på ynglepladsen, hvorved udtørring eller oversvømmelse af rederne undgås (Thorup 2004, Viborg Amt & Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 39 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	3	2	3	8	
Forstyrrelse	2	1	2	7	Jagt, hundeluftning, badning
Problematiske, hjemmehørende arter	2	1	2	5	Ræv
Invasive arter	2	1	1	4	Mink
Vandstandsændringer	1	1	3	4	Afvanding af strandenge
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

For at forhindre oversvømmelser af engene og småøerne i lagunesøerne er det nødvendigt at genetablere en opstemning eller sluse ved udløbet af Thyborøn Fjord til Limfjorden. For at undgå oversvømmelse af reder af især klyde bør der i yngletiden bør der ikke kunne forekomme vandstande inde i lagunesøerne væsentligt over 15 cm, og af hensyn til de ynglende brushaner bør meget store oversvømmelser også uden for yngletiden forhindres for at undgå, at store dele af engene påvirkes af salt (Thorup 2004).

Tilgroning af de kystnære strandengsarealer vurderes at være den største hindring for især hvidbrystet præstekraves, men også for engfuglenes ynglemuligheder inden for området. Det er derfor afgørende, at potentielle strandengsarealer holdes med effektiv og vedvarende afgræsning og eventuelt høslæt (Hansen 2007, Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2011). En øgning af græsningstrykket bør ske ved udsættelse af flere kreaturer og ikke ved tidligere udsætning, da dette medfører store omkostninger i form af nedtrampede reder i engfuglenes rugetid. For at tilgodese engryle bør det øgede græsningstryk suppleres med sent høslæt eller afpudsning efter engfuglenes yngletid på vestsiden af Harboøre Tange med fx 2-4 års mellemrum (Thorup 2004).

For at fastholde dværgterne som ynglefugl bør det overvejes, hvorledes arten kan sikres fred i yngleperioden. Det vil således være vigtigt at sikre ynglekolonier mod fx løse hunde og forstyrrelser fra badegæster. For at give klyde og terner bedre ynglebetingelser er det vigtigt, at ynglelokaliteter sikres mod rovdyr, især ræv, ved at fastholde en fast vandstand i lagunesøerne på Harboøre Tange. Lysbuget knortegås kræver uforstyrrede fourageringsområder om foråret; det bør derfor sikres at raste- og overnatningspladser fortsat friholdes for forstyrrelser i forårmånederne (Viborg Amt & Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 39 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Hansen, L.H. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007. Område nr. 28 Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord. H28, F27, F28, F39. – DOF Vestjylland, upubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø. Natura 2000-område nr. 28. Habitatområde H28. Fuglebeskyttelsesområde F23, F27, F28 og F39. – Miljøministeriet.

Thorup, O. 2004: Forvaltning af engfugle på Harboøre Tange. – Skov- og Naturstyrelsen og Ringkøbing Amt.

Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007: Natura 2000-basisanalyse. Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø. – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Jørgen Nørgaard (lokalitetskontakt for Sønderve 2004-2005), Allan Kjær Villesen (lokalitetskontakt 2003-).

IBA nr. 40, Venø & Venø Sund

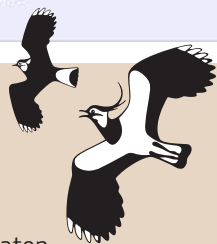
Kommune: Skive, Struer.

Areal: 29,26 km²

Ejer: Private (selve Venø) og staten.

Naturtyper: Salt/brakvand (95 %), mose/eng (2 %) og strand/klit (2 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Venø og Venø Sund er sammenfaldende med EU-habitatområde nr. 55, Venø og Venø Sund. Nørskov Vig er udlagt som vildtreservat med regulering af færdsel og sejlads i fuglenes yngletid (1. april til 15. juli). Odden ved navn Kleppen er fredet.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 40 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Klyde	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	6-8	11	13	10	3 ¹ (2-3)	4 ² (3-5)	6 ¹ (1-6)
Dværgterne	EU 2005	3	Ikke fastsat	3	1	11	3	0 ¹ (0-1)	2 (1-3)	3 ² (1-4)

Noter: ¹Kun data for 3-4 år. ²Kun data for 2 år. ³Maksimum 1998-2003 (DCE 2006).

Væsentlige fejlkilder

Generelt mangelfulde data fra 1997 og frem, bortset fra for dværgterne i første del af projektperioden.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Bestanden af klyde har siden 1997 ligget på niveau med 1960'erne og -70'erne, men væsentligt lavere end i de mellem-liggende perioder. For dværgterne gælder det, at bestanden i 1980'erne var oppe på et niveau, som ikke er set før eller siden. Når der ses bort herfra, har bestandene i projektperioden været på højde med de hidtil højeste niveauer, om end der er tale om beskedne forekomster.

Pga. tilbagegangen for klyde bedømmes tilstanden for de ynglende fokusarter samlet set som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Splitterne, sandterne, fjordterne, havterne

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 40 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Lysbuget knortegås	EU 2005	580	600	-	-	42	380	239 ¹ (13-580)	300 (200-446)	307 (150-446)
Hvinand	EU 1983	15 000	15 000	4000	15 000	450	1200	420 ² (273-420)	640 (317-1013)	354 ³ (151-800)
Toppet skallesluger	EU 1983	1000	1000	250	1000	1400	600	308 ⁴ (115-500)	1113 (412-1800)	1750 (305-2100)
Stor skallesluger ⁵	EU 1983 ⁵	1000 ⁶	1000	25	1000 ⁶	235	310	62 ⁴ (60-63)	91 (52-180)	355 (130-2068)

Noter: ¹Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006). ²Kun data for 3 år. ³Inkl. 2013. ⁴Kun data for 2 år. ⁵Taget af udpegningsgrundlaget i 2012. ⁶Forekomsten synes ikke dokumenteret (DCE 2012).

Væsentlige fejlkilder

Manglende data for lysbuget knortegås før 1982, men arten kan reelt have været fraværende. Mangelfulde data for hvinand og skalleslugerarterne for 1997-2002. Generelt menes manglen på høje antal af hvinand mere at skyldes manglende optælling end fåtallig forekomst (Inst.f. Bioscience 2012).

Lokalitetens internationale betydning for stor skallesluger ved udpegningsområdet i 1983 synes ikke dokumenteret (DCE 2012).

Aktuel tilstand for rastefugle

Maksimumsantallene for lysbuget knortegås har i projektperioden ligget lidt under maksimumsantallet i perioden forinden, dvs. det antal, der ligger til grund for artens optagelse på EU-udpegningsgrundlaget og målet i Natura 2000-planen. Imidlertid ligger maksimumsantallene stadig langt over 1 %-kriteriet på 75 individer, hvorfor tilstanden vurderes som tilfredsstillende for arten.

For hvinand kan tilstanden ikke bedømmes, jf. ovenfor under fejlkilder. For toppet skallesluger har maksimumsantallet i projektperioden ligget pænt over såvel de tidligere maksima som 1 %-kriteriet på 1700 individer.

Stor skallesluger blev i 2012 taget af EU-udpegningsgrundlaget med den begrundelse, at maksimumsantallet på 1000 individer i perioden 1978-81 ikke syntes dokumenteret, jf. ovenfor. Imidlertid har arten et enkelt år i projektperioden rastet med over det dobbelte antal, hvorfor lokalitetens tilstand for arten bedømmes som tilfredsstillende, om end antallet ikke opfylder det nugældende 1 %-kriterium på 2700 individer (tidligere kun 2000).

Pga. den tilfredsstillende tilstand for de tre ud af fire fokusarter, som tilstanden kan vurderes for, bedømmes lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter samlet set som tilfredsstillende.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet kvalifikations- og/eller udpegningsgrundlaget

Stor skallesluger: Arten har et enkelt år i projektperioden rastet med et meget højt maksimumsantal, jf. ovenfor.

Aktuelle trusler

Venø Bugt er ligesom resten af Limfjorden påvirket af for store tilførsler af næringsstoffer, især af kvælstof, fra land (Grooss m.fl. 2005). Dette har medført en forøget opblomstring af planktonalger, hvilket nedsætter vandets klarhed og dermed forringer bundvegetationens dybdeudbredelse. Fiskeri efter konsumfisk og blåmuslingeskrab er desuden medvirkende til at forringe vilkårene for den bundlevende vegetation og fauna, også fiskeri og skrab der foretages i områder tilstødende IBA'en. Dels er der den umiddelbare effekt ved skrabning, at langt de fleste planter og dyr opfiskes eller dør, dels den vedvarende effekt, at skaller og sten varigt fjernes fra bunden og derved reducerer mulighederne for genetablering (Muslingeudvalget 2004). Dermed påvirkes også fødegrundlaget for lysbuget knortegås og hvinand, der lever af henholdsvis bundplanter og smådyr. Toppet- og stor skallesluger, der begge primært lever af fisk, påvirkes også negativt (Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2011).

Der er offentlig adgang til hele Nørskov Vig, hvilket har resulteret i intensiv færdsel med hundeluftning i området til gene for flere af fokusarterne. Årsagen til tilbagegangen for ynglebestanden af dværgterne er formentlig den stærkt øgede rekreative udnyttelse af artens ynglelokaliteter med deraf følgende forstyrrelser af de ynglende fugle (Pihl m.fl. 2003). Som resultat yngler dværgterne ikke længere i Nørskov Vig vildtreservat (Lund 2007).

For strandengene udgør tilgroning af græsser og høje urter en trussel. Hovedparten af engene er domineret af høj vegetation, som gradvis vil udkonkurrere de lavtvoksende arter, som karakteriserer naturtypen. Tilgroning af tidligere afgræssede engarealer m.v. er en stor trussel mod en lang række fuglearter, først og fremmest fouragerende lysbuget knortegås og ynglende klyde (Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2011).

Bestande af mink og ræv udgør en trussel i fuglenes yngletid i form af prædation på æg og unger (Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg 2007, Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 40 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	2	3	2	7	Næringsstoffer fra landbrug
Forstyrrelse	3	1	2	6	Færdsel, hundeluftning
Tilgroning	2	1	2	5	
Problematiske, hjemmehørende arter	1	1	1	3	Ræv
Invasive arter	3	1	1	5	Mink
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Der bør skabes forbedrede forhold for dværgterne på strandene i vildtreservatet i Nørskov Vig. På en strækning på 400 m fra færgelejet og nordpå på vestkysten af Venø bør der indføres forbud mod færdsel på stranden i perioden 1. maj til 15. juli. Befolkningen skal tillige gøres opmærksom på årsagen til forbuddet fx ved skiltning med oplysninger om dværgterner (Lund 2007). Fouragerings-, raste og overnatningspladser i Venø Bugt og Venø Sund for hvinand og toppet skallesluger bør sikres mod forstyrrelse især i perioden fra sidst i juni til sidst i oktober, hvor flere af de nævnte arter fælder svingfjerene og derfor i en periode ikke kan flyve. For lysbuget knortegås og stor skallesluger gælder beskyttelsesbehovet primært i vinter- og forårsmånederne (Naturstyrelsen 2011). Bekæmpelse af ræve og mink vil højne ynglesuccessen for de jordrugende fugle (Lund 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 40 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	8	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

- Grooss, J., M. Laursen, J. Deding, B. Jensen, F. Larsen, E.M. Platz, F. Andersen, S.Å. Bendtsen & M. Pécseli 2005: NOVANA. Marin overvågning 2004-2009. Vandmiljø i Limfjorden 2004. - Limfjordsovervågningen.
- Lund, T. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007. Område nr. 55 Venø og Venø Sund. - DOF Nordjylland, upubl.
- Muslingeudvalget. 2004: Muslingeudvalget. Rapport. II Beskrivende afsnit samt bilag. - Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.
- Naturstyrelsen 2010: Natura 2000-plan 2010-2015. Venø og Venø Sund. Natura 2000-område nr. 62. Habitatområde H55. Fuglebeskyttelsesområde F40. - Miljøministeriet.
- Viborg Amt og Miljøcenter Aalborg. 2007: Natura 2000-basisanalyse. Venø og Venø Sund. - Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Karen Bentsen, Birgit Bomholt, Ingerid Elmquist, Berit Foulum, Sonja Høyer, Inger Jensen, Svend Åge Knudsen, Poul Krag, Per Løvig, Ingrid Madsen, Peter Møller, Nina Juul Nielsen, Leif Novrup, Maja Pedersen, Peder J. Pedersen (lokalitetskontakt 2003-), Karsten Rendbæk, Henrik Rähr, Henning Rose Sørensen

IBA nr. 41, Stadil & Vest Stadil Fjorde

Kommune: Ringkøbing-Skjern.

Areal: 69,03 km²

Ejer: Stats- og privatejet.

Naturtyper: Hav/fjord (45 %), agerland (45 %), mose/eng (7 %), strand/klit (2 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Hindø i Stadil Fjord samt Vest Stadil Fjord og Husby Klit er fredet.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 41 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Rørdrum</i>	EU 2005	12	Ikke fastsat	-	-	3-4	7	6 (5-12)	7 (6-10)	3 (2-5)
<i>Rørhøg</i>	EU 1983	1	Ikke fastsat	0-2	2	2-4	3-4	3 (1-5)	2 (1-4)	2 (1-3)
<i>Plettet rørvagtel</i>	EU 2005	2	Ikke fastsat	1	-	11-13	1	2 (1-2)	1 (0-3)	0 (0-0)
<i>Sortterne</i>	EU 1983	2-3	Ikke fastsat	0	2-3	2-3	0-7	0 (0-8)	5 (1-8)	3 (0-11)
<i>Blåhals</i>	DOF 2014	Ikke relevant		0	0	0	0	0 (0-0)	1 (0-1)	2 (0-5)

Væsentlige fejlkilder

Manglende data for rørdrum før 1982, men arten har formentlig reelt været fraværende. Manglende data for plettet rørvagtel 1978-81. Nogle af de 11 (reelt 10-12) par sortterner, der i 2010 blev registreret som ynglende, har sandsynligvis reelt ynglet ved Husby Sø uden for IBA'en (Eskildsen & Vikstrøm 2011).

Aktuel tilstand for ynglefugle

Alle fem ynglende fokuserter er i projektperioden registreret i antal mindst eller næsten på højde med de højeste antal i tidligere perioder og/eller med måltallene. Plettet rørvagtel har ganske vist i en tidligere periode optrådt med hele 11-13 spillende fugle, men dette høje antal blev kun registreret et enkelt år (1983) og indgår ikke i bedømmelsen. Samlet set bedømmes tilstanden for de ynglende fokuserter som tilfredsstillende.

Ynglende fokuserter, som DOF ønsker tilføjet kvalifikations- og/eller udpegningsgrundlaget

Blåhals: Arten har ynglet på lokaliteten i en tiårig periode, aktuelt med >1 % af landsbestanden på 286 par (Lange 2012) og bør således optages på EU-udpegningsgrundlaget.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokuserter
Hvidbrystet præstekrave, engryle, brushane, stor kobbersneppe.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 41 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Pibesvane	EU 1983, IBA 2000	1000, 1000	1000	1056	1000	1680	1800	503 (150-1300)	73 (53-156)	37 (22-200)
Sangsvane	EU 1983	500	500	250	500	206	367	436 (200-947)	503 (396-885)	492 (228-684)
Kortnæbbet gås	EU 1983, IBA 2000	15 000, 11 100	15 000	12 000	20 000	18 000	18 500	13 500 (11 200-27 000)	10 000 (7 700-12 000)	7150 ¹ (6 625-10 000)
Grågås	EU 2005	4101	Ikke fastsat	80	500	782	3800	2727 ² (1810-4101)	3484 (2500-5026)	2903 (1500-3780)
Bramgås	EU 2005	2222 Ikke fastsat		3	10	150	1100	2500 (900-5000)	9500 (4890-15 000)	11 985 (8000-18 000)
Krikand	EU 1983	5000	5000	1100	5000	420	710	5849 ² (1579-9522)	3290 (2800-4725)	2559 (1330-8400)
Spidsand	EU 1983	11 000	11 000	11 000	11 000	1023	1120	414 ² (50-812)	110 (52-384)	150 (125-200)
Skeand	EU 1983	300	300	-	300	50	30	130 ² (57-216)	80 (67-105)	123 (25-250)
Pomeransfugl	EU 2005	87	Ikke fastsat	-	7	6	1	45 (15-87)	50 (23-65)	55 (17-85)
Hjejle	EU 2012	6770	Ikke relevant	1500	2000	2500	3018	4000 (2050-7000)	8050 (5950-12 000)	9240 (5000-20 000)

Noter: ¹Inkl. 2013. ²Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006).

Væsentlige fejlkilder

Manglende data for skeand og pomeransfugl før 1982.

Aktuel tilstand for rastefugle

For pibesvane og spidsand har maksimumstallene i projektperioden ligget væsentligt under såvel tidligere maksimumstal, målene i Natura 2000-planen samt IBA-kvalifikations- og EU-udpegningstallene. De er heller ikke nået op på 1 %-kriteriet på hhv. 220 og 600 individer. Lokalitetens tilstand for disse arter vurderes derfor som utilfredsstillende.

For kortnæbbet gås har maksimumstal i projektperioden ganske vist ikke nået hverken EU-udpegningstallet eller målet i Natura 2000-planen, begge på 15 000 individer, men de har til gengæld opfyldt IBA-kvalifikationstallet på 11 100 individer og langt oversteget 1 %-kriteriet på 630 individer. Tilstanden vurderes derfor som tilfredsstillende for denne art.

For skeand har maksimumstal i projektperioden heller ikke nået hverken EU-udpegningstallet på 300 eller 1 %-kriteriet på 400 individer. Til gengæld har maksimumstallet i den sidste del af projektperioden (250) været næsten på højde med de nævnte 300, som desuden er det højeste maksimumstal, der overhovedet er registreret på lokaliteten. Tilstanden vurderes derfor som tilfredsstillende for skeand.

For de øvrige seks rastende fokusarter har maksimumstal i projektperioden ligget næsten på højde med, eller de har langt oversteget såvel måltal som tidligere maksimumstal, hvilket vurderes som tilfredsstillende.

Pga. den tilfredsstillende tilstand for otte ud af ti rastende fokusarter bedømmes lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter samlet set som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Næringsstofbelastning fra omkringliggende landbrug udgør en trussel mod bundfloraen, hvilket påvirker fødegrundlaget for flere fuglearter (Vejle & Århus Amter og Miljøcenter Århus 2007). Tilgroning med tagrør er en trussel mod ynglepladser for arter som sortterne. Sortterne trues endvidere af prædation fra mink (Naturstyrelsen 2011). Området er udsat for dræning og regulering af vandstanden, hvilket har en negativ påvirkning på arter som rørdrum (Ringkøbing Amt og Miljøcenter Ringkøbing 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 41 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	1	2	2	5	Næringsstofbelastning fra landbrug
Tilgroning	2	1	2	5	
Invasive arter	2	2	1	5	Mink
Vandstandsændring	2	1	2	5	Dræning
Totalt	-1				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Øget afgræsning af engarealer samt etablering af flere fladvande vil have en gunstig effekt for områdets engfugle (Naturstyrelsen 2011). Afgræsning skal foretages således, at kreaturerne afgræsser helt ud til vandkanten, hvorved at der opstår pander og loer med insekter og smådyr, hvilket gør området ideelt til fouragering for vadefugle og sortterne (Hansen 2007). Øget høslæt eller rørhøst samt etablering af flere græsningsarealer og fjernelse af krat, tagrør, bjørneklo m.m. vil ligeledes modvirke tilgroning.

Vandstandsregulering (hævning, sænkning eller ændret vandstandscyklus) vil kunne forhindre udtørring af områderne og hermed sikre bedre forhold og yngleområder for flere arter. Dette gælder dog ikke områderne Mellemdyb og Nørredyb, der begge er blevet naturgenoprettet i projektperioden.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 41 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	3	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	8	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Hansen, L. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Område nr. 66 Stadil og Vest Stadil fjerne (F41+H59). – DOF Vestjylland, upubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Stadil og Vest Stadil Fjord. Natura2000-område nr. 66. Habitatområde H59. Fuglebeskyttelses-område F41. – Miljøministeriet.

Ringkøbing Amt og Miljøcenter Ringkøbing 2007: Natura-2000-basisanalyse, H59 Stadil og Vest Stadil Fjord. – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Hanne Albertsen, Jens Ballegaard (lokalitetskontakt 2005-), Viggo Brandt, Tommy Maul, Bjørn Møller, Nancy Vaaben Møller, Ulf Eschou Møller (lokalitetskontakt 2003-2005), Jonna Odgaard, Eigil Thomasen.

IBA nr. 42, Hedearealer i Sønder Feldborg Plantage

Kommune: Herning.

Areal: 1,20 km²

Ejer: Naturstyrelsen.

Naturtyper: Nåleskov (67 %), hede (28 %), ferskvand (6 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Hedearealer i Sønder Feldborg Plantage er sammenfaldende med EU-habitatområde nr. 56, Sønder Feldborg Plantage.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 42 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Tinksmed	EU1983	4	Ikke fastsat	-	-	4	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)

Væsentlige fejlkilder

Manglende data før 1982.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Tinksmed ynglede på lokaliteten til og med 1986, men er ikke fundet ynglende siden. Arten træffes dog stadig i forårsperioden, hvor trækfugle jævnlige raster i området ultimo maj. Lokalitetens tilstand for den ynglende fokusart bedømmes som utilfredsstillende.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 42 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Sangsvane	DOF 2014	Ikke relevant		-	-	9	-	80 ¹ (77-82)	304 ² (150-650)	160 ¹ (146-174)

Noter: ¹Kun data for 2 år. ²Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

Generelt mangelfulde data.

Aktuel tilstand for rastefugle

Sangsvane har i hvert fald et enkelt år i projektperioden rastet med et maksimumsantal, der overstiger 1 %-kriteriet på 590 individer. Lokalitetens tilstand for rastefugle vurderes derfor foreløbig som tilfredsstillende.

Rastende fokuserter, som DOF ønsker tilføjet EU-udpegningsgrundlaget

Sangsvane: Arten opfylder tilsyneladende kriterierne for optagelse på EU-udpegningsgrundlaget, i det mindste i en del af vinterperioden, når Lillesø, svanernes overnatningsplads, ikke er frosset til (Østergaard 2007).

Aktuelle trusler

Uhensigtsmæssig hydrologi og tilgroning med vedplanter truer hedemosen, som var den primære ynglelokalitet for tinksmed. Den lave grundvandsstand skyldes sikkert blandt andet plantagedriften på arealet, hvor der er lagt flere dræn for at lette tilgangen til skovbeplantningen. Enkelte spredte grupper af nåletræ er etablerede rundt om i området. Fra disse og især fra de omgivne plantager sker der en del yderligere spredning af nåletræer ind i området (Hansen 2007, Ringkøbing Amt og Miljøcenter Ringkøbing 2007, Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 42 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandstandsændringer	2	2	3	7	Drængrøfter
Tilgroning	1	2	3	6	Nåletræer
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Det overordnede mål for området er at sikre forekomst af større lysåbne mose- og hedearealer med gunstige hydrologiske forhold, således at ynglebetingelserne for tinksmed er til stede. Således bør drænafløbet under grusvejen nord-vest for Lillesø stoppes. En fortsat kontinuerlig rydning af opvækst af nåletræer på heden og i hedemosen vil bidrage til at opnå såvel mere gunstige ynglebiotoper for tinksmed som rastelokaliteter for sangsvane. Et mindre skovareal, der gennemskar hedearealerne i området, er ryddet i 2008 (Hansen 2007, Ringkøbing Amt og Miljøcenter Ringkøbing 2007, Naturstyrelsen 2011).

Afdrift af produktionskov mellem Andesø og Lillesø samt tilbagetrækning af skovkanten fra moseområdet, så arealet med hedemose øges.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 42 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	8	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Sdr. Feldborg Plantage. Natura 2000-område nr. 63. Habitatområde H56. Fuglebeskyttelsesområde F42. – Miljøministeriet.

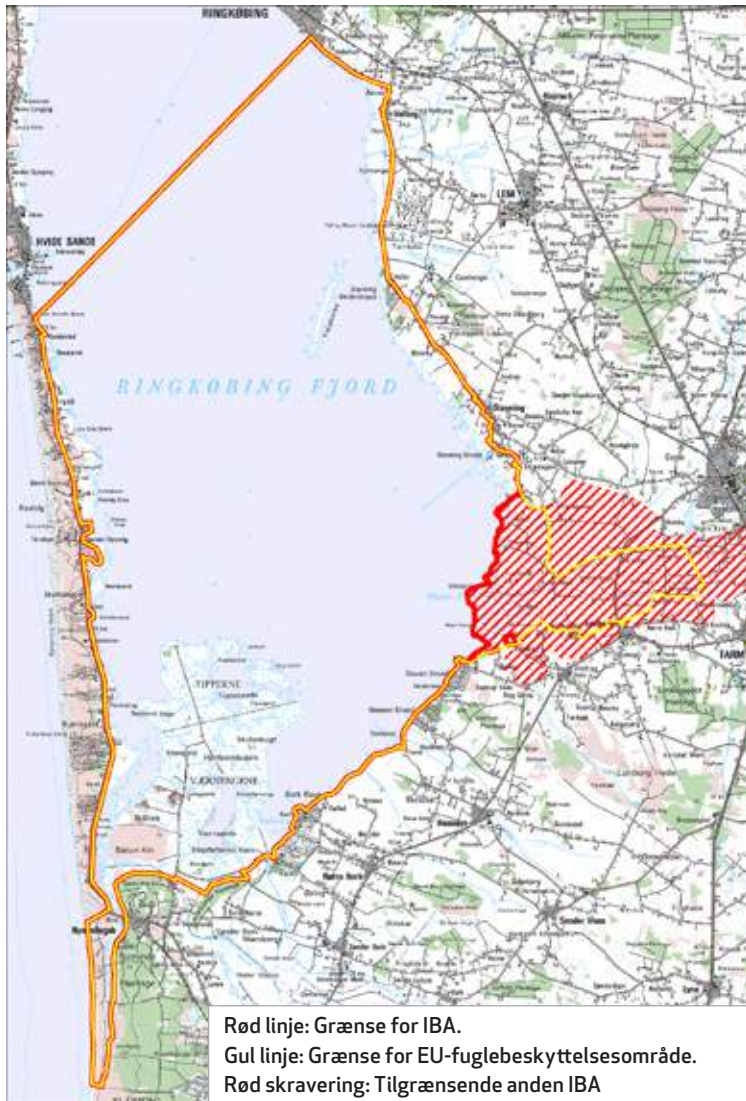
Ringkøbing Amt og Miljøcenter Ringkøbing 2007: Natura 2000-basisanalyse. Sønder Feldborg Plantage. – Miljøministeriet.

Østergaard, E. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Område nr. 63 Sønder Feldborg Plantage. – DOF Vestjylland, unpubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Egon Østergaard (lokalitetskontakt 2003-).

IBA nr. 43, Ringkøbing Fjord

Kommune: Ringkøbing-Skjern,
Varde.

Areal: 266,61 km²

Ejer: Staten og private.

Naturtyper: Brakvand (78 %), mose/eng (14 %), klit (2 %), rest (5 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). I 2006 blev fuglebeskyttelsesområdet udvidet med en del af IBA nr. 115, Skjern Å-dalen. Hele fjorden har været fredet siden 1985.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 43 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Skarv	IBA 2000	1000	Ikke relevant	0	0	95	2269	2559 (1715-2940)	2175 (1505-2631)	1165 (1061-1834)
Rørdrum	IBA 2000, EU 2005	10, 4	Ikke fastsat	1	4-8	7	12	4 (2-7)	5 (2-7)	3 (3-3)
Skestork	EU 2005	5	Ikke fastsat	0	0	0	0	0 (0-5)	11 (5-21)	31 (15-44)
Rørhøg	EU 1983	11	Ikke fastsat	3-5	11	14-16	17	9 (2-11)	4 (4-8)	4 (3-4)
Klyde	EU 1983, IBA 2000	335, 592-670	400	184	480	513	374	131 (78-198)	111 (80-207)	69 (48-129)
Engryle	EU 2005	81	250	36-50	70-77	181-200	200-250	81 (67-109)	60 (45-69)	29 (25-33)
Brushane	EU 2005	52	150	58-95	150-176	344	111-150	62 (45-95)	53 (11-60)	37 ¹ (20-53)
Stor kobbersneppe	IBA 2000	266-272	Ikke relevant	63-98	150-206	259	266-272	141 (113-178)	101 (95-106)	86 (71-103)
Storspove	DOF 2014		Ikke relevant	2	6	5	13-15	10 (7-10)	6 (3-11)	3 (3-9)
Rødben	IBA 2000	530	Ikke relevant	75-117	140-197	750-790	961	545 (422-637)	189 (139-394)	113 (74-142)
Splitterne	EU 1983, IBA 2000	900/1024	Ikke fastsat	1586	900	800	1536	206 (0-453)	1 (0-1191)	0 (0-0)
Fjordterne	EU 2005	9	Ikke fastsat	27	18	20	12	8 (3-10)	1 ² (0-5)	2 ³ (2-2)
Havterne	EU 2005	Ikke oplyst	100	194	102	104	121	19 (10-22)	14 (3-21)	3 (1-11)
Mosehornugle	EU 1983	6	Ikke fastsat	1	6	2	0	0 (0-1)	0 (0-1)	0 (0-0)

Note: 1Inkl. 2013. 2Kun data for 3 år. 3Kun data for 1 år.

Væsentlige fejlkilder

De laveste tal for rørhøg skyldes formentlig dårligere dækning i de pågældende år. Data for fjordterne er mangelfulde i projektperioden.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Elleve ud af 14 fokusarter er i projektperioden registreret med maksimumstal væsentligt lavere end tidligere perioders maksimums og/eller med måltallene. Som nævnt skyldes de laveste tal for rørhøg formentlig dårlig dækning, men samlet set er der næppe tvivl om at arten er gået betydeligt tilbage siden 1990'erne. Det samme gælder fjordterne trods dårlig dækning i projektperioden. Splitterne har i projektperioden ynglet med op til 1200 par, hvilket overstiger baggrundstallene for såvel EU-udpegnings- som IBA-kvalifikationsgrundlaget. Imidlertid ynglede arten kun i dette høje antal i projektperiodens første år, 2003, og bortset fra en gæsteoptræden i 2005 (med 400 par) har arten ikke ynglet siden. Splitternens forsvinden skal dog ses i lyset af at landsbestanden er stabil, og at arten generelt er kendt for ikke at være udpræget stedtro mht. placeringen af ynglekolonier.

De tre undtagelser fra tilbagegangen udgøres af skarv, skestork og storspove. Skarv har kun et enkelt år i projektperioden ynglet med et antal svarende til 90 % af det hidtil højeste, men medianerne overstiger IBA-kvalifikationsgrundlaget på 1000 par, især i første del af projektperioden. Desuden skyldes denne arts tilbagegang i de seneste år bekæmpelse, ikke naturforhold på lokaliteten. Storspove ynglede midt i 1990'erne med op til 13-15 par, og da projektperiodens maksimumstal på 11 par reelt dækker over 9-13 par (i 2005), er disse maksimumstal altså reelt på samme niveau.

Pga. tilbagegangen for 11 ud af 14 fokusarter bedømmes lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter som utilfredsstillende.

Ynglende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikationsgrundlaget

Storspove: Arten er i 2008 blevet globalt rødlistet, og da den i projektperioden regelmæssigt har ynglet på lokaliteten med >1 % af Danmarks samlede ynglebestand på ca. 400 par (Nyegaard & Willemoes 2010), opfylder den i dag BirdLife Internationals kriterier for at udløse IBA-kvalifikation for en lokalitet.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Urfugl, sandterne, sortterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 43 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Knopsvane	EU 1983	4300	4000 ¹	4258	7550	1521	1237	1116 ² (793-1520)	1357 (900-1800)	1500 (1293-1600)
Pibesvane	EU 1983, IBA 2000	1100, 1091	1200 ¹	1110	550	1233	1091	286 ² (61-690)	358 (137-710)	120 ³ (66-249)
Sangsvane	EU 1983	900	900 ¹	800	900	169	549	205 (5-350)	372 (140-910)	460 ³ (195-745)
Kortnæbbet gås	EU 1983, IBA 2000	15 000, 8000	15 000 ¹	8000	15 000	8200	8000	4375 (2000-7350)	5055 (2085-10 000)	17 000 ³ (10 000-25 945)
Grågås	EU 2005	1955	Ikke fastsat	150	649	3000	5153	1537 (817-2728)	1375 (1125-3602)	1357 (1178-5000)
Bramgås	EU 2005	5839	Ikke fastsat	65	209	920	2390	3520 (2250-7680)	10 600 (6300-30 000)	14 950 (12 000-19 050)
Mørkbuget kortegås	EU 1983	4000	4000 ¹	2500	4000	2300-2700	2024	1321 590 (381-1321)	808 (467-1200)	849 (557-1166)
Gravand	EU 1983	2000	2000 ¹	6000	2078	2500	1000	1319 934 (646-1319)	768 (500-1305)	1223 (353-1600)
Pibeand	EU 1983	30 000	30 000 ¹	17 500	28 526	18 542	30 000	5805 ² (4120-7969)	4857 (3574-13 609)	8040 (5013-10 171)
Krikand	EU 1983, IBA 2000	11 000 / 6900	11 000 ¹	11 000	17 500	23 000	6883	7616 ² (882-13 564)	2905 (2175-4016)	7889 (5005-9923)
Spidsand	EU 1983	18 000	18 000 ¹	18 000	7200	3577	2939	1520 ² (388-2886)	1264 (680-1581)	1377 (835-2293)
Skeand	EU 1983	1000	1000 ¹	1500	897	637	703	284 121 (64-284)	91 (35-143)	440 (135-633)
Hvinand	EU 1983	3200	3200 ¹	5500	3150	3098	1187	834 (425-1540)	1113 (600-1950)	485 ³ (100-1016)
Stor skallesluger	EU 1983	5000	5000 ¹	4000	7000 ⁴	6299	900	68 (35-1260)	167 (80-219)	100 ³ (85-300)
Havørn	EU 2012	9 ¹	Ikke relevant	1	2	2	2	1 (1-2)	3 (1-5)	4 (3-5)
Blå kærrhøg	EU 2012	40 ¹	Ikke relevant	10	21	15	19	12 (8-22)	19 (12-32)	14 (8-15)
Vandrefalk	EU 2005	2	Ikke fastsat	1	2-3	5	3	2 (2-3)	3 (2-4)	3 (3-4)
Blishøne	EU 1983	40 000	40 000 ¹	36 920	53 430 ⁵	6416	6756	220 (100-447)	2400 (1160-4200)	965 (13-3850)
Klyde	EU 2005	1467	1000 ¹	1000	2243	1277	1200	895 (705-1437)	1179 (263-2145)	793 (249-1279)
Hjejle	EU 2012	11 610 ¹	Ikke relevant	3600	5000	11 365	6500	5796 ² (4406-10 461)	6645 (3900-10 000)	11 800 (10 600-13 000)
Almindelig ryle	EU 2005	13 220	13 000 ¹	20 000	10 280	15 065	12 172	7884 ² (1696-13 220)	5555 (4414-8000)	5677 (2799-7820)
Lille kobbersneppe	IBA 2000, EU 2005	1000 / 2755	Ikke fastsat	5000	3518	1822	1000	668 (370-1921)	1016 (745-2755)	601 (511-1090)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	+	+	+	+	+	+	+

Noter: ¹Inkl. IBA nr. 115, Skjern Å-dalen. ²Gennemsnit for 1998-2003 (DMU 2006). ³Inkl. 2013. ⁴Alle i én væg uden for IBA'en og EU-fuglebeskyttelsesområdet. ⁵Heraf 36 920 inden for IBA'en og EU-fuglebeskyttelsesområdet

Væsentlige fejlkilder

Kun dele af fjorden er intensivt optalt; Tipperne har således været optalt intensivt 1973-1997. Indtil 1998 var de landbaserede optællinger af Havrvig Grund og Stavning Grund/Klægbanken fåtallige og sporadiske, men fra 1998 blev optællingerne af Tipperne ekstensiveret, mens der til gengæld blev etableret fast overvågning af de andre grunde (Clausen & Holm 2011).

Aktuel tilstand for rastefugle

13 ud af 23 fokusarter har i projektperioden optrådt med maksimumstal væsentligt lavere end grundlags-, mål- og tidligere maksimumstal, heraf hovedparten pga. fjordens stærkt forringede vandkvalitet (Meltofte & Clausen 2011). For almindelig ryle må andre årsager dog gøre sig gældende.

De resterende 10 fokusarter har opretholdt eller oversteget niveauet i forhold til grundlagstal mv. Det skal dog bemærkes, at lille kobbersneppe kun er nået op på et niveau svarende til 55-78 % af maksimumstallet for perioderne frem til 1981, men da artens maksimumstal i projektperioden er på niveau med eller overstiger såvel grundlaget for IBA-kvalifikation og EU-udpegning som 1 %-kriteriet på 1200 individer, vurderes lokalitetens tilstand alligevel som tilfredsstillende for arten. Kriteriet om 20 000 regelmæssigt rastende vandfugle er opfyldt i projektperioden.

Samlet set bedømmes tilstanden for de rastende fokusarter som utilfredsstillende.

Andre rastefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Mosehornugle.

Aktuelle trusler

Næringsbelastning af søer og vandløb pga. næringstilførsel fra oplandet er til skade for de planteædende fugle, idet bundfaunaens og -floraens sammensætning påvirkes (Naturstyrelsen 2011, Meltofte & Clausen 2011). I fjorden forekommer store udsving i saltholdigheden i vandet, hvilket kan have negative konsekvenser for vandplanternes udbredelse i fjorden og de ynglefugle, der stiller krav til forholdsvis lav saltholdighed på ynglepladserne (Hansen 2007, Meltofte & Clausen 2011).

Prædation fra ræv og mink er en trussel mod jordrugende skestork, vadefugle og terner. Rekreative aktiviteter og jagt kan virke forstyrrende på rastende svaner, gæs og ænder og er særlig kritisk i sensommeren, når flere arter ikke kan flyve grundet fældning (Naturstyrelsen 2011).

Dræning og grøftning udgør en trussel mod forekomsterne af strandenge, moser og ferske enge, der bruges som ynglepladser af mange af fuglearterne.

Lysåbne naturtyper trues af tilgroning med træer, buske, græsser og høje urter med ødelæggende virkning på levestederne for ynglefugle som klyde, engryle, brushane, splitterne, fjordterne og havterne (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 43 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	2	3	2	7	Næringstilførsel fra oplandet
Problematisk, hjemmehørende arter	2	1	2	5	Ræv
Invasive arter	2	1	2	5	Mink
Vandstandsændringer	2	1	1	4	Afvanding
Tilgroning	2	1	1	4	
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Vandkvaliteten skal forbedres, således at der kommer bedre sigtddybde og mere undervandsvegetation, der er anvendelig for de planteædende fugle (Hansen 2007). Dette kan ifølge Meltofte & Clausen (2011) kun opnås ved at reducere næringsstofftilførslen fra tilløbene til fjorden yderligere. Meltofte & Clausen anbefaler tillige, at vandstand og saltholdighed tilbageføres til forholdene i perioden 1987-95, både af hensyn til de ynglende engfugle og af hensyn til fjordens økologi. Bekæmpelse af mink, ræv ved brug af fælder og jagt ved anlagte kunstgrave skal mindske prædation på de jordrugende arter (Naturstyrelsen 2011).

Bedre engpleje i form af græsning, rørhøst og fjernelse af krat, tagrør, kæmpebjørneklo m.fl. på de vigtigste enge er nødvendigt af hensyn til især engryle, brushane, splitterne, fjordterne og havterne (Naturstyrelsen 2011).

Regulering og begrænsning af forstyrrelser, især i yngleperioderne. (Hansen 2007). Saltholdigheden i fjorden skal holdes stabil (Ringkøbing Amt 2001) og lidt lavere (Meltofte & Clausen 2011) af hensyn til de ynglende fugle og vegetationen i fjorden.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 43 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	1	
Totalt	5	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

- Amstrup, O. 2001: Overvågning af fugle på Tipperne 2001. – Nyhedsbrev fra DMU. Danmarks Miljøundersøgelser.
- Amstrup, O. & M. Bak 2007: Trækfugle på Tipperne 2007. – Danmarks Miljøundersøgelser.
- Amstrup, O. & M. Bak 2008: Tipperne og Ringkøbing Fjord er vigtige for overnattende vandfugle. - Danmarks Miljøundersøgelser.
- Amstrup, O, M. Bak & K. Laursen 2010: Rastefugle på Tipperne og ved Klægbanken, 2009. – Nyhedsbrev fra Danmarks Miljøundersøgelser.
- Amstrup, O, M. Bak & K. Laursen 2011: Rastefugle på Tipperne og ved Klægbanken, 2010. – Nyhedsbrev fra Danmarks Miljøundersøgelser.
- Amstrup, O, M. Bak & K. Laursen 2012: Rastefugle på Tipperne og øvrige Ringkøbing Fjord, 2011. - Nyhedsbrev fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.
- Amstrup, O., M. Bak & O. Thorup 2003: Overvågning af fugle på Tipperne og i Ringkøbing Fjord 2003. - Nyhedsbrev fra DMU. Danmarks Miljøundersøgelser.
- Amstrup, O. & O. Thorup 2002: Overvågning af fugle på Tipperne og i Ringkøbing Fjord 2002. - Nyhedsbrev fra DMU. Danmarks Miljøundersøgelser.
- Amstrup, O. & O. Thorup 2005: Overvågning af fugle på Tipperne og i Ringkøbing Fjord 2005. – Danmarks Miljøundersøgelser.
- Amstrup, O., M. Bak & K. Laursen 2013: Rastende trækfugle på Tipperne 2012. Notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.
- Hansen, L. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Område nr. 69 Ringkøbing fjord og Nymindestrømmen. H62, F43. - DOF Vestjylland, upubl.
- Meltofte, H. & P. Clausen 2011: Svømmefuglene på Tipperne 1929-2007. - Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 105: 1-120. DOF.
- Naturstyrelsen 2011: Natura2000-plan 2010-2015. Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen. Natura 2000-område nr. 69. Habitatområde H62. Fuglebeskyttelsesområde F43 – Miljøministeriet.
- Ringkøbing Amt 2001: Regionplan 2001: Forslag til Tillæg nr. 56, version 2. Ændring af saltholdighed og målsætning for Ringkøbing Fjord. – Ringkøbing Amt.
- Thorup, O. 2007: Ynglefugle på Tipperne 2007. – Danmarks Miljøundersøgelser.
- Thorup, O. 2008: Ynglefugle på Tipperne 2008. – Danmarks Miljøundersøgelser.
- Thorup, O., O. Amstrup & M. Bak 2004: Overvågning af fugle på Tipperne og i Ringkøbing Fjord 2004. - Nyhedsbrev fra DMU. Danmarks Miljøundersøgelser.
- Thorup, O. & K. Laursen 2009: Ynglefugle på Tipperne 2009. – Nyhedsbrev fra Danmarks Miljøundersøgelser.
- Thorup, O. & K. Laursen 2010: Ynglefugle på Tipperne 2010. – Nyhedsbrev fra Danmarks Miljøundersøgelser.
- Thorup, O. & K. Laursen 2011: Ynglefuglene på Tipperne 2011. - Nyhedsbrev fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.
- Thorup, O. & K. Laursen 2012: Ynglefugle på Tipperne 2012. - Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.
- Thorup, O. & K. Laursen 2013: Ynglefugle på Tipperne 2013. - Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Karl Erik Kristensen (lokalitetskontakt 2003-), Eigil Thomasen (lokalitetskontakt 2003-)

IBA nr. 44, Uldum Kær

Kommune: Hedensted.

Areal: 10,49 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Mose/eng (76 %), ferskvand (9,5 %) og skov/plantage (5 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Uldum Kær er sammenfaldende med EU-habitatområde nr. 66, Uldum Kær, Tørring Kær og Ølholm Kær.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 44 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Rørhøg</i>	EU 1983	1	Ikke fastsat	0	1	1	1	1 ¹ (1-1)	1 ¹ (1-1)	1 ¹ (1-1)
Isfugl	EU 1983	1	Ikke fastsat	0	1	0	0	1 ¹ (1-1)	1 ¹ (1-1)	0 (0-1)

I perioden 1983-2005 var også tinksmed på EU-udpegningsgrundlaget. *Kun data for 1-2 år.

Væsentlige fejlkilder

Generelt mangelfulde data for rørhøg og isfugl fra og med 1997.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Rørhøg synes at opretholde en lille, men fast forekomst, hvorimod isfugl næppe nogensinde har været fast ynglefugl, men blot ynglet mere eller mindre tilfældigt med et enkelt par. Det skyldes formentlig især, at fiskebestanden i Gudenåens øvre forløb er meget ringe (P.N. Nielsen, pers. medd. 2013).

Eftersom lokalitetens tilstand kun kan bedømmes for én ud af to fokuserter, vurderes det, at lokalitetens samlede tilstand for ynglende fokuserter ikke kan bedømmes.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokuserter

Engsnarre.

Aktuelle trusler

Prædation fra bl.a. ræve og mink udgør en trussel mod især den jordrugende rørhøg, idet prædatorerne æder fuglenes æg og unger (Vejle Amt og Miljøcenter Århus 2007, Naturstyrelsen 2011).

For rørhøg udgør tilgroning med vedplanter, især pil, en trussel (Vejle Amt & Miljøcenter Århus 2007, Naturstyrelsen 2011).

Vandløbene er mange steder regulerede, hvilket hæmmer deres naturlige fysiske variation og hermed dannelsen af egnede redelokaliteter for isfugl, som har behov for erosion af vandløbsbrinker (Naturstyrelsen 2011).

Områdets to skydebaner virker forstyrrende på ynglefuglene i området (Naturstyrelsen 2011, K. Willumsen, pers. medd. 2013).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 44 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Invasive arter	2	2	2	6	Mink
Tilgroning	2	1	2	5	Pil
Andet	2	1	2	5	Vandløbsregulering
Problematiske, hjemmehørende arter	2	1	2	4	Ræv
Forstyrrelse	1	1	1	3	Skydning
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Et naturgenopretningsprojekt er under udarbejdelse for Uldum Kær, Tørring Kær og Ølholm Kær. Projektet er startet af Vejle Amt og Tørring-Uldum Kommune og videreføres i regi af Hedensted Kommune. Et af målene med projektet er at skabe mere variationen i Gudenåen og dens tilløb. Sammen med reduceret vandløbsvedligeholdelse kan dette medvirke til at forbedre ynglemulighederne for isfugl (Vejle Amt & Miljøcenter Århus 2007, Naturstyrelsen 2011).

For at fastholde rørhøgen som ynglefugl bør det overvejes, hvorledes arten kan sikres fred i yngleperioden. Dette nødvendiggør, at forstyrrelser begrænses, og det vil derfor være ønskeligt, at skydebanerne nedlægges. (Vejle Amt & Miljøcenter Århus 2007, Naturstyrelsen 2011).

Især på engene er der behov for rydning af pileopvækst for at modvirke tilgroning af rørhøgens ynglesteder (Vejle Amt og Miljøcenter Århus 2007, Naturstyrelsen 2011).

Bekæmpelse af mink vil være relevant for at højne ynglesuccesen for den jordrugende rørhøg (Naturstyrelsen 2011).

Der er i forbindelse med indsatsplanlægningen i Natura 2000 igangsat organiseret minkfangst. Kommunen har således betalt nye fælder, og jagtforeningerne forestår opsætning og tømming af fælderne (P.N. Nielsen, pers. medd. 2013).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 44 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Naturstyrelsen 2007: Nyt liv i Uldum Kær. Formidling. – Miljøministeriet.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Uldum Kær, Tørring Kær og Ølholm Kær. Natura 2000-område nr. 77. Habitatområde H66. Fuglebeskyttelsesområde F44. – Miljøministeriet.

Vejle Amt og Miljøcenter Århus 2007: Natura 2000-basisanalyse. H66 F44 Uldum Kær, Tørring Kær og Ølholm Kær. – Vejle Amt & Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

John Jensen, Peder Nygaard Nielsen (lokalitetskontakt 2004-), Ronni Røjgaard, Kurt Willumsen.

IBA nr. 45, Skove langs nordsiden af Vejle Fjord

Kommune: Hedensted, Vejle.

Areal: 26,79 km²

Ejer: Naturstyrelsen og private.

Naturtyper: Skov (69 %), mose/eng (6 %), ferskvand (3 %), landbrug (22 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Tre mindre dele af lokaliteten er fredede, dog ikke de større skovområder. I Staksrode Skov er arealerne yderst mod kysten udlagt som urørt skov i henhold til naturskogsstrategien.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 45 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Hvepsevåge	EU1983	5-6	Ikke fastsat	2-3	5-6	-	1	1 ¹ (1-1)	1 ¹ (1-3)	1 (1-1)
Isfugl	EU1983	1	Ikke fastsat	-	1	1	0-1	1 ² (0-1)	3 ² (2-3)	-

¹Kun data for 4 år. ²Kun data for 1-2 år.

Væsentlige fejlkilder

Generelt mangelfulde data bortset fra perioden 1978-1981. De lave tal for hvepsevåge i projektperioden kan meget vel skyldes utilstrækkelig dækning. Generelt er registrering af ynglefugle i skov særdeles tidkrævende og fordrer en større caretakergruppe fungerende gennem en længere årrække, end det har været muligt her.

Stenhøj Strand i juli 2005. Foto: Erik Røjgaard

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Lokalitetens tilstand for ynglende fokusarter kan ikke bedømmes jf. ovenfor under fejlkilder.

Aktuelle trusler

Den intensive skovdrift i især de privatejede skove resulterer i dræning og skovhugst (Kaae 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 45 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Skovdrift	2	2	2	6	Jordbearbejdning, kørsel og fældning af ældre træer
Vandstandsændringer	2	2	2	6	Dræning
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Ekstensiveret skovdrift, genåbning af vandløb, vandstandshævning på lave arealer og et stop for udstykning af skovene mod nord vil være til fordel for hvepsevåge og isfugl (Vejle Amt, Miljøcenter Århus 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 45 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Kaae, T. 2007: Vedr. indspil til Natura 2000-idefasen: Område 45: Skove langs nordsiden af Vejle Fjord – DOF Sydøstjylland, unpubl.

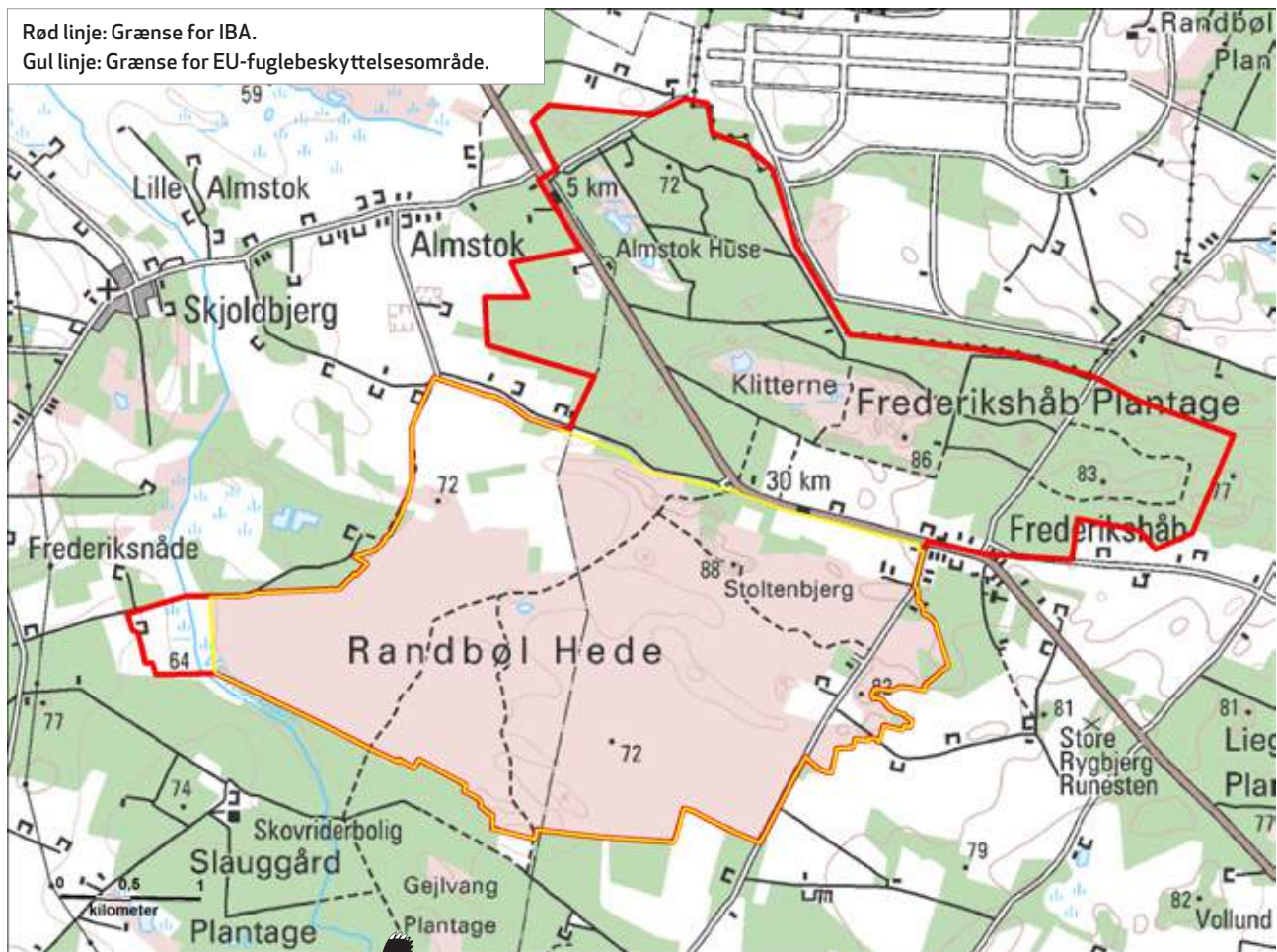
Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Skove langs nordsiden af Vejle Fjord. Natura 2000-område nr. 78. Habitatområde H67. Fuglebeskyttelsesområde F45 – Miljøministeriet.

Vejle Amt og Miljøcenter Århus 2007: Natura 2000-basisanalyse. H67. F45. Skove langs nordsiden af Vejle Fjord – Vejle Amt og Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Tommy Kaae, John Mikkelsen, Erik Røjgaard (lokalitetskontakt 2004-2008), Gert Glistrup Sørensen.

IBA nr. 46, Randbøl Hede

Kommune: Billund, Vejle.

Areal: 18,43 km²

Ejer: Naturstyrelsen.

Naturtyper: Skov (50 %), hede/eng (44 %), agerbrug (4 %), ferskvand (1 %), mose (1 %).

Beskyttelse: Godt halvdelen af lokaliteten er udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde nr. F46. Hele IBA'en er nogenlunde sammenfaldende med EU-habitatsområde nr. H71. Selve Randbøl Hede blev fredet i 1932.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides mod nordøst med den statsejede del af Frederikshåb Plantage, da der her findes betydelige forekomster af bilag 1-arterne natravn, hedelærke og rødrygget tornskade. Dele heraf er tillige udpeget som EU-habitatområde (R. Røjgaard, pers. medd. 2010).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 46 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Trane</i>	EU 2012	1	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-1)	1 (1-1)
<u>Tinksmed</u>	EU 1983	1-2	Ikke fastsat	2-4	1-2	2	0-1	0 (0-0)	0 (0-1)	0 (0-0)
<i>Natravn</i>	DOF 2014		Ikke relevant	1	2	3	7	2 (2-3)	3 (1-5)	6 (4-9)
<i>Hedelærke</i>	EU 2012	1	Ikke relevant	2	2	-	2	3 ² (2-8)	3 (1-4)	4 (0-5)
<i>Rødrygget tornskade</i>	EU 2012	4	Ikke relevant	-	-	-	1	2 ² (1-3)	1 ² (1-2)	13 (6-26)

¹Kun data for 2 år. ²Kun data for 3-4 år.

Væsentlige fejlkilder

De lavere tal for natravn og rødrygget tornskade før 2010 skyldes til en vis grad, at den statsejede del af Frederikshåb Plantage først blev inddraget i IBA'en dette år. For hedelærke og rødrygget tornskade er data generelt stærkt mangelfulde før 1992, for rødrygget tornskade tillige mangelfulde frem til og med 2008.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Bortset fra tinksmed, der sandsynligvis forsvandt allerede efter 1988, vurderes alle fokusarter at have forekommet på et tilfredsstillende niveau i projektperioden sammenlignet med tidligere. For natravn, hedelærke og rødrygget tornskade er den tilsyneladende fremgang i de senere år til dels betinget af mangelfulde data fra tidligere år, jf. ovenfor under fejlkilder, men det vurderes, at arterne i hvert fald ikke er gået tilbage.

Eftersom tinksmed er forsvundet allerede sidst i 1980'erne og derfor ikke bør tillægges betydning ved bedømmelsen af lokalitetens tilstand, bedømmes lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter som tilfredsstillende.

Traner på Randbøl Hede, april 2013. Foto: Ronni Røjgaard.

Ynglende fokuserter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Natravn: Arten er bilag 1-art, og da lokaliteten oppebærer en fast bestand, der udgør >1 % af Danmarks samlede ynglebestand på ca. 510 par (Nyegaard 2012), er kriteriet for at medtage arten på EU-udpegningsgrundlaget opfyldt.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokuserter

Urfugl.

Aktuelle trusler

Tilgroning med problematiske hjemmehørende arter som blåtop, bølget bunke og vedplanter reducerer og fragmenterer flere af naturtypernes udstrækning, idet arterne fortrænger den oprindelige hedevegetation. Især blåtop er en trussel mod tinksmedens levesteder (Naturstyrelsen 2011, R. Røjgaard, pers. medd. 2013).

Næringsstofbelastningen fra omkringliggende agerbrug har langt overskredet den lave ende af tålegrænseintervallet for kvælstof, hvilket er ødelæggende for de følsomme naturtyper. Tilgroningen som følge af næringsstofbelastningen af de naturligt næringsfattige naturtyper ændrer livsbetingelserne for de karakteristiske hedefugle (Brandt 2007).

Invasive arter som bjergfyr og glansbladet hæg udgør en trussel mod de hedemose, der tidligere udgjorde tinksmedens ynglepladser (Naturstyrelsen 2011, Røjgaard 2007).

Øget færdsel i hedeområdet, især i den nordlige del, kan blive til stor forstyrrelse for de ynglende arter. Caretakergruppen har dog haft en god dialog med Naturstyrelsens lokale forvaltningsenhed angående et nyt stiforløb (R. Røjgaard, pers. medd. 2013).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 46 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	3	2	7	Især blåtop
Vandstandsændringer	2	2	2	6	Dræning
Forstyrrelser	2	2	2	6	Færdsel
Invasive arter	2	1	2	5	Bjergfyr, glansbladet hæg
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Reduktion af næringsstoffertilførslen fra det omkringværende agerbrug kan ske ved mindre gødning og gyllespredning på markerne. Øget vegetationspleje i form af høslæt, græsning og rørhøst, fjernelse af krat, bekæmpelse af problematiske hjemmehørende arter og invasive arter er ønskelig. Desuden ønskes en bedre sammenhæng med andre naturarealer, dvs. mindre fragmentering (Røjgaard 2007).

Hævning af vandstanden i udvalgte hedemose- og søområder samt begrænsninger af eventuelle uhensigtsmæssige vandindvinding til markvanding vil være en fordel. Det samme gælder regulering af færdsel og andre aktiviteter i hedeområdet (Brandt 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 46 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Brandt, H. 2007: Idéfase vedrørende vand- og naturplaner 2007: EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 46 Randbøl Hede (Habitatområde nr. 71 og NATU-RA2000-område nr. 82). – DOF Sydvestjylland, upubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Randbøl Hede og klitter i Frederikshåb Plantage. Natura 2000-område nr. N82. Habitatområde H71. Fuglebeskyttelsesområde F46 – Miljøministeriet.

Nielsen, S. 2010: Tranen som ynglefugl i Midt- og Sydøstjylland 1997-2010. Upubl.

Røjgaard, R. 2007: Oversigt over trusler og forbedringstiltag på Randbøl hede. – DOF Sydøstjylland, upubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Allan Bech, Alex Sand Frich, Tommy Kaae (lokalitetskontakt 2004-2008), Sten Nielsen, Jørgen Pagh, Ronni Røjgaard (lokalitetskontakt 2008-), Boris Schönfeldt.

Randbøl Hede, IBA nr. 46. Foto: Kurt Rodahl Hoppe

IBA nr. 47, Lillebælt

Rød linje: Grænse for IBA.
Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.
Rød skravering: Tilgrænsende anden IBA

Kommune: Assens, Haderslev, Kolding, Middelfart.

Areal: 352,56 km²

Ejer: Staten og private.

Naturtyper: Hav (80 %), agerland (10 %), mose/eng (6 %), skov (3 %), ferskvand (1 %).

Beskyttelse: Hovedparten af lokaliteten er udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde nr. F47 og Ramsarområde nr. 15 og indgår desuden i EU-habitatområde H96. Der er oprettet vildtreservater med helt eller delvis adgangs- og jagtforbud i Gamborg Nor, Hejlsminde Nor, Nørremaj, Årø Kalv, Linderum og Bastholm med Småholmene.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides i nordvest med de nyligt naturgenoprettede Solkær Enge, som er ynglelokalitet for havørn og klyde (S. Nielsen, pers. medd.. 2007).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 47 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Havørn</i>	IBA 2000, EU 2005	1,1	Ikke fastsat	0	0	0	1	1 (1-2)	2 (2-3)	4 (3-4)
<i>Rørhøg</i>	EU 2005	3-4	Ikke fastsat	1-2	1	1	3-4	4 ¹ (3-4)	2 ¹ (2-2)	2 (2-5)
<i>Plettet rørvagtel</i>	EU 2005	0-1	3	1	-	-	1	1 ¹ (0-1)	1 ¹ (0-1)	2 ¹ (2-2)
<i>Engsnarre</i>	EU 2005	1	2	0	1	1	1	4 ¹ (4-4)	2 ² (1-2)	2 ¹ (2-2)
<i>Klyde</i>	EU 1983	50	50	62	56	36	19	6 ¹ (1-12)	5 (2-20)	12 (4-50)
<i>Brushane</i>	EU 2005	0-1	3	5-6	-	-	1	1 ¹ (0-1)	0 (0-0)	0 (0-0)
<i>Sorthovedet måge</i>	DOF 2014	Ikke relevant		0	0	0	0	0 (0-1)	0 (0-0)	1 (0-1)
<i>Fjordterne</i>	EU 1983	15	15	8	15	3	0	-	23 ¹ (15-30)	6 ¹ (5-6)
<i>Havterne</i>	EU 2005	100-119	400	287	221	360	173	39 (0-126)	102 (13-200)	42 (10-55)
<i>Dværgterne</i>	EU 1983	10	10	33	13	6	3	1 ¹ (0-1)	1 ² (0-4)	1 ¹ (0-2)
<i>Mosehornugle</i>	EU 1983	1	Ikke fastsat	0	1	0	1	1 ² (0-1)	0 (0-0)	1 (0-1)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Kun data for 3-4 år.

Væsentlige fejlkilder

Pga. lokalitetens store omfang og indhold af bl.a. en mængde svært tilgængelige småøer er datasættet kun komplet for havørn, sorthovedet måge og havterne. For klyde og mosehornugle mangler data for ret få år, men for rørhøg, plettet rørvagtel, engsnarre, brushane, fjordterne og dværgterne er der store huller i datasættet

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Otte ud af de 11 fokusarter har i projektperioden ynglet i antal på højde med eller højere end i tidligere perioder. Havterne og dværgterne er imidlertid gået meget tilbage, og brushane er nu helt forsvundet. Lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter vurderes derfor som utilfredsstillende.

Ynglende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Sorthovedet måge: Bilag 1-art, som siden 2001 regelmæssigt har ynglet med >1 % af landets samlede ynglebestand på 13-14 par (Nygaard 2012). Arten bør derfor optages på EU-udpegningsgrundlaget.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Engryle, stormmåge, splitterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 47 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Sangsvane</i>	EU 1983	1000	1000	100	1000	100	299	215 ² (30-466)	499 (368-1350)	360 ¹ (344-625)
<u>Bjergand</u>	EU 1983	40 000	40 000	20 000	40 000	12 000	3200	2000 (55-8000)	1088 (500-5701)	2700 ¹ (550-10 417)
<i>Ederfugl</i>	EU 1983, IBA 2000	40 000, 24 200	40 000	5000	40 000	89 700	29 931	9765 ² (40-22 025)	8960 (1400-36 867)	10 810 ¹ (9816-24 820)
<u>Hvinand</u>	EU 1983	5000	5000	2000	5000	1403	2400	567 ² (125-1268)	916 (588-1045)	675 ¹ (511-1020)
<u>Toppet skallesluger</u>	EU 1983	4500	4500	50	4500	575	461	198 ² (26-764)	293 (73-1270)	148 (112-412)
<i>Vandfugle generelt (minus måger)</i>	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	+	+	+	+	+	+	+

Noter: I perioden 1983-2005 var også troløse og fløjsand på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Inkl. 2013. ²Gennemsnit for 1998-2003 (DCE 2006).

Væsentlige fejlkilder

Manglen på regelmæssigt forekommende høje antal af hvinand skyldes formentlig mere manglende optælling end manglende forekomst (DCE 2012). Noget lignende gælder for toppet skallesluger, som lokaliteten især er vigtig for som rasteplass under forårs- og efterårstrækket, der ikke dækkes optimalt med NOVANA-programmets tællinger (DCE 2012).

Aktuel tilstand for rastefugle

Sangsvane og ederfugl har i projektperioden rastet i antal på højde med eller højere end i tidligere perioder. For ederfuglens vedkommende ses her bort fra et enkelt maksimumstal for en tidligere periode (89 700 i 1982-91), især fordi artens måltal er højst 40 000 individer, inkl. 1 %-kriteriet (9800 individer). Også kriteriet om 20.000 vandfugle er opfyldt i projektperioden. Bjergand, hvinand og toppet skallesluger har derimod rastet i relativt lave tal i projektperioden, hvilket for de to sidstnævnte arters vedkommende dog nok kan tilskrives manglende dækning, i hvert fald til en vis grad, jf. fejlkilder ovenfor. Desuden er lokaliteten for hvinand udelukkende udpeget som isvinterrefugium (Inst. f. Bioscience 2012), og da projektperioden ikke har indeholdt nogen isvintre (DMI 2014, <http://www.dmi.dk/nyheder/arkiv/nyheder-2014/01/isvinteren-er-langt-vaek/>), kan lokalitetens tilstand for denne art reelt ikke bedømmes. Pga. den uomtvistelige tilbagegang for bjergand vurderes tilstanden for de rastende fokusarter imidlertid samlet set som utilfredsstillende.

Andre rastefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Grågås, spidsand.

Aktuelle trusler

Næringsstofbelastning fra det omgivende agerbrug truer strandenge og moser. Næringsbelastningen øger desuden planktonproduktionen i selve Lillebælt, hvilket bortskygger andre planter og ændrer bundfaunaens sammensætning. Disse ændringer i fødegrundlaget udgør en trussel mod sangsvane, toppet skallesluger, klyde og terner. I tilfælde af iltvind påvirkes yderligere bjergand og ederfugl negativt. Faunaen i de marine områder trues desuden af pesticider og andre miljøfarlige stoffer, der tilføres fra spildevand, agerbrug, havbrug og skibsfart mm. (Naturstyrelsen 2011). Tilgroning truer strandenge og lagunesøer, hvilket reducerer ynglemulighederne for klyde, brushane, terner og mosehornugle. Opretholdelse af inddæmning, afvanding, dræning og grøftning udgør en trussel mod ynglefuglene plettet

rørvagtel, klyde, brushane og mosehornugle, idet halvdelen af strandengene og moserne udtørres i sommerperioden (Naturstyrelsen 2011).

Fiskeri med bundslæbende redskaber ødelægger bundfloraen og -faunaen og er en trussel mod sandbanker og bugter, der udgør rasteplasser for bjergand, ederfugl, hvinand og toppet skallesluger. Kystfuglene trues yderligere af prædation af ræv (Naturstyrelsen 2011).

Bebyggelse med sommerhuse på Årø meget tæt på vådområderne udgør en trussel og forstyrrer de ynglende fugle. Færdsel og rekreative aktiviteter i form af bl.a. sejlads er til stor forstyrrelse for ynglefuglene på kysterne (Naturstyrelsen 2011). Løse hunde og surfere er især et problem i yngletiden (Fyns Amt 2006).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 47 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	2	3	1	6	Næringsstof- og pesticidtilførsel fra landbrug
Tilgroning	2	1	2	5	
Forstyrrelse	2	1	2	5	Færdsel, sejlads, hundeluftning mm.
Infrastruktur	2	1	1	4	Nye sommerhuse
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Græsning og høslæt er nødvendigt for at komme tilgroningen til livs (Fyns Amt 2006).

Næringsstofbelastningen kan mindskes ved bl.a. at udlægge flere vådområder ved tilløbene til Lillebælt, hvorved der vil genskabes våde enge, røsumpe og søer (Nielsen m.fl. 2007).

Der bør ske en begrænsning af sejlads, især i yngleområderne i yngletiden. Færdselsbegrænsning for gående og kørende samt organiserede arrangementer skal sikre ro i skovområder, hvor havørnen holder til.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 47 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Fyns Amt 2006: Natura 2000 basisanalyse. Habitatområde H96, EF-Fuglebeskyttelsesområde 47. Lillebælt – Natur- og vandmiljøafdelingen, Fyns Amt.

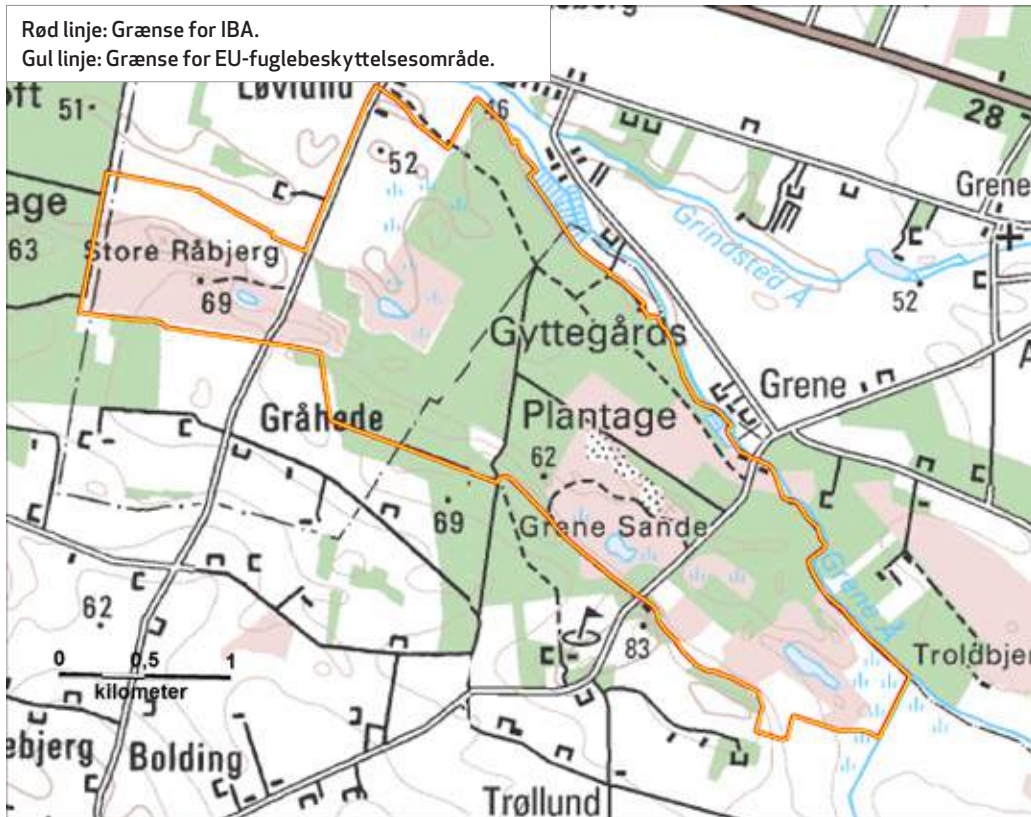
Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Lillebælt. Natura 2000-område nr. 112. Habitatområde H96. Fuglebeskyttelsesområde F47 – Miljøministeriet.

Nielsen, S., E. Jensen & M. Jensen 2007: IBA oversigt med manglende trusler og forbedringer. – DOF, upubl..

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Elisabeth Bech, Helle Regitze Boesen, Flemming Byskov, Jens Bækkelund, Kurt Bredal Christensen, Mogens Erbs, Lars Lindskog Christiansen, Kell Grønberg, Jørgen Kristian Halse, [Michael Højgård Hansen \(lokalitetskontakt 2006-2009\)](#), [Morten Bentzon Hansen \(lokalitetskontakt Hejlsminde Nor 2004-2008\)](#), Kirsten Holm, [Kurt G. Holm \(lokalitetskontakt 2009-\)](#), Peter Hvenegaard, [Egon Jensen \(lokalitetskontakt 2007-\)](#), Michael Mosebo Jensen, Niels Jørgen Jensen, Søren Peter Jensen, [Kurt Due Johansen \(lokalitetskontakt 2004-2006\)](#), John Jørstrøm, Anne Marie Kirk, Dieter Maaszen, Eske Morthensen, [Sten Nielsen \(lokalitetskontakt Solkær Enge 2007-\)](#), Susanne Overgaard Petersen, Edda Riiser, Birthe Rise, Birte Sørensen, Erling Sørensen, Jørn Vinter Sørensen, [Per Damsgaard Sørensen \(lokalitetskontakt 2006\)](#), Mogens Thomsen.

IBA nr. 48, Hedearealer ved Store Råbjerg

Kommune: Billund.

Areal: 6,23 km²

Ejer: Private og staten.

Naturtyper: Hede (32 %), skov (24 %), agerland (24 %), mose/eng (20 %).

Beskyttelse: EU-fuglebeskyttelsesområde 48. EU-habitatområde H74. Grene Sande og heden ved Store Råbjerg er fredet siden 1969.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 48 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Trane</i>	EU 2012	1	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	1 (0-1)
<u>Tinksmed</u>	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	1	0-1	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
<i>Natravn</i>	EU 2005	5	Ikke fastsat	-	1	-	0	0 (0-0)	3 (0-6)	1 (0-3)
<i>Hedelærke</i>	EU 2012	5	Ikke relevant	1	2	-	0	0 (0-0)	0 (0-3)	1 (1-4)
<i>Rødrygget tornskade</i>	EU 2012	6	Ikke relevant	1	4-5	-	0	0 (0-0)	2 (0-4)	1 (0-4)

Væsentlige fejlkilder

For natravn, hedelærke og rødrygget tornskade mangler data for perioden 1982-1991, for natravn tillige for perioden 1960-1977. For de samme tre arter vurderes det desuden, at en stor andel af de lave tal inkl. 0-registreringer skyldes mangelfuld dækning.

Aktuel tilstand for ynglende fokuserter

Bortset fra tinksmed, der sandsynligvis forsvandt allerede sidst i 1970'erne, vurderes alle fokuserter at have forekommet på et tilfredsstillende niveau i projektperioden sammenlignet med tidligere. For natravn, hedelærke og rødrygget tornskade er den tilsyneladende fremgang i de senere år til dels betinget af mangelfulde data fra tidligere år, jf. ovenfor under fejlkilder, men det vurderes, at arterne i hvert fald ikke er gået tilbage.

Tinksmed er forsvundet allerede sidst i 1970'erne og tillægges derfor ikke betydning ved bedømmelsen af lokalitetens tilstand; lokalitetens tilstand for de ynglende fokuserter bedømmes således som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

I stort set hele området er der anlagt vandrestier og ridestier, der er til forstyrrelse for ynglefuglene. Især omkring Store Råbjerg er der meget færdsel, og området er desuden et yndet hundeluftningsområde (Brandt 2007). En øget tilgængelighed og etablering af stier i hedeområderne kan have en negativ effekt på tinksmedens muligheder for at genindvandre til området (Ribe Amt & Billund Kommune 2007).

Næringsstofbelastning fra luftbåret kvælstof udgør en trussel mod hængesække, tørvelavninger og tørvemoser (Naturstyrelsen 2011). Næringsstofbelastningen er især højt i skovkanter og overgangszoner (Ribe Amt & Billund Kommune 2007). Tilgroning med græsser og bjergfyr, der gavnes af næringsbelastningen, er en trussel mod hedearealet (Naturstyrelsen 2011).

Dræning og grøftning udgør en trussel mod de fugtige naturtyper og for tinksmedens potentielle tilstedeværelse (Naturstyrelsen 2011). Afvanding af arealer fremskynder endvidere tilgroningen af området (Ribe Amt & Billund Kommune 2007). Intensiv skovdrift, hvor der fjernes dødt træ, foretages jordbearbejdning eller kørsel i skovbunden har en ødelæggende virkning på naturtyperne (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 48 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	2	3	2	7	Færdsel, ridning, hundeluftning
Tilgroning	2	2	2	6	
Invasive arter	2	2	2	6	Bjergfyr
Vandstandsændringer	2	1	1	4	
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Hederne skal ryddes for uønsket vegetation, især på de privatejede dele ved Store Råbjerg (Brandt 2007). Rydning af uønsket opvækst af buske og træer er et vigtigt led i bevaringen af heder og moser, men set i forhold til natravns krav til levesteder i beskyttelsesområdet har tilgroning en forbedrende effekt for arten (Ribe Amt & Billund Kommune 2007). Øget græsning/høslæt vil dog mindske tilgroning og truslen mod de lysåbne naturtyper fra de invasive arter og næringsstoffbelastningen.

Gødskning og gyllespredning på de omkringliggende agerjorder skal stoppes eller mindskes i nærheden af de næringsstoffølsomme naturtyper. Den intensive udnyttelse af agerjorderne forstyrrer bl.a. den naturlige tilstand af plantesamfundene på hederne og bør begrænses (Brandt 2007). Hold, fodring og udsætning af fasaner og gråænder skal bringes til ophør. Ligeledes bør færdsel på hederne og de følsomme vådområder reguleres eller bringes til ophør (Brandt 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 48 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Brandt, H. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007. EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 48. Hedeområder ved Store Råbjerg (Habitatområde nr. 74 og Natura2000-område nr. 85) –DOF Sydvestjylland, upubl.

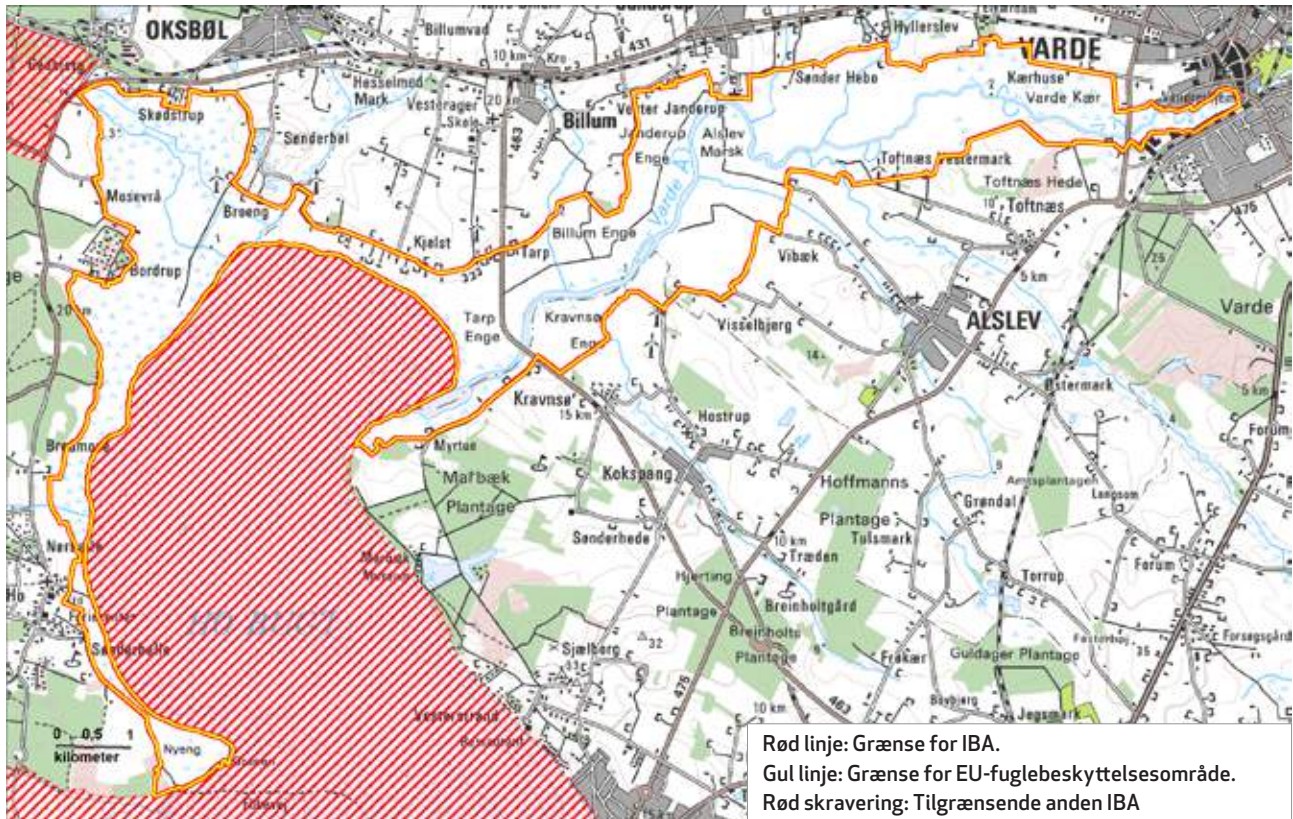
Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Hedeområder ved St. Råbjerg. Natura 2000-område nr. N85. Habitatområde H74. Fuglebeskyttelsesområde F48 – Miljøministeriet.

Ribe Amt & Billund Kommune 2007: Natura 2000-Basisanalyse. Habitatområde nr. H74 Hedeområder ved Store Råbjerg. Fuglebeskyttelsesområde nr. F48 Hedeområder ved Store Råbjerg – Miljøministeriet. Skov- og Naturstyrelsen.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Michael Gammelholm Jensen, Merete Kanstrup, Jens Rye Larsen, Kim Mogensen, Søren Peder Nielsen, Jan Sørensen (lokalitetskontakt (2004-)).

IBA nr. 49, Ho Bugt Enge & Varde Ådal

Kommune: Esbjerg, Varde (primært).

Areal: 27,11 km²

Ejer: Primært private og Forsvaret. Mindre dele ejes af Esbjerg og Varde Kommuner.

Naturtyper: Eng (95 %), agerland (5 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 49 og som EU-habitatområde nr. 78, Vadehavet.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 49 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Hedehøg</i>	EU 2005	3	3	0	0-1	2-3	5-6	3 (2-5)	0 (0-4)	0 (0-0)
<i>Engsnarre</i>	EU 2005	11	11	6-8	0-3	-	0	1 ¹ (0-4)	0 (0-11)	0 (0-0)
<i>Blåhals</i>	EU 2005	6	6	0	0	0	0	1 (0-6)	15 (3-17)	13 (9-28)

Noter: I perioden 2005-2012 var også blå kærhøg på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

For engsnarre mangler data for 1982-1991 samt for 1999-2000.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Både hedehøg og engsnarre er i de første år af projektperioden (2003-2005) registreret i antal på højde med eller højere end tidligere perioders antal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for disse arter kunne på dette tidspunkt bedømmes som tilfredsstillende. For begge arters vedkommende gælder det dog, at de derefter ikke har været regelmæssigt ynglende. Blåhals har siden indvandringen i 1998 været i stærk fremgang på lokaliteten, hvis tilstand for arten derfor vurderes som tilfredsstillende.

Eftersom to af de tre fokusarter er forsvundet allerede i begyndelsen af projektperioden, bedømmes lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter samlet set som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Brushane, stor kobbersnepe.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 49 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Klyde	EU 1983, IBA 2000	300, 2000	300	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
Lille kobbersneppe	IBA 2000	1500	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	-	-	-	-	-	-	-

Væsentlige fejlkilder

Klyde og lille kobbersneppe er begge optaget på IBA-kvalifikationsgrundlaget og klyde desuden på EU-udpegningsgrundlaget, hvilket begge dele er fejlagtigt, da der ikke raster vandfugle i engene, men kun i den nordlige del af Ho Bugt, altså i selve Vadehavet, IBA nr. 57 (Johansen 2007). Det samme gælder IBA-kriteriet om 20 000 rastende vandfugle. Den lokalitetsansvarlige caretaker har således aldrig set lille kobbersneppe på engene, ligesom han oplyser, at kun enkelte gange står der 5-10 klyder i Kjelst Enge. De rastende vadefugle står ganske vist oppe i bunden af Ho Bugt, som grænser op til IBA nr. 49, men fuglene kommer aldrig op i selve IBA nr. 49 (M. Johansen, pers. medd. 2007).

Aktuel tilstand for rastefugle

Se ovenfor under fejlkilder.

Aktuelle trusler

Fra Varde Ås opland tilføres næringsstoffer fra agerbrug, dambrug, renseanlæg, industri og bebyggelse til åen og Vadehavet, og da store dele af Varde Ådal oversvømmes ved ekstraordinært store højvander, fremmer det væksten af næringsstofbegunstigede arter og truer engarealerne med tilgroning (Sønderjyllands Amt & Ribe Amt 2006). Tilgroning og et relativt højt vegetationsdække i dele af beskyttelsesområdet reducerer arealet af eng, der er velegnet som levested for engfugle, og herved fragmenteres de små bestande af engfugle (Naturstyrelsen 2011). Et højt gødskningsniveau er sammen med den luftbårne kvælstofbelastning en trussel mod levestederne for bl.a. engsnarre. Arten trues endvidere af de anvendte pesticider og plantebeskyttelsesmidler i agerbruget (Naturstyrelsen 2011).

Afvanding af området udgør en trussel mod de fugtige naturtyper og dermed levestederne for bl.a. engsnarre. Ydermere er intensiv drift af græs- og strandengsarealer en trussel mod bl.a. engsnarre (Naturstyrelsen 2011).

Med henblik på at få begrænset gødsningen af de lavtliggende enge og strandenge, at få en mere moderat afvanding af engene og at gøre driften mere ekstensiv, etableredes projektet 'Operation Engsnarre' i årene 1998-2002. Projektet blev baseret på 20-årige driftsaftaler og næsten 2000 ha i Varde Ådal og engene ved Ho Bugt kom med i ordningen. På trods af ekstensivering fortsatte slåningen af græs til tørring på hovedparten af projektarealerne, og kun mindre dele af projektområdet bliver i dag afgræsset af kreaturer. Overvågning har vist, at den fortsatte 'industrialiserede' slåning af græsset i engene ikke har givet den variation og mangfoldighed, som formentlig ville kunne have forbedret forholdene for engsnarren - og andre engfugle - betydeligt (J. Frikke, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 49 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Ændringer i landbrugsdrift	2	3	3	8	Intensiveret græsdrift
Tilgroning	2	3	2	7	Manglende græsning
Vandstandsændringer	2	2	2	6	Dræning
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Øget vegetationspleje i form af græsning og/eller sene høslæt er nødvendigt, gerne i en kombination og/eller vekseldrift. (Brandt 2007, J. Frikke, pers. medd 2014).

Ekstensivering af landbrugsdriften og yderligere forbedringer af hydrologien er nødvendig, hvis kvælstofbelastningen skal nedbringes og engarealerne skal undgå at udtørre (Brandt 2007, J. Frikke, pers. medd. 2014).

Regulering af hjemmehørende problematiske arter som ræv og krage vil nedsætte prædationstrykket på de ynglende engfugle. Ligeledes skal der foregå en målrettet bekæmpelse af mink (Brandt 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 49 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Brandt, H. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 49 Ho Bugt Enge og Varde Ådal (del af Natura2000-område nr. 84). - DOF Sydvestjylland, upubl.

Johansen, M. 2007: Lidt om fuglene i IBA nr. 49 Ho Bugt enge og Varde Ådal. Upubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Vadehavet. Natura 2000-område nr. 89. Delplan for: Fuglebeskyttelsesområde F49 Engarealer ved Ho Bugt - Miljøministeriet.

Sønderjyllands Amt & Ribe Amt 2006: Basisanalyse 2006. Habitatområde nr. 78. Fuglebeskyttelsesområde nr. 49, 51, 52, 53, 55, 57, 60, 65 og 67. Ramsarområde 27. Vadehavet. - Sønderjyllands Amt & Ribe Amt.

Witt, P., J. Frikke & S. Mariegaard 2002: "Operation Engsnarre" - Overvågning, status 2002. Naturovervågning i Ribe Amt 2002. - Ribe Amt & Sydvestjysk Landboforening.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Per Baden, Henrik Brandt, Karin Gustausen, Søren K. Hansen, Bent Jakobsen, Michael Gammelholm Jensen, Michael Johansen (lokalitetskontakt 2005-), Merete Kanstrup, Jens Rye Larsen, Søren Peder Nielsen, Per Olesen, Jens Kristian Pedersen.

IBA nr. 50, Kallesmærsk Hede & Grærup Langsø med omgivelser

Rød linje: Grænse for IBA.
Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.
Rød skravering: Tilgrænsende anden IBA

Kommune: Varde.

Areal: 65,55 km²

Ejer: Forsvaret og private.

Naturtyper: Hede (44 %), agerland (19 %), strand/klit (15 %), skov (9 %), mose/eng (8 %), ferskvand (5 %)

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F50 og som EU-habitatområde H73.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 50 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Hedehøg	EU 2005	1-3	1-3 ¹	5-8	1	-	1-3	0 (0-2)	0 ² (0-1)	0 (0-0)
Plettet rørvagtel	EU 2012	1	Ikke relevant	-	2	-	0	5 ³	1 ³ (0-1)	-
Tinksmed	EU 1983	3-5	4-7 ¹	4-8	16-18	3	1-2	3 (0-4)	3 (0-4)	8 ³ (7-8)
Mosehornugle	EU 2012	1	Ikke relevant	-	1	-	0	0 ³ (0-0)	0 ² (0-0)	0 ² (0-1)
Natravn	EU 2012	7	Ikke relevant	4	18-20	-	2-4	2 ³	10 (6-27)	10 (7-16)
Hedelærke	EU 2005	5-10	Ikke fastsat	1	13	1	33	12 ² (2-36)	11 (4-20)	6 ⁴ (3-11)
Rødrygget tornskade	EU 2012	11	Ikke relevant	-	2	1	1-2	3 ² (1-4)	6 (1-8)	10 (5-18)

Noter: ¹Inkl. IBA nr. 56, Filsø. ²Kun data for 3-4 år. ³Kun data for 1-2 år. ⁴Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For tre arter mangler data for 1960-77, og for fire arter mangler data for 1982-91. For alle arter, bortset fra tinksmed og til dels hedehøg og hedelærke, er data for projektperioden og/eller den umiddelbart forudgående periode mangelfulde, og for natravn, hedelærke og rødrygget tornskade gælder det endvidere, at alle eller de fleste lave tal sandsynligvis i højere grad må tilskrives manglende dækning end reelt fravær. Om natravn anføres det således, at der næppe er tvivl om, at bestanden er betydeligt større end tallene i DOFbasen indikerer. Flere af oplysningerne kommer fra offentlige ture, som er koncentreret i bestemte områder, mens andre områder ikke undersøges. Når ornitologer ønsker at opleve natravn, er der en tilbøjelighed til at søge til de kendte lokaliteter, hvorved billedet bliver skævt. På den anden side stammer nogle af tallene givetvis fra plantagelokaliteter, som reelt ligger uden for IBA-afgrænsningen (Larsen 2011).

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Hedehøg er gået stærkt tilbage og er nu forsvundet fra lokaliteten, muligvis allerede inden projektperioden, dvs. før arten blev optaget på EU-udpegningsgrundlaget. For plettet rørvagtel er data for utilstrækkelige til at bestandsudviklingen kan bedømmes. Det skal bemærkes, at det eneste tal for perioden 1997-2002 (5) alene stammer fra en enkelt dato i 1999.

De øvrige fem arter vurderes i projektperioden at have ynglet stort set i antal på højde med eller højere end i tidligere perioder. Ganske vist var bestanden af tinksmed omkring 1980 helt oppe på 16-18 par, men dels er dette høje antal kun konstateret i en enkelt, temmelig kort periode, dels svarer bestandsniveauet i projektperioden til såvel grundlaget for optagelsen på EU-udpegningsgrundlaget som målet i Natura 2000-planen. Lokalitetens tilstand for tinksmed vurderes derfor som tilfredsstillende. Det samme gælder hedelærke, idet de lavere tal i projektperioden end i de to forudgående perioder som nævnt antages at bero på manglende dækning.

Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for ynglefugle som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Urfugl, hjejle, storspove, brushane.

Aktuelle trusler

Fragmentering af mose, hede og hængesæk har betydet, at karakteristiske arter som tinksmed har svært ved at sprede sig.

Den øgede næringstilførsel fra oplandet giver bedre kår for næringsstoftolerante arter og truer de lysåbne naturtyper med tilgroning. Dette udgør en trussel mod levesteder for hedehøg, plettet rørvagtel, tinksmed og hedelærke.

Prædation fra mink og ræv udgør en trussel mod de jordrugende fuglearter (Naturstyrelsen 2011).

Forstyrrelser i form af almindelig færdsel og militære operationer på Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn har særligt i sommerhalvåret en negativ påvirkning på hedehøg og natrav. Plettet rørvagtel forstyrres ligeledes af friluftskiviteter i yngletiden. (Ribe Amt 2006, Brandt 2007).

Intensiv landbrugsdrift er en stor trussel mod mange af fuglearterne i området. Ynglende hedehøge har ofte mistet deres afkom i forbindelse med afhøstning af tidlige afgrøder. Unaturlig afvanding og lave vandstande truer klit-, hede-, eng- og moseområder og har en negativ virkning på plettet rørvagtel og tinksmed (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 50 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	3	3	8	
Invasive arter	2	3	3	8	Mink, bjergfyr
Problematiske, hjemmehørende arter	2	3	3	8	Ræv
Forstyrrelser	2	2	2	6	Færdsel, militær
Vandstandsændringer	2	1	2	5	Dræning
Ændringer i landbrugsdriften	2	1	1	4	Især tidlig høst
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Næringsstofftilførslen fra oplandet bør reduceres, eksempelvis ved at mindske gødskning og gyllespredning på markerne, især nær sårbare naturtyper som Grærup Langsø. Afgræsning med får vil mindske tilgroningen af de lysåbne naturtyper og vil desuden øge dynamikken, således at klitterne kan vende tilbage til deres naturlige, dynamiske tilstand (Ribe Amt 2006). Øget vegetationspleje i form af rydning af uønsket vegetation på hede og i hedemoser og fjernelse af krat, tagrør, kæmpebjørneklo og lign. er nødvendigt for at sikre de lysåbne naturtyper.

Vedligeholdelse af afvandingsgrøfter i og nær de store naturarealer (fx på Kallesmærsk Hede samt ved Grærup Langsø og Tane Sø) bør ophøre, og eksisterende drængrøfter ved sårbare vådområder bør tilkastes (Brandt 2007).

Færdslen bør i yngletiden reguleres på heder og ved følsomme vådområder - med særlig fokus på nye tiltagende fritidsaktiviteter som mountainbiking, kørsel med firhjulstrækkere, firhulede motorcykler mv. Ligeledes bør der foretages en regulering af de militære aktiviteter i de mest følsomme områder (Brandt 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 50 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Brandt, H. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 50 Kallesmærsk Hede og Grærup Langsø (del af Natura 2000-område nr. 84). - DOF Sydvestjylland. Upubl.

Larsen, J.R. 2011: Kallesmærsk ynglefugle. Upubl.

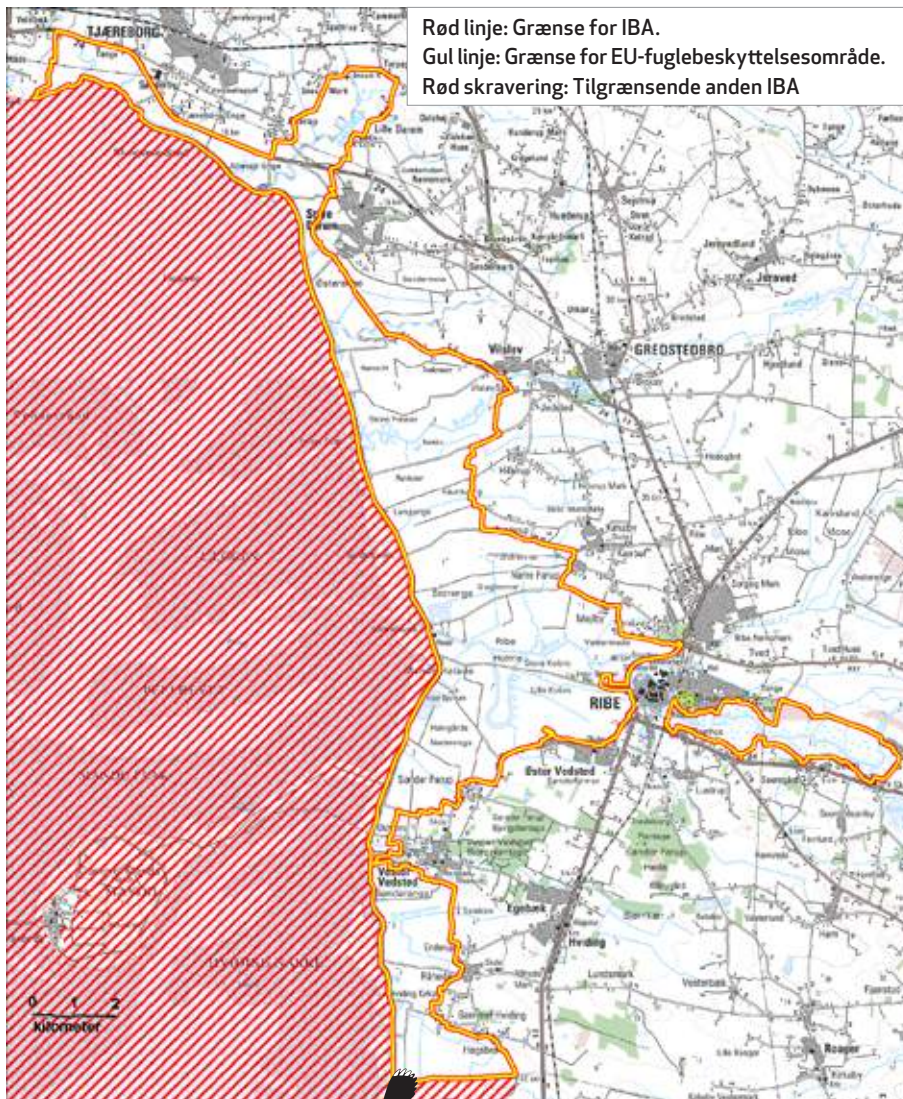
Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Filsø og Kærgård Plantage. Natura 2000-område nr. N84 (Habitatområde H73, Fuglebeskyttelsesområde F50 og F56) - Miljøministeriet.

Ribe Amt 2006: Natura 2000-Basisanalyse. Habitatområde nr. 73. Fuglebeskyttelsesområde nr. 50 og 56 (Ramsarområde nr. 1). Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Filsø og Kærgård Klitplantage - Ribe Amt.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Bent Jakobsen (lokalitetskontakt 2004-), Michael Gammelholm Jensen, Merete Kanstrup, Jens Rye Larsen, Søren Peder Nielsen.

IBA nr. 51, Ribe Holme og enge ved Kongeåen

Kommune: Esbjerg.

Areal: 67,01 km²

Ejer: Private og staten.

Naturtyper: Agerbrug (98 %), ferskvand (2 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde 51 og en del af habitatområde nr. 78. Selve Ribe Holme i Ribemarsken (ca.71 ha) er fredet, og en del af Ribe Østerå er udlagt som vildtreservat. Der er adgangsforbud ved Sneum Digesø og klægravsarealerne nord og syd for Kammerslusen.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 51 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørdrum	EU 2005	1	5	0	1	0	2	1 ¹ (1-3)	4 (4-8)	6 (5-6)
Hvid stork	EU 2005	1	Ikke fastsat	1	1	1	1	1 (1-2)	0 (0-1)	0 (0-0)
Rørhøg	EU 2005	4	4	7	6	4	8-11	-	-	-
Hedehøg	EU 2005	3	3	0	3	4	2	6 (1-9)	4 (1-8)	2 (1-2)
Plettet rørvagtel	EU 2005	1	Ikke fastsat	0	3	-	1	9 ¹ (2-48)	2 (0-7)	1 (0-2)
Engsnarre	EU 2005	5	5	2-3	3	-	0	1 ¹ (0-11)	1 (0-5)	1 (0-1)
Klyde	EU 1983, IBA 2000	Ikke oplyst, 300	300	10	31	291	190	105 (51-198)	96 (40-132)	125 (79-139)
Brushane	EU 2005	1-2	10	35-50	14-20	17	8-10	1 ¹ (0-2)	1 (0-2)	1 (0-3)
Sorthovedet måge	EU 2012	3	Ikke relevant	0	0	0	1	1 (0-1)	2 (2-4)	4 (2-7)
Mosehornugle	EU 1983	Ikke oplyst	2	1	0-1	0	1-2	0 ¹ (0-1)	0 (0-1)	1 (0-4)
Blåhals	EU 2005	1-2	10	0	0	0	0	2 ¹ (0-6)	16 (1-27)	41 (22-84)

Noter: I perioden 2005-2012 var også blå kærhøg på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Kun data for 3-4 år. ²Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder

For plettet rørvagtel og engsnarre mangler data for perioden 1982-1991. For de samme to arter samt for rørdrum, brushane, mosehornugle og blåhals er tillige datasættet for perioden 1997-2002 mangelfuldt. For rørhøg mangler data såvel for projektperioden som for perioden umiddelbart forinden. Imidlertid bedømmes den aktuelle bestand til at være i størrelsesordenen 10-20 par (O. Thorup, pers. medd. 2013).

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Syv ud af de 11 fokusarter er inden for projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For de øvrige fire fokusarter forholder det sig modsat, og samlet set bedømmes lokalitetens tilstand for ynglefugle derfor som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Engryle, stor kobbersneppe, dværgterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 51 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Kortnæbbet gås</i>	EU 1983	500	Ikke fastsat	120	500	200	3100	339 ¹ (2-1500)	2278 (700-3315)	2000 ² (783-4000)
<i>Bramgås</i>	EU 2012	17 300	Ikke relevant	0	0	0	1835	5050 (1000-27 270)	12 500 (9960-20 380)	18 516 (12 820-22 000)
<i>Hjejle</i>	IBA 2000, EU 2005	20 000, ikke oplyst	20 000	2000	250	5000	20 000	9925 (6615-23 090)	10 396 (3868-14 000)	5849 (3700-12 400)
<i>Vandfugle generelt (minus måger)</i>	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	?	?	?	+	+	+	+

Noter: ¹Gennemsnit 1998-2003 (DMU 2006). ²Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For hjejle er optællingsresultaterne i projektperioden næppe dækkende (J. Frikke, pers. medd. 2014).

Aktuel tilstand for rastefugle

Antallet af rastende vandfugle (minus måger) har i projektperioden oversteget IBA-kriteriet på 20 000 individer, som hermed er opfyldt i projektperioden. Kortnæbbet gås har i projektperioden rastet med maksimumstal mindst på højde med såvel tidligere perioders maksimumstal som måltallet. Det samme gælder bramgås, når der ses bort fra et enkelt, meget højt maksimumstal i 1997 (27 270). Maksimumsantallet af rastende hjejler er som nævnt næppe dækkende og indgår derfor ikke i den samlede bedømmelse af lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter. Denne tilstand bedømmes således som tilfredsstillende.

Bemærkning vedr. Vadehavet

Bevaringsstatus og -tendenser for en lang række rastende fuglearter i Vadehavet kan kun i begrænset omfang betragtes isoleret for den enkelte IBA i Vadehavet. Det skyldes, at det danske Vadehav oplagt må opfattes som én samlet lokalitet, som igen udgør den nordligste del af det samlede dansk-tysk-hollandske Vadehav. De rastetal, der er nævnt under hver enkelt af de ni IBAs i det samlede vadehavsområde - inkl. de ferske marskområder bag digerne -, skal derfor tages med forbehold. Der sker nemlig løbende forskydninger mellem de enkelte dele af Vadehavet, på en lille skala inden for det danske vadehav, på en større skala inden for hele det internationale vadehav. Vadehavet er et meget dynamisk område, hvor fuglene ofte flytter rundt i forhold til føde og forstyrrelser, ligesom klimaændringer med generelt milde vintre i en stor del af undersøgelsesperioden spiller ind. Endvidere sker der løbende fysiske ændringer, så nye sandbanker m.v. opstår og dermed også nye rasteplasser for fuglene.

Nedenstående oversigt, som er baseret på Laursen & Frikke (2013), giver en kort status over de rastende fuglearter i Vadehavet, som er fokusarter i IBA nr. 51. Arter, der udelukkende optræder i lave antal, og som er vanskelige at udføre totaltællinger af, er udeladt af oversigten, dvs. havørn, vandrefalk, blå kærhøg, stor præstekrave, hvidbrystet præstekrave og dværgmåge.

Bemærkninger om hhv. "tilfredsstillende" og "utilfredsstillende" udvikling for de enkelte arter på de enkelte lokaliteter/IBA-områder skal således læses i den sammenhæng, at alle IBA-områderne i Vadehavet indgår i en indbyrdes dynamik. Herunder at en status som "utilfredsstillende" kan betyde, at arten er flyttet til en anden lokalitet, der får betegnelsen "tilfredsstillende".

Art	Status i det danske Vadehav	Evt. årsager, hhv. mulige årsager til ændringer
Kortnæbbet gås	Tilbagegang	Konkurrence med bramgås samt spredning til flere lokaliteter langs vestkysten
Bramgås	Fremgang	Generel fremgang i Danmark pga. reduceret jagt i yngleområderne, flere reservater, mere føde om vinteren samt opbygning af nye bestande ved Østersøen
Hjejle	Tilbagegang	? - trods generel fremgang i Danmark og stigende totalbestande

Aktuelle trusler

Intensivering af landbrugsdriften har medført en øget gødningstilførsel til marskarealerne. Sammen med den luftbårne kvælstofbelastning har dette været til fordel for næringsstofbegunstigede plantearter og udgør en trussel mod de mere naturligt forekommende og langsomt voksende plantearter, der er karakteristiske for levesteder for engfugle. Engsnarre og brushane er således særligt sårbare over for gødskning (Naturstyrelsen 2011).

Opdyrkning og/eller intensiveret drift af vedvarende græsarealer og mere intensiv drift af omdriftsarealer (fx med majs) udgør en trussel mod hvid stork, hedehøg, engsnarre, brushane og mosehornugle. Arterne trues ligeledes af den manglende græsning med husdyr, der skal sikre de lysåbne naturtyper et højt og varieret naturindhold (Naturstyrelsen 2011). De fugtige naturtyper er i et vist omfang blevet afvandet og udgrøftet, hvilket udgør en trussel mod hvid stork, rødbrum, plettet rørvagtel, engsnarre, brushane og mosehornugle (Naturstyrelsen 2011).

Tilgroning med træer, buske og høje urter i skelgrøfter og langs fyldgrave skaber ynglesteder for prædatorer som tårnfalk, krage, husskade og ræv og udgør en yderligere trussel mod engfuglene.

Mårhund og mink samt hjemmehørende arter som ræv og krage udgør sammen med visse rovfugle en trussel mod de jordrugende ynglefugle i området. De invasive prædatorer, mårhund og mink, er en begrænsende faktor for især ynglefuglene i de åbne og vandløbsnære arealer.

Både ynglende og især rastende fugle forstyrres af færdsel og rekreative aktiviteter som jagt og fiskeri (Naturstyrelsen 2011). Her bør især jagten fremhæves, idet hele marsken benyttes til jagt, hvorfor området om efteråret stort set ikke huser flokke af gæs og ænder i modsætning til om foråret. Ynglefugle forstyrres kun i mindre udstrækning af rekreative aktiviteter, især da der ikke findes kolonirugende arter bortset fra i Gl. Hviding Eng sø og i Sneum Eng sø, hvor der er adgangsforsbud (L.M. Rasmussen, pers. medd. 2013, J. Frikke, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 51 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Ændringer i landbrugsdriften	3	3	3	9	Intensivering, ændrede afgrøder (majs mv.)
Vandstandsændringer	2	3	2	7	Dræning
Problematiske, hjemmehørende arter	2	3	2	7	Ræv, krager, rovfugle
Invasive arter	2	3	2	7	Mink, mårhund
Forstyrrelser	2	2	2	6	Rekreative aktiviteter, jagt, flyvning
Tilgroning	2	1	1	4	
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Der skal gennemføres mere vegetationspleje i form af græsning, høslæt og rørhøst samt fjernelse af opvækst af buske og træer (yngle- og opholdssteder for prædatorer). Der skal etableres flere ekstensivt drevne græsningsarealer, og tagrør og kæmpebjørneklo skal fjernes fra dele af området (Brandt 2007, L.M. Rasmussen, pers. medd. 2013, J. Frikke, pers. medd. 2014).

Ekstensivering af landbrugsdriften i marsken, så næringsstofftilførslen og tilgroningen begrænses (L.M. Rasmussen, pers. medd. 2013, J. Frikke, pers. medd. 2014).

Det bør sikres, at alle eksisterende og fremtidige klæggravsarealer bliver udformet på samme måde som Sneum Digesø, ligesom de også bør omgives af passende store og ekstensivt drevne engarealer med adgangsforbud (J. Frikke, pers. medd. 2014).

Der bør etableres et antal jagtfrie kerneområder (fx langs de større vandløb) og foretages regulering af prædatorer som ræv og mink, der forekommer almindeligt ved åernes udløb og ved klæggravene (Brandt 2007, J. Frikke, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 51 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Brandt, H. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 51 Ribe Holme (del af Natura 2000-område nr. 89). - Brev til Miljøcenter Ribe fra DOF Sydvestjylland.

Laursen, K. 2005: Forekomst af yngle- og trækfugle i seks EF-fuglebeskyttelsesområder i Vadehavets marsk. - Arbejdsrapport fra DMU nr. 219. Danmarks Miljøundersøgelser.

Laursen, K. & Frikke, J. 2013: Rastende vandfugle i Vadehavet 1980-2010. - DOFT 107:1-184. Dansk Ornitologisk Forening.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Vadehavet. Natur 2000-område nr. 89. Delplan for: Fuglebeskyttelsesområde F51 Ribe Holme og enge ved Ribe Å og Kongeåen - Miljøministeriet.

Rasmussen, L.M. 2003: Ynglefugle i Vadehavet 2001. Naturovervågning. - Danmarks Miljøundersøgelser. Arbejdsrapport fra DMU, nr. 178. <http://arbejdsrapporter.dmu.dk>

Rasmussen, L. M. 2007: The Danish Wadden Sea as Breeding Ground and Crossroad for Birds. - Dansk Ornitologisk Forening

Sønderjyllands og Ribe Amter 2006: Basisanalyse 2006. Habitatområde nr. 78. Fuglebeskyttelsesområde nr. 49, 51, 52, 53, 55, 57, 60, 65 og 67. Ramsarområde 27. Vadehavet - Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

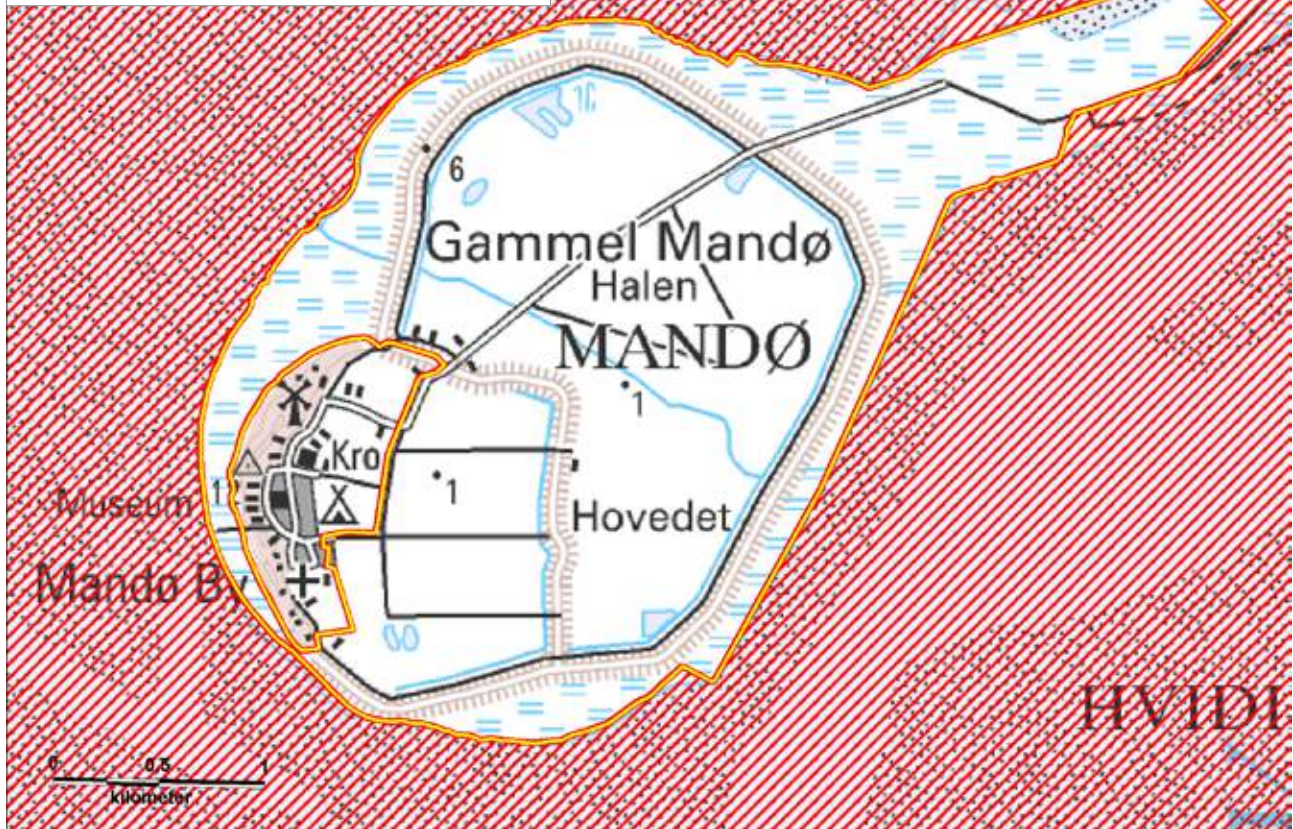
Henrik Brandt, Kurt Bredal Christensen, Michael Clausen (lokalitetskontakt 2004-), Michael Gammelholm Jensen, Jens Rye Larsen, Søren Peder Nielsen, Susanne Overgaard Petersen, Ole Thorup.

Mandø, IBA nr. 52. Foto: Kurt Rodahl Hoppe

IBA nr. 52, Mandø

Rød linje: Grænse for IBA.
Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.
Rød skravering: Tilgrænsende anden IBA

Kommune: Esbjerg.

Areal: 8,54 km²

Ejer: Private og staten.

Naturtyper: Eng (45 %), marsk (35 %), agerbrug og bebyggelse (20 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 52, EU-habitatområde nr. 78 og en del af Ramsarområde 27. Arealerne uden for digerne er omfattet af bekendtgørelsen om fredning og vildtreservat i Vadehavet.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 52 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Rørhøg</i>	EU1983	Ikke oplyst	3	1	1	1-3	2-4	3 (2-4)	3 (1-4)	3 (2-4)
<i>Klyde</i>	EU1983	Ikke oplyst	300	14	4	71	32	77 (56-114)	89 (52-120)	76 (32-121)
<u>Brushane</u>	EU 2005	5	12	12	15	16-18	5	1 ¹ (0-2)	3 (0-3)	1 (0-2)
<i>Stor kobbersneppe</i>	DOF	Ikke relevant		18	25-30	31	22	60 ² (30-90)	68 (64-83)	83 (76-101)
<u>Rødben</u>	IBA 2000	136	Ikke relevant	5	123	136	317	140 ² (100-180)	104 ² (86-122)	116 ² (116-116)
<u>Sandterne</u>	EU 2005	6	6	1	1	2	12	0 (0-6)	0 (0-1)	0 (0-0)
<u>Fjordterne</u>	EU 2005	140	140	27	15	100	143	75 (44-96)	20 (2-35)	14 (0-29)
<i>Havterne</i>	EU 2005	190	190	50	110	390	300	167 (40-202)	156 (51-340)	189 (94-286)
<i>Mosehornugle</i>	EU 2005	3	3	-	0	0	3	3 ² (3-3)	0 (0-3)	1 (0-2)

Noter: ¹Kun data for 3-4 år. ²Kun data for 1-2 år.

Væsentlige fejlkilder

For brushane, stor kobbersneppe, rødben og mosehornugle er data mangelfulde for perioden 1997-2002, for rødben tillige for projektperioden.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Fem ud af ni fokusarter har i projektperioden ynglet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og med måltallene. For havterne foreligger der ganske vist for en enkelt periode (1982-91) et væsentligt højere antal, men da dette niveau kun gjorde sig gældende i to år (385-390 par i 1989-90), betragtes maksimumstallet for projektperioden som tilfredsstillende. For de øvrige fire fokusarter forholder det sig modsat, bl.a. synes sandterne nu at være forsvundet og brushane at være ustadig, og samlet set vurderes lokalitetens tilstand for ynglefugle derfor som utilfredsstillende.

Ynglende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikationsgrundlaget

Stor kobbersneppe: Arten er i 2006 blevet globalt rødlistet, og da den jævnlige yngler på lokaliteten med >10 par, opfylder den i dag BirdLife Internationals kriterier for at udløse IBA-kvalifikation for en lokalitet.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 52 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Bramgås	EU 2012	20 004	Ikke relevant	-	-	-	9	44 (1-2110)	6250 (1200-20 000)	20 000 (17 465-25 000)
Mørkbuget knortegås	EU 1983, IBA 2000	17 000, 12 000	17 000	600	17 000	12 000	10 000	3411 (139-4110)	3610 (2907-5200)	3680 (2873-3860)
Vandrefalk	EU 2012	6	Ikke relevant	-	-	1	-	2 (1-3)	4 (3-6)	3 (2-4)
Strandskade¹	EU 1983 ¹ , IBA 2000	17 000 ¹ , 15 000	Ikke relevant	6000	17 000	15 000	15 000	1329 (430-12 000)	4656 (1400-10 000)	3000 ² (1000-6000)
Hjejle	DOF	Ikke relevant		500	800	200	4011	3250 (700-6000)	8320 (3300-40 000)	6500 (4000-8000)
Islandsk ryle	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	-	400	20 000	20 000	395 (38-11 000)	4262 (2000-32 000)	8100 (5300-20 000)
Alm. ryle¹	EU 1983 ¹ , IBA 2000	72 500 ¹ , 75 000	Ikke relevant	75 000	72 500	75 000	75 000	4500 (340-80 000)	8500 (5000-50 000)	7500 (5000-15 000)
Lille¹ kobbersneppe	EU 1983 ¹ , IBA 2000	30 000 ¹ , 25 000	Ikke relevant	20 000	30 000	25 000	25 000	3701 (60-13 000)	6500 (580-20 000)	1000 (60-3000)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	+	+	+	+	+	+	+

Noter: ¹I perioden 1983-2005 var også gravand på EU-udpegningsgrundlaget. ²Taget af EU-udpegningsgrundlaget i 2005. ³Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For bramgås og vandrefalk mangler data for stort set alle år før 1997, men det må anses for sandsynligt, at arterne reelt har været fraværende dengang. For islandsk ryle mangler data for perioden 1960-1977.

Aktuel tilstand for rastefugle

Vandfugle generelt (minus måger) samt halvdelen af de otte fokuserter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For de øvrige fire fokuserter forholder det sig modsat, og samlet set vurderes lokalitetens tilstand for rastefugle derfor som utilfredsstillende.

Bemærkning vedr. Vadehavet

Bevaringsstatus og -tendenser for en lang række rastende fuglearter i Vadehavet kan kun i begrænset omfang betragtes isoleret for den enkelte IBA i Vadehavet. Det skyldes, at det danske Vadehav oplagt må opfattes som én samlet lokalitet, som igen udgør den nordligste del af det samlede dansk-tysk-hollandske Vadehav. De rastetal, der er nævnt under hver enkelt af de ni IBAs i det samlede vadehavsområde - inkl. de ferske marskområder bag digerne -, skal derfor tages med forbehold. Der sker nemlig løbende forskydninger mellem de enkelte dele af Vadehavet, på en lille skala inden for det danske vadehav, på en større skala inden for hele det internationale vadehav. Vadehavet er et meget dynamisk område, hvor fuglene ofte flytter rundt i forhold til føde og forstyrrelser, ligesom klimaændringer med generelt milde

vintre i en stor del af undersøgelsesperioden spiller ind. Endvidere sker der løbende fysiske ændringer, så nye sandbanker m.v. opstår og dermed også nye rasteadsere for fuglene.

Nedenstående oversigt, som er baseret på Laursen & Frikke (2013), giver en kort status over de fleste af de rastende fuglearter i Vadehavet, som er fokusarter i IBA nr. 52. Arter, der udelukkende optræder i lave antal, og som er vanskelige at udføre totaltællinger af, er udeladt af oversigten, dvs. havørn, vandrefalk, blå kærhøg, stor præstekrave, hvidbrystet præstekrave og dværgmåge.

Bemærkninger om hhv. "tilfredsstillende" og "utilfredsstillende" udvikling for de enkelte arter på de enkelte lokaliteter/IBA-områder skal således læses i den sammenhæng, at alle IBA-områderne i Vadehavet indgår i en indbyrdes dynamik. Herunder at en status som "utilfredsstillende" kan betyde, at arten er flyttet til en anden lokalitet, der får betegnelsen "tilfredsstillende".

Art	Status i det danske Vadehav	Evt. årsager, hhv. mulige årsager til ændringer
Bramgås	Fremgang	Generel fremgang i Danmark pga. reduceret jagt i yngleområderne, flere reservater, mere føde om vinteren samt opbygning af nye bestande ved Østersøen
Mørkbuget knortegås	Tilbagegang	Færre områder med hovedføden ålegræs og søsalat, flytter til andre områder uden for Vadehavet samt tilbagegang i <i>flyway</i> -bestanden
Ederfugl	Tilbagegang	Formentlig fødemangel i form af færre blåmuslinger
Strandskade	Tilbagegang	Tilbagegang i hele NV-Europa, prædation, forstyrrelser, fødemangel
Hjejle	Tilbagegang	? – trods generel fremgang i Danmark og stigende totalbestande
Islandsk ryle	Fremgang	Forskydninger mod nord i Vadehavet, formentligt pga. mildere vinterklima og måske pga. øget muslingefiskeri sydligere (vigtigt fødeemne)
Alm. ryle	Tilbagegang	? – trods generelt stabile totalbestande
Lille kobbersnepe	Tilbagegang	? – trods generelt stabile totalbestande

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikationsgrundlaget og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Hjejle: Arten har i projektperioden jævnlgt rastet med maksimumstal over 1%-kriteriet, der i samme periode er faldet fra 8000 til 7300 individer (Wetlands International 2012). Arten bør således tilføjes både IBA-kvalifikationsgrundlaget og EU-udpegningsgrundlaget

Alm. ryle: Arten har i projektperioden jævnlgt rastet med maksimumstal over 1%-kriteriet på 13 300 individer (Wetlands International 2012). Arten bør således genoptages på EU-udpegningsgrundlaget.

Lille kobbersnepe: Arten har i projektperioden jævnlgt rastet med maksimumstal over 1%-kriteriet på 1200 individer (Wetlands International 2012). Arten bør således genoptages på EU-udpegningsgrundlaget.

Aktuelle trusler

Rastende og ynglende fuglearter som klyde, sandterne, fjordterne, havterne og mosehornugle trues af færdsel og rekreative aktiviteter særligt i forårs- og sommermånedene (Naturstyrelsen 2007).

I 2007 blev der givet tilladelse til at bygge 17 nye sommerhuse, hvilket medfører øget menneskelig trafik og forstyrrelse fra hunde og huskatte. Endvidere er der blevet observeret ulovlig indsamling af æg (Knudsen 2007).

Reduktion af arealet af fugtige enge og vådområder er en trussel mod de tilbageværende bestande af engfugle og mosehornugle. De fugtige græsarealer og øvrige våde naturtyper trues desuden af afvanding og opdyrkning (J. Frikke, pers. medd. 2014).

Gødskning af de inddigede marskarealer og luftbåret kvælstof ændrer vegetationssammensætningen og udgør en trussel mod brushanen, der desuden er særligt følsom over for sprøjtning med pesticider (Naturstyrelsen 2011). Tilgroning med træer, buske og høje urter som følge af gødskning udgør en trussel mod ekstensivt udnyttede enge og vådområder. Tilgroning i skelgrøfter og langs fyldgrave er en trussel mod mange engfugle, da det skaber ynglesteder for prædatorer som tårnfalk, krage, husskade og ræv. Tilgroning af enge og sumpe forringer yngleforsholdene for bl.a. klyde og brushane (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 52 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelse	3	3	3	9	Færdsel m.m., jagt, hunde og katte
Problematiske, hjemmehørende arter	3	3	2	8	Ræv
Tilgroning	2	1	2	5	
Vandstandsændringer	2	2	1	5	Dræning
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Vandstandsregulering i form af afledning af overfladevand fra udvalgte arealer bør ophøre. En generel hævnning af vandstanden i Mandø Kog vil kunne skabe et fugtigt marskmiljø til gavn for ynglende vadefugle (Knudsen 2007).

Øget vegetationspleje i form af mere ekstensiv græsning og høslæt samt fjernelse af krat er nødvendigt for at bevare de lysåbne naturtyper. Beskæring af krat langs diger og lign. vil desuden afhjælpe problemet med ræv og flyvende prædatorer som krage og musvåge. Vegetationsplejen bør følges op med en regulering af rævebestanden (Knudsen 2007, J. Frikke, pers. medd. 2014).

Udvidelse af arealet med fugtige og ugødskede arealer samt sen udbinding af græssende dyr, der ikke får tilskudsfordring, vil kunne mindske arealreduktion og tilgroning af de lysåbne naturtyper (Brandt 2007).

Færdelsesregulering eller -forbud og information på udvalgte steder vil kunne regulere trafikken og forstyrrende færdsel i yngletiden (Knudsen 2007). Ulovlig indsamling af æg skal bringes til ophør.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 52 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

- Brandt, H. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 52 Mandø (del af Natura 2000-område nr. 89) – DOF Sydvestjylland, upubl.
- Knudsen, N. 2007: Mandø IBA 52. – DOF, upubl.
- Laursen, K. 2005: Forekomst af yngle- og trækfugle i seks EF-fuglebeskyttelsesområder i Vadehavets marsk. - Arbejdsrapport fra DMU nr. 219. Danmarks Miljøundersøgelser.
- Laursen, K. & J. Frikke 2013: Rastende vandfugle i Vadehavet 1980 – 2010. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 107 (2013): 1-184.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Vadehavet. Natur 2000-område nr. 89. Delplan for: Fuglebeskyttelsesområde F51 Ribe Holme og enge ved Ribe Å og Kongeåen – Miljøministeriet.
- Rasmussen, L.M. 2003: Ynglefugle i Vadehavet 2001. Naturovervågning. - Danmarks Miljøundersøgelser. Arbejdsrapport fra DMU, nr. 178. <http://arbejdsrapporter.dmu.dk>
- Rasmussen, L. M. 2007: The Danish Wadden Sea as Breeding Ground and Crossroad for Birds. - Dansk Ornitologisk Forening.
- Sønderjyllands og Ribe Amter 2006: Basisanalyse 2006. Habitatområde nr. 78. Fuglebeskyttelsesområde nr. 49, 51, 52, 53, 55, 57, 60, 65 og 67. Ramsarområde 27. Vadehavet – Sønderjyllands og Ribe Amter.
- Thorup, O. & K. Laursen 2013: Optællinger af ynglefugle i det danske Vadehav 2012. Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. – Aarhus Universitet.

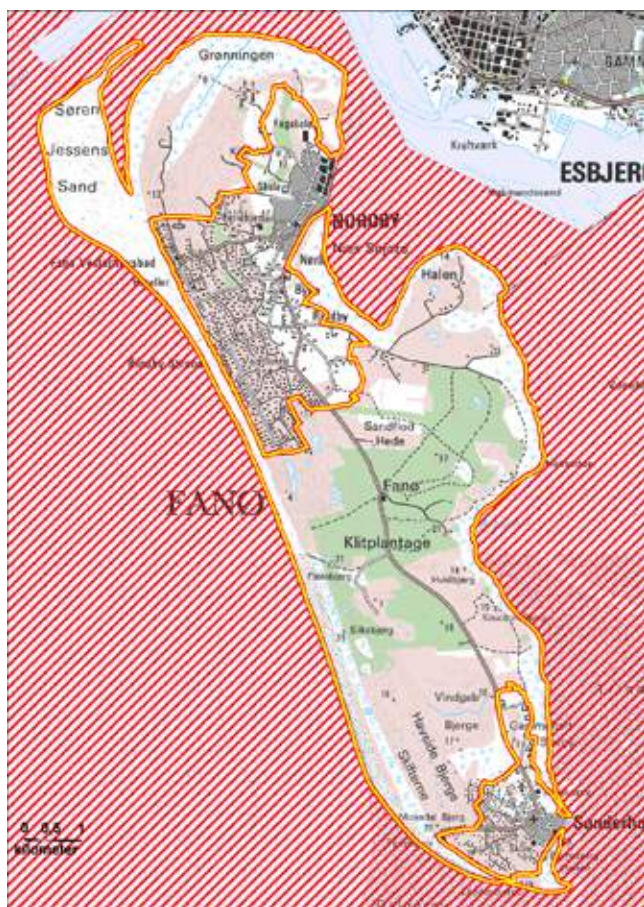
Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Keld Bakken, Eva Foss Henriksen, Michael Gammelholm Jensen, Niels Knudsen (lokalitetskontakt 2004-), Jens Rye Larsen, Søren Peder Nielsen, Henning Simonsen.

Ebbevejen til og fra Mandø. Foto: Kurt Rodahl Hoppe

IBA nr. 53, Fanø

Rød linje: Grænse for IBA.
Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.
Rød skravering: Tilgrænsende anden IBA

Kommune: Fanø

Areal: 44,39 km²

Ejer: Private, Miljøministeriet og Fanø Kommune.

Naturtyper: Hede (33 %), marsk/vade (32 %), strand/klit (18 %) og skov (17 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Fanø indgår i EU-habitatområde nr. 78, Vadehavet og Ramsarområde nr. 27, Vadehavet. Størstedelen af det sydlige Fanø er fredet.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 53 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegnings	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Rørdrum</i>	EU 2005	7	7	-	0-1	3-4	5-6	7 ¹ (1-9)	4 (2-13)	14 ² (2-18)
<i>Rørhøg</i>	EU 1983	3-4	3	1	3	3-5	3-4	5 ³ (1-9)	6 ³ (5-6)	5 ² (4-8)
<i>Klyde</i>	EU 1983	10	10	8-15	73	86	21	31 (9-50)	10 (6-15)	11 (8-27)
<i>Hvidbrystet præstekrave</i>	EU 1983	Ikke oplyst	20	25-26	10-25	13-16	21	17 (11-23)	6 (3-12)	7 (4-12)
<i>Engryle</i>	EU 2005	6-19	20	10	5	10	6-19	6 (0-6)	0 (0-1)	0 (0-1)
<i>Storspove</i>	DOF 2014	Ikke relevant		11-12	19-22	29-33	23-30	22 ³	15 ¹ (10-17)	16 ² (10-22)
Sandterne	EU 2005	0-2	2	0	0-1	0	0	0 (0-0)	0 (0-1)	0 (0-1)
<i>Havterne</i>	EU 2005	113	120	130-150	130-150	90	47	33 (8-46)	5 (4-11)	3 (2-8)
<i>Dværgterne</i>	EU 1983, IBA 2000	20-30, 65-75	30	39	-	45	65-75	66 (7-78)	14 (7-22)	45 (13-63)
<i>Natravn</i>	DOF 2014	Ikke relevant		-	2	-	0	10 ³ (7-13)	3 ¹ (1-5)	12 (10-29)

Noter: I perioden 2005-2012 var også blå kærhøg på udpegningsgrundlaget. ¹Kun data for 3-4 år. ²Inkl. 2013. ³Kun data for 1-2 år.

Væsentlige fejlkilder

For rørdrum mangler data før 1978, men det er sandsynligt, at arten reelt har været fraværende. For rørdrum, rørhøg, engryle og storspove er data for perioden 1997-2002 mangelfulde, for rørhøg og storspove tillige data for første del af projektperioden, 2003-2008. For natravn er data generelt mangelfulde, og det vurderes, at der reelt har ynglet minimum 30 par årligt siden 2005 (K. Fischer, pers. medd. 2013).

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Fem ud af ti fokusarter har i projektperioden ynglet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For storspove foreligger der ganske vist for en enkelt periode (1982-91) et højere antal, men da dette niveau kun gjorde sig gældende i denne ene periode, betragtes maksimumstallet for projektperioden alligevel som tilfredsstillende. For fire af de øvrige fokusarter forholder det sig modsat, bl.a. synes engryle nu at være forsvundet. Sandterne er siden 1960 kun med sikkerhed fundet ynglende i 2004 og 2009 og vurderes derfor ikke siden da at have været en fast ynglefugl på lokaliteten. Lokalitetens tilstand for arten kan derfor ikke bedømmes. Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for ynglefugle som utilfredsstillende.

Ynglende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikationsgrundlaget og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Storspove: Arten er i 2008 blevet globalt rødlistet, og da den regelmæssigt yngler på lokaliteten med >10 par, opfylder den i dag BirdLife Internationals kriterier for at udløse IBA-kvalifikation for en lokalitet.

Natravn: Arten yngler regelmæssigt på lokaliteten med mindst 30 par (K. Fischer, pers. medd. 2013) og opfylder dermed i høj grad Naturstyrelsens kriterier for optagelse på EU-udpegningsgrundlaget, dvs. regelmæssig ynglen med >1 % af landsbestanden. Denne er i 2011 estimeret til 490-530 par (Nyegaard 2012).

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Hedehøg, plettet rørvagtel, brushane, markpiber.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 53 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegnings	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Mørkbuget knortegås	IBA 2000	8100	Ikke relevant	200	5000	-	6500	852 (150-1587)	536 (220-1325)	1015 ¹ (55-1715)
Lysbuget knortegås	EU 2005	Ikke oplyst	400	100	25	173	1598	16 (1-760)	15 (5-50)	30 (2-45)
Gravand	IBA 2000	7600	Ikke relevant	800	4500	-	7600	380 (56-6160)	925 (400-6070)	1239 (350-3000)
Spidsand	IBA 2000	2960	Ikke relevant	202	150	-	2960	532 ² (4-1400)	115 (45-350)	5 (1-425)
Vandrefalk	EU 2012	6	Ikke relevant	-	1	1	1	2 (1-9)	4 (2-4)	5 (1-6)
Strandskade	IBA 2000	16 400	Ikke relevant	20 000	10 000	3000	16 400	7475 (4800-18 510)	6300 (4300-11 541)	6975 (4550-7500)
Strandhjejle	IBA 2000	2872	Ikke relevant	70	2000	100	3000	352 (45-2945)	446 (385-1335)	137 (80-342)
Islandsk ryle	IBA 2000	7575	Ikke relevant	500	2000	-	7575	990 (65-17 500)	7500 (627-25 000)	2150 ¹ (440-83 000)
Sandløber	IBA 2000, EU 2012	2199, 2400	Ikke relevant	100	1500	400	2199	2599 (1060-5118)	1578 (600-4025)	1260 ¹ (150-3150)
Alm. ryle³	EU 1983 ³ , IBA 2000	20 000-25 000 ³ , 88 500	Ikke relevant	15 000	40 000	4500	88 500	12 520 (3470-105 500)	9350 (3000-34 300)	5250 ¹ (3000-25 000)
Lille kobbersneppe	IBA 2000	16 700	Ikke relevant	3000	10 000	3000	17 000	1148 (850-8310)	2440 (750-3900)	4020 ⁴ (2400-5640)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	+	+	?	+	+	+	+

Noter: I perioden 1983-2005 var også pipeand på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Inkl. 2013. ²Kun data for 3 år. ³Taget af EU-udpegningsgrundlaget i 2005. ⁴Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder

Det skal nævnes, at mange af arterne på IBA-kvalifikations- og EU-udpegningsgrundlaget reelt aldrig har været at finde inden for afgrænsningen af IBA nr. 53, men har opholdt sig i de tilgrænsende dele af IBA nr. 57, Vadehavet. Ganske vist raster nogle få af dem på Fanø's kyster og sande, men de store tal findes uden for (J. Frikke, pers. medd. 2014). Denne problematik er der ikke taget stilling til her.

For mørkbuget knortegås, gravand, spidsand og islandsk ryle mangler data for perioden 1982-1991, og for spidsand er tillige data for perioden 1997-2002 mangelfulde. For vandrefalk mangler data før 1978, men arten kan reelt have været fraværende. For lille kobbersneppe er data for sidste del af projektperioden mangelfulde.

Der synes ikke at være belæg for det høje måltal på 8100 individer af mørkbuget knortegås, som skulle have optrådt i 1994, og som udgør grundlaget for IBA-kvalifikationen (Heath & Evans 2000). Imidlertid ligger det her medtagne antal fra samme periode på 6500 individer, som stammer fra Laursen (2005), også pænt over 1 %-kriteriet, som siden 2000

har svinget mellem 2000 og 2400 individer (Wetlands International 2012). Underartens andel i IBA-kvalifikationsgrundlaget anses derfor fortsat som berettiget.

Aktuel tilstand for rastefugle

Vandfuglene generelt og tre af de 11 fokusarter og -underarter har i projektperioden rastet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og med måltallene. For alle tre arter foreligger der ganske vist for en enkelt periode et højere antal, men da dette niveau kun har gjort sig gældende i denne ene periode, i flere tilfælde endda kun et enkelt år, og da arternes måltal jævnlige har været opnået i projektperioden, betragtes maksimumstallene for de tre arter i projektperioden alligevel som tilfredsstillende.

For de øvrige otte fokusarter forholder det sig modsat, og samlet set vurderes lokalitetens tilstand for rastefugle derfor som utilfredsstillende.

Bemærkning vedr. Vadehavet

Bevaringsstatus og -tendenser for en lang række rastende fuglearter i Vadehavet kan kun i begrænset omfang betragtes isoleret for den enkelte IBA i Vadehavet. Det skyldes, at det danske Vadehav oplagt må opfattes som én samlet lokalitet, som igen udgør den nordligste del af det samlede dansk-tysk-hollandske Vadehav. De rastetal, der er nævnt under hver enkelt af de ni IBAs i det samlede vadehavsområde - inkl. de ferske marskområder bag digerne -, skal derfor tages med forbehold. Der sker nemlig løbende forskydninger mellem de enkelte dele af Vadehavet, på en lille skala inden for det danske vadehav, på en større skala inden for hele det internationale vadehav. Vadehavet er et meget dynamisk område, hvor fuglene ofte flytter rundt i forhold til føde og forstyrrelser, ligesom klimaændringer med generelt milde vintre i en stor del af undersøgelsesperioden spiller ind. Endvidere sker der løbende fysiske ændringer, så nye sandbanker m.v. opstår og dermed også nye rasteadsler for fuglene.

Nedenstående oversigt, som er baseret på Laursen & Frikke (2013), giver en kort status over de fleste af de rastende fuglearter i Vadehavet, som er fokusarter i IBA nr. 53. Arter, der udelukkende optræder i lave antal, og som er vanskelige at udføre totaltællinger af, er udeladt af oversigten, dvs. havørn, vandrefalk, blå kærhøg, stor præstekrave, hvidbrystet præstekrave og dværgmåge.

Bemærkninger om hhv. "tilfredsstillende" og "utilfredsstillende" udvikling for de enkelte arter på de enkelte lokaliteter/IBA-områder skal således læses i den sammenhæng, at alle IBA-områderne i Vadehavet indgår i en indbyrdes dynamik. Herunder at en status som "utilfredsstillende" kan betyde, at arten er flyttet til en anden lokalitet, der får betegnelsen "tilfredsstillende".

Art	Status i det danske Vadehav	Mulige årsager til ændringer
Mørkbuget knortegås	Tilbagegang	Færre områder med hovedføden ålegræs og søsalat, flytter til andre områder uden for Vadehavet
Lysbuget knortegås	Tilbagegang	Færre områder med hovedføden ålegræs og søsalat, flytter til andre områder uden for Vadehavet
Gravand	Let fremgang	?
Spidsand	Let fremgang	?
Strandskade	Tilbagegang	Tilbagegang i hele NV-Europa, prædation, forstyrrelser, fødemangel
Strandhjejle	Fremgang	Trods generelt faldende totalbestande
Islandsk ryle	Fremgang	Forskydninger mod nord i Vadehavet, formentligt pga. mildere vinterklima og måske pga. øget muslingefiskeri sydligere (vigtigt fødeemne)
Sandløber	Let fremgang	? - muligvis baseret på bedre optællingsmetoder
Alm. ryle	Tilbagegang	? - trods generelt stabile totalbestande
Lille kobbersneppe	Tilbagegang	? - trods generelt stabile totalbestande

Aktuelle trusler

Prædation er den altoverskyggende begrænsning for ynglefugle, især for de kolonirugende arter. Dette gælder først og fremmest ræv, som sammen med krage udgør de betydelige prædatorer for især jordrugende og kolonirugende ynglefugle i hele Vadehavsområdet (K. Fischer, pers. medd. 2013). Prædation vurderes især at være en trussel for arter som klyde, hvidbrystet præstekrave, engryle, sandterne, havterne og dværgterne (Naturstyrelsen 2011).

Færdsel og rekreative aktiviteter udgør en trussel mod rastende og ynglende fugle. Konflikten mellem rekreative aktiviteter og ynglefugle spiller især en rolle for de arter, som yngler på strande, sandbanker og i klitområder samt på lokaliteter, der grænser op til områder med megen menneskelig aktivitet. Især arter som hvidbrystet præstekrave og dværgterne, men til en vis grad også arter som klyde, engryle, sandterne og havterne, kan være pressede af bilkørsel, løse hunde, drageflyvning og andre rekreative aktiviteter i forårs- og sommermånederne. Dette er formodentlig en medvirkende årsag til, at flere af arterne har rykket deres ynglepladser til de yderste rev, hvor de er mere udsat for oversvømmelser af rederne. Menneskeskabte forstyrrelser, bl.a. jagt og skallegravning ved Sønderho, er nogle af de betydelige faktorer, der regulerer antallet af vadefugle på højvandsrasteplasserne i Vadehavet, og som ofte også påvirker fuglenes energibalance og tidsplan under trækket (Naturstyrelsen 2011).

Tilgroning med træer, buske og høje urter udgør en trussel for ekstensivt udnyttede enge og rørsumpe. Især er opvækst af buske og træer i skelgrøfter og langs mindre vandløb i de åbne områder en trussel for mange af engfuglene på udpegningsgrundlaget, idet der herved opstår ynglesteder for prædatorer som tårnfalk, krage, husskade og ræv. Tilgroning af enge og strandenge forringer livsbetingelserne for bl.a. hvidbrystet præstekrave, engryle, klyde og sandterne (Naturstyrelsen 2011). Generelt er tilgroningstruslen i dag faldende pga. et øget antal græssende dyr (K. Fischer, pers. medd. 2013).

Uhensigtsmæssig hydrologi som følge af afvanding udgør en trussel mod de fugtige, vedvarende græsarealer og strandene samt de øvrige våde naturtyper og de fuglearter, som er afhængige af disse, især engryle og sandterne. Dræning af strandene på nordspidsen menes således at have været en medvirkende årsag til at engryle og brushane er forsvundet fra området (Naturstyrelsen 2011).

Hindring af landskabsdynamik, bl.a. som følge af tilgroning, udgør flere steder en trussel mod levesteder, og et mindre dynamisk kystlandskab medfører færre egnede ynglesteder for arter som hvidbrystet præstekrave og dværgterne, der foretrækker vegetationsfrie sandflader.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 53 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	3	2	3	8	Jagt, kørsel, drageflyvning, hundeluftning
Problematisk, hjemmehørende arter	2	3	3	8	Ræv
Tilgroning	1	2	2	5	
Afvanding	2	2	2	6	Dræning
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Ræv bør bekæmpes intensivt for at sikre at vadefugle og terner fortsat kan yngle (Naturstyrelsen 2011). For at vende den negative bestandsudvikling for især de jordrugende fugle bør det undersøges, om det er muligt at intensivere bekæmpelsen af ræv med henblik på fuldstændig udryddelse, samt etableres rævesikre hegn omkring de mest udsatte områder. Der bør opsættes hegn, der kan lede menneskelig færdsel uden om de områder, hvor fokuserter som hvidbrystet præstekrave og dværgterne yngler/ynglede (J. Frikke, pers. medd. 2014). Indhegning og afmærkning kan eventuelt suppleres med et færdselsforbud på dele af strandene i fuglenes yngletid fra 1. april til 15. juli. Derudover bør turister og fastboende informeres om hvidbrystet præstekraves ynglepladser og de kolonirugende fugles behov for fred i yngletiden.

Ydermere skal skallegravningen ved Sønderho ske på en forsvarlig måde, der minimerer forstyrrelse af fuglene. En målrettet græsning, i visse områder suppleret med høslæt, af de strandenge og overdrev, der ikke allerede er under pleje, vil bidrage til en mere gunstig bevaringsstatus for de vigtige forekomster af yngle- og rastefugle (Naturstyrelsen 2011, J. Frikke, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 53 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	1	
Totalt	5	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Laursen, K. 2005: Forekomst af yngle- og trækfugle i seks EF- fuglebeskyttelsesområder i Vadehavets marsk. - Arbejdsrapport fra DMU nr. 219. Danmarks Miljøundersøgelser.

Laursen, K. & Frikke, J. 2013: Rastende vandfugle i Vadehavet 1980 – 2010. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 107 (2013): 1-184.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Vadehavet. Natura 2000-område nr. 89. Delplan for Fuglebeskyttelsesområde F53 Fanø. – Miljøministeriet.

Rasmussen, L.M. 2003: Ynglefugle i Vadehavet 2001. Naturovervågning. - Danmarks Miljøundersøgelser.

Arbejdsrapport fra DMU, nr. 178. <http://arbejdsrapporter.dmu.dk>

Rasmussen, L. M. 2007: The Danish Wadden Sea as Breeding Ground and Crossroad for Birds. - Dansk Ornitologisk Forening

Sønderjyllands og Ribe Amter 2006: Basisanalyse 2006. Habitatområde nr. 78. Fuglebeskyttelsesområde nr. 49, 51, 52, 53, 55, 57, 60, 65 og 67. Ramsarområde 27. Vadehavet – Miljøministeriet

Thorup, O. & Laursen, K. 2013: Optællinger af ynglefugle i det danske Vadehav 2012. Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. - Aarhus Universitet

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Kim Fischer (lokalitetskontakt 2004-), Michael Gammelholm Jensen, Jens Rye Larsen, Søren Peder Nielsen.

IBA nr. 54, Vejen Mose

Kommune: Vejen

Areal: 4,61 km²

Ejer: Privat ejet (flere ejere)

Naturtyper: ferskvand (6 %), eng/mose (94 %)

Beskyttelse: Udpeget som EF-fuglebeskyttelsesområde F54 og habitatområde H75.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 54 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Trane	EU 2012	1	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-1)	0 (0-1)	1 (1-2)

Noter: I perioden 1983-2005 var tinksmed på udpegningsgrundlaget.

Væsentlige fejlkilder

Ingen.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Fokusarten trane er indvandret sidst i 1990'erne og synes nu at være etableret som ynglefugl på lokaliteten, muligvis endda i fremgang. Lokalitetens tilstand for ynglefugle betragtes derfor som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Hvid stork.

Tørvesø i Vejle Mose, forår 2007. Foto: Erling Kock Jensen

Aktuelle trusler

Tilgroning truer de lysåbne naturtyper, der i dag overvejende er domineret af høje urter (Naturstyrelsen 2007) og betyder en klar forringelse af mulighederne for at få tinksmed tilbage til området (Ribe Amt & Vejen Kommune 2006). En invasiv arter som bjergfyr nyder godt af næringsbelastningen fra oplandet (Naturstyrelsen 2007). Næsten hele området er truet af afvandning. Jagt på bukke i forsommeren og en del færdsel virker forstyrrende på ynglefuglene (Ribe Amt & Vejen Kommune 2006).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 54 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	3	2	7	Truer lysåbne naturtyper
Vandstandsændringer	2	3	2	7	Dræning
Forstyrrelser	2	2	2	6	Jagt i yngletiden
Invasive arter	2	2	1	5	Bjergfyr
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Øget vegetationspleje er nødvendigt, hvis de lysåbne naturområder skal opretholdes. Dette skal ske gennem rydning af de uønskede bevoksninger af birk og bjergfyr omkring søer, der tidligere var yngleområde for tinksmed (Jensen 2007). Hævning af vandstanden ved lukning af dræne skal sikre moseområderne mod udtørring. Desuden skal vandløbet Mosekanalen føres tilbage til sit oprindelige løb, således at vandkvaliteten forbedres (Jensen 2007). Det er endvidere af stor betydning, at næringsstofbelastningen fra omkringliggende landbrugsområder begrænses mest muligt. Det gælder både de næringsstoffer som tilføres via overfladevand fra omgivelserne og de næringsstoffer, som tilføres ad luftvejen fra bl.a. store landbrugsbedrifter i oplandet (Brandt 2007). Efter en genopretning bør der foretages en regulering af færdslen under hensyntagen til fuglelivet (Brandt 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 54 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	3	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	8	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Brandt, H. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 54. Vejen Mose (Habitatområde nr. 75 og Natura 2000-område nr. 86) –DOF Sydvestjylland, unpubl.

Jensen, E.K. 2007: Trusler mod IBA nr. 54 Vejen Mose – Brev til DOF

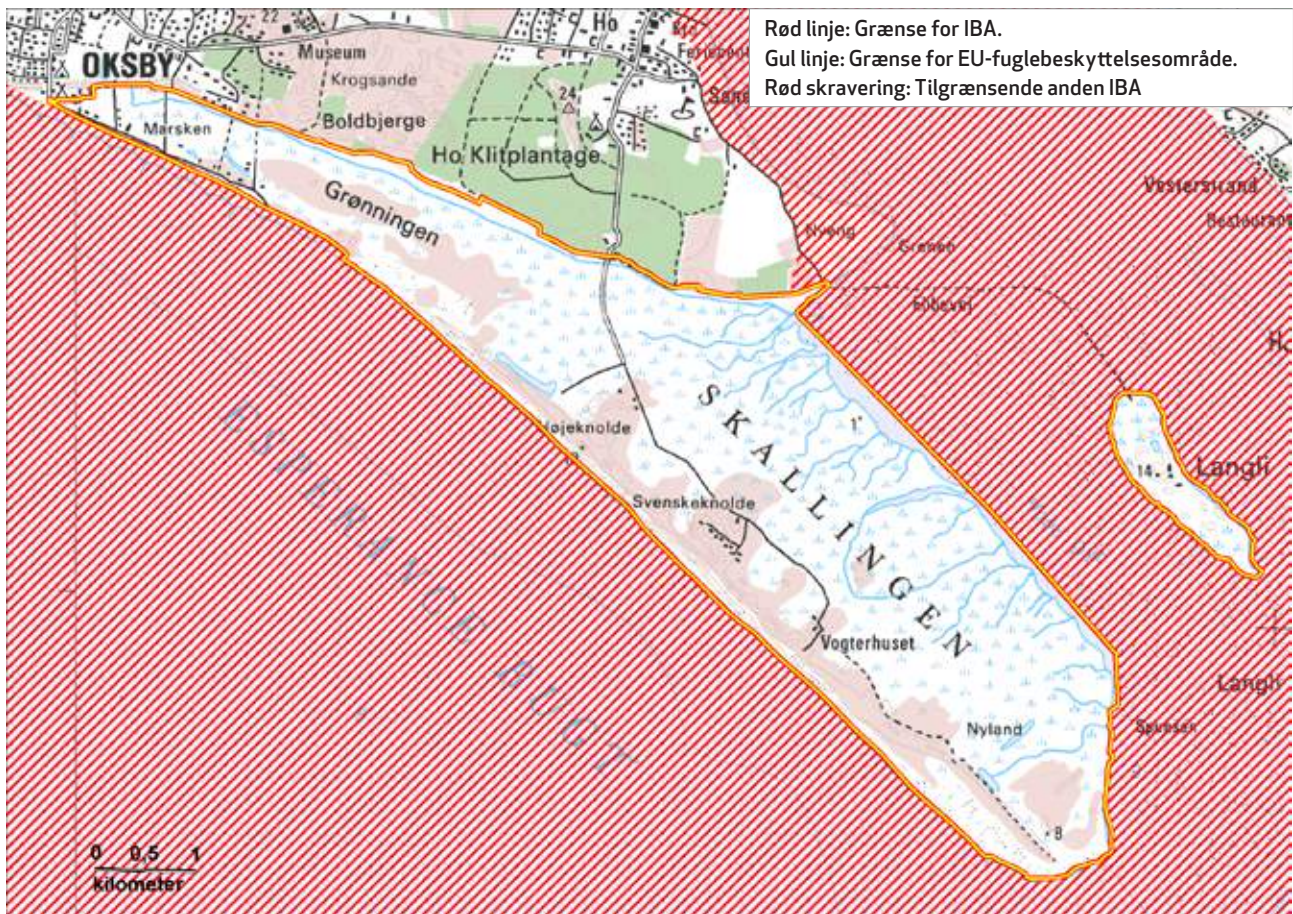
Naturstyrelsen 2007: Natura 2000-plan 2010-2015. Vejen Mose. Natura 2000-område nr. N86. Habitatområde H75. Fuglebeskyttelsesområde F54 – Miljøministeriet

Ribe Amt & Vejen Kommune 2006: Basisanalyse 2006. Habitatområde nr. 75. Fuglebeskyttelsesområde nr. 54. Vejen Mose

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Erling Kock Jensen (lokalitetskontakt 2004-), Michael Gammelholm Jensen, Jens Rye Larsen, Søren Peder Nielsen, Jan Sørensen, Karen Winther.

IBA nr. 55, Skallingen & Langli

Kommune: Varde

Areal: 23,67 km²

Ejer: Miljøministeriet og private.

Naturtyper: Eng (78 %) og strand/klit (22 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Skallingen og Langli indgår i EU-habitatområde nr. 78, Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde og Ramsarområde nr. 27. Størstedelen af Skallingen er fredet. Langli og det omkringliggende vade- og havområde er udlagt som naturvidenskabeligt reservat med adgangsforbud det meste af året. Hele området indgår i Natur- og Vildtreservat Vadehavet.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 55 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Skestork	EU 2012	42	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-4)	19 (8-25)
Klyde	EU 1983	10	10	4	-	13	52	36 (18-132)	36 (32-70)	12 (4-48)
Sorthovedet måge	EU 2012	5	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-1)	1 (0-2)	4 (1-4)
Stormmåge	IBA 2000	1168	Ikke relevant	450	450	660	1168	1441 (1061-2089)	1655 (1111-2728)	1091 (963-1400)
Sandterne	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	0	0	0	2	0 (0-7)	0 (0-2)	0 (0-0)
Splitterne	IBA 2000, EU 2005	1096, 1529	1500	0	0	2-3	1039	1063 (126-1529)	1750 (0-3300)	1295 (67-2250)
Fjordterne	EU 1983	Ikke oplyst	10	5	0	0	3	0 (0-4)	0 (0-3)	0 (0-1)
Havterne	EU 1983	80-100	100	120	60	155	283	148 (25-217)	113 (69-195)	94 (40-177)
Dværgterne	EU 1983, IBA 2000	10-15, 20	15	15	1	5	43	25 (12-43)	15 (8-23)	3 (0-7)
Mosehornugle	EU 2012	1	Ikke relevant	0-1	-	-	0	0 (0-0)	0 (0-1)	1 (1-1)

Væsentlige fejlkilder

For klyde mangler data for perioden 1978-1981, og for mosehornugle mangler data for perioden 1978-1991.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Syv ud af ti fokusarter har i projektperioden ynglet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For klyde og havterne foreligger der ganske vist højere antal for en enkelt hhv. to perioder, men da disse høje niveauer kun gjorde sig gældende i få år, og da projektperiodens maksimumstal ligger over måltallene, betragtes maksimumstallene for de to arter i projektperioden alligevel som tilfredsstillende. For fjordterne og dværgterne forholder det sig modsat, og fjordterne synes på nippet til at forsvinde. Sandterne er siden 1960 kun med sikkerhed fundet ynglende i seks sæsoner inden for perioden 1995-2005 og vurderes derfor ikke siden 1960 at have været en fast ynglefugl på lokaliteten. Lokalitetens tilstand for arten kan derfor ikke bedømmes. Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter
Hvidbrystet præstekrave, engryle, brushane.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 55 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegnings	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Mørkbuget knortegås	EU 2005	2360	2000	100	2000	2600	2314	1841 (304-2466)	953 ¹ (200-1450)	1355 (616-1587)
Pibeand	EU 1983	8000	8000	8000	8000	3939	2660	450 (48-890)	295 (80-589)	350 ² (200-500)
Spidsand	DOF	Ikke relevant		300	-	3017	745	328 (52-1600)	514 (145-2805)	700 ² (630-770)
Lille kobbersneppe	IBA 2000	1800	Ikke relevant	3000	3000	3231	2500	1657 (235-3200)	490 (208-2000)	363 (200-1350)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	-	-	-	-	-	+	+

Noter: I perioden 1983-2005 var også klyde på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Kun data for 4 år. ²Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder

For mørkbuget knortegås er data mangelfulde for første del af projektperioden, og for pibeand og spidsand er data mangelfulde for sidste del af projektperioden. For spidsand mangler tillige data for perioden 1978-1981.

Aktuel tilstand for rastefugle

Kun én af de fire fokuserter og -underarter, spidsand, har i projektperioden rastet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og med måltallene. For spidsand foreligger der ganske vist for en enkelt periode (1982-91) et højere antal, men da dette niveau kun er nået på en enkelt dato, og da artens 1 %-kriterium på 600 individer jævnligt har været opnået i projektperioden, betragtes maksimumstallene for arten i projektperioden alligevel som tilfredsstillende. Mht. IBA-kriteriet om 20 000 regelmæssigt rastende vandfugle vurderes det, at sådanne antal ofte forekommer i efterårsmånederne (J. Frikke, pers. medd. 2014).

For de øvrige tre fokuserter forholder det sig modsat, og samlet set vurderes lokalitetens tilstand for rastefugle derfor som utilfredsstillende. Det skal dog tilføjes, at maksimumstallene for lille kobbersneppe i enkelte år i projektperioden har opfyldt både måltallet og 1 %-kriteriet på 1200 individer (Wetlands International 2012).

Bemærkning vedr. Vadehavet

Bevaringsstatus og -tendenser for en lang række rastende fuglearter i Vadehavet kan kun i begrænset omfang betragtes isoleret for den enkelte IBA i Vadehavet. Det skyldes, at det danske Vadehav oplagt må opfattes som én samlet lokalitet, som igen udgør den nordligste del af det samlede dansk-tysk-hollandske Vadehav. De rastetal, der er nævnt under hver enkelt af de ni IBAs i det samlede vadehavsområde - inkl. de ferske marskområder bag digerne -, skal derfor tages med forbehold. Vadehavet er et meget dynamisk område, hvor fuglene ofte flytter rundt i forhold til føde og forstyrrelser, ligesom klimaændringer med generelt milde vintre i en stor del af undersøgelsesperioden spiller ind. Endvidere sker der løbende fysiske ændringer, så nye sandbanker m.v. opstår og dermed også nye rasteadsler for fuglene. Således sker der løbende forskydninger mellem de enkelte dele af Vadehavet, på en lille skala inden for det danske vadehav, på en større skala inden for hele det internationale vadehav.

Nedenstående oversigt, som er baseret på Laursen & Frikke (2013), giver en kort status over de fleste af de rastende fuglearter i Vadehavet, som er fokuserter i IBA nr. 55. Arter, der udelukkende optræder i lave antal, og som er vanskelige at udføre totaltællinger af, er udeladt af oversigten, dvs. havørn, vandrefalk, blå kærhøg, stor præstekrave, hvidbrystet præstekrave og dværgmåge.

Bemærkninger om hhv. "tilfredsstillende" og "utilfredsstillende" udvikling for de enkelte arter på de enkelte lokaliteter/ IBA-områder skal således læses i den sammenhæng, at alle IBA-områderne i Vadehavet indgår i en indbyrdes dynamik. Herunder at en status som "utilfredsstillende" kan betyde, at arten er flyttet til en anden lokalitet, der får betegnelsen "tilfredsstillende".

Art	Status i det danske Vadehav	Mulige årsager til ændringer
Mørkbuget knortegås	Tilbagegang	Færre områder med hovedføden ålegræs og søsalat, flytter til andre områder uden for Vadehavet
Pibeand	Let fremgang	Mildere vinterklima
Spidsand	Stor fremgang	?
Lille kobbersneppe	Tilbagegang	? – trods generelt stabile totalbestande

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Spidsand: Artens 1 %-kriterium på 600 individer har jævnlige været opnået i projektperioden, og arten bør derfor optages på såvel IBA-kvalifikationsgrundlaget som EU-udpegningsgrundlaget.

Aktuelle trusler

Dele af det vestlige og sydlige Skallingen har i perioden 2006-2012 været genstand for et større minerydningsprojekt, som har medført midlertidige forstyrrelser og reduktioner af levestederne for havterne og dværgterne. Minerydningen omfatter en gennemgravning af store klit- og strandområder, og i kølvandet vil der opstå nogle dynamiske landskaber i dele af området, som på sigt kan udvikle egnede levesteder for de samme arter (Naturstyrelsen 2011, J. Frikke, pers. medd. 2014).

Prædation fra især ræv vurderes at være en særlig trussel på Langli, især mod jord- og kolonirugende kystfuglearter. Færdsel og rekreative aktiviteter kan udgøre en trussel mod ynglende og rastende fugle. Konflikten mellem forskellige rekreative aktiviteter og ynglefugle spiller især en rolle for de arter, som yngler på strande, sandbanker og i klitområder, samt på lokaliteter, der grænser op til områder med megen menneskelig aktivitet. Forstyrrelser reducerer kvaliteten af de områder, hvor fuglene foretrækker at yngle, ligesom de også kan medføre nedsat ynglesucces (Sønderjyllands Amt og Ribe Amt 2006, Brandt 2007, Naturstyrelsen 2011).

Tilgroning med høje urter som strandmælde dominerer og ændrer levestederne for de ynglende og rastende kystfugle på Langli. Tilgroning udgør især en trussel for ynglefuglene, men også fødesøgningsområderne for de planteædende trækfugle kan være blevet reduceret i deres udstrækning og kvalitet. I Vadehavsområdet er der også flere invasive arter, som truer den oprindelige flora og fauna. På Langli findes fx rynket rose, og pga. artens store spredningspotentiale kan den inden for en kort årrække blive en reel trussel mod især klitterne og de tilknyttede levesteder (Brandt 2007, Naturstyrelsen 2011, J. Frikke, pers. medd. 2014).

Uhensigtsmæssig hydrologi som følge af afvanding udgør på Skallingen (særligt den nordlige del, Grønningen) en trussel mod de våde naturtyper og dermed de fuglearter, som er afhængige af disse (Sønderjyllands Amt og Ribe Amt 2006, Naturstyrelsen 2011, J. Frikke, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 55 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Problematiske, hjemmehørende arter	2	3	2	7	Ræv
Tilgroning	3	2	2	7	Især rynket rose
Forstyrrelse	2	2	3	7	Færdsel, sejlads, kitesurfing
Afvanding	2	1	1	4	På Skallingen
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

De igangværende initiativer med etablering af kunstgrave og bortskydning af ræve bør fortsætte i det nødvendige omfang, så Langli holdes fuldstændig fri for ræve (Brandt 2007). Dette vurderes at være meget nødvendigt for at opretholde de rige samfund af ynglefugle (J. Frikke, pers. medd. 2014).

Offentlighedens adgang til Langli er kun mulig i perioden 16. juli til den 15. september. På baggrund af øens rige ynglefugleliv, hvor mange fugle endnu er i gang med ynglesæsonen i slutningen af juli måned, bør adgangstidspunktet udskydes til 1. august for at sikre ynglefuglene den fornødne ro (Brandt 2007).

Fritidssejlere og kitesurfere ses i større udstrækning ikke at respektere adgangsbestemmelserne på Langli, hvorfor der bør iværksættes en mere målrettet oplysning og et øget tilsyn med disse aktiviteter. De nuværende foranstaltninger til sikring af ynglekolonier af dværgterne (og eventuelt hvidbrystet præstekrave) på Skallingen mod færdsel og anden forstyrrelse (skiltning og afmærkning) bør fortsætte (Brandt 2007, J. Frikke, pers. medd. 2014).

Mens afgræsningen på selve Skallingen i det store og hele fungerer tilfredsstillende, bør forvaltningen af strandengene vest for Grønningen forbedres. Øget græsning og høslæt vil være ønskelig for at sikre gunstige vilkår for engfuglene (Brandt 2007).

Havnegrøften langs Ho Klitplantage er den eneste kunstigt anlagte afvandingsgrøft på statens arealer. Ved at lukke alle rørunderføringer af betonvejen ud på Skallingen vil det være muligt at forlænge tilbageholdelsen af vand på vestsiden af vejen til gavn for ynglende vadefugle (Brandt 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 55 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	3	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	8	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Brandt, H. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007. EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 55 Skallingen og Langli (del af NATURA 2000-område nr. 84). – DOF Sydvestjylland, upubl.

Laursen, K. & Frikke, J. 2013: Rastende vandfugle i Vadehavet 1980 – 2010. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 107 (2013): 1-184.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Vadehavet. Natura 2000-område nr. 89. Delplan for fuglebeskyttelsesområde F55 Skallingen og Langli. – Miljøministeriet.

Naturstyrelsen 2012: Forslag til Natura 2000-plejeplan. For Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område nr. 89 Vadehavet. Delplan for Fuglebeskyttelsesområde F55 Skallingen og Langli. – Miljøministeriet.

Rasmussen, L.M. 2003: Ynglefugle i Vadehavet 2001. Naturovervågning. – Danmarks Miljøundersøgelser.

Arbejdsrapport fra DMU, nr. 178. <http://arbejdsrapporter.dmu.dk>

Rasmussen, L. M. 2007: The Danish Wadden Sea as Breeding Ground and Crossroad for Birds. – Dansk Ornitologisk Forening

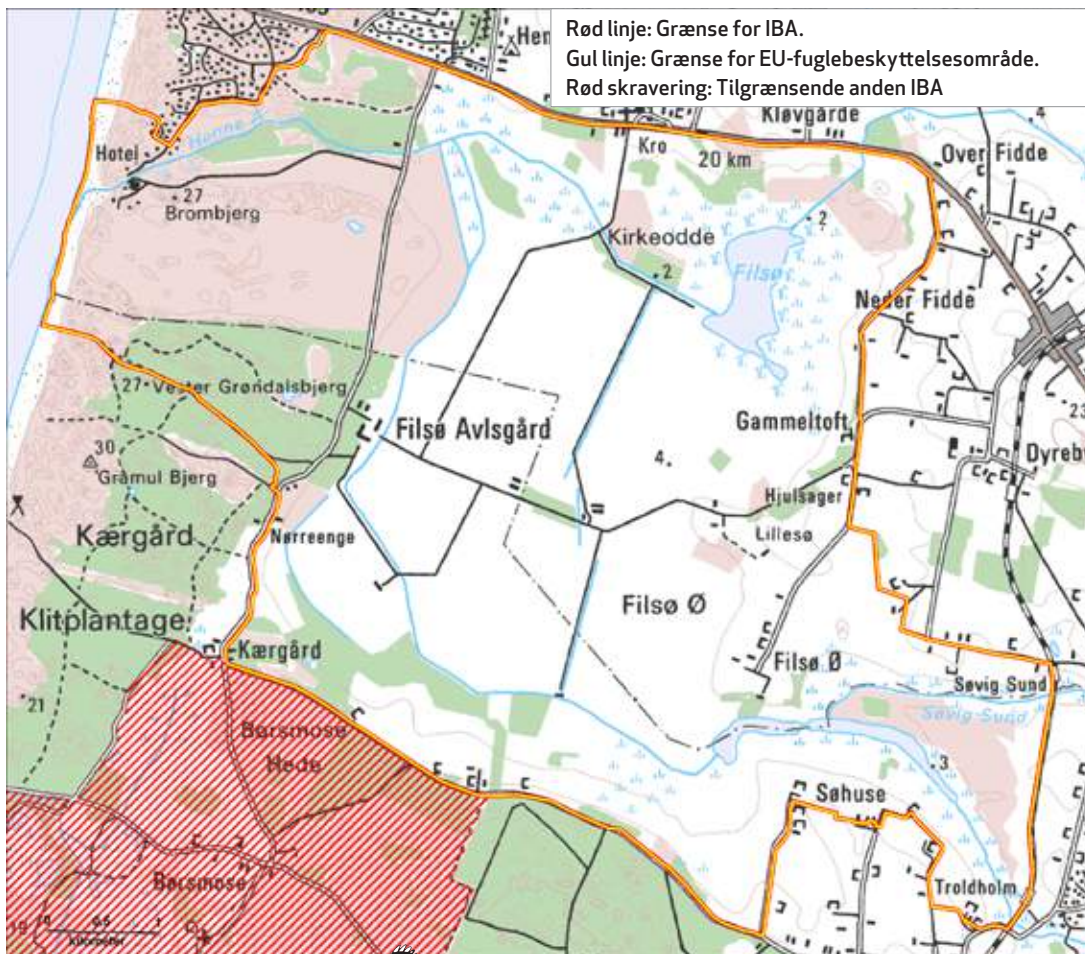
Sønderjyllands Amt og Ribe Amt 2006: Basisanalyse 2006. Habitatområde nr. 78. Fuglebeskyttelsesområde nr. 49, 51, 52, 53, 55, 57, 60, 65 og 67. Ramsarområde 27. Vadehavet. – Miljøministeriet.

Thorup, O. & Laursen, K. 2013: Optællinger af ynglefugle i det danske Vadehav 2012. Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. – Aarhus Universitet

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Bent Jakobsen (lokalitetskontakt 2004-), Michael Gammelholm Jensen, Michael Johansen, Jens Rye Larsen, Søren Peder Nielsen, Kirsten Røjle.

IBA nr. 56, Filsø

Kommune: Varde.

Areal: 42,48 km²

Ejer: Aage V. Jensen Naturfond (23,2 km²) m.fl. private.

Naturtyper: Ferskvand (54 %), hede (21 %), strand/klit (5 %), mose/eng (20 %) – efter omfattende naturgenopretning i 2012.

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F56 og habitatområde H73. Fidsø Sø med omgivelser, området "Under Helmbanken", samt Filsø Hede er fredet med bl.a. adgangsforbud for offentligheden.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 56 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Rørdrum</i>	EU 2005	2	Ikke fastsat	0	0	0	2	2 (1-3)	2 (1-3)	2 ¹ (0-3)
<u>Hedehøg</u>	EU 1983	Ikke oplyst	1-3	1-2	1-2	0	0-1	0 (0-1)	0 (0-1)	0 (0-0)
<u>Rørhøg</u>	EU 1983	1-2	2	2	1-2	0	1-3	1 (1-2)	1 (0-1)	1 (1-1)
<i>Trane</i>	EU 2012	1	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	1 (1-1)
Plettet rørvagtel	EU 2005	1	Ikke fastsat	0	0-1	0	0-1	1 ²	0 ³ (0-1)	0 ³ (0-0)
<u>Tinksmed</u>	EU 1983	1-2	4-7	1-3	1-2	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
<i>Natravn</i>	EU 2005	1	Ikke fastsat	0	-	1	1	1 ²	1 ⁴ (1-13)	1 ^{1,3}

Noter: ¹Inkl. 2013. ²Maksimum 1998-2003 (DCE 2006). ³Kun data for 1-2 år. ⁴Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

Plettet rørvagtel og natravn er generelt mangelfuldt dækket og tilsyneladende aldrig eftersøgt systematisk, fx ved natlig lytten (Larsen 2011).

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Tre ud af syv fokusarter har i projektperioden ynglet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For tre arter forholder det sig modsat; af disse forsvandt tinksmed allerede først i 1980'erne. Hedehøg har ganske vist inden for projektperioden ynglet med ét par, men da dette kun har været tilfældet et enkelt år og så langt tilbage som i 2005, må arten nu betragtes som forsvundet. Plettet rørvagtel er for mangelfuldt dækket til, at lokalitetens tilstand for arterne kan bedømmes. Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for ynglefugle som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Urfugl, storspove.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 56 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Pibesvane</i>	EU 1983, IBA 2000	500, 479	250	400	500	93	479	138 (40-1063)	91 (22-500)	194 (37-320)
<i>Sangsvane</i>	EU 1983, IBA 2000	300, 471	Ikke fastsat	300	300	110	500	320 (244-443)	232 (125-350)	460 ¹ (100-1767)
<i>Kortnæbbet gås</i>	EU 1983, IBA 2000	28 500, 30 000	Ikke fastsat	10 000	30 000	25 000	30 000	16 700 (3111-20 000)	11 085 (6000-32 500)	22 850 (13 500-39 280)
<i>Grågås</i>	IBA 2000, EU 2005	22 000, 22 710	Ikke fastsat	350	1960	8000	23 749	10 857 (6187-12 000 ²)	6061 (675-16 700)	2925 (1500-3950)
<i>Spidsand³</i>	EU 1983 ³ , IBA 2000	5000 ³ , 3000	3000 ³	5000	2250	190	3000	48 ⁴ (4-67)	17 (5-100)	1295 (27-2000)
<i>Pomeransfugl</i>	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	-	74	61	50	42 (34-100)	31 (8-127)	58 (42-73)
<i>Vandfugle generelt (minus måger)</i>	IBA 2000	20.000	Ikke relevant	?	+	+	+	+	+	+

Noter: ¹Inkl. 2013. ²DMU (2006) angiver dog et maksimum på 17 320 for perioden 1998-2003. ³Taget af EU-udpegningsgrundlaget i 2012. ⁴Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

For spidsand er data mangelfulde for perioden 1997-2002, og for pomeransfugl mangler data for perioden før 1978. En note i DOFbasen antyder da også, at lokaliteten først blev opdaget som rasteplass for arten i en senere periode.

Aktuel tilstand for rastefugle

Vandfugle generelt (minus måger) samt fire af de seks fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For pibesvane foreligger der ganske vist for en enkelt periode (1997-2002) et højere antal, men da dette niveau kun har været nået på en enkelt dato i perioden, og da artens 1 %-kriterium, som i projektperioden har ligget mellem 200 og 290 individer, jævnligt har været opnået i projektperioden, betragtes maksimumstallene for arten i projektperioden alligevel som tilfredsstillende.

Spidsand blev i 2012 taget af EU-udpegningsgrundlaget med den begrundelse, at der ikke har været internationalt betydende forekomster af arten regelmæssigt siden 1970'erne, hvor store flokke fouragerede på spidsæd, især om efteråret (DCE 2012). I den sidste del af projektperioden har arten dog jævnligt rastet i antal over 1 %-kriteriet på 600 individer. Grågås har i projektperioden rastet med betydeligt lavere maksimumstal end én af de tidligere perioders maksimumstal og end måltallene. Imidlertid har også denne art i projektperioden jævnligt rastet med maksimumstal langt over 1 %-kriteriet, som i samme periode har ligget mellem 4000 og 6100 individer. Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for rastefugle derfor som tilfredsstillende.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Spidsand: Artens 1 %-kriterium på 600 individer har jævnligt været nået i projektperioden, og arten bør derfor genoptages på EU-udpegningsgrundlaget.

Aktuelle trusler

Næringsstofftilførsel fra det omkringliggende agerbrug truer de næringsfattige og lysåbne naturtyper samt søerne. De lysåbne naturtyper trues desuden af tilgroning med invasive arter som bjergfyr, glansbladet hæg, og rynket rose (Naturstyrelsen 2011). Tilgroningen er med til at fragmentere området, og hede, hængesæk og tørvelavning findes kun i små spredte forekomster, hvilket er en trussel mod plettet rørvagtel og tinksmød (Naturstyrelsen 2011). De jordrugende fuglearter trues af prædation fra mink og ræv, hvis bestand er stigende (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 56 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	2	2	2	6	Fra omkringliggende landbrug
Problematiske, hjemmehørende arter	1	1	2	5	Ræv
Invasive arter	1	1	2	5	Bjergfyr, glansbladet hæg, rynket rose
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Det er ikke for nærværende muligt at bedømme effekten af den omfattende naturgenopretning i 2012 og dermed, hvad der evt. bør justeres.

Øget vegetationspleje i form af græsning, høslæt eller lignende er nødvendigt for at mindske tilgroning af hede-, mose- og kærømråder (Brandt 2007).

En reduktion af gødsningen på de omgivende marker vil endvidere mindske næringsstofftilførslen og dermed tilgroningen med næringsstoftolerante arter.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 56 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	3	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	3	
Totalt	9	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

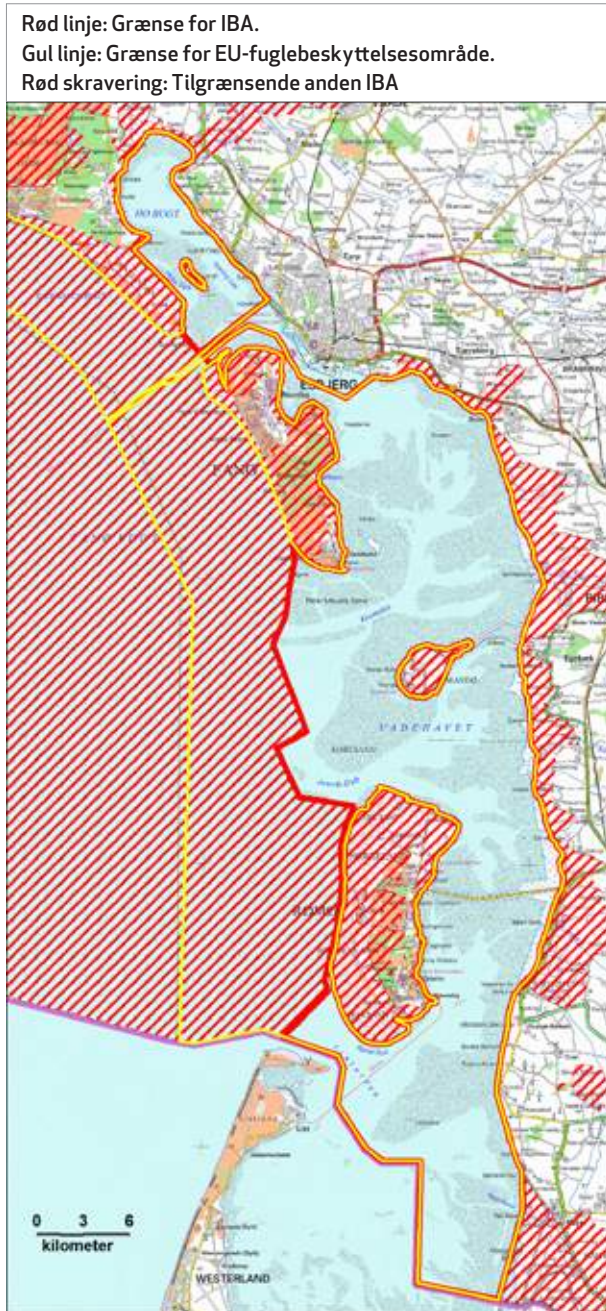
Anvendte specifikke referencer

- Brandt, H. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 56 Fiilsø (del af Natura 2000-område nr. 84). – DOF Sydvestjylland. Upubl.
- Jepsen, P.U. 2012: Fiilsø. - Museet for Varde By og Omegn 2012.
- Larsen, J.R. 2011: Fiilsøstatistik. - Upubl.
- Larsen, J.R. 2012: Årsrapport 2012. 01-10-2011 til 15-07-2012. – Fiilsøgruppen. Upubl.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Plantage. Natura 2000-område nr. N84 (Habitatområde H73, Fuglebeskyttelsesområde F50 og F56) – Miljøministeriet.
- Ribe Amt og Varde Kommune 2006: Basisanalyse 2006. Habitatområde nr. 73. Fuglebeskyttelsesområde nr. 50 og 56 (Ramsarområde nr. 1) Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage. – Ribe Amt og Varde Kommune.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Ole Amstrup, Willy Schrøder Andersen, Mogens Bak, Keld Bakken, Bodil Bondesen, Jens Ole Byskov, Sven Bødker, Henrik Böhmer, [John Frikke \(lokalitetskontakt 2004-\)](#), Karin Gustausen, Ole Hansen, Åge Gejl Hansen, Eva Foss Henriksen, Bjarne Holm, Bent Jakobsen, Harry Jensen, Jørgen Hjorth Jensen, Michael Gammelholm Jensen, Poul Erik Jeppesen, Henrik Knudsen, [Jens Rye Larsen \(lokalitetskontakt 2011-\)](#), Kim Mogensen, Erik Mørk Nielsen, Søren Peder Nielsen, Per Poulsen, Peter Rasmussen, Kirsten Røjle, Svend Rønne, Henning Simonsen, Hans Staal, Peter Tougaard, Børge Vistisen.

IBA nr. 57, Vadehavet

Kommune: Esbjerg, Fanø, Tønder, Varde.

Areal: 698,61 km²

Ejer: Naturstyrelsen.

Naturtyper: Saltvand (98 %), strandeng (2 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 57 og EU-habitatområde nr. 78. Udgør størstedelen af Nationalpark Vadehavet. Det første jagtfrie reservat i Vadehavet blev etableret i Albuebugten ved Fanø i 1896. Albuebugten og området omkring Jordsand blev udlagt som vildreservater i 1939. Hele lokaliteten blev udlagt som vildtreservat i 1979 og som natur- og vildtreservat i 1982. Jagten er nu reguleret i kraft af en revideret bekendtgørelse fra 2007. Havområdet vest for vadehavsøerne blev i 2002 udpeget som PSSA-område (Particular Sensitive Sea Area) i forhold til olieforurening. Hele Vadehavet blev udpeget som UNESCO verdensarvsområde i 2014.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 57 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Klyde	EU 1983, IBA 2000	650-750, 1066	700	607	402,5	413	296	197 (37-260)	58 (31-82)	43 (18-59)
Hvidbrystet præstekrave	EU 2005	Ikke oplyst	40-50	0	59	2	1	2 (0-4)	2 (0-3)	0 (0-1)
Rødben	IBA 2000	514	Ikke relevant	125	73	514	457	139 ³ (87-566)	62 (48-433)	296 ¹ (296-296)
Sandterne	EU 2005	0-2	2	0	0	11	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
Splitterne	EU 2005	Ikke oplyst	100	0	-	2	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
Fjordterne	EU 1983	25-35	35	37	18	3	0	0 (0-0)	0 (0-1)	2 (0-4)
Havterne	EU 1983	230-320	320	65	61-63	385	350	428 (306-704)	218 (61-497)	48 (8-165)
Dværgterne	IBA 2000, EU 2005	43, ikke oplyst	20	11	11	21	18	55 (26-85)	26 (2-88)	13 (4-56)
Mosehornugle²	EU 1983 ² , EU 2012	4-13, 1	Ikke relevant	0-3	4-13	0	3	0 (0-1)	0 (0-1)	0 (0-2)
Blåhals	EU 2012	5	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-4)	5 (1-7)	21 (10-35)

Noter: I perioden 1983-2005 var også hedeheg, rørhøg og tinksmed på EU-udpegningsgrundlaget og i perioden 2005-2012 tillige engryle. ¹Kun data for 1-2 år. ²Var ikke på EU-udpegningsgrundlaget i perioden 2005-2012. ³Kun data for 3 år.

Væsentlige fejlkilder

Det høje tal for hvidbrystet præstekrave omkring 1980 skyldes, at ynglepar på vadehavsøerne er medregnet, selvom disse ikke hører til IBA nr. 57. De store udsving for rødben skyldes forskellige opgørelsesmetoder; de mest reelle tal vurderes at være maksimumstallene for perioden 1992-2012, som nærmere bestemt er fra 1996, 2001, 2006 og 2012. De øvrige tal for rødben for 1997-2008 gælder kun udvalgte kontrolområder. For splitterne mangler data for 1978-1981.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Som nævnt ovenfor under fejlkilder bør tidligere høje antal for hvidbrystet præstekrave ikke indgå i bedømmelsen af lokalitetens tilstand. Tre af de øvrige otte fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For seks arter forholder det sig modsat, og samlet set vurderes lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Brushane, stor kobbersneppe.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 57 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<u>Kortnæbbet gås</u>	EU 1983 ¹ , IBA 2000, EU 2012	7000 ¹ , 10 000, 2000	Ikke relevant	8000	16 000	22 500	15 900	2920 ² (494-10 680)	1211 (260-2000)	2500 ³ (961-6000)
Grågås	EU 2012	8099	Ikke relevant	50	180	1620	3000	1899 ² (1356-2771)	4639 (2661-8099)	3359 (2000-5600)
Bramgås	EU 1983, IBA 2000	3000, 7700	3000	390	3000	14 000	27 470	27 500 (15 000-52 500)	57 500 (40 000-70 000)	51 600 (35 000-59 000)
<u>Lysbuget knortegås</u>	EU 1983	Ikke oplyst	2200	1200	795	880	2200	549 (117-1851)	252 (100-1094)	361 (164-716)
<u>Mørkbuget knortegås</u>	EU 1983, IBA 2000	25 000, 15 000	25 000	6000	25 000	18 030	19 190	5224 ² (1470-11 696)	6683 (2462-15 620)	2823 (1600-3236)
Gravand	EU 1983, IBA 2000	35 000, 31 200	35 000	13 000	35 000	29 300	42 975	22 557 ² (14 228-30 322)	39 002 (14 400-46 785)	7794 (4000-29 153)
Pibeand	EU 1983, IBA 2000	54 000, 48 700	54 000	56 000	54 000	34 800	51 178	25 509 ² (12 566-48 734)	64 302 (12 600-135 149)	26 150 (15 000-61 961)
Krikand	EU 1983	17 000	17 000	11 000	17 000	6300	3608	2350 (536-4665)	3324 (1160-8655)	4775 (3220-31 000)
Spidsand	EU 1983, IBA 2000	8000, 4000	8000	8000	8000	6493	12 797	3477 ² (1892-7320)	10 027 (2130-12 274)	5088 (3330-10 000)
<u>Skeand</u>	EU 1983	2000	2000	2000	2000	230	299	243 ² (41-650)	1133 (453-1416)	656 (50-1200)
<u>Ederfugl</u>	EU 1983, IBA 2000	83 000, 42 600	42 000	30 000	83 000	50 125	72 347	19 841 (9045-43 244)	14 242 (5150-24 983)	6300 ³ (2751-14 287)
<u>Sortand</u>	EU 1983, IBA 2000	200 000, 35 000	200 000	5000	200 000	188 731	176 700	44 781 ² (1705-137 270)	50 000 (1500-75 000)	1500 ³ (300-60 000)
Havørn	EU 2012	6	Ikke relevant	1	-	1	2	1 (0-4)	3 (1-4)	5 (5-6)
Blå kærhøg	EU 2012	18	Ikke relevant	2	2	3	4	4 (2-11)	10 (5-18)	7 ³ (3-12)
Vandrefalk	EU 2012	8	Ikke relevant	1	1	1	2	4 (2-6)	8 (5-8)	5 (4-7)
<u>Strandskade</u>	EU 1983, IBA 2000	65 000, 31 000	65 000	20 000	65 000	39 002	52 800	43 366 ² (22 607-57 022)	35 945 (11 800-45 199)	9805 (4740-22 253)
Klyde	EU 1983, IBA 2000	7700, 6500	7700	5000-7000	7700	9200	6500	1405 (480-6000)	7077 (2822-10 800)	5395 (3300-6966)
<u>Hvidbrystet præstekrave</u>	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	48	118	5	114	19 (2-42)	5 (2-27)	2 (0-12)

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Hjejle	IBA 2000, EU 2005	43 600, 11 470	21 000	2000	10 000	54 000	43 600	9170 (5250-15 000)	16 732 (3800-35 000)	6375 (5000-18 750)
Strandhjejle	EU 1983, IBA 2000	3000, 5500	3000	500	3000	4300	5550	2760 (2575-3865)	3105 (1352-6589)	1670 (419-5000)
Islandsk ryle	EU 1983, IBA 2000	5000, 24 100	5000	100 000	5000	47 500	24 170	39 703 ² (9800-85 017)	90 941 (33 500-151 632)	58 000 ³ (12 950-171 698)
Sandløber	IBA 2000, EU 2005	3000, 4000-5000	3000	100	-	4050	3000	2215 (1060-5115)	3293 (270-12 000)	1050 ³ (32-4530)
Alm. ryle	EU 1983, IBA 2000	360 000, 365 000	360 000	140 000	360 000	272 800	364 929	133 752 ² (82 563-239 135)	176 653 (100 000-200 000)	76 850 (56 500-169 740)
Lille kobbersneppe	EU 1983, IBA 2000	56 000, 35 400	56 000	20 000	56 000	57 900	62 084	10 895 ² (6345-23 840)	30 336 (5810-45 950)	14 130 (6100-45 000)
Storspove	EU 1983	5600	5600	2200	5600	3740	5843	5531 ² (4537-6924)	9190 (2150-12 320)	4100 (3000-6579)
Rødben	EU 1983, IBA 2000	10 300, 1680	10 300	5000	10 300	2600	2772	2366 ² (1465-3760)	3145 (1620-13 868)	3595 (2000-9435)
Hvidklire	EU 1983	1750	1750	300	1750	3300	1291	2141 ² (1416-2644)	1802 (590-3161)	1678 ³ (998-1744)
Dværgmåge	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	50	-	19	20	10 (1-13)	41 (13-108)	13 (3-35)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20.000	Ikke relevant	+	+	+	+	+	+	+

Noter: I perioden 1983-2005 var også toppet skallesluger, stor skallesluger og småspove på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Taget af EU-udpegningsgrundlaget i perioden 2005-2012. ²Gennemsnit 1998-2003 (DMU 2006). ³Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For havørn, sandløber og dværgmåge mangler data for perioden 1978-1981; af disse kan havørn reelt have været fraværende.

Relativt lave antal i 2003 og 2010-2012 af følgende række af arter må sandsynligvis tilskrives ufuldstændig dækning: Gravand, pibeand, spidsand, skeand, ederfugl, sortand, strandskade, alm. ryle, storspove og rødben.

En væsentlig fejlkilde er, at en del observationer gøres på lang afstand, hvorved antallene af mindre talrige arter bliver undervurderet. Dette forstærkes af, at flere af arterne optræder i blandede flokke (K. Laursen & L.M. Rasmussen, pers. medd. 2013).

Aktuel tilstand for rastefugle

Mindst 17 af de 28 fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og med måltallene. For spidsand foreligger der ganske vist for en enkelt periode (1992-1996) et højere antal, men da dette antal kun er 4 % højere end det højeste antal i projektperioden, og da såvel artens måltal som dens 1 %-kriterium (600 individer) jævnligt har været opfyldt i projektperioden, bedømmes lokalitetens tilstand for arten alligevel som tilfredsstillende. Også IBA-kriteriet om 20 000 regelmæssigt rastende vandfugle er opfyldt i projektperioden. For 11 fokusarter og -underarter forholder det sig umiddelbart modsat, men hvis den tilsyneladende tilbagegang for skeand og alm. ryle kan tilskrives ufuldstændig dækning (se fejlkilder ovenfor), reduceres dette antal til ni arter. Da ni arter udgør 32 % af de 28 fokusarter, bedømmes lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter samlet set stadig som utilfredsstillende.

Andre rastefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Gråand.

Bemærkning vedr. Vadehavet

Bevaringsstatus og -tendenser for en lang række rastende fuglearter i Vadehavet kan kun i begrænset omfang betragtes isoleret for den enkelte IBA i Vadehavet. Det skyldes, at det danske Vadehav oplagt må opfattes som én samlet lokalitet, som igen udgør den nordligste del af det samlede dansk-tysk-hollandske Vadehav. De rastetal, der er nævnt under hver enkelt af de ni IBAs i det samlede vadehavsområde - inkl. de ferske marskområder bag digerne -, skal derfor tages med forbehold. Der sker nemlig løbende forskydninger mellem de enkelte dele af Vadehavet, på en lille skala inden for det danske vadehav, på en større skala inden for hele det internationale vadehav. Vadehavet er et meget dynamisk område, hvor fuglene ofte flytter rundt i forhold til føde og forstyrrelser, ligesom klimaændringer med generelt milde vintre i en stor del af undersøgelsesperioden spiller ind. Endvidere sker der løbende fysiske ændringer, så nye sandbanker m.v. opstår og dermed også nye rasteadsler for fuglene.

Nedenstående oversigt, som er baseret på Laursen & Frikke (2013), giver en kort status over de fleste af de rastende fuglearter i Vadehavet, som er fokusarter i IBA nr. 57. Arter, der udelukkende optræder i lave antal, og som er vanskelige at udføre totaltællinger af, er udeladt af oversigten, dvs. havørn, vandrefalk, blå kærhøg, stor præstekrave, hvidbrystet præstekrave og dværgmåge.

Bemærkninger om hhv. "tilfredsstillende" og "utilfredsstillende" udvikling for de enkelte arter på de enkelte lokaliteter/ IBA-områder skal således læses i den sammenhæng, at alle IBA-områderne i Vadehavet indgår i en indbyrdes dynamik. Herunder at en status som "utilfredsstillende" kan betyde, at arten er flyttet til en anden lokalitet, der får betegnelsen "tilfredsstillende".

Art	Status i det danske Vadehav	Mulige årsager til ændringer
Kortnæbbet gås	Tilbagegang	Konkurrence med bramgås samt spredning til flere lokaliteter langs vestkysten
Grågås	Fremgang	Generel fremgang i Danmark og nabolande pga. bedre beskyttelse og mildere vinterklima samt ændrede trækmønstre
Bramgås	Fremgang	Generel fremgang i Danmark pga. reduceret jagt i yngleområderne, flere reservater, mere føde om vinteren samt opbygning af nye bestande ved Østersøen
Mørkbuget knortegås	Tilbagegang	Færre områder med hovedføden ålegræs og søsalat, flytter til andre områder uden for Vadehavet samt nedgang i <i>flyway</i> -bestanden
Lysbuget knortegås	Tilbagegang	Færre områder med hovedføden ålegræs og søsalat, flytter til andre områder uden for Vadehavet samt nedgang i <i>flyway</i> -bestanden
Gravand	Let fremgang	?
Pibeand	Let fremgang	Mildere vinterklima
Krikand	Stabil	
Spidsand	Let fremgang	?
Skeand	Fremgang	Mildere vinterklima
Ederfugl	Tilbagegang	Formentlig fødemangel i form af færre blåmuslinger samt nedgang i <i>flyway</i> -bestanden
Strandskade	Tilbagegang	Tilbagegang i hele NV-Europa, prædation, forstyrrelser, fødemangel
Klyde	Tilbagegang	Tilbagegang i Vadehavet sættes i forhold til generel tilbagegang i hele Danmark
Hjejle	Tilbagegang	? – trods generel fremgang i Danmark og stigende totalbestande
Strandhjejle	Fremgang	Trods generelt faldende totalbestande
Islandsk ryle	Fremgang	Forskydninger mod nord i Vadehavet, formentligt pga. mildere vinterklima og måske pga. øget muslingefiskeri sydligere (vigtigt fødeemne)
Sandløber	Let fremgang	? – muligvis baseret på bedre optællingsmetoder
Alm. ryle	Tilbagegang	? – trods generelt stabile totalbestande
Lille kobbersneppe	Tilbagegang	? – trods generelt stabile totalbestande
Storspove	Fremgang	Jagtfredninger, milde vintre – dog faldende totalbestande
Rødben	Fremgang	Stabile totalbestande
Hvidklire	Stabil	

Aktuelle trusler

Rekreative og militære aktiviteter forstyrrer ynglende klyde, sandterne, splitterne, fjordterne og havterne (Naturstyrelsen 2011). Der er en øget forstyrrelse fra kitesurfere og windsurfere; de afmærkede områder, hvor aktiviteterne er tilladt, overholdes ikke, og med de høje hastigheder, der sejles med, og den aktivitetsradius, som udøves, skaber de uro i store områder (K. Laursen, pers. medd. 2013, Therkildsen m.fl. 2013). Et at de vigtigste områder med tilbageværende blåmuslinger ligger ud for Hjerting og er sammenfaldende med et udpeget aktivitetsområde for kitesurfere og windsurfere, hvilket giver konflikter med især fældende ederfugl (Laursen & Holm 2011, Therkildsen m.fl. 2013). Jagtlige aktiviteter forstyrrer i visse områder fouragerende og rastende vandfugle i store antal, især i Knudedyb og på forlandene langs fastlandskysten (Frikke & Laursen 1994).

Rejefiskeri med bundsløbende redskaber, som finder sted vest for vadehavsøerne, ødelægger sandbanker og rev, der udgør levesteder og fødegrundlag for sortand og ederfugl (Rasmussen 2008).

Jordrugende fugle og især fuglekolonier er meget pressede af et stigende antal rovpattedyr. Pga. anlæggelsen af diger og dæmninger kan alle dele af Vadehavet nås af rovpattedyr (Rasmussen 2008). Tilgroning forbedrer desuden levevilkårene for prædatorer som, ræv og mink. og udgør en begrænsende faktor for de samme arter af ynglefugle (Sønderjyllands & Ribe Amter 2006).

Udledninger af organisk stof fra spildevand og andre iltforbrugende stoffer til vandløb reducerer vandets iltindhold (Naturstyrelsen 2011). Koncentrationen af kvælstof i Vadehavet er dog faldet siden 1990, men ligger stadig så højt, at det betegnes som et problem i forhold til målsætningerne for Vadehavet (Beusekom m. fl. 2009).

Olieforurening fra skibulykker samt ulovlige udledninger fra skibe til havs truer ederfugl og sortand (Sønderjyllands

og Ribe Amter 2006). Oliekatastrofer og udledning af olie er dog aftaget, hvilket fremgår af overvågning af ilanddrevne oliefugle, som viser en støt, faldende tendens (Camphuysen m.fl. 2009)

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 57 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	3	3	2	8	Wind- og kitesurfing, drageflyvning, ridning, sejlad
Andet	2	2	2	6	Rejefiskeri
Problematisk hjemmehørende arter	2	2	2	6	Især ræv
Invasive arter	2	2	2	6	Mink, mårhund
Vandforurening	1	2	2	5	Spildevand
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Der er behov for at forbedre den økologiske forbindelse og overgangen mellem hav og land ved at genskabe et mere naturligt miljø i åernes nedre løb og udløb til Vadehavet ved naturgenopretning af vådområder og ekstensivering af landbruget (Rasmussen 2008).

Den negative effekt af jagt kan reduceres ved oprettelse af ni zoner, hvori jagten reguleres ved jagtfrie korridorer forbundet med jagtfrie zoner i marsken for at yde fuglene gunstige raste- og fourageringsbetingelser under storme (Frikke & Laursen 1994). Der skal desuden sættes en stopper for ulovlig jagt (Rasmussen 2008), samt ulovlig wind- og kitesurfing. Rejefiskeriets indflydelse på Vadehavets økosystem vest for vadehavsøerne bør undersøges nøjere og bør tilrettelægges under iagttagelse af forsigtighedsprincippet. Både invasive og hjemmehørende prædatorer skal reguleres, først og fremmest ræv. Næringstilførslen fra vandløb skal reduceres ved at reducere næringstilførslen til disse fra landbruget. Rejefiskeri med bundslæbende redskaber vest for vadehavsøerne skal reguleres, og der skal sættes en stopper for olieudslip. Der skal ske regulering af færdsel, primært af hensyn til ynglende arter, ved både rumlig og tidsmæssig zoner af rekreative aktiviteter (Rasmussen 2008).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 57 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

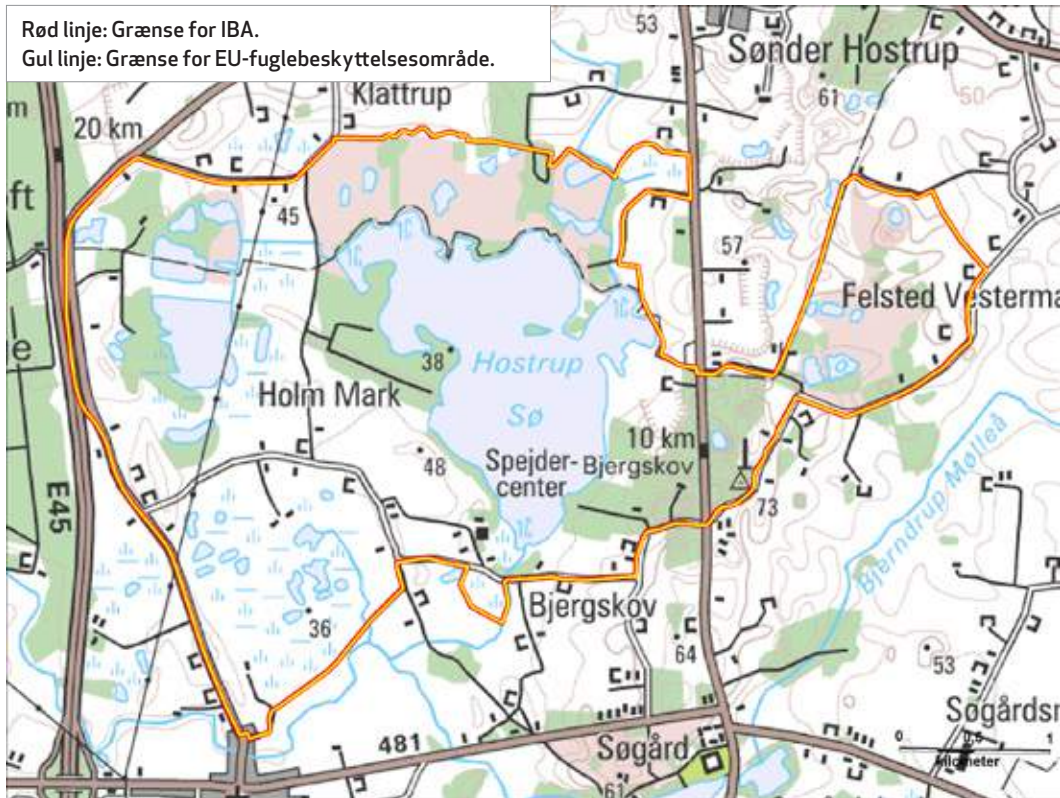
- Becker, P.H. & T. Dittmann 2009: Contaminants in Bird Eggs. - Quality Status Report 2009. Thematic Report No. 5.2. WADDEN SEA ECOSYSTEM No. 25. Common Wadden Sea Secretariat, Trilateral Monitoring and Assessment Group.
- Beusekom, J.E.E. van, P.V.M Bot, J. Carstensen, J.H.M. Goebel, H. Lenhart, J. Pättsch, T. Petenati, T. Raabe, K. Reise & B. Wetsteijn 2009: Eutrophication. - Quality Status Report 2009. Thematic Report No. 6. WADDEN SEA ECOSYSTEM No. 25. Common Wadden Sea Secretariat, Trilateral Monitoring and Assessment Group.
- Camphuysen, K., M.S. Dieckhoff, D.M. Fleet & K. Laursen 2009: Oil Pollution and Seabirds. - Quality Status Report 2009. Thematic Report No. 5.3. WADDEN SEA ECOSYSTEM No. 25. Common Wadden Sea Secretariat, Trilateral Monitoring and Assessment Group.
- Frikke, J. & K. Laursen 1994: Forlandsjagt i Vadehavet. Med analyse af betydningen for andefugle. - Faglig rapport fra DMU nr. 102. Danmarks Miljøundersøgelser.
- Garthe, S., P. Schwemmer, I.K. Petersen & K. Laursen 2009: Offshore Area. - Quality Status Report 2009. Thematic Report No. 17. WADDEN SEA ECOSYSTEM No. 25. Common Wadden Sea Secretariat, Trilateral Monitoring and Assessment Group.
- Koffijberg, K., L. Dijkens, B. Hälterlein, K. Laursen, P. Potel & S. Schrader 2009: Breeding Birds. - Quality Status Report 2009. Thematic Report No. 18. WADDEN SEA ECOSYSTEM No. 25. -Common Wadden Sea Secretariat, Trilateral Monitoring and Assessment Group.
- Laursen, K., J. Blew, B. Ens, K. Eskildsen, K. Günther, B. Hälterlein, K. Koffijberg, P. Potel & M. van Roomen 2009: Migratory Birds. - Quality Status Report 2009. Thematic Report No. 19. WADDEN SEA ECOSYSTEM No. 25. Common Wadden Sea Secretariat, Trilateral Monitoring and Assessment Group.
- Laursen, K. & J. Frikke 2013: Rastende vandfugle i Vadehavet 1980 – 2010. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 107 (2013): 1-184. DOF.
- Laursen, K. & T.E. Holm 2011: Forstyrrelser af fugle ved menneskelig færdsel – en oversigtsartikel. - Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 105 (2011): 127-138. DOF.
- Laursen, K., P.S. Kristensen & P. Clausen 2010: Assessment of Blue Mussel *Mytilus edulis* Fisheries and Waterbird Shellfish-predator Management in the Danish Wadden Sea. – AMBIO Report. Royal Swedish Academy of Sciences.
- Laursen, K. & O. Thorup 2009: Breeding birds in the Danish Wadden Sea Region 1983-2006, assessment of SPAs. - Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 103 (2009): 77-92. DOF.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Natura 2000-område nr. 89 Vadehavet. Delplan for: Habitatområde H78, H86 og H90. Fuglebeskyttelsesområde F57 – Miljøministeriet.
- Rasmussen, L.M. 2003: Ynglefugle i Vadehavet 2001. Naturovervågning. - Arbejdsrapport fra DMU nr. 178. Danmarks Miljøundersøgelser. <http://arbejdsrapporter.dmu.dk>
- Rasmussen, L. M. 2008: The Danish Wadden Sea as Breeding Ground and Crossroad for Birds. - Dansk Ornitologisk Forening. https://docs.google.com/viewer?url=http://www.dof.dk/sider/images/stories/naturpolitik/naturpolitik/dokumenter/vadehavrapport_2008_dof.pdf
- Rasmussen, L.M. & K. Fischer 1997: The breeding population of Gull-billed Terns *Gelochelidon nilotica* in Denmark 1976-1996. - Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 91 (1997): 101-108. DOF.
- Rasmussen, L.M. & O. Thorup 1998: Ynglefugle i Vadehavet, 1996. – Faglig rapport fra DMU, nr. 229. Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser.
- Sønderjyllands Amt og Ribe Amt 2006: Basisanalyse 2006. Habitatområde nr. 78. Fuglebeskyttelsesområde nr. 49, 51, 52, 53, 55, 57, 60, 65 og 67. Ramsarområde 27. Vadehavet. – Miljøministeriet.
- Thorup, O. 2002: Overvågning af ynglefugle i Vadehavet 2002. - Nyhedsbrev fra DMU – Afdeling for Kystzoneøkologi. Miljøministeriet.
- Thorup, O. 2003: Ynglefugle i Vadehavet 2003. - Nyhedsbrev fra DMU – Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet. Miljøministeriet.
- Thorup, O. 2004: Ynglefugle i Vadehavet 2004. - Nyhedsbrev fra DMU – Afdeling for Kystzoneøkologi. Miljøministeriet.
- Thorup, O. 2005: Ynglefugle i Vadehavet 2005. – Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet.
- Thorup, O. 2006: Ynglefugle i Vadehavet 2006. - Nyhedsbrev fra DMU, Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet. Århus Universitet.

Thorup, O. 2007: Ynglefugle i Vadehavet 2007. – Danmarks Miljøundersøgelser.
Thorup, O. 2008: Ynglefugle i Vadehavet 2008. – Danmarks Miljøundersøgelser.
Thorup, O. & K. Laursen 2009: Optællinger af ynglefugle i det danske Vadehav. – Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet.
Thorup, O. & K. Laursen 2010: Optællinger af ynglefugle i det danske Vadehav, 2010. – Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet.
Thorup, O. & K. Laursen 2011: Optællinger af ynglefugle i det danske Vadehav, 2011. – Institut for Bioscience, Nationalt Center for Miljø og Energi.
Thorup, O. & K. Laursen 2013: Optællinger af ynglefugle i det danske Vadehav 2012. - Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.
Thorup, O. & L.M. Rasmussen 2001: Ynglefugle i Vadehavet 2000. – I: Laursen, K. (red.) 2001: Overvågning af fugle, sæler og planter 1999-2000, med resultater fra feltstationerne. Faglig rapport fra DMU nr. 350. Danmarks Miljøundersøgelser.
Wolff, W.J., J.P. Bakker, K. Laursen & K. Reise 2010: The Wadden Sea Quality Status Report - Synthesis Report 2010. WADDEN SEA ECOSYSTEM No. 29. - Common Wadden Sea Secretariat.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Per Baden, Keld Bakken, Henrik Brandt, Marco Brodde (lokalitetskontakt 2004-), Sven Bødker, Kurt Bredal Christensen, Michael Clausen, Svend Aage Clausen, Dann Elmström, Kim Fischer, Kurt Frederiksen, Klaus Fries, Carsten Gadgaard, Ole Zoltan Göller, Ole Hansen, Peter Kjer Hansen, Thor Bue Hansen, Eva Foss Henriksen, Nis Asbjørn Holm, Martin Iversen, Bent Jakobsen, Michael Gammelholm Jensen, Martin Jessen, Michael Johansen (lokalitetskontakt 2008-), Niels Knudsen, Grethe Kristensen, Jens Rye Larsen, Jens Lyhne, Søren Peder Nielsen, Søren Nygaard, Susanne Overgaard Petersen (lokalitetskontakt 2005-08), Henning Simonsen, Lisbet Skov, Inger Sønnichsen, Ole Thorup.

IBA nr. 58, Hostrup Sø, Assenholm Mose & Felsted Vestermark

Kommune: Aabenraa.

Areal: 13,22 km²

Ejer: Private, Naturstyrelsen og Forsvaret.

Naturtyper: Ferskvand (29 %), mose/eng (22 %), landbrug (18 %), hede (16 %), skov (16 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 58 og EU-habitatområde nr. 84. Overdrevsdelen af Bjergskov har været fredet siden 1929.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 58 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Rørdrum</i>	EU 1983	0-1	Ikke fastsat	1	0-1	0-1	1	2-3 ¹	2 (1-3)	1 ¹ (1-1)
<i>Havørn</i>	IBA 2000, EU 2005	1,1	Ikke fastsat	0	0	0	1	1 (1-1)	1 (1-1)	1 (1-1)
<u>Rørhøg</u>	EU 1983	2-3	2-3	1	2-3	1	1-2	1 ¹ (1-1)	1 (0-1)	0 (0-0)
<i>Trane</i>	EU 2005	0-1	Ikke fastsat	0	0	0	0	0 (0-1)	1 (0-2)	1 (1-1)
<u>Tinksmed</u>	EU 1983	1	Ikke fastsat	1	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
<i>Stor hornugle</i>	EU 2005	1	Ikke fastsat	0	0	0	1	1 ¹ (1-1)	1 ² (0-1)	1 ¹ (1-1)
<u>Mosehornugle</u>	EU 1983	0-1	Ikke fastsat	1	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

For rørdrum, rørhøg og stor hornugle mangler data for de fleste år i perioderne 1997-2002 og 2009-2012 og for stor hornugle tillige for to år i den mellemliggende periode.

Caretaker på pæreskud i Klattrup Mose, september 2006. Foto: Bjarne Nielsen

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Både tinksmed og mosehornugle forsvandt fra lokaliteten midt i 1970'erne (J. Tofft, pers. medd. 2013), altså før denne blev udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde; disse to arter indgår derfor ikke i bedømmelsen af lokalitetens tilstand. Fire ud af de øvrige fem fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og samlet set vurderes lokalitetens tilstand for ynglefugle derfor som tilfredsstillende.

Det bør bemærkes, at havørn i intet år har haft rede inden for IBA'en, idet redeskoven ligger ca. 4 km nordøst herfor, men lokaliteten er desuagtet afgørende som fødeområde for arten (J. Tofft, pers. medd. 2013). Det bør ligeledes bemærkes, at to par af stor hornugle i 2013 yngede lige uden for IBA-grænsen; af disse menes i hvert fald det ene ikke at have anvendt IBA'en til fouragering (J. Tofft, pers. medd. 2013, 2014).

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Urfugl, storspove, sortterne, rødrygget tornskade.

Aktuelle trusler

Dræning og intensivt landbrug i oplandet har ført til næringsstofbelastning og eutrofiering, hvilket har forurennet Hostrup Sø og reduceret overdrevsarealerne. I de senere år har søen dog opnået en meget bedre vandkvalitet.

Moseområderne trues af tilgroning med tagrør, pil, blåtop, birk og ellekrat samt de invasive arter sitkagran, bjergfyr og glansbladet hæg.

Mink og ræv udgør en trussel mod de jordrugende arter rørhøg, trane og tinksmed (Naturstyrelsen 2011).

Højspændingsledninger mellem Hostrup Sø og havørnens ynglested er en trussel mod havørn. Højspændingsledninger vides med sikkerhed at have forårsaget mindst én havørneunges død efter udflyvning, og det kan sagtens være sket flere gange, uden at dette dog er konstateret med sikkerhed (J. Tofft, pers. medd. 2013).

Hvor de militære arealer nord for selve søen før var lukket konstant, er disse nu blevet offentligt tilgængelige, når ikke der er øvelser. Dermed er der risiko for at en øget færdsel kan forstyrre fuglelivet, herunder trane (J. Tofft, pers. medd. 2013). I områderne omkring Hostrup Sø og Assenholm Mose drives jagt, der kan udgøre et voldsomt pres på fuglelivet (Rasmussen 2007). Efter mørkets frembrud finder lystfiskeri ved brug af gummibåd sted på søerne, hvilket forstyrrer de rastende fugle (O.S. Rasmussen, pers. medd. 2005).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 58 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandstandsændringer	2	2	2	6	Dræning
Tilgroning	2	2	2	6	Bl.a. som følge af næringsbelastning fra landbrug
Problematiske hjemmehørende arter	2	1	1	4	Ræv
Invasive arter	2	1	1	4	Mink, sitkagran, bjergfyr, glansbladet hæg
Infrastruktur	2	1	1	4	Elledninger
Forstyrrelser	2	2	3	7	Færdsel, militære øvelser
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Der er behov for løbende rydning af tilgroede arealer, således at tinksmedens potentielle ynglepladser opretholdes (Fahlberg 2007). Vandstandshævning er ligeledes nødvendigt, for at området kan holde på vandet og danne et mosaiklandskab med store sumpede områder, der er egnede levesteder for tinksmed (Holm 2010). Der skal foretages regulering af ræv og mink, især i nærheden af potentielle ynglelokaliteter for tinksmed. Elledninger bør kabellægges af hensyn til havørn. Menneskelig aktivitet i potentielle yngleområder for tinksmed skal reduceres og i yngleperioden forbydes (Holm 2010). Regulering af lystfiskeri, bådtrafik og jagt vil tilgodese fokusarterne (Fahlberg 2007).

I et aktuelt naturgenopretningsprojekt ved Hostrup Sø er det målet at føre søen tilbage til en mere oprindelig tilstand ved at hæve vandstanden i søen og i nogle af de omkringliggende moser. Det vil give renere vand i søen, ved at tilførslen af humus- og næringsstoffer reduceres. Projektet koordineres med Forsvaret, som i 2012 har genskabt store åbne moseområder nord og øst for søen ved at rydde dem for skov og krat og lade kvæg afgræsse, så arealerne ikke gror til i krat og skov igen (Naturstyrelsen 2013).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 58 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet		Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Fahlberg, G. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Område nr. IBA 58 Hostrup Sø, Assenholm Mose og Felsted Vestermark. - DOF Sønderjylland, unpubl.

Holm, T. E. 2010: Angående krav til levesteder og praktisk forvaltning af relevante områder for tinksmed på forsvarrets arealer. - Notat til Forsvarets Bygnings- og etablisementsstjeneste. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet.

Krabbe, E., E. Buhl & T. Lie 2004: Hærhjemmeværnsdistrikt Sønderjylland, Søgårdlejren. Drifts- og Plejeplan 2005-2019. - Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen og Hjemmeværnskommandoen.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Hostrup Sø, Assenholm Mose og Felsted Vestermark. Natura 2000-område nr. N95. Habitatområde H84, Fuglebeskyttelsesområde F58 - Miljøministeriet.

Naturstyrelsen 2013: Hostrup Sø. - <http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Naturprojekter/Projekter/Sønderjylland/Hostrupsoe/>

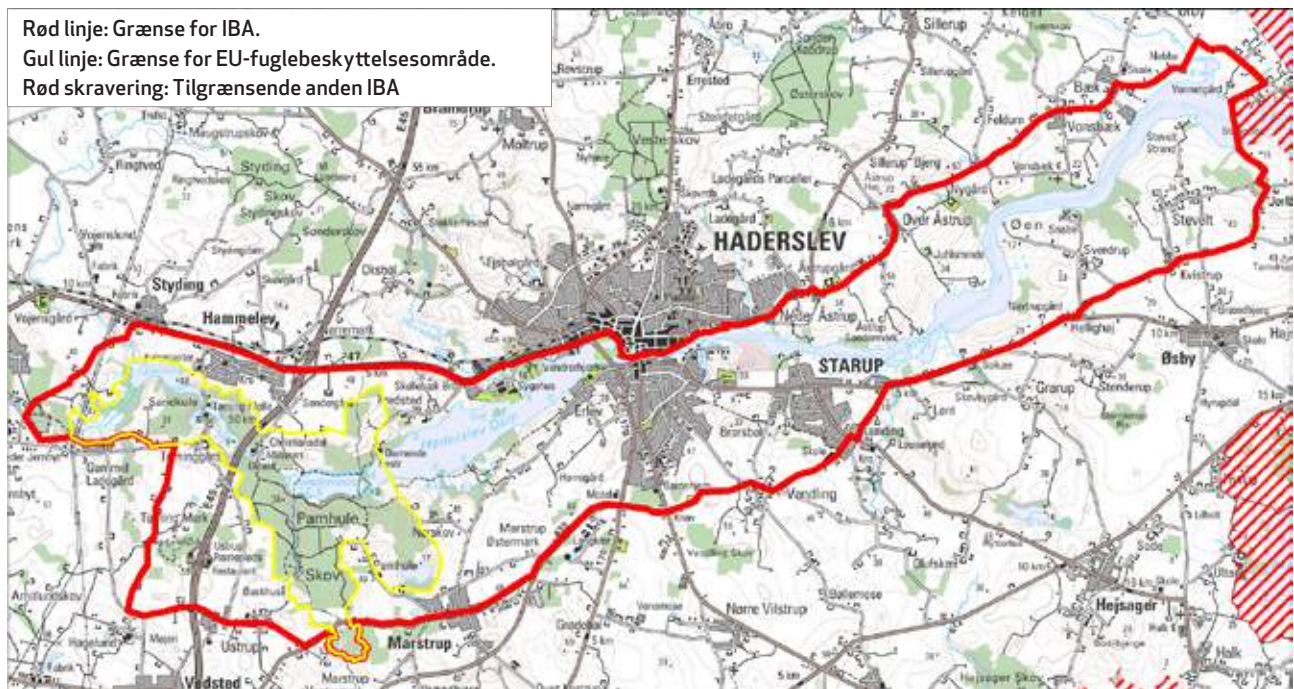
Rasmussen, O. S. 2007: Jagt på udpegningsgrundlag i SPAs. - Unpubl.

Skov- og Naturstyrelsen 2007: Natura 2000 - Basisanalyse. Habitat- og fuglebeskyttelsesområder - Hostrup Sø, Assenholm Mose og Felsted Vestermark (H84, F58) - Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Ove Steiner Rasmussen (lokalitetskontakt 2005-2008), Palle Rosendahl Larsen, Karl Schlichter (lokalitetskontakt 2008-), Jesper Tofft.

IBA nr. 59, Haderslev Tunneldal

Kommune: Haderslev.

Areal: 68,59 km²

Ejer: Naturstyrelsen og private.

Naturtyper: Agerland (33 %), fjord og ferskvand (25 %), skov (22 %), bebyggelse (10 %), mose/eng (10 %).

Beskyttelse: En mindre del af lokaliteten i vest er udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde nr. F59 og EU-habitatområde nr. H81.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides mod nordøst med hele Haderslev Tunneldal, da der her findes betydelige forekomster af bilag 1-arterne hvepsevåge, havørn, rød glente, fiskeørn, stor hornugle, fjordterne, isfugl og sortspætte (Sørensen 2007a).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 59 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Hvepsevåge</i>	EU 1983	4	Ikke fastsat	2	4	1	2	1 ¹ (1-1)	1 (1-3)	1 (1-1)
<i>Rød glente</i>	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	1	1	2	1	0 (0-0)	1 (1-2)	1 (1-1)
<i>Isfugl</i>	EU 1983	3	Ikke fastsat	1	3	3	3	5 (3-6)	7 (6-8)	5 (1-8)

Noter: ¹Kun data for 3 år.

Væsentlige fejlkilder

Hvepsevåge er kun sporadisk dækket i perioderne 1982-1991, 1997-2002 samt i hele projektperioden.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

På trods af den sporadiske dækning af hvepsevåge har alle tre fokusarter inden for projektperioden utvivlsomt ynglet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for ynglefugle derfor som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Rørhøg, storspove, fjordterne, dværgterne.

Aktuelle trusler

Skovene præges af rekreative aktiviteter, der virker forstyrrende på hvepsevåge og rød glente (Naturstyrelsen 2011). Ved Hindemede er løse hunde iagttaget på engene i den vestlige del af Hindemede (Boesen 2007). Haderslev Fjord har en omfattende trafik af sejlbåde, motorbåde, kajaker og kitesurfere (Sørensen 2008). I 2012 fremlagdes planer om kaproningsbane på Haderslev Dam. Antallet af stævner er ukendt; men i sagsfremstillingen står bl.a. "Det forventes at der stilles vilkår om, at der ikke afholdes stævner i fuglenes ynglesæson..." (Fredsøe 2013). Jagt i de statsejede skove, i Haderslev Dyrehave og ved Hindemede kan virke forstyrrende på hvepsevåge, rød glente og isfugl (Sørensen 2007b). Stevning Dam, Hindemede og Pamhule Sø påvirkes af næringstilførsel fra det omkringliggende landbrug, og vandløbene er belastet af udledning af spildevand med organisk stof (Naturstyrelsen 2011). Intensiv skovdrift forringer eller ødelægger skovnaturtyperne (Naturstyrelsen 2011). Eksempelvis har Naturstyrelsens skovningsmaskine været på en runde i dele af Pamhule Skov i april-maj 2013 (Fredsøe 2013). Sankning af brænde tæt på rovfuglerederne i marts-april kan forstyrre så meget, at ynglen opgives (Boesen 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 59 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	2	2	3	7	Bl.a. løse hunde, vandtrafik, jagt, brændesankning
Vandforurening	2	2	2	6	Fra omgivende landbrug samt spildevand i vandløb
Skovdrift	2	1	2	5	Maskiner i yngletiden
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Dele af skoven skal fredes eller på anden måde beskyttes, således at der ikke foregår sankning af brænde, der forstyrrer de ynglende rovfugle (Boesen 2007). Skovning i følsomme områder bør undgås i en begrænset periode, fx april-maj (Fredsøe 2013). Færdslen i området skal reguleres således, at der forekommer uforstyrrede skovarealer, mindre trafik på søerne og mindsket jagt. Hunde skal ligeledes føres i snor og holdes ude for områder med ynglende rovfugle. Dyrkningsfrie bræmmer og mindsket gødsning på marker nær ved vandløbene vil forbedre vandkvaliteten.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 59 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

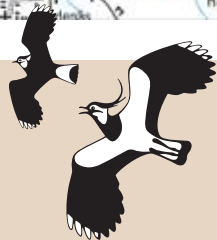
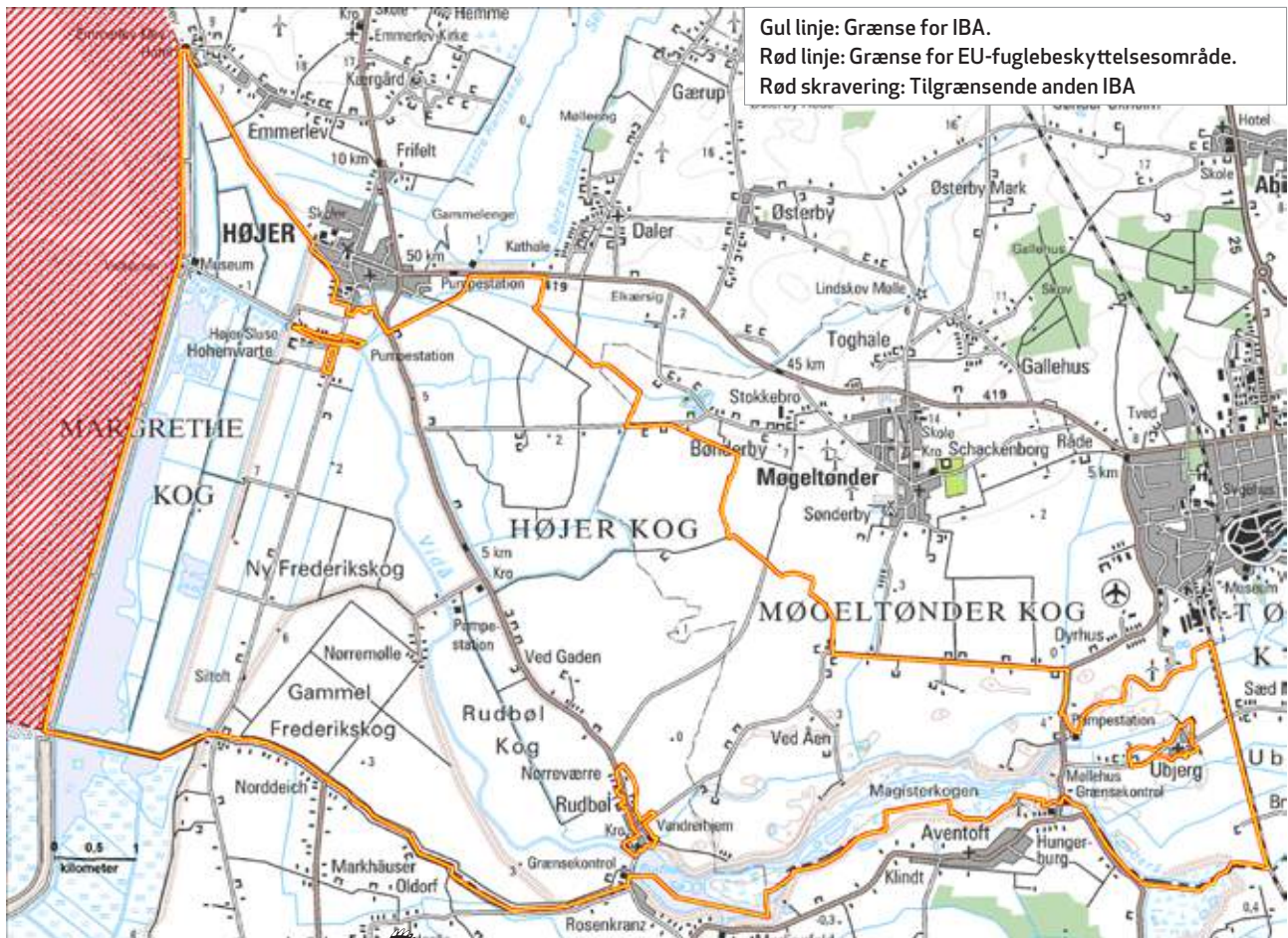
Anvendte specifikke referencer

- Boesen, H. R. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Område nr. 92 Pamhule Skov og Stevning Dam. - DOF Sønderjylland, upubl.
- Dichmann, K. 2004: Isfuglemanden fra Tørning Mølle. - Panurus 38, 1: 4-5. DOF Sønderjylland.
- Fredsøe, K. 2013: IBA 59 Haderslev Tunneldal. DOF Sønderjylland, upubl.
- Fredsøe, K. & J. Tofft 1996: Natur og fugleliv i Haderslevdalen. - Panurus 30, 1: 4-10. DOF Sønderjylland.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Pamhule Skov. Natura 2000-område nr. 92. Habitatområde H81. Fuglebeskyttelsesområde F59 - Miljøministeriet.
- Skov- og Naturstyrelsen 2007: Natura 2000-Basisanalyse. Habitat- og fuglebeskyttelsesområder - Pamhule Skov og Stevning Dam (H81, F59) - Miljøministeriet.
- Sørensen, J.V. 2007a: Haderslev Tunneldal. - Panurus 41, 1: 8-13. DOF Sønderjylland.
- Sørensen, J.V. 2007b: Jagt på udpegningsgrundlag i SPAs. - DOF Sønderjylland, upubl.
- Sørensen, J. V. 2008: Havkajaks effekter på fuglelivet. - DOF Sønderjylland, upubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Jørn Vinther Sørensen (lokalitetskontakt 2004-), Elisabeth Bech, Helle Regitze Boesen, Knud Fredsøe, Egon Jensen, Niels Jørgen Jensen, Erling Sørensen.

IBA nr. 60, Tøndermarsken, Magisterkog & Rudbøl Sø

Kommune: Tønder.

Areal: 64,98 km²

Ejer: Private, Tønder Kommune, Miljøministeriet (Magisterkog) og NaturErhvervstyrelsen (primært Margrethekog).

Naturtyper: Agerbrug i omdrift (66 %), eng/mose (32 %), ferskvand (2 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 60 og dele som EU-habitatområde nr. 78. De ydre koge og Magisterkogen (2.570 ha) har været fredet siden 1988, og Magisterkogen er desuden jagtfredet. Margrethekog og Saltvandsøen er fredede og omfattet af bekendtgørelsen om fredning og vildtreservat i Vadehavet.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 60 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørdrum	EU 1983	11-16	16	24	18	21	6	7 (3-12)	11 (10-14)	5 (4-9)
Hvid stork	EU 2005	1	1	4	5	3	1	0 (0-1)	0 (0-1)	0 (0-0)
Rørhøg	EU 1983	33-35	35	28	41	39	29	24 (21-26)	6 (3-23)	5 ¹ (3-8)
Hedehøg	EU 1983	18	18	20	19	26	10	2 (0-8)	2 (0-3)	1 ¹ (1-2)
Plettet rørvagtel	EU 2005	9	9	4-6	15	11	11	7 (1-12)	3 (2-8)	2 (1-5)
Engsnarre	EU 2005	1	1	1-2	5	6	1	5 (0-27)	1 (0-7)	1 (0-1)
Klyde	IBA 2000, EU 2005	248-482, 439	450	15-20	440	657	486	97 (30-439)	164 (28-249)	6 (3-13)
Hvidbrystet præstekrave	EU 2005	2	2	0	1	34	2	1 (0-2)	2 (0-3)	0 (0-1)
Brushane	EU 2005	5	5	38	53	87	29	0 (0-4)	0 (0-1)	0 (0-0)
Stor kobbersneppe	IBA 2000	110-125	Ikke relevant	118	238	242	126	98 (76-134)	129 (126-147)	135 (101-137)
Fjordterne	EU 2005	125	125	40	18	117	125	23 (8-91)	2 (0-29)	0 (0-0)
Sortterne	IBA 2000, EU 1983	36-41, 58-67	60	116-121	105	99	49	18 (0-44)	16 (0-22)	21 (12-28)
Mosehornugle	EU 1983	1-3	3	2	1-3	2	0	0 (0-0)	0 (0-1)	0 (0-1)
Blåhals	EU 2005	40	40	0	0	0	1-4	11 (2-19)	46 (36-100)	51 (40-73)

Noter: ¹Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

Data for blåhals fra 2004-05 er baseret på en langt større og mere målrettet optællingsindsats end data for årene 2006-08 (J. Frikke i Nyegaard & Grell 2009). Hertil må føjes, at heller ikke de efterfølgende års antal for blåhals bygger på målrettede optællinger.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Engsnarre er ganske vist registreret med hele 27 spillende fugle i perioden 1997-2002, men denne registrering er udelukkende gjort på en enkelt dato i 2000. Den midlertidigt store bestand af hvidbrystet præstekrave i 1980'erne skyldtes de store, eksponerede vadeflader, der opstod i Saltvandssøen efter etableringen af Det Fremskudte Dige, og som hurtigt groede til (J. Tofft, pers. medd. 2014). Der ses derfor bort fra disse to arter i bedømmelsen af lokalitetens tilstand. Kun en enkelt af de øvrige 12 fokusarter, blåhals, er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For hele 11 arter forholder det sig modsat; af disse er hvid stork, brushane og fjordterne tilsyneladende helt forsvundet midt i 00'erne, mens mosehornugle forsvandt allerede i 1980'erne. Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for ynglefugle som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter
Engrylle, splitterne, havterne, dværgerterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 60 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Pibesvane	EU 1983, IBA 2000	225, 332	225	100	225	598	332	199 ¹ (27-778)	35 (7-62)	100 ² (30-430)
Sangsvane	EU 1983, IBA 2000	375, 941	375	300	592	894	941	595 ¹ (77-1052)	664 (299-1400)	800 (240-1300)
Kortnæbbet gås	EU 1983	3500	3500	1050	6500	3400	3237	2125 (400-5000)	1850 (497-4500)	1000 (600-1500)
Grågås	EU 2005	8158	8000	-	62	1700	5000	5361 ¹ (2335-8158)	6140 (3822-9185)	5000 (4000-8000)
Bramgås	EU 1983, IBA 2000	1150, 30 000	1150	-	1150	3890	34 764	22 325 (12 000-62 000)	59 485 (46 500-70 200)	59 500 (40 700-67 000)
Mørkbuget knortegås	IBA 2000	6800	Ikke relevant	-	500	1050	6811	350 ¹ (16-745)	285 (157-754)	80 ² (43-400)
Gravand	IBA 2000, EU 2005	6500, 19 450	19 000	1500	7680	7500	19 450	5057 (500-12 226)	4730 (1000-10 000)	2175 (70-8868)
Pibeand	EU 1983	16 800	16 800	3000	16 800	10 000	16 000	3935 (1000-14 600)	8293 (3000-17 878)	3000 (1000-6472)
Spidsand	IBA 2000, EU 2005	900, 4500	4500	400	1564	2036	2500	1608 ¹ (165-4477)	634 (420-1800)	750 (50-2000)
Skeand	EU 2005	1853	1850	10	278	458	1411	833 (502-1853)	275 (132-600)	831 ³ (619-1042)
Havørn	EU 2012	7	Ikke relevant	-	0	1	4	2 (1-3)	4 (3-6)	5 (4-9)
Klyde	IBA 2000, EU 2005	1300, 5000	5000	300	270	4000	5000	1158 ¹ (532-2034)	623 (510-1025)	185 (100-860)
Hvidbrystet præstekrave	EU 2005	Ikke oplyst	50	-	1	14	8	5 (1-23)	3 (1-5)	1 (0-2)
Hjejle	IBA 2000, EU 2005	25 000, 50 325	50 000	14 000	45 512	58 240	46 035	29 592 ¹ (4437-50 325)	26 789 (12 500-50 000)	25 000 (12 000-29 000)
Strandhjejle	EU 2005	3352	3300	280	170	681	3600	310 (55-3352)	1146 (325-2100)	600 ² (80-990)
Islandsk ryle	IBA 2000, EU 2005	21 300, 81 000	81 000	-	362	20 000	81 000	20 613 ¹ (7526-49 710)	37 000 (6000-80 000)	9500 (3000-30 000)
Alm. ryle	IBA 2000, EU 2005	62 000, 45 639	40 000	75 000	47 000	44 237	100 000	45 639 ¹ (21 273-75 002)	52 500 (15 000-400 000)	29 500 (14 000-100 000)
Lille kobbersneppe	IBA 2000, EU 2005	4600, 4597	4000	10 000	-	11 000	4597	3036 (700-7500)	2250 (2000-7000)	2400 ² (700-3000)
Sortklire	IBA 2000	1270	Ikke relevant	-	-	950	1400	1000 (400-1400)	1035 (600-1500)	800 ² (530-1000)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20.000	Ikke relevant	+	+	+	+	+	+	+

Noter: I perioden 1983-2005 var også stor skallesluger på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006). ²Inkl. 2013. ³Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder

For grågås, bramgås, mørkbuget knortegås og islandsk ryle mangler data for perioden før 1978. For skeand mangler data efter 2010. For havørn mangler data fra før 1978, hvilket meget vel kan tilskrives, at arten reelt har været fraværende. For hvidbrystet præstekrave og sortklire mangler data fra før 1982 og for lille kobbersnepe for 1978-1981.

Aktuel tilstand for rastefugle

Ni af de 19 fokusarter har i projektperioden rastet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og med måltallene. For hjejle foreligger der ganske vist et højere maksimumstal for perioden 1982-1991, men dels er dette høje maksimumstal (58 240) kun forekommet i andet halvår af 1985, dels udgør maksimumstallet i projektperioden (50 000) trods alt 86 % af det førstnævnte maksimumstal, altså meget tæt på 90 %, hvorfor der ses bort fra dette maksimumstal i denne sammenhæng. For ti fokusarter og -underarter forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for rastefugle betragtes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Andre rastefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter
Vibe.

Bemærkning vedr. Vadehavet

Bevaringsstatus og -tendenser for en lang række rastende fuglearter i Vadehavet kan kun i begrænset omfang betragtes isoleret for den enkelte IBA i Vadehavet. Det skyldes, at det danske Vadehav oplagt må opfattes som én samlet lokalitet, som igen udgør den nordligste del af det samlede dansk-tysk-hollandske Vadehav. De rastetal, der er nævnt under hver enkelt af de ni IBAs i det samlede vadehavsområde - inkl. de ferske marskområder bag digerne -, skal derfor tages med forbehold. Der sker nemlig løbende forskydninger mellem de enkelte dele af Vadehavet, på en lille skala inden for det danske vadehav, på en større skala inden for hele det internationale vadehav. Vadehavet er et meget dynamisk område, hvor fuglene ofte flytter rundt i forhold til føde og forstyrrelser, ligesom klimaændringer med generelt milde vintre i en stor del af undersøgelsesperioden spiller ind. Endvidere sker der løbende fysiske ændringer, så nye sandbanker m.v. opstår og dermed også nye rasteplasser for fuglene.

Nedenstående oversigt, som er baseret på Laursen & Frikke (2013), giver en kort status over de fleste af de rastende fuglearter i Vadehavet, som er fokusarter i IBA nr. 60. Arter, der udelukkende optræder i lave antal, og som er vanskelige at udføre totaltællinger af, er udeladt af oversigten, dvs. havørn, vandrefalk, blå kærhøg, stor præstekrave, hvidbrystet præstekrave og dværgmåge.

Bemærkninger om hhv. "tilfredsstillende" og "utilfredsstillende" udvikling for de enkelte arter på de enkelte lokaliteter/ IBA-områder skal således læses i den sammenhæng, at alle IBA-områderne i Vadehavet indgår i en indbyrdes dynamik. Herunder at en status som "utilfredsstillende" kan betyde, at arten er flyttet til en anden lokalitet, der får betegnelsen "tilfredsstillende".

Art	Status i det danske Vadehav	Mulige årsager til ændringer
Kortnæbbet gås	Tilbagegang	Konkurrence med bramgås samt spredning til flere lokaliteter langs vestkysten
Grågås	Fremgang	Generel fremgang i Danmark og nabolande pga. bedre beskyttelse og mildere vinterklima samt ændrede trækmønstre
Bramgås	Fremgang	Generel fremgang i Danmark pga. reduceret jagt i yngleområderne, flere reservater, mere føde om vinteren samt opbygning af nye bestande ved Østersøen
Mørkbuget knortegås	Tilbagegang	Færre områder med hovedføden ålegræs og søsalat, flytter til andre områder udenfor Vadehavet, nedgang i flyway-bestanden
Gravand	Let fremgang	?
Pibeand	Let fremgang	Mildere vinterklima
Spidsand	Let fremgang	?
Skeand	Fremgang	Mildere vinterklima
Klyde	Tilbagegang	Tilbagegang i Vadehavet sættes i forhold til generel tilbagegang i hele Danmark
Hjejle	Tilbagegang	? – trods generel fremgang i Danmark og stigende totalbestande
Strandhjejle	Fremgang	Trods generelt faldende totalbestande
Islandsk ryle	Fremgang	Forskydninger mod nord i Vadehavet, formentligt pga. mildere vinterklima og måske pga. øget muslingefiskeri sydligere (vigtigt fødeemne)
Alm. ryle	Tilbagegang	? – trods generelt stabile totalbestande
Lille kobbersneppe	Tilbagegang	? – trods generelt stabile totalbestande
Sortklire	Stabil	

Aktuelle trusler

De indre koge har i projektperioden ikke været underlagt nogen form for naturforvaltning; og store vedvarende græsarealer er opløjet og afvandet, samtidig med at bevandingsanlæg er blevet nedlagt. Med denne markante reduktion og fragmentering af levestederne forsvandt flere fokusarter allerede i 1980'erne (L.M. Rasmussen, pers. medd. 2013, J. Frikke, pers. medd. 2014).

Omlægningerne i landbrugsdriften har også medført en øget næringsstofbelastning, flere u hensigtsmæssige driftsformer og u hensigtsmæssig hydrologi (Naturstyrelsen 2011). Prædation vurderes som en markant trussel mod mange af de jordrugende ynglefugle (Naturstyrelsen 2011).

Mink og hjemmehørende problematiske arter som ræv og krage udgør en trussel mod de jordrugende ynglefugle (Naturstyrelsen 2011).

Jagt er en afgørende forstyrrende faktor i størstedelen af området (L.M. Rasmussen, pers. medd. 2013).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 60 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Ændringer i landbrugsdrift	3	2	2	7	Intensivering, opdyrkning, nedlæggelse af bevandingsanlæg
Tilgroning	2	2	2	6	
Invasive arter	2	2	2	6	Mink
Problematiske hjemmehørende arter	2	2	2	6	Ræv, tårnfalk, krage, husskade
Forstyrrelser	2	2	2	6	Jagt
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Vandstandshævning og ekstensivering af agerbruget, således at enge og moser kan holdes fugtige i forårs- og sommermånederne. Eventuelle eksisterende drænrør skal stoppes eller fjernes, og der skal gennemføres forsøg med genetablering af grøblerender og bevandingshuller, der skal sørge for øget jordfugtighed (Clausen & Kahlert 2010). Det er nødvendigt med øget græsning og høslæt i tilgroede områder og et mindsket græsningstryk i overgræssede områder. Bekæmpelse af minkbestanden og regulering af antallet af ræve, så prædationsraten på fuglene mindskes (Clausen & Kahlert 2010). Ligeledes bør bestanden af kragefugle reguleres. Også jagten skal reguleres (L.M. Rasmussen, pers. medd. 2013).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 60 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0=intet	2	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	1	
Totalt	4	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

- Clausen, P. & J.P. Hounisen 2012: Om ynglebestandene af udvalgte vadefuglearter i Tøndermarskens Ydre koge og Margrethekog 2012 - foreløbigt resultat. - Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi.
- Clausen, P. & J. Kahlert (red.) 2010: Ynglefugle i Tøndermarsken og Margrethe Kog 1975-2009. En analyse af udviklingen i fuglenes antal og fordeling med anbefalinger til forvaltnings tiltag. - Faglig rapport fra DMU nr. 778. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet.
- Clausen, P., J. Kahlert, J.P. Hounisen, K. Olsen, E. Bøgebjerg & J.P. Kjeldsen 2007: Tøndermarskens ynglefugle 2005-2006. - Arbejdsrapport fra DMU nr. 238. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet.
- Clausen, P., J. Kahlert, J.P. Hounisen & I.K. Petersen 2005: Tøndermarskens ynglefugle 2004. Naturovervågning. - Arbejdsrapport fra DMU nr. 209. Danmarks Miljøundersøgelser.
- Gram, I., H. Meltofte & L.M. Rasmussen 1990: Fuglene i Tøndermarsken 1978-1988. - Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen.
- Kahlert, J., P. Clausen, J.P. Hounisen & I.K. Petersen 2004: Tøndermarskens ynglefugle 2003. - Arbejdsrapport nr. 198. Danmarks Miljøundersøgelser.
- Laursen, K. & J. Frikke 2013: Rastende vandfugle i Vadehavet 1980-2010. - Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 107 (2013): 1-184. DOF.
- Laursen, K., J.P. Hounisen, L.M. Rasmussen, J. Frikke, S. Pihl, J. Kahlert, M. Bak & O. Amstrup 2009: Rastende vandfugle i Margrethe Kog og på forlandet vest for Tøndermarsken, 1984-2007. - Faglig rapport fra DMU nr. 702. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Natura 2000-område nr. 89 Vadehavet. Delplan for: Fuglebeskyttelsesområde F60 Vidåen, Tøndermarsken og Saltvandssøen - Miljøministeriet.
- Rasmussen, L.M. 1997: Trækfugle i Tøndermarsken 1994-1995. Tøndermarsken og Margrethe Kog. - Arbejdsrapport fra DMU nr. 55. - Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser.
- Rasmussen, L.M. 1999: Analyse af udvikling for ynglende og rastende fugle 1979-99 Tøndermarsken. - Arbejdsrapport fra DMU nr. 113. - Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser.
- Rasmussen, L.M. 2003: Ynglefugle i Vadehavet 2001. Naturovervågning. - Arbejdsrapport fra DMU nr. 178. Danmarks Miljøundersøgelser. <http://arbejdsrapporter.dmu.dk>
- Rasmussen, L. M. 2008: The Danish Wadden Sea as Breeding Ground and Crossroad for Birds. - Dansk Ornitologisk Forening. https://docs.google.com/viewer?url=http://www.dof.dk/sider/images/stories/naturpolitik/naturpolitik/dokumenter/vadehavsrapport_2008_dof.pdf
- Rasmussen, L.M. & I. Gram 1997: Ynglefugle i Tøndermarsken 1995. Tøndermarsken og Margrethe Kog. - Arbejdsrapport fra DMU. - Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser.
- Rasmussen, L.M. & I. Gram 1997: Ynglefugle i Tøndermarsken 1996. Tøndermarsken og Margrethe Kog. - Arbejdsrapport fra DMU. - Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser.
- Rasmussen, L.M. & K. Laursen 2000: Fugle i Tøndermarsken - bestandsudvikling og landbrug. - Danmarks Miljøundersøgelser, Miljø- og Energiministeriet.
- Rasmussen, L.M. & O. Thorup 1998: Ynglefugle i Vadehavet, 1996. - Faglig rapport fra DMU nr. 229. Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser.
- Riis, N. & A.H. Eberhardt 2009: Udviklingstendenser blandt ynglende engfugle i Tøndermarskens Ydre Koge 1980-2009. - Notat fra Dansk Ornitologisk Forening.
- Sønderjyllands og Ribe Amter 2006: Basisanalyse 2006. Habitatområde nr. 78. Fuglebeskyttelsesområde nr. 49, 51, 52, 53, 55, 57, 60, 65 og 67. Ramsarområde 27. Vadehavet - Miljøministeriet.
- Thorup, O. 2002: Overvågning af ynglefugle i Vadehavet 2002. - Nyhedsbrev fra DMU - Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for Kystzoneøkologi. Miljøministeriet.
- Thorup, O. 2003: Ynglefugle i Vadehavet 2003. - Nyhedsbrev fra DMU - Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet. Miljøministeriet.
- Thorup, O. 2004: Ynglefugle i Vadehavet 2004. - Nyhedsbrev fra DMU - Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for Kystzoneøkologi. Miljøministeriet.
- Thorup, O. 2005: Ynglefugle i Vadehavet 2005. - Danmarks Miljøundersøgelser, Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet.
- Thorup, O. 2006: Ynglefugle i Vadehavet 2006. - Nyhedsbrev fra DMU, Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet. Århus Universitet.
- Thorup, O. 2007: Ynglefugle i Vadehavet 2007. - Danmarks Miljøundersøgelser.
- Thorup, O. 2008: Ynglefugle i Vadehavet 2008. - Danmarks Miljøundersøgelser.
- Thorup, O. & K. Laursen 2009: Optællinger af ynglefugle i det danske Vadehav. - Nyhedsbrev fra Danmarks Miljøundersøgelser. - Aarhus Universitet.
- Thorup, O. & K. Laursen 2010: Optællinger af ynglefugle i det danske Vadehav, 2010. - Nyhedsbrev fra Danmarks Miljøundersøgelser. - Aarhus Universitet.
- Thorup, O. & K. Laursen 2011: Optællinger af ynglefugle i det danske Vadehav, 2011. - Nyhedsbrev fra Institut for Bioscience. DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. - Aarhus Universitet.
- Thorup, O. & K. Laursen 2013: Optællinger af ynglefugle i det danske Vadehav 2012. Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. - Aarhus Universitet.
- Thorup, O. & L.M. Rasmussen 2001: Ynglefugle i Vadehavet 2000. - I: Laursen, K. (red.) 2001: Overvågning af fugle, sæler og planter 1999-2000, med resultater fra feltstationerne. Faglig rapport fra DMU nr. 350. Danmarks Miljøundersøgelser.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Iver Gram (lokalitetskontakt 2004-), Grethe Kristensen.

Pumpestation ved Vidåen i Tøndermarsken, IBA nr. 60. Foto: Kurt Rodahl Hoppe

IBA nr. 61, Kongens Mose & Draved Skov

Kommune: Tønder.

Areal: 7,83 km²

Ejer: Naturstyrelsen.

Naturtyper: Skov (43 %), mose/eng (32 %), hede (19 %), ferskvand (6 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F61, habitatområde H88 og Natura 2000-område nr. N99. De ældste dele af Draved Skov blev administrativt fredet i driftsplanen i 1922 og siden naturfredet i 1948. Efterfølgende fredninger udvidede det beskyttede område, og som en del af naturskogsstrategien har hele skoven været urørt siden 2000. Kongens Mose har været fredet siden 1991.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 61 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegningsgrundlag	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rød glente	EU 2012	Ikke oplyst	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	1 ¹ (0-1)
Rørhøg	EU 1983	1-2	2	0	1-2	1	0-1	-	0 (0-1)	0 (0-0)
Hedehøg	EU 1983	1-2	2	0-1	1-2	1	1	0 (0-1)	2 (1-2)	2 ² (0-4)
Trane	EU 2005	1	Ikke fastsat	0	0	0	0	0 (0-1)	1 (1-3)	3 ² (2-3)
Tinksmed	EU 1983, IBA 2000	5, 3-6	5	5-6	5	6	6-7	3 (2-3)	0 (0-0)	0 (0-0)
Sortterne	EU 1983, IBA 2000	10-15, 10	10-15	25-30	10-15	8	10-15	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
Stor hornugle	DOF 2014	Ikke relevant		0	0	0	0	0 (0-0)	1 ³ (0-1)	1 (1-1)
Mosehornugle	EU 1983	1	Ikke fastsat	1	1	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)

Noter: ¹Kun data for to år. ²Inkl. 2013. ³Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

For rød glente mangler data fra efter 2010 og for rørhøg for perioden 1997-02. For stor hornugle mangler data for 2004-2005.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Fire ud af de otte fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For tre arter forholder det sig modsat; af disse er tinksmed forsvundet omkring 2003 og sortterne sidst i 1990'erne, mens mosehornugle forsvandt allerede først i 1980'erne. Hvad rørhøg angår, er det formentlig uberettiget, at den er på EU-udpegningsgrundlaget, idet arten næppe nogensinde har været regelmæssig ynglefugl på lokaliteten (J. Tofft, pers. medd. 2013). Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for ynglefugle som utilfredsstillende.

Ynglende fokusarter, som DOF ønsker optaget på EU-udpegningsgrundlaget

Stor hornugle: Arten har siden midt i 2000'erne ynglet fast med et enkelt par, hvilket udgør >1 % af landsbestanden på 38-42 par (P. Lange i Lange 2012). Arten bør derfor optages på EU-udpegningsgrundlaget.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Hvepsevåge, urfugl, brushane, storspove, natravn, hedelærke, rødrygget tornskade.

Aktuelle trusler

De åbne mosearealer trues af tilgroning med birk og pil samt de invasive arter sitkagran, klitfyr og glansbladet hæg, især pga. næringsstofbelastning fra omegnen. De åbne vandflader gror til i hængesæk, hvilket medfører tab af potentielle levesteder for bl.a. sortterne (Naturstyrelsen 2011).

Hedehøg, der yngler på jorden i arealer i omdrift, kan få ødelagt reden pga. landbrugsdrift (Naturstyrelsen 2011).

Rekreative aktiviteter i fuglenes yngleperioder kan virke forstyrrende på hedehøg, sortterne og mosehornugle, der af og til har ynglet uden for det område, der er omfattet af adgangsforbud (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 61 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	2	2	6	Birk, pil, hængesæk
Invasive arter	2	2	2	6	Sitkagran, klitfyr, glansbladet hæg
Vandstandsændringer	2	1	1	4	Afvanding
Forstyrrelser	2	1	1	4	Rekreative aktiviteter og landbrugsdrift
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Der er for nogle år siden gennemført et meget stort genopretningsprojekt, hvor der er ryddet en mængde krat, og der er hævet vandstand i den nordlige del af mosen. Men allerede nu gror krattet kraftigt igen, især af birk (J. Tofft, pers. medd. 2013). Tilgroede områder skal således fortsat ryddes og uønsket vækst fjernes, og invasive arter skal bekæmpes. Reduktion af tilført næringsstof kan ske ved ekstensivering af svineproduktionen i omegnen.

Det må noteres, at tinksmed ikke er vendt tilbage efter kratrydningen, se nedenfor, så naturgenopretningen har foreløbig ikke hjulpet i dette tilfælde (J. Tofft, pers. medd. 2013).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 61 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	3	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	8	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Kongens Mose og Draved Skov. Natura 2000-område nr. N99. Habitatområde H88. Fuglebeskyttelsesområde F61 – Miljøministeriet.

Sønderjyllands Amt 2007: Natura 2000-Basisanalyse. Habitat- og fuglebeskyttelsesområde – Kongens Mose og Draved Skov (H88) – Miljøministeriet.

Tofft, J. 2006: Er tinksmøden på vej til at uddø i Sønderjylland? – Panurus 40, 2: 7-11. OAS & DOF Sønderjylland.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Jens Lyhne Christensen, Peter Kjer Hansen, Grethe Kristensen, Inger Sønnichsen (lokalitetskontakt 2004-), Lisbet Skov, Jesper Tofft.

IBA nr. 62, Tinglev Mose & Ulvemose

Kommune: Aabenraa.

Areal: 9,19 km²

Ejer: Overvejrende private, desuden staten.

Naturtyper: Mose/eng (65 %), skov (11 %) og ferskvand (2 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Tinglev Sø og Mose er fredet.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 62 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørdrum	DOF 2014	Ikke relevant		3	0	0	0	0 (0-0)	2 (1-3)	1 ¹ (0-1)
Rørhøg	EU 1983	1-2	2	3-5	3-4	0	0-1	1 ² (1-1)	1 (1-2)	1 (1-3)
Hedehøg	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	8-12	0	0	1	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-1)
Trane	EU 2012	1	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	1 (1-2)	1 (1-2)
Blåhals	EU 2012	2	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-1)	3 (2-3)
Rødrygget tornskade	EU 2012	4	Ikke relevant	3	2	0	0	0 ² (0-0)	1 ³ (1-4)	3 (1-4)

Noter: ¹Inkl. 2013. ²Kun data for 1-2 år. ³Kun data for 3 år.

Væsentlige fejlkilder

For rørhøg mangler data for hovedparten af perioden 1997-2002, og rødrygget tornskade er generelt mangelfuldt dækket.

Aktuel tilstand for ynglende fokuserter

Fem ud af de seks fokuserter er i projektperioden registreret med maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For hedehøg, som er den ene af de to oprindelige arter på EU-udpegningsgrundlaget, forholder det sig ganske vist modsat, men da arten har skiftet ynglebiotop (fra eng/mose til kornmarker), og arten således næppe kan gavnes ved naturforvaltning, vurderes lokalitetens tilstand for ynglefugle samlet set derfor som tilfredsstillende.

Dobbeltbekkasin i Tinglev Mose, 2004. Foto: Egon Iversen

Ynglende fokuserter, som DOF ønsker optaget på EU-udpegningsgrundlaget

Rørdrum: Arten har siden 2003 ynglet næsten årligt med op til tre par, hvilket udgør >1 % af landsbestanden på 200-300 par (Burfield & van Bommel 2004). Arten opfylder således kriterierne for optagelse på EU-udpegningsgrundlaget.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokuserter

Urfugl, plettet rørvagtel, stor kobbersnepe, storspove, sortterne, mosehornugle.

Aktuelle trusler

Tilgroning med vedplanter, især pil og birk, i dele af området er en betydelig trussel mod de potentielle levesteder for fuglearterne på udpegningsgrundlaget. I dele af selve Tinglev Mose er tilgroningen næsten standset som følge af vandstandshævning, men i Terkelsbøl Mose og Ulvemose udgør den stadig en stor trussel (Aabenraa Kommune og Miljøcenter Ribe 2007, Naturstyrelsen 2011).

I Tinglev Mose er de naturlige hydrologiske forhold genskabt i dele af mosen. De øvrige mosearealer afvandes fortsat gennem systemer af grøfter med en kunstigt lav vandstand til følge. Dette fremskynder tilgroningen med vedplanter og udgør således en trussel mod potentielle yngle- og fourageringsarealer (Aabenraa Kommune og Miljøcenter Ribe 2007). Prædation på ynglesteder fra bl.a. mink udgør en trussel mod ynglende vandfugle, især rørhøg (Aabenraa Kommune og Miljøcenter Ribe 2007, Naturstyrelsen 2011).

Der er anlagt en vandresti gennem Tinglev Mose, hvor noget af forløbet går på en plankebro, samt broer over kanaler. Rørhøgen og hedehøgen kan i disse dele af området være truet af forstyrrelser fra gående i yngletiden (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 62 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	2	2	6	Pil, birk
Vandstandsændringer	2	2	2	6	Dræning, grøfteoprensning
Invasive arter	2	2	2	6	Mink
Forstyrrelser	2	1	2	5	Færdsel
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

I perioden 1999 - 2003 gennemførte Sønderjyllands Amt et naturgenopretningsprojekt med vandstandshævning i Tinglev Mose. Projektet indebar ændringer i hovedafvandingen med omlægning af grøfter og ophør med vedligehold af hovedgrøfterne. Det har ført til en højere sommervandstand, og som følge heraf er en stor del af de større piletræer i den østlige del gået ud, hvilket har gjort mosen mere lysåben. Et lignende tiltag i Terkelsbøl Mose og Ulvemose, hvor grøfter lukkes og drænrør fjernes, vil være et afgørende plejetiltag for at skabe en mere naturlig hydrologi og derved medvirke til at sikre fouragerings- og ynglemuligheder for rørhøg og hedehøg (Aabenraa Kommune og Miljøcenter Ribe 2007, Naturstyrelsen 2011). Ydermere vurderes det, at en midlertidig indstilling af grødeskæring i Pors Å med tilløb på langt sigt vil have en for fuglene positiv effekt på hydrologien i Terkelsbøl Mose/Ulvemose (Aabenraa Kommune 2012).

I begyndelsen af 1990'erne blev der græsset med skotsk højlandskvæg på et meget tilgroet areal. Arealet er dog hurtigt groet til igen, efter at græsningen er ophørt, og en genetablering af græsningen vil derfor være fordelagtig for at sikre velegnede fourageringsområder for rørhøg og hedehøg (Aabenraa Kommune og Miljøcenter Ribe 2007, Naturstyrelsen 2011, Aabenraa Kommune 2012).

I Ulvemose er der i 2013 udarbejdet et projekt med henblik på rydning og efterfølgende hegning for at etablere en afgræsning. Som led heri er en rydning af opvækst nu påbegyndt, og der ryddes i første omgang 13 ha krat (E. Iversen, pers. medd. 2013, J. Tofft, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 62 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	2	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	7	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Aabenraa Kommune og Miljøcenter Ribe 2007: Natura 2000-basisanalyse. Fuglebeskyttelsesområde F62. Tinglev Sø og Mose, Ulvemose og Terkelsbøl Mose. – Miljøministeriet.

Aabenraa Kommune 2012: Natura 2000-handleplan 2010-2014. Tinglev Mose, Ulvemose og Terkelsbøl Mose. – Aabenraa Kommune.

Grøn, P.N. 1998: Plante og dyrelivet i Tinglev Mose, 1998. – Bio/consult for Sønderjyllands Amt.

Iversen, E. 2007: Naturprojekt i Terkelsbøl Mose. – Panurus 41, 3: 6-11. OAS og DOF-Sønderjylland.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Tinglev Sø og Mose, Ulvemose og Terkelsbøl Mose. Natura 2000-område nr. 98. Fuglebeskyttelsesområde F62. – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Birgit Iversen, Egon Iversen (lokalitetskontakt 2005-).

IBA nr. 63, Sønder Ådal

Kommune: Aabenraa, Tønder.

Areal: 26,59 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Agerbrug (61 %), mose/eng (30 %), skov (7 %), ferskvand (2 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F63 og Natura 2000-område nr. N101.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 63 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørdrum	EU 1983	1	Ikke fastsat	0	1	0-1	0	0 (0-0)	0 ¹ (0-0)	0 ^{1,2} (0-0)
Rørhøg	EU 1983	1-2	Ikke fastsat	1	1-2	1	0	0 (0-3)	2 ³ (1-2)	1 (1-1)
Hedehøg	EU 1983	3-5	3-5	6	3-5	0	0	0 (0-1)	0 (0-1)	0 (0-3)
Engsnarre	EU 2012	7	Ikke relevant	-	-	-	0	1 ³ (0-4)	7 ³ (2-28)	0 ^{1,2} (0-0)
Sortterne	EU 1983	5-10	5-10	0	5-10	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
Mosehornugle	EU 1983	1-2	2	0	1-2	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)

Noter: ¹Kun data for 2 år. ²Inkl. 2013. ³Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

For rørdrum mangler data for det meste af projektperioden, og for rørhøg mangler data for 2004 og -05. For engsnarre er data generelt mangelfulde.

Aktuel tilstand for ynglende fokuserter

To ud af de seks fokuserter har i projektperioden ynglet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For den ene af disse, engsnarre, er data som nævnt mangelfulde, men arten synes dog i hele den første del af projektperioden at have forekommet med gennemsnitligt ca. seks territorier, hvilket i hvert fald ikke var tilfældet i de to foregående perioder. De resterende fire arter har ikke i projektperioden ynglet i maksimumsantal på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Af disse synes rørdrum forsvundet allerede primo 1990'erne og både sortterne og mosehornugle allerede primo 1980'erne. Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for ynglefugle derfor som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokuserter

Brushane, stor kobbersneppe.

Aktuelle trusler

Tilgroning har negativ indflydelse på ynglefuglene hedehøg, sortterne og mosehornugle (Naturstyrelsen 2011).

Uhensigtsmæssig hydrologi truer rede- og fourageringsområder for rørdrum, rørhøg og sortterne. Intensivering af landbruget truer hedehøgen, idet rederne på jorden ødelægges (Naturstyrelsen 2011). Som følge af intensiveringen pløjes lavtliggende ferske enge op i den vestlige del af fuglebeskyttelsesområdet, jorden drænes ved opgravning og uddybning af gamle grøfter og arealer ud til kanten af åen dyrkes (Fahlberg 2007).

Rekreative aktiviteter i den nedre del af Sønderåen forstyrrer sortterne, hedehøg og rørhøg på ynglelokaliteterne (Aabenraa kommune 2006).

Mink er observeret i området og udgør sammen med ræv og krage en trussel mod de jordrugende ynglefugle (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 63 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	2	2	6	
Vandstandsændringer	2	2	2	6	Dræning
Forstyrrelser	2	1	2	5	Lystfiskeri, kanosejlads og jagt
Invasive arter	2	1	1	4	Mink
Problematiske hjemmehørende arter	2	1	1	4	Ræv, krage
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Øget græsning eller høslæt skal komme tilgroningen til livs (Naturstyrelsen 2011). Udledningen af næringsstoffer eller andre forurenende stoffer fra landbrug og bebyggelse skal reduceres.

Vandstandene i engene i området langs Sønderå, Gammelå og Lydersholm skal hæves, og der skal etableres bredere dyrkningsfrie bræmmer langs åen (Fahlberg 2007). Yderligere skal det sikres at oprensning og dræning sker uden at udtørre engene.

Invasive og problematiske hjemmehørende prædatorer skal reguleres for at undgå et for højt prædationstryk på ynglefuglene.

Færdslen i Sønderåen skal reguleres og forbydes på ynglelokaliteterne, således at fuglene forstyrres mindst muligt (Fahlberg 2007). Ligeledes skal jagt forbydes på private parceller langs åen.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 63 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Fahlberg, G. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Område nr. 101 Sønder Ådal. - Brev til Miljøcenter Ribe fra DOF Sønderjylland.

Grøn, P.N. 2003: Ynglefugle i Sønderå-dalen 2003. - Rapport fra Bio/consult til Sønderjyllands Amt.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Sønder Ådal. Natura 2000-område nr. N101. Fuglebeskyttelsesområde F63 – Miljøministeriet.

Aabenraa kommune 2006: Basisanalyse 2006- Fuglebeskyttelsesområde – Sønder Ådal (F63) – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Birgit Iversen, Egon Iversen (lokalitetskontakt 2007-).

Sønder Ådal i september 2007. Foto: Egon Iversen

IBA nr. 64, Flensborg Fjord & Nybøl Nor

Kommune: Aabenraa, Sønderborg.

Areal: 230,57 km²

Ejer: Næsten 100 % statsejet.

Naturtyper: Saltvand (98 %), mose/eng (2 %).

Beskyttelse: Delvis udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F64.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides til at omfatte hele Flensborg Fjord-området fra Kobbermølle Bugt til Pøls Rev, idet dykænderne i lige så høj grad bruger den ydre del og den inderste del af fjorden som raste- og fourageringsområde (Fahlberg 2007).

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 64 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Ederfugl</i>	EU 2012	12897	Ikke relevant	100	28	926	1385	4504 (885-10 620)	36 693 (12 082-78 000)	10 254 (8000-25 000)
<u>Hvinand</u>	EU 1983	4000	4000	1000-3000	4000	1200	260	215 (130-717)	1227 (330-2482)	831 (462-1832)
<i>Vandfugle generelt (minus måger)</i>	IBA 2000	20.000	Ikke relevant	-	+	-	-	-	+	+

Noter: I perioden 1983-2012 var også trolldand, bjergand og toppet skallesluger på EU-udpegningsgrundlaget.

Væsentlige fejlkilder

Hvinand er muligvis utilstrækkeligt dækket, og de lave antal for ederfugl før 1997 skyldes formodentlig også dårlig dækning.

Aktuel tilstand for rastefugle

IBA-kriteriet på 20 000 regelmæssigt rastende vandfugle er opfyldt i projektperioden, men kun den ene af de to fokusarter, ederfugl, er i projektperioden registreret med maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For den anden fokusart, hvinand, forholder det sig modsat, men for havdykænderne gælder det imidlertid på landsplan, at bestandene dels er aftaget i antal (ederfugl pga. mindre næringsstoftilførsel fra landbruget), dels nu overvintrer længere mod nordøst (bl.a. hvinand) (Lehikoinen 2013). En evt. tilbagegang i Flensborg Fjord skyldes derfor næppe forhold på lokaliteten (H. Meltofte, pers. medd. 2014). Lokalitetens tilstand for rastefugle betragtes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Sandløbere ved Flensborg Fjord, september 2012. Foto: Kjeld Hansen

Andre rastefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Blishøne.

Aktuelle trusler

Rekreative aktiviteter som lystsejls, surfing og jagt virker forstyrrende på de fugle, der fælder, og tvinger ofte store flokke på vingerne (Jessen 2004).

Næringsstofftilførsel truer vandkvaliteten og påvirker udbredelsen af ålegræs og sammensætningen af bundfaunaen, der har betydning for områdets værdi som fødesøgningsområde (Naturstyrelsen 2011).

Fiskeri med bundslæbende redskaber ødelægger bundfaunaen og er en trussel mod fødegrundlaget for dykænderne (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 64 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	2	3	3	8	Bl.a. sejls, surfing, jagt
Vandforurening	2	2	3	7	Næringsbelastning, tungmetaller, miljøgifte
Andet	2	2	3	7	Fiskeri
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Regulering af rekreative aktiviteter på vandet og forbud mod windsurfing, kitesurfing m.m. skal mindske forstyrrelsen af de rastende andefugle (Fahlberg 2007). Desuden skal der foretages en yderligere regulering af jagt fra motorbåde.

Af hensyn til ederfugl og andre dykænder skal muslingefiskeri forbydes i hele området, så bundfaunaen ikke ødelægges (Fahlberg 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 64 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	2	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	1	
Totalt	4	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Fahlberg, G. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner: Flensborg Fjord - Nybøl Nor. - DOF Sønderjylland, upubl.

Jessen, M. 2004: IBA Flensborg Fjord & Nybøl Nor. - Panurus 38, 3: 20-21.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Natura 2000-område nr. N197, Flensborg Fjord, Bredgrund og farvandet omkring Als. Delplan for: Fuglebeskyttelsesområde F64 Flensborg Fjord og Nybøl Nor. - Miljøministeriet.

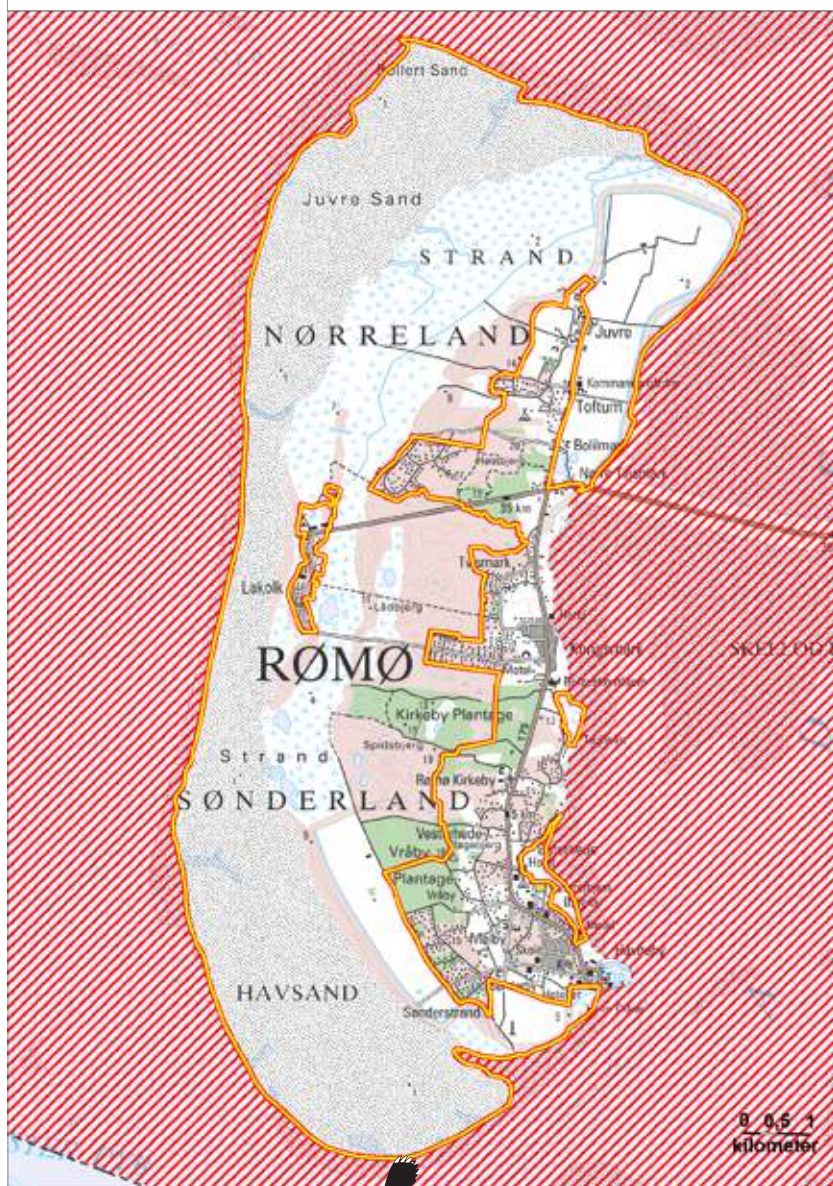
Aabenraa & Sønderborg kommune 2006: Basisanalyse for lysåbne naturtyper 2006. Fuglebeskyttelsesområde. - Flensborg Fjord og Nybøl Nor (F64) - Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Kaj Abildgaard, Henning Christiansen, Gert Fahlberg, Hans Jørgen Leth Hansen, Kjeld Hansen, Egon Iversen, Svend Ove Jensen, [Martin Jessen](#) (lokalitetskontakt 2003-), Orla Jessen, Vera Jessen, Gert Lystrup Jørgensen, Dennis M. Langholz, Bjarne Nielsen, Aase Pedersen, Christine Raaschou-Nielsen.

IBA nr. 65, Rømø

Rød linje: Grænse for IBA. Rul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.
Rød skravering: Tilgrænsende anden IBA

Kommune: Tønder.

Areal: 69,64 km²

Ejer: Private, bl.a. Fugleværnsfonden (Stormengene), og Naturstyrelsen.

Naturtyper: Klit (53 %), mose/eng (21 %), hede (14 %), agerbrug (10 %), ferskvand (2 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 65 og EU-habitatområde nr. 78. Størstedelen af lokaliteten er fredet.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 65 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegningsgrundlag	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørdrum	EU 1983	1	1	1	2	8	3	3 (1-5)	7 (6-11)	5 ¹ (3-8)
Rørhøg	EU 1983	Ikke oplyst	7	1-3	1-2	7	1-3	2 (0-5)	4 (1-5)	4 (1-6)
Hedehøg	EU 1983	Ikke oplyst	7	2-5	2-3	9	5	1 (0-1)	1 (1-2)	2 (1-3)
Plettet rørvagtel	EU 2012	1	Ikke relevant	10-17	1-9	2	1	1 (0-3)	1 (0-4)	1 (0-1)
Klyde	EU 1983	30-50	50	30-50	37	81	87	55 (47-64)	43 (30-59)	32 (29-35)
Hvidbrystet præstekrave	EU 2005	84	70	20	20-30	20-22	40	69 (43-84)	51 (30-60)	46 (35-47)
Engryle	EU 2005	30	30	26	20-25	23	40	16 (12-21)	12 (6-13)	7 (6-9)
Brushane	EU 2005	4	4	55	40-50	27	4	4 (2-4)	2 (1-4)	1 (0-1)
Stor kobbersneppe	DOF 2014	Ikke relevant		55	80	83	62	54 ³ (44-63)	54 ³ (51-57)	38 ² (37-47)
Storspove	DOF 2014	Ikke relevant		5-14	27-35	36	26	13 ² (10-20)	22 ³ (22-22)	15 ¹ (12-19)
Rødben	IBA 2000	128	Ikke relevant	30	293-321	550-600	499	375 ³ (375-375)	276 ³ (276-276)	245 ³ (245-245)
Sandterne	EU 2005	8	8	0-1	3	1	10	1 (0-3)	0 (0-0)	0 (0-0)
Splitterne	EU 1983	Ikke oplyst	50	3	3	100	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
Fjordterne	EU 1983	40-50	50	45	-	50	14	1 (0-8)	0 (0-2)	0 (0-2)
Havterne	EU 1983	170	170	205	270	335	627	290 (158-416)	76 (41-160)	58 (41-62)
Dværgterne	EU 1983	8-12	25	16,5	3,5	18-20	160	106 (56-162)	58 (16-94)	77 (75-82)
Mosehornugle	EU 1983	1-2	2	0-1	1-2	1	5	0 (0-0)	0 (0-0)	1 (0-1)
Natravn	EU 2012	5	Ikke relevant	-	2	-	4	3 (2-9)	6 (4-14)	8 ¹ (4-12)
Blåhals	DOF 2014	Ikke relevant		0	0	0	0	0	0 (0-4)	4 (1-9)

Noter: I perioden 2005-2012 var også blå kærhøg på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Inkl. 2013. ²Kun data for 3-4 år. ³Kun data for 1-2 år.

Væsentlige fejlkilder

For engryle mangler data for 1997 og 1999. Stor kobbersneppe og storspove totaloptælles i hele vadehavsregionen kun hvert femte år, ligesom øvrige, (hidtil) hyppige vadefuglearter. For fjordterne mangler data for 1978-1981, for rødben for hovedparten af perioden 1997-2002 og for projektperioden. For natravn mangler data stort set før 1996, og lave tal for arten vurderes generelt at skyldes dårlig dækning.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Af de 19 fokusarter er i projektperioden kun tre registreret med maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For hele 16 arter forholder det sig modsat; af disse er sandterne tilsyneladende helt forsvundet kort efter årtusindskiftet. Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for ynglefugle som utilfredsstillende.

Ynglende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikationsgrundlaget og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Stor kobbersneppe: Arten er i 2006 blevet globalt rødlistet, og da den regelmæssigt yngler på lokaliteten med >10 par, opfylder den i dag BirdLife Internationals kriterier for at udløse IBA-kvalifikation for en lokalitet.

Storspove: Arten er i 2008 blevet globalt rødlistet, og da den regelmæssigt yngler på lokaliteten med >10 par, opfylder den i dag BirdLife Internationals kriterier for at udløse IBA-kvalifikation for en lokalitet.

Blåhals: Arten er i projektperioden regelmæssigt registreret med mindst 1 % af den danske ynglebestand på godt 300 par (Nyegaard m.fl. 2014) og er derfor kvalificeret til optagelse på EU-udpegningsgrundlaget

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Hedelærke, rødrygget tornskade.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 65 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Mørkbuget knortegås	EU 1983, IBA 2000	6000, 6000	6000	1200	6000	-	3000	895 (513-3000)	1432 (460-2000)	1200 (531-4000)
Strandskade ¹	EU 1983 ¹ , IBA 2000	13800, 13800	Ikke relevant	15000	13800	935	4400	960 (600-2465)	1272 (520-2417)	1735 (700-2000)
Hjejle	EU 2012	23000	Ikke relevant	-	104	300	8000	2743 (640-7000)	7000 (2500-18000)	13865 (4700-23000)
Islandsk ryle	DOF	Ikke relevant		-	-	-	3000	235 (129-3000)	7018 (1030-20000)	2813 (300-75000)
Sandløber	DOF	Ikke relevant		-	150	150	200	470 (75-921)	516 (210-1576)	1350 ² (446-2335)
Almindelig ryle¹	EU 1983 ¹ , IBA 2000	32500, 32500	Ikke relevant	30000	32500	-	30500	9000 (2400-14000)	8790 (2500-17260)	6500 (2745-50000)
Lille kobbersneppe	IBA 2000	5400	Ikke relevant	10000	5400	-	3500	1000 (600-2770)	1596 (600-3150)	1400 (125-2520)
Rødben¹	EU 1983 ¹ , IBA 2000	2200, 2200	Ikke relevant	1000	2200	-	998	83 (40-720)	248 (150-1000)	98 (94-104)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20000	Ikke relevant	+	+	?	+	+	+	+

Noter: I perioden 1983-2005 var også sædgås, kortnæbbet gås, pipeand, spidsand, krikand og skeand på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Taget af EU-udpegningsgrundlaget i 2005. ²Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For mørkbuget knortegås, alm. ryle, lille kobbersneppe og rødben mangler data for perioden 1982-1991, for hjejle og sandløber også før 1978. For islandsk ryle mangler data før 1992.

Aktuel tilstand for rastefugle

Vandfugle generelt samt fire af de otte fokusarter har i projektperioden rastet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og med måltallene. For fire fokusarter og -underarter forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for rastefugle betragtes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Bemærkning vedr. Vadehavet

Bevaringsstatus og -tendenser for en lang række rastende fuglearter i Vadehavet kan kun i begrænset omfang betragtes isoleret for den enkelte IBA i Vadehavet. Det skyldes, at det danske Vadehav oplagt må opfattes som én samlet lokalitet, som igen udgør den nordligste del af det samlede dansk-tysk-hollandske Vadehav. De rastetal, der er nævnt under hver enkelt af de ni IBAs i det samlede vadehavsområde - inkl. de ferske marskområder bag digerne -, skal derfor tages med forbehold. Der sker nemlig løbende forskydninger mellem de enkelte dele af Vadehavet, på en lille skala inden for det danske vadehav, på en større skala inden for hele det internationale vadehav. Vadehavet er et meget dynamisk område, hvor fuglene ofte flytter rundt i forhold til føde og forstyrrelser, ligesom klimaændringer med generelt milde vintre i en stor del af undersøgelsesperioden spiller ind. Endvidere sker der løbende fysiske ændringer, så nye sandbanker m.v. opstår og dermed også nye rasteadsler for fuglene.

Nedenstående oversigt, som er baseret på Laursen & Frikke (2013), giver en kort status over de fleste af de rastende fuglearter i Vadehavet, som er fokusarter i IBA nr. 65. Arter, der udelukkende optræder i lave antal, og som er vanskelige at udføre totaltællinger af, er udeladt af oversigten, dvs. havørn, vandrefalk, blå kærhøg, stor præstekrave, hvidbrystet præstekrave og dværgmåge.

Bemærkninger om hhv. "tilfredsstillende" og "utilfredsstillende" udvikling for de enkelte arter på de enkelte lokaliteter/ IBA-områder skal således læses i den sammenhæng, at alle IBA-områderne i Vadehavet indgår i en indbyrdes dynamik. Herunder at en status som "utilfredsstillende" kan betyde, at arten er flyttet til en anden lokalitet, der får betegnelsen "tilfredsstillende".

Art	Status i det danske Vadehav	Mulige årsager til ændringer
Mørkbuget knortegås	Tilbagegang	Færre områder med hovedføden ålegræs og søsalat, flytter til andre områder uden for Vadehavet
Pibeand	Let fremgang	Mildere vinterklima
Krikand	Stabil	
Spidsand	Let fremgang	?
Skeand	Fremgang	Mildere vinterklima
Strandskade	Tilbagegang	Tilbagegang i hele NV-Europa, prædation, forstyrrelser
Klyde	Tilbagegang	Tilbagegang i Vadehavet sættes i forhold til generel tilbagegang i hele Danmark
Hjejle	Tilbagegang	? - trods generel fremgang i Danmark og stigende totalbestande
Islandsk ryle	Fremgang	Forskydninger mod nord i Vadehavet, formentligt pga. mildere vinterklima og måske pga. øget muslingefiskeri sydligere (vigtigt fødeemne)
Sandløber	Let fremgang	? - muligvis baseret på bedre optællingsmetoder
Alm. ryle	Tilbagegang	? - trods generelt stabile totalbestande
Lille kobbersneppe	Tilbagegang	? - trods generelt stabile totalbestande
Rødben	Fremgang	Stabile totalbestande

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikationsgrundlaget og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Islandsk ryle: Arten har i projektperioden regelmæssigt forekommet i antal, der overstiger 1 %-kriteriet. Dette har i samme periode været hævet fra 3400 til 4000 for den østlige underart, mens det i hele perioden har været 4500 for den vestlige underart. Arten bør således tilføjes såvel IBA-kvalifikationsgrundlaget som EU-udpegningsgrundlaget.

Sandløber: Arten har i projektperioden regelmæssigt forekommet i antal, der overstiger 1 %-kriteriet på 1200 individer, og den bør således tilføjes såvel IBA-kvalifikationsgrundlaget som EU-udpegningsgrundlaget.

Alm. ryle: Arten har i projektperioden flere gange forekommet i antal, der overstiger 1 %-kriteriet på 13 300 individer, og den bør således genoptages på EU-udpegningsgrundlaget.

Aktuelle trusler

Tilgroning af skelgrøfter og fyldgrave i engene på nord- og sydøen med buske giver ynglesteder for prædatorer som tårnfalk, krage og ræv. Prædation fra krage og især ræv er overalt en begrænsende faktor for de ynglende fokusarter (Naturstyrelsen 2011).

Rekreative aktiviteter, herunder orienteringsløb, forstyrrer både ynglende og rastende fugle (Naturstyrelsen 2011, L.M. Rasmussen, pers. medd. 2013). De mange strandgæster (biler, badende, drageflyvere, strandsejlere mv.) i sommerhalvåret er særligt problematiske for strandynglende arter som hvidbrystet præstekrave, dværgterne og havterne og medfører omfattende forstyrrelser og forringelser af ynglesuccessen hos disse arter. En udvidelse af sommerhusområderne ved naturområder nær Havneby og Kongsmark vil medføre flere forstyrrelser af ynglefuglene. I forhold til trækfuglene mangler der forstyrrelsesfrie rastepladser i tilfælde af stormperioder med længerevarende højvande (L.M. Rasmussen, pers. medd. 2013, J. Frikke, pers. medd. 2014).

En del af Havneby Kog er blevet uegnet som fugleområde, efter at det er blevet indrettet som golfbane med massive landskabsændringer og omfattende dræninger til følge. Der er konstant massive forstyrrelser, og området bruges ikke længere af rastende knortegæs og hejler i større antal (L.M. Rasmussen, pers. medd. 2013).

Tilgroning af enge og rørsumpe mindsker landskabsdynamikken og forringelse yngleforholdene for bl.a. klyde, hvidbrystet præstekrave, engryle, brushane og dværgterne. Også tagrør breder sig, hvor græsningstrykket er lavt eller græsningen er ophørt (L.M. Rasmussen, pers. medd. 2013).

Afvanding udgør en trussel mod de fugtige græsarealer og arter der yngler her. Det skal her fremhæves, at det vandløb, der afvander hele Nørreland fra Lakolk mod nord, jævnligt oprenses jævnligt, hvilket medfører en massiv dræning af hele Nørreland (L.M. Rasmussen, pers. medd. 2013).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 65 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Problematiske, hjemmehørende arter	3	3	2	8	Prædation fra især ræv
Forstyrrelser	3	2	2	7	Især sejlads, jagt og fritidsflyvning
Tilgroning	2	2	2	6	
Vandstandsændringer	2	2	2	6	Afvanding, især vandløbsoprensning
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Store strandensarealer på Sønderstrand er ikke registreret som omfattet af Naturbeskyttelseslovens §3-beskyttelse, hvilket der skal rettes op på (L.M. Rasmussen, pers. medd. 2013).

Græsning og høslæt skal øges og være mere målrettet, så der foregår en ekstensivering i visse områder og en intensivering i andre (M. Iversen, pers. medd. 2007). Yderligere skal uønsket busk- og trævækst på heder ryddes, så de lysåbne naturtyper bevares og ynglemulighederne for prædatorer nedsættes.

Prædationstrykket fra firbenede prædatorer, især ræv, skal reguleres (M. Iversen, pers. medd. 2007).

Vandstandshævning, herunder ophør af vandløbsoprensning, vil gavne arter, der yngler på våde græsarealer i kogsområderne ved Juvre og Havneby (L.M. Rasmussen, pers. medd. 2013). Afvandingsgrøfterne på de store strandensarealer på det nordvestlige Rømø bør stryges, så de vigtige yngleområder får en mere naturlig hydrologi (J. Frikke, pers. medd. 2014).

Der skal ske regulering af færdslen, primært på stranden af hensyn til hvidbrystet præstekrave og dværgterne, ene (M. Iversen, pers. medd. 2007). Afspærring af ynglekolonierne vil reducere truslen fra både gående strandgæster og ryttere (Hansen 2010). Der skal dog finde en dynamisk forvaltning af yngleområderne sted, således at foranstaltningerne i en vis udstrækning skifter fra år til år pga. strandenes store dynamik og ændringer i vegetationen (L.M. Rasmussen, pers. medd. 2013).

Det er i det hele taget vigtigt, at den naturlige kystdynamik ikke hindres. Der er således ved at blive dannet helt nye klitrækker og dermed nye strandenge, dvs. nye levesteder for fokusarterne (M. Iversen, pers. medd. 2013).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 65 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	1	
Totalt	5	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

- Hansen, J. H. 2010: Overvågning af dværgterne koloni – Havsand, Rømø 2010. Skov- og Naturstyrelsen, Vadehavet – Miljøministeriet
- Laursen, K. & Frikke, J. 2013: Rastende vandfugle i Vadehavet 1980-2010. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 107 (2013): 1-184.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Vadehavet. Natura 2000-område nr. 89. Delplan for: Fuglebeskyttelsesområde F65 Rømø - Miljøstyrelsen
- Rasmussen, L.M. 2003: Ynglefugle i Vadehavet 2001. Naturovervågning. - Danmarks Miljøundersøgelser. Arbejdsrapport fra DMU, nr. 178. <http://arbejdsrapporter.dmu.dk>
- Rasmussen, L. M. 2008: The Danish Wadden Sea as Breeding Ground and Crossroad for Birds. - Dansk Ornitologisk Forening. https://docs.google.com/viewer?url=http://www.dof.dk/sider/images/stories/naturpolitik/naturpolitik/dokumenter/vadehavsrapport_2008_dof.pdf
- Rasmussen, L.M. & Thorup, O. 1998: Ynglefugle i Vadehavet, 1996. – Faglig rapport fra DMU, nr. 229. Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser.
- Sønderjyllands og Ribe Amter 2006: Basisanalyse 2006. Habitatområde nr. 78. Fuglebeskyttelsesområde nr. 49, 51, 52, 53, 55, 57, 60, 65 og 67. Ramsarområde 27. Vadehavet – Sønderjyllands og Ribe Amter
- Thorup, O. 2002: Overvågning af ynglefugle i Vadehavet 2002. - Nyhedsbrev fra DMU – Afdeling for Kystzoneøkologi. Miljøministeriet.
- Thorup, O. 2003: Ynglefugle i Vadehavet 2003. - Nyhedsbrev fra DMU – Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet. Miljøministeriet.
- Thorup, O. 2004: Ynglefugle i Vadehavet 2004. - Nyhedsbrev fra DMU – Afdeling for Kystzoneøkologi. Miljøministeriet.
- Thorup, O. 2005: Ynglefugle i Vadehavet 2005. – Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet.
- Thorup, O. 2006: Ynglefugle i Vadehavet 2006. - Nyhedsbrev fra DMU, Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet. Århus Universitet.
- Thorup, O. 2007: Ynglefugle i Vadehavet 2007. – Danmarks Miljøundersøgelser.
- Thorup, O. 2008: Ynglefugle i Vadehavet 2008. – Danmarks Miljøundersøgelser.
- Thorup, O. & Laursen, K. 2009: Optællinger af ynglefugle i det danske Vadehav. – Nyhedsbrev fra Danmarks Miljøundersøgelser. – Aarhus Universitet
- Thorup, O. & Laursen, K. 2010: Optællinger af ynglefugle i det danske Vadehav, 2010. – Nyhedsbrev fra Danmarks Miljøundersøgelser. – Aarhus Universitet
- Thorup, O. & Laursen, K. 2011: Optællinger af ynglefugle i det danske Vadehav, 2011. – Nyhedsbrev fra Institut for Bioscience. DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi.
- Thorup, O. & Laursen, K. 2013: Optællinger af ynglefugle i det danske Vadehav 2012. Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. – Aarhus Universitet
- Thorup, O. & Laursen, K. 2013: Optællinger af ynglefugle i Vadehavet 2013. Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi
- Thorup, O. & Rasmussen, L.M. 2001: Ynglefugle i Vadehavet 2000. – I: Laursen, K. (red.) 2001: Overvågning af fugle, sæler og planter 1999-2000, med resultater fra feltstationerne. Faglig rapport fra DMU nr. 350. Danmarks Miljøundersøgelser.

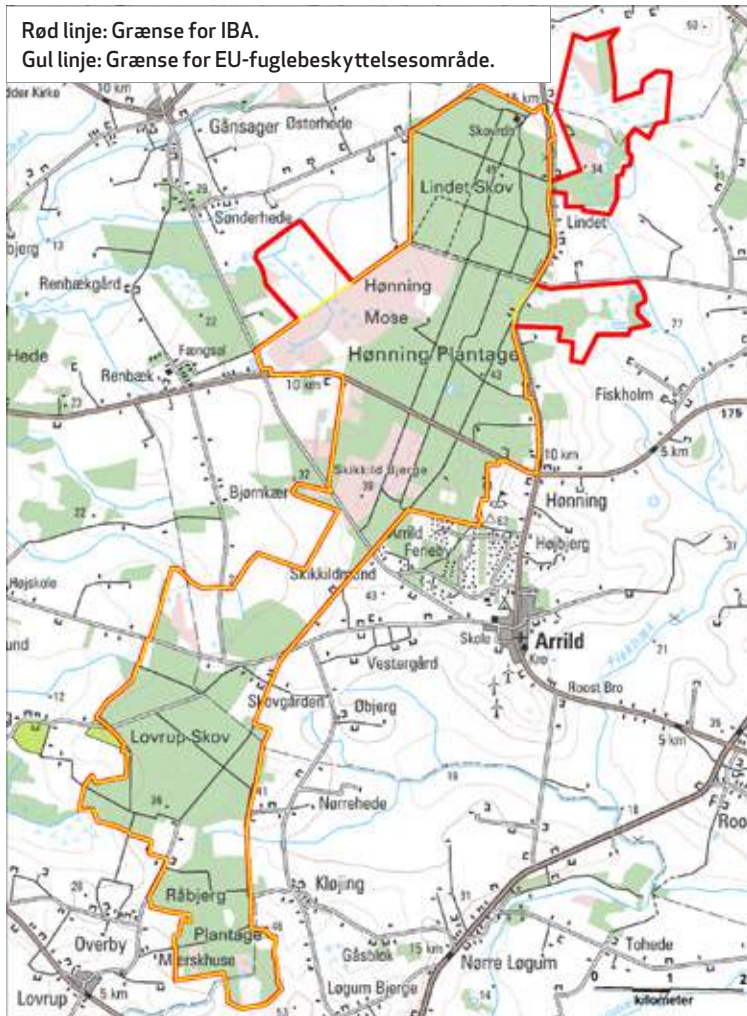
Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Georg Baun, Michael Clausen, Thor Bue Hansen (lokalitetskontakt syd 2004-2008), Martin Iversen (lokalitetskontakt nord 2004-), Martin Jessen.

Vesterhavsstranden på Rømø, IBA nr. 65. Foto: Kurt Rodahl Hoppe

IBA nr. 66, Lindet Skov, Hønning Mose & Plantage, Lovrup Skov og Skrøp

Kommune: Haderslev og Tønder

Areal: 27,34 km²

Ejer: Naturstyrelsen Vadehavet og private.

Naturtyper: Skov (64 %), agerbrug (17 %), mose/eng (11 %), hede (8 %).

Beskyttelse: Hovedparten er udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 66 og EU-habitatområde nr. 82. Mindre partier af egekrat er fredet.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides med yngleområderne for trane på skovens nordøst- og nordvestside, herunder Højrup Mose (P. Moesgaard, pers. medd. 2006, 2010).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 66 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Hvepsevåge</i>	EU 1983	2-3	Ikke fastsat	-	2-3	0-1	0-1	2 ¹ (1-3)	2 ² (1-3)	3 (1-3)
<i>Rød glente</i>	EU 2012	Ikke oplyst	Ikke relevant	-	-	-	0	0 (0-0)	0 ² (0-0)	1 ^{2,3} (1-1)
<i>Trane</i>	EU 2012	2	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	2 (0-4)	5 ³ (4-6)
<u><i>Tinksmed</i></u>	EU 2005	1-2	Ikke fastsat	-	-	2	1-3	3 ² (1-5)	2 (0-4)	0 (0-0)
<i>Stor hornugle</i>	EU 2005	1-2	Ikke fastsat	0	0	0	1-2	1 ¹ (0-2)	2 ² (1-2)	4 (3-5)
<i>Natravn</i>	EU 2012	4	Ikke relevant	-	5	-	0	0 (0-0)	3 ² (0-5)	7 ³ (4-9)
<i>Hedelærke</i>	EU 2012	5	Ikke relevant	-	3	-	2	2 ² (1-4)	5 (2-5)	2 ³ (2-5)
<u><i>Rødrygget tornskade</i></u>	EU 2012	Ikke oplyst	Ikke relevant	-	4	-	3	39 ¹ (39-39)	3 (1-8)	17 (6-21)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Kun data for 3-4 år. ³Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For hvepsevåge mangler data før 1978 samt for halvdelen af årene 1997-2008; desuden må de lave værdier for årene 1982-96 utvivlsomt tilskrives utilstrækkelig/manglende dækning (J. Tofft, pers. medd. 2013). For stor hornugle mangler data ligeledes for halvdelen af årene 1997-2008. For rød glente mangler data før 1992 samt for fire år i projektperioden, men arten har formentlig reelt været fraværende disse år. For tinksmed mangler data før 1982. For natravn, hedelærke og rødrygget tornskade mangler data for perioderne 1960-1977 og 1982-1991, for natravn tillige for 2004-2005, for hedelærke tillige for 2001-2002 og for rødrygget tornskade tillige for det meste af perioden 1997-2002.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Alle otte fokusarter vurderes i projektperioden at have ynglet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene.

Tinksmed er ganske vist i tabellen angivet med op til fem par i perioden 1997-2001, mens tabellen kun angiver op til fire par i projektperioden. De fem par optrådte imidlertid kun i 1999, og de højst fire par i projektperioden dækker reelt over 3-5 par i både 2003 og 2004, hvorfor forskellen mellem projektperioden og perioden umiddelbart forinden ikke anses for reel. Noget andet er så, at arten siden hen må anses for definitivt forsvundet fra lokaliteten (Tofft 2006, J. Tofft, pers. medd. 2013).

Rødrygget tornskade ser umiddelbart ud til at være gået voldsomt tilbage siden perioden 1997-2002, men det vurderes, at enten er antallet på 39 par i 1999 let overvurderet, eller også er ynglebestanden i projektperioden noget undervurderet. I 2007 blev det da også skønnet, at bestanden kunne ligge på over 50 par (Fahlberg 2007), og artens tilsyneladende tilbagegang vurderes ikke at være reel. De store udsving i data for arten er mere et udtryk for udsving i aktivitetsniveauet på lokaliteten (Leegaard 2013). Imidlertid er lokaliteten efter stormfaldet i 1999 sandsynligvis blevet bedre for rødrygget tornskade med langt flere lysåbne områder. Efterhånden som skoven gror til igen, vil bestanden sikkert atter stabilisere sig på et lavere niveau (Leegaard 2013).

Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for ynglefugle som tilfredsstillende. Hvepsevåge, rød glente, trane og stor hornugle er dog afhængige af udviklingen i landbrugsstrukturen omkring lokaliteten, eftersom disse arter søger en stor del af deres føde uden for selve IBA-området (Leegaard 2013).

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 66 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Pibesvane</i>	DOF 2013	Ikke relevant		-	-	-	-	-	143 ¹ (65-220)	250 ² (5-500)

Noter: ¹Kun data for 2 år. ²Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For pibesvane mangler data før 2006 samt for 2008, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende.

Aktuel tilstand for rastefugle

Fokusarten pibesvane overnatter på lokaliteten, men fouragerer hovedsagelig udenfor. Fourageringsområderne skifter hele tiden efter afgrøderne, mens overnatningspladsen ser ud til at være permanent (J. Tofft, pers. medd. 2013). Pibesvane har i projektperioden regelmæssigt rastet i maksimumsantal mindst på højde med 1 %-kriteriet, der i samme periode har ligget på 200-220 individer. Lokalitetens tilstand for rastefugle betragtes derfor som tilfredsstillende.

Tranefamilie ved Lindet Skov, august 2013. Foto: Å.M. Matthiesen.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikationsgrundlaget og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Pibesvane: Arten har i projektperioden regelmæssigt rastet i maksimumsantal mindst på højde med 1 %-kriteriet, der i samme periode har ligget på 200-220 individer. Arten bør derfor tilføjes både IBA-kvalifikationsgrundlaget og EU-udpegningsgrundlaget.

Aktuelle trusler

Næringsstofbelastning fra luftbåret kvælstof fremskynder tilgroning med især nåletræer og birk, hvilket truer lysåbne mosearealer og indsande, der er levested for bl.a. tinksmed (Naturstyrelsen 2011). Afvanding af mosearealer via grøfter og kanaler fremskynder tilgroningen yderligere.

Sommerskovning bliver mere og mere udbredt. Den udføres af skoventreprenører uden lokalkendskab og skaber langvarige forstyrrelser midt i yngletiden. Flisning af træ, som er fældet året i forvejen for at kunne blive tørt, bør heller ikke finde sted i fuglenes yngletid (Leegaard 2013).

Rekreative aktiviteter foregår primært via udlagte vandreruter og ridestier (Gram, Nørre Rangstrup og Skærbæk Kommuner 2006), men jagt, trafik og overflyvende militærfly forstyrrer fuglene (Moesgaard 2007). Også lokalitetens rekreative værdi er forringet støjen fra den øgede trafik (Leegaard 2013).

En yderligere trussel mod lokalitetens fugleliv er strukturudviklingen i det omkringliggende landbrug. Flere af fokusarterne er afhængige af at kunne finde føde uden for skoven. Meget store arealer rundt om lokaliteten er i disse år tilsået med majs, en afgrøde som stort set ikke indeholder fødeemner for fx hvepsevåge, rød glente, trane og stor hornugle. Disse arter finder som nævnt meget af deres føde på de tilstødende marker (Leegaard 2013)

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 66 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	2	2	6	Især nåletræer og birk
Skovdrift	2	2	2	6	Sommerskovning, flisning i yngletiden
Ændringer i landbrugsdrift	3	0	2	5	Udbredt majsdyrkning i omegnen
Vandstandsændringer	2	1	1	4	Afvanding
Forstyrrelser	2	1	1	4	Især jagt, trafik og fly
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Skovdriften bør ekstensiveres, og på egnede steder i især selve Lindet Skov skal vådområder genskabes, fx ved udgravning eller ved opstemning af gamle afvandingsgrøfter (Fahlberg 2007, J. Tofft, pers. medd. 2013). Vandstanden i den centrale og nordlige del af Hønning Mose bør hæves og vandløbene restaureres (Fahlberg 2007).

Kratrydning og efterfølgende kreaturafgræsning skal stoppe tilgroning af lysåbne naturtyper.

Færdsel, jagt og militære flyveruter bør reguleres, så fuglene forstyrres mindre.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 66 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0= intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	3	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	8	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Fahlberg, G. 2007: Bemærkninger til "natur- og vandplaner" for habitatområder "Frøslev Mose" og "Lindet-Hønning-Lovrup mm." – DOF Sønderjylland. Upubl.

Gram, Nørre Rangstrup & Skærbæk Kommuner 2006: Basisanalyse. Habitatområde- og fuglebeskyttelsesområde – Lindet Skov, Hønning Mose, Hønning Plantage og Lovrup Skov (H82, F66).

Leegaard, J. 2013: Kommentarer til IBA 66. DOF Sønderjylland, upubl.

Moesgaard, P. C. 2007: Høring over udkast til BL 7-16, Bestemmelser om særligt følsomme naturområder. -Brev til DOF.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Lindet Skov, Hønning Mose, Hønning Plantage og Lovrup Skov. Natura 2000-område nr. N93. Habitatområde H82. Fuglebeskyttelsesområde F66 - Miljøministeriet.

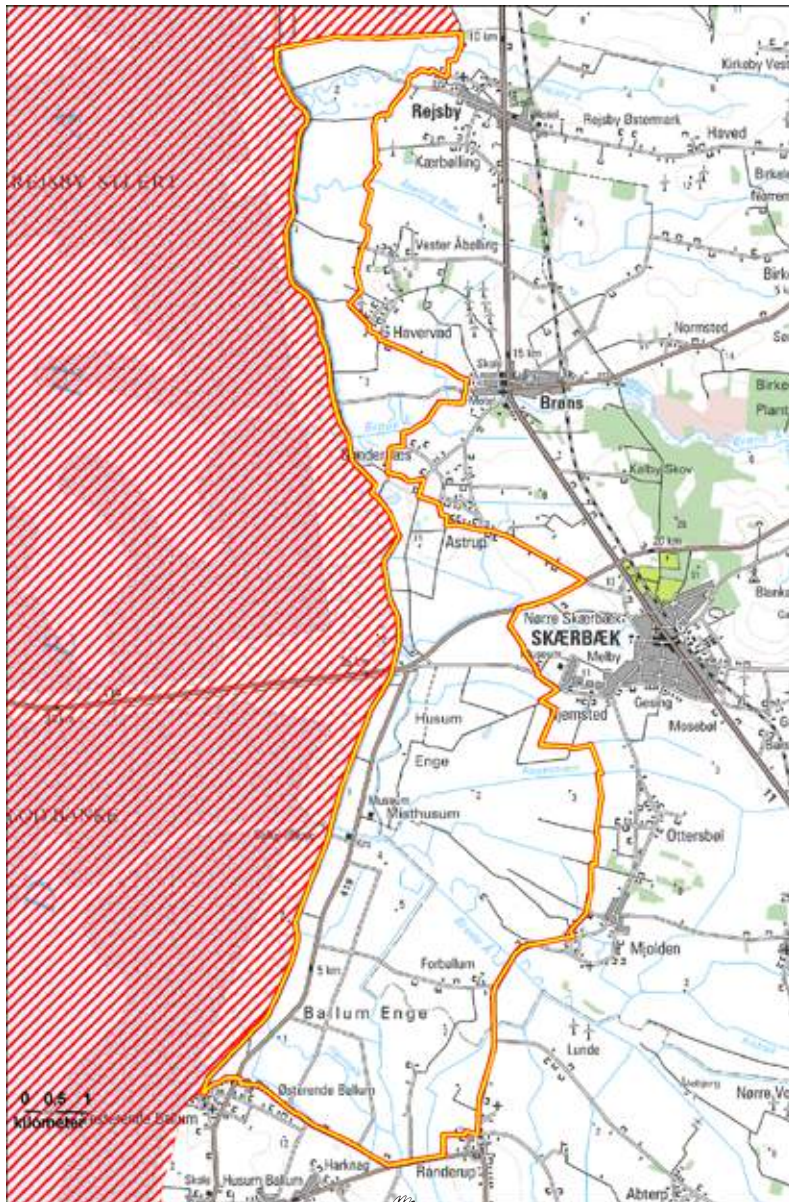
Tofft, J. 1999: Lindet-Hønning Naturområde - Status og perspektiver. – Sønderjyllands Amt.

Tofft, J. 2006: Er tinksmeden på vej til at uddø i Sønderjylland? – Panurus 40, 2: 7-11. OAS & DOF Sønderjylland.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Bent Andersen, Jesper Leegaard, Åge M. Matthiesen, Peder Moesgaard (lokalitetskontakt 2005-), Jesper Tofft.

IBA nr. 67, Ballum & Husum Enge

Rød linje: Grænse for IBA.

Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.

Rød skravering: Tilgrænsende anden IBA

Kommune: Tønder.

Areal: 42,87 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Mose/eng (18 %), agerbrug (80 %), ferskvand (2 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 67, EU-habitatområde nr. 67 og Ramsarområde nr. 27.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 67 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Hedehog	EU 2005	4	10-15	-	-	4	11	15 (9-15)	10 (9-13)	10 ¹ (8-12)
Engsnarre	EU 2005	0-1	Ikke fastsat	0	-	-	0	1 ² (1-1)	-	-
Klyde	DOF 2014	Ikke relevant		-	200-290	60	15	47 (23-72)	22 (0-54)	20 (19-26)
Brushane	EU 2005	0-2	10	35	50-65	0	0	0 (0-1)	0 (0-0)	0 (0-0)
Stor kobbersneppe	DOF 2014	Ikke relevant		20	17-25	19-25	43	16 ² (11-21)	10 ² (8-11)	14 ³ (13-15)
Mosehornugle	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	3-7	-	0	3	0 (0-1)	0 (0-0)	0 (0-1)
Blåhals	EU 2005	Ikke oplyst	10	0	0	0	0	0 ² (0-0)	9 (1-14)	15 (9-18)

Noter: ¹Inkl. 2013. ²Kun data for 1-2 år. ³Kun data for 3 år.

Væsentlige fejlkilder

For hedehog mangler data fra før 1982 og for klyde før 1978. For engsnarre er data generelt meget mangelfulde. Stor kobbersneppe totaloptælles i hele vadehavsregionen kun hvert femte år, ligesom øvrige, (hidtil) hyppige vadefuglearter. For mosehornugle mangler data for perioden 1978-1981.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Hedehog er i én periode før projektperioden registreret med et højere maksimumsantal (15) end i selve projektperioden. Imidlertid er dette maksimumstal kun registreret i den treårige periode 2000-2002, og da arten endvidere opfylder måltallene, bedømmes lokalitetens tilstand for arten som tilfredsstillende.

Af de seks øvrige fokusarter er kun en enkelt, blåhals, i projektperioden registreret med maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For engsnarre er data dog for mangelfulde til at lokalitetens tilstand for arten kan vurderes. For de øvrige fire arter forholder det sig modsat; af disse er brushane måske allerede forsvundet først i 1980'erne. Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for ynglefugle derfor som utilfredsstillende.

Ynglende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikationsgrundlaget og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Klyde: Arten har i projektperioden regelmæssigt ynglet med >1 % af landsbestanden, som i perioden 2006-2012 har ligget på 666-3197 par (T. Bregnballe, DCE, pers. medd. 2012). Arten er således kvalificeret til optagelse på EU-udpegningsgrundlaget (Naturstyrelsen 2006).

Stor kobbersneppe: Arten er i 2006 blevet globalt rødlistet, og da den i projektperioden regelmæssigt har ynglet på lokaliteten med >10 par, opfylder den i dag BirdLife Internationals kriterier for at udløse IBA-kvalifikation for en lokalitet.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Rørhøg, engryle.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 67 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Sangsvane</i>	EU 2012	Ikke oplyst	Ikke relevant	30	15	55	105	82 (13-400)	253 (73-750)	208 ¹ (55-800)
<u>Kortnæbbet gås</u>	EU 1983, IBA 2000	9000, 7200	9000	4000	9000	9000	23 055	4150 (845-20 000)	2900 (650-5000)	1500 ¹ (1000-7600)
<i>Bramgås</i>	IBA 2000, EU 2005	2200, 18 800	18 800	-	1200	2200	23 500	18 463 (15 000-34 000)	41 500 (20 000-60 000)	30 000 (25 000-60 000)
<i>Mørkbuget knortegås</i>	IBA 2000	5050	Ikke relevant	-	-	-	-	133 ² (45-1300)	500 (200-1680)	150 ¹ (50-3000)
<i>Krikand</i>	IBA 2000	4165	Ikke relevant	100	-	4165	3000	120 ² (100-1500)	355 (35-1800)	75 (26-4200)
<i>Hjejle</i>	EU 2012	15 000	Ikke relevant	10 000	3900	5100	6000	6500 ² (4000-18 500)	11 500 (4100-22 000)	8000 (5000-25 000)
<i>Vandfugle generelt (minus måger)</i>	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	-	-	-	+	+	+	+

Noter: ¹Inkl. 2013. ²Kun data for 3-4 år.

Væsentlige fejlkilder

For bramgås mangler data før 1978, men det vurderes, at arten reelt var fraværende dengang (J. Frikke, pers. medd. 2014). For mørkbuget knortegås mangler data før 1997. For krikand mangler data for perioden 1978-1981, og for mørkbuget knortegås, krikand og hjejle er data mangelfulde for perioden 1997-2002.

Aktuel tilstand for rastefugle

Fem af de seks fokusarter har i projektperioden rastet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og med måltallene. Også IBA-kriteriet om 20 000 regelmæssigt rastende vandfugle er opfyldt i projektperioden, men for den sidste fokusart forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter betragtes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Bemærkning vedr. Vadehavet

Bevaringsstatus og -tendenser for en lang række rastende fuglearter i Vadehavet kan kun i begrænset omfang betragtes isoleret for den enkelte IBA i Vadehavet. Det skyldes, at det danske Vadehav oplagt må opfattes som én samlet lokalitet, som igen udgør den nordligste del af det samlede dansk-tysk-hollandske Vadehav. De rastetal, der er nævnt under hver enkelt af de ni IBAs i det samlede vadehavsområde - inkl. de ferske marskområder bag digerne -, skal derfor tages med forbehold. Der sker nemlig løbende forskydninger mellem de enkelte dele af Vadehavet, på en lille skala inden for det danske vadehav, på en større skala inden for hele det internationale vadehav. Vadehavet er et meget dynamisk område, hvor fuglene ofte flytter rundt i forhold til føde og forstyrrelser, ligesom klimænderinger med generelt milde vintre i en stor del af undersøgelsesperioden spiller ind. Endvidere sker der løbende fysiske ændringer, så nye sandbanker m.v. opstår og dermed også nye rasteadsler for fuglene.

Nedenstående oversigt, som er baseret på Laursen & Frikke (2013), giver en kort status over de fleste af de rastende fuglearter i Vadehavet, som er fokusarter i IBA nr. 67. Arter, der udelukkende optræder i lave antal, og som er vanskelige at udføre totaltællinger af, er udeladt af oversigten, dvs. havørn, vandrefalk, blå kærhøg, stor præstekrave, hvidbrystet præstekrave og dværgmåge.

Bemærkninger om hhv. "tilfredsstillende" og "utilfredsstillende" udvikling for de enkelte arter på de enkelte lokaliteter/ IBA-områder skal således læses i den sammenhæng, at alle IBA-områderne i Vadehavet indgår i en indbyrdes dynamik. Herunder at en status som "utilfredsstillende" kan betyde, at arten er flyttet til en anden lokalitet, der får betegnelsen "tilfredsstillende".

Art	Status i det danske Vadehav	Mulige årsager til ændringer
Kortnæbbet gås	Tilbagegang	Konkurrence med bramgås samt spredning til flere lokaliteter langs vestkysten
Bramgås	Fremgang	Generel fremgang i Danmark pga. reduceret jagt i yngleområderne, flere reservater, mere føde om vinteren samt opbygning af nye bestande ved Østersøen
Mørkbuget knortegås	Tilbagegang	Færre områder med hovedfoden ålegræs og søsalat, flytter til andre områder udenfor Vadehavet, tilbagegang i <i>flyway</i> -bestanden
Krikand	Stabil	
Hjejle	Tilbagegang	? – trods generel fremgang i Danmark og stigende totalbestande

Aktuelle trusler

Reduktion og fragmentering af fugtige enge pga. opdyrkning truer levestederne for engsnarre, brushane, stor kobbersnepe og mosehornugle (Naturstyrelsen 2011). Størsteparten af de tidligere, vidstrakte vedvarende enge er i dag i omdrift, og nye afgrøder som majs er rykket ind i området (J. Frikke, pers. medd. 2014).

Landbrugets gødskning fremmer vilkårene for de næringsstoftålende plantearter, der erstatter de karakteristiske arter for fuglenes levesteder i engene. Desuden belastes området med næring fra svine- og kvægproduktion i oplandet. Engsnarre, stor kobbersnepe og brushane er særligt følsomme over for gødskning.

Dræning af området udtørre de fugtige naturtyper og ødelægger dermed fuglenes levesteder yderligere (Naturstyrelsen 2011).

Endelig forstyrrer jagt de rastende fugle (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 67 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandstandsændringer	3	3	2	8	Dræning
Ændringer i landbrugsdrift	2	3	2	7	Opdyrkning, nye afgrøder
Forstyrrelser	2	2	2	6	Jagt, landbrugsaktiviteter
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Der skal ske en ekstensivering af landbrugsdriften, og opdyrkede arealer skal omlægges til græsning og høslæt. Ligeledes skal der ske en vandstandshævning, så de fugtige naturtyper bevares. Næringsstofftilførslen fra agerbrug og svineproduktion skal reduceres. Kun herved er der en chance for at vende den negative udvikling for især de ynglende engfugle (J. Frikke, pers. medd. 2014).

Jagten skal begrænses, og der bør oprettes et jagtfrit område langs Brede Å, som kan give beskyttelsesmæssig sammenhæng med vildtreservatet vest for havdiget (J. Frikke, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 67 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	1	
Totalt	5	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Laursen, K. & Frikke, J. 2013: Rastende vandfugle i Vadehavet 1980-2010. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 107(2013): 1-184.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Vadehavet. Natura 2000-område nr. 89. Delplan for: Fuglebeskyttelsesområde F67 Ballum Enge, Husum Enge og Kamper Strandenge. – Miljøministeriet.

Rasmussen, L.M. 2003: Ynglefugle i Vadehavet 2001. Naturovervågning. - Danmarks Miljøundersøgelser.

Arbejdsrapport fra DMU, nr. 178. <http://arbejdsrapporter.dmu.dk>

Rasmussen, L. M. 2008: The Danish Wadden Sea as Breeding Ground and Crossroad for Birds. - Dansk Ornitologisk Forening. https://docs.google.com/viewer?url=http://www.dof.dk/sider/images/stories/naturpolitik/naturpolitik/dokumenter/vadehavsrapport_2008_dof.pdf

Rasmussen, L.M. & Thorup, O. 1998: Ynglefugle i Vadehavet, 1996. – Faglig rapport fra DMU, nr. 229. Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser.

Sønderjyllands og Ribe Amter 2006: Basisanalyse 2006. Habitatområde nr. 78. Fuglebeskyttelsesområde nr. 49, 51, 52, 53, 55, 57, 60, 65 og 67. Ramsarområde 27. Vadehavet. – Sønderjyllands og Ribe Amter.

Thorup, O. 2002: Overvågning af ynglefugle i Vadehavet 2002. - Nyhedsbrev fra DMU – Afdeling for Kystzoneøkologi. Miljøministeriet.

Thorup, O. 2003: Ynglefugle i Vadehavet 2003. - Nyhedsbrev fra DMU – Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet. Miljøministeriet.

Thorup, O. 2004: Ynglefugle i Vadehavet 2004. - Nyhedsbrev fra DMU – Afdeling for Kystzoneøkologi. Miljøministeriet.

Thorup, O. 2005: Ynglefugle i Vadehavet 2005. – Danmarks Miljøundersøgelser, Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet.

Thorup, O. 2006: Ynglefugle i Vadehavet 2006. - Nyhedsbrev fra DMU, Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet. Århus Universitet.

Thorup, O. 2007: Ynglefugle i Vadehavet 2007. – Danmarks Miljøundersøgelser.

Thorup, O. 2008: Ynglefugle i Vadehavet 2008. – Danmarks Miljøundersøgelser.

Thorup, O. & Laursen, K. 2009: Optællinger af ynglefugle i det danske Vadehav. – Nyhedsbrev fra Danmarks Miljøundersøgelser. – Aarhus Universitet

Thorup, O. & Laursen, K. 2010: Optællinger af ynglefugle i det danske Vadehav, 2010. – Nyhedsbrev fra Danmarks Miljøundersøgelser. – Aarhus Universitet

Thorup, O. & Laursen, K. 2011: Optællinger af ynglefugle i det danske Vadehav, 2011. – Nyhedsbrev fra Institut for Bioscience. DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi.

Thorup, O. & Laursen, K. 2013: Optællinger af ynglefugle i det danske Vadehav 2012. Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. – Aarhus Universitet

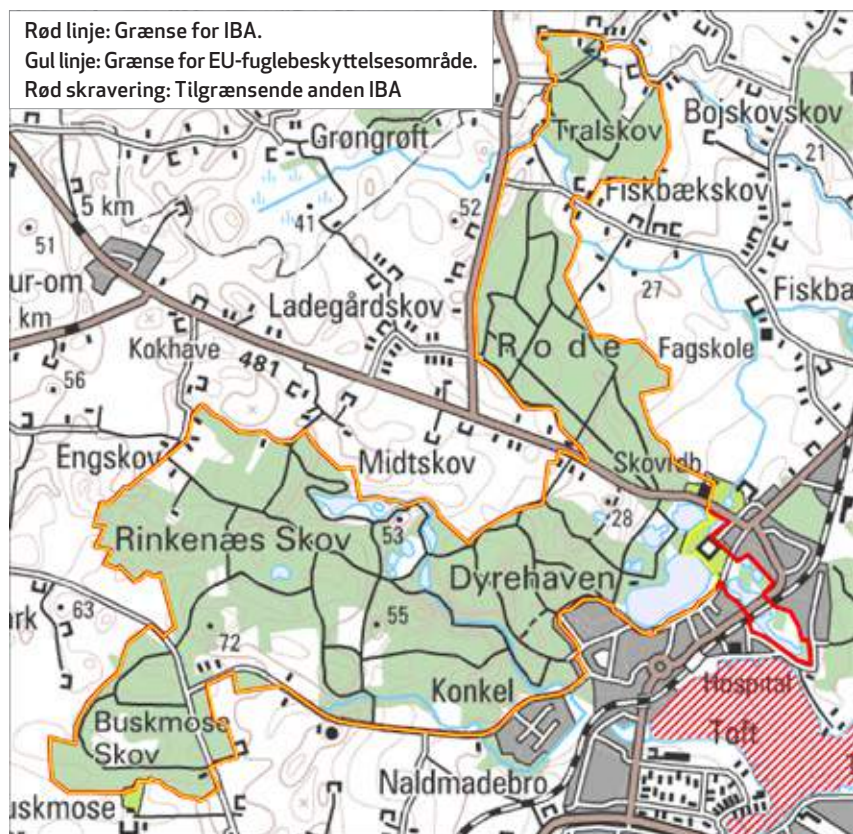
Thorup, O. & Laursen, K. 2013: Optællinger af ynglefugle i Vadehavet 2013. Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi

Thorup, O. & Rasmussen, L.M. 2001: Ynglefugle i Vadehavet 2000. – I: Laursen, K. (red.) 2001: Overvågning af fugle, sæler og planter 1999-2000, med resultater fra feltstationerne. Faglig rapport fra DMU nr. 350. Danmarks Miljøundersøgelser.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Dann Elmström (lokalitetskontakt 2007-2008)

IBA nr. 68, Skove ved Gråsten

Kommune: Sønderborg.

Areal: 8,89 km²

Ejer: Naturstyrelsen.

Naturtyper: Skov (86 %), agerbrug (8 %), ferskvand (6 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F68 og habitatområde H83. Et område ved Hjertehøj har været fredet siden 1925.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides mod sydøst med yngleområderne for rørhøg mellem Gråsten Slot og Nybøl Nor (M. Jessen, pers. medd. 2004).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 68 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Hvepsevåge	EU 1983	5	5	1	5	-	0-1	1 ¹ (1-1)	1 ² (1-1)	1 ^{1,3} (1-1)
Rørhøg	EU 1983	1-4	Ikke fastsat	0	1-4	-	0-1	1 ² (0-1)	1 (0-1)	1 (1-1)
Isfugl	EU 1983	1	Ikke fastsat	0	1	-	0	-	1 (1-5)	0 (0-1)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Kun data for 3-4 år. ³Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For alle tre fokuserter mangler data for perioden 1982-1991 samt for hovedparten af perioden 1997-2002. Endvidere er hvepsevåge i projektperioden ikke eftersøgt systematisk, og arten er ret sikkert overset. Der har formentlig ynglet mindst ét par årligt (M. Jessen, pers. medd. 2010).

Aktuel tilstand for ynglende fokuserter

Alle tre fokuserter vurderes i projektperioden at have ynglet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Hvepsevåge er ganske vist i tabellen angivet med op til fem par i perioden 1978-1981, mens tabellen kun angiver op til et enkelt par i projektperioden. Imidlertid må arten anses for overset i projektperioden, jf. ovenfor. Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for ynglefugle derfor som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Intensiv skovdrift og brændesankning forringer eller ødelægger skovnaturen. Prædation fra mink er en trussel og begrænsende faktor for ynglende vandfugle. Færdsel og anden rekreativ aktivitet forstyrrer de ynglende rovfugle (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 68 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorizont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	2	2	2	6	
Skovdrift	2	2	1	5	Inkl. brændesankning
Invasive arter	2	1	2	5	Mink
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Der skal udlægges områder uden publikumsfaciliteter, markerede stier og brændesankning, da især rovfuglene kræver ro til etablering (Fahlberg 2007).

Etablering af bedre redemuligheder kan fremme bestanden af isfugl, eksempelvis ved opsætning af kasser, rør eller afskrabning af skrænter ved bække (Fahlberg 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 68 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Fahlberg, G. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner: Rinkeæs Skov, Dyrehaven og Rode Skov (Gråsten-skovene) (68). - DOF Sønderjylland, upubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Rinkeæs Skov, Dyrehaven og Rode Skov. Natura 2000-område nr. N94. Habitatområde H83. Fuglebeskyttelsesområde F68 – Miljøministeriet.

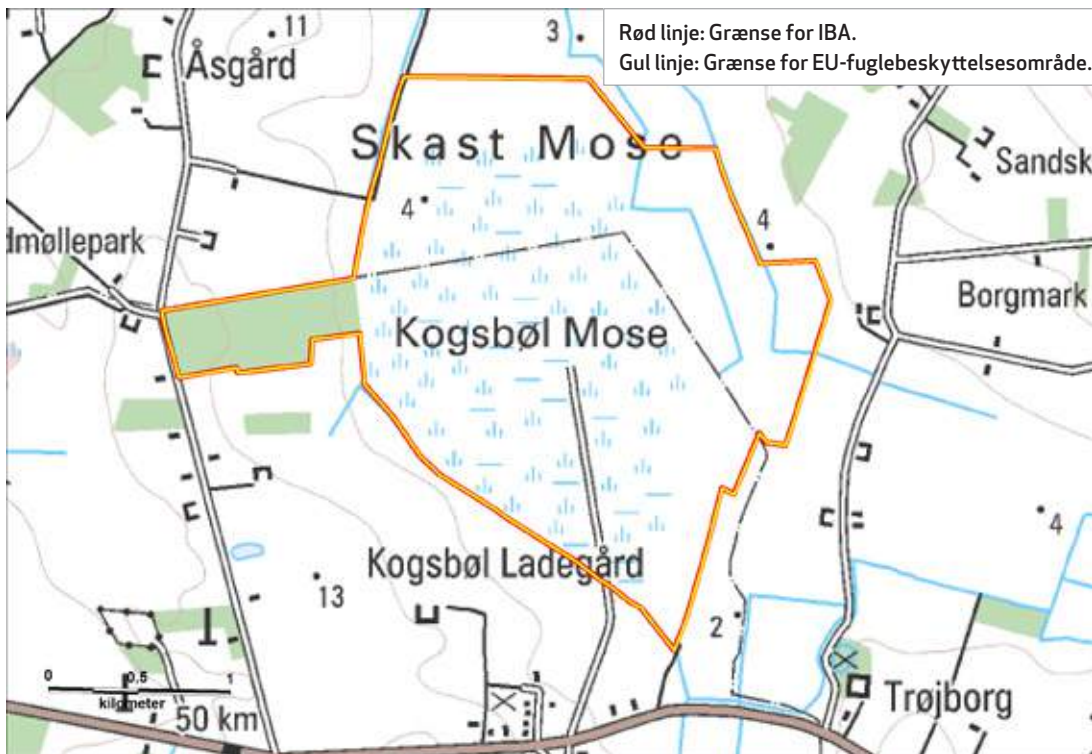
Nielsen, B. 2013: Gråsten Skovene på et fuglemæssigt "dødt" tidspunkt. – Panurus 47, 4: 8-12. OAS og DOF Sønderjylland.

Sønderborg kommune 2006: Basisanalyse. Habitat- og fuglebeskyttelsesområde – Rinkeæs Skov, Dyrehaven og Rode Skov (H83, F68) – Sønderborg kommune.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Gert Fahlberg, [Martin Jessen \(lokalitetskontakt 2003-\)](#), Vera Jessen.

IBA nr. 69, Kogsbøl & Skast Moser

Kommune: Tønder

Areal: 5,57 km²

Ejer: Naturerhvervsstyrelsen (2,5 km²) og private.

Naturtyper: Mose/eng (80 %), agerbrug (11 %), skov (9 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F69. Moserne i området har været fredet siden 1975.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 69 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Rørhøg</i>	EU 1983	1	Ikke fastsat	0-1	1	0-1	0	0 (0-1)	1 ¹ (1-1)	1 ² (1-1)
<i>Hedehøg</i>	EU 1983	3-4	3-4	6	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
<i>Tinksmed</i>	EU 1983	0-3	1-3	2-3	0-3	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
<i>Sortterne</i>	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	1-2	2	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
<i>Mosehornugle</i>	EU 1983	1	Ikke fastsat	1-2	1	0	0	0 (0-0)	0 (0-1)	0 (0-0)

Noter: ¹Kun data for 3 år. ²Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder

For rørhøg mangler data for halvdelen af projektperioden.

Aktuel tilstand for ynglende fokuserter

Kun én af fem fokuserter vurderes i projektperioden at have ynglet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Mosehornugle er ganske vist i tabellen angivet med op til 0-1 par i projektperioden, hvilket er på højde med maksimum for de tidligere perioder (1-2), men 0-1 par er kun forekommet højst et enkelt år (2006), og nævnes i øvrigt ikke i den pågældende årsrapport fra Projekt Truede og Sjældne Ynglefugle (DATSY), men kun i basisanalysen (Tønder Kommune 2006). Såvel mosehornugle som de tre øvrige fokuserter med utilfredsstillende bestandsudvikling synes således helt forsvundet allerede primo 1980'erne, hedehøg endda før. Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for ynglefugle således som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokuserter

Urfugl, storspove, rødrygget tornskade.

Aktuelle trusler

Næringsstofførelse fra luftbåret kvælstof fra omkringliggende landbrug fremmer tilgroning af mosen med blåtop, bølget bunke, gran og bjergfyr. Tilgroning truer de lysåbne arealer og dermed fuglenes levesteder (Naturstyrelsen 2011). Afvanding via drækanaler og grøfter udtørre mosen i de tidlige forårs- og sommermåneder. Den private del af området er præget af jagstier og fodring (E. Sørensen, pers. medd. 2010).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 69 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	3	3	8	
Vandstandsændringer	2	3	3	8	Dræning
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Naturstyrelsen Vadehavet er i skrivende stund i gang med et naturgenopretningsprojekt på lokaliteten (J. Tofft, pers. medd. 2014). Landbruget og især svineproduktionen i nabolaget skal ekstensiveres for at mindske den luftbårne næringsstofbelastning. Dræning skal standses, og grøfter skal tilkastes således, at der sker en vandstandshævning, og moserne ikke tørrer ud i forårs- og sommerperioden. Kratrydning og efterfølgende græsning og/eller høslæt skal finde sted for at mindske tilgroningen af de lysåbne naturtyper.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 69 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	2	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	7	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Kogsbøl og Skast Mose. Natura 2000-område nr. N103. Fuglebeskyttelsesområde F69 – Miljøministeriet.

Tønder Kommune 2006: Basisanalyse for lysåbne naturtyper. Fuglebeskyttelsesområde – Kogsbøl og Skast Mose (F69).

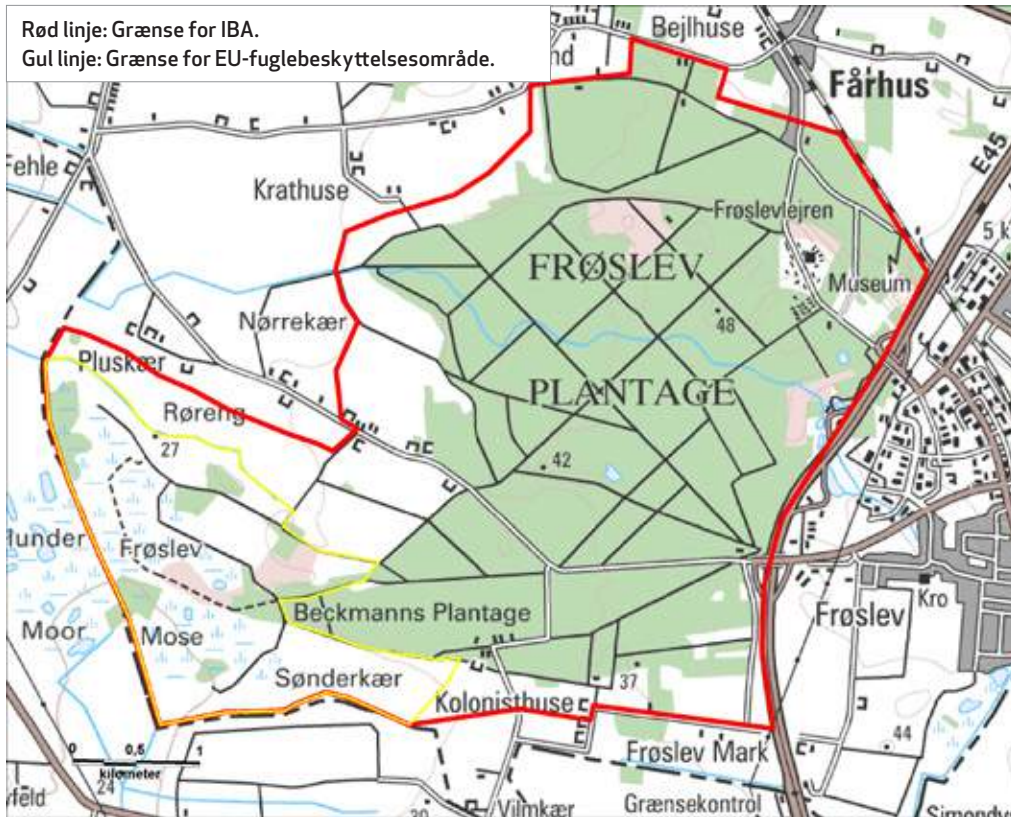
Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Dann Elmström (lokalitetskontakt 2007-2008).

Frøslev Mose, IBA nr. 70. Foto: Kurt Rodahl Hoppe

IBA nr. 70, Frøslev Plantage & Frøslev Mose

Kommune: Aabenraa

Areal: 22,79 km²

Ejer: Naturstyrelsen og private.

Naturtyper: Skov (69 %), agerbrug (16 %), mose/eng (14 %), ferskvand (1 %).

Beskyttelse: Frøslev Mose er udpeget som EF-fuglebeskyttelsesområde F70, habitatområde H87 og Natura 2000-område nr. N97. Mosen har været fredet siden 1985.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides med Frøslev Plantage, som er fast ynglelokalitet for pæne bestande af bilag I-arterne stor hornugle, sortspætte, hedelærke og rødrygget tornskade (J. Tofft, pers. medd. 2010).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 70 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegnings	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørhøg	EU 1983	1-3	3	1-3	1-3	1	1	1 (1-1)	1 (1-1)	0 (0-1)
Hedehøg	EU 1983	2-3	3	2-3	2-3	1	0	0 (0-1)	2 (1-3)	1 (0-1)
Engsnarre	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	0	-	-	1	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
Trane	EU 2005	0-1	Ikke fastsat	0	0	0	0	0 (0-1)	1 (1-2)	1 ¹ (1-2)
Tinksmed	EU 1983	2-4	4	2-4	2-4	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
Stor hornugle	DOF 2014	Ikke relevant		0	0	0	1	0 (0-1)	1 (0-1)	1 (1-2)
Mosehornugle	EU 1983	1-4	4	1-4	1-4	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
Hedelærke	DOF 2014	Ikke relevant		5-8	5	-	4	3 (2-4)	4 (1-5)	3 (2-4)
Rødrygget tornskade	IBA 2000, EU 2005	51-55, 51-55	55	10	26	-	51-55	5 ² (3-9)	11 (7-19)	52 (4-56)

Noter: ¹Inkl. 2013. ²Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

For engsnarre mangler data for perioden 1978-1991 og for hedelærke og rødrygget tornskade for perioden 1982-1991. Rødrygget tornskade er endvidere ikke målrettet eftersøgt i årene 2003-2009 (P. Junk, komm. i DOFbasen), hvilket vurderes at være årsagen til de relativt lave antal disse år. Det samme vurderes at være tilfældet for perioden 1997-2002.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Syv af ni fokusarter vurderes i projektperioden at have ynglet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Engsnarre vurderes ikke nogensinde at have været fast ynglefugl på lokalitetens, og lokalitetens tilstand for arten kan således ikke vurderes. To af de oprindelige arter på EU-udpegningsgrundlaget, tinksmed og mosehornugle, er helt forsvundet allerede omkring 1980, altså før udpegningsområdet, og deres forsvinden vurderes snarere at skyldes overordnede bestandsforhold end forhold på lokaliteten. Lokalitetens tilstand for ynglefugle vurderes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Ynglende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikationsgrundlaget og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Stor hornugle: Arten har siden midt i 1990'erne ynglet fast med mindst et enkelt par, hvilket udgør >1 % af landsbestanden på 38-42 par (Lange 2012). Arten bør derfor optages på EU-udpegningsgrundlaget.

Hedelærke: Arten er fast ynglefugl på lokaliteten med mindst fire par, hvilket udgør >1 % af landsbestanden på 350-450 par (Lange 2012). Arten bør derfor optages på EU-udpegningsgrundlaget.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Hvepsevåge, urfugl, storspove, sortterne, natrav.

Aktuelle trusler

Ræv og krager er en begrænsende faktor for de jordrugende ynglefugle (Naturstyrelsen 2011). Der er set mårhund ved et hulekompleks i mosen, men det vides ikke konkret, om arten har gjort skade på fuglelivet (Tofft & Junk 2013). Færdsel i moseområderne er begrænset til stier, men virker forstyrrende på tranen i yngletiden (Aabenraa kommune 2006).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 70 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Problematiske, hjemmehørende arter	2	2	2	6	Ræv og krage
Forstyrrelser	2	1	1	4	Færdsel i yngletiden
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Der bør fremover finde en varieret skovdrift sted, hvorunder kun mindre områder er i drift, og der bør finde en udvidelse af hedeområderne sted og skabes flere permanente lysninger (Tofft & Junk 2013). Der skal dog fortsat finde skovning sted af hensyn til især hedelærke og rødrygget tornskade.

Tilgroning af mosen skal mindskes ved øget græsning og/eller høslæt.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 70 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	2	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	2	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

- Fahlberg, G. 2007: Bemærkninger til "natur- og vandplaner" for habitatområderne "Frøslev Mose" og "Lindet-Hønning-Lovrup mm.". - DOF Sønderjylland. Upubl.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Frøslev Mose. Natura 2000-område nr. N97. Habitatområde H87. Fuglebeskyttelsesområde F70 - Miljøministeriet.
- Tofft, J. 1994: Frøslevegnsens natur. - Forlaget Fulica.
- Tofft, J. 2004: Status for ynglefugle Frøslev-Jardelund Mose 2004. - *Panurus* 38, 4. DOF Sønderjylland.
- Tofft, J. & P. Junk. 2010: Caretaker-arbejdet i Frøslev Plantage og Mose. - *Panurus* 44, 4: 2-8. DOF Sønderjylland.
- Tofft, J. & P. Junk. 2013: Kommentarer til udkast til tekst for IBA Frøslev. - DOF Sønderjylland, upubl.
- Aabenraa kommune 2006: Basisanalyse for Lysåbne Naturtyper. Habitat- og fuglebeskyttelsesområde - Frøslev Mose (H87) - Aabenraa Kommune.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Lars Holst Pedersen (lokalitetskontakt 2007-2010), Poul Junk (lokalitetskontakt 2010-), Jesper Tofft.

IBA nr. 71, Sydfynske Øhav

Kommune: Faaborg-Midtfyn, Langeland, Svendborg, Ærø.

Areal: 381,75 km²

Ejer: Private og staten.

Naturtyper: Hav (85 %), agerbrug (11 %), mose/eng (4 %).

Beskyttelse: Udpeget som EF-fuglebeskyttelsesområde F71, habitatområde H111 og Ramsarområde nr. 17.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 71 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørdrum	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	0	-	0	0	3 ¹ (1-6)	2 ² (2-3)	1 ¹ (1-1)
Havørn	EU 2012	Ikke oplyst	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-1)
Rørhøg	EU 1983	7	12 ³	2	7	3	10-15	2 (0-5)	4 (2-10)	5 (2-5)
Plettet rørvagtel	EU 2005	0-1	Ikke fastsat	-	-	-	4-8	0 ² (0-2)	0 (0-1)	1 ¹ (1-1)
Engsnarre	EU 2005	0-1	Ikke fastsat	0	-	-	0	3 (0-4)	3 (3-4)	3 (3-3)
Klyde	EU 1983, IBA 2000	125, 170-180	125	67	86	99,5	128	86 (10-145)	19 ² (15-53)	71 ^{1,4} (55-87)
Engryle	EU 2005	1-2	Ikke fastsat	22	5-10	4	5	2 (1-3)	2 (1-3)	0 ¹ (1-2)
Brushane	EU 2005	0-2	Ikke fastsat	43	2	5	1-2	0 (0-1)	0 (0-0)	0 (0-0)
Sorthovedet måge	EU 2012	1	Ikke relevant	0	0	0	0	1 (0-1)	1 (0-1)	1 (0-1)
Stormmåge	IBA 2000	1750	Ikke relevant	4622-4797	3594	4883	2443	831 (522-1722)	1069 (680-1513)	611 ¹ (611-611)
Splitterne	EU 1983	100	100	180	220	327	204	78 (34-115)	177 (157-205)	0 (0-340)
Fjordterne	EU 2005	1-5	5 ³	57-59	20	25	2	4 ² (1-5)	1 ² (1-2)	2 ¹ (2-2)
Havterne	EU 1983, IBA 2000	700, 350	700	748	1137	1605	801	196 (45-447)	142 (18-311)	91 (23-128)
Dværgterne	EU 1983	60	60	76	54	27	36	4 (2-14)	12 (0-27)	15 (3-21)
Mosehornugle	EU 2005	0-1	Ikke fastsat	0	0	2	0	0 (0-1)	1 (1-3)	1 (0-2)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Kun data for 3 år. ³Inkl. IBA nr. 72, Marstal Bugt & sydvestkysten af Langeland. ⁴Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For rørdrum mangler data for perioden 1978-1982 – hvor arten angiveligt yngede - samt for hovedparten af perioden 1997-2012. For plettet rørvagtel mangler data før 1992 samt for de fleste år efter 1996. Sidstnævnte gælder tillige for fjordterne. For stormmåge mangler data efter 2009.

Aktuel tilstand for ynglende fokuserter

Seks ud af de 15 fokuserter har i projektperioden ynglet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For de øvrige fem arter forholder det sig modsat; af disse er brushane helt forsvundet omkring årtusindskiftet. Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for ynglefugle som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokuserter
Stor kobbersnepe.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 71 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / (EU-udpegning)	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Knopsvane</i>	EU 1983	6000	6000	4200	6000	4150	9753	5307 ¹ (5098-6093)	4136 (2027-8000)	3623 ² (3593-3653)
<i>Sangsvane</i>	EU 1983, IBA 2000	600, 600	600 ³	1500	600	-	4440	5983 ⁴ (2210-15723)	857 (626-3676)	1133 (781-1730)
<i>Mørkbuget knortegås</i>	EU 1983, IBA 2000	2000, 4000	2000	1000	2000	4000	4000	323 ¹ (143-1100)	2145 (580-4022)	2824 (1159-8294)
<i>Troldand</i>	EU 1983 IBA 2000	23 000, 13 100-20 000	23 000	16 000	23 000	13 700	20 992	3973 ⁴ (2060-8046)	5384 (1022-11 458)	4223 (1600-7000)
<i>Ederfugl</i>	EU 1983, IBA 2000	45 000, 15 000	56 000 ³	45 000	45 000	22 400	17 231	21 719 ⁴ (3441-29 844)	16 190 (8917-27 037)	13 610 (3026-17 679)
<i>Hvinand</i>	EU 1983, IBA 2000	4000, 3050	4000	4000	4000	7800	4204	3207 ⁴ (1771-4360)	1987 (1726-3752)	1035 (950-2516)
Toppet skallesluger	EU 1983, IBA 2000	1000, 1500-4500	1000	1000	1000	2100	4520	830 ¹ (267-2500)	450 (271-3453)	1356 (350-2119)
<i>Havørn</i>	EU 2012	3	Ikke relevant	-	-	-	-	1 ¹ (1-3)	2 (1-2)	8 (3-10)
<i>Blishøne</i>	EU 1983, IBA 2000	38 000, 15 000	38 000	30 000	38 000	13 000	37 490	12 430 ⁴ (4216-32 001)	6011 (5376-8930)	3700 (2630-7238)
<i>Vandfugle generelt (minus måger)</i>	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	+	+	+	+	+	+	-

Noter: I perioden 1983-2012 var også bjergand på EU-udpegningsgrundlaget, og i perioden 1983-2005 tillige havlit og fløjlsand. ¹Kun data for 3-4 år. ²Kun data for 2 år. ³Inkl. IBA nr. 72, Marstal Bugt & sydvestkysten af Langeland. ⁴Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006).

Væsentlige fejlkilder

For knopsvane mangler data for 1997, 2002-03 og 2011-12. For sangsvane mangler data for perioden 1982-1991. For toppet skallesluger mangler data for årene 2000-2003. For havørn mangler data før 1997 samt for årene 2000-2002, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende.

Aktuel tilstand for rastefugle

Vandfugle generelt samt to af de ni fokusarter har i projektperioden rastet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og med måltallene. For de øvrige syv fokusarter og -underarter forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for rastefugle vurderes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Tilførsel af næringsstoffer fra renselanlæg og især landbrug medfører opblomstring af alger, der forårsager iltsvind og påvirker bundfaunaen negativt. Iltsvind udgør en trussel mod især troidand, ederfugl og hvinand. Endvidere forurenes havet med miljøfarlige stoffer fra spildevand, landbrug, klapning, havne og skibsfart (Naturstyrelsen 2011).

Tilgroning med træer, buske, høje urter og den invasive art rynket rose truer levesteder for bl.a. plettet rørvagtel, klyde, ternearterne, engryle, brushane og mosehornugle samt forringer fourageringsmuligheder for sangsvane og mørkbuget knortegås (Naturstyrelsen 2011).

Fortsat grøftning er en trussel mod strandenge og lagunesøer, hvilket truer ynglefuglene rødbrum, plettet rørvagtel, klyde, engryle, brushane og mosehornugle. Høslæt for tidligt på året er endvidere en trussel mod ynglesteder for engsnarre (Naturstyrelsen 2011).

Færdsel og rekreative aktiviteter som sejlads og jagt forstyrrer flere af området ynglende og rastende havfugle.

Fiskeri med bundslæbende redskaber ødelægger bundflora og -fauna og hermed fødegrundlaget for dykænder (Naturstyrelsen 2011). Prædation fra ræv er en trussel mod ynglefuglene flere steder (Fyns Amt 2006).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 71 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	2	2	6	
Forstyrrelser	2	2	2	6	Færdsel, jagt, sejlads
Vandforurening	1	2	2	5	Næringsstoffer fra landbrug og miljøfarlige stoffer
Vandstandsændringer	2	1	2	5	Grøftning
Andet	2	2	1	5	Fiskeri med bund-slæbende redskaber
Problematiske, hjemmehørende arter	2	1	1	4	Ræv
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

En reduktion i næringstilførslen er nødvendig for at begrænse forureningen af havområderne. Dette kan gøres ved mindsket gødskning og gyllespredning i de omgivende agerbrug.

Øget græsning og/eller høslæt skal til for at mindske tilgroningen af strandenge.

Færdsel og andre rekreative aktiviteter som sejlads skal begrænses, så de ikke forstyrrer de ynglende og rastende fugle.

Fiskeri med bundslæbende redskaber skal forbydes. En regulering af rævebestanden på de små øer skal finde sted for at mindske prædationstrykket på de jordrugende ynglefugle.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 71 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	1	
Totalt	5	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Bisschop-Larsen, R. 2009: Kystfugle i Det Sydfynske Øhav 2009. - Rapport til Nationalparkundersøgelsen Det Sydfynske Øhav.

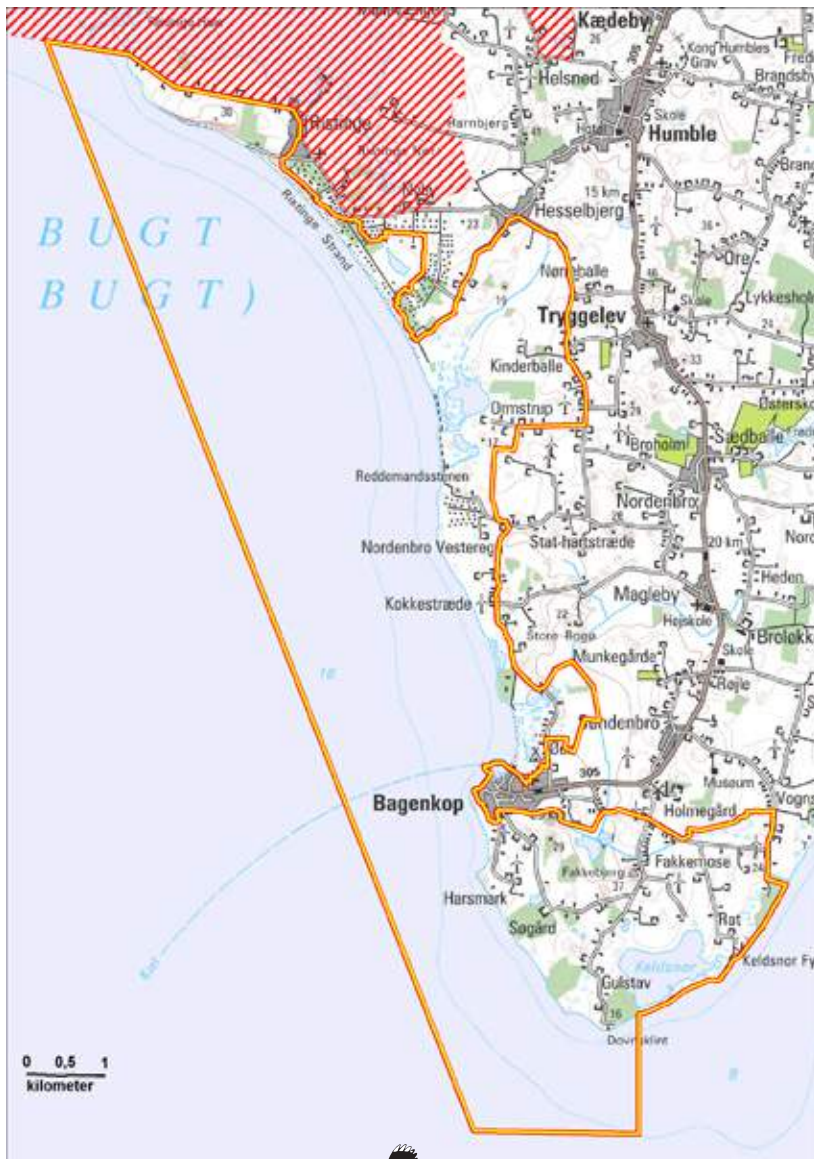
Fyns Amt 2006: Natura 2000 Basisanalyse. Habitatområde H111, EF-Fuglebeskyttelsesområde 71 og 72 Sydfynske Øhav - Fyns Amt.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Sydfynske Øhav. Natura 2000-område nr. 127. Habitatområde H111. Fuglebeskyttelsesområde F71+72 - Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Kim Bang, Jens Bech, Arne Bruun, Jan Clausen, Erhardt Ecklon (lokalitetskontakt 2003-), Erik Ehmsen, Lars Ole Gjesing, Ole Goldschmidt, Freddy S. Hansen, Poul Henrik Harritz, Jan Holm, Niels Bomholt Jensen, Carlo Klavsen, Kjeld Meiling, Poul Vestergaard Rasmussen, Nis Rattenborg, Hans Rytter, Bent Staugaard.

IBA nr. 72, Marstal Bugt & sydvestkysten af Langeland

Rød linje: Grænse for IBA.
Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.
Rød skravering: Tilgrænsende anden IBA

Kommune: Langeland.

Areal: 49,85 km²

Ejer: Staten og private, bl.a. Fugleværnsfonden (1,87 km²).

Naturtyper: Hav (66 %), landbrug (23 %), mose/eng (6 %), ferskvand (3 %), skov (2 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F72 og EU-habitatområde nr. 111.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 72 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørdrum	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	2	1	1	1	3 (0-6)	10 (4-18)	6 (5-7)
Havørn	EU 2012	1	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-1)	1 (1-1)
Rørhøg	EU 1983	Ikke Oplyst	12 ¹	2	2	2-3	4	3 (1-3)	3 (2-8)	2 (1-3)
Plettet Rørvagtel	EU 2005	0-1	Ikke fastsat	5	1	2	2	1 (0-2)	1 (0-3)	1 ³ (1-1)
Engsnarre	EU 2005	1	Ikke fastsat	-	-	1	1	1 (0-5)	1 ² (0-2)	-
Klyde	DOF 2007	Ikke relevant		15-20	11	-	6	1-4 ⁴	11 ² (9-35)	22 ³ (15-30)
Fjordterne	EU 2005	2	5 ¹	4	-	-	2	1 ³ (2-2)	2 ² (0-3)	6 (3-8)

Noter: ¹Inkl. IBA nr. 71, Sydfynske Øhav. ²Kun data for 3-4 år. ³Kun data for 1-2 år. ⁴Maksimum for perioden (DMU 2006).

Væsentlige fejlkilder

For plettet rørvagtel mangler data for det meste af den sidste del af projektperioden. For engsnarre mangler data for 1992 samt for det meste af projektperioden. For klyde mangler data for perioden 1982-1991, for det meste af perioden 1997-2004 og for 2011-2012. For fjordterne mangler data for perioden 1978-1991, for hovedparten af perioden 1997-2002 samt for halvdelen af perioden 2003-2008.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Engsnarre er for utilstrækkeligt dækket, til at lokalitetens tilstand for arten kan bedømmes. Herudover er fem af de syv fokusarter i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For plettet rørvagtel forholder det sig modsat, men da et højere antal ynglepar end i projektperioden kun har været registreret før 1978, dvs. længe før artens optagelse på EU-udpegningsgrundlaget i 2005, bedømmes lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter samlet set som tilfredsstillende.

Arter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Klyde: Arten har i projektperioden regelmæssigt ynglet i antal på >1 % af landsbestanden, der i samme periode har ligget på 1446-3197 par (T. Bregnballe, DCE, pers. medd. 2012). Arten er derfor kvalificeret til optagelse på EU-udpegningsgrundlaget.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Engryle, havterne, dværgterne, sortterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 72 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Sangsvane</i>	EU 1983	Ikke oplyst	600 ¹	200	16	35	162	127 ² (65-206)	215 (134-396)	200 ³ (107-252)
<u>Ederfugl</u>	EU 2005	Ikke oplyst	56 000 ¹	2500	1200	75 000	4000	4000 ⁴ (2000-70 000)	11 345 (3000-29 690)	8800 ³ (5000-38 100)
<u>Havlit</u>	EU 2005	Ikke oplyst	7000	5000	3000	6000	21 500	990 ⁴ (117-2160)	990 (150-2005)	1720 ³ (450-2750)
<i>Havørn</i>	EU 2012	7	Ikke relevant	-	-	-	2	2 ⁵ (1-2)	3 (1-7)	4 (3-5)
<u>Fiskeørn</u>	EU 2012	6	Ikke relevant	1	1	3	13	1 (0-3)	4 (2-8)	5 (3-5)

Noter: I perioden 1983-2005 var også knopsvane på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Inkl. IBA nr. 71, Sydfynske Øhav. ²Gennemsnit 1998-2003 (DMU 2006). ³Inkl. 2013. ⁴Kun data for 3 år. ⁵Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder

For havørn mangler data før 1992 samt for hovedparten af perioden 1997-2002, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende.

Aktuel tilstand for rastefugle

Kun to af de fem fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Antallet på 13 rastende fiskeørne i perioden 1992-1996 (nærmere bestemt den 13. sept. 1993) forekommer dog så usædvanligt højt, at der oplagt kan være tale om en fejlvurdering eller fejlindtastning. Lokalitetens tilstand for fiskeørn bedømmes derfor som reelt tilfredsstillende. For de resterende to fokusarter forholder det sig imidlertid modsat, og lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Trækfugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste trækfugle.

Nøgletal (antal individer) for trækkende fokusarter i IBA nr. 72 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af årlige træktal 1997-2002 (interval)	Median af årlige træktal 2003-2008 (interval)	Median af årlige træktal 2009-2012 (interval)
<u>Rovfugle</u>	IBA 2000	11 055	Ikke relevant	-	-	24 876	15 896	4846 (2239-8783)	9444 (3095-13 214)	12 784 (6776-16 706)

Væsentlige fejlkilder

Data mangler før 1982.

Aktuel tilstand for trækfugle

Rovfugletrækket er ikke i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallet. Lokaltets tilstand for trækkende rovfugle bedømmes derfor som utilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Tilførsel af næringsstoffer fra bl.a. renseanlæg og især landbrugsområder til havet og kystlagunerne øger opblomstringen af alger, der medvirker til iltsvind og påvirker bundfaunaen, hvilket truer især ederfugl og havlit. Endvidere forurenes vandet med miljøfarlige stoffer fra spildevand, landbrug, klapning, havne og skibsfart (Naturstyrelsen 2011).

Tilgroning med bl.a. den invasive art rynket rose truer levesteder for bl.a. plettet rørvagtel. Klyde og fjordterne (Naturstyrelsen 2011).

Færdsel og rekreative aktiviteter som jagt og sejlads forstyrrer flere af områdets ynglende og rastende havfugle. Fiskeri med bundsløbende redskaber ødelægger bundflora og -fauna og hermed fødegrundlaget for dykænder (Naturstyrelsen 2011). Prædation fra ræv er en trussel mod ynglende kystfugle (Fyns Amt 2006).

Opretholdelse af inddæmning, afvanding, dræning og grøftning er en trussel mod strandenge og lagunesøer, hvilket truer ynglefuglene rødbrum, plettet rørvagtel og engsnarre. Også høslæt tidligt på året er en trussel mod engsnarre (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 72 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	2	2	2	6	Især næringsstoffer fra landbrug
Tilgroning	2	2	2	6	
Problematiske hjemmehørende arter	2	2	2	6	Ræv
Forstyrrelser	2	2	2	6	Færdsel, jagt, sejlads
Vandsandsændringer	2	1	2	5	Dræning
Andet	2	2	1	5	Fiskeri med bundsløbende redskaber
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

En reduktion i næringstilførslen ved mindsket gødskning og gyllespredning i det omkringliggende agerbrug er nødvendig, så havområderne ikke forurenes.

Øget græsning og/eller høslæt skal til for at mindske tilgroning til de kystnære eng- og vådområder. Plejen bør hovedsageligt foregå som helårsgræsning, og der skal etableres græssede zoner mellem naturlokaliteterne (O. Goldschmidt, pers. medd. 2007).

Færdsel og rekreative aktiviteter skal begrænses, så de ikke forstyrrer de ynglende og rastende fugle. Der bør tages initiativ til at fredningen af Tryggelev Nor efterleves således, at alene redningskøretøjer, repræsentanter for lodsejere og brugere af sommerhuse har adgang til bilkørsel på Østersøvej (Hansen 2007).

Fiskeri med bundsløb skal forbydes, så fødegrundlaget for dykænder bevares. En regulering af rævebestanden skal mindske prædationstrykket på++ de jordrugende ynglefugle.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 72 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Andersen, J.S., T.H. Hansen, M.M. Jensen & N. Larsen 1998: Fortegnelse over Fugle i Fyns Amt. – DOF Fyn.

Fyns Amt 2006: Natura 2000 Basisanalyse. Habitatområde H111, EF-Fuglebeskyttelsesområde 71 og 72 Sydfynske Øhav. - Fyns Amt.

Hansen, S.F. 2007: Kommentar til basisanalysen for Natura 2000 området Sydfynske Øhav (nr. 127). – Fugleværnsfonden, unpubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Sydfynske Øhav. Natura 2000-område nr. 127. Habitatområde H111. Fuglebeskyttelsesområde F71+72 – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Ole Goldschmidt (lokalitetskontakt 2006-), Kurt Due Johansen (lokalitetskontakt 2003-06), Gorm Madsen, Børge Langkilde Rasmussen, Poul Vestergaard Rasmussen, Lissi Strøjer.

IBA nr. 73, Vresen & hav mellem Fyn og Langeland

Kommune: Nyborg.

Areal: 35,13 km²

Ejer: Staten.

Naturtyper: Hav (99 %), klit (1 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F73 og som EU-habitatområde H100.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 73 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Ederfugl	EU 1983, IBA 2000	24 000, 7000	24 000	-	24 000	30 940	7000	-	508 ¹ (20-6846)	2300 ¹ (480-3061)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	?	+	+	-	?	-	-

Noter: ¹Kun data for 3 år.

Væsentlige fejlkilder

For ederfugl mangler data for perioderne 1960-1977, 1997-2002 samt for halvdelen af årene i projektperioden.

Aktuel tilstand for rastefugle

Den eneste fokusart, ederfugl, er ikke i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal eller med måltallene. Heller ikke IBA-kriteriet om 20 000 regelmæssigt rastende vandfugle synes opfyldt i projektperioden. Lokaltets tilstand for de rastende fokusarter bedømmes derfor som utilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Næringsbelastning pga. afstrømning fra land belaster havområderne og påvirker bundfaunaens sammensætning og fiskebestandene negativt. Dette udvikler sig ofte til iltvind, der påvirker ederfuglene negativt (Naturstyrelsen 2011). Olieforurening fra grundstødte skibe er ligeledes en potentiel trussel mod de store fugleforekomster, og det samme gælder fiskeri med bundslæbende redskaber, der ødelægger bundflora og -fauna.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 73 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	2	3	2	7	Fra landbrug, spildevand, havbrug og skibsfart
Andet	2	2	3	7	Fiskeri med bundslæbende redskaber
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Der skal ske en væsentlig reduktion af tilførslen af næringsstoffer med afstrømningen fra land. Fiskeri med bundslæbende redskaber bør forbydes.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 73 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

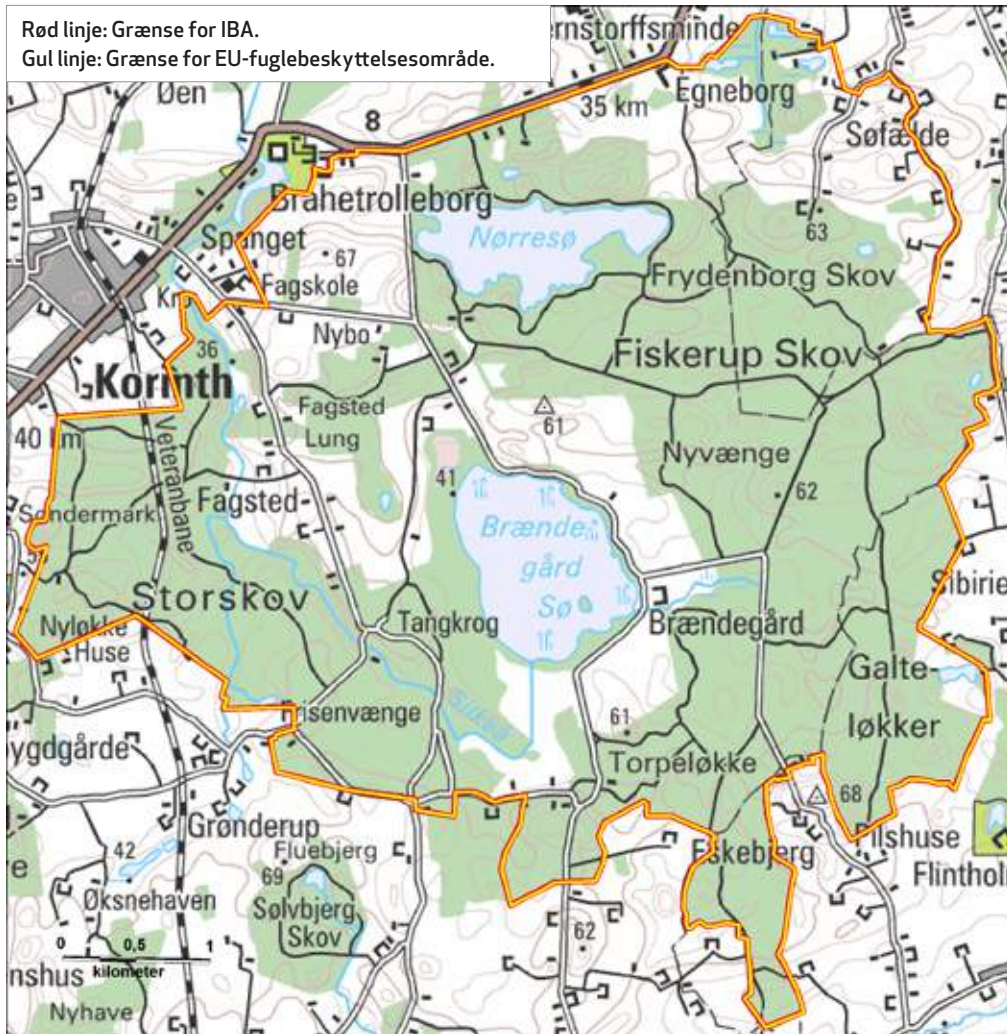
Fyns Amt (2006): Natura 2000 basisanalyse. Habitatområde H100, EF-Fuglebeskyttelsesområde 73 Vresen. Natur- og Vandmiljøafdelingen.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Centrale Storebælt og Vresen. Natura 2000-område nr. 116. Habitatområde H100, Fuglebeskyttelsesområde F98 og F73 – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Kurt Kaack Hansen, [Lars Hansen \(lokalitetskontakt 2003-2010\)](#), Kirsten H. Lund, [Eske Morthensen \(lokalitetskontakt 2010-\)](#).

IBA nr. 74, Brændegård Sø, Nørresø & skove ved Brahetrolleborg

Kommune: Faaborg-Midtfyn.

Areal: 25,75 km²

Ejer: Private, især Brahetrolleborg Gods.

Naturtyper: Skov (77%), landbrug (12%), ferskvand (11%).

Beskyttelse: Fredet og udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 74.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 74 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Hvepsevåge</i>	EU1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	2-5	-	1	4	1 ¹ (1-2)	1 (1-3)	1 (1-1)
<i>Havørn</i>	EU2005	1	1	0	0	0	0	1 (0-1)	1 (1-1)	1 (1-1)
Fjordterne	EU2005	12	12	1	-	0	3	6 ¹ (5-12)	3 ² (3-3)	1 ² (1-1)

Noter: I perioden 1983-1997 var også skarv på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Kun data for 3 år. ²Kun data for 1 år.

Væsentlige fejlkilder

For hvepsevåge mangler data for 1978-1981 samt for halvdelen af perioden 1997-2002; det vurderes i øvrigt, at de fleste antal lavere end de maksimale 3-4 par må tilskrives manglende dækning. For fjordterne mangler data for perioden 1978-1981, for halvdelen af perioden 1997-2002 samt for hovedparten af projektperioden.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Fjordterne er for utilstrækkeligt dækket, til at lokalitetens tilstand for arten kan vurderes. De to øvrige fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 74 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i><u>Skarv</u></i>	EU2008	Ikke oplyst	Ikke fastsat	500	1500	13886	17196	7160 (6544-7750)	6318 (4752-7080)	4186 (3590-4740)
<i>Skeand</i>	EU2005	600	600	50-100	-	350	175	300 (136-350)	550 (232-1680)	310 ¹ (260-430)

Noter: I perioden 1983-1994 var også grågåås og troldand på EU-udpegningsgrundlaget; i perioden 1983-2005 tillige taffeland. ¹Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For skeand mangler data for perioden 1978-1981.

Aktuel tilstand for rastefugle

Skarvens tilbagegang er konstateret i hele Nordeuropa og skyldes formentlig især bekæmpelse. Lokalitetens tilstand for arten bedømmes således som tilfredsstillende. Den anden fokusart, skeand, er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og med måltallene, og lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter bedømmes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Lokalitetens søer er truet af store tilførsler af næringsstoffer fra landbrugsdrift, skovbrug og andehold. Jagt i bredzonen ved Brændegård Sø forårsager en del forstyrrelse af de rastende fugle (Fyns Amt 2006).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 74 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorizont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	2	2	2	6	
Forstyrrelser	2	1	2	5	Jagt
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

En stor del af skovene bør forblive urørte, og træerne bør stå til biologisk død, således at der dannes dødt ved. Skovene bør desuden genskabes som våde skove, fx med ellesump (K.D. Johansen, pers. medd. 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 74 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Fyns Amt 2006: Natura 2000 basisanalyse. Habitatområde H104, EF-Fuglebeskyttelsesområde 74 Skove og søer syd for Brahetrolleborg. - Natur- og Vandmiljøafdelingen.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Skove og søer syd for Brahetrolleborg. Natura 2000-område nr. 120. Habitatområde H104. Fuglebeskyttelsesområde F74 – Miljøministeriet.

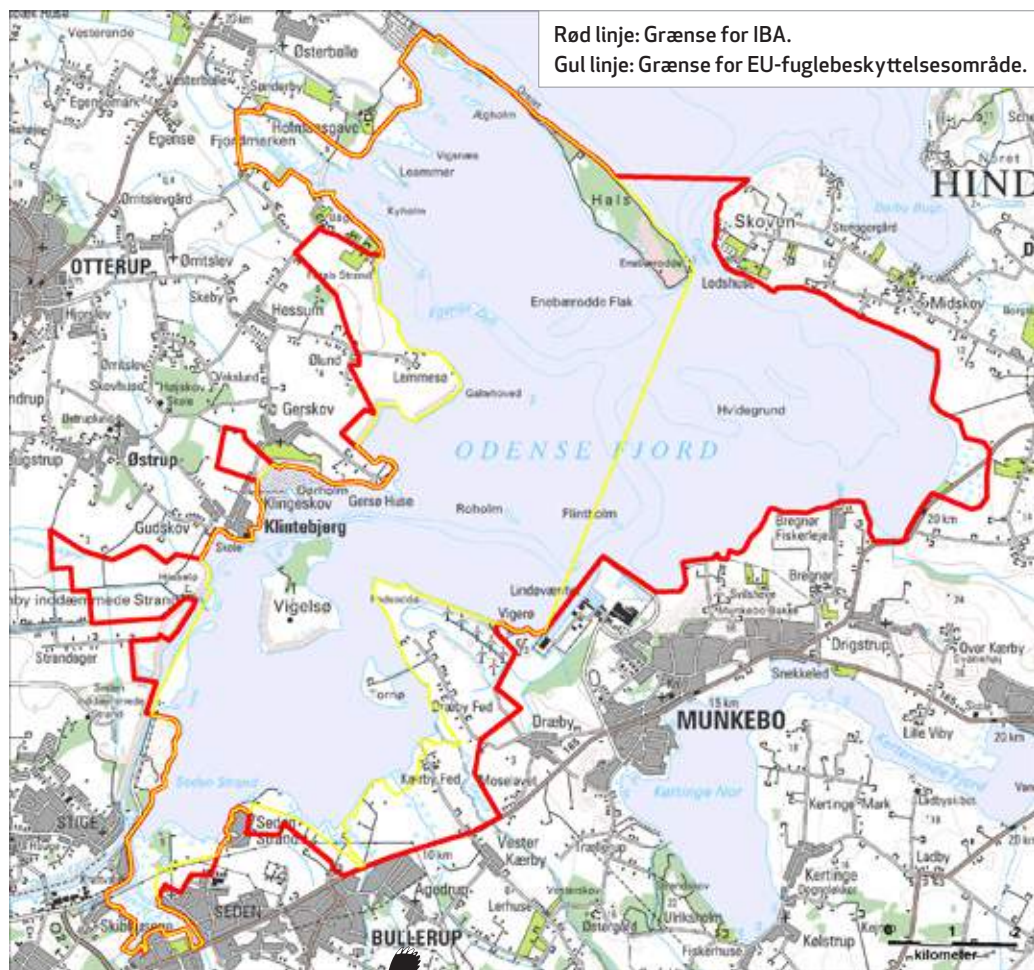
Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Flemming Byskov, Erik Ehmsen (lokalitetskontakt 2009-2013), Kurt Due Johansen (lokalitetskontakt 2005-2009), Gunnar Jørgensen (lokalitetskontakt 2005-2007 og 2013-).

Øen i Brændegård Sø, juni 2010. Foto: Kurt Due Johansen

IBA nr. 75, Odense Fjord

Kommune: Kerteminde, Nordfyns, Odense.

Areal: 83,10 km²

Ejer: Hovedsagelig staten. Aage V. Jensen Naturfond ejer Ølundgård Inddæmning og Firtalsstranden (158 ha), og Fugleværnsfonden ejer Roholm (1 ha).

Naturtyper: Hav (93 %), mose/eng (3 %), skov (2 %), hede (1 %), landbrug (1 %).

Beskyttelse: Ca. to tredjedele er udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F75 og EU-habitatområde H94. Roholm er siden 1978 fuglereservat under Fugleværnsfonden.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides til at omfatte hele Odense Fjord-området, herunder Ølundgård-området og Firtalsstrand samt landarealerne på østkysten af Seden Strand inkl. Dræby Fed, idet rastefuglene i lige så høj grad bruger disse områder som raste- og fourageringsområde (K.D. Johansen, pers. medd. 2014).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 75 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Havørn</i>	EU 2012	1	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	1 (0-1)
<i>Rørhøg</i>	EU 1983	2	Ikke fastsat	0	2	2-5	3	1 (1-3)	3 (1-7)	2 (1-6)
<i>Klyde</i>	EU 1983	60	60	75	41	118	81	80 ¹ (35-95)	12 (2-94)	74 (23-111)
<u>Splitterne</u>	EU 1983 IBA 2000	100-200, 300	200	125	317	382	650	595 (250-741)	93 (20-447)	0 (0-40)
<u>Fjordterne</u>	EU 2005	11	11	185-270	8	15	75	6 (0-22)	3 (1-20)	-
<u>Havterne</u>	EU 1983	400	248	456	246	298	177	95 (81-271)	246 (37-385)	180 (89-203)

Noter: ¹Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

For rørhøg vurderes det, at de fleste antal lavere end de maksimale 5-8 par i perioderne efter 1996 må tilskrives manglende dækning. For klyde mangler data for 2000-2001. For fjordterne mangler data for sidste del af projektperioden.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Halvdelen af de seks fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For den anden halvdel, ternerne, forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som ynglefugle

Engryle, brushane, rødrygget tornskade.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle. Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 75 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegnings	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Knopsvane	EU 1983, IBA 2000	10 000, 3700	10 000	10 000	10 000	3900	3762	2859 ¹ (1979-3409)	1901 (1348-2632)	1950 ² (1300-2500)
Sangsvane	EU 1983, IBA 2000	300, 300	300	250	300	245	3086	1349 ¹ (740-1972)	610 (502-1092)	1107 ² (556-1818)
Bjergand	IBA 2000	2075	Ikke relevant	3000	0	-	2075	295 ¹ (90-650)	12 ³ (0-290)	4 (2-5)
Havørn	EU 2012	Ikke oplyst	Ikke relevant	0	0	0	0	1 (1-2)	2 (1-4)	3 ² (3-7)
Blishøne	EU 1983	15 000	15 000	15 000	15 000	6700	9572	5196 ¹ (1396-9790)	3169 (555-5000)	4034 ² (1900-4900)
Hjejle	IBA 2000, EU 2012	10 000 20 600	Ikke relevant	10 000	5500	-	10 000	4915 (2300-12 000)	6500 (3000-20 600)	13 000 ² (12 000-24 000)
Lille kobbersneppe	DOF 2014	Ikke relevant		1600	1600	-	1704	789 ³ (280-1055)	1273 (160-1826)	926 (350-1622)

Noter: I perioden 1983-2005 var også stor skallesluger på EU-udpegningsgrundlaget; i perioden 1983-2012 tillige toppet skallesluger. ¹Generalsnit 1998-2003 (DCE 2006). ²Inkl. 2013. ³Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

For bjergand mangler data for perioden 1982-1991 samt for fire år i projektperioden. For havørn mangler data for 1997 og 2000, men det kan ikke udelukkes, at arten reelt har været fraværende. For hjejle og lille kobbersneppe mangler data for perioden 1982-1991.

Aktuel tilstand for rastefugle

Kun tre af syv fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og med måltallene. For de fire øvrige fokusarter forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og EU-udpegningsgrundlaget

Lille kobbersneppe: Arten er i projektperioden regelmæssigt registreret i antal, der overstiger 1 %-kriteriet på 1200 individer, og bør derfor tilføjes både IBA-kvalifikations- og EU-udpegningsgrundlaget

Aktuelle trusler

Forstyrrelser fra fiskeri, windsurfing og sejladsskibe på sårbare arealer samt jagt uden for de jagtfrie områder truer kystfuglene, især ynglende terner og klyde samt rastende fugle.

Prædation fra bl.a. ræv er en begrænsende faktor for ynglende kystfugle.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 75 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	2	2	2	6	Fiskeri, windsurfing, sejlads og jagt
Problematisk hjemmehørende arter	2	1	2	5	Ræv
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Jagt skal forbydes i hele Seden Strand og de vestligste 100 hektar af Lumby Middelgrund, da det er de eneste steder i hele Odense Fjord, hvor der er særdeles store forekomster af ålegræs (hundreder af hektar). Et sådant jagtforbud vil desuden give krikand, spidsand, skeand og sandsynligvis også pibeand mulighed for at opfylde 1 %-kriteriet og dermed blive nye fokusarter. Desuden bør der være en 500 meter jagtfri zone ud for Ølundgårds Inddæmning/Firtalsstrand, idet jagt lige op til fjorddæmningen jager fuglene væk i reservaterne inde bag dæmningerne (K.D. Johansen, pers. medd. 2014). Rekreative aktiviteter og færdsel skal endvidere reguleres således, at der ikke anlægges stisystemer og ikke gives tilladelse til yderligere kajaksejlad (K.D. Johansen, pers. medd. 2007).

Mindskning af tilledning af kvælstof og fosfor med 2/3 af de mængder, der tilledes i dag, vil betyde, at havgræs og ålegræs med stor sandsynlighed vil vende tilbage i det meste af fjorden. Genskabelse eller etablering af levesteder bag dæmninger vil ligeledes føre til flere levesteder for flere arter (K.D. Johansen, pers. medd. 2007).

På især Vigelsø er det vigtigt at hindre forekomsten af firbenede prædatorer som ræv.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 75 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

- Fyns Amt 2006: Natura 2000 basisanalyse. Habitatområde H94, EF-Fuglebeskyttelsesområde 75 Odense Fjord. - Natur- og Vandmiljøafdelingen.
- Johansen, K.D. 1990: Odense Fjord - for mennesker og fugle. - Dueslaget.
- Johansen, K.D. 2006: Odense Fjord. Forslag til forbedringer og fremtidig forvaltning af naturen i et internationalt vigtigt naturområde. - DOF Fyn.
- Johansen, K.D. 2011: Hjejlen skal være en udpegningsart for EF-fuglebeskyttelsesområdet Odense Fjord. - DOF Fyn, unpubl.
- Jørgensen, K.E. 2004: Odense Fjord Caretakerprojekt. - Havrevimpelen 2004: 25-30. DOF Fyn.
- Myrtue, A. 2008: Odense Fjord - Et internationalt fuglebeskyttelsesområde. - Fugle i Felten 14:4:10-13. DOF.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Odense Fjord. Natura 2000-område nr. 110. Habitatområde H94. Fuglebeskyttelsesområde F75 - Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Bjarne Andersen, Preben Baltersen, Anthony Carter, Søren Gjaldbæk, Kai Grønbæk, Tim Hesselballe Hansen, Henrik M. Hestbech, Jens Kristian Holm, Kurt Due Johansen, Kristoffer Egelund Jørgensen (lokalitetskontakt 2004-2005), Dieter Maaszen, Kresten Madsen, Viggo Markussen, Hans Ole Matthiesen, Ella Mikkelsen, Anders Myrtue (lokalitetskontakt 2005-), Mirjana Ninn-Pedersen, Ole B. Olesen, Børge Langkilde Rasmussen, Anders Vedel.

Udsigt mod syd fra Vigelsø i juni 2005. Foto: Caretakergruppen

IBA nr. 76, Kysten ved Næraå & Æbelø-området

Rød linje: Grænse for IBA.
Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.

Kommune: Nordfyn.

Areal: 131,07 km²

Ejer: Naturstyrelsen og private, bl.a. Aage V. Jensen Naturfond (ca. 9 km²).

Naturtyper: Hav (75 %), landbrug (17 %), mose/eng (6 %), skov (1,5 %), ferskvand (0,5 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F76, EU-habitatområde H92 og Ramsarområde 16. Æbelø er fredet siden 1999.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 76 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Havørn</i>	EU 2012	1	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	1 (0-1)
<i>Rørhøg</i>	EU 1983	3	2	1	4	1	4	1 ¹ (1-4)	3 (2-4)	2 ² (1-4)
<u><i>Klyde</i></u>	EU 1983	50	56	110	37	54	70	37 ³ (20-53)	9 (5-17)	18 ² (8-35)
<u><i>Splitterne</i></u>	EU 2005	110-300	300	700	700	508	300	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
<u><i>Havterne</i></u>	EU 1983	170	170	515	200	233	338	120 (60-185)	150 (123-218)	76 ² (50-138)
<u><i>Dværgterne</i></u>	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	50	7	25	3	5 (3-12)	3 ³ (2-4)	1 ³ (1-1)
<u><i>Mosehornugle</i></u>	EU 2005	1	Ikke fastsat	2	-	1	1	0 (0-1)	0 (0-1)	0 (0-0)

Noter: ¹Kun data for 3 år. ²Inkl. 2013. ³Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder

For rørhøg mangler data for halvdelen af perioden 1997-2002, og det vurderes tillige, at de fleste antal lavere end de maksimale fire par må tilskrives manglende dækning. For klyde mangler data for 1998-2000 og 2002-2003. For dværgterne mangler data for hovedparten af projektperioden, og for mosehornugle mangler data for 1978-1981.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Kun to af de syv fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For de fem øvrige fokusarter, heriblandt ternerne, forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Engryle, brushane.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 76 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Skarv	IBA 2000	5446	Ikke relevant	45	25	2120	5446	3966 (3088-4228)	3591 (2388-3702)	1907 (1810-2488)
Sangsvane	EU 2012	1519	Ikke relevant	50	25	30	368	278 (147-293)	400 (178-1519)	550 ¹ (491-1014)
Lysbuget knortegås	EU 2012	165	Ikke relevant	-	-	-	-	20 ² (5-40)	81 (28-165)	106 (95-294)

Noter: I perioden 1983-2005 var også knopsvane, eder fugl og fløjlsand på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Inkl. 2013/-14. ²Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

For lysbuget knortegås mangler data før 1998 samt for 1999, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende.

Aktuel tilstand for rastefugle

Skarvens tilbagegang er konstateret i hele Nordeuropa og skyldes formentlig især bekæmpelse. Lokalitetens tilstand for arten bedømmes således som tilfredsstillende. De to øvrige fokuserter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og med måltallene, og lokalitetens tilstand for de rastende fokuserter bedømmes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Sangsvaner på mark ved Nærå Strand, januar 2005. Foto: Jens Bækkelund

Andre rastefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Grågå, lille kobbersnepe.

Aktuelle trusler

Tilledning af næringsstoffer fra land til havområderne har betydet, at ålegræs og havgræs er forsvundet. Hvis bevoksningerne heraf havde været intakte, ville en række planteædende fuglearter formentlig forekomme i så store tal, at de ville opfylde 1%-kriteriet (knopsvane, mørkbuget knortegås, blishøne) (K.D. Johansen, pers. medd. 2014). Tilførsel af miljøfarlige stoffer fra spildevand, landbrug, klapning, havne og skibsfart truer havområderne yderligere.

Prædation fra ræv er en trussel mod de jordrugende fugle (J. Bækkelund, pers. medd. 2007, K.D. Johansen, pers. medd. 2014).

Langs strandengssøen på østkysten af Nærå Strand er der ikke blevet græsset fra 2012 (K.D. Johansen, pers. medd. 2014).

Forstyrrelser fra færdsel og rekreative aktiviteter som badning, kajakroning, surfing, lystfiskeri, jagt mv. udgør en trussel mod de ynglende kystfugle (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 76 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	2	2	2	6	Tilledninger fra landbrug
Problematisk, hjemmehørende arter	2	2	2	6	Ræv
Tilgroning	3	1	1	5	Manglende græsning på Nærå Strand
Forstyrrelser	2	2	1	5	
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Der skal ske en kraftig reduktion af tilledningen af næringsstoffer fra landbruget; eksempelvis opereres der ikke i vandplanen med særlige tiltag for oplandet til Nærå Strand (K.D. Johansen, pers. medd. 2014). Der bør foretages en regulering af fiskeriet, og muslingefiskeri skal stoppes helt (J. Bækkelund, pers. medd. 2007).

Afgræsning med kvæg og bekæmpelse af de invasive plantearter vil mindske tilgroningen (J. Bækkelund, pers. medd. 2007, K.D. Johansen, pers. medd. 2007).

Øget regulering af ræv på øerne, især Dræet, Æbelø Holm og Ejlinge, og langs hele den nordfynske kyst skal sikre en større ynglesucces (J. Bækkelund, pers. medd. 2007, K.D. Johansen, pers. medd. 2014).

Der er behov for naturgenopretning af Nærå Strand i form af genskabelse af lavvandede strandsøer og (strand)enge bag digerene (K.D. Johansen, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 76 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Fyns Amt 2006: Natura 2000 basisanalyse. Habitatområde H92, EF-Fuglebeskyttelsesområde 76. Æbelø, havet syd for og Nærå. Natur- og Vandmiljøafdelingen.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Æbelø, havet syd for og Nærå Strand. Natura 2000-område nr. 108. Habitatområde H92. Fuglebeskyttelsesområde F76 – Miljøministeriet.

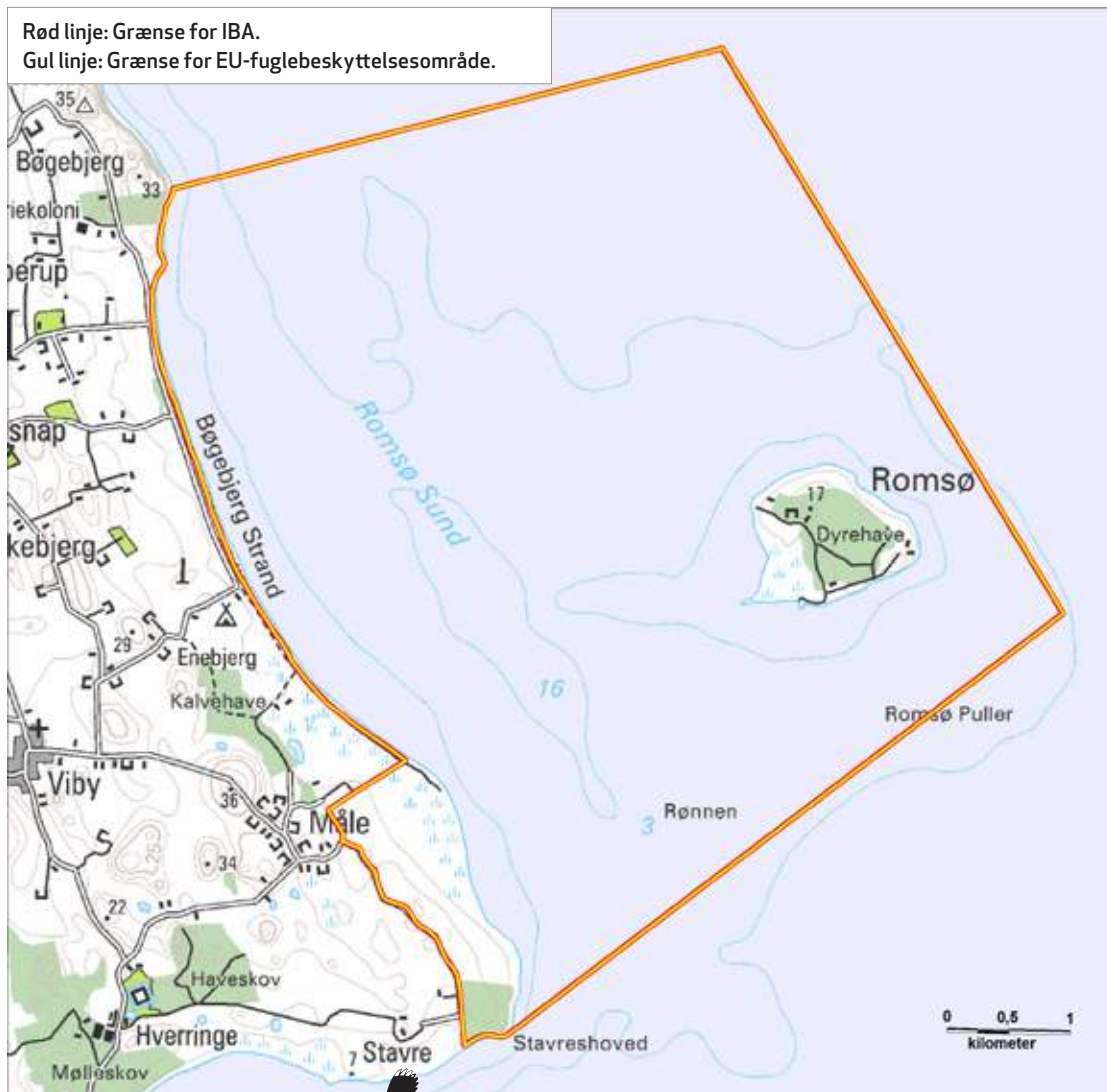
Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Jens Bækkelund (lokalitetskontakt 2003-), Aksel Christensen, Suzette Frydensberg, Michael Højgård Hansen, Kurt Due Johansen, Palle Jørgensen, Dieter Maaszen, Børge Langkilde Rasmussen, Birte Sørensen.

Æbelø, en del af IBA nr. 76. Foto: Kurt Rodahl Hoppe

IBA nr. 77, Romsø & sydkysten af Hindsholm

Kommune: Kerteminde.

Areal: 34,97 km²

Ejer: Hverringe Gods (selv Romsø), andre private og staten.

Naturtyper: Hav (93 %), skov (3 %), mose/eng (3 %), landbrug (1 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde 77 og EU-habitatområde H93. Halvdelen af Romsø har været fredet siden 1955.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 77 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Havterne</i>	EU.2012	Ikke oplyst	Ikke relevant	1	0	1	0	0 ¹ (0-2)	6 (2-20)	65 (55-80)

Noter: ¹Kun data for 3 år.

Væsentlige fejlkilder

For havterne mangler data for halvdelen af perioden 1997-2002.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Den enlige fokusart, havterne, er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for arten vurderes derfor som tilfredsstillende.

Rastefugle

I perioden 1983-2005 var ederfugl på EU-udpegningsgrundlaget, sandsynligvis pga. en fejl.

Aktuelle trusler

Prædation fra krager og mårdyr kan true de ynglende terner, ligesom forstyrrelser fra færdsel og rekreative aktiviteter virker især forstyrrende på ternerne, der har dårlig ynglesucces (Fyns Amt 2006).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 77 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorizont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Problematisk, hjemmehørende arter	2	1	3	6	Krager og mårdyr
Forstyrrelser	2	1	3	6	Færdsel og rekreative aktiviteter
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Regulering af prædatorer vil sænke prædationstrykket på ternekolonierne, og færdsel og aktiviteter i området skal reguleres, således at ynglende terner ikke forstyrres i ynglesæsoner (Fyns Amt 2006).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 77 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

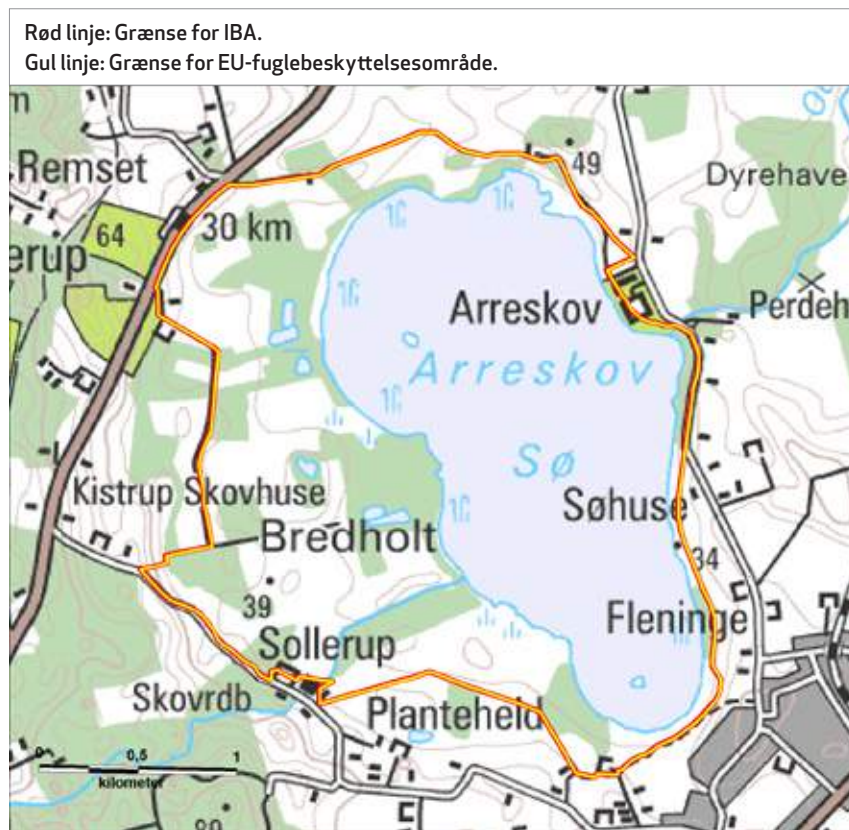
Fyns Amt 2006: Natura 2000 basisanalyse. Habitatområde H93, EF-Fuglebeskyttelsesområde 77. Havet mellem Romsø og Hindsholm samt Romsø. - Natur- og Vandmiljøafdelingen.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Havet mellem Romsø og Hindsholm samt Romsø. Natura 2000-område nr. 109. Habitatområde H93. Fuglebeskyttelsesområde F77 - Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Kurt Kaack Hansen, Lars Hansen (lokalitetskontakt 2003-2010), Kirsten H. Lund, Eske Morthensen (lokalitetskontakt 2010-).

IBA nr. 78, Arreskov Sø

Kommune: Faaborg-Midtfyn.

Areal: 6,54 km²

Ejer: Private og Naturstyrelsen.

Naturtyper: Ferskvand (70 %), skov (30 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F78 og EU-habitatområde H105. I 1993 blev søen og en stor del af dens omgivelser fredet. 2/3 af søen er vildtreservat med jagtforbud.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 78 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Rørdrum</i>	EU 2005	0-2	2	0	0	0	0	1 (0-1)	1 (0-3)	1 (0-2)
<i>Hvepsevåge</i>	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	1	1	1	1	1 ¹ (1-1)	1 ² (1-1)	1 ^{1,3} (1-1)
<i>Havørn</i>	IBA 2000, EU 2005	1, 1	1	0	0	0	0	1 (0-1)	1 (1-1)	1 (1-1)
<u><i>Fjordterne</i></u>	EU 2005	Ikke oplyst	17	13	15	25	8	0 (0-0)	0 (0-1)	0 (0-0)

Noter: I perioden 1983-1994 var også skarv på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Kun data for 3-4 år. ²Kun data for 2 år. ³Inkl. 2013

Væsentlige fejkilder

For hvepsevåge mangler data for 1999, 2001, 2004-05, 2007-08 og 2010-11.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Tre af de fire fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For den sidste fokusart, fjordterne, forholder det sig modsat. Imidlertid blev fjordterne først optaget på EU-udpegningsgrundlaget på et tidspunkt, hvor arten reelt havde været forsvundet som ynglefugl i 13 år, og det vurderes derfor som uberettiget at lade arten indgå i bedømmelsen af lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter. Tilstanden bedømmes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Rørhøg.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 78 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks.rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Grågåås</i>	EU1983	3700	4000	900	3700	1699	850	1090 (850-1650)	1758 (990-2400)	2620 (1840-2880)
<i>Skeand</i>	EU2005	Ikke oplyst	580	50	75	244	277	158 (55-421)	358 (22-580)	270 (120-608)
<i>Troldand</i>	EU1983	7500 ¹	7500	2000	12000	9000	9000	4000 (2500-5500)	3500 (1800-3600)	4900 (1800-10000)
<i>Havørn</i>	EU2012	5	Ikke relevant	-	1	1	2	4 (3-5)	4 (3-6)	4 ¹ (3-7)

Noter: I perioden 1983-2005 var også taffeland på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Inkl. 2013-14.

Væsentlige fejlkilder

For havørn mangler data for perioden 1960-1977, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende.

Aktuel tilstand for rastefugle

Kun to af de fire fokuserter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og med måltallene. For de to øvrige fokuserter forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for de rastende fokuserter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Næringsstofbelastning af Arreskov Sø og de mindre søer i området sker fra spredt bebyggelse og landbrugsområder samt fra andehold. Næringsstofbelastningen har bevirket, at bundvegetationen er meget ustabil og reduceres markant hen over sommeren (Naturstyrelsen 2011).

Tilgroning af lysåbne mose- og engarealer forringer fourageringsmulighederne for hvepsevåge og grågåås. Tilgroning af de to småøer i søen reducerer egnede ynglemuligheder for fjordterne (Naturstyrelsen 2011).

Færdsel og rekreative aktiviteter i sydenden af Arreskov Sø forstyrrer rød drum og havørn samt de rastende fugle (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 78 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	2	2	2	6	Fra bebyggelse, landbrug og andehold
Tilgroning	2	1	2	5	
Forstyrrelser	2	1	2	5	
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

En ekstensivering af landbruget og andehold i omgivelserne er nødvendig for at nedsætte næringsbelastningen markant. Græsning og/eller høslæt samt kratrydning på øerne skal øges for at modvirke tilgroningen.

Færdsel og rekreative aktiviteter på søen skal begrænses for at mindske forstyrrelse af fuglene.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 78 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

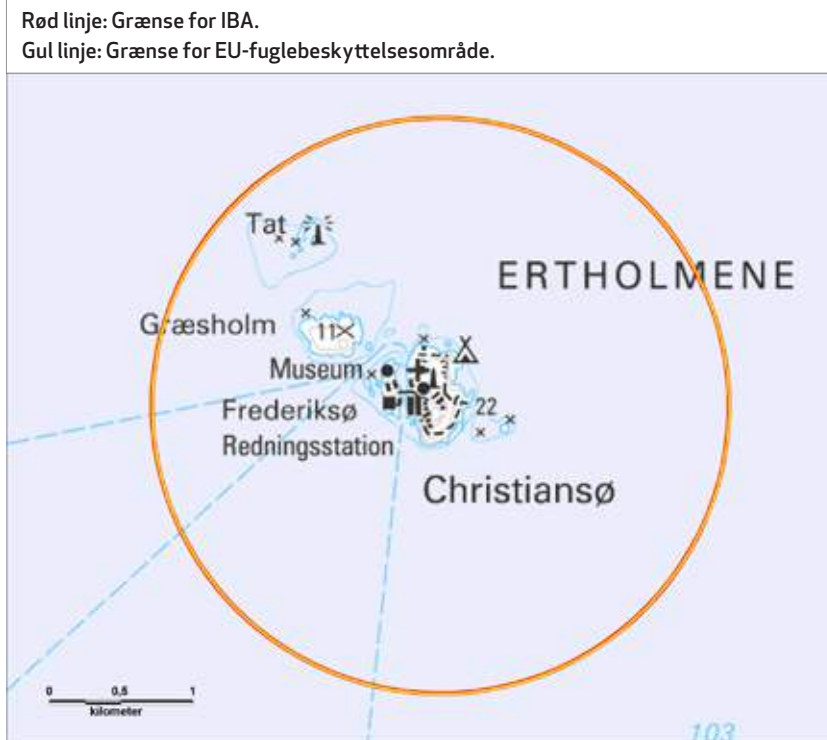
Fyns Amt 2006: Natura 2000 basisanalyse. Habitatområde H105, EF-Fuglebeskyttelsesområde 78. Arreskov Sø. - Natur- og Vandmiljøafdelingen.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Arreskov Sø. Natura 2000-område nr. 121. Habitatområde H105. Fuglebeskyttelsesområde F78 - Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Erik Ehmsen (lokalitetskontakt 2004-).

IBA nr. 79, Ertholmene

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Kommune: Uden for kommuneinddelingen.

Areal: 12,56 km²

Ejer: Forsvarsministeriet.

Naturtyper: Hav (70 %), klipper (30 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F79, EU-habitatområde H210 og Ramsarområde 26. Med undtagelse af Christiansø og Frederiksø er øerne fredet.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 79 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Lomvie</i>	EU 1983	1600	1600	1500	1600	2000	2200	2500 ¹ (2500-2500)	2600 (2500-2700)	2800 ² (2700-3300)
<i>Alk</i>	EU 1983	200	200	252	200	475	625	700 ¹ (700-700)	903 (775-1000)	1175 ² (1100-1300)

Noter: ¹Kun data for 1 år. ²Inkl. 2013

Væsentlige fejlkilder

For begge fokuserter mangler data for hovedparten af perioden 1997-2002.

Aktuel tilstand for ynglende fokuserter

Begge fokuserter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Lokaltetsens tilstand for de ynglende fokuserter bedømmes derfor som tilfredsstillende.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 79 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Lomvie</i>	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	3000	3200	7500	4400	4250 ¹ (3500-5000)	5200 (5000-5400)	6100 ² (5600-7500)
<i>Alk</i>	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	504	400	950	1250	1500	1805 (1550-2000)	2450 ² (2300-2600)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For begge fokuserter mangler data for hovedparten af perioden 1997-2002.

Aktuel tilstand for rastefugle

Begge fokuserter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Lokaltetsens tilstand for de rastende fokuserter bedømmes derfor som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Olieforurening fra skibsfart er en potentiel trussel mod lomvie og alk (P.C. Pedersen, pers. medd. 2007). Overflyvning, sejlad og opankring kan forstyrre ynglelokaliteterne, og fiskeri med bundslæbende redskaber kan ødelægge bundflora og -fauna, der udgør fødegrundlaget for lomvie og alk (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 79 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorizont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	2	2	3	7	Olieforurening
Forstyrrelser	2	1	3	6	Overflyvning, sejlad og opankring
Andet	2	2	1	5	Fiskeri med bundslæbende redskaber
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Bekæmpelse af olieudslip skal ske i form af et lokalt miljøberedskab med oliespærre (P.C. Pedersen, pers. medd. 2007). Der skal ske en begrænsning af områder med færdselstilladelse (P.C. Pedersen, pers. medd. 2007). Fiskeri inden for fuglenes fourageringsområder skal ophøre (Christiansøes Naturvidenskabelige Feltstation 2013).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 79 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Christiansøes Naturvidenskabelige Feltstation, <http://www.chnf.dk/index.php> (besøgt 2013-14).

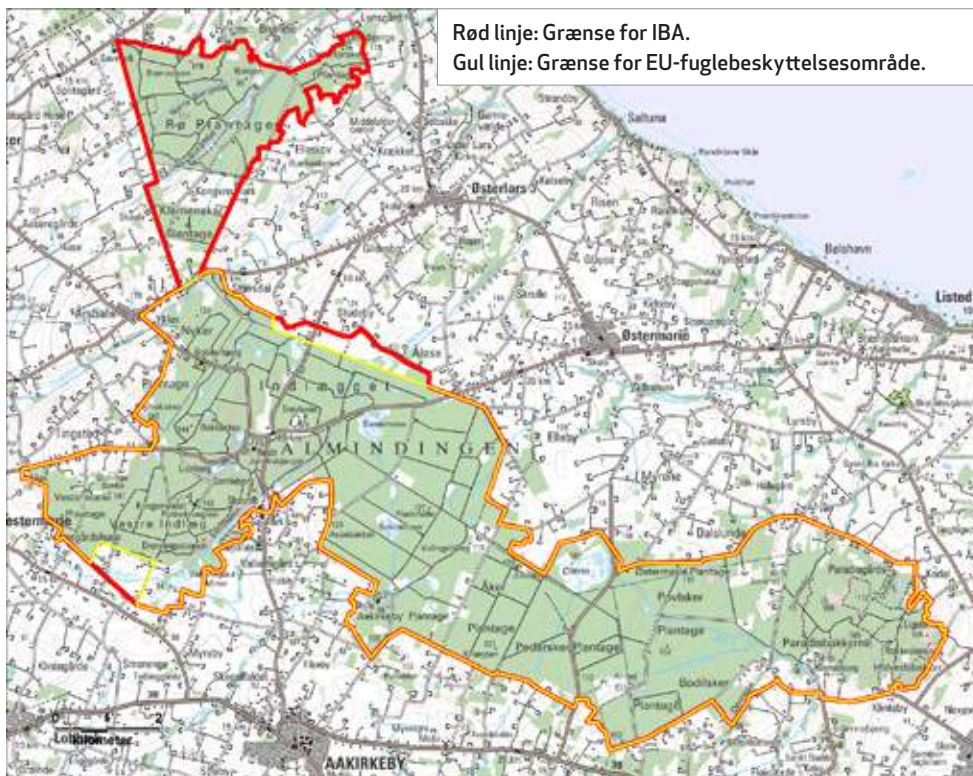
Helmig, S. & K. Dahl 2006: Natura 2000-Basisanalyse for området: Ertholmene, H210/F79 (N189) – Skov- og Naturstyrelsen & Danmarks Miljøundersøgelser, Miljøministeriet.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Ertholmene. Natura 2000-område nr. 189. Habitatområde H210. Fuglebeskyttelsesområde F79 – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Klaus Hermansen (lokalitetskontakt 2009), Peter Holm-Jensen, Oluf Lou, Peter Lyngs (lokalitetskontakt 2010-), Kurt Pedersen (lokalitetskontakt 2009).

IBA nr. 80, Almindingen

Kommune: Bornholm.

Areal: 72,86 km²

Ejer: Naturstyrelsen, Bornholms Kommune og private.

Naturtyper: Skov (91%), ferskvand (4%), eng/mose (3%), agerland (2%).

Beskyttelse: Ca. tre fjerdedele er udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde og EU-habitatområde. Ekkodalen, Vallensgård Mose og Paradisbakkerne er fredet.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides til at omfatte

- Rø & Klemensker Plantager: Vigtige ynglelokaliteter for perleugle.
- Udkæret: Ét af øens største ferskingsområder med et meget rigt fugleliv i både yngletid og træktid; bl.a. yngler her engsnarre, ligesom området har betydning for fouragerende hvepsevåge og trane fra Almindingen (Pedersen 2007).
- Overdrevene nord for Kattesletsgård og omkring Dalshøj: Der vil her være mulighed for at genskabe et enestående større og sammenhængende klippeoverdrevsområde af betydning for ynglende rødrygget tornskader samt fouragerende hvepsevåge (Pedersen 2007).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 80 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Hvepsevåge	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	5	5	1	2-4	1 ¹ (1-3)	1 (1-2)	3 (2-3)
Rød glente	EU 2005	2-3	Ikke fastsat	0	0	0	2-3	1 ¹ (1-2)	1 (0-1)	1 (1-1)
Rørhøg	EU 2005	8-9	Ikke fastsat	0	2	-	8-9	5 (5-8)	8 (6-9)	9 (5-12)
Plettet rørvagtel	EU 2012	3	Ikke relevant	1	0	-	5	1 (0-3)	1 (0-2)	1 (0-4)
Engsnarre	EU 2005	1-3	Ikke fastsat	0	1	-	1	4 ¹ (1-6)	3 (1-4)	1 (0-7)
Trane	EU 2005	2-3	Ikke oplyst	0	0	0	2-3	4 (3-5)	6 ¹ (3-11)	12 ³ (12-12)
Perleugle	IBA 2000, EU 2005	2, 0-2	Ikke fastsat	0-1	1	1	1-5	2 (1-2)	1 (1-4)	1 (1-6)
Sortspætte	EU 1983, IBA 2000	15-20, 7-10	Ikke fastsat	2	15-20	-	12	2 ¹ (1-4)	1 ¹ (0-1)	0 (0-0)
Rødrygget tornskade	EU 2005	15	Ikke fastsat	0	-	-	15	4 ¹ (2-4)	13 (3-30)	10 (9-15)

Noter: ¹Kun data for 3-4 år. ²Inkl. 2013. ³Kun data for 1 år.

Væsentlige fejlkilder

For hvepsevåge og rød glente mangler data for halvdelen af perioden 1997-2002, og det vurderes, at begge arter er utilstrækkeligt dækket i denne periode samt i projektperioden, hvepsevåge tillige i perioden 1982-1991. For rørhøg, plettet rørvagtel, engsnarre og sortspætte mangler data for perioden 1982-1991, for engsnarre og sortspætte tillige for 1997-1998 og for sortspætte endvidere for 2006 og 2008. For trane mangler data for 1997, 2006, 2008 og 2010-2012. For rødrygget tornskade mangler data for perioderne 1978-1991 og 1997-1998, og det vurderes i øvrigt, at de fleste antal under det maksimale antal par på 15-30 skyldes utilstrækkelig dækning.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

To af fokusarterne, hvepsevåge og rød glente, er for utilstrækkeligt dækket til, at lokalitetens tilstand for dem kan bedømmes. Plettet rørvagtel er kendt for at være stærkt fluktuerende i sin ynglefremkomst, og den er kun i en enkelt tidligere periode, 1992-1996, registreret i et højere maksimumsantal end i projektperioden. Lokalitetens tilstand for arten bedømmes derfor alligevel som tilfredsstillende. Sortspætte er formentlig uddød på Bornholm af årsager, som ikke kan tilskrives Almindingens tilstand, der bedømmes som tilfredsstillende for arten. De øvrige fem fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter
Natravn, høgesanger.

Aktuelle trusler

Ophør af græsning og høslæt i bl.a. Røverkær og Bastemosen har negativ betydning for rødrygget tornskade (P.C. Pedersen, pers. medd. 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 80 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	1	1	4	-
Totalt	-1				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Caretakere i Almindingen på vinter-udkig efter gamle rovfuglereeder, februar 2005. Foto: Caretakergruppen

Mest nødvendige tiltag

Øget vegetationspleje i form af græsning, høslæt og rørhøst inklusiv etablering af flere græsningsarealer og fjernelse af krat, tagrør, krebseklo mm. skal sikre bedre forhold for bl.a. rødrygget tornskade (P.C. Pedersen, pers. medd. 2007).

Skovdriften skal ekstensiveres, og øer af gamle træer skal blive stående, så de kan anvendes som redesteder for spætter, andre hulrugere og rovfugle (Pedersen 2007).

Jagt, skydning og skovningsarbejde skal indstilles i perioder, hvor det kan virke forstyrrende på fokusarterne.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 80 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	2	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	7	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Bornholms Kommune 2006: Natura 2000-basisanalyse for Habitatområde nr. 162 og Fuglebeskyttelsesområde 80: Almindingen, Ølene og Paradisbakkerne. Bornholms Kommune.

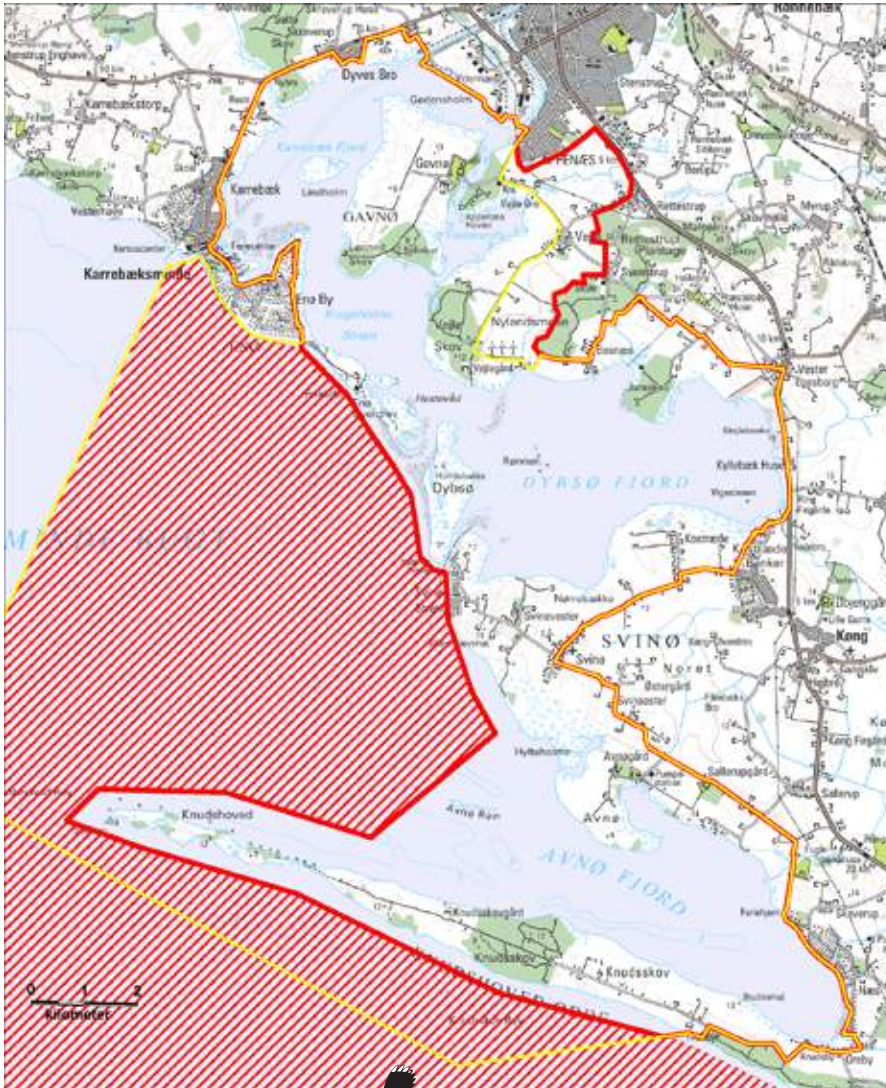
Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Almindingen, Ølene og Paradisbakkerne. Natura 2000-område nr. 186. Habitatområde H162. Fuglebeskyttelsesområde F80 – Miljøministeriet.

Pedersen, P.C. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Område nr. 186, Almindingen, Ølene og Paradisbakkerne. – DOF Bornholm, upubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Carsten Andersen, Finn Andersen, Tom Andersen, Eilif Bendtsen, Peter Boesen, Jens Christensen, Thomas Christensen, Lis Clemmensen, Torben Ethelberg, Jan Germundsen, Henriette Tøttrup Hansen, Jens Lund Hansen, Klaus Hermansen, Peter Holm-Jensen, Ole Leegaard Jensen, Ole Steen Jensen, Paul Jermyn, John Johansen, Maiken Johansen, Niels-Erik Johansen, Susanne Knudsen, Vicky Knudsen, Arne Koefoed, Mogens T. Kofod, Kåre Kristiansen, Christian Lau, Lisbeth Lind, Oluf Lou, Vibeke F. Madsen, Charlotte Momberg, David Nestved, Annette B. Olesen, Kurt Pedersen, Per C. Pedersen (lokalitetskontakt 2003-), Karsten Rasmussen, Erik Sand, Else Steffin, Sune Riis Sørensen, Niels Thorsen, Hanne Tøttrup, Ben Woodhams.

IBA nr. 81, Karrebæk, Dybsø & Avnø Fjorde

Rød linje: Grænse for IBA.
Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.
Rød skravering: Tilgrænsende anden IBA

Kommune: Næstved, Vordingborg.

Areal: 114,80 km²

Ejer: Private og Naturstyrelsen (Dybsø og Avnø).

Naturtyper: Hav (60 %), agerland (22 %), mose/eng (14 %), skov (3 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F81, EU-habitatområde H148 og Ramsarområde nr. 20. På Fladstrand, Enø og Dybsø er der etableret vildtreservat. Avnø er fredet.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

Enge og marker rundt om Fladsåen ønskes medtaget som en udvidelse af EU-fuglebeskyttelsesområdet pga. store rastende flokke af knopsvane, sangsvane, grågås, bramgås (Jensen 2007).

De ikke-kystnære dele af EU-fuglebeskyttelsesområdet er i IBA-sammenhæng overført til IBA nr. 118, Smålandsfarvandet.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 81 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Havørn</i>	EU 2005	0-1	Ikke fastsat	0	0	0	0	1 (0-1)	1 (1-1)	1 ¹ (1-3)
<i>Klyde</i>	EU 1983, IBA 2000	50-100, 70-90	Ikke fastsat	65	55	70	76	41 (4-100)	89 (47-200)	35 (30-36)
<i>Fjordterne</i>	EU 1983	10-25	Ikke fastsat	33	15	30	38	20 (0-46)	16 (8-25)	11 ² (10-12)
<i>Havterne</i>	EU 1983	130	Ikke fastsat	91	250	162	272	60 (6-139)	50 (24-173)	12 (12-27)
<i>Dværgterne</i>	EU 1983	45	Ikke fastsat	45	45	38	10	4 (1-11)	6 ³ (2-19)	2 (2-4)
<i>Rødrygget tomskade</i>	EU 2005	5	Ikke fastsat	4	-	7	5	8 ² (8-8)	2 (1-9)	2 (1-6)

Noter: ¹Inkl. 2013-14. ²Kun data for 1-2 år. ³Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

For fjordterne mangler data efter 2010 og for dværgterne for 2004 og 2008. For rødrygget tomskade mangler data for perioden 1978-1981 og for hovedparten af perioden 1997-2002. Det vurderes i øvrigt, at alle antal for denne art efter 1981 lavere end de maksimale 5-9 må tilskrives utilstrækkelig dækning.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Halvdelen af de seks fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For den anden halvdel, ternerne, forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Rørhøg, engryle, brushane, høgesanger.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 81 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Knopsvane</i>	EU 1983, IBA 2000	3000, 5699	3000	5000	3300	6104	5699	4166 (3070-5189)	5811 (3786-7300)	4030 ¹ (3576-4786)
<i>Sangsvane</i>	EU 1983 IBA 2000	900, 850	900	900	900	607	863	707 (460-995)	1609 (730-2002)	1786 (800-2938)
<u>Sædgås</u>	EU 1983	600-900	900	4	639-900	630	2380	150 ² (110-800)	86 (21-1180)	223 (71-1010)
<i>Grågås</i>	EU 2005	3270	3200	48	25	258	460	2360 (835-3270)	5738 (2060-8305)	7983 (4590-13 675)
<i>Bramgås</i>	EU 2012	12 300	Ikke relevant	36	35	380	1300	1300 (450-3580)	6300 (5600-7250)	13 030 ¹ (8500-19 901)
<u>Spidsand</u>	EU 2005	1118	1100	300	2500	222	432	527 (379-1118)	1500 (1035-2070)	1375 (522-1830)
<i>Skeand</i>	EU 2005	594	600	175	300	298	310	365 (292-594)	275 (191-340)	235 (39-590)
<i>Taffeland</i>	DOF 2014	Ikke relevant		2800	1500	3000	2417	1300 (415-2000)	2000 (1150-4100)	2000 ¹ (1102-3300)
<u>Troldand</u>	EU 1983	25 000	25 000	32 500	25 000	22 400	15 300	10 245 (8500-13 600)	14 000 (8450-20 475)	11 500 (8000-15 040)
<i>Lille skallesluger</i>	EU 2005	71	Ikke fastsat	7	40	29	70	46 (25-139)	243 (159-285)	315 (147-621)
<i>Havørn</i>	EU 2012	22	Ikke relevant	4	4	1	2	4 (1-4)	8 (6-22)	19 ¹ (13-27)
<i>Blishøne</i>	EU 1983	14 000	14 000	14 000	10 000	17 725	19 230	16 705 (9420-20 730)	26 025 (16 700-42 900)	14 628 (5042-24 175)

Noter: ¹Inkl. 2013 (og 2014). ²Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

For sædgås mangler data for årene 2000 og 2002, og mange tidligere tal er fra Knudshoved Odde, mens senere vandfugletællinger alene er fra Karrebæk og Dybsø Fjorde, hvor arten aldrig har rastet regelmæssigt. Der mangler data for arten fra Knudshoved i de fleste år i 2000'erne, men så vidt det har kunnet konstateres, er den gået meget tilbage i antal dér, som på de fleste andre tidligere rasteplasser (H.E. Jørgensen, pers. medd. 2014).

Aktuel tilstand for rastefugle

Ni ud af 12 fokusarter er i projektperioden alle registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og med måltallene.

Spidsand er i en enkelt tidligere periode registreret i et højere maksimumstal end i projektperioden, nemlig med 2500 individer i perioden 1978-1981. Da maksimumstallene for projektperioden imidlertid er højere end både alle øvrige maksimumstal i tidligere perioder og måltallene, bedømmes lokalitetens tilstand for spidsand alligevel som tilfredsstillende. For troldand bedømmes lokalitetens tilstand som utilfredsstillende, men da tilstanden (jf. ovenfor) bedømmes som tilfredsstillende for ≥90 % af fokusarterne, bedømmes lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter derfor samlet set som tilfredsstillende.

Rastende fokuserter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Taffeland: Arten har i projektperioden regelmæssigt rastet i maksimumsantal, der overstiger 1 %-kriteriet, hvilket i løbet af projektperioden er blevet sat ned fra 3500 til 3000 individer. Arten bør derfor tilføjes både IBA-kvalifikations- og EU-udpegningsgrundlaget.

Andre rastefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokuserter

Lille kobbersneppe.

Aktuelle trusler

Prædation fra krage, ræv, mink og rotte er en trussel mod ynglekolonier af klyde og terner (Naturstyrelsen 2011).

Offentlighedens færdsel er reguleret i vildtreservaterne, men dette er ikke tilstrækkeligt, da klyde samt hav-, fjord- og dværgterne forstyrres i yngletiden af lystsejlads, kano- og kajaksejlads, wind- og kitesurfing samt ulovlig kørsel på vandscooter (Storstrøms Amt 2006, Naturstyrelsen 2011). Hunde uden snor forstyrrer ynglefuglene på Enø overdrev. Jagt på engene på Appenæshoved forstyrrer de rastende fugle i vildtreservatet (Thelander 2007). Fiskeri med bundslæbende redskaber ødelægger bundflora- og fauna og er en trussel mod rev. Ligeledes er fiskeri med garn en stor trussel mod fuglene, der hyppigt fanges som bifangst (J.B. Jørgensen, pers. medd. 2008, Skriver 2009).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 81 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	2	2	3	7	Bla. sejlads, hunde uden snor og jagt
Problematisk, hjemmehørende arter	2	2	2	6	Ræv
Invasive arter	2	2	2	6	Mink, rotte
Andet	2	2	2	6	Bifangst i fiskegarn
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Naturgenopretning af de lavtliggende enge nord for Sofies Lyst og Lønned Skov er nødvendigt for at mindske tilgroning og forringelse af levesteder for flere af fokuserterne (Thelander 2007).

Naturgenopretning af Nylands Mose vil være til gavn for terner og vadefugle. Bekæmpelse af ræv på Dybsø skal fortsættes og udvides, hvor arten udgør en trussel mod bestanden af ynglefugle. Engene på Appenæs Hoved bør jagtfredes, da rastende fugle på Fladstrand forstyrres af landjagten (Thelander 2007).

Reglerne for fiskeri med garn bør strammes i områder, der er udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområder. Garnfiskeri bør kun undtagelsesvis være tilladt i EU-fuglebeskyttelsesområder med mange dykkende vandfugle som dette (Skriver 2009).

Der er behov for bedre oplysning og skiltning om fuglelivet, både for besøgende og for diverse sportsklubber/folk, der gør brug af området til sejlsport, hundeluftning og jagt (Jensen 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 81 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Jensen, F. 2007: Forslag til forbedring af Natura 2000 område 169. Karrebæk, Dybsø og Avnø fjorde. EF fuglebeskyttelses område 81. – DOF Storstrøm, upubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 201-2015. Havet og kysten mellem Karrebæk Fjord og Knudshoved Odde. Natura 2000-område nr. 169. Habitatområde H148. Fuglebeskyttelsesområde F81 – Miljøministeriet.

Skriver, J. 2009: Vandfugle drukner i fiskegarn. - Artikel fra www.dof.dk. Dansk Ornitologisk Forening.

Storstrøms Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000 område 169, Havet og kysten mellem Karrebæk Fjord og Knudshoved Odde. EF-Fuglebeskyttelsesområde 81 – Storstrøms Amt.

Thelander, M. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Område nr. 169: Havet og kysten mellem Karrebæk Fjord og Knudshoved Odde. - DOF Storstrøm, upubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Carsten Christoffersen, Lars Walsted Christoffersen, Mads Elley, Lis Hansen, Jens Høg, Finn Jensen (lokalitetskontakt 2006-), John Bang Jørgensen, Bente Larsen, Birte Krabbe Larsen, Bent Rung Nielsen, Leif Olsen, Lisbeth Oberton Petersen, Jan Ravnborg, Søren Sørensen.

Bramgæs i Karrebæk Fjord, januar 2013. Foto: F Jensen

IBA nr. 82, Bøtø Nor

Kommune: Guldborgsund.

Areal: 19,48 km²

Ejer: Staten og private.

Naturtyper: Agerland (56 %), skov (36 %), mose/eng (7 %), ferskvand (1 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F82, EU-habitatområde H152 og Ramsarområde nr. 25. Den centrale del af Bøtø Nor har været fredet siden 1976.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides med resten af Bøtø Plantage samt diget og stranden på plantagens østside (D. Hjort, pers. medd. 2008, M.B. Grell, pers. medd. 2014).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 82 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørhøg	EU1983	3-5	Ikke fastsat	1-2	8	3	4	2 (1-2)	2 (1-3)	3 ¹ (2-6)
Plettet rørvagtel	EU2005	1	Ikke fastsat	-	-	1	3	1 (0-1)	0 (0-1)	0 (0-1)
Engsnarre	EU2005	4-5	Ikke fastsat	-	-	0	0-1	0 (0-5)	0 (0-1)	0 (0-0)
Trane	EU2005	1	Ikke fastsat	0	0	0	0	0 (0-0)	1 (0-2)	1 (1-1)

Noter: ¹Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For plettet rørvagtel og engsnarre mangler data før 1982, men det vurderes, at begge arter reelt kan have været fraværende.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Rørhøg, plettet rørvagtel og engsnarre er hver i en enkelt periode før projektperioden registreret med et højere maksimumsantal end i projektperioden. Da det højere antal for rørhøg kun er registreret i en enkelt, kort periode, og arten i øvrigt i projektperioden er registreret med et maksimumsantal over måltallet, bedømmes lokalitetens tilstand for rørhøg alligevel som tilfredsstillende.

Det højere antal for plettet rørvagtel, tre, er udelukkende registreret i en enkelt periode, 1992-1996, og da arten i øvrigt i projektperioden er registreret med et maksimumsantal på højde med måltallet, bedømmes lokalitetens tilstand også for plettet rørvagtel alligevel som tilfredsstillende.

Det højere antal for engsnarre, fem, er udelukkende registreret i et enkelt år, 2002, og da arten i det hele taget aldrig synes at have haft en fast ynglebestand på lokaliteten (M.B. Grell, pers. medd. 2014), kan lokalitetens tilstand for denne art dårligt bedømmes som utilfredsstillende, i hvert fald ikke set i forhold til tilstanden siden 1960.

Den sidste fokusart, trane, er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter vurderes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Engrylle, brushane, stor kobbersneppe.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 82 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Sædgås	EU 1983	2000	5000 ¹	1500	2000	6000	4000	1750 (540-6150)	2066 (1175-4900)	3045 (1825-4110)
Grågåas ²	EU 1983 ² , IBA 2000	800 ² , 2000	9000 ^{2,3}	-	800	2000	2627	500 (300-1800)	905 (260-1800)	1168 (700-2000)
Bramgåas	IBA 2000, EU 2005	3500, ikke oplyst	3500	-	30	600	3500	1000 ⁴ (400-1500)	1150 (800-2950)	6800 ⁵ (4450-8500)
Trane	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	-	22	59	33	38 (15-1650)	12 (5-44)	60 ⁵ (14-110)

Noter: ¹Inkl. IBA nr. 83, Hyllekrog-Rødsand & Femer Bælt. ²Taget af EU-udpegningsgrundlaget 2012. ³Inkl. IBA nr. 85, Smålandshavet nord for Lolland. ⁴Kun data for 3 år. ⁵Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For grågåas og trane mangler data før 1978; for de to sidstnævnte arter vurderes det, at de reelt kan have været fraværende. For bramgåas mangler desuden data for halvdelen af perioden 1997-2002.

Aktuel tilstand for rastefugle

Kun én af fokuserterne, bramgåas, er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For de øvrige fokuserter forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for de rastende fokuserter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Rastende fokuserter, som DOF ønsker fjernet fra IBA-kvalifikationsgrundlaget

Grågåas: Arten er ikke i projektperioden registreret i maksimumstal svarende mindst til 1 %-kriteriet. Kriteriet er, siden arten kom på IBA-kvalifikationsgrundlaget i 2000, hævet til 4000 individer og siden hen til 6100 individer. Af samme grund blev grågåas taget af EU-udpegningsgrundlaget i 2012. Det bør tilføjes, at der med sikkerhed ikke er blevet færre grågåas i regionen som sådan; Grågåæssene er imidlertid flyttet fra IBA 82 til andre mere velegnede raste- og fældeområder, bl.a. Rødsand, Maribosøerne, Øst- og Sydlolland mv. (M.B: Grell, pers. medd. 2014).

Aktuelle trusler

Prædation fra ræv udgør en trussel mod bl.a. trane (Naturstyrelsen 2011, H.E. Jørgensen, pers. medd. 2014). Rastende fugle forstyrres ofte af jagt (Storstrøms Amt 2006), rastende gæs tillige af decideret bortskræmning iværksat af landbruget (S. Vikstrøm, pers. medd. 2009).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 82 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Problematiske, hjemmehørende arter	2	2	2	6	Ræv
Forstyrrelser	2	2	2	6	Bortskræmning, jagt
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Planer og prospekter for omlægning og afbrydelse af dræn mhp. udvidelse af arealet med vandflader og våd engsump bør snarest realiseres. Indpumpning af drænvand fra nærliggende sommerhusområder bør øges (Grell 2005). Rørhøst bør begrænses til kun at omfatte mindre dele af rørsumpen fx 15 % per år eller kun foretages hvert 8.-10. år (M.B. Grell, pers. medd. 2014).

Kreaturafgræsning bør opretholdes og udvides fx også i Bøtø Plantage (M.B. Grell, pers. medd. 2014).

Prædatorer som ræv skal bekæmpes, så de ikke mindsker ynglesuccessen hos fokuserterne. (M.B. Grell, pers. medd. 2014). Endvidere bør der i yngleperioden hele tiden holdes en stabil, høj vandstand i søerne og rørskoven; det har i nogle år givet ekstraordinært god ynglesucces hos fx grågåås (H.E. Jørgensen, pers. medd. 2014).

Etablering af større jagt frie zoner på de omgivende private landbrugsarealer vil mindske forstyrrelsen af de rastende fugle (Grell 2005).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 82 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Grell, M. B. 2005: Forslag til naturgenopretning/udvidelse af SPA 82, Bøtø Nor. - Dansk Ornitologisk Forening, upubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2009-2015. Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborgsund, Bøtø Nor og Hyllekrog-Rødsand. Natura 2000-område nr. 173. Habitatområde H152. Fuglebeskyttelsesområde F82, F83, F85, F86 - Miljøministeriet.

Storstrøms Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000 område 173, Smålandsfarvandet og Guldborgsund med kyster. - Storstrøms Amt.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Dan Hjort (lokalitetskontakt 2004-2009), Tage Koefoed, Palle Nygaard, Benny Steinmejer, Simon Vikstrøm.

IBA nr. 83, Hyllekrog-Rødsand, Femer Bælt & Gedser

Kommune: Guldborgsund, Lolland.

Areal: 546,78 km²

Ejer: Fugleværnsfonden (1,63 km²) og andre private.

Naturtyper: Hav (95 %), mose/eng (7 %), agerland (3 %), skov (2 %), klit (1 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F83, EU-habitatområde H152 og Ramsarområde 25.

DOF's forslag til ændringer af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides mod syd med en del af Femer Bælt (Skov m.fl. 2000).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 83 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørdrum	EU 2005	2	Ikke fastsat	-	-	1	2	-	1 ¹ (1-1)	-
<i>Havørn</i>	EU 2005	1	Ikke fastsat	0	0	0	0	0 (0-1)	1 (1-1)	2 (1-3)
<u>Rørhøg</u>	EU 1983	4-5	Ikke fastsat	2-3	13	15	5	1 (1-2)	1 (0-2)	1 (1-2)
<i>Plettet rørvagtel</i>	EU 2012	3	Ikke relevant	-	-	-	0	0 ¹ (0-1)	0 (0-3)	0 (0-0)
<u>Klyde</u>	EU 1983	25-30	Ikke fastsat	35	18	48	46	45 (10-147)	32 (4-76)	14 (9-41)
<u>Splitterne</u>	EU 1983	50-200	Ikke fastsat	3	150	305	50	0 (0-0)	3 (0-70)	1 (0-26)
<u>Fjordterne</u>	EU 1983	75	Ikke fastsat	118,5	76	95,5	50	0 (0-1)	0 (0-1)	0 (0-0)
<u>Havterne</u>	EU 1983	250	Ikke fastsat	276	199	149	92	84 (65-128)	44 (12-83)	8 (2-44)
<u>Dværgeterne</u>	EU 1983	6-13	Ikke fastsat	49,5	73	11	9,5	3 (2-8)	0 (0-10)	1 (0-2)
<i>Mosehornugle</i>	EU 2005	0-1	Ikke fastsat	1	-	-	0	0 (0-0)	0 (0-1)	0 (0-1)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år.

Væsentlige fejlkilder

For rørdrum er data generelt meget mangelfulde, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende de fleste år og hele perioder. Det samme gælder plettet rørvagtel før projektperioden og mosehornugle i perioden 1978-1991.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Rørdrum er for utilstrækkeligt dækket til, at lokalitetens tilstand for arten kan bedømmes. Kun tre af de øvrige ni fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For de seks andre fokusarter forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter vurderes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Engryle, brushane, stor kobbersneppe, rødrygget tornskade.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle. Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 83 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Rødstrubet lom & Sortstrubet lom	IBA 2000	Ikke oplyst	Ikke relevant	-	-	-	-	12 (1-52)	14 (2-71)	4 (3-14)
Gråstrubet lappedykker	IBA 2000	200	Ikke relevant	-	150	-	200	12 (4-65)	23 (18-35)	50 ¹ (35-74)
Skarv	IBA 2000, EU 2005	2815, 2697	2800	0	160	2815	1609	3912 (390-5224)	4045 (3400-5200)	3600 (3000-6500)
Knopsvane	EU 1983 IBA 2000	5000, 13 097	14 000 ²	5000	5000	11 600	13 097	9550 (7989-12 454)	4715 (2350-13 295)	10 020 (3600-16 200)
Sangsvane	EU 1983	300	1400 ²	2000	300	61	449	231 ³ (100-569)	300 (200-680)	297 ¹ (185-495)
Sædgås	EU 1983	3000	5000 ²	1500	3000	-	240	10 (0-600)	492 (10-2100)	191 ¹ (40-2515)
Mørkbuget knortegås	EU 1983	2000	2000	1000	2000	3000	749	218 ³ (25-911)	328 (238-1800)	790 (507-985)
Troldand	IBA 2000	22 000	Ikke relevant	10 000	-	22 000	10 080	3617 ³ (750-6900)	1125 (500-19 350)	3500 ¹ (2500-11 800)
Hvinand	EU 1983	2000	9000 ²	2000	2000	1900	1555 ⁴	849 (355-2291)	1705 (200-4491)	1255 ¹ (475-1585)
Lille skallesluger	EU 2005	17	Ikke fastsat	5-25	-	10	17	-	83 (3-541)	1450 ¹ (625-2522)
Toppet skallesluger	IBA 2000	6500	Ikke relevant	250	12	5555 ⁴	6500	240 (131-1685)	331 (170-8350 ⁵)	400 ¹ (290-1775)
Blishøne	EU 1983	15 000	40 000 ²	11 000	15 000	11 545 ⁴	11 545 ⁴	1757 ³ (805-2750)	6100 (600-8716)	2220 ¹ (500-2750)
Tejst	IBA 2000	700	Ikke relevant	-	-	-	-	12 ⁶ (12-12)	0 ⁶ (0-0)	1 (0-2)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	?	?	+	?	?	+	+

Noter: ¹Inkl. 2013 (og evt. 2014). ²Gælder hele Natura 2000-område nr. 173, dvs. inkl. IBA nr. 82, Bøtø Nor, nr. 85, Smålandshavet nord for Lolland, og IBA nr. 86, Guldborgsund. ³Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006). ⁴Gennemsnit 1988-1993 (Durinck m.fl. 1994). ⁵Det højeste maksimumstal, 8350, er fremkommet ved at gange en modelleret tæthed, beregnet ud fra DCE's flytællinger i vinteren 2008 (Petersen & Nielsen 2011), med IBA'ens havareal. ⁶Kun data for 1-2 år.

Væsentlige fejlkilder

For rødstrubet lom, sortstrubet lom og tejst mangler data før 1997. For gråstrubet lappedykker mangler data før 1978 og for perioden 1982-1991. Desuden vurderes antallene før 1997 at være urealistisk høje og at måtte indbefatte havarealer uden for IBA nr. 83 (I.K. Petersen, DCE, og P. Berg, pers. medd. 2014).

For sædgås mangler data for perioden 1982-1991 og for lille skallesluger for perioderne 1978-1981 og 1997-2002.

I det hele taget foreligger der ikke samlede optællinger fra hele IBA'en i projektperioden, og det vurderes, at sådanne optællinger ville resultere i maksimumstal på ca. 2000 mørkbuget knortegås, 2500-3500 lille skallesluger, stor skallesluger i antal over 1 %-kriteriet og 6000-8000 blishøne (P. Berg, pers. medd. 2014). Desuden vurderes det, at både sangsvane og sædgås stadig raster i IBA'ens nærområde i samme maksimumsantal som tidligere, blot ikke altid inden for IBA'ens nuværende afgrænsning (P. Berg, pers. medd. 2014).

Aktuel tilstand for rastefugle

For rød- og sortstrubet lom samt gråstrubet lappedykker og tejest er data som nævnt for utilstrækkelige; lokalitetens tilstand for disse tre fire arter kan derfor ikke bedømmes. Fem af de øvrige 13 fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Sangsvane, sædgås, mørkbuget knortegås og troldand er kun i en enkelt af de tidlige perioder hver registreret med et større maksimumsantal end i projektperioden, og lokalitetens tilstand for disse fire arter bedømmes derfor også som tilfredsstillende. Også IBA-kriteriet om 20 000 regelmæssigt rastende vandfugle synes opfyldt i projektperioden. Kun for en enkelt fokusart, blishøne, forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter bedømmes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Lille skallesluger: Arten har i projektperioden regelmæssigt rastet i maksimumsantal, som overstiger artens 1 %-kriterium på 400 individer. Arten er således kvalificeret til optagelse på IBA-kvalifikationsgrundlaget.

Stor skallesluger: Det vurderes, at samlede optællinger af hele IBA'en ville resultere i årlige maksimumstal på 3000-4000 individer, dvs. langt over artens 1 %-kriterium på 2700 individer (P. Berg, pers. medd. 2014). Arten bør således optages på både IBA-kvalifikations- og EU-udpegningsgrundlaget.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker slettet fra IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Rødstrubet lom og sortstrubet lom: Arterne vurderes aldrig at have forekommet inden for IBA'en i internationalt betydende antal, og de bør således slettes fra IBA-kvalifikationsgrundlaget.

Gråstrubet lappedykker: Arten vurderes aldrig at have forekommet inden for IBA'en i internationalt betydende antal, og den bør således slettes fra IBA-kvalifikationsgrundlaget.

Tejst: Arten vurderes aldrig at have forekommet inden for IBA'en i internationalt betydende antal, og den bør således slettes fra IBA-kvalifikationsgrundlaget.

Trækfugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste trækfugle.

Nøgletal (antal individer) for trækkende fokusarter i IBA nr. 83 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af årlige træktal 1997-2002 (interval)	Median af årlige træktal 2003-2008 (interval)	Median af årlige træktal 2009-2012 (interval)
Rovfugle	DOF 2014	Ikke relevant		-	10 318	18 434	3121	1724 (833-7681)	3190 (692-5363)	11 420 (4438-15503)

Væsentlige fejlkilder

Data mangler før 1978.

Aktuel tilstand for trækfugle

Rovfugletrækket er i en enkelt periode, 1982-1991, registreret i maksimumstal større end i projektperioden, men da dette højere maksimumstal, 18 434, kun er registreret et enkelt år, 1988, bedømmes lokalitetens tilstand for trækkende rovfugle alligevel som tilfredsstillende.

Trækkende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikationsgrundlaget

Rovfugle: Rovfugletrækket har i projektperioden regelmæssigt oversteget de 3000 individer, som udgør BirdLife Internationals kriterium for at lokaliteten er kvalificeret som en IBA af typen "flaskehals" for rovfugletræk.

Aktuelle trusler

Den nye havvindmøllepark, der overlapper grænsen til IBA nr. 83, kan have negativ effekt på raste- og trækfugle, da disse kan kolliderer med vindmøllerne (Flensted 2007).

Prædation fra ræv, mink og rotte udgør en trussel mod ynglefuglene (Naturstyrelsen 2011). Særligt ræv synes at være i stor fremgang, i hvert fald i Saksfjed Inddæmning og på Hyllekrog (S. Ring, Fugleværnsfonden, pers. medd. 2014).

Næringsbelastning pga. tilledning af især drænvand fra marker og lokalt husspildevand til marine områder forårsager tilbagegang i ålegræs og er en trussel mod flere ynglende og vinterrastende fugle (Naturstyrelsen 2011).

Tilgroning og uhensigtsmæssig drift truer de lysåbne naturtyper, især strandeng samt holme og småøer, der er vigtige ynglepladser for kystfuglene. Tilgroningen sker i høj grad med den invasive art rynket rose.

Menneskelige færdsel og andre aktiviteter forstyrrer de ynglende fugle.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 83 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Infrastruktur	3	2	2	7	Havvindmøllepark
Problematisk hjemmehørende arter	3	1	2	6	Ræv
Vandforurening	1	2	2	5	Næringsbelastning
Tilgroning	2	1	2	5	Især med rynket rose
Invasive arter	2	1	2	5	Rynket rose, mink, rotte
Forstyrrelser	2	1	2	5	Færdsel o.a. aktiviteter
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Næringsbelastningen fra oplandet skal minimeres for at forbedre havmiljøet.

Enge og holme behøver græsning, høslæt eller periodisk rydning for ikke at gro til (Storstrøms Amt 2006).

En vandstandshævning i Saksfjed inddæmning vil mindske udtørring her.

Prædatorer skal monitoreres og reguleres mere, så jordrugende kystfugle ikke længere trues; dette gælder især på øer, holme og halvøer (S. Ring, Fugleværnsfonden, pers. medd. 2014).

Menneskelige aktiviteter og færdsel skal begrænses, og der skal opsættes mere information og skiltning om færdselsregler i Natura 2000-området.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 83 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	1	
Totalt	5	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

FEBI 2013: Fehmarnbelt Fixed Link EIA. Bird Investigations in Fehmarnbelt – Baseline. Volume I. Baseline Investigations and Evaluations. Report No. E3TR0011.

Flensted, K.N. 2007: Vedr. Vurdering af virkninger på miljøet af ny havvindmøllepark ved Rødsand. J.nr. 022531/78033-0012. – DOF, upubl.

Jacobsen, E.M. 2008: Plejeplan for Fugleværnsfonden: Saksfjed-Hyllekrog 2008-2013. – Fugleværnsfonden.

Kahlert, J., M. Desholm, I. Clausager & I.K. Petersen 2000: VVM-redegørelse for havvindmøllepark ved Rødsand. Teknisk rapport vedrørende fugle. - Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2009-2015. Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborgsund, Bøtø Nor og Hyllekrog-Rødsand. Natura 2000-område nr. 173. Habitatområde H152. Fuglebeskyttelsesområde F82, F83, F85, F86 – Miljøministeriet.

Petersen, I.K., T.K. Christensen, J. Kahlert, M. Desholm & A.D. Fox 2006: Final results of bird studies at the offshore wind farms at Nysted and Horns Rev, Denmark. - National Environmental Research Institute, Ministry of the Environment, Denmark.

Storstrøms Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000-område 173, Smålandsfarvandet og Guldborgsund med kyster – Storstrøms Amt.

Thelander, M. & L. Malmberg 2006: Ynglefugle på øer og holme i Storstrøm Amt 2006. – Storstrøms Amt, Teknik- og Miljøforvaltningen.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Kurt Bonde, Leif Clausen, Leif H. Jacobsen, Sven Jean Larsen, Lars Munk, Uffe B. Nielsen (lokalitetskontakt 2004-), Helge Viid Rasmussen, Benny Steinmejer.

IBA nr. 84, Ulvsund, Grønsund & Fanefjord

Rød linje: Grænse for IBA.
Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.
Rød skravering: Tilgrænsende anden IBA

Kommune: Vordingborg.

Areal: 81,54 km²

Ejer: Naturstyrelsen (ca. 90 %) og private (ca. 10 %).

Naturtyper: Hav (92 %), eng/mose (8 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F84 og EU-habitatområde H147.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 84 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Havørn</i>	EU 2012	1	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	1 (0-1)	1 (1-1)
<u>Fjordterne</u>	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	6	0	12	0	0 (0-2)	0' (0-0)	0 (0-0)
<u>Havterne</u>	EU 1983	30	Ikke fastsat	66	88	32	0	3 (0-26)	16 (15-30)	4 (0-15)

Noter: ¹Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

For fjordterne mangler data for 2004, 2005 og 2011.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Kun én af de tre fokusarter, havørn, er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For de to andre fokusarter, fjord- og havterne, forholder det sig modsat; fjordterne er således helt forsvundet omkring årtusindskiftet, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Klyde, engryle, splitterne, dværgterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 84 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Knopsvane	EU 1983, IBA 2000	8000	14 000 ¹	9000	8000	4500	4200	2200 ² (868-3076)	1353 (500-2919)	2125 (1290-7140)
Sangsvane	EU 1983, IBA 2000	2000	3800 ¹	2500	2000	-	175	153 ² (57-255)	71 (44-521)	394 (160-801)
Troldand	EU 1983, IBA 2000	8000	27 000 ¹	15 000	8000	9600	6880	1975 (50-8000)	4100 (2041-12 000)	9250 (8500-15100)
Lille skallesluger	EU 2012	Ikke oplyst	Ikke relevant	3	-	-	-	1210 ³ (1210-1210)	60 (4-300)	343 ⁴ (34-920)
Toppet skallesluger	EU 1983	2000	3200 ¹	2500	2000	174	270	220 ² (70-268)	43 (10-738)	241 ⁴ (100-628)
Stor skallesluger	EU 1983	1500	3500 ¹	2000-4000	1500	2200	70	3 ² (0-22)	20 (2-45)	71 ⁴ (37-239)
Havørn	EU 2012	4	Ikke relevant	-	-	-	-	1 ³ (1-1)	2 (1-4)	8 (4-12)
Blishøne	EU 1983	10 000	35 000 ¹	18 000	10 000	1325	3300	2170 ² (1435-3125)	3277 (1850-8535)	4550 (1350-10 960)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	+	-	-	-	-	-	-

Noter: ¹Gælder hele Natura 2000-område nr. 168, dvs. inkl. IBA nr. 89, Præstø Fjord, Ulvshale, Nyord & Jungshoved Nor. ²Kun data for 3-4 år.

³Kun data for 1 år. ⁴Inkl. 2013 (og evt. 2014).

Væsentlige fejlkilder

For knopsvane mangler data for årene 2000 og 2002 og for sangsvane for perioden 1982-1991 og for årene 2000-2002. For lille skallesluger mangler data stort set før projektperioden (bortset fra 1997), for toppet skallesluger for årene 2000-2002 og for stor skallesluger for årene 2000 og 2002-2003. For havørn mangler data før 2002, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende. For blishøne mangler data for årene 2000-2003.

Aktuel tilstand for rastefugle

For lille skallesluger er data umiddelbart for utilstrækkelige til at lokalitetens tilstand for arten kan bedømmes. Det vurderes imidlertid, 1) at arten før projektperioden trods alt har været til stede, men i så ringe antal, at den stort set ikke er blevet registreret, og 2) at det høje maksimumstal for 1997 repræsenterer et enkeltstående tilfælde. Lokalitetens tilstand for arten vurderes derfor alligevel som tilfredsstillende. For toppet og stor skallesluger gælder det, at lokaliteten udelukkende er udpeget som isvinterrefugium (DCE 2012), men da projektperioden ikke har indeholdt nogen isvintre (DMI 2014, <http://www.dmi.dk/nyheder/arkiv/nyheder-2014/01/isvintren-er-langt-vaek/>), kan lokalitetens tilstand for disse to arter reelt ikke bedømmes. Fra lokal caretakerside stilles der ydermere spørgsmål ved rigtigheden af de fircifrede antal for toppet skallesluger før 1982 (P. Berg, pers. medd. 2014). Tre af de øvrige syv fokusarter har i projektperioden rastet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For de resterende to fokusarter, knopsvane og sangsvane, samt for IBA-kriteriet om 20 000 regelmæssigt rastende vandfugle forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for rastefugle bedømmes samlet set som utilfredsstillende.

Andre rastefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Hvinand.

Aktuelle trusler

Sejlsads, windsurfing, kitesurfing og jetski samt færdsel og løsgående hunde forstyrrer ynglende terner (Storstrøms Amt 2006).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 84 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelse	2	2	2	6	Især sejlsport og løse hunde
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Mere information om færdselsregler, bedre skiltning samt regulering af færdslen skal mindske den menneskelige forstyrrelse af de ynglende arter (Thelander 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 84 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Thelander, M. 2007: Ulvsund Grønsund og Fanefjord_trusler og tiltag_nov07. - DOF Storstrøm. Upubl.

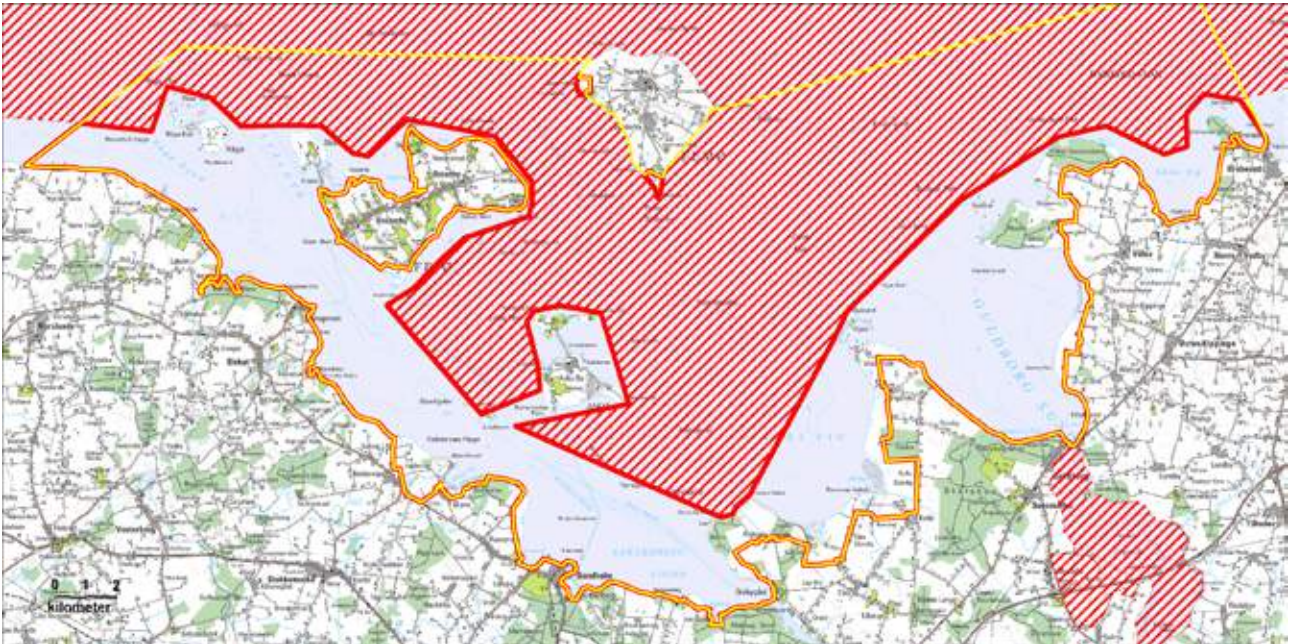
Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Havet og kysten mellem Præstø Fjord og Grønsund. Natura 2000-område 168. Habitatområde H147. Fuglebeskyttelsesområde F84 og F89 - Miljøministeriet.

Storstrøms Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000 område 168, Havet og kysten mellem Præstø Fjord og Grønsund.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Preben Berg, Jens Walsted Christoffersen, Brian Maar Pedersen, Benny Steinmejer (lokalitetskontakt 2007-2012), Søren Sørensen.

IBA nr. 85, Smålandshavet nord for Lolland

Rød linje: Grænse for IBA.
Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.
Rød skravering: Tilgrænsende anden IBA

Kommune: Guldborgsund, Lolland.

Areal: 192,43 km²

Ejer: Staten (havet) og private, bl.a. Aage V. Jensen Naturfond (Kalløgrå, 30 ha, samt Rågø, Rågø Kalv og Rågø Sande, 110 ha).

Naturtyper: Hav (81 %), mose/eng (9 %), agerbrug (8 %), skov (2 %).

Beskyttelse: Udpeget som en del af EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 85, EU-habitatområde H152 og Ramsarområde nr. 21.

DOF's forslag til ændring af lokalitetens afgrænsning

De ikke-kystnære dele af EU-fuglebeskyttelsesområdet er i IBA-sammenhæng overført til IBA nr. 118, Smålandsfarvandet.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 85 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Skarv	IBA 2000	1746	Ikke relevant	0	0	1658	1943	1459 (1031-2079)	856 (664-982)	717 (612-981)
Havørn	EU 2012	2	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-2)	2 (2-2)
Rørhøg	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	2	3-4	5	4-5	3' (2-3)	3 (1-6)	2 (1-6)
Klyde	EU 1983	75	Ikke fastsat	85	55	110	33	50 (32-76)	71 (5-85)	57 (46-117)
Fjordterne	EU 1983	10	Ikke fastsat	16	0	23	10	0 (0-0)	3 (0-8)	0 (0-2)
Havterne	EU 1983	100	Ikke fastsat	123	155	197	120	52 (4-128)	78 (4-126)	76 (50-122)
Dværgrterne	EU 1983	15-20	Ikke fastsat	17	7-8	17	5	4 (3-9)	9 (3-23)	17 (12-23)

Noter: !Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder

For rørhøg mangler data for årene 1999-2002, og det vurderes i øvrigt, at de fleste antal lavere end de maksimale 5-6 par må tilskrives utilstrækkelig dækning, i det mindste i projektperioden.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Tilbagegangen for skarv skyldes formentlig delvis bekæmpelse (Bregnballe & Eskildsen 2009), og det vurderes således ikke, at der er grund til at antage, at lokalitetens tilstand for arten i øvrigt er utilfredsstillende. Fire af de øvrige seks fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For de to sidste fokusarter, fjord- og havterne, forholder det sig imidlertid modsat, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Engryle, brushane, sortterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 85 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegnings	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Knopsvane</i>	EU 1983 IBA 2000	6000, 9757	14 000 ¹	5000	6000	8100	9757	2905 ² (16-5577)	5504 (3680-8081)	1500 (1200-7056)
<i>Sangsvane</i>	EU 1983	700	1400 ¹	700	700	105	14 663 ³	11 632 ^{2,3} (5423 ³ -27159 ³)	822 (565-1718)	533 (500-655)
<i>Grågå</i>	EU 2005	4190	9000 ¹	1000	50	500	2122	3270 ² (2000-4190)	4420 (2502-6900)	3798 (3500-9653)
<i>Hvinand</i>	EU 1983	5000	9000 ¹	500-4000	5000	2600	5009	1685 ² (849-3102)	755 (237-1230)	955 (450-1127)
<i>Toppet skallesluger</i>	EU 1983	4000	5000	500-1500	4000	6930	4113	1216 ² (123-3774)	544 (306-2537)	643 ⁴ (321-1782)
<i>Havørn</i>	EU 2012	14	Ikke relevant	1	-	-	1	1 (1-2)	5 (1-14)	10 (4-20)
<i>Blishøne</i>	EU 1983	25 000	40 000 ¹	17 000	25 000	12 600	18 305	5623 ² (1850-9810)	4243 (3750-5850)	1903 ⁴ (1042-3500)

Noter: I perioden 1983-2012 var også stor skallesluger på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Gælder hele Natura 2000-område nr. 173, dvs. inkl. IBA nr. 82, 83 og 86. ²Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006). ⁴Inkl. 2013 (og evt. 2014). ³Tallene, som er DCE's egne, synes meget store (DCE 2006).

Væsentlige fejlkilder

For knopsvane og blishøne vurderes efter 1996 kun tallene for årene 2004-2009 at være dækkende. For sangsvane betvivler DCE selv sine maksimumstal for perioderne 1992-1996 og 1997-2002, jf. note 3 ovenfor. For havørn mangler data for 1978-1991, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende.

Aktuel tilstand for rastefugle

For sangsvane betvivler DCE som ovenfor nævnt selv sine maksimumstal for perioderne 1992-1996 og 1997-2002.

Lokalitetens tilstand for arten bedømmes derfor alligevel som værende tilfredsstillende. To af de øvrige syv fokuserter, grågå og havørn, er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For de resterende fire fokuserter forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for de rastende fokuserter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Tilgroning pga. u hensigtsmæssig drift truer strandenge, holme og småøer, der er vigtige ynglepladser for fuglene. Prædation fra ræv, mink og rotter og udgør en trussel mod de ynglende kystfugle (Melftofte & Preuss 2012, Naturstyrelsen 2011).

Næringsbelastning fra landbruget af de marine områder forårsager tilbagegang i ålegræs og er en trussel mod især rastefuglene, bl.a. knopsvane (Naturstyrelsen 2011, Thelander 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 85 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	2	2	6	
Problematiske hjemmehørende arter	2	2	2	6	Ræv
Invasive arter	2	2	2	6	Mink og rotte
Vandforurening	1	2	2	5	Fra landbrug
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Reduktion i næringsbelastningen skal ske ved mindsket gødskning og gyllespredning i landbruget.

Regulering af ræv og bekæmpelse af rotte på vigtige fuglelokaliteter bl.a. Rågø skal mindske prædationen og forstyrrelse af jordrugende arter (Meltofte & Preuss 2012).

Regulering af færdsel og forbud mod aktiviteter på havet som kitesurfing og anden sejlads tæt ved ynglefuglelokaliteter vil mindske forstyrrelsen af både yngle- og rastefugle (Thelander 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 85 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/tilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

DOF Storstrøm: Fugle på øer og holme 2009. http://www.dof-storstroem.dk/upload/file/Fugle_p_er_og_holme_2009.pdf

Jørgensen, H.E. 2006: Ynglefugle på strandenge i Storstrøms Amt 2003. - Storstrøms Amt.

Meltofte H. & N.O. Preuss 2012: Ynglende vandfugle på Rågå 1974-2000. - Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 106: 1-44.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2009-2015. Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborgsund, Bøtø Nor og Hyllekrog-Rødsand. Natura 2000-område nr. 173. Habitatområde H152. Fuglebeskyttelsesområde F82, F83, F85, F86 – Miljøministeriet.

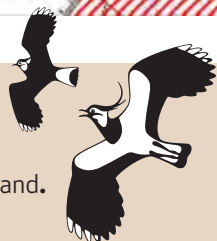
Storstrøms Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000-område 173, Smålandsfarvandet og Guldborgsund med kyster. – Storstrøms Amt.

Thelander, M. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Natura 2000-område nr. 173. Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborg Sund, Bøtø Bor og Hyllekrog-Rødsand. - DOF Storstrøm, unpubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Ulla Brandt (lokalitetskontakt 2009-), Leif H. Jacobsen, Asbjørn Jensen, Lars Munk (lokalitetskontakt 2004-2009), Uffe B. Nielsen.

IBA nr. 86, Guldborgsund

Kommune: Guldborgsund, Lolland.

Areal: 27,73 km²

Ejer: Staten.

Naturtyper: Hav (74 %), mose/eng (16 %), agerland (10 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F86 og EU-habitatområde H152. Sundet rummer et vildtreservat.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 86 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Havørn</i>	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	0	0	0	0	0 (0-1)	1 (1-1)	1 (1-1)
<i>Rørhøg</i>	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	0	0	1	1	1 (1-1)	3 (1-3)	1 (1-1)

Noter:

Væsentlige fejlkilder

Ingen.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Begge fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Klyde, splitterne, fjordterne, havterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 86 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i><u>Knopsvane</u></i>	EU 1983	3000	14 000 ¹	5000	3000	2500	1910	1401 ² (869-1900)	1075 (845-3389)	1080 ³ (500-2308)
<i><u>Sangsvane</u></i>	EU 1983	350	1400 ¹	1000	350	-	331	164 (115-260)	225 (80-420)	205 ³ (100-625)
<i><u>Taffeland</u></i>	EU 1983, IBA 2000	13 000, 950	13 000	13 000	13 000	950	1140	10 (0-100)	401 (230-4000)	988 (260-1100)
<i><u>Troldand</u></i>	EU 1983, IBA 2000	11 000, 10 010	34 300 ¹	11 000	11 000	10 110	3510	2015 (2-5000)	7623 (1600-25 500)	4525 (3500-6850)
<i><u>Hvinand</u></i>	EU 1983	2000	9000 ¹	1000	2000	78	740	445 ⁴ (305-700)	398 (260-500)	1030 (470-2500)
<i><u>Stor skallesluger</u></i>	EU 1983	2000	3500 ¹	2000	2000	321	373	43 (6-170)	106 (25-662)	561 ³ (240-779)
<i>Havørn</i>	EU 2012	13	Ikke relevant	-	-	-	-	1 ⁴ (1-2)	2 (1-13)	5 (2-11)

Noter: ¹Gælder hele Natura 2000-område nr. 173, dvs. inkl. IBA nr. 83 og 85. ²Gennemsnit 1998-2003 (DMU 2006). ³Inkl. 2013 (og evt. 2014). ⁴Kun data for 3 år.

Væsentlige fejlkilder

For sangsvane mangler data for perioden 1982-1991, og maksimumstallet for perioden 1960-1977, som stammer fra Nielsen (1997), vurderes som sandsynligvis fejlagtigt, da Ferdinand (1980) kun angiver et maksimumstal på 350 for samme periode. For hvinand mangler data for årene 2000-2002. For havørn mangler data før 1999 samt for 2000, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende.

Aktuel tilstand for rastefugle

Knopsvane er før projektperioden registreret med højere maksimumstal end i projektperioden, men da dette kun har været tilfældet ved enkelte lejligheder før 1978, bedømmes lokalitetens tilstand for arten alligevel som tilfredsstillende. Også for sangsvane bedømmes lokalitetens tilstand som tilfredsstillende, jf. omtalen under fejlkilder ovenfor. Stor skallesluger er ikke siden omkring 1980 registreret i maksimumsantal i nærheden af de hidtidige, men ifølge DCE (2012) burde arten slet ikke være optaget på EU-udpegningsgrundlaget, da den aldrig er registreret i antal ≥ 1 %-kriteriet. Arten bør derfor ikke indgå i bedømmelsen af lokalitetens tilstand for rastefugle. Tre af de øvrige fire fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For den sidste af de reelt seks fokusarter, taffeland, forholder det sig imidlertid modsat, og lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 86 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Totalt	0				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Ingen akutte.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 86 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	2	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	3	
Totalt	8	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2009-2015. Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborgsund, Bøtø Nor og Hyllekrog-Rødsand. Natura 2000-område nr. 173. Habitatområde H152. Fuglebeskyttelsesområde F82, F83, F85, F86 – Miljøministeriet.

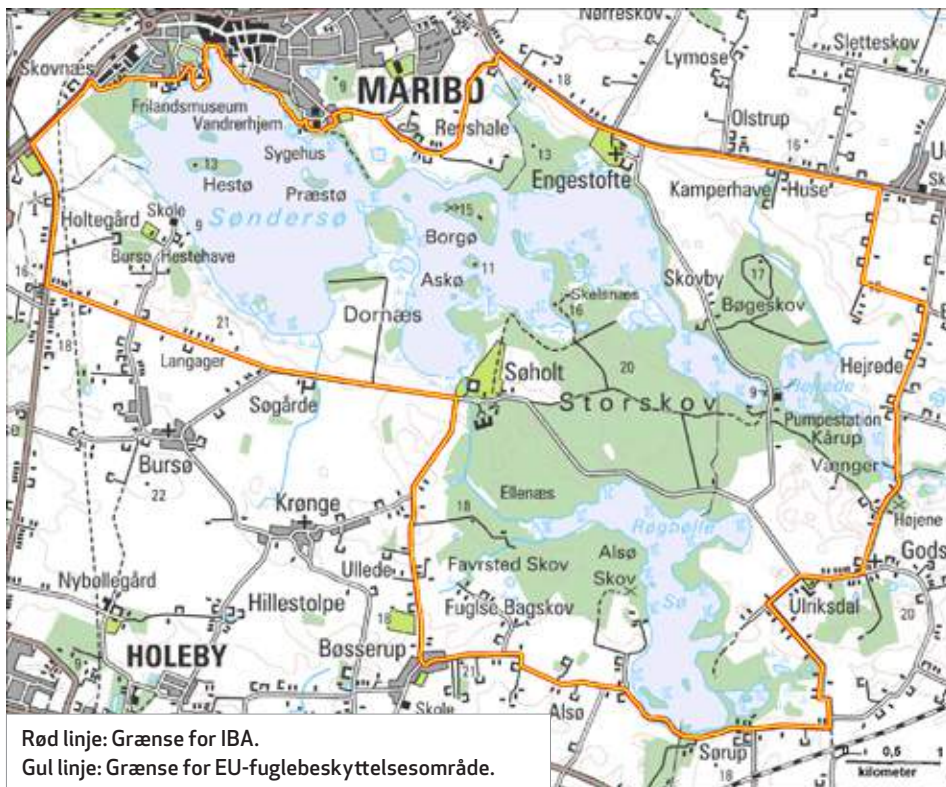
Storstrøms Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000-område 173, Smålandsfarvandet og Guldborgsund med kyster.

Thelander, M. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Natura 2000-område nr. 173. Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborg Sund, Bøtø Bor og Hyllekrog-Rødsand. - DOF Storstrøm, unpubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Rene Christensen (lokalitetskontakt 2003-2009), Dan Hjort, Elizabeth Steenberg.

IBA nr. 87, Maribosøerne

Kommune: Guldborgsund, Lolland.

Areal: 38,06 km²

Ejer: Søholt Gods.

Naturtyper: Ferskvand (34 %), agerland (32 %), skov (26 %), mose/eng (8 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F87, EU-habitatområde H156 og Ramsarområde nr. 24. Søernes omgivelser er fredet.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 87 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Skarv	IBA 2000	2250	Ikke relevant	0	0	1587	2574	2025 (1833-2288)	1864 (1388-2170)	1708 (770-1469)
Rørdrum	EU 2005, IBA 2000	25-49, 35	40-50	4	0	12	35	37 (19-50)	35 (18-53)	16 ¹ (16-16)
Hvepsevåge	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	6	7	7	7	7 ² (6-7)	4 (1-4)	1 (1-2)
Havørn	IBA 2000, EU 2005	1, 1	Ikke fastsat	0	1	0	1	1 (1-1)	1 (1-1)	1 (1-1)
Rørhøg	EU 1983	15-30	Ikke fastsat	27	31	39	43	40 (35-40)	28 (17-35)	20 ¹ (19-21)
Trane	EU 2005	0-1	Ikke fastsat	0	0	0	0	1 (0-2)	0 (0-0)	0 (0-1)
Fjordterne	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	32	57	58	56	50 (8-56)	52 (30-72)	43 ³ (14-70)

Noter: ¹Kun data for 2 år. ²Kun data for 4 år. ³Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For rørdrum og rørhøg mangler data for 2006 og efter 2010. For hvepsevåge mangler data for årene 2001-2002, og efter 2006 vurderes de lave antal at skyldes utilstrækkelig dækning.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Tilbagegangen for skarv ses over store dele af Nordeuropa og skyldes sandsynligvis især bekæmpelse. De lokale forhold er således fortsat gunstige for ynglende skarv, og lokalitetens tilstand for arten bedømmes som tilfredsstillende. For hvepsevåge og rørhøg er dækningen i projektperioden for utilstrækkelig til, at lokalitetens tilstand for arterne kan bedømmes. De fire øvrige fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter vurderes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Plettet rørvagtel, dværgterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 87 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegnig	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Grågås</i>	EU 1983, IBA 2000	4000, 6700	13 000	5700	6000	7580	8640	8300 (5450-13 015)	9850 (8100-13 800)	7083 (3500-10 750)
<i>Knarand</i>	IBA 2000, EU 2012	328, 1488	Ikke relevant	4	2	248	544	164 (120-242)	754 (145-1488)	735 (198-1430)
<i>Skeand</i>	EU 2005	2210	2200	10	40	576	435	863 (163-2210)	2440 (1060-2525)	805 (240-1860)
<i>Taffeland</i>	EU 1983, IBA 2000	8500, 15765	10 000	5000	10 100	16 260	15 765	12 092 (9875-16 550)	16 340 (7045-18 550)	8238 (3144-14 750)
<u>Troldand</u>	EU 1983, IBA 2000	17500, 23 045	20 000	45 000	32 000	39 300	26 200	20 021 ¹ (1900-31 200)	12 733 (5300-27 950)	7100 ² (3850-10 835)
<i>Lille skallesluger</i>	EU 2005	264	Ikke fastsat	220	200	129	231	148 (78-264)	661 (329-780)	570 ² (295-1515)
<i>Havørn</i>	EU 2012	20	Ikke relevant	1	2	1	2	2 (2-6)	9 (6-27)	10 (6-16)
<i>Blishøne</i>	EU 2012	26 400	Ikke relevant	2000	-	8490	8400	4248 (1900-10 575)	19 115 (14 200-26 400)	2728 (1400-16 775)
<i>Vandfugle generelt (minus måger)</i>	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	+	+	+	+	+	+	+

Noter: I perioden 1983-2005 var også stor skallesluger på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Gennemsnit 1998-2003 (DMU 2006). ²Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For blishøne mangler data for perioden 1978-1981, og efter 2010 er arten, så vidt det vides, kun optalt systematisk i januar, hvilket kan være årsagen til de lave antal efter 2010, da artens forekomst kulminerer om efteråret (H.E. Jørgensen, pers. medd. 2014).

Aktuel tilstand for rastefugle

Alle otte fokuserter bortset fra troldand er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, ligesom IBA-kriteriet om 20 000 regelmæssigt rastende vandfugle er opfyldt i projektperioden. Lokalitetens tilstand for de rastende fokuserter bedømmes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Et væsentligt problem udgør de sejlandes landgang på øerne i Sønder sø, især på de kommunalt ejede øer i den vestlige del, hvilket er et problem for rugende vandfugle (H.E. Jørgensen, pers. medd. 2014).

Siden ca. 2005 har det været et problem for rørsumpenes ynglefugle, at rørsumpen langs bredderne mange steder er stærkt reduceret eller helt forsvundet, formentlig pga. et (svagt) højere vandstands niveau (H.E. Jørgensen, pers. medd. 2014).

Tilgroning truer fjordternernes ynglesteder på øerne (Naturstyrelsen 2011, Thelander 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 87 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorizont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	2	1	2	5	Landgang på øer
Vandstandsændringer	3	1	1	5	Forhøjet vandstand i rørsump
Tilgroning	2	1	1	4	Truer fjordterne
Totalt	-1				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Færdsel og rekreative aktiviteter skal reguleres, således at ynglefugle på øerne forstyrres mindst muligt.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 87 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Jørgensen, H.E. 1991: Fugle ved Maribosøerne 1975-1990. - Storstrøms Amt.

Jørgensen, H.E. 1996: Vandfugle ved Maribosøerne 1991-1995. - Storstrøms Amt.

Jørgensen, H.E. 2001: Ynglefugle ved Maribosøerne 1985-2000. - Storstrøms Amt.

Jørgensen, H.E. 2006: Maribosøerne. Ynglefugle 2005. Status og udvikling siden 1977. - Storstrøms Amt.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Maribosøerne. Natura 2000-område nr. 177. Habitatområde H156. Fuglebeskyttelsesområde F87 - Miljøministeriet.

Storstrøms Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000 område 177, Maribosøerne.

Thelander, M. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2997: Område nr. 177 Maribosøerne. - DOF Storstrøm, upubl.

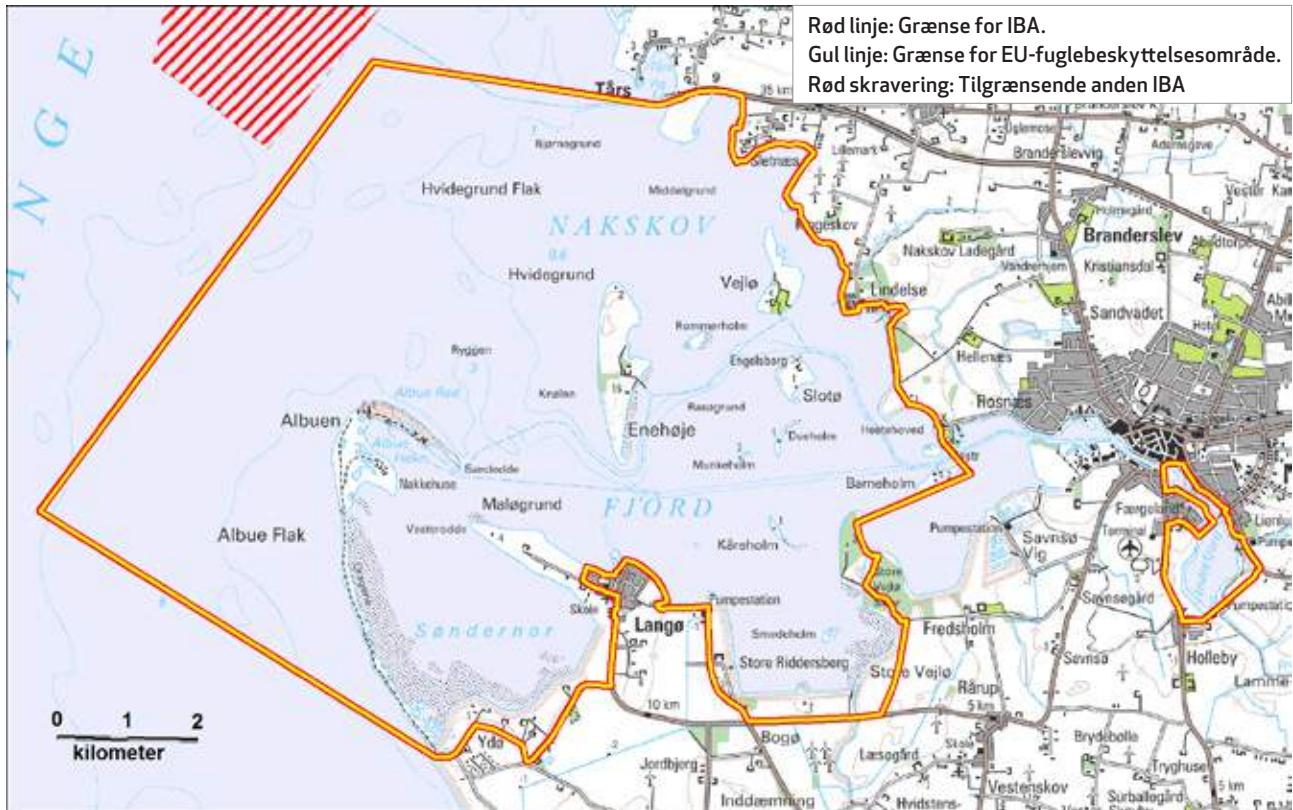
Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Lars Munk (lokalitetskontakt 2009-).

Maribosøerne, IBA nr. 87. Foto: Kurt Rodahl Hoppe

IBA nr. 88, Nakskov Fjord & Indrefjord

Kommune: Lolland.

Areal: 85,26 km²

Ejer: Staten og Fugleværnsfonden (10 ha af Indrefjord).

Naturtyper: Hav (89 %), mose/eng (5 %), agerland (4 %), ferskvand (2 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F88, EU-habitatområde H158 og Ramsarområde nr. 23. Der er landgangsforbud på flere af øerne i Nakskov Fjord (ø-reservater).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 88 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Havørn</i>	EU 2012	2	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	1 (0-2)	1 (1-1)
<u>Rørhøg</u>	EU 2005	4	Ikke fastsat	2-3	-	3	4	3 (2-3)	2 (1-3)	2 (1-3)
<u>Klyde</u>	EU 1983	30	Ikke fastsat	54	33	44	26	12 (9-33)	25 (12-35)	2 (0-26)
<u>Engryle</u>	EU 2005	1-2	Ikke fastsat	1	1	0	1-3	2 (1-2)	0 (0-0)	0 (0-0)
<u>Splitterne</u>	EU 2005	40-62	Ikke fastsat	0	0	45	62	0 (0-40)	0 (0-2)	0 (0-0)
<u>Fjordterne</u>	EU 1983	20	Ikke fastsat	20	0	0	4	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
<u>Havterne</u>	EU 1983	225	Ikke fastsat	170	210	260	111	88 (33-112)	77 (47-105)	31 (2-90)
<u>Dværgterne</u>	EU 1983	40	Ikke fastsat	46	38	22	8	9 (4-13)	8 (0-10)	1 (0-5)

Noter:

Væsentlige fejlkilder

For rørhøg mangler data for perioden 1978-1981, og det vurderes tillige, at maksimumstal lavere end 3 i de seneste tre perioder må tilskrives utilstrækkelig dækning. For klyde er data mangelfulde efter 2009.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

For klyde rummer en enkelt af de tidligere perioder et maksimumstal højere end i projektperioden, men da det pågældende maksimumstal, 54 par, kun er registreret i et enkelt år, 1970, bedømmes lokalitetens tilstand for arten alligevel som tilfredsstillende. Af de øvrige syv fokusarter er kun én, havørn, i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For de resterende seks fokusarter forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Brushane, stor kobbersneppe, sortterne, mosehornugle.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 88 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Knopsvane</i>	EU 1983, IBA 2000	8000, 3730	8000	7000	8000	3700	3730	3611 (2000-3942)	3310 (1865-3972)	1367 ^{1,2} (1300-2534)
<i>Sangsvane</i>	EU 1983, IBA 2000	700, 330	700	700	700	0	425	243 (73-758)	865 (582-962)	650 ² (288-848)
<i>Sædgås</i>	EU 2005	2200	2200	-	-	2230	850	1138 (620-3000)	8791 (1105-16100)	3510 (3000-18050)
<i>Grågås</i>	EU 2012	7600	Ikke relevant	26	-	100	900	1725 (490-3400)	5920 (1170-10000)	7125 (2500-10100)
<i>Bramgås</i>	EU 2012	11300	Ikke relevant	-	-	0	1675	348 (9-1400)	6029 (2600-11300)	8350 (5000-11516)
<i>Taffeland</i>	EU 2012	6500	Ikke relevant	1000	900	1700	3200	850 (450-1120)	3500 (1900-5600)	2050 (900-6500)
<i>Troldand</i>	EU 1983	12000	12000	8000	12000	6100	5500	5200 ¹ (1530-6000)	5540 (4500-8050)	6300 (3000-11000)
<i>Havørn</i>	EU 2012	4	Ikke relevant	-	-	-	-	1 (0-1)	4 (2-6)	7 (5-15)
<i>Blishøne</i>	EU 1983	19000	19000	19000	19000	3800	15010	10938 ¹ (3500-16550)	12500 (2500-18325)	5000 ² (3850-12000)

Noter: I perioden 1983-2012 var også toppet skallesluger på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Kun data for 3-4 år. ²Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For knopsvane er data mangelfulde efter 2009. For sædgås og bramgås mangler data før 1982 og for grågås for perioden 1978-1981. For troldand mangler data for halvdelen af perioden 1997-2002. For havørn mangler data før 1997, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende. For blishøne mangler data for årene 2001-2002.

Aktuel tilstand for rastefugle

Alle ni fokuserter bortset fra knopsvane er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for de rastende fokuserter bedømmes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Prædation fra rotte og især ræv og mår er en trussel mod ynglende klyde, engryle og terner (Storstrøms Amt 2006). Sejlad, fiskeri, jagt og landgang på småøer og landtanger er en trussel mod både yngle- og rastefugle, især på Albuen (Naturstyrelsen 2011).

Næringsstofbelastning fra omgivende landbrug forårsager nedsat sigtddybde og begrænser bundfloraen, hvilket har resulteret i tilbagegang for rastende knopsvane.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 88 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Problematiske hjemmehørende arter	2	2	2	6	Ræv, mår
Forstyrrelser	2	2	2	6	Sejlads, fiskeri, jagt, færdsel
Vandforurening	1	2	1	4	Landbrugsbelastning
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Næringsbelastningen af Indrefjord skal formindskes bl.a. ved naturgenopretning af Ryde og Halsted Ådale med oversvømmede enge (Thelander 2007). Afgræsning skal foregå på større arealer end i dag for at modvirke tilgroning af strandenge (Storstrøms Amt 2006).

Rævebestanden skal reguleres, især på Albuen og Enehøje.

Der er behov for generel oplysning om færdsel med hensyntagen til fuglelivet via foldere og skiltning til brugere af området (Thelander 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 88 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

DOF Storstrøm 2009: Fugle på øer og holme 2009. http://www.dof-storstroem.dk/upload/file/Fugle_p_er_og_holme_2009.pdf

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Nakskov Fjord og Indrefjord. Natura 2000-område nr. 179. Habitatområde H158. Fuglebeskyttelsesområde F88 – Miljøministeriet.

Storstrøms Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000 område 179, Nakskov Fjord.

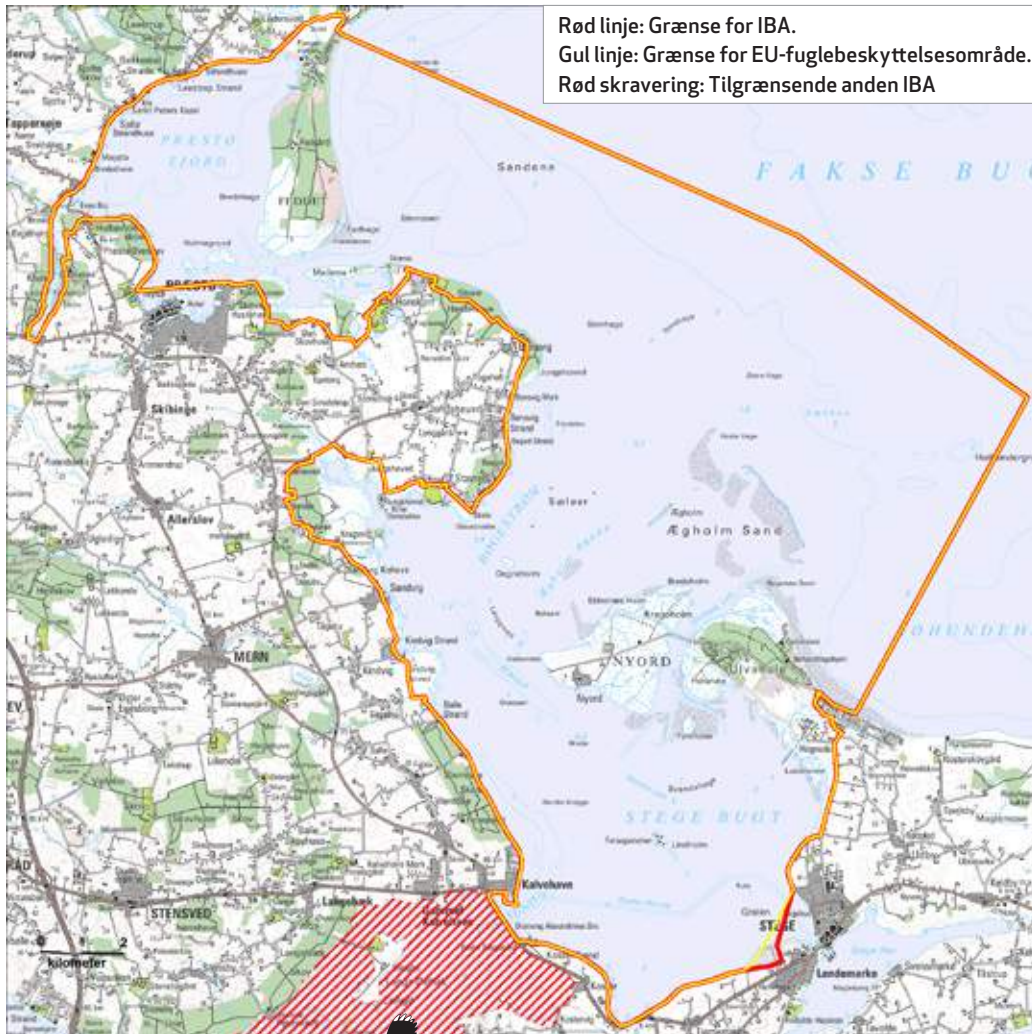
Thelander, M. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: område nr. 179 Nakskov Fjord og Indrefjord. - DOF Storstrøm, upubl.

Thelander, M. & Malmberg, L. 2006: Ynglefugle på øer og holme i Storstrøms Amt 2006. – Storstrøms Amt, Teknik- og Miljøforvaltningen.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Ole Friis Larsen, [Michael Thelander \(lokalitetskontakt 2004-\)](#).

IBA nr. 89, Præstø Fjord, Ulvshale, Nyord & Jungshoved Nor

Kommune: Faxe, Næstved, Vordingborg.

Areal: 247,07 km²

Ejer: Staten og private inkl. Fugleværnsfonden (Nyord, 1,9 km², og Ægholm, 1,8 ha).

Naturtyper: Hav (86 %), skov (5 %), mose/eng (4 %), agerland (4 %), ferskvand (1 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F89, EU-habitatområde H147 og Ramsarområde nr. 22.

Strandengene på den sydlige del af Feddet og strandengene øst for Præstø, Jungshoved Nor, Ulvshale og Nyord har været fredet siden 1975. Også Stege Sukkerfabriks Jordbassiner er fredet.

DOF's forslag til ændring af EU-fuglebeskyttelsesområdets afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides med Stege Sukkerfabriks Jordbassiner, som naturligt hænger sammen med resten af lokaliteten som rastepads (N.P. Andreasen, pers. medd. 2006).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 89 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Skarv	IBA 2000	2847	Ikke relevant	0	0	1183	4271	3378 (2445-3513)	2077 (1760-2156)	1397 (1369-1699)
Havørn	EU 2005	1	Ikke fastsat	0	0	0	0	1 (0-1)	1 (1-1)	2 (2-2)
Rørhøg	EU 1983	4	Ikke fastsat	2	4	6	4	3 (2-5)	4 (1-7)	6 (5-8)
Plettet rørvagtel	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	-	2	1	4	1 ¹ (1-1)	2 (0-9)	1 (0-1)
Klyde	EU 1983, IBA 2000	110, 90-110	Ikke fastsat	115	111	95	210	214 (93-269)	120 (16-256)	46 (38-48)
Brushane	EU 2005	2-3	Ikke fastsat	31-37	14	5	5	2 ² (2-3)	0 (0-1)	1 ¹ (0-3)
Splitterne	EU 1983	200	Ikke fastsat	150	365	280	200	63 (2-150)	4 (0-30)	0 ¹ (0-0)
Fjordterne	EU 2005	38	Ikke fastsat	6	8	40	23	6 (0-27)	4 (0-16)	0 (0-0)
Havterne	EU 1983	100	Ikke fastsat	150	165	278	223	190 (98-361)	149 (31-399)	51 (19-80)
Dværgterne	EU 1983	20	Ikke fastsat	59	55	21	31	16 (8-40)	6 (3-35)	2 (1-3)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Kun data for 3 år.

Væsentlige fejlkilder

For rørhøg vurderes det, at maksimumstal lavere end fem par i de seneste tre perioder må tilskrives utilstrækkelig dækning. For plettet rørvagtel mangler data før 1981 samt for hovedparten af perioden 1997-2002. For brushane mangler data for årene 1998-2000, 2003 og 2010-2011. For splitterne mangler data for 2011-2012.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Tilbagegangen for skarv ses over store dele af Nordeuropa og skyldes sandsynligvis især bekæmpelse. De lokale forhold vurderes således fortsat som gunstige for ynglende skarv, og lokalitetens tilstand for arten bedømmes på trods af tilbagegangen som tilfredsstillende. Af de øvrige ni fokusarter er de fem i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For de resterende fire fokusarter forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Hvidbrystet præstekrave, engryle, stor kobbersneppe, storspove, mosehornugle, markpiber, rødrygget tornskade.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 89 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Skarv	EU 2012	3418	Ikke fastsat	400	280	6400	8542	6755 (4890-7026)	4154 (3520-4312)	2818 ¹ (2738-3398)
Knopsvane	EU 1983 IBA 2000	6000, 8675	14 000 ²	24 000	6000	8675	6414	6421 (3515-8500)	7943 (5810-13 000)	6600 ^{1,3} (4309-9323)
Pibesvane	EU 2005	701	Ikke fastsat	50	10	132	701	5 (1-74)	4 (0-27)	13 ¹ (3-42)
Sangsvane	EU 1983	1800	3800 ²	1400	1800	270	183	318 (285-624)	489 (156-2000)	450 (172-665)
Grågås	EU 2005	3382	3400	100	450	2000	3382	2400 (1100-2610)	3325 (2015-7040)	4000 ¹ (2120-7125)
Bramgås	EU 2005	6470	6500	-	40	400	6470	3630 (1950-13 600)	3825 (2400-11 000)	7800 ¹ (2630-8350)
Pibeand	IBA 2000, EU 2005	36 000, 34 685	34 700	1500	390	36 000	35 000	15 095 (6228-34 685)	12 040 (9125-28 555)	22 050 ⁴ (22 050-22 050)
Spidsand	EU 2005	4267	4300	100	-	99	4267	2525 (1985-2721)	2490 (2233-5905)	3783 ⁴ (3775-3790)
Skeand	EU 2005	2660	2700	600	-	84	2606	2415 (1146-2660)	1262 (225-1705)	1850 ⁴ (1835-1865)
Troldand	EU 1983	19 000	27 000**	6000	19 000	2475	2000	3150 (800-28 000)	22 300 (11 200-48 500)	15 675 (10 000-22 000)
Hvinand	EU 1983, IBA 2000	5000, 3430	5000	3000	5000	3430	3500	2640 ³ (630-3240)	2225 (1620-3973)	1263 (1200-1560)
Lille skallesluger	EU 2012	685	Ikke relevant	40	-	-	71	7 (2-205)	102 (7-178)	313 ¹ (240-706)
Toppet skallesluger	EU 1983	1200	3200**	1000-1500	1200	3300	2025	813 (100-2763)	374 (230-983)	725 ¹ (327-1800)
Stor skallesluger	EU 1983	2000	3500**	1000-1500	2000	1800	321	58 (11-185)	271 (80-500)	190 (110-407)
Havørn	EU 2012	11	Ikke relevant	2	3	1-3	1-3	3 (2-5)	7 (5-11)	11 (7-15)
Vandrefalk	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	2	1	1	2	2 (1-6)	4 (3-5)	3 (3-4)
Blishøne	EU 1983	25 000	35 000**	17 000	25 000	8460	13 900	11 088 ³ (6950-16 065)	12 823 (4000-25 265)	9000 ^{1,3} (6200-12 485)
Hjejle	EU 2005	10 700	10 700	60	650	2750	15 000	6250 (2050-12 000)	3550 (2000-5000)	3000 ¹ (700-6500)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	+	+	+	+	+	+	+

Noter: ¹Inkl. 2013(-14). ²Inkl. EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 84, Ulvsund, Grønsund & Fanefjord. ³Kun data for 3-4 år. ⁴Kun data for 1-2 år.

Væsentlige fejlkilder

For knopsvane, pibeand, spidsand, skeand og blishøne mangler data for meget af perioden 2009-2012, for spidsand og skeand tillige for 1978-1981 og for blishøne tillige for en del af perioden 1997-2002. For bramgås mangler data før 1978, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende. For hvinand mangler data for halvdelen af perioden 1997-2002, og for lille skallesluger for perioden 1978-1991.

Aktuel tilstand for rastefugle

Tilbagegangen for skarv ses over store dele af Nordeuropa og skyldes sandsynligvis især bekæmpelse. De lokale forhold vurderes således fortsat som gunstige for rastende skarv, og lokalitetens tilstand for arten bedømmes på trods af tilbagegangen som tilfredsstillende. For knopsvane, bramgås og vandrefalk foreligger der i perioder før projektperioden højere maksimumstal end i projektperioden, men for knopsvane udelukkende før 1978 og for bramgås og vandrefalk kun i 2002, altså umiddelbart op til projektperioden. Da både knopsvane og bramgås desuden i projektperioden regelmæssigt har forekommet i maksimumsantal langt over både måltallene og artens 1 %-kriterier på hhv. 2500 og (nu) 7700 individer, bedømmes lokalitetens tilstand for begge arterne alligevel som tilfredsstillende. Tilstanden for vandrefalk bedømmes ligeledes som tilfredsstillende, da rastebestanden i projektperioden regelmæssigt har oversteget 1 % af landsrastebestanden på anslået omkring 200 individer (K.N. Flensted, pers. medd. 2014).

Af de øvrige 14 fokusarter er de syv i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For de resterende syv fokusarter forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Prædation fra ræv, mink, rotte og krage er en trussel mod jordrugende fugle som klyde, brushane og ternearterne (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 89 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Problematiske hjemmehørende arter	2	1	2	5	Ræv, krage
Invasive arter	2	1	2	5	Mink, rotte
	-1				
Totalt		-2			-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Der bør foretages trærydninger i kanten af engene for at forhindre at primært gråkrage har mulighed for at yngle og benytte træerne til udkigsposter. Yderligere bør der ske en regulering af rævebestanden, især på Nyord (Hansen 2007). Bekæmpelse af rotter på øer og holme skal mindske truslen mod ynglende ternekolonier (Thelander 2007).

Forbedret oplysning til brugere af området om hensyntagen til fuglene og skiltning på øer og holme om færdselsreglerne ifølge vildtreservatbestemmelserne omkring Sækkesand, Ægholm og Præstø Fjord skal mindske forstyrrelsen af rastende og ynglende fugle i området (Thelander 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 89 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

- Andreasen, N.P. 1997: Fugle på Nyord Enge 1982-1996. - Storstrøms Amt - Teknik- og Miljøforvaltningen, Natur- og plankontoret.
- Andreasen, N.P. 2006: Naturovervågningsrapport Nyord Enge 2006. - Storstrøms Amt, Natur- og Plankontoret.
- Andreasen, N.P. 2007: Naturovervågningsrapport Nyord Enge 2007. - Vordingborg Kommune, Afdeling for Teknik og Miljø.
- Andreasen, N.P. 2008: Fugle på Nyord Enge 1997-2007. - Vordingborg Kommune, Fagsekretariatet for Natur.
- Andreasen, N.P. 2010: Naturovervågningsrapport Nyord Enge 2010. - Vordingborg Kommune, Natursekretariatet.
- Andreasen 2010: Ynglefugle i de fredede jordbassiner 2010. - Vordingborg Kommune, Natursekretariatet.
- Andreasen, N.P. 2011: Naturovervågningsrapport Nyord Enge 2011. - Vordingborg Kommune, Natursekretariatet.
- Andreasen 2011: Ynglefugle i de fredede jordbassiner 2011. - Vordingborg Kommune, Natursekretariatet.
- Andreasen, N.P. 2012: Naturovervågningsrapport Nyord Enge 2012. - Vordingborg Kommune, Natursekretariatet.
- DOF Storstrøm 1999: Projekt fugle på øer og holme 1999. Optælling af ynglefugle. - DOF Storstrøm.
- DOF Storstrøm 2009: Fugle på øer og holme 2009. - DOF Storstrøm. <http://www.dof-storstroem.dk/>.
- Hansen, S.F. 2007: Kommentar til basisanalysen for Natura 2000 området Havet og kysten mellem Præstø Fjord og Grønsund (nr. 168). - Fugleværnsfonden, upubl.
- Madsen, J., E. Bøgebjerg, J.B. Kristensen, J. Frikke & J.P. Hounisen 1992: Forsøgsreservat Ulvshale-Nyord: Baggrundsundersøgelser efteråret 1985 til foråret 1989. - Faglig Rapport fra DMU, nr. 47. Danmarks Miljøundersøgelser.
- Madsen, J., E. Bøgebjerg, J.P. Hounisen, J.B. Kristensen. & J. Frikke 1992: Forsøgsreservat Ulvshale-Nyord: Resultater af eksperimenter 1989-1991. - Faglig Rapport fra DMU, nr. 55. Danmarks Miljøundersøgelser.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Havet og kysten mellem Præstø Fjord og Grønsund. Natura 2000-område 168. Habitatområde H147. Fuglebeskyttelsesområde F84 og F89 - Miljøministeriet.
- Schiermacker-Hansen, P. 2009: Ynglefugletælling 2009. Ægholm, Små Ægholme og Sækkesand ved Møn. - Fugleværnsfonden, upubl.
- Storstrøms Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000 område 168, Havet og kysten mellem Præstø Fjord og Grønsund - Storstrøms Amt.
- Thelander, M. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Natura 2000 område nr. 168: Havet og kysten mellem Præstø Fjord og Grønsund. Brev til Miljøcenter Nykøbing F. - DOF Storstrøm, upubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Niels Peter Andreasen (lokalitetskontakt Nyord, Ulvshale & Stege Sukkerfabriks Jordbassiner 2006-), Peter Bjerre, Steen J. Hansen, Søren Ferdinand Hansen, Stig Jürgensen, Tommy Kort, Sune Madsen.

IBA nr. 90, Klinteskov

Kommune: Vordingborg.

Areal: 10,42 km²

Ejer: Klintholm Gods.

Naturtyper: Skov (77%), agerland (17%), ferskvand (6%).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F90 og EU-habitatområde H150 og H207.

DOF's forslag til ændring af EU-fuglebeskyttelsesområdets afgrænsning

Plukkesø blev i sin tid glemt på en Møns-oversigt over egnede lokaliteter til udpegnen af EU-fuglebeskyttelsesområder og bør nu inddrages i beskyttelsesområdet (Schiermacker-Hansen 2010).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 90 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Hvepsevåge</i>	EU 1983	1-2	Ikke fastsat	1	2	1	1	1 ¹ (1-1)	1 (1-2)	2 (1-2)
<i>Vandrefalk</i>	EU 2005	1	Ikke fastsat	1	0	0	0	0 (0-1)	1 (1-1)	1 (1-4)
<i>Høgesanger</i>	EU 1983	2-5	Ikke fastsat	13	1	5-6	2	0 (0-1)	0 (0-0)	0 (0-0)
<i>Rødrygget tornskade</i>	EU 2005	10-15	Ikke fastsat	15	10-15	10-15	24	7 ¹ (7-17)	12 (7-13)	11 ² (10-12)

Noter: ¹Kun data for 3 år. ²Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder

For hvepsevåge og rødrygget tornskade mangler data for halvdelen af perioden 1997-2002; for rødrygget tornskade tillige for 2011-2012.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Tilbagegangen for høgesanger ses over store dele af Nordeuropa og skyldes næppe forhold på lokaliteten. De lokale forhold vurderes således fortsat som gunstige for ynglende høgesanger, og lokalitetens tilstand for arten bedømmes på trods af tilbagegangen som tilfredsstillende. For rødrygget tornskade foreligger der for en enkelt periode, 1992-1996, et højere maksimumstal end i projektperioden. Som helhed bedømmes artens bestand på lokaliteten imidlertid som ret stabil i hele perioden 1960-2008, måske blot med et ekstra godt år - eller en særlig grundig optælling - i et enkelt år, 1996 (Schiermacker-Hansen 2009). Lokalitetens tilstand bedømmes derfor også som tilfredsstillende for denne art. De øvrige to fokusarter, hvepsevåge og vandrefalk, er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Plettet rørvagtel.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 90 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Vandrefalk</i>	EU 2012	6	Ikke relevant	2	-	-	1	1 (1-2)	4 (2-6)	6 ¹ (2-6)

Noter: ¹Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

Data mangler data for perioden 1978-1991, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende.

Aktuel tilstand for rastefugle

Fokusarten vandrefalk er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for rastende vandrefalk bedømmes derfor som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Mindre privatfly og helikoptere flyver i stigende grad lavt over området, hvilket forstyrrer ynglende vandrefalk (N.P. Andersen, pers. medd. 2007). Selvskovning er ofte et problem langt ind i yngletiden, bl.a. nær ynglepladser for vandrefalk (Schiermacker-Hansen 2007). I de sidste 3-4 år er der sket en voldsomt tiltagende og helt uhæmmet færdsel med mountainbikes på stier, der ikke er afmærket til formålet. Der er ellers anlagt ruter, som går uden om de for fuglene følsomme områder. Den samme problematik gør sig også delvis gældende for ridning i og ved skoven. Specielt i de sidste par år bemærkes tiltagende færdsel til hest på steder, der ikke er afmærket eller beregnet til det (P. Schiermacker-Hansen, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

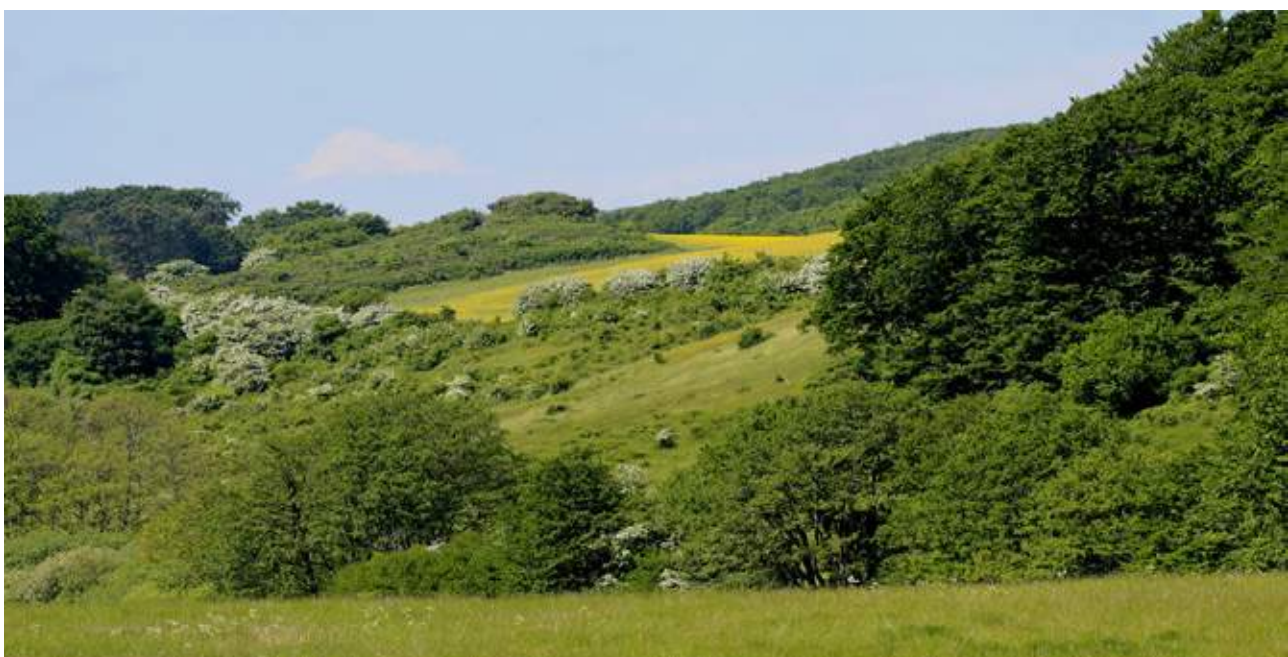
Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 90 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	3	2	3	8	Lufttrafik, mountainbikes, ridning
Skovdrift	2	1	2	5	Selvskovning
Totalt	-3				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Bakkerne øst for Stengården ved Klinteskoven, juni 2013. Foto: P. Schiermacker-Hansen.

Mest nødvendige tiltag

Selvskovning skal forbydes i yngletiden, og lufttrafikken over området skal reguleres, således at især vandrefalkene ikke forstyrres (Schiermacker-Hansen 2007). Der bør tages forholdsregler over for nye aktiviteter såsom mountainbiking og ridning, som nok er kommet lidt bag på de fleste (P. Schiermacker-Hansen, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 90 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Klinteskoven og Klinteskov. Natura 2000-område nr. 171. Habitatområde H150 og H207. Fuglebeskyttelsesområde F90 – Miljøministeriet.

Schiermacker-Hansen, P. 1984: Møn-rapporten 1984. – DOF Storstrøm.

Schiermacker-Hansen, P. 1985: Møn-rapporten 1985. – DOF Storstrøm.

Schiermacker-Hansen, P. 1997: Rødrygget Tornskade. - Strømtæren 2: 11-15. DOF Storstrøm.

Schiermacker-Hansen, P. 1998: Høgesangerens historiske udvikling i Danmark og specielt på Møn. - Strømtæren 1: 31-35. DOF Storstrøm.

Schiermacker-Hansen, P. 2007: Klinteskoven – trusler & forbedringsbehov. – DOF Storstrøm, unpubl.

Schiermacker-Hansen, P. 2009: Tilføjelser, kommentarer og rettelser til 4 fokusarter i IBA nr. 90, Klinteskoven, Møn. - DOF Storstrøm, unpubl.

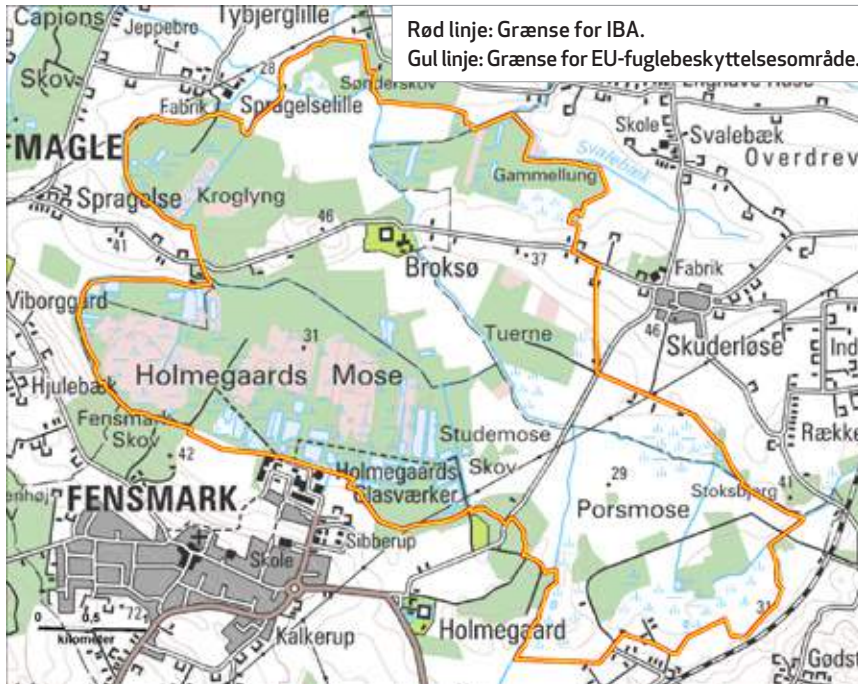
Schiermacker-Hansen, P. 2010: Kommentarer til: Forslag til Natura 2000-plan 2009-2015, Klinteskoven og Klinteskov Kalkgrund, Natura 2000-område nr. 171, Habitatområde H150 og H207, Fuglebeskyttelsesområde F90. - DOF Storstrøm, unpubl..

Storstrøms Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000 område 171, Klinteskoven og Klinteskov Kalkgrund – Storstrøms Amt.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Per Schiermacker-Hansen (lokalitetskontakt 2003-).

IBA nr. 91, Holmegårds Mose & Porsmose

Kommune: Faxe, Næstved.

Areal: 19,05 km²

Ejer: Gisselfeld, Holmegård og Broksø Godser.

Naturtyper: Mose/eng (47%), skov (34%), ferskvand (11%), agerland (8%).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F91, EU-habitatområde H145 og Natura 2000-område nr. 163. Holmegaards Mose er fredet.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 91 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørdrum	EU 2012	11	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-1)	4 (2-11)	4 (3-5)
Rørhøg	EU 1983	1-3	Ikke fastsat	2-3	2-3	10	10	10 (8-11)	10 ¹ (8-11)	6 (4-8)
Plettet rørvagtel	EU 2012	3	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-1)	2 (0-3)	0 (0-2)
Engsnarre	EU 2005	10-15	Ikke fastsat	0	0	0	0	8 (7-15)	12 (8-20)	6 (1-9)
Trane	EU 2012	1	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-1)	1 (1-1)
Mosehornugle	EU 2005	0-1	Ikke fastsat	0	0	2	0-1	1 (1-1)	1 (0-1)	1 (0-2)

Noter: ¹Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

For rørhøg er dækningen mangelfuld efter 2006.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Alle seks fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Hvepsevåge, stor kobbersnepe, storspove.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 91 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Sangsvane	EU 1983, IBA 2000	330, 150	Ikke fastsat	35	330	330	300	190 (93-503)	198 (91-450)	238 (124-470)
Sædgås	EU 1983	2200	Ikke fastsat	1100	2200	3500	3000	1700 (600-2600)	625 (240-1600)	830 ¹ (290-1350)
Havørn	EU 2012	6	Ikke relevant	-	-	2	-	1 ² (1-1)	2 (1-6)	5 (3-6)

Noter: I perioden 1983-2005 var også grågåse og krikand på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Inkl. 2013. ²Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder

For havørn mangler data for de fleste år før 2004, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende (C. Labuz, pers. medd. 2014).

Aktuel tilstand for rastefugle

To af de tre fokusarter, sangsvane og havørn, er i projektperioden registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For den tredje fokusart, sædgås, forholder det sig imidlertid modsat, og samlet set bedømmes lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter derfor som utilfredsstillende.

Aktuelle trusler

I skrivende stund (forår 2014) er fem ynglepar af trane under etablering, men kun 1-2 par skønnes af have en reel mulighed for at få unger på vingerne, da tranens ynglepladser i flere tilfælde er meget tæt på skydetårne, og da området er meget præget af jagt efter 15. maj. I 2013 lykkedes det dog at standse kragejagten i Porsmose før tid, da trane var under etablering her på dette tidspunkt (C. Labuz, pers. medd. 2014).

Opstilling af en husstandsvindmølle sydvest for Skuderløse kan have negativ effekt på rastende sædgås (Thelander 2007, C. Labuz, pers. medd. 2014).

Det p.t. største problem i området er, at engene i Porsmose ikke længere bliver afgræsset, hvilket bl.a. har medført, at de fleste ynglende vadefugle er forsvundet (H.E. Jørgensen, pers. medd. 2014).

Et andet problem er den kommende motorvej mellem Næstved og Rønnede. Den endelige linjeføring er endnu ikke aftalt, men meget tyder på, at motorvejen anlægges langs sydsiden af Gødstrup Sø, og så vil der for alvor blive tale om forstyrrelser af fuglene i denne sø og i Porsmose (H.E. Jørgensen, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 91 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	3	2	2	7	Især jagt
Infrastruktur	3	2	2	7	Vindmølle, motorvej
Tilgroning	2	2	2	6	
Totalt	-2				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Tilgroning skal modvirkes ved ekstensiv græsningsdrift eller decideret naturpleje (Naturstyrelsen 2011). Høslæt bør indføres efter forskrifterne i forvaltningsplanen for engsnarre. Plantning af energipil i engområder og på lavbundsarealer skal forbydes, så rasteplasser for sædgæs bevares (Thelander 2007, C. Labuz, pers. medd. 2014).

Blandt positive tiltag inden for de seneste 10 år kan nævnes genetablering af Gødstrup Sø og vådområderne i Broksø Enge (H.E. Jørgensen, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 91 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Jørgensen, H.E. 2001: Ynglefugle i enge og moser langs Susåen. – Storstrøms Amt.

Jørgensen, H.E. 2005: Ynglefugle i Gødstrup Sø 2005. – Storstrøms Amt, Natur- og Plankontoret.

Jørgensen, H.E. 2006: Ynglefugle i Holmegårds Mose / Porsmose 2006. - Storstrøms Amt, Teknik- og Miljøforvaltningen, Natur- og Plankontoret.

Petersen, J. 2013: Danmarks sjældneste ugle udryddes af biltrafik i Holmegaard Mose-området. – Holmegaard Mose Komiteen, upubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015, Holmegårds Mose. Del af Natura 2000-område nr. 163. Habitatområde H145 – Miljøministeriet.

Storstrøms Amt & Vestsjællands Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000-område nr. 163, Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmose – Storstrøms Amt & Vestsjællands Amt.

Thelander, M. 2007: Ildfase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Område nr. 163 Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmose, Holmegaards Mose og Porsmose. - DOF Storstrøm, upubl.

Tureby, B. & J. Petersen 2005: Naturgenopretning samt genopretning af lov og orden i Holmegaards Mose-området. – Upubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Bo Tureby Hansen (lokalitetskontakt 2004-), Clausjannic Labuz.

IBA nr. 92, Skove ved Vemmetofte

Kommune: Faxe.

Areal: 18,55 km²

Ejer: Vemmetofte Kloster.

Naturtyper: Skov (64 %), agerland (35 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F92 og EU-habitatområde H144.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 92 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Hvepsevåge	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	1	1	3-4	3-4	2 ¹ (1-4)	1 (1-2)	1 (1-1)

Noter: I perioden 1983-2005 var også rød glente på EU-udpegningsgrundlaget, dog hemmeligholdt 1983-2004 (E. Buchwald, Naturstyrelsen, pers. medd. 2008). ¹Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder

Data mangler for hovedparten af perioden 1997-2002, og herefter er data generelt mangelfulde.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Data er for utilstrækkelige til at lokalitetens tilstand for fokusarten, hvepsevåge, kan bedømmes.

Aktuelle trusler

Ingen.

Eng i Strandskov, maj 2006. Foto: Bo Kayser

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 92 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Totalt	0				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Vegetationspleje skal forhindre tilgroning af lysåbne naturtyper.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 92 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

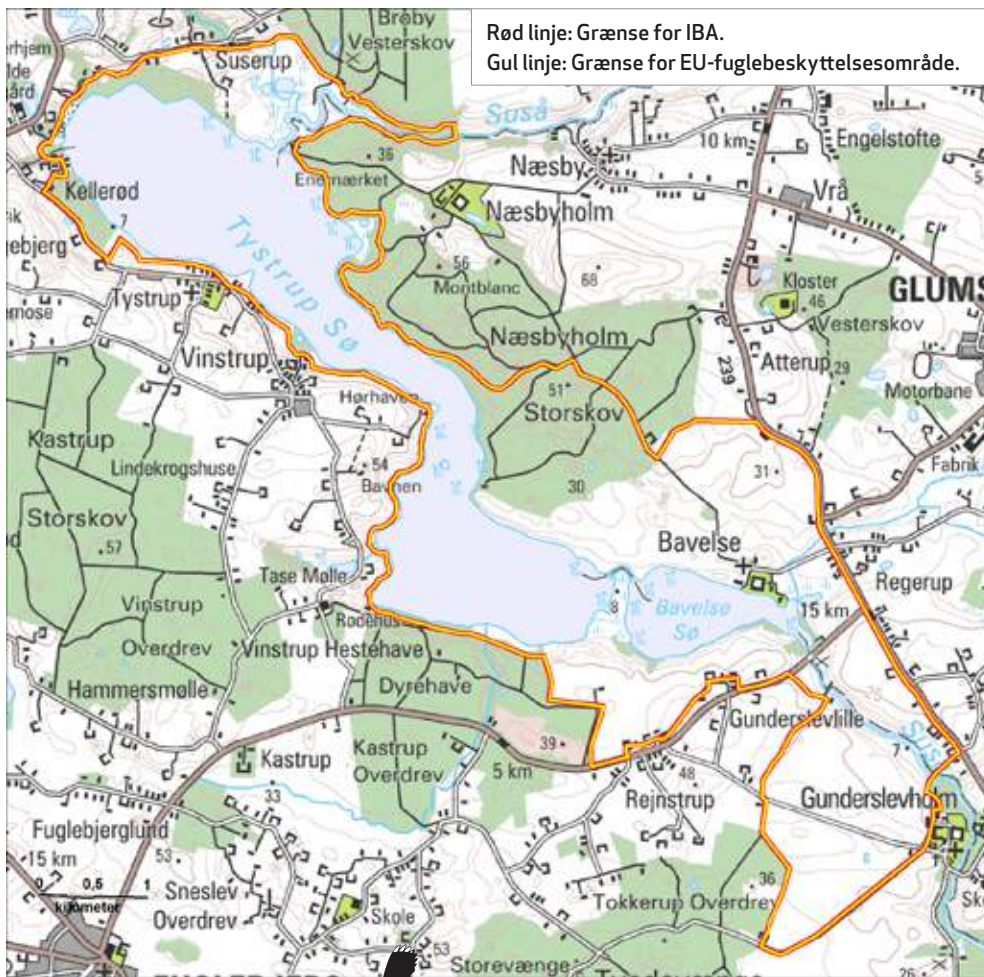
Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Skovene ved Vemmetofte. Natura 2000-område nr. 167. Habitatområde H144. Fuglebeskyttelsesområde F92 – Miljøministeriet.

Storstrøms Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000 område 167, Skovene ved Vemmetofte – Storstrøms Amt.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Kjeld Hansen (lokalitetskontakt 2010-2012), Bo Kayser (lokalitetskontakt 2006), Marianne Kreutzmann (lokalitetskontakt 2012-).

IBA nr. 93, Tystrup-Bavelse-søerne

Kommune: Næstved, Sorø.

Areal: 19,64 km²

Ejer: Overvejende private, især Næsbyholm og Bavelse Godser, men også Gunderslevholm Gods, Sorø Akademi og Naturstyrelsen.

Naturtyper: Ferskvand (41 %), agerland (36 %), skov (13 %), mose/eng (10 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F93, EU-habitatområde H194 og Natura 2000-område nr. 163. Selve Tystrup-Bavelse-søerne og arealer syd for søerne er fredet siden 1972.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 93 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Havørn</i>	EU 2005	0-1	Ikke fastsat	0	0	0	0	0 (0-1)	1 (1-1)	1 (1-1)
Rørhøg	DOF 2004	Ikke relevant		1	1	1	2	2 (1-13)	2 (2-5)	4 (1-6)
<u>Engsnarre</u>	EU 2005	0-3	Ikke fastsat	0	0	0	0	2 ¹ (0-4)	0 (0-1)	0 (0-0)
<u>Isfugl</u>	EU 1983	1-2	Ikke fastsat	0	2	1	1	1 ¹ (1-1)	1 (1-1)	0 (0-1)

Noter: ¹Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder

For rørhøg er dækningen generelt mangelfuld, og kun en angivelse af 6-20 ynglepar i 2002 (Storstrøms Amt & Vestsjællands Amt 2006) vurderes at være reelt dækkende. For engsnarre og isfugl mangler data for hovedparten af perioden 1997-2002.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

For rørhøg er data for mangelfulde til, at lokalitetens tilstand for arten kan bedømmes. Engsnarre vurderes aldrig at have haft en egentlig ynglebestand på lokaliteten, og arten indgår derfor ikke i vurderingen af lokalitetens tilstand for ynglende fokusarter. Isfugl er i en enkelt periode før projektperioden (1978-1981) registreret ynglende med et højere antal (2) end i projektperioden (1), men da dette højere antal kun er forekommet i den nævnte, meget korte periode, bedømmes lokalitetens tilstand for arten alligevel som tilfredsstillende. Den sidste fokusart, havørn, er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Ynglende fokusarter, som DOF ønsker optage på IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget:

Rørhøg: Da en angivelse fra 2002 (jf. under "Væsentlige fejlkilder" ovenfor) sandsynliggør, at arten regelmæssigt yngler på lokaliteten med >1 % af landsbestanden på skønnet 650 par (Pihl m.fl. 2013), bør arten tilføjes EU-udpegningsgrundlaget.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter
Fjordterne, dværgterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 93 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegnig	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Sangsvane</i>	IBA 2000	305	Ikke relevant	325	305	80	219	70 (38-100)	130 (106-275)	250 ¹ (44-395)
<i>Sædgås</i>	EU 1983	600-1200	3400	800	1200	2600	4000	1050 (915-1305)	1488 (1240-2280)	2677 (1200-4715)
<u>Troldand</u> ²	EU 1983 ² , IBA 2000	17 000 ² , 2250-2550	17 000 ²	15 000	17 000	3840	8600	3925 ³ (625-8150)	1454 (300-3000)	1645 ¹ (800-3295)
<u>Kongeørn</u>	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	2	1-3	3	1	1 (0-1)	1 (0-1)	0 (0-1)

Noter: ¹I perioden 1983-2005 var også taffeland på EU-udpegningsgrundlaget, i perioden 1983-2012 tillige troldand. ¹Inkl. 2013(-2014). ²Taget af EU-udpegningsgrundlaget 2012. ³Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006).

Væsentlige fejlkilder

For sangsvane mangler data for perioden 1978-1981.

Tamosen, august 2005. Foto: Caretakergruppen.

Aktuel tilstand for rastefugle

Sangsvane optræder ubegrundet på IBA-kvalifikationsgrundlaget (se nedenfor) og indgår derfor ikke i bedømmelsen af lokalitetens tilstand for rastende fokuserter. En enkelt af de tre øvrige fokuserter, sædgås, er i projektperioden registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For de to sidste fokuserter, troldand og kongeørn, forholder det sig imidlertid modsat, og samlet set bedømmes lokalitetens tilstand for de rastende fokuserter derfor som utilfredsstillende.

Arter, som DOF ønsker slettet fra IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Sangsvane: Arten har aldrig opfyldt 1 %-kriteriet; dette blev i 1994 fastsat til 250 individer og er siden, i takt med artens fremgang, gradvis hævet til 590 individer. Arten bør derfor slettes fra IBA-kvalifikationsgrundlaget.

Aktuelle trusler

Færdsel og rekreative aktiviteter på og omkring søerne truer ynglende havørn, rørhøg og isfugl samt rastende troldand (Naturstyrelsen 2011). Jagt truer rastende sædgås.

Mink er en trussel mod rørhøg.

Næringsstofbelastning fra landbruget samt som følge af udsætning og fodring af andefugle til jagtformål udgør en trussel mod søerne (Naturstyrelsen 2011, Storstrøms Amt og Vestsjællands Amt 2006).

Hindring af vinteroversvømmelser af enge forringer levesteder og fouragering for bl.a. engsnarre og sangsvane (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 93 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	2	2	3	7	Bla. jagt
Invasive arter	2	2	1	5	Mink
Vandforurening	1	2	1	4	Fra landbrug
Vandstandsændringer	2	1	1	4	Dræning
Totalt	-2				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Færdselsbegrænsning samt regulering af sejlad og jagt skal mindske forstyrrelse af fuglene i området. Sejladsfrie zoner skal udvides og markeres tydeligt. Jagten på trolldand skal helt ophøre (Thelander 2007, K.N. Flensted, pers. medd. 2014).

Mink skal bekæmpes. Mink fra lokale farme skal evt. chipmærkes, så de kan spores ved udslip.

Rensning af spildevand skal forbedres, og der skal etableres dyrkningsfrie zoner langs Susåen og i oplandet, for at mindske næringsbelastning i vandløbene i de våde naturtyper (Thelander 2007).

I sejladsfrie zoner og tilgrænsende småsøer bør der opsættes isfuglekasser for at øge isfuglens ynglemuligheder.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 93 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	2	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	7	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmose. Natura 2000-område nr. 163. Habitatområde H145, H146 og H194. Fuglebeskyttelsesområde F91 og F93 – Miljøministeriet.

Storstrøm Amt og Vestsjællands Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000-område nr. 163. Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmose – Storstrøms Amt og Vestsjællands Amt.

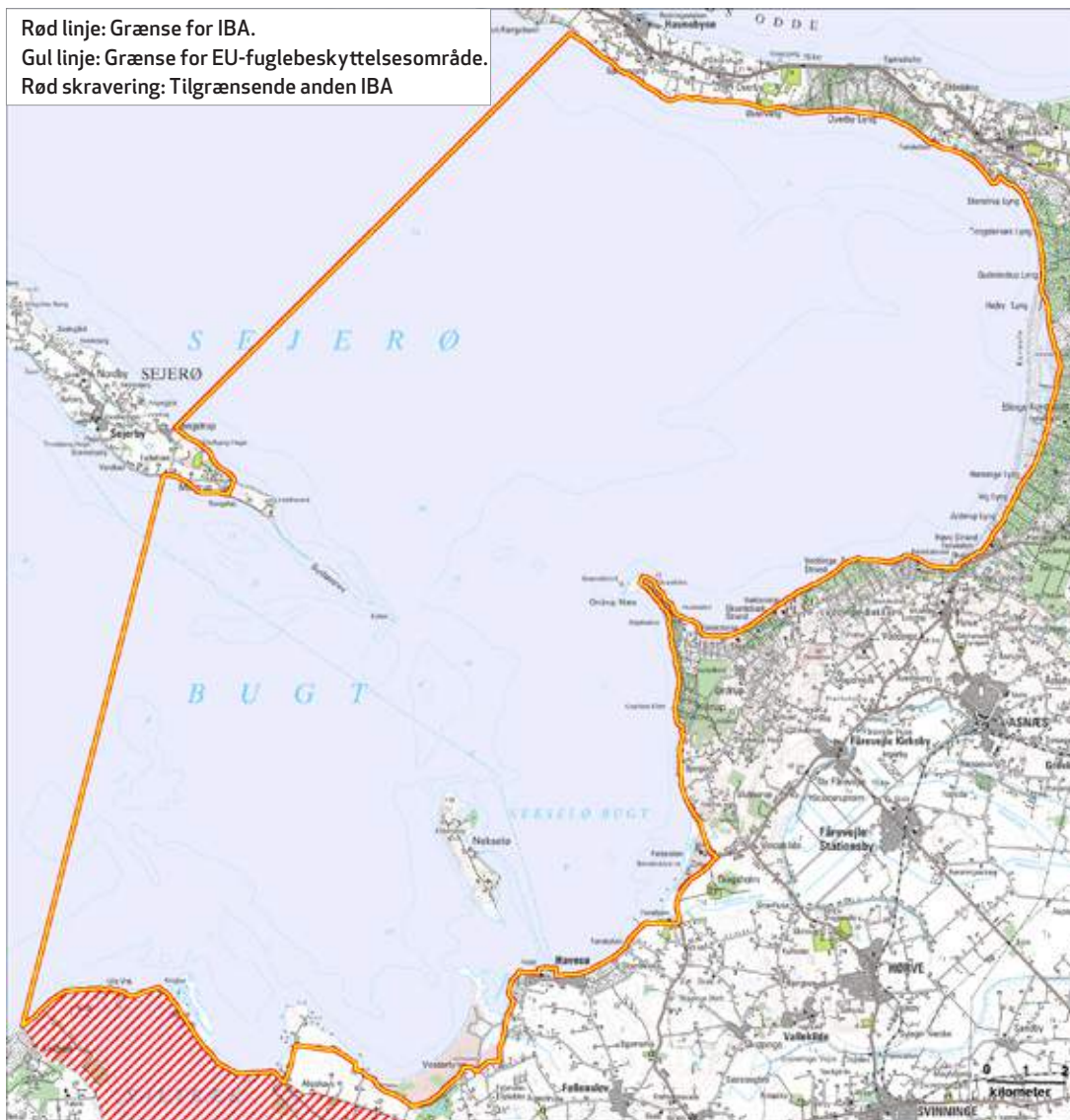
Thelander, M. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Område nr. 163 Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmose, Holmegårds Mose og Porsmose. – DOF Storstrøm, upubl.

Wejdling, H. 2005: Tystrup-Bavelse i fugleperspektiv. – Jord & Viden 100.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Henrik Baark, [Dann Elmström \(lokalitetskontakt 2005-2007\)](#), Gerda Jensen, Kirsten Laursen, [Inger Nielsen \(lokalitetskontakt 2004-\)](#), Torben O. Rasmussen, Thomas Ravn, Henrik Wejdling, Frank Wille.

IBA nr. 94, Sejerø Bugt & Nekselø

Kommune: Kalundborg,
Odsherred og Slagelse.

Areal: 402,85 km²

Ejer: Staten (havet) og private (især Nekselø).

Naturtyper: Hav (97%), mose/eng (1%), klit (1%),
agerland (1%).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F94, EU-habitatområde H135, Natura 2000-område nr. 154 og som del af Ramsarområde nr. 18. Esbjerg Vesterlyng har været fredet siden 1945 og Nekselø siden 1985. Områderne Vrøj og Krageøen er fredet 1994 som en del af Saltbæk Vig-fredningen.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 94 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegnig	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Rørhøg</i>	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	2	-	-	1	-	1 ¹ (0-2)	1 (1-3)
<u>Engsnarre</u>	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	0	0	0	1	0	0 (0-0)	0 (0-0)
<i>Splitterne</i>	EU 2005	45	Ikke fastsat	0	0	0	-	-	239 (45-685)	0 ² (0-0)
Havterne	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	35	28	50	48	-	30 ² (15-45)	38 ² (38-38)

Noter: ¹Kun data for 3 år. ²Kun data for 1-2 år.

Væsentlige fejlkilder

For rørhøg er dækningen generelt mangelfuld. For splitterne mangler data for årene 1992-2002, 2009 og 2011. For havterne mangler data for perioden 1997-2002 samt for størstedelen af projektperioden.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

For rørhøg er dækningen generelt mangelfuld, men data tyder på at ynglebestanden i projektperioden har været mindst på højde med tidligere. Engsnarre vurderes aldrig at have haft en egentlig ynglebestand på lokaliteten, og arten indgår derfor ikke i bedømmelsen af lokalitetens tilstand for ynglende fokusarter. Havterne er for utilstrækkeligt dækket til, at lokalitetens tilstand for arten reelt kan bedømmes. Den sidste fokusart, splitterne, er inden for projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Klyde, hvidbrystet præstekrave, engryle, brushane, dværgterne, hedelærke, markpiber.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 94 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Bjergand</i>	EU 1983	4000	4000	1000	4000	500	2000	17 ¹ (3-90)	19 (6-1000)	245 ² (64-800)
<i>Ederfugl</i>	EU 1983, IBA 2000	37 000, 32 900	37 000	15 000	37 000	46 900	4000	4931 (1037-46148)	4458 (1080-12 900)	7000 ² (2400-16 000)
<i>Sortand</i>	EU 1983, IBA 2000	15 000, 48 920	15 000	5000	15 000	78 400	2000	551 (150-7864)	575 (200-15 517)	10 300 (8500-35 000)
<i>Fløjlsand</i>	EU 1983, IBA 2000	12 000, 7450	12 000	700	12 000	15 600	3000	145 (80-1500)	195 (77-1150)	2250 (1971-2605)
<i>Klyde</i>	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	130	135	720	1032	718 (332-990)	509 (404-951)	491 (340-758)
<i>Vandfugle generelt (minus måger)</i>	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	+	+	+	?	+	+	+

Noter: ¹Kun data for 4 år. ²Inkl. 2013(-2014).

Væsentlige fejlkilder

For bjergand mangler data for en del af perioden 1997-2002, og de eksisterende data fra denne periode samt herefter er formentlig heller ikke helt dækkende.

Udsigt fra Store Vrøj, august 2005. Foto: Steen Flex

Aktuel tilstand for rastefugle

Sortand er i en enkelt periode, 1982-1991, registreret med et højere maksimumstal end i projektperioden. Da et sådant højere maksimumstal imidlertid kun er registreret i denne ene periode, og da arten i projektperioden regelmæssigt er registreret med maksimumstal over 1 %-kriteriet, bedømmes lokalitetens tilstand for arten alligevel som tilfredsstillende. Artens 1 %-kriterium blev i 2012 sænket fra 16 000 til 5500 individer.

For havdykænderne gælder det i øvrigt på landsplan, at bestandene dels er aftaget i antal (ederfugl pga. mindre næringsstoftilførsel fra landbruget), dels nu overvintrer længere mod nordøst (bjergand, sortand og fløjlsand). En evt. tilbagegang i Sejerø Bugt skyldes derfor næppe forhold på lokaliteten (H. Meltofte, pers. medd. 2014).

Også klyde er i to perioder, 1992-1996 og 1997-2002, registreret med højere maksimumstal end i projektperioden. Da disse højere maksimumstal imidlertid kun er registreret på to datoer (i hhv. 1995 og 1999), og da arten i projektperioden regelmæssigt er registreret med maksimumstal over 1 %-kriteriet, bedømmes lokalitetens tilstand også for denne art alligevel som tilfredsstillende. Artens 1 %-kriterium blev i 2006 sænket fra 830 til 730 individer.

Samlet set bedømmes lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter derfor som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Færdsel, ophold, jagt, sejlads og løse hunde på ynglesteder i perioden april til juli er en trussel mod bl.a. klyde, splitterne og havterne (Hansen 2007). Kitesurfing og lystsejladsgør en potentiel trussel mod rastefuglene (L. Dinesen, pers. medd. 2014); det samme gælder motorbådsjagt (Hansen 2007).

Fiskeri med bundslæbende redskaber ødelægger bundflora og -fauna og fjerner sten, skaller mv., hvilket er en trussel mod bl.a. bjergand, ederfugl og sortand (Naturstyrelsen 2011).

Næringsstofbelastning fra især landbruget samt olieudslip truer havmiljøet (Naturstyrelsen 2011).

Prædation fra ræv samt uhensigtsmæssig græsning med heste på Nekselø er en trussel mod ternekolonierne (H. Wejding, pers. medd. 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 94 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorizont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelse	2	2	3	7	Færdsel, jagt, fiskeri, sejlads, løse hunde
Andet	2	2	2	6	Trawlfiskeri
Vandforurening	1	2	2	5	Næringsbelastning fra landbrug, olieudslip
Problematiske, hjemmehørende arter	2	1	1	4	Ræv
Totalt	-2				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Motorbådsjagt på udpegningsarterne skal stoppes. Kitesurfing, færdsel og løse hunde skal reguleres og begrænses på ynglesteder (Hansen 2007).

Ræv skal reguleres, så truslen mod ternekolonierne mindskes.

Græsningen på Nekselø skal optimeres, så udbindingen foregår sent, græsningstrykket mindskes, og der anvendes andre kreaturer end heste (Hansen 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 94 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Frølich, T. 2002: Klyderne ved Alleshavebugten. – Bladsmutten 30, 3: 3-17. DOF Vestsjælland.

Hansen, M. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Område nr. 154 Sejerø Bugt, Saltbæk Vig, Bjergene, Desebjerg og Bollinge Bakke. – DOF Vestsjælland, unpubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Sejerø Bugt, Saltbæk Vig, Bjergene og Bollinge Bakke. Natura 2000-område nr. 154. Habitatområde H135, H244. Fuglebeskyttelsesområde F94, F99 – Miljøministeriet.

Vestsjællands Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000-område nr. 154, Sejerø Bugt, Saltbæk Vig, Desebjerg og Bollinge Bakke – Vestsjællands Amt.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Steen Flex (lokalitetskontakt for Alleshavebugten 2004-), Søren Harding, Jørgen Madsen, Heidi Rom Petersen, Jette Reeh, Rune Tjørnløv.

IBA nr. 95, Skælskør Nor, Skælskør Fjord, Borreby Mose & Stignæs

Kommune: Slagelse.

Areal: 25,23 km²

Ejer: Staten (havet) og private, især Borreby Gods.

Naturtyper: Hav (47 %), agerland (40 %), mose/eng (10 %), skov (3 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F95, EU-habitatområde H143, Natura 2000-område nr. 163 og som del af Ramsarområde nr. 19. Områder ved Stignæs og Borreby er fredet.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 95 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørhøg	EU1983	2-6	Ikke fastsat	0-3	2-6	9	6	6 (5-13)	2 (1-4)	3 (2-4)

Noter:

Væsentlige fejlkilder

For rørhøg vurderes dækningen efter 2002 som mangelfuld.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

For rørhøg vurderes dækningen efter 2002 som mangelfuld, og lokalitetens tilstand for arten kan reelt ikke bedømmes.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Klyde, engryle, brushane, stor kobbersneppe, havterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 95 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Sangsvane	EU1983	700	900 ¹	200	700	89	705	448 ² (145-772)	267 (141-446)	499 (338-554)
Grågås	EU1983	500	3500 ¹	200	600	1200	7000	1750 (450-2800)	4600 (2440-5900)	3000 ³ (2400-6100)
Troldand	EU1983, IBA 2000	24 000, 1440	24 000	4700	24 000	6000	7500	5393 ² (2865-9850)	5490 (2800-21550)	4400 ³ (2700-5630)
Blishøne	EU 2012	23110	Ikke relevant	5000	5000	5000	7776	5727 ² (1800-10 600)	21 075 (9270-23110)	6035 (3150-12 000)

Noter: I perioden 1983-2005 var også knopsvane på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Gælder det samlede Natura 2000-område nr. 162, dvs. inkl. IBA nr. 96. ³Inkl. 2013. ²Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006).

Væsentlige fejlkilder

Ingen.

Aktuel tilstand for rastefugle

Grågåsar er i en enkelt periode, 1992-1996, registreret med et højere maksimumstal end i projektperioden. Da dette maksimumstal imidlertid kun er registreret på en enkelt dato i 1994, og da arten i projektperioden regelmæssigt er registreret med maksimumstal over 1 %-kriteriet, bedømmes lokalitetens tilstand for arten alligevel som tilfredsstillende. Artens 1 %-kriterium blev i projektperioden hævet fra 4000 til 6100 individer.

Også troldand er i en enkelt periode, 1978-1981, registreret med et højere maksimumstal end i projektperioden. Da dette højere maksimumstal imidlertid kun er registreret i den nævnte, korte periode, og da arten i projektperioden flere år er registreret med maksimumstal over 1 %-kriteriet på 12 000 individer, bedømmes lokalitetens tilstand også for denne art alligevel som tilfredsstillende.

Af de to øvrige fokuserter er den ene, blyshøne, i projektperioden registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, mens det modsatte er tilfældet for den sidste fokuserter, sangsvane. Samlet set bedømmes lokalitetens tilstand for rastende fokuserter derfor som utilfredsstillende.

Trækfugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste trækfugle.

Nøgletal (antal individer) for trækkende fokuserter i IBA nr. 95 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af årlige træktaal 1997-2002 (interval)	Median af årlige træktaal 2003-2008 (interval)	Median af årlige træktaal 2009-2012 (interval)
Rovfugle	IBA 2000	21833	Ikke relevant		14 762	32 702	21 833	-	-	-

Væsentlige fejlkilder

Data mangler før 1978 og efter 1996.

Aktuel tilstand for trækfugle

Pga. manglende data kan lokalitetens tilstand for trækkende rovfugle ikke bedømmes.

Aktuelle trusler

Planlagte ferielejligheder nær fjorden samt havneudvidelse vil øge færdsel, trafik og forstyrrelse af fuglene (Hansen 2007).

Tilførsel af næringsstoffer fra landbruget er en trussel mod lagunerne og den kystnære havnatur. Arealet med ålegræs mindskes, hvorved fødegrundlaget for især sangsvane reduceres (Naturstyrelsen 2011).

Prædatorer som ræv, mink og rotte udgør en trussel mod rørhøg (Hansen 2007, Naturstyrelsen 2011).

Borreby Mose, august 2005. Foto: Caretakergruppen

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 95 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelse	3	1	2	6	Færdsel
Vandforurening	1	2	2	5	Fra landbruget
Problematiske, hjemmehørende arter	2	1	1	4	Ræv
Invasive arter	2	1	1	4	Mink, rotte
Totalt	-2				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Færdsel og trafik på fjorden skal begrænses, så den ikke er til forstyrrelse for arterne fra udpegningsgrundlaget. Jagt skal begrænses og ophøre helt på EU-udpegningsarterne (Hansen 2007).

Mindsket gødskning på de omkringliggende marker skal reducere mængden af tilførte næringsstoffer til laguner og havet.

Ræv, mink og rotte skal bekæmpes af hensyn til rørhøg.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 95 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Hansen, M.B. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Område nr. 162 Skælskær Fjord og havet og kysten mellem Agersø og Glæno. – DOF Vestsjælland, upubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Skælskør Fjord og havet og kysten mellem Agersø og Glæno. Natura 2000-område nr. 162. Habitatområde H143. Fuglebeskyttelsesområde F95 og F96 – Miljøministeriet.

Vestsjællands Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000-område nr. 162, Skælskør Fjord og havet og kysten mellem Agersø og Glæno – Vestsjællands Amt.

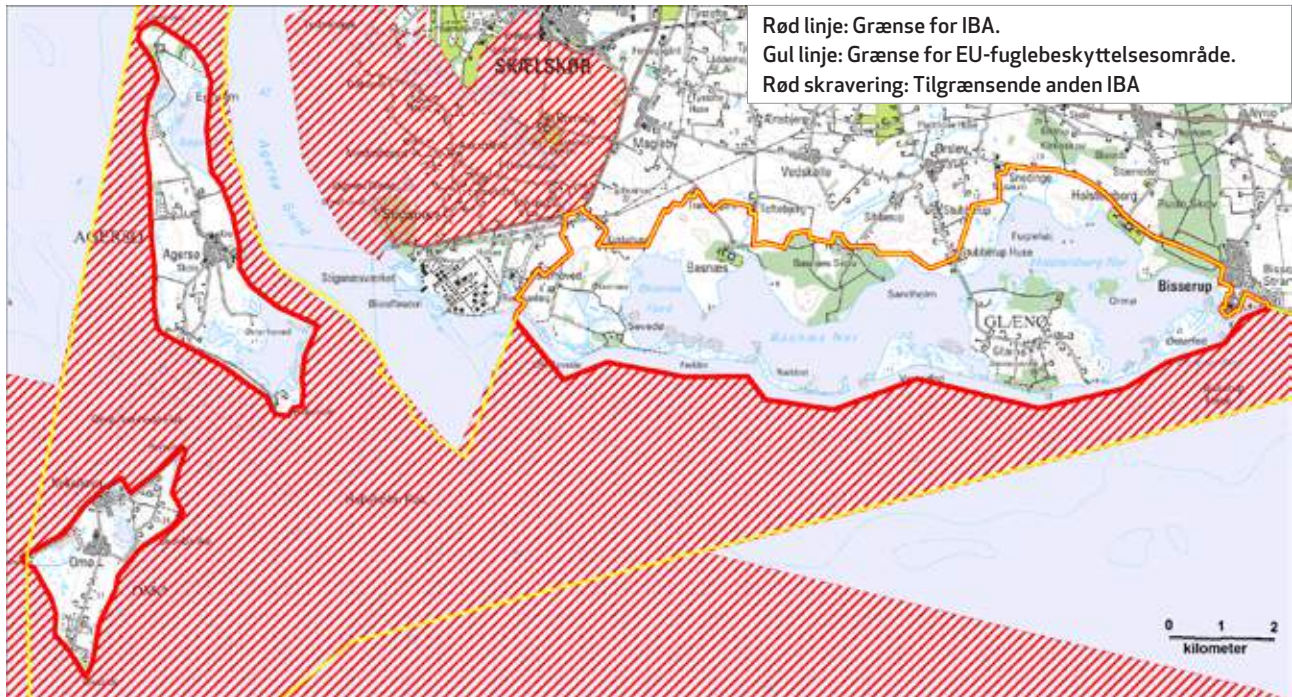
Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Torben Dyhrberg, Søren Harding (lokalitetskontakt 2005-), Anders Jakobsen, Lene Smith.

Borreby Mose, en del af IBA nr. 95. Foto: Kurt Rodahl Hoppe

IBA nr. 96, Øer og kyst mellem Skælskør Fjord & Glænø

Kommune: Slagelse.

Areal: 55,61 km²

Ejer: Staten (primært havet) og private.

Naturtyper: Hav (42 %), agerland (36 %), mose/eng (14 %), skov (6 %), ferskvand (2 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F95, EU-habitatområde H143, Natura 2000-område nr. 163 og Ramsarområde nr. 19. Basnæs Nor er udlagt som vildtreservat, og områder ved noret er fredet. Også Helleholm Vejle samt den vestlige del af Holsteinborg Nor er vildtreservater.

DOF's forslag til ændring af lokalitetens afgrænsning

I 2006 er de ikke-kystnære dele af EU-fuglebeskyttelsesområdet i IBA-sammenhæng overført til IBA nr. 118, Smålandsfarvandet.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 96 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Skarv	EU 1983 ¹ IBA 2000	800-1000 ¹ , 3555	Ikke relevant	300-350	1000	5263	5009	2643 (2157-2901)	1897 (1427-2092)	1393 (966-1740)
Rørdrum	EU 2005	1	Ikke fastsat	0	0	0	1	1 (0-3)	11 ² (10-14)	4 ^{3,4} (4-4)
Rørhøg	EU 1983	5-10	Ikke fastsat	0	10-12	23	19	13 ⁴ (10-15)	25 ⁴ (23-27)	30 ⁴ (30-30)
Klyde	EU 1983, IBA 2000	170-250, 178-193	Ikke fastsat	107	176	178	68	40 ⁴ (40-40)	144 ⁴ (144-144)	91 ⁴ (80-101)
Engryle	EU 2005	2-3	Ikke fastsat	12-17	21-23	16-21	6-7	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
Splitterne	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	7-12	4	4	2	-	10 ² (6-18)	90 (12-300)
Havterne	EU 1983, IBA 2000	280, 306	Ikke fastsat	228	344	367	401	-	243 ⁴ (110-376)	143 (111-231)
Dværgterne	EU 1983, IBA 2000	35, 25	Ikke fastsat	66	37-38	58-59	71-72	5 ² (3-8)	2 ⁴ (2-3)	24 (22-28)
Mosehornugle	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	0-2	-	1	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)

Noter: ¹Taget af EU-udpegningsgrundlaget i 1997. ²Kun data for 3-4 år. ³Inkl. 2013. ⁴Kun data for 1-2 år.

Væsentlige fejlkilder

For rørdrum mangler data for seks år i projektperioden, og rørhøg er efter 1996 kun dækket i fire år. For klyde mangler data for hovedparten af årene efter 1996. For splitterne mangler data for perioden 1997-2002, og for havterne for samme periode samt for ca. halvdelen af projektperioden. For mosehornugle mangler data for perioden 1978-1991, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Tilbagegangen for skarv skyldes formentlig faldende fødeudbud og udvandring til andre kolonier (T. Bregnballe, pers. medd. 2014), og det vurderes således ikke, at der er grund til at antage, at lokalitetens tilstand for arten i øvrigt er utilfredsstillende. Mosehornugle synes aldrig at have haft en egentlig ynglebestand på lokaliteten, og arten udelades derfor ved bedømmelsen af lokalitetens tilstand.

Af de øvrige syv fokuserter er de fire i projektperioden registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere maksimumstal og/eller med måltallene, mens det for de sidste tre arter forholder sig modsat. Lokalitetens tilstand for de ynglende fokuserter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokuserter
Brushane, stor kobbersneppe, fjorderne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 96 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i><u>Knopsvane</u></i>	EU 1983, IBA 2000	3000, 2440	6000	1000	3000	3000	5000	2569 ¹ (142-5383)	2064 (1555-2355)	2050 ² (730-3125)
<i><u>Sangsvane</u></i>	EU 1983	200	900 ³	200	200	400	1002	1075 ¹ (558-1566)	275 (47-491)	420 ² (281-884)
<i><u>Sædgås</u></i>	EU 1983	1200	1200	300	1500	2300	630	455 ⁴ (200-2000)	150 (116-1600)	410 ² (225-600)
<i><u>Grågås</u></i>	EU 1983, IBA 2000	3000, 11700	3500 ³	3000	5500	11703	13000	6719 ¹ (148-11062)	7070 (5310-18325)	3050 (2000-14675)
<i><u>Bramgås</u></i>	EU 2005	3120	1215	1	140	1215	250	1477 ¹ (0-3120)	923 (20-2675)	2175 ² (900-4100)
<i><u>Skeand</u></i>	EU 2005	1130	1130	650	650	600	465	734 ¹ (531-1130)	405 (222-1020)	385 ⁵ (385-385)
<i><u>Ederfugl</u></i> ⁶	EU 1983	10000	10000							
<i><u>Fløjlsand</u></i> ⁶	EU 1983	3000	3000							
<i><u>Havørn</u></i>	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	2	4	5	2	2 ⁴ (1-2)	3 (1-4)	4 (3-8)
<i><u>Mosehornugle</u></i>	EU 2012	Ikke oplyst	Ikke fastsat	1	1	3	3	3 ⁵ (2-4)	1 ⁴ (1-4)	1 ² (1-5)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20000	Ikke relevant	?	?	?	?	?	?	?

Noter: I perioden 1983-2005 var også blishøne på EU-udpegningsgrundlaget, i perioden 2005-2012 tillige toppet skallesluger. ¹Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006). ²Inkl. 2013. ³Gælder det samlede Natura 2000-område nr. 162, dvs. inkl. IBA nr. 95. ⁴Kun data for 3-4 år. ⁵Kun data for 1-2 år. ⁶Behandles under IBA 118, Smålandsfarvandet, jf. nedenfor.

Væsentlige fejlkilder

For sædgås mangler data for årene 2001-2003, og for grågås og skeand er dækningen utilstrækkelig/manglende efter 2009. For ederfugl og fløjlsand vurderes det, at de foreliggende data reelt gælder IBA 118, Smålandsfarvandet, hvorfor disse to arter ikke behandles her. For havørn mangler data for årene 2001-2002. For mosehornugle mangler data for godt halvdelen af perioderne 1997-2002 og 2003-2008, men arten kan reelt have været fraværende.

Aktuel tilstand for rastefugle

Ederfugl og fløjlsand indgår som ovenfor nævnt ikke i bedømmelsen af lokalitetens tilstand. Hvorvidt IBA-kriteriet på 20000 regelmæssigt rastende vandfugle (minus måger) har været opfyldt i nogen periode, kan ikke afgøres.

Fem af de øvrige otte fokusarter har i projektperioden været registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For de resterende tre fokusarter forholder det sig imidlertid modsat, og samlet set bedømmes lokalitetens tilstand for rastefugle derfor som utilfredsstillende.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker slettet fra IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget:

Ederfugl: Det vurderes som nævnt, at de foreliggende data for arten reelt gælder IBA 118, Smålandsfarvandet, hvorfor arten bør flyttes fra EU-udpegningsgrundlaget for nærværende IBA nr. 96 til IBA-kvalifikationsgrundlaget for IBA 118, Smålandsfarvandet

Fløjlsand: Som for ederfugl ovenfor.

Andre rastefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter Spidsand.

Aktuelle trusler

På de landfaste dele af lokaliteten, især på Næbbet, som efter tilsandingen blev landfast i 1990'erne, udgør ræv og rotte en trussel mod jordrugende arter, især terne- og klydekolonier er udsatte (Hansen 2007, Naturstyrelsen 2011, H.E. Jørgensen, pers. medd. 2014).

Færdsel er til stor forstyrrelse for bl.a. klyden i yngletiden (Naturstyrelsen 2011).

Afvanding truer Omø Mose (J. Bang, pers. medd. 2012) og strandenge, der har brug for periodevis påvirkning med saltvand. Slagelse Kommune har etableret et alt for lavt stigningsbord i Omø Mose, hvilket har medført, at rørdrummen efter alt at dømme er forsvundet som ynglefugl ligesom alle måger og ternere (J. Bang, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 96 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Problematisk, hjemmehørende arter	2	2	2	6	Ræv, krage
Invasive arter	2	2	2	6	Rotte
Forstyrrelse	2	2	2	6	Færdsel
Vandstandsændringer	2	1	2	5	På Omø
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Bekæmpelse af ræv og forbud mod færdsel bør især sikres på Glænø Østerfed (T. Bregnballe, pers. medd. 2014).

Afvanding skal ophøre, og de engarealer, der afvandes via en pumpestation skal have en kote, hvortil der må pumpes, ligesom udpumpningen skal ske inden 1. februar hvert år for ikke at skade de ynglende fugle (H. Wejdling, pers. medd. 2008). Afløbet fra Omø Mose skal lukkes, så mosen ikke kan pumpes tom i fuglenes yngletid (J. Bang, pers. medd. 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 96 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Hansen, M.B. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Område nr. 162 Skælskær Fjord og havet og kysten mellem Agersø og Glæne – DOF Vestsjælland. Upubl.

Lauritzen, M. & H. Wejdling 2013: Sø på Agersø og Mosen på Omø får opbakning fra DOF-Vestsjælland. -Bladsmutten 41, 2.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Skælskør Fjord og havet og kysten mellem Agersø og Glæne. Natura 2000-område nr. 162. Habitatområde H143. Fuglebeskyttelsesområde F95 og F96 – Miljøministeriet.

Vestsjællands Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000-område nr. 162, Skælskør Fjord og havet og kysten mellem Agersø og Glæne – Vestsjællands Amt.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Johannes Bang (lokalitetskontakt for Omø 2004-), Poul Erik Hansen.

IBA nr. 97, Hovvig

Kommune: Odsherred.

Areal: 2,41 km²

Ejer: Naturstyrelsen.

Naturtyper: Ferskvand (42 %), hav (21 %), mose/eng (37 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F97, EU-habitatområde H97 samt Natura 2000-område nr. 164. Hele området har været fredet siden 1979.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 97 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Skarv	IBA 2000	882	Ikke relevant	0	0	0	1139	1645 (1205-1882)	1181 (974-1305)	899 (756-1083)

Noter:

Væsentlige fejlkilder

Ingen.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Den enlige fokusart, skarv, er ikke i projektperioden registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Imidlertid skyldes tilbagegangen for skarv formentlig delvis bekæmpelse (Bregnballe & Eskildsen 2009), og det vurderes, at lokalitetens tilstand for arten i øvrigt er tilfredsstillende.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 97 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Skeand	IBA 2000, EU 2005	600, 761	760	75	70	116	780	654 (280-761)	613 (427-1036)	582 ¹ (242-680)
Hvinand	EU 1983	2000	2000	2000	2000	1800	2200	690 (300-1400)	3056 (1800-5100)	730 ¹ (326-2535)
Stor skallesluger	IBA 2000	2400	Ikke relevant	100	8	-	230	21 (17-54)	58 (36-126)	73 ¹ (31-175)

Noter: ¹Inkl. 2013(-14).

Væsentlige fejlkilder

For stor skallesluger mangler data for perioden 1982-1991.

Aktuel tilstand for rastefugle

Stor skallesluger er ikke i projektperioden registreret med maksimumsantal på højde med eller højere end i tidligere perioder og/eller med måltallene. Imidlertid synes arten aldrig at være registreret i antal i nærheden af de 2400 individer, der ligger til grund for optagelsen på IBA-udpegningsgrundlaget, hvilket vurderes at være sket ved en fejl. De høje antal af arten er antagelig reelt observeret i Nykøbing Bugt/farvandet ud for Nakke Hage, der i kolde vintre kan rumme anelige antal af arten (L. Braae, pers. medd. 2014). Arten er heller ikke i projektperioden registreret i antal i nærheden af 1 %-kriteriet, som i samme periode er hævet fra 2500 til 2700 individer. Arten indgår derfor ikke i bedømmelsen af lokalitetens tilstand for rastende fokusarter.

De resterende fokuserter, skeand og hvinand, er begge i projektperioden registreret i maksimumstal mindst på højde med tidligere perioders maksimumsantal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for rastende fokuserter bedømmes derfor som tilfredsstillende.

Rastende fokuserter, som DOF ønsker slettet fra IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Stor skallesluger: Jf. ovenfor vurderes det at bero på en fejl, at arten optræder på IBA-kvalifikationsgrundlaget, hvilket den bør slettes fra.

Aktuelle trusler

Både ynglende og rastende fokuserter forstyrres af færdsel og rekreative aktiviteter, bl.a. mindre fly, paraglidere og windsurfere. Yderligere virker et tiltagende jagttryk i nabolaget forstyrrende (Hansen 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 97 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	2	2	3	7	Færdsel, jagt m.m.
Totalt	-2				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Færdsel og rekreative aktiviteter skal reguleres, så fuglene forstyrres mindst muligt. Ligeledes bør der etableres en bufferzone mellem de omgivende jagtarealer og fuglebeskyttelsesområdet (Hansen 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 97 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Hansen, M.B. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Område nr. 164 Hov Vig. - DOF Vestsjælland, unpubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Hov Vig. Natura 2000-område nr. 164. Fuglebeskyttelsesområde F97 – Miljøministeriet.

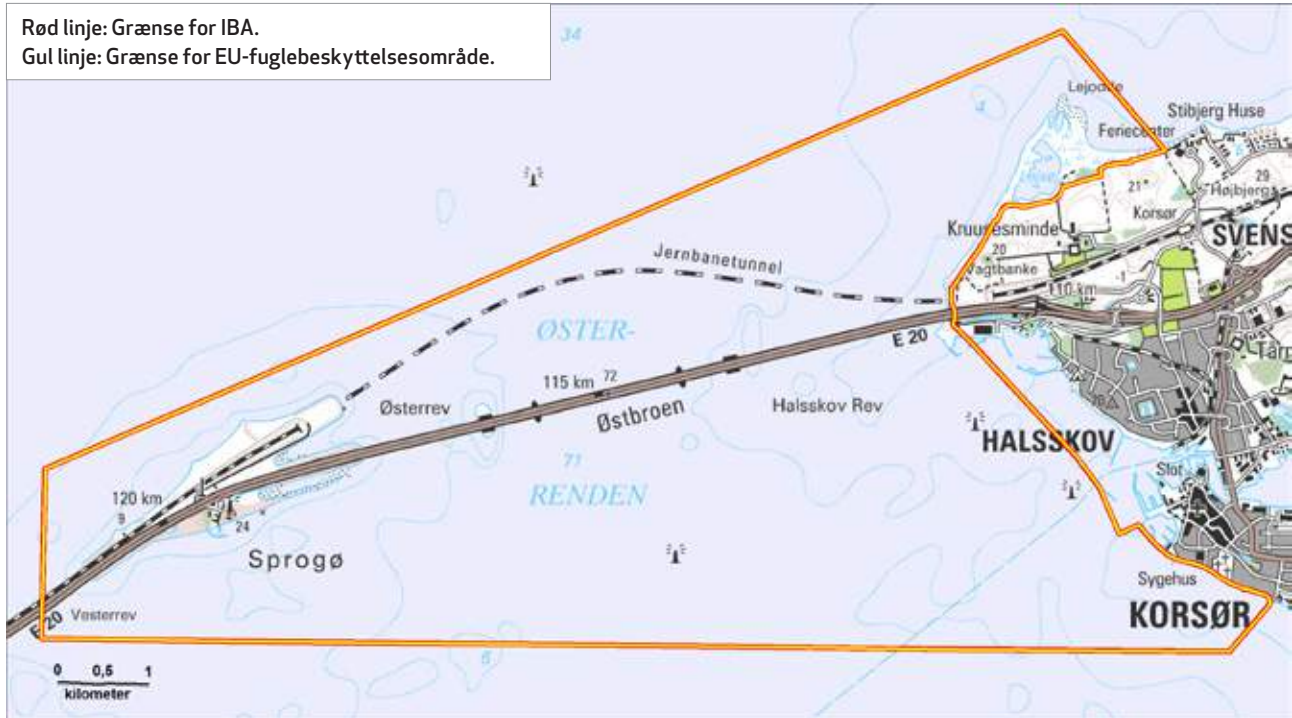
Rørvig Fuglestation: Årsrapporter, <http://rfst.dk/wiki/doku.php>

Vestsjællands Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000-område nr. 164, Hov Vig – Vestsjællands Amt.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Lasse Braae, Palle Graubæk (lokalitetskontakt 2006-), Søren Harding, Kirsten Larsen.

IBA nr. 98, Sprogø & Halsskov Rev

Kommune: Slagelse.

Areal: 49,20 km²

Ejer: Private (Lejodde) og staten (Sprogø mv.).

Naturtyper: Salt/brakvand (98 %) og mose/eng (1 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Sprogø og Halskov Rev indgår i EU-habitatområde nr. 100, centrale Storebælt og Vresen. Sprogø er med undtagelse af motorvejen lukket for færdsel.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 98 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Splitterne</i>	EU 1983	400	Ikke fastsat	409	-	400	16	0 ¹ (0-0)	28 (3-75)	382 (33-540)
<i>Dværgterne</i>	EU 2012	18	Ikke relevant	10	6	4	13	12 (0-21)	10 (1-16)	20 (1-26)

Noter: ¹Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

For splitterne mangler data for perioden 1978-1981 samt for lidt af perioden 1997-2002.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Begge fokusarter er i projektperioden registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Klyde, engryle, havterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 98 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Ederfugl</i>	EU 1983, IBA 2000	36 000, 51 000	36 000	36 000	36 000	51 000	9 400	14 494 (10 000-28 000)	2 000 (1100-3000)	2 000 ¹ (500-8500)

Noter: ¹Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

Ingen.

Aktuel tilstand for rastefugle

Den enlige fokusart, ederfugl, er ikke i projektperioden registreret med maksimumsantal på højde med eller højere end i tidligere perioder og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for den rastende fokusart bedømmes derfor som utilfredsstillende.

Aktuelle trusler

De helt store trusler var aktuelle under anlæggelsen af Storebæltsforbindelsen i 1990'erne, hvor stenrevs- og skalleområder omkring Sprogø blev bortgravet eller overlejret i forbindelse med anlægsarbejdet. Herved forsvandt store fourageringsområder for især ederfugl (Vestsjællands Amt & Miljøcenter Roskilde 2007).

Næringsbelastningen af havområderne er fortsat så høj, at miljøtilstanden i Storebælt ikke er stabil. Således forekommer der iltsvind i de dybere dele af bæltet, og der optræder jævnligt masseopblomstringer af planteplankton. Bundfloraens sammensætning og fiskebestandene påvirkes negativt af disse forhold, og dermed påvirkes fødegrundlaget for både ederfugl og splitterne (Naturstyrelsen 2011). Ydermere er ederfugl sårbar over for forurening med olie fra udslip og grundstødte skibe (Naturstyrelsen 2011).

Færdsel og rekreative aktiviteter kan true splitterne omkring Lejsø (Vestsjællands Amt & Miljøcenter Roskilde 2007) samt dværgterne og klyde ved Lejodde (T. Bregnballe, pers. medd. 2014). På havområdet er der fri motorbådsjagt på ederfugl uden for yngletiden, hvilket kan få fuglene til at trække helt væk fra området (Hansen 2007).

Fiskeri med bundslæbende redskaber, hvorved der sker dels ved fjernelse af bundflora og bundlevende dyr, og dels fjernelse af hårdbund, sten og skaller, er en trussel mod området rev og dermed mod levestederne for ederfugl. (Naturstyrelsen 2011).

En stigende mængde sølvmåger på Sprogø medvirker til at reducere ynglesuccessen for splitterne, da de tager både æg og unger (Vestsjællands Amt & Miljøcenter Roskilde 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 98 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	1	3	3	7	Næringstilførsel
Forstyrrelse	2	3	2	7	Jagt, færdsel, trafik
Problematiske, hjemmehørende arter	2	1	2	5	Sølvmåge
Andet	2	2	1	5	Trawlfiskeri
Totalt	-2				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Færdsel ved Lejsø skal reguleres i fuglenes yngletid og motorbådsjagt på ederfugl forbydes (Hansen 2007). Der bør evt. (gen)etableres stenrev som kompensation for fourageringsområder for ederfugl, der gik tabt i forbindelse med anlæggelsen af Storebæltsforbindelsen (Hansen 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 98 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Hansen, M. B. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007. Område nr. 165 Sprogø og Halsskov Rev. – DOF Vestsjælland, unpubl.

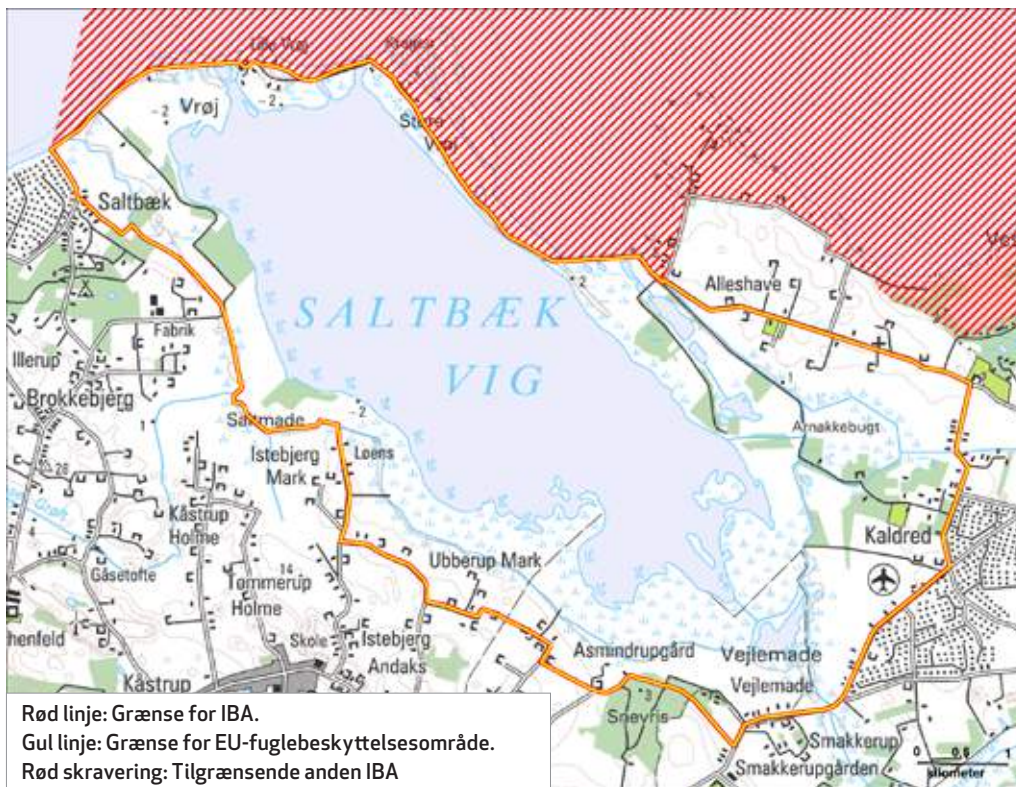
Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Centrale Storebælt og Vresen. Natura 2000-område nr. 116. Habitatområde H100. Fuglebeskyttelsesområde F73 og F98. – Miljøministeriet.

Vestsjællands Amt & Miljøcenter Roskilde 2007: Natura 2000-basisanalyse. Natura 2000-område 165, Sprogø og Halsskov Rev. – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Torben Dyhrberg (lokalitetskontakt for Lejodde mv. 2004-2012), Lars Hansen (lokalitetskontakt for Sprogø 2003-), Søren Harding, Mette Lauritzen (lokalitetskontakt for Lejodde mv. 2012-).

IBA nr. 99, Saltbæk Vig

Kommune: Kalundborg.

Areal: 36,26 km²

Ejer: Private, bl.a. Saltbækvig A/S, Birkendegård, Asmindrupgård og Tholstrup-Fonden (Store Vrøj).

Naturtyper: Brakvand (47%), mose/eng (28%), skov/plantage (7%) og ferskvand (1%).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Saltbæk Vig indgår i EU-habitatområde nr. 135, Sejerø Bugt og Saltbæk Vig, samt i Ramsarområde nr. 18, Sejerø Bugt. Hele Saltbæk Vig samt de omkringliggende strandenge er desuden fredet med adgangsforbud hele året.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 99 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Rørhøg</i>	EU1983	1-2	Ikke fastsat	1-2	1-2	-	0-1	-	3 ¹ (1-5)	2 ¹ (1-2)
<u>Klyde</u>	IBA 2000	100-500	Ikke relevant	25	-	-	-	300 ¹ (300-300)	65 ¹ (65-65)	6 (3-17)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år.

Væsentlige fejlkilder

For begge fokuserter mangler data for flere perioder før projektperioden, og også for projektperioden er dækningen mangelfuld – for klyde dog kun første del af projektperioden.

Aktuel tilstand for ynglende fokuserter

Selvom dækningen er meget mangelfuld, synes de få optællingsresultater fra projektperioden sammenholdt med de få resultater fra tidligere perioder at vidne om fremgang for rørhøg og stor tilbagegang for klyde. Samlet set vurderes lokalitetens tilstand for de ynglende fokuserter der for som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokuserter

Engryle, brushane, stor kobbersnepe, sortterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 99 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Sangsvane</i>	EU1983	150	Ikke fastsat	150	150	128	341	57 ¹ (23-215)	256 (210-500)	200 (101-385)
<u>Sædgås</u>	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	800	700	1800	1500	70 ¹ (10-124)	425 (216-1037)	408 ² (310-1400)
<i>Grågås</i>	EU 1983	3000	Ikke fastsat	5000-8000	3000	2500	2000	999 ³ (50-2463)	1000 (645-11500)	1950 (1300-5041)
<i>Krikand</i>	EU1983, IBA 2000	5500, 5500	Ikke fastsat	5500	5500	1000	1100	205 ¹ (150-250)	350 (220-750)	329 (202-450)
<i>Klyde</i>	EU 2012	565	Ikke relevant	125	-	-	-	267 ⁴ (34-500)	353 ¹ (150-565)	263 ² (45-500)

Noter: ¹Kun data for 3-4 år. ²Inkl. 2013. ³Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006). ⁴Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder

For sangsvane og krikand mangler data for ca. halvdelen af perioden 1997-2002. For klyde mangler data for perioderne 1978-1996, og stort set samtlige trecifrede antal vurderes reelt at gælde Alleshave Bugt, som er en del af den tilgrænsende IBA nr. 94, Sejerø Bugt & Nekselø (Thorup m.fl. 1998, S. Flex, pers. medd. 2014).

Aktuel tilstand for rastefugle

Sædgås er i en enkelt periode, 1982-1991, registreret med et væsentligt højere maksimumstal end i projektperioden. Da dette maksimumstal imidlertid kun er registreret i et enkelt år (1985), bedømmes lokalitetens tilstand for arten alligevel som tilfredsstillende. Artens 1%-kriterium blev i projektperioden sænket fra 6000 til 5500 individer.

Som nævnt ovenfor vurderes stort set samtlige trecifrede antal af klyde reelt at gælde Alleshave Bugt, og lokalitetens tilstand for arten kan derfor reelt ikke bedømmes.

Af de resterende fokusarter er to, sangsvane og grågåse, i projektperioden registreret med maksimumsantal på højde med eller højere end i tidligere perioder og/eller med måltallene. For den sidste fokusart, krikand, forholder det sig imidlertid modsat, og lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker slettet fra IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Klyde: Som nævnt ovenfor vurderes stort set samtlige trecifrede antal af klyde reelt at gælde Alleshave Bugt i IBA 94, og det vurderes derfor, at arten fejlagtigt blev optaget på EU-udpegningsgrundlaget i 2012.

Aktuelle trusler

Jagt virker særdeles forstyrrende på de rastende fugle. Samtidig påfører den området fugle og dyr en markant øget

skyhed, der fx har resulteret i, at antallet af rastende grågæs på dage med jagt falder fra 5.-7.000 til nogle få hundrede

(Sell m.fl. 2009).

Også udvidelsen af Kaldred Flyveplads er angivet som en mulig forstyrrende faktor for fokusarterne.

Næringsbelastningen af Saltbæk Vig er fortsat stor, og bundfloraens og -faunaens sammensætning påvirkes negativt heraf; dermed påvirkes fødegrundlaget for flere af fokusarterne ligeledes negativt (Vestsjællands Amt og Miljøcenter Roskilde 2007, Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 99 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	2	2	2	6	Jagt
Infrastruktur	3	1	2	6	Flyveplads
Vandforurening	1	2	2	5	Næringsstofftilførsel
Totalt	-2				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Jagt skal begrænses i fuglenes træktid.

En reduktion af næringsstofftilførslen til Saltbæk Vig samt etablering af en bedre gennemstrømning til Sejerø Bugt vil betyde forbedrede lys- og iltforhold til gavn for bundfloraen og -faunaen og derved fødegrundlaget for flere af fokusarterne (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 99 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Sejerø Bugt, Saltbæk Vig, Bjergene og Bollinge Bakke. Natura 2000-område nr. 154. Habitatområde H135 og H244. Fuglebeskyttelsesområde F94 og F99. – Miljøministeriet.

Vestsjællands Amt & Miljøcenter Roskilde 2007: Natura 2000-basisanalyse. Natura 2000-område 154, Sejerø Bugt, Saltbæk Vig, Diesbjerg og Bollinge Bakke. – Miljøministeriet.

Sell, R. C., J. Ejlsted & J. Eriksen 2009: Vedrørende frednings sagen for Saltbæk Vig. - Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk Forening & Friluftsrådet, upubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Steen Flex (lokalitetskontakt 2006-), Søren Harding, Jørgen Madsen, Jette Reeh, Heidi Rom Petersen, Rune Tjørnløv.

IBA nr. 100, Tissø, Lille Åmose & Hallenslev Mose

Kommune: Kalundborg.

Areal: 28,87 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Ferskvand (52 %), mose/eng (45 %), agerland (3 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F100, EU-habitatområde H138 og Natura 2000-område 157. En del af engene og rørskoven langs Tissøs østside har været fredet siden 1956. Siden 1998 har Tissø været udlagt som vildtreservat.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 100 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørdrum	EU 2005	0-2	Ikke fastsat	0	0	1	2-4	2 (1-6)	2 (1-4)	4 (2-10)
Rød glente	EU 2012	1	Ikke relevant	0	0	0	1	0 ¹ (0-0)	1 (0-1)	1 (1-2)
Havørn	EU 2005	0-1	Ikke fastsat	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-1)	1 (1-1)
Rørhøg	EU 2005	4-5	Ikke fastsat	2	2-3	2	14	2 (1-24)	4 (2-5)	5 (3-9)
Fiskeørn	EU 2005	0-1	Ikke fastsat	0	0	0	0-1	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
<u>Plettet rørvagtel</u>	EU 2012	1	Ikke relevant	5	3	2	1	0 (0-1)	0 (0-1)	0 (0-0)
<u>Brushane</u>	EU 2005	0-1	Ikke fastsat	25	-	-	11-12	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)
Fjordterne	EU 2012	33	Ikke relevant	0	0	0	3	6 ¹ (6-6)	35 (1-68)	34 (22-46)
Dværgterne	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	8	8	25	13	5 (1-12)	19 (2-42)	25 (5-35)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år.

Væsentlige fejlkilder

For rød glente mangler data for hovedparten af perioden 1997-2002, og herefter er data generelt mangelfulde. For rørhøg er dækningen generelt mangelfuld efter 1996. For fjordterne mangler data for hovedparten af perioden 1997-2002.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

For rørhøg er data for utilstrækkelige til at lokalitetens tilstand for arten kan bedømmes. Fiskeørn har ikke med sikkerhed ynglet på lokaliteten, og arten indgår derfor ikke i bedømmelsen af lokalitetens tilstand. Fem af de øvrige fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, men for de sidste to fokusarter, plettet rørvagtel og brushane, forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Engsnarre, klyde, hvidbrystet præstekrave, engryle, stor kobbersneppe.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 100 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Pibesvane</i>	EU 1983, IBA 2000	400, 475	Ikke fastsat	440	400	375	512	47 (9-220)	18 (4-115)	17 ¹ (2-108)
<i>Sangsvane</i>	EU 1983, IBA 2000	190, 1993	Ikke fastsat	101	190	285	575	247 ² (52-616)	537 (380-1459)	840 (304-1835)
<i>Sædgås</i>	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	300	1050	400	2000	825 (550-1400)	1250 (652-1653)	1133 (400-1500)
<i>Grågås</i>	EU 1983, IBA 2000	3000, 2024	Ikke fastsat	1500	3000	3000	4625	3110 (1950-4000)	6350 (4800-10 900)	7000 ¹ (6300-12719)
<i>Fiskeørn</i>	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	5	4	5	4	1 (1-3)	2 (1-5)	3 (2-3)

Noter: I perioden 1983-2005 var også krikand på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Inkl. 2013. ²Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006).

Væsentlige fejlkilder

Ingen.

Aktuel tilstand for rastefugle

For sædgås foreligger der for en enkelt periode før projektperioden (1992-1996) et højere maksimumstal, men da det pågældende maksimumstal øjensynligt kun er forekommet i et enkelt år (1996), bedømmes lokalitetens tilstand for arten alligevel som tilfredsstillende. Tre af de øvrige fire fokusarter er i projektperioden registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For den sidste fokusart, pibesvane, forholder det sig imidlertid modsat, og samlet set bedømmes lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter derfor som utilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Generelt er jagt og forstyrrelser en trussel mod rastefuglene i efterårsmånederne (Hansen 2007, L. Dinesen, pers. medd. 2014).

Regulering af vandstanden i Tissø kan betyde at fugleørerne bliver oversvømmede, hvilket medfører at æg og unger af fjord- og dværgterne drukner (Hansen 2009, Naturstyrelsen 2011, L. Dinesen, pers. medd. 2014). Omvendt er afvanding en trussel mod ynglefuglene i Lille Åmose (L. Dinesen, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 100 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelse	2	2	2	6	Jagt, færdsel, sejlads
Vandstandsændringer	2	2	1	5	Oversvømmelse, afvanding
Totalt	-2				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Færdsel og jagt i området skal reguleres, og jagt på udpegningsarterne skal ophøre.

Yngleørerne i Tissø skal forhøjes, så fjord- og dværgterneynglen ikke druknes.

Genopretning af ferske enge i Lille Åmose, bl.a. for at brushane kan få et velegnet levested, samt høj vandstand over året, der vil tilgodese både rastende og ynglende fokusarter (L. Dinesen, pers. medd, 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 100 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Brøgger-Jensen, S. & E. Sørensen 1984: Hallenslev, Ulstrup, Rye & Høng Moser. – DOF Vestsjælland.

Hansen, M.B. 2005: Rapport om Dværgterne og Klyde fra Caretakerområdet Tissø, Lille Åmose og Hallenslev Mose, Vestsjælland. – DOF Vestsjælland, upubl.

Hansen, M.B. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 1007: Område nr. 157 Åmose, Tissø, Halleby Å og Flasken. – DOF Vestsjælland, upubl.

Hansen, M.B. 2009: Vedr. sammenbrud af yngleområde (fugleøer) for de kolonirugende fugle Klyde, Dværgterne og Fjordterne i juni 2009, omfattet af Natura 2000 område 157: Åmose, Tissø, Halleby Å og Flasken. Habitatområde 138: Åmose, Tissø, Halleby Å og Flasken. EF-Fuglebeskyttelsesområde SPA 100: Tissø, Åmose og Hallenslev Mose. – DOF Vestsjælland, upubl.

Jacobsen, E.M. 2009: Følsomhedskortlægning af arealer omkring Tissø 2009. – Orbicon A/S for Naturpark Åmosen.

Jørgensen, H.E. 2001: Ynglefugle i Tissø-området 2001. – Vestsjællands Amt, Natur og Miljø.

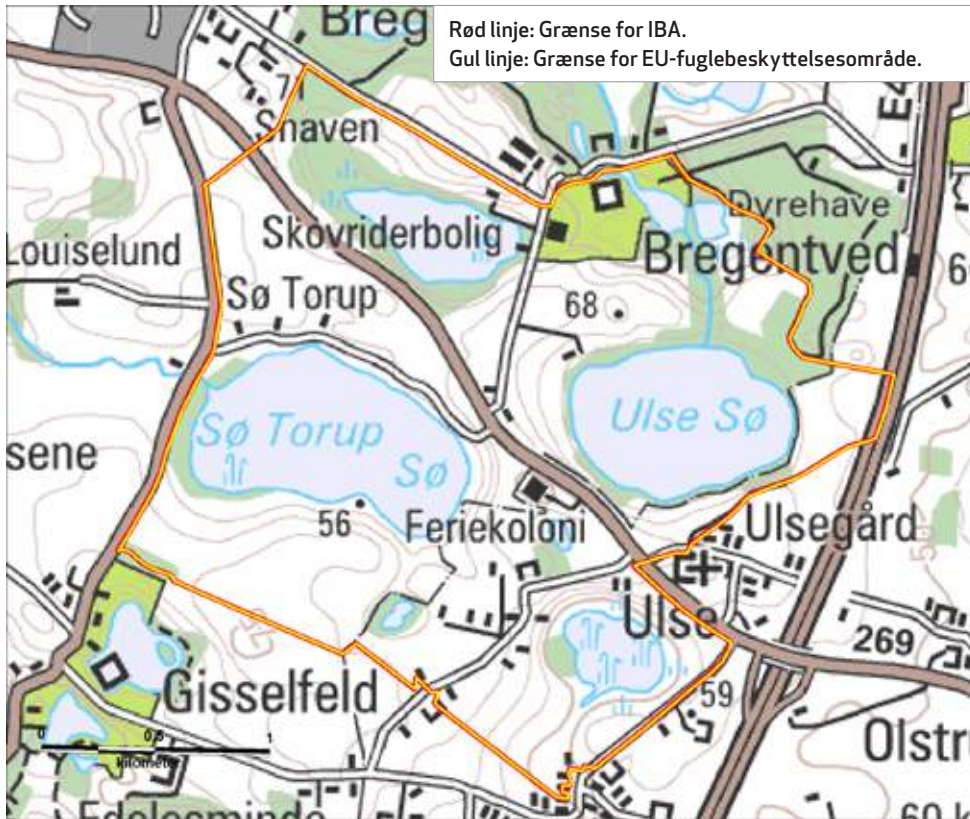
Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Åmose, Tissø, Halleby Å og Flasken. Natura 2000-område nr. 157. Habitatområde H138, Fuglebeskyttelsesområde F100 – Miljøministeriet.

Vestsjællands Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000-område nr. 157, Åmose, Tissø, Halleby Å og Flasken - Vestsjællands Amt.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Jens Boesen, Henrik Brænder, Lars Dinesen, Magnus Bang Hansen (lokalitetskontakt 2004-), Søren Harding, Birgit Hedegaard, Gerth Nielsen, Ole Richter (lokalitetskontakt 2005-), Jørgen Terkelsen.

IBA nr. 101, Bregentved- & Gisselfeld-søerne

Kommune: Faxe.

Areal: 5,98 km²

Ejer: Bregentved og Gisselfeld Godser.

Naturtyper: Ferskvand (42 %), agerland (41 %), skov (17 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F101, EU-habitatområde H142 og Natura 2000-område nr. 161.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 101 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørhøg	EU 1983	4	Ikke fastsat	1	4	1	5-8	1 (1-5)	1 (0-2)	1 ¹ (1-4)

Noter: ¹Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For årene 1976-1993, 1995-1996 og 1998 foreligger der kun tal fra Nielstrup Sø.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Den enlige fokusart, rørhøg, er ikke i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for ynglende rørhøg bedømmes derfor som utilfredsstillende.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 101 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Grågåås	EU 1983	1500-2000	1000	1400	2880	2800	5075	844 ¹ (300-1425)	1688 (829-2650)	1100 ² (780-2900)
Troldand	EU 1983	6000	6000	6000	6000	6710	7575	2225 ¹ (700-5400)	285 ³ (121-3785)	360 (250-820)
Stormmåge	DOF 2014	Ikke relevant		-	-	6000	11 500	35 500 ⁴ (23 000-48 000)	10 500 ³ (9 500-15 040)	16 700 ^{2,3} (16 150-18 000)

Noter: ¹Gennemsnit 1998-2003 (DCE 2006). ²Inkl. 2013. ³Kun data for 3-4 år. ⁴Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder

For troldand mangler data for årene 2006-2007. For stormmåge mangler data før 1982, for hovedparten af perioden 1997-2002 samt for halvdelen af projektperioden.

Aktuel tilstand for rastefugle

For grågåås foreligger der for en enkelt periode før projektperioden, 1992-1996, et højere maksimumstal end i projektperioden. Da det pågældende maksimumstal, 5075, imidlertid kun er forekommet et enkelt år (1992), bedømmes lokalitetens tilstand for arten alligevel som tilfredsstillende.

Troldand bør ikke tages i betragtning ved bedømmelsen af lokalitetens tilstand for rastende fokusarter, jf. nedenfor.

For stormmåge foreligger der for en enkelt periode før projektperioden, 1997-2002, et højere maksimumstal end i projektperioden. Da det pågældende maksimumstal, 48 000, imidlertid kun er forekommet et enkelt år (2002), tilmed

umiddelbart op til projektperioden, og data for arten generelt er mangelfulde, bedømmes lokalitetens tilstand for arten alligevel som tilfredsstillende.

Samlet set bedømmes lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter som tilfredsstillende.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker fjernet fra IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Troldand: Områdets betydning som regelmæssig og internationalt betydende lokalitet for troldand ved den foreløbige udpegning af fuglebeskyttelsesområderne i 1983 synes ikke dokumenteret (DCE 2012). Artens 1 %-kriterium er siden dengang hævet fra 7500 til 12 000 individer, men kun i perioden 1992-1996 synes kriteriet at have være opfyldt.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Stormmåge: Arten er i projektperioden regelmæssigt registreret i maksimumsantal, der overstiger artens 1 %-kriterium; dette er i perioden sænket fra 20 000 til 16 400 individer. Arten bør således optages på både IBA-kvalifikations- og EU-udpegningsgrundlaget.

Aktuelle trusler

Lystfiskeri i Nielstrup Sø forstyrrer både ynglende og rastende arter (Storstrøm Amt og Vestsjællands Amt 2006). 2-4 par rørhøg forsøger hvert år at yngle i den sparsomme rørsump omkring Sø Torup sø, men æggene tages ofte af bl.a. krager, når lystfiskere tæt på bredzonen skræmmer arten af reden (C. Labuz, pers. medd. 2014).

Jagt er et alvorligt problem i alle søerne. Især i Ejlemade Sø er der et meget voldsomt jagttryk med mange endagsjagter og et skjul i søen. I Ulse Sø er der et tilsvarende stort jagttryk, mens Sø Torup Sø mere er plaget af jagter i tilstødende områder (C. Labuz, pers. medd. 2014). Et jagtskjul ved Nielstrup Sø forstyrrer sandsynligvis rastende grågæs og trol-dænder (Storstrøm Amt og Vestsjællands Amt 2006).

Andre rekreative aktiviteter som vandski, jetski og motorsejlad virker forstyrrende på alle arter (Labuz 2012). Aktiviteterne finder især sted i Ulse Sø, hvor 1-2 par rørhøg årligt forsøger at yngle, men skræmmes af rederne af vandsportsaktiviteterne (C. Labuz, pers. medd. 2014). Ligeledes forstyrres fuglene af lavtgående helikoptere (Thelander 2007). Det er tilsyneladende et stigende problem, at hele området alt for ofte overflyves af både lavtgående helikoptere og lavtgående fly (C. Labuz, pers. medd. 2014).

Vandstandshævning i Nielstrup Sø har medført at rørsumpen i 1997-98 er forsvundet. Dette udgør en trussel mod rørhøg, der herved mister redemuligheder (Jørgensen 2002, Naturstyrelsen 2011). Således forsvandt 3-4 par med vandstandshævningen og den følgende drukning af rørskovene (C. Labuz, pers. medd. 2014). Også prædation fra mink udgør en trussel mod rørhøgens æg og unger (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 101 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	2	3	3	8	Fiskeri, jagt, vandsport, helikoptere
Vandstandsændringer	2	2	2	6	Ødelægger rørsump
Invasive arter	2	2	1	5	Mink
Problematisk hjemmehørende arter	2	2	1	5	Krage
Totalt	-3				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Den tidligere vandstand i Nielstrup Sø skal genetableres, så rørsumpen igen har mulighed for at gro op (Thelander 2007). Der er i 2013 for Nielstrup Sø fastsat en vandstandskote på 49,0 m, hvilket er 0,25 m højere end ønsket af DOF (C. Labuz, pers. medd. 2014).

Minkbestanden skal reguleres, så truslen mod rørhøgen mindskes.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 101 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Labuz, C. 2012: Bregentved-Gisselfeld_110812. – DOF Storstrøm, upubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Søer ved Bregentved og Gisselfeld. Natura 2000-område nr. 161. Habitatområde H142. Fuglebeskyttelsesområde F101 – Miljøministeriet.

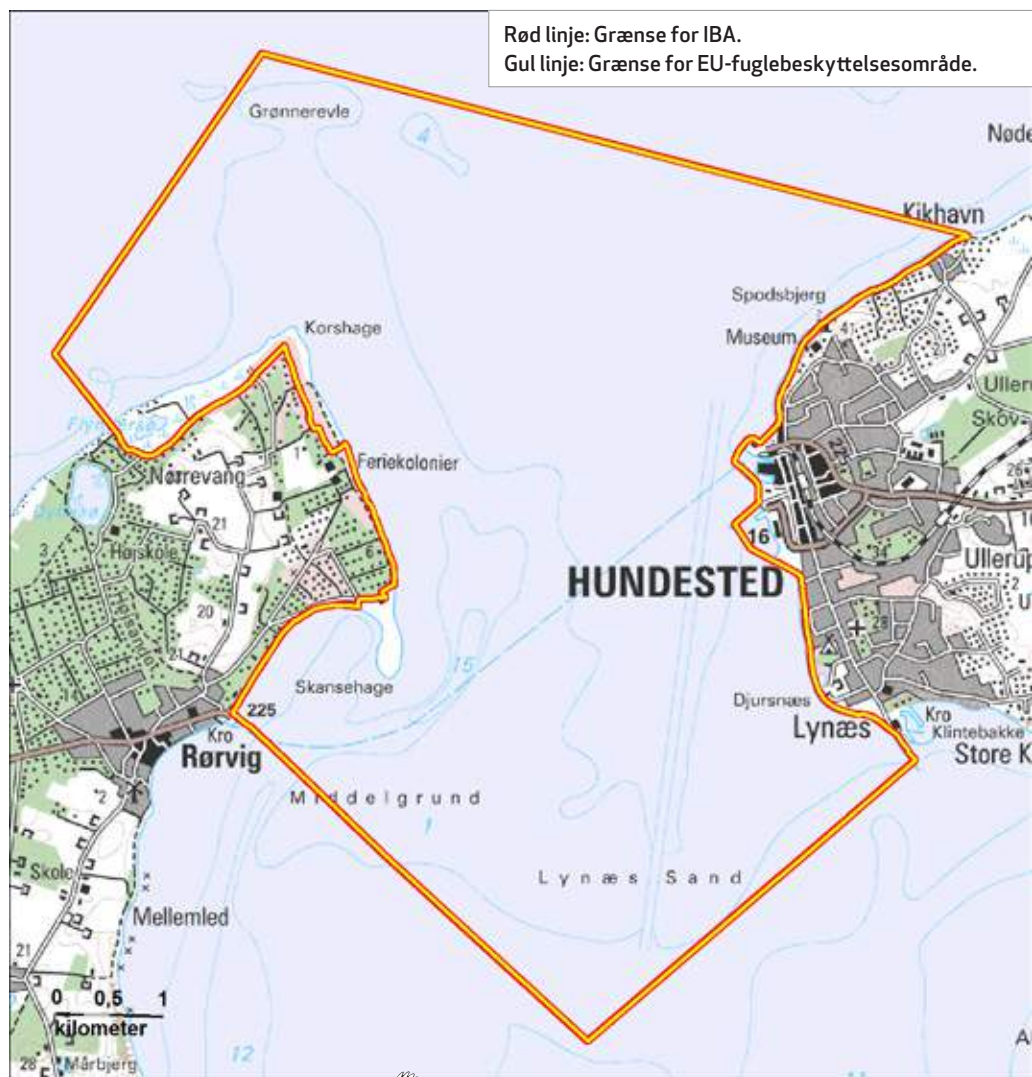
Storstrøm Amt og Vestsjællands Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000 område 161, Søer ved Bregentved og Gisselfeld – Storstrøm Amt og Vestsjællands Amt.

Thelander, M. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Område nr. 161 Søer ved Bregentved og Gisselfeld. - DOF Storstrøm, upubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Clausjannic Labuz (lokalitetskontakt 2011-), Elizabeth Steenberg (lokalitetskontakt 2006-2010).

IBA nr. 102, Korshage, Hundested & omgivende hav

Kommune: Halsnæs, Odsherred.

Areal: 39,90 km²

Ejer: Staten.

Naturtyper: Hav (98 %), klit (1 %), mose/eng (1 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde EF102, EU-habitatområde H134 og Natura 2000-område nr. 153. Korshage og Flyndersø-området har været fredet siden 1950 og Dybesø siden 1959.

Ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Sortspætte, markpiber.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 89 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Ederfugl	EU 1983, IBA 2000	34 000, 2610	34 000	30 000	34 000	60 000	80 000	15 000 (2000-35 000)	10 000 (9000-16 240)	15 150 (8000-20 900)
Hvinand	EU 1983	2000	2000	400	3500	4870	500	128 (37-1410)	252 (70-360)	1050 ¹ (135-4046)
Toppet skallesluger	EU 1983	1000	1000	500	1000	600	182	43 (19-79)	71 (40-269)	66 (54-250)
Stor skallesluger	EU 1983	1500	1500	55	4000	510	140	2 (1-815)	28 (2-324)	120 ¹ (10-223)
Mosehornugle	EU 2012	6	Ikke relevant	1	2	3	2	2 (1-5)	4 (1-6)	4 ¹ (2-6)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	+	+	+	+	+	-	+

Noter: ¹Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

Ingen

Aktuel tilstand for rastefugle

For toppet og stor skallesluger gælder det, at lokaliteten udelukkende er udpeget som isvinterrefugium (DCE 2012), men da projektperioden ikke har indeholdt nogen isvintre (DMI 2014, <http://www.dmi.dk/nyheder/arkiv/nyheder-2014/01/isvinteren-er-langt-vaek/>), kan lokalitetens tilstand for disse to arter reelt ikke bedømmes. Af de tre øvrige fokusarter er kun én, mosehornugle, i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For sidste to fokusarter forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Trækfugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste trækfugle.

Nøgletal (antal individer) for trækkende fokusarter i IBA nr. 102 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af årlige træktal 1997-2002 (interval)	Median af årlige træktal 2003-2008 (interval)	Median af årlige træktal 2009-2012 (interval)
Rovfugle	IBA 2000	12 090	Ikke relevant	-	10 321	7 198	12 090	4 687 (2 997-6 197)	6 277 (1 585-8 384)	6 199 (3 057-8 928)

Væsentlige fejlkilder

Data mangler før 1978.

Aktuel tilstand for trækfugle

Rovfugletrækket er ikke i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallet. Lokaltetsens tilstand for trækkende rovfugle bedømmes derfor som utilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Næringsbelastning påvirker bundfaunaens sammensætning og truer fødegrundlaget for rastefuglene. Fiskeri med bundslæbende redskaber ødelægger bundflora og -fauna, hvilket udgør en trussel mod fødegrundlaget for ederfugl. Havjagt truer fuglene i området og ødelægger deres fourageringsmuligheder (A.P. Tøttrup, pers. medd. 2007). Planer om at udvide Lynæs Havn vil øge sejltrafikken og mængden af vind- og kitesurfere, der yderligere vil forstyrre rastefuglene (Hansen 2007).

Efter et højvande i december 2013 vil flere kommuner langs nordkysten bruge strandfodring som kystbeskyttelse. Ifølge det første oplæg skal materialet hertil hentes fra Grønnerevle, hvilket vil true fourageringsmulighederne for ederfugl (L. Braae, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 102 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	3	2	3	8	Fiskeri, jagt, sejlads, havneudvidelse
Vandforurening	1	3	3	7	Ødelægger fødegrundlag
Infrastruktur	3	1	1	5	Sandgravning på Grønnerevle
Totalt	-3				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Udvidelse af havnen i Lynæs skal opgives, og der skal foretages en regulering af vind- og kitesurfing i området, så fuglene forstyrres mindst muligt (Hansen 2007). Jagt på udpegningsarterne skal stoppes og Grønnerevle gøres til et jagtfredet område (A.P. Tøttrup, pers. medd. 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 102 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Bech, J., L. Braae, J.H. Christiansen & K.E. Strange 2013: Årsrapport fra Rørvig Fuglestation 2013.

Hansen, M.B. 2007: Idefase vedrørende vand- og naturplaner 2007: område nr.153 Havet og kysten mellem Hundested og Rørvig. - DOF Vestsjælland, upubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Havet og kysten mellem Hundested og Rørvig. Natura 2000-område nr. 153. Habitatområde H134. Fuglebeskyttelsesområde F102 - Miljøministeriet.

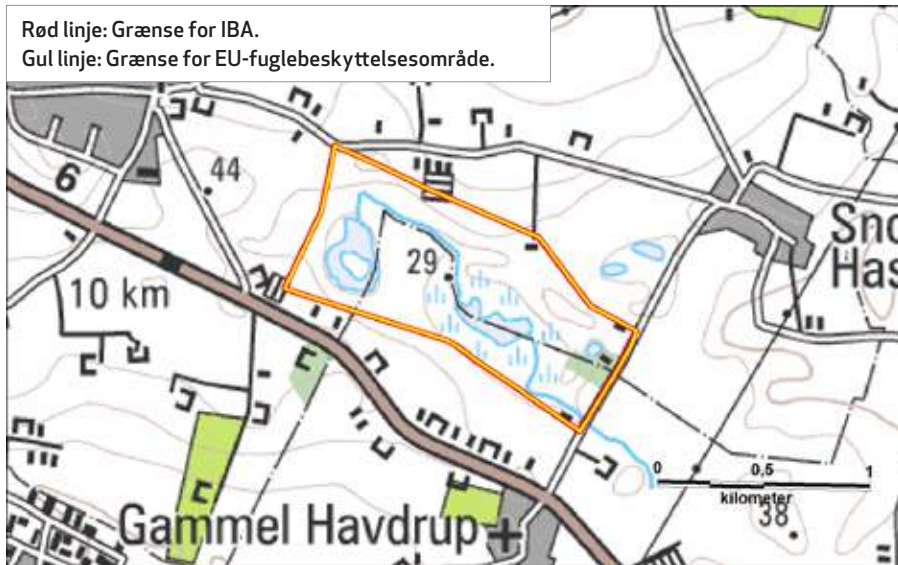
Rørvig Fuglestations hjemmeside: <http://rfst.dk/wiki/doku.php?id=andefugle>

Vestsjællands Amt: Basisanalyse for Natura 2000-område nr. 153, Havet og kysten mellem Rørvig og Hundested - Vestsjællands Amt.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Lasse Braae, Franck Ishøi (lokalitetskontakt for Hundested mv. (2004-2007)), Mikkel Kure Jakobsen, Jacob Rasmussen, Michael Trasborg, Anders P. Tøttrup (lokalitetskontakt for Korshage mv. 2007-).

IBA nr. 103, Snoldelev Mose & Gammel Havdrup Mose

Kommune: Solrød.

Areal: 0,98 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Mose/eng (50 %), ferskvand (30 %), agerland (20 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F103. Snoldelev og Gl. Havdrup Moser blev fredet 1978.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 103 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Rørhøg</i>	EU1983	1	Ikke fastsat	0	1	1	1	1 ¹ (1-1)	1 (1-1)	1 ² (1-2)
<u>Sortterne</u>	EU1983	10	Ikke fastsat	2-5	6	1	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)

Noter: ¹Kun data for 1 år. ²Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For rørhøg mangler data for hovedparten af perioden 1997-2002.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Den ene af de to fokusarter, rørhøg, er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For den anden fokusart, sortterne, forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Gl. Havdrup Mose og Snoldelev Mose trues af næringsbelastning fra Solrød Bæk. Øen i Snoldelev Mose trues af tilgroning, hvilket påvirker yngleforholdene for bl.a. sortterne negativt (Roskilde Amt 2006). Færdsel og fiskeri omkring moserne og ved fugletårnet forstyrrer både ynglende og rastende fugle (Roskilde Amt 2006).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 103 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	2	2	6	
Forstyrrelse	2	2	2	6	Færdsel og fiskeri
Vandforurening	1	2	2	5	Fra Solrød Bæk
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

En væsentlig del af træ- og buskvegetationen på øen i Snoldelev Mose bør ryddes for at skabe bedre ynglemuligheder for sortterne m.fl. arter (Roskilde Amt 2006).

Sejlads på vandfladerne skal reguleres, således at forstyrrelse af fuglene mindskes mest muligt. Der skal sikres mod tilledning af næringsrigt husspildevand, vejvand og drænvand, samt stoppes for udsætning og fodring af ænder for at mindske næringsbelastningen til området (Hansen 2007).

Græsningen af eng- og sumpområderne samt arealet mellem de to moser bør videreføres og udvides i omfang (K.N. Flensted, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 103 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	2	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	7	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Flensted, K.N. 1993: Sortternens *Chlidonias niger* tilbagegang og årsager hertil. – Specialeafhandling, Zoologisk Museum, Københavns Universitet.

Flensted, K.N. 2005: Ynglende fugle i Ramsødalen 2005 – Naturovervågning ved hjælp af fugletællinger – Hedeselskabet Miljø- og Energi as for Roskilde Amt.

Hansen, J. 2007: Gl. Havdrup Mose. Trusler og tiltag, Gammel Havdrup Mose. – DOF, upubl.

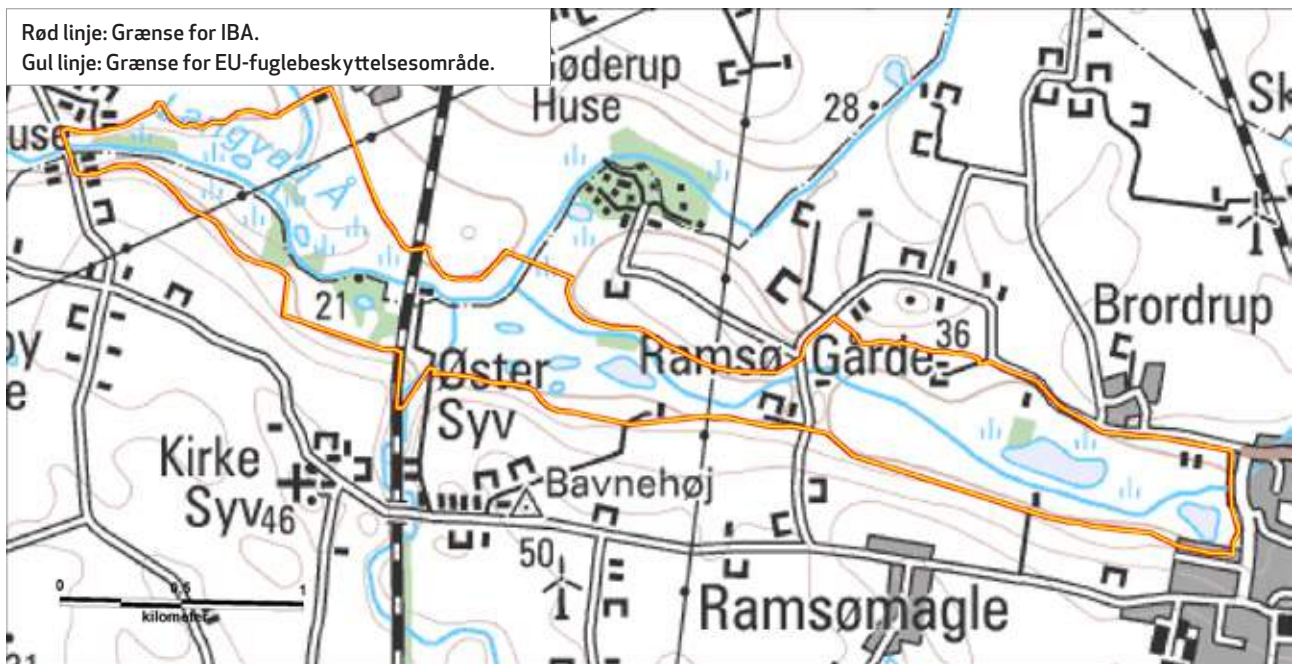
Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Gammel Havdrup Mose. Natura 2000-område nr. 150. Fuglebeskyttelsesområde F103 – Miljøministeriet.

Roskilde Amt 2006: Natura 2000 basisanalyse, F103 Gammel Havdrup Mose.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Knud N. Flensted (lokalitetskontakt 2008-), Jon Friis (lokalitetskontakt 2004-2007), Rune Palmqvist.

IBA nr. 104, Ramsødalen

Kommune: Roskilde.

Areal: 2,15 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Mose/eng (55 %), ferskvand (23 %), agerland (23 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F104. Ramsødalen fredet 2003.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 104 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Sortterne	EU 1983	4-5	Ikke fastsat	10	9	10	8	3 (0-4)	1 (0-2)	0 (0-1)

Noter: I perioden 1983-2005 var også mosehornugle på EU-udpegningsgrundlaget, formentlig pga. forveksling med skovhornugle (K.N. Flensted, pers. medd. 2010).

Væsentlige fejlkilder

Ingen.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Den enlige fokusart, sortterne, er ikke i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for den ynglende fokusart bedømmes derfor som utilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Udsætning og fodring af andefugle udgør en trussel mod sortterne, da de udsatte ænder nedtramper og "vælder" sortternernes flydereder (Flensted 2005). Andeudsætning og -fodring er desuden sammen med den næringsstoftilførsel, der kommer fra Langvad Å, med til at forurene vandet.

Færdsel og løsgående hunde uden for stierne er ligeledes et problem, da det forstyrrer fuglene (Roskilde Amt 2006). Sejlads, færdsel og jagt virker forstyrrende på fuglelivet (K.N. Flensted, pers. medd. 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 104 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	2	2	3	7	Færdsel, sejlads, jagt, hundeluftning
Vandforurening	1	2	3	6	Fra Langvad Å og andefodring
Andet	2	1	3	6	Udsatte ænder
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Ramsømagle Sø og Ramsø sø bør samles til én sø, hvor der skal foretages naturgenopretning med dynamisk vandstandsvariation og etablering af fugleøer. Udsætning og fodring af ænder skal ophøre (K.N. Flensted, pers. medd. 2007).

Der bør etableres planlagte stier, der leder offentligheden uden om området, således at der tages hensyn til fuglelivet. Offentlig adgang til engen og selve søen bør ikke være tilladt (Flensted 2005).

Græsningen i de lavtliggende, våde eng- og sumpområder bør videreføres og udvides i omfang (K.N. Flensted, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 104 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	2	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	7	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Flensted, K.N. 1993: Sortternens *Chlidonias niger* tilbagegang og årsager hertil. – Specialeafhandling. Zoologisk Museum, Københavns Universitet.

Flensted, K.N. 2005: Ynglende fugle i Ramsødalen 2005 – Naturovervågning ved hjælp af fugletællinger – Hedeselskabet Miljø- og Energi as for Roskilde Amt.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Ramsø Mose. Natura 2000-område nr. 151. Fuglebeskyttelsesområde F104 – Miljøministeriet.

Roskilde Amt 2006: Natura 2000 basisanalyse, F104 Ramsø Mose.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Knud N. Flensted (lokalitetskontakt 2003-2010), Anders Wiig Nielsen (lokalitetskontakt 2010-).

IBA nr. 105, Roskilde Fjord, Selsø & Kattingesøerne

Kommune: Frederikssund, Halsnæs, Lejre, Roskilde.

Areal: 151,25 km²

Ejer: Staten og private, bl.a. Struckmann-Fonden (Eskilsø, 128 ha).

Naturtyper: Fjord (82 %), agerbrug (7 %), mose/eng (5 %), skov (4 %), ferskvand (2 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F105, EU-habitatområde H120 og Natura 2000-område nr. 136. Bognæs har været fredet siden 1969 og Roskilde Fjords øer og holme siden 1985. Fjorden har status som vildtreservat.

DOF's forslag til ændring af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør ud fra faglige kriterier udvides til linjen Kulhuse-Sølager (P. Andersen-Harild, pers. medd. 2004).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 105 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Havørn</i>	EU 2012	1	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	1 (0-1)	1 (1-1)
<i>Klyde</i>	EU 1983, IBA 2000	75, 109	150	80	82	139	116	134 (109-154)	122 (58-152)	58 (51-73)
<i>Stormmåge</i>	IBA 2000	1731-2277	Ikke relevant	1200	1782	1172	2277	2291 (1639-2384)	1643 (1121-2037)	577 (459-730)
<i>Fjordterne</i>	EU 1983, IBA 2000	250, 363	500	118	318	496	378	174 (131-252)	100 (54-135)	48 (41-78)
<i>Havterne</i>	EU 1983, IBA 2000	150, 301	321	117	170	293	306	235 (119-321)	131 (88-180)	91 (76-114)
<i>Dværgterne</i>	EU 1983	25	25	36	25	28	23	5 (0-14)	0 (0-0)	0 (0-0)

Noter:

Væsentlige fejlkilder

Der foreligger generelt kun få optællinger fra perioden 1960-1981 og slet ingen data fra Selsø Sø for årene 1971-1979, 1981-1985 og 2006.

Aktuel tilstand for ynglende fokuserter

Kun to af de seks fokuserter, havørn og klyde, er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For de øvrige fokuserter, stormmåge og terner, forholder det sig imidlertid modsat, bl.a. er dværgterne helt forsvundet efter årtusindskiftet. Lokaltetsens tilstand for de ynglende fokuserter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokuserter

Hvepsevåge, engryle, sortterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 105 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegnig	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Knopsvane</i>	EU 1983, IBA 2000	3500-7000, 7155	5250	6900	3500-7000	6897	7155	3774 (2551-4886)	3309 (2723-6176)	4405 ¹ (2920-6752)
<i>Sangsvane</i>	EU 1983, IBA 2000	250-600, 306	2200	600	78	339	386	467 (273-1315)	730 (535-1198)	564 ¹ (498-1028)
<i>Pibesvane</i>	IBA 2000	300	Ikke relevant	18	12	17	58	4 ² (4-4)	17 ² (2-31)	42 ³ (18-52)
<i>Grågås</i>	EU 1983	5000	5000	1000	5000	2900	3248	3930 (2000-7305)	3856 (2000-13530)	5400 ¹ (2850-16650)
<i>Skeand</i>	EU 2012	1255	Ikke relevant	34	42	140	165	245 (60-395)	365 (136-1255)	374 (187-875)
<u>Troldand</u>	EU 1983, IBA 2000	20 000, 57 000	33 000	17 000	22 000	45 762	57 006	27 488 (24 839-30 050)	18 975 (17 460-34 500)	18 515 (16 551-24 676)
<u>Hvinand</u>	EU 1983	2500	7200	1500	2500	5537	10 799	6520 (5418-9900)	6315 (945-7413)	7020 (5859-9047)
<u>Stor skallesluger</u>	EU 1983, IBA 2000	2500, 3700	2800	1000	2500	4178	6437	1855 ⁴ (124-5015)	1497 (1104-2779)	1892 ¹ (1163-2894)
<i>Havørn</i>	EU 2005	7	7	2	2	5	5	2 (1-7)	7 (4-12)	20 ¹ (4-25)
<u>Blishøne</u>	EU 1983, IBA 2000	25 000, 19 271	25 000	19 000	25 000	15 477	23 030	24 106 (14 336-31 340)	19 549 (11 325-25 660)	8690 (7179-24 125)
<i>Vandfugle generelt (minus måger)</i>	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	+	+	+	+	+	+	+

Noter: ¹Inkl. 2013. ²Kun data for 1-2 år. ³Kun data for 3 år. ⁴Gennemsnit 1998-2003 (DMU 2006).

Væsentlige fejlkilder

For pibesvane mangler data for årene 1997-2001, 2004 og 2006-2010, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende.

Aktuel tilstand for rastefugle

Pibesvane vurderes at være fejlagtigt medtaget på IBA-kvalifikationsgrundlaget, se nedenfor. For hvinand rummer en enkelt periode, 1992-1996, et væsentligt højere maksimumstal (10 799) end maksimum for projektperioden, men da et så højt maksimumstal øjensynlig kun har forekommet et enkelt år (1995), bedømmes lokalitetens tilstand for denne art alligevel som tilfredsstillende. Fem af de øvrige fokuserter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og IBA-kriteriet om 20 000 regelmæssigt rastende vandfugle er opfyldt i projektperioden. For de resterende tre fokuserter forholder det sig imidlertid modsat, og lokalitetens tilstand for de rastende fokuserter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Rastende fokuserter, som DOF foreslår slettet fra IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Pibesvane: Arten har i projektperioden rastet med maksimalt 52 individer, og i hele perioden siden 1960 med maksimalt 58 individer, hvilket er langt under 1 %-kriteriet på 220 individer. Arten bør derfor slettes fra IBA-kvalifikationsgrundlaget.

Aktuelle trusler

Sejlads, jagt og fiskeri samt militær helikopterflyvning i lav højde virker forstyrrende på rastefuglene (Andersen-Harild 2006). Færdsel på småøerne er en trussel mod ynglefuglene.

Muslingefiskeri med bundslæbende redskaber ødelægger bundflora og -fauna og udgør en trussel mod fuglebestanden i området, idet deres fødegrundlag forsvinder (Naturstyrelsen 2011).

Næringsbelastning fra det omgivende landbrug forurener fjorden og truer bundfaunaens og -floraens sammensætning. Den heraf følgende reduktion i ålegræs og hvirvelløse bunddyr påvirker fødegrundlaget for rastefuglene negativt (Naturstyrelsen 2011). Oliespild udgør ligeledes en trussel mod rastefuglene (Frederiksborg Amt 2006).

Tilgroning truer ynglepladser for klyde og terner, og ræv og rotte udgør en trussel mod ynglefuglene på øer og holme.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 105 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelse	2	3	3	8	Færdsel, sejlads, jagt, fiskeri, helikopterflyvning
Andet	2	2	2	6	Fiskeri med bundslæbende redskaber
Vandforurening	1	2	2	5	Næringsbelastning og oliespild
Tilgroning	2	1	2	5	
Problematisk hjemmehørende arter	2	1	2	5	Ræv
Invasive arter	2	1	2	5	Rotte
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Afgræsning eller høslæt skal mindske tilgroning af især strandengene.

Vandkvaliteten skal højnes ved at mindske gyllespredning i det tilstødende agerbrug, og der skal udlægges gødningsfrie arealer langs vandløb med udløb til fjorden (DOF Nordsjælland 2007).

Ved at fjerne den gamle jernbanedæmning syd for Frederikssund vil der kunne skabes et lavvandsområde med tilgrænsende strandenge, og hvis der yderligere etableres en ø, vil det være muligt at skabe potentielle ynglebiotoper for bl.a. klyde (DOF Nordsjælland 2007). Ræv og rotte skal reguleres, så ternekolonier ikke trues heraf.

Muslingefiskeri skal stoppes, således at bundflora og -fauna ikke ødelægges (Andersen-Harild 2007).

Militære øvelser med træningsfly, helikoptere o. lign. over området skal være forbudt i højder under 1000 fod (Andersen-Harild 2006).

Jagt, sejlads og færdsel i området skal reguleres. Der bør være forbud mod wind- og kitesurfing, og der bør oprettes kajak- og kanofri områder. Fritidsfiskeri skal holdes til lukkede områder, og jagt skal kun finde sted uden for ynglesoner (DOF Nordsjælland 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 105 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0= intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Stor skallesluger i Roskilde Fjord ved Østskoven, februar 2014. Foto: Freddy Rosning.

Anvendte specifikke referencer

- Andersen-Harild, P. 2003: Naturovervågning ved hjælp af fugletællinger Roskilde Fjord 2000, 2001 og 2002. – Ornis Consult A/S for Roskilde Amtskommune.
- Andersen-Harild, P. 2006: Vedrørende helikopterlavtflyvning over EF-fuglebeskyttelsesområde Roskilde Fjord 5.1.2006. - DOF København, unpubl.
- Andersen-Harild, P. 2007: Vedrørende fiskeri efter blåmuslinger i EF-fuglebeskyttelsesområde Roskilde Fjord. - DOF København, unpubl.
- Andersen-Harild, P. & E. Hansen 1982-2002: Naturovervågning ved hjælp af fugletællinger. Roskilde Fjord. - Ornis Consult for Hovedstadsrådet og Roskilde Amt.
- DOF Nordsjælland 2007: Roskilde Fjord fuglebeskyttelsesområde. Bidrag til idefasen for Roskilde Fjord mv., Natura 2000-område 136, fuglebeskyttelsesområde 105, habitatområde 120. DOF Nordsjælland.
- Frederiksborg Amt 2006: Basisanalyse for Natura 2000-områder i Frederiksborg Amt, 2006. Roskilde Fjord, Kattinge Vig, Kattinge Sø og Jægerspris Nordskov med Kongens Lyng – Teknik & Miljø, Frederiksborg Amt.
- Hansen, E., P. Mølgaard & P. Andersen-Harild 1984: Holmene i Roskilde Fjord. – Fredningsstyrelsen.
- Jacobsen, E.M. 1990-2005: Ynglefugle ved Selsø Sø. – Ornis Consult A/S og Hedeselskabet Miljø og Energi for Frederiksborg Amt.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Roskilde Fjord og Jægerspris Nordskov. Natura 2000-område nr. 136. habitatområde H120, H199. Fuglebeskyttelsesområde F105, F 107 – Miljøministeriet.
- Orbicon A/S 2007: Ynglende fugle i Roskilde Fjord 2007 – med registrering af naturforhold. - Roskilde, Lejre og Frederikssund Kommuner.
- Orbicon A/S 2008: Ynglende fugle i Roskilde Fjord 2008 – med registrering af naturforhold. - Roskilde, Lejre og Frederikssund Kommuner.
- Orbicon A/S 2012: Ynglende fugle i Roskilde Fjord 2012. Med registrering af naturforhold. - Frederikssund, Roskilde og Lejre Kommuner.

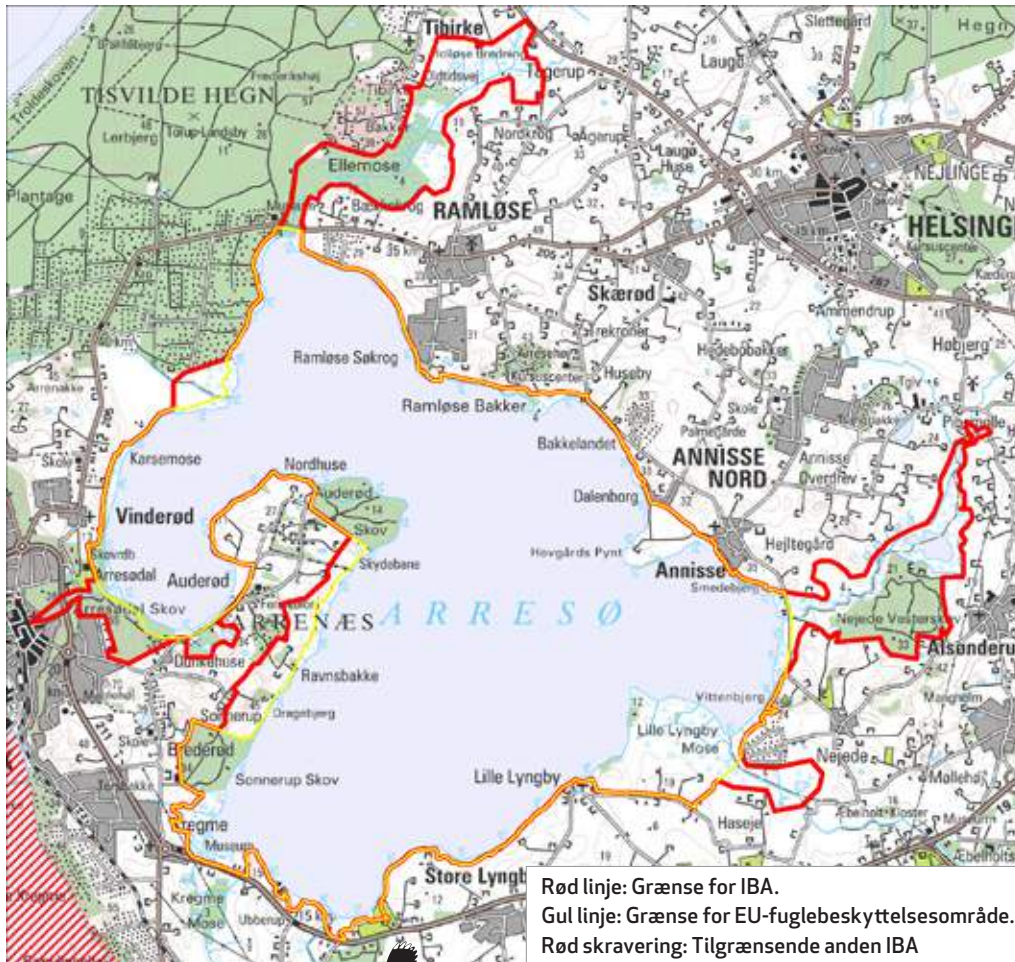
Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

John Andersen, [Pelle Andersen-Harild \(lokalitetskontakt 2003-\)](#), Peter Bo, John Hansen, Ulla Munch Hansen, Per Rasmussen, Freddy Rosning, Alex Schneider, Michael Svane.

Roskilde Fjord, IBA nr. 105. Foto: Kurt Rodahl Hoppe

IBA nr. 106, Arresø

Kommune: Gribskov, Halsnæs, Hillerød.

Areal: 54,73 km²

Ejer: Naturstyrelsen (bl.a. selve Arresø og Nejede Vesterskov) og private.

Naturtyper: Ferskvand (79 %), skov (13 %), mose/eng (8 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F106, EU-habitatområde H118 og Natura 2000-område nr. 134. Lille Lyngby Mose, Ryengen, Tibirke Bakker og Ellemosen er fredet.

DOF's forslag til ændring af lokalitetens afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør udvides med 1) Arresø Kanal, Dronningholm og østlige del af Arrenæs, der alle huser ynglende isfugl (R. Bjerre, pers. medd. 2004, I. Abramowitz, pers. medd. 2006), 2) enge langs Æbelholt Å, der huser ynglende rørhøg (I. Abramowitz, pers. medd. 2006), 3) Pøleåen med Alsønderup Enge, der huser fouragerende fiskeørn (I. Abramowitz, pers. medd. 2007) samt 4) Nejede Vesterskov, Tibirke Ellemose og Holløse Bredning, da disse lokaliteter økologisk og fuglemæssigt hænger sammen med Arresø (H. Boeg, pers. medd. 2009). Udvidelserne vil muliggøre en mere samlet overvågning og planlægning samt i den sidste ende tillige en bedre beskyttelse (H. Boeg & J. Jacobsen, pers. medd. 2009).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 106 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørdrum	EU 1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	1	1	1	1	4 ¹ (2-5)	3 (1-5)	2 (1-3)
Rørhøg	EU 1983	2-3	2-3	3	2	2-3	0-1	1 (1-2)	5 (2-6)	9 (8-13)
Isfugl	EU 2012	4	Ikke relevant	-	-	-	-	1 ¹ (1-1)	1 (1-2)	1 (0-4)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år.

Væsentlige fejlkilder

For rørdrum og rørhøg mangler data for hovedparten af perioden 1997-2002, og for isfugl mangler data stort set for projektperioden.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

For isfugl mangler data som nævnt før projektperioden, og lokalitetens tilstand for arten kan derfor ikke vurderes. De to øvrige fokusarter, rørdrum og rørhøg, er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Hvepsevåge, engsnarre, fjordterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 106 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Lille skallesluger	DOF 2014		Ikke relevant	-	-	-	10	12 ¹ (12-12)	120 (50-216)	240 ² (47-426)
Stor skallesluger	EU 1983, IBA 2000	2600, 5000	2600	1500	2625	1462	5000	6250 ¹ (1500-11 000)	6525 (344-12 600)	2500 ² (1728-8604)
Havørn	EU 2012	8	Ikke relevant	1	1	2	3-4	2 (1-3)	2 (2-4)	8 ² (5-15)
Fiskeørn	EU 2005	Ikke oplyst	Ikke fastsat	3	4-5	19	6	4 (2-5)	4 (3-7)	6 ² (2-7)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Inkl. 2013(-2014).

Væsentlige fejlkilder

For lille skallesluger foreligger der før projektperioden blot sporadiske lave tal og ingen egentlige optællinger. For stor skallesluger mangler data for hovedparten af perioden 1997-2002. For havørn mangler data for perioden 1978-1981, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende.

Aktuel tilstand for rastefugle

For lille skallesluger foreligger der som nævnt kun få, sporadiske data før projektperioden, og lokalitetens tilstand for arten kan derfor reelt ikke bedømmes. For fiskeørn foreligger der for en enkelt periode, 1982-1991, højere maksimumstal end i projektperioden. Disse tal vurderes imidlertid udelukkende at kunne tilskrives etableringen af Alsønderup Engsø og en efterfølgende, god økologisk tilstand i engsøen af få års varighed, og der ses her bort fra disse maksimumstal i bedømmelsen af lokalitetens tilstand for arten. Denne tilstand bedømmes således som tilfredsstillende. De to øvrige fokusarter, stor skallesluger og havørn, er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter bedømmes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Lille skallesluger: Arten er medtaget på EU-fuglebeskyttelsesdirektivets liste I, og da den i projektperioden regelmæssigt har rastet på lokaliteten i maksimumstal, der langt overstiger 1 % af landsrastebestanden på ca. 6000 individer (Lange 2013), er arten kvalificeret til at optages på EU-udpegningsgrundlaget.

Aktuelle trusler

Færdsel og aktiviteter som motorbådssejlads, surfing, roning og lystfiskeri i og omkring rørskovene forstyrrer ynglende rørdrum og rørhøg samt rastende skalleslugere (Naturstyrelsen 2011). Den helt dominerende trussel mod rørsumpenes ynglefugle er sejlads med kano og kajak, der foregår langs med og ofte tæt på rørsumpen. Det aktuelle totalforbud mod sejlads med kano og kajak trues af en ny bekendtgørelse med forslag om en 50 m beskyttelseszone kun ud for udvalgte kyststrækninger (Andersen 2013). Samme bekendtgørelse truer med at åbne søen for motorbådssejlads, hvilket udgør en alvorlig trussel mod rastende stor skallesluger (Abramowitz 2013a, b).

Udtørring af rørsumpene pga. grøftning og dræning udgør en trussel mod rørdrum og rørhøg (Henriksen 2011). Det samme gælder prædation fra mink (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 106 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelse	3	2	3	8	Især sejlads
Vandstandsændringer	2	1	2	5	Grøftning udtørre rørsump
Invasive arter	2	2	1	5	Mink
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Regler for sejlads på Arresø skal især tage hensyn til rastende vandfugle som stor skallesluger. Rørsumpsområder skal beskyttes mod sejlads i yngletiden, og den østlige del af søen skal sikres som fourageringsområde for havørneparret i Nejede Vesterskov (Henriksen 2011).

Rørsumpene skal sikres mod udtørring og forstyrrelse (Henriksen 2011).

Minkbestanden skal reguleres, således at de jordrugende ynglefugle ikke trues heraf.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 106 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Auderød Skov på Arrenæs i Arresø, november 2005. Foto: Ivan Abramowitz

Anvendte specifikke referencer

Abramowitz, I. 2013a: Pyt med forpligtelserne? – Frederiksborg Amts Avis den 6. marts.

Abramowitz, I. 2013b: Ingen sejlad i yngletiden. – Frederiksborg Amts Avis den 11. april.

Andersen, J.D. 2013: Brev til Naturstyrelsen. - DOF Nordsjælland, upubl.

Henriksen, B.B. 2011: Høringssvar vedr. forslag til Natura 2000-plan 2009-2015 for Arresø, Ellemose og Lille Lyngby Mose, Natura 2000-område nr. 134, habitatområde H118, fuglebeskyttelsesområde F106. - DOF Nordsjælland, upubl.

Jacobsen, B.A., L.R. Hansen, P.B. Jørgensen, F. Jørgensen, K. Jensen, M. Holmen, T. Karlog, M. Bjerre, M. Jepsen, A.G. Gylden, M. Vincents, S.G. Christensen, K. Ravn-Jonsen & C. E. Mortensen 2007: Basisanalyse for Natura 2000-områder i Frederiksborg Amt, 2006. Arresø, Lille Lyngby Mose, Ellemosen, Tisvilde Hegn og Melby Overdrev. EF-habitatområde 118, EF-habitatområde 119 og EF-fuglebeskyttelsesområde 106. – Frederiksborg Amt.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Arresø, Ellemose og lille Lyngby Mose. Natura 2000-område nr. 134. Habitatområde H118. Fuglebeskyttelsesområde F106 – Miljøministeriet.

Petersen, N.B., O. Post & J. Schultz 1965: Pøleå ved Arresø. - Feltornitologen 3: 106-107.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

† Ivan Abramowitz (lokalitetskontakt 2006-2008), Johannes Bang, Rune Bjerre (lokalitetskontakt 2003-2007), Henrik Boeg, Birger Furbo, Per Bo Hansen, Jørgen Jacobsen (lokalitetskontakt 2008-), Bo T. Johansen, Flemming Kjerulf (lokalitetskontakt for Alsønderup Enge 2003-2008, Jakob Lausen, Jens Lykkebo, Allan Nielsen, Bjarne Nielsen, Thomas Vikstrøm.

Pøleåen, en del af IBA nr. 106. Foto: Kurt Rodahl Hoppe

IBA nr. 107, Jægerspris Nordskov

Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.
Rød linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.
Rød skravering: Anden tilgrænsende IBA.

Kommune: Frederikssund.

Areal: 15,24 km²

Ejer: Kong Frederik VII's Stiftelse.

Naturtyper: Skov (95 %), mose/eng (3 %), agerbrug (2 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F107 og EF-habitatområde H199.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 107 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Hvepsevåge</i>	EU1983	4-6	6	2-4	4-6	5-6	3-5	3 ¹ (3-3)	1 (1-4)	2 ² (2-5)
<i>Sortspætte</i>	EU1983	2-3	5	1	2-3	2-3	3-5	3 (3-11)	3 (1-11)	1 (1-2)
<i>Rødrygget tornskade</i>	EU2005	10	10	-	10	2	10	-	3 (1-9)	12 (8-14)

Noter: ¹Kun data for 1 år. ²Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For hvepsevåge mangler data for hovedparten af perioden 1997-2002, og data er mangelfulde for årene 2004-2007. Sidstnævnte gælder tillige for rødrygget tornskade, og for denne art mangler desuden data for perioderne 1960-1977 og 1997-2002.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Alle tre fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor samlet set som tilfredsstillende. Det skal dog bemærkes, at sortspætte og rødrygget tornskade har udvist tilbagegang inden for projektperioden, og at sortspætte muligvis nu er helt forsvundet fra lokaliteten (J. & U.M. Hansen, O.F. Larsen, pers. medd. 2014).

Aktuelle trusler

Rekreative aktiviteter virker forstyrrende på fuglene i skoven. Der er et stort jagttryk, og eksempelvis kolliderer buk-kejagten med hvepsevåges ankomst til yngleområdet, ligesom DM i orienteringsløb afholdtes den 1. april 2012 i skoven i yngletiden (Hansen & Hansen 2012, J. & U.M. Hansen, pers. medd. 2014).

Skovning og oparbejdning af træ, herunder sankning, finder sted frem til midt maj, hvilket udgør en trussel mod hvepsevåge og sortspætte (Holmen m.fl. 2007).

Tilgroning af moser, enge og skovrydninger udgør en trussel mod rødrygget tornskade (Larsen m.fl. 2011, J. & U.M. Hansen, pers. medd. 2014).

Enge og moser trues af afvanding til ugunst for hvepsevåge (Holm m.fl. 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 107 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelser	2	3	3	8	Jagt, mountainbiking
Skovdrift	3	3	2	8	Skovning, sankning og hugst i yngletiden
Tilgroning	2	1	1	4	
Vandstandsændringer	2	1	1	4	Dræning
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Andeudsætning i forbindelse med jagt bør ophøre, og der skal etableres uforstyrrede område i den nordøstlige del af skoven, hvor havørn vil kunne slå sig ned og yngle (Meltofte 2007, O.F. Larsen, pers. medd. 2014).

Større arrangementer i skoven kan med fordel lægges udenfor fuglenes yngleperiode (Hansen & Hansen 2012, J. & U.M. Hansen, pers. medd. 2014).

Bevaring og etablering af skovenge og skovmoser skal prioriteres. Dette omfatter lukning af drængrøfter, genetablering af en naturlig hydrologi i skoven og slåning eller afgræsning af åbne arealer. Skovdriften skal ekstensiveres og gamle træer med dødt ved efterlades, så fouragerings- og redemuligheder for sortspætte og andre hulrugere ikke forsvinder (Meltofte 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 107 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	0	
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	1	
Totalt	4	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Hansen, U.M. & J. Hansen 2012: Afvikling af DM i Orienteringsløb i Jægerspris Nordskov 1. april 2012. – DOF Nordsjælland, upubl.

Holm, T.E., M. Elmeros, B. Søgaard & K. Laursen 2011: Konsekvensvurdering af militære øvelsesaktiviteter i Nordskoven Jægerspris. - Notat fra Nationalt Center for Miljø og Energi. Institut for Bioscience, Aarhus Universitet.

Jacobsen, B.A., L.R. Hansen, P.B. Jørgensen, F. Jørgensen, K. Jensen, M. Holmen, T. Karlog, M. Bjerre, M. Jepsen, A.G. Gylden, M. Vincents, S.G. Christensen, K. Ravn-Jonsen & C. E. Mortensen 2007: Basisanalyse for Natura 2000-områder i Frederiksborg Amt, 2006. Roskilde Fjord, Kattinge Vig, Kattinge Sø og Jægerspris Nordskov med Kongens Lyng. EF-habitatområde 120, EF-habitatområde 199, EF-fuglebeskyttelsesområde 105 og EF-fuglebeskyttelsesområde 107. – Frederiksborg Amt & Roskilde Amt.

Larsen, O.F., P. Andersen-Harild, U.M. Hansen & J. Hansen 2011: Status over udpegningsarterne Rødrygget Tornskade, Hvepsevåge og Sortspætte i Fuglebeskyttelsesområdet Jægerspris Nordskov, sommeren 2011. – DOF Nordsjælland, upubl.

Meltofte, H. 2007: Jægerspris Nordskov (EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 107 samt Habitatområde 199 og delvis Habitatområde nr. 120). – DOF Nordsjælland, upubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Roskilde Fjord og Jægerspris Nordskov. Natura 2000-område nr. 136. Habitatområde H120, H199. Fuglebeskyttelsesområde F 105, F107. - Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Pelle Andersen-Harild, John Hansen (lokalitetskontakt 2008-), Ulla Munch Hansen, Ole Friis Larsen, Hans Meltofte.

IBA nr. 108, Gribskovområdet

Rød linje: Grænse for IBA.
Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.

Kommune: Gribskov, Hillerød.

Areal: 64,83 km²

Ejer: Naturstyrelsen.

Naturtyper: Skov (87 %), ferskvand (5 %), mose/eng (4 %), agerbrug (4 %).

Beskyttelse: Hovedparten er udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F108 og EF-habitatområde 117. Møllekrog har været fredet siden 1971, Møllekrog/Stenholt Mølle siden 1989, Strødam-reservatet siden 1925, Nørresø ved Gadevang siden 1951 og Bendstrup Overdrev siden 1971.

DOF's ønsker til ændringer af EU-fuglebeskyttelsesområdets afgrænsning

EU-fuglebeskyttelsesområdet bør tilføjes Stenholtsvang, som ved den oprindelige udpegnings af EU-fuglebeskyttelsesområderne blot ikke kom med i område nr. 108, fordi det dengang tilhørte et andet statskovdistrikt (A. Olesen, pers. medd. 2003). Desuden bør den naturgenoprettede Solbjerg Eng sø inddrages i området, hvilket forekommer særdeles velbegrundet, når såvel Møllekrog som Strødam Eng sø allerede indgår (A. Olesen, pers. medd. 2004).

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 108 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Hvæpsevåge</i>	EU 1983	8-10	10	5-7	8-10	8-10	8	-	13 (9-18)	14 (12-17)
<i>Rød glente</i>	EU 2012	2	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-1)	1 (1-1)
<i>Fiskeørn</i>	EU 2012	1	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-1)	1 (0-1)
<i>Plettet rørvagtel</i>	EU 2005	0-1	1	0-1	0	0-1	0-1	0 (0-1)	1 (0-1)	0 (0-1)
<i>Isfugl</i>	EU 2012	4	Ikke relevant	-	-	-	1	1 ¹ (1-1)	2 (1-3)	1 (1-4)
<i>Sortspætte</i>	EU 1983 IBA 2000	16, 13-14	16	7	16	18	13-14	5 ¹ (5-5)	16 (8-19)	9 ² (4-11)
<i>Rødrygget tornskade</i>	IBA 2000, EU 2005	33-36, 33-36	Ikke fastsat	-	90	90	33-36	19 ¹ (19-19)	83 (19-114)	110 (71-134)

Noter: ¹Kun data for 1 år. ²Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For hvæpsevåge, sortspætte og rødrygget tornskade mangler data stort set for perioden 1997-2002. For rødrygget tornskade mangler data endvidere før 1981, og data vurderes som ufuldstændige for 2003. For isfugl mangler data før 2002 bortset fra 1994, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Alle syv fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Lokaltets tilstand for de ynglende fokusarter vurderes derfor samlet set som tilfredsstillende. Det skal dog bemærkes, at hvæpsevåge, sortspætte og rødrygget tornskade har udvist foruroligende tilbagegang inden for projektperioden (Pedersen & Stender 2012).

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Natravn, hedelærke.

Aktuelle trusler

Intensiv skovdrift, herunder sommerskovning, og sankning truer levesteder for bl.a. hvæpsevåge og sortspætte (Holmen m.fl. 2006, Naturstyrelsen 2011, Pedersen & Stender 2012).

Åbne skovarealer ryddes for alt træ og dødt ved, hvilket reducerer ynglemulighederne for rødrygget tornskade (Pedersen & Stender 2012).

Færdsel og rekreative aktiviteter som mountainbiking, orienteringsløb, sejlsads, ridning, fiskeri mm. virker forstyrrende på hvæpsevåge og sortspætte især i yngletiden (Holmen m.fl. 2006). Ad Kagerupvej og Nødebovej er der en betydelig motortrafik gennem skoven. Sammen med en øget togdrift på Gribskovbanen er denne trafik med til at forstyrre fuglene i området (A. Olesen, pers. medd. 2006).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 108 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Skovdrift	3	3	3	9	Sankning, sommerskovning, rydning af lysninger
Forstyrrelser	2	1	1	4	Færdsel, mountainbiking, orienteringsløb, sejlad, ridning, fiskeri, trafik mm.
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Ekstensivering af skovdriften og stop for sankning af træ er især vigtigt i perioden marts-august, hvor fuglene yngler. Hugsten skal i samme periode begrænses eller ophøre af hensyn til ynglefuglene (Olesen 2007). Etablering af større naturskvsområder med rødgran og skovfyr skal give bedre yngleforhold for sortspætte (Olesen 2007, Pedersen & Stender 2012).

Etablering af nye rydninger og lysninger skal fremme yngleforholdene for rødrygget tornskade. På rydninger bør flere stammer stå tilbage og kvas samles i bunker for at tilgodese udkigsposter, redepladser og en rigelig forekomst af insekter (Olesen 2007, Pedersen & Stender 2012).

Drænene i og ved Stenholt Indelukke, Vandmosen, Buresø og Ryttermose skal lukkes. Dette vil bl.a. medvirke til åbning af skoven (Olesen, 2005a). Stort set alle grøfter skal kastes til ved renafdrift (Olesen 2005b).

Der skal indføres forstyrrelsesfrie zoner i skoven, således at trafikken af besøgende i området koncentrerer til de gulmærkede stier, grillpladser, P-pladser mm. (Henriksen 2009).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 108 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

- Henriksen, B.B. 2009: Internt notat fra møde med skovrider Jens Bjerregaard Christensen 26. august 2009. – DOF Nordsjælland, upubl.
- Jacobsen, B.A., L.R. Hansen, P.B. Jørgensen, F. Jørgensen, K. Jensen, M. Holmen, T. Karlog, M. Bjerre, M. Jepsen, A.G. Gylden, M. Vincents, S.G. Christensen, K. Ravn-Jonsen & C. E. Mortensen 2007: Basisanalyse for Natura 2000-områder i Frederiksborg Amt, 2006. Gribskov, Esrom Sø, Esrom Å og Snævret Skov. EF-habitatområde 117, EF-habitatområde 190 og EF-fuglebeskyttelsesområde 108. – Frederiksborg Amt.
- Johansen, B.T. 1987: Sortspætten i Nordsjælland 1961-1986. - Fugle 3:1987.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Gribskov, Esrum Sø og Snævret Skov. Natura 2000-område nr. 133. Habitatområde H 117, H190. Fuglebeskyttelsesområde F108 – Miljøministeriet.
- Olesen, A. 2005a: Forslag og spørgsmål vedrørende NATURPLEJE i Frederiksborg statsskovdistrikt. –DOF København, upubl.
- Olesen, A. 2005b: Naturpleje i Frederiksborg Statsskovdistrikt, Gribskovområdet. Notat fra møde mellem statsskovdistriktet og Gribskovgruppen 9. nov. 2005 – DOF København upubl.
- Olesen, A. 2007: Natura 2000. Høringssvar til basisanalyse for Fuglebeskyttelsesområde nr. 108. Gribskov mv. / habitatområde nr. 117 Gribskov – DOF København, upubl.
- Olesen, A. 2013: Gribskovområdet - reg. ynglefugle 2004-2013. - rev. 15-12-2013. – DOF Nordsjælland, upubl.
- Pedersen, P.E.. & L. Stender 2012: Skovning i Gribskov. Konsekvenser for udpegningsarterne m.fl. i EU fuglebeskyttelsesområdet. – DOF Nordsjælland, upubl.

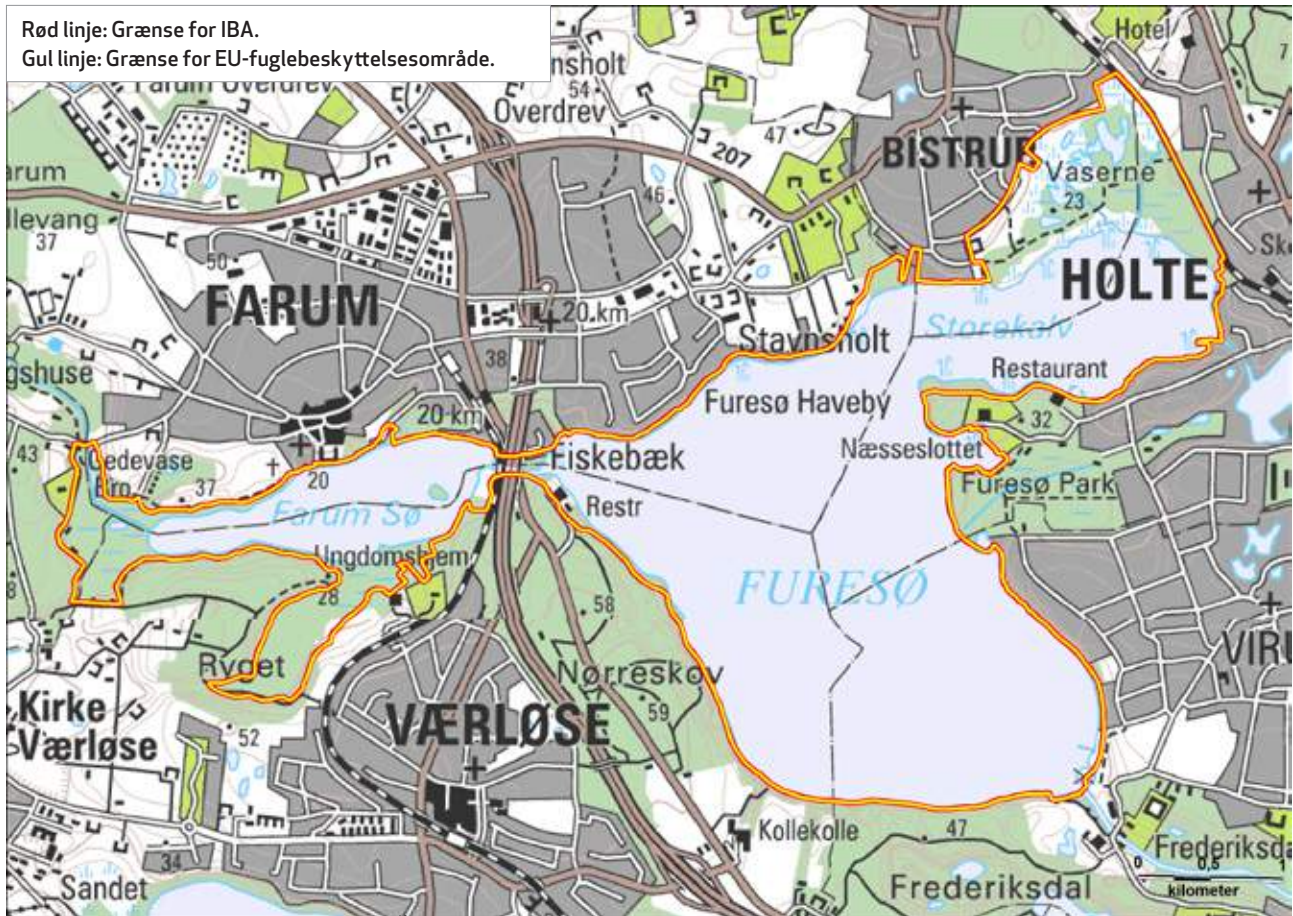
Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Merete Andersen, Åse Avnsbjerg, Johannes Bang, Mathias Bjerregård, Ole Brauer, Annette Dreisig, Luise Ekberg, [Per Ekberg \(lokalitetskontakt 2009-\)](#), Karen Engelstoft, Birgitte Garde, Inge Hansen, Holger Hansen, Bjørn Blangsted Henriksen, Kitta Hoffmeyer, Preben Hoffmeyer, Anders Høgsholm, Winnie Ilsted, Erik Mandrup Jacobsen, Arvid Jebens, Jette Jebens, Else Jensen, Knud Ingolf Jensen, Flemming Jeppesen, Jan Erik Johnsson, Carsten Michael Jørgensen, Finn Jørgensen, Margit G. Jørgensen, Svend Åge Kristiansen, Alexander J. Lee, Jens Lodal, Arne Ludwigsen, Gitte Ludwigsen, Uffe Lund, Jens Lykkebo, Klavs Steen Madsen, Flemming Møller, Vibeke Skov Møller, Jytte Bieber Nielsen, Kaj Erik Nielsen, Lise Nielsen, Per Nipgaard, †[Arne Olesen \(lokalitetskontakt 2003-2009\)](#), Jakob Olrik, Kim Alex Olsen, Steen Olsen, Peter Jørgen Petersen, Bent Schäfer, Marianne Schäfer, Berthel Semma, Birgith Sloth, Benedikte Strømbo, Jørgen Sørensen, Niels Daugaard Sørensen, Erik Thalling, Poul Thygesen.

Rødrygget tornskade med bytte. Gribskov, juni 2012. Foto: Per Ekberg

IBA nr. 109, Furesøen med Vaserne & Farum Sø

Kommune: Egedal, Furesø, Lyngby-Taarbæk, Rudersdal.

Areal: 12,92 km²

Ejer: Naturstyrelsen samt private, bl.a. Aage V. Jensen Naturfond (53 ha af Vaserne).

Naturtyper: Ferskvand (77%), mose/eng (23 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F109, EU-habitatområde H123 og Natura 2000-område nr. 139. Ved Farum Sø er fredet Sortemose (1949, 1954), Sækken og arealer på nordsiden og sydsiden af søen (1948, 1953, 1974). Ved Furesøen er fredet Nattergalelunden (1948), Fiskebækudsigten (1953), stier langs nordsiden (1949, 1951), Vaserne og den vestlige del af Frederikslund Skov (1946, 1947), Næsset (Furesøparken, 1946) og Frederiksdal Gods (1943). Selve Furesø og Farum Sø ejes af staten (Naturstyrelsen) og er ikke naturfredede.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 109 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørhøg	EU1983	Ikke oplyst	Ikke fastsat	0	1	0	0	0 (0-0)	0 (0-1)	1 (0-1)
Plettet rørvagtel	EU 2005	0-2	Ikke fastsat	1	0-1	-	3	1 ¹ (0-2)	0 (0-1)	0 (0-1)
Isfugl	EU 2012	2	Ikke relevant	1	0	0-1	1-2	1 (0-3)	2 (2-3)	3 (2-3)
Sortspætte	EU 2012	2	Ikke relevant	-	-	-	0	0 (0-0)	1 (0-1)	1 (0-2)

Noter: ¹Kun data for 1 år.

Væsentlige fejlkilder

For plettet rørvagtel mangler data for perioden 1982-1991 samt for det meste af perioden 1997-2002. For sortspætte mangler data før 1992, men det vurderes som sandsynligt, at arten reelt har været fraværende.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

For plettet rørvagtel foreligger der et højere maksimumstal for en enkelt periode før projektperioden (1992-1996). Da det pågældende maksimumsantal imidlertid kun er observeret på en enkelt dato i 1996, udelades det i bedømmelsen af lokalitetens tilstand for arten, som derfor bedømmes som tilfredsstillende. De tre øvrige fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 109 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Troldand¹	EU1983 ¹ , IBA 2000	17 000, 150 ²	Ikke relevant	10 000	17 000	12 500	5 000	750 (400-1600)	3 899 (1520-8000)	2 850 (500-6000)

Noter: I perioden 1983-2005 var også stor skallesluger på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Taget af EU-udpegningsgrundlaget i 2005. ²Formentlig en skrivefejl for 15 000.

Væsentlige fejlkilder

Ingen.

Aktuel tilstand for rastefugle

Den enlige fokusart, troldand, er i projektperioden ikke registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for troldand bedømmes derfor umiddelbart som utilfredsstillende. Vurderingen er dog ikke entydig, idet troldand som dagrastende muligvis kan være rykket til andre lokaliteter uden at det kan tilskrives forhold i Furesøen og Farum Sø.

Aktuelle trusler

Prædation fra mink udgør en trussel mod de jordrugende arter, især rørhøg (Andersen & Kayser 2012). Mink vurderes desuden at udgøre en trussel mod de ynglende vandfugle (toppet lappedykker, ænder, blishøns mv.), afspejlet i de meget lave tal for registrerede unger i DOF-basen (A. Tvevad, pers. medd. 2014).

Færdsel på stierne og rekreative aktiviteter som sejls og fiskeri på især Furesøen virker forstyrrende på flere af arterne, bl.a. rørhøg (Naturstyrelsen 2011).

Næringsbelastning fra spildevand og intern belastning er stadig en trussel, trods omfattende restaureringsprojekter m.m. i Furesøen. Næringsbelastningen kan således udgøre en trussel mod fødekilderne for troldand.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 109 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Invasive arter	2	2	2	6	Mink
Forstyrrelser	2	2	2	6	Især sejls og fiskeri
Vandforurening	1	2	1	4	Især intern belastning
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Minkbestanden i området skal bekæmpes, så den ikke udgør en trussel mod fuglelivet (Andersen & Kayser 2012). Regulering af sejlsport i Furesøen med fx en sejlsfri zone ind mod Vaserne vil tilgodese rørhøg (Hansen 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 109 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3 = ca. hele området, 2 = ca. halvdelen, 1 = mindre del, 0 = intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3 = omfattende og tilstrækkelig, 2 = forældet/utilstrækkelig, 1 = påbegyndt, 0 = ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3 = tilstrækkelig og effektiv, 2 = utilstrækkelig og ressourcebegrænset, 1 = stærkt begrænset, 0 = ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

- Andersen, J. & B. Kayser 2012: Høringssvar vedr. udkast til Natura 2000-handleplaner for Øvre Mølleådal, Furesø og Frederiksdal Skov. – DOF Nord-sjælland & DOF København, upubl.
- Hansen, S.F. 2007: Kommentar til basisanalysen for Natura 2000-området: Øvre Mølleådal, Furesø og Frederiksdal Skov nr. 139. – Fugleværnsfonden, upubl.
- Jacobsen, B.A., L.R. Hansen, P.B. Jørgensen, F. Jørgensen, K. Jensen, M. Holmen, T. Karlog, M. Bjerre, M. Jepsen, A.G. Gylden, M. Vincents, S.G. Christensen, K. Ravn-Jonsen & C. E. Mortensen 2006: Basisanalyse for Natura 2000-områder i Frederiksborg Amt, 2006. Øvre Mølleådal, Farum Sø, Furesø, Vaserne og Frederiksdal Skov. EF-habitatområde 123 og EF-fuglebeskyttelsesområde 109 – Københavns Amt & Frederiksborg Amt.
- Kølbæk-Pedersen, A. 2002: Farum Sø. Rastende fugle Efterår – vinter – forår 1999 – 2000. Ynglefugle 2000. Rapport nr. 4. – Farum Naturgruppe, upubl.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Øvre Mølleådal, Furesø og Frederiksdal Skov. Natura 2000-område nr. 139. Habitatområde H123. Fuglebeskyttelsesområde F109 – Miljøministeriet.
- Vikstrøm, T. 1997: Fugle i Bagsværd Sø, Furesøen, Gentofte Sø og Søndersø 1995. Miljøserie nr. 76. - Københavns Amt, Teknisk Forvaltning.
- Vikstrøm, T. 2004: Fugle i Furesøen 2003. – Amphi Consult for Frederiksborg Amt.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Ida Boldsen, Erik Christensen (lokalitetskontakt for Vaserne og Store Kalv 2003-2008), Christian W. Christiansen, Mogens Hultberg Christoffersen, Arne Hauge, Karsten Ive, Mikkel Kure Jakobsen, Klaus Jensen, Bo Kayser (lokalitetskontakt 2006-2013), Gunnar Kriegel, Arne Kølbæk-Pedersen (lokalitetskontakt 2004-2013), Mogens Lindhardtzen, Leif Møller-Hansen, Birgit Nielsen, Jan Olsen, Margit Olsen, Thomas Nicolai Pedersen, Niels Tønnes Petersen, Else Rasmussen, Susanne Rønsholt, Jan Smidt, Benedikte Strømbo, Anders Tvevad (lokalitetskontakt 2013-), Thomas Vikstrøm.

IBA nr. 110, Saltholm og Peberholm

Rød linje: Grænse for IBA.

Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.

Kommune: Tårnby.

Areal: 72,18 km²

Ejer: Saltholmejerlauget.

Naturtyper: Hav (77%), mose/eng (23%).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F110 og EU-habitatområde nr. 126. Saltholm blev fredet i 1983.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 110 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Bramgås</i>	IBA 2000, EU 2005	25, 256	256	0	0	0	8	45 (17-161)	590 (256-1318)	2750 ¹ (2750-2750)
<i>Rørhøg</i>	EU 2005	12	12	0	0	0	1-3	5 (2-10)	13 ² (8-16)	4 (3-8)
<i>Klyde</i>	EU 1983, IBA 2000	120, 201	120	59	160	304	298-299	202 (80-242)	144 (101-300)	194 ¹ (188-200)
<i>Engryle</i>	EU 2005	10	10	10	11	20	10	2 (1-5)	2 (0-2)	0 (0-2)
<i>Brushane</i>	EU 2005	11	11	70	50	60	9	7 (2-7)	4 (3-11)	7 ¹ (7-7)
<i>Stor kobbersneppe</i>	DOF 2014	Ikke relevant		4	6	12	18-24	18 (16-21)	15 (12-21)	12 (10-22)
<i>Storspove</i>	DOF 2014	Ikke relevant		5	14	32	68	81 (67-92)	80 ² (74-86)	64 ¹ (64-64)
<i>Stormmåge</i>	DOF 2014	Ikke relevant		500	414	1056	935	555 (442-666)	495 (442-578)	630 ¹ (630-630)
Svartbag	IBA 2000	309	Ikke relevant	61	84	200	330	450 (411-543)	466 ² (424-508)	-
<i>Rovterne</i>	EU 2012	5	Ikke relevant	0	0	0	0	0 (0-0)	0 (0-1)	5 ³ (1-6)
<i>Fjordterne</i>	EU 2005	45	45	3	1	15	9	17 (9-25)	20 (15-43)	35 ³ (6-55)
<i>Havterne</i>	EU 1983	150	150	134	68	181	264	185 (101-229)	127 (88-205)	105 ¹ (72-137)
<i>Dværgterne</i>	EU 2005	53	53	10	9	31	38	15 (9-40)	15 (4-73)	12 ³ (3-18)
<i>Mosehornugle</i>	EU 2005	2	Ikke fastsat	0	0	1	0	0 (0-0)	0 ² (0-2)	-

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Kun data for 4 år. ³Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

Efter nedlæggelsen af amterne med udgangen af 2006 er Saltholms ynglefugle generelt ikke systematisk optalt. De lave antal for engryle fra 2007 og frem kan således skyldes utilstrækkelig dækning.

Optællingerne på Peberholm, der begyndte i 2001, er dog fortsat siden (M.F. Jørgensen, pers. medd. 2014).

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Svartbag er for utilstrækkeligt dækket, til at lokalitetens tilstand for arten kan bedømmes. Ni af de 14 fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Havterne har ikke i projektperioden ynglet med maksimumstal på højde med maksimumstallene i de to forudgående perioder. Da antal af ynglende havterne imidlertid naturligt kan svinge ganske meget fra år til år (T. Bregnballe, DCE, pers. medd. 2014), og da maksimumsantallet for havterne i projektperioden har oversteget måltallene, bedømmes lokalitetens tilstand for ynglende havterne alligevel som tilfredsstillende. For de resterende tre fokusarter forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter vurderes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Ynglende fokuserter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikationsgrundlaget

Stor kobbersneppe: Arten er i 2006 blevet globalt rødlistet, og da den i projektperioden regelmæssigt har ynglet på lokaliteten med >1 % af landsbestanden på 563-582 par (Nyegaard 2012), opfylder den i dag BirdLife Internationals kriterier for at udløse IBA-kvalifikation for en lokalitet.

Storspove: Arten er i 2008 blevet globalt rødlistet, og da den i projektperioden regelmæssigt har ynglet på lokaliteten med >1 % af Danmarks samlede ynglebestand på ca. 400 par (Nyegaard & Willemoes 2010), opfylder den i dag BirdLife Internationals kriterier for at udløse IBA-kvalifikation for en lokalitet.

Stormmåge: Arten opfylder BirdLife Internationals kriterier for at udløse IBA-kvalifikation for en lokalitet, idet den 1) har sin verdensbestand koncentreret i Europa (Burfield & van Bommel 2004), 2) yngler med <1 % af sin europæiske bestand i Danmark (Burfield & van Bommel 2004), 3) i projektperioden regelmæssigt har ynglet på lokaliteten med >1 % af sin danske bestand, som i samme periode har været på 15 900-21 800 par (T. Bregnballe, DCE, upubl.) og 4) lokaliteten vurderes at udgøre én af de fem vigtigste, danske lokaliteter for arten.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 110 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Skarv</i>	EU 2005	5110	5110	401	1000	1991	3815	2320 (350-5110)	10 665 (4225-12 590)	5860 (4547-10 150)
<i>Knopsvane</i>	EU 1983, IBA 2000	2300, 3818	2300	3000	2500	3818	3731	1861 ¹ (1861-1861)	1737 ² (1303-1893)	1912 (1081-3719)
<i>Grågås</i>	EU 1983, IBA 2000,	630, 2616	630	630	557	2616	6365	12 000 ¹ (12 000-12 000)	32 333 ² (26 310-37 000)	42 120 (41 500-46 450)
<i>Bramgås</i>	EU 1983	2000	2000	1100	2000	-	4858	800 (250-2712)	3620 (1780-8000)	9819 (7452-15 200)
<i>Pibeand</i>	EU 1983	8200	8200	8200	8200	8200	9035	4290 ¹ (4290-4290)	6833 (2600-8290)	7790 (1777-13 737)
Skeand	EU 2005	933	933	420	420	-	933	458 ¹ (300-616)	170 (131-380)	293 (110-493)
Ederfugl	EU 2005	Ikke oplyst	13 954	11 000	14 200	14 200	14 000	10 022 ² (10 022-12 088)	-	8702 ¹ (8702-8702)
<i>Havørn</i>	EU 2005	Ikke oplyst	2	1	1	1	1	1 ² (1-2)	5 (2-12)	10 ³ (5-21)
<i>Vandrefalk</i>	EU 2005	Ikke oplyst	2	1	1	1	2	1 ² (1-2)	3 (2-4)	3 (2-4)
<i>Hjejle</i>	DOF 2014	Ikke relevant		3200	7607	1000	3431	2250 ² (1500-2820)	4500 (2000-7500)	9000 (6000-16 000)

Noter: I perioden 1983-2012 var også sangsvane på EU-udpegningsgrundlet og i perioden 1983-2005 tillige toppet skallesluger. ¹Kun data for 1-2 år. ²Kun data for 3-4 år. ³Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For knopsvane mangler data for årene 1997-1999 og 2001-2005. For grågåås mangler data for årene 1997-1999, 2001-2002, 2007-2008 og 2012. For bramgåås mangler data for perioden 1982-1991. For pipeand mangler data for hovedparten af perioden 1997-2002. For skeand mangler data for perioden 1982-1991 og for det meste af perioden 1997-2002; desuden er årsagen til de lave totaler (under 200 individer) i projektperioden, at arten ikke er optalt på den optimale tid af året (M.F. Jørgensen, pers. medd. 2014). For ederfugl mangler data for halvdelen af perioden 1997-2002 samt for næsten hele projektperioden. For havørn, vandrefalk og hjejle mangler data for ca. halvdelen af perioden 1997-2002.

Aktuel tilstand for rastefugle

Skeand og ederfugl er for utilstrækkeligt dækket, til at lokalitetens tilstand for disse arter kan bedømmes. De øvrige otte fokusarter har i projektperioden alle rastet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og med måltallene, og lokalitetens tilstand for rastefugle vurderes derfor samlet set som tilfredsstillende.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og EU-udpegningsgrundlaget

Hjejle: Arten er i den sidste del af projektperioden regelmæssigt registreret i antal, der overstiger 1 %-kriteriet, hvilket i projektperioden er nedsat fra 8000 til 7100 individer, og arten bør derfor tilføjes både IBA-kvalifikations- og EU-udpegningsgrundlaget

Aktuelle trusler

Næringsbelastning nedsætter sigtddybden og ålegræssets udbredelse samt påvirker sammensætningen af bundfaunaen negativt, hvilket udgør en trussel og ændring i fødegrundlaget for de rastende fugle.

På trods af jagtfrie zoner omkring den sydlige del af Saltholm har jagt på selve Saltholms landareal en forstyrrende effekt på de rastende fugle omkring øen.

Caretakere på Saltholm, september 2005. Foto: Caretakergruppen.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 110 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelse	2	2	2	6	Jagt
Vandforurening	1	2	2	5	Næringsbelastning
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Jagt på landarealet skal reguleres, så den ikke påvirker udpegningsgrundlaget negativt, og det skal vurderes om jagt på pibeand og skeand skal fortsætte. Al jagt på den sydlige del af Saltholm bør ophøre (Flensted 2007).

Træer og krat på Saltholm bør reduceres, så ynglemulighederne for krager og andre prædatorer reduceres (Flensted 2007).

Saltholm, september 2008. Foto: Allan Gudie Nielsen

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 110 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

- Christensen, K.D. & M. Jørgensen 1994: Ynglefugle på Saltholm 1991-1993. - Ornis Consult A/S for Københavns Amt og Københavns Lufthavne.
- Christensen, K.D. & M. Jørgensen 1997: Ynglefugle på Saltholm 1994-1996. - Ornis Consult A/S for Københavns Amt og Københavns Lufthavne.
- Christensen, K.D. & M. Jørgensen 1998: Ynglefugle på Saltholm 1997. - Ornis Consult A/S for Københavns Amt og Københavns Lufthavne.
- Falk, K. 1991: Ynglefugle på Saltholm 1988-1990. - Ornis Consult A/S for Københavns Amt.
- Falk, K., M.F. Jørgensen & C. Rahbek 1988: Saltholm 1976-1987. - Ornis Consult for Hovedstadsrådet.
- Flensted, K.N. 2007: Læse- og skrivevejledning for DOF's lokalafdelinger, caretakere etc. Vedrørende *Idefase - vand- og naturplaner 2007* - med Saltholm (område 142 som eksempel) - DOF, upubl.
- Jensen, A. 1987: Fuglene på Saltholm. - Skov- og Naturstyrelsen.
- Jørgensen, M. 2009: Ynglefugleoptælling Saltholm 2009. - Upubl.
- Jørgensen, M. 2010: Saltholm ynglefugle- og sæl-overvågning 2010. - Upubl.
- Jørgensen, M. & M.F. Jørgensen 2003: Ynglefugletælling på Saltholm 10-15. og 22. maj & 5-7. juni, 2003 - Københavns Amt. Upubl.
- Jørgensen, M. & M.F. Jørgensen 2004: Ynglefugletælling på Saltholm 10-15. og 27. maj & 4-6. juni, 2004. - Københavns Amt. Upubl.
- Jørgensen, M.F. 2005: Ynglefugletælling på Saltholm 10-15. og 31. maj & 18-19. juni, 2005. - Københavns Amt. Upubl.
- Jørgensen, M.F. 2011: Ynglefugle på Saltholm 18. og 19. juni 2011. - Upubl.
- Jørgensen, M.F. 2012: Ynglefugle på Saltholm 13. og 14. maj samt 23. og 24. juni 2012. - Upubl.
- Jørgensen, M.F. 2013: Ynglefugle på Saltholm 28. maj og 25. juni 2013. - Upubl.
- Jørgensen, M.F. & M. Jørgensen 2007: Overvågning af udvalgte ynglefugle på Saltholm 11-14. maj & 12-13. juni, 2007. - Upubl.
- Jørgensen, M.F. & M. Jørgensen 2008: Overvågning af udvalgte ynglefugle på Saltholm 1-4. maj & 28. maj, 2008. - Upubl.
- Københavns Amt 2006: Basisanalyse til Natura 2000-plan for Saltholm og omliggende hav. - Københavns Amt.
- Mortensen, C.E. 2009: Ynglefugle Peberholm 2001-2009: (sikre - eller sandsynligt ynglende fugle). - Upubl.
- Mortensen, C.E. & M. Hansen 1999: Ynglefugle på Saltholm 1998-1999. - Ornis Consult A/S for Københavns Amt og Københavns Lufthavne.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Saltholm og omliggende hav. Natura 2000-område nr. 142. Habitatområde H126. Fuglebeskyttelsesområde F110 - Miljøministeriet.
- Noer, H. & T.K. Christensen 1998: Monitoring of breeding eiders at Saltholm, 1997. - NERI Report 1997. Ministry of Environment and Energy, National Environmental Research Institute.

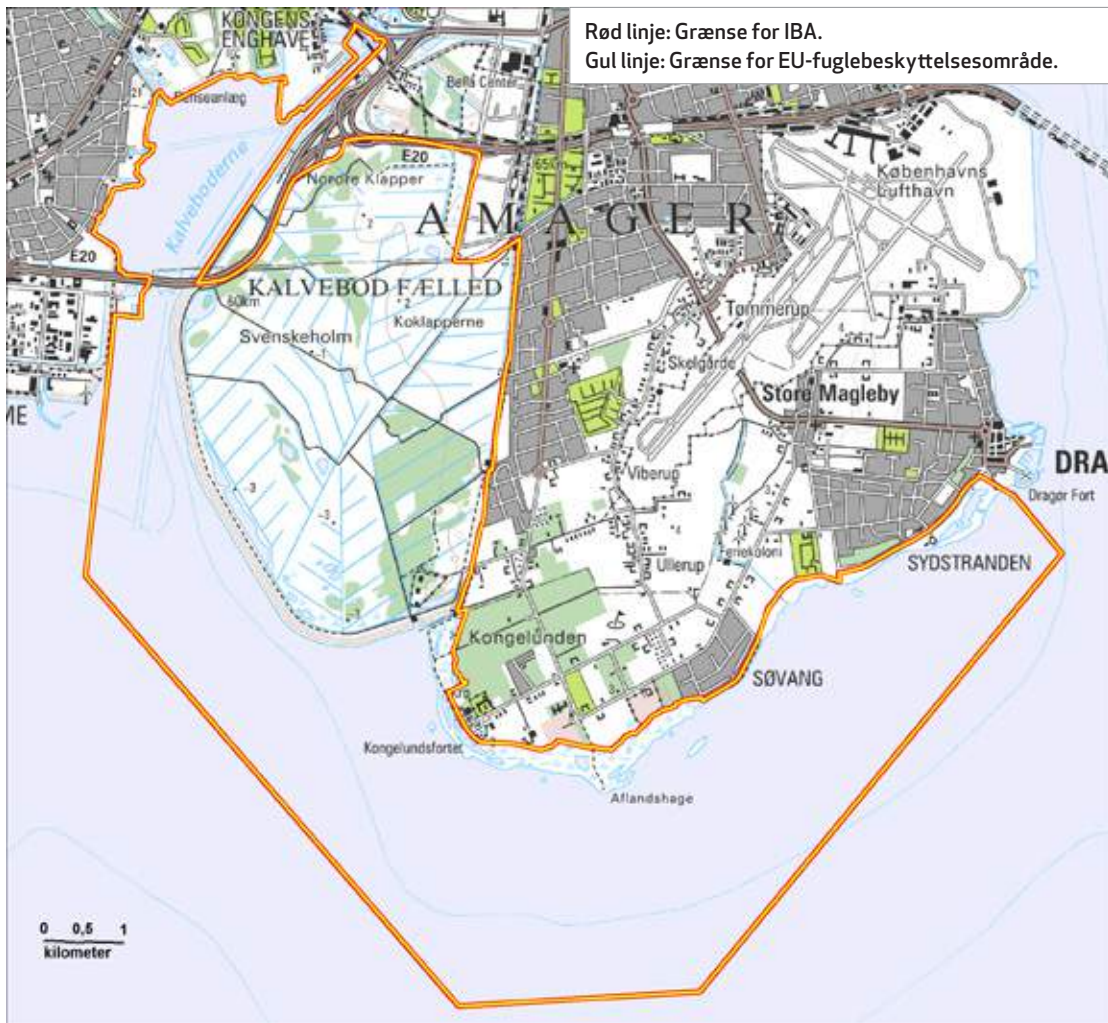
Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Rune Bisp Christensen, Esben Eriksen, John Faldborg, Knud N. Flensted, Hans Schou Frederiksen, Michael B. Grell, Jens Søgaard Hansen, Morten Heegaard, Ib Jensen, Jacob Jensen, Martin Jensen, Michael Fink Jørgensen (lokalitetskontakt 2003-2009), Morten Jørgensen, Peter Søgaard Jørgensen, Henrik Kisbye, Henrik Korsbæk, Morten Kofoed-Hansen, Jan Bolding Kristensen, Mikkel Willemoes Kristensen, Christian Ebbe Mortensen, Allan Gudio Nielsen, Rasmus Strack, Timme Nyegaard, Troels Eske Ortvad, Andreas Petersen (lokalitetskontakt 2009-), Michael Køie Poulsen, Jan Speiermann, Carl Christian Tofte, Rasmus Turin.

Udsigt fra Saltholm mod Øresundsbroen. Foto: Kurt Rodahl Hoppe

IBA nr. 111, Vest- og Sydamerger med omgivende hav

Kommune: Dragør, Greve, København, Tårnby.

Areal: 61,79 km²

Ejer: Naturstyrelsen.

Naturtyper: Hav (65 %), mose/eng (34 %), ferskvand (1 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde F111, EU-habitatområde H127 og Natura 2000-område nr. 143. Hele IBA'en udgør tillige Amager Vildtreservat.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 111 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Rørdrum	EU 2012	11	Ikke relevant	0	0	0	0-1	1 ¹ (0-1)	3 (1-3)	3 (2-3)
Rørhøg	EU 1983	1-3	3	3	2-3	1-3	1	1 ¹ (1-2)	1 (1-2)	1 (1-2)
Plettet rørvagtel	EU 2005	1	Ikke fastsat	0	0	0	1	0 (0-0)	1 (0-1)	0 (0-1)
Klyde	EU 1983	Ikke oplyst	9	45	45	45	79-85	15 (5-42)	47 ² (6-58)	107 ¹ (107-107)
Engryle	EU 2005	5	5	30-35	11-13	32-35	13-14	6 (5-8)	3 (2-5)	1 ³ (0-2)
Havterne	EU 1983	20-200	200	486	381	150	25-30	24 (12-33)	13 (1-15)	12 ³ (10-15)
Dværgterne	EU 2005	8-9	9	15	23	15-18	17-19	6 (6-8)	4 (2-7)	10 ¹ (2-18)
Mosehornugle	EU 1983	1-4	4	4	1-4	0	0	0 (0-0)	0 (0-0)	0 (0-0)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Kun data for 3-4 år. ³Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For rørdrum og rørhøg mangler data for det meste af perioden 1997-2002. For klyde mangler data for årene 2003, 2008 og 2010-2012. For engryle mangler data for årene 2001-2003 og 2008. For dværgterne mangler data for 2008 og 2010-2011.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

Halvdelen af de otte fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For den anden halvdel forholder det sig modsat, men af disse arter er dværgterne kun i et enkelt år, 1980, registreret ynglende i et højere antal end i projektperioden, hvorfor lokalitetens tilstand for denne art alligevel bedømmes som tilfredsstillende. Pga. tilstanden for de resterende tre fokusarter bedømmes lokalitetens tilstand for de ynglende fokusarter samlet set som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Hvidbrystet præstekrave, brushane, splitterne, fjordterne, høgesanger, rødrygget tornskade.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 111 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Skarv	EU 2009	10 840	Ikke fastsat	437	690	2900	5400	5750 (1400-13 000)	18 750 (4000-30 000)	4950 (1125-13 500)
Bramgås	DOF 2014	Ikke relevant		46	12	150	450	323 (120-1097)	1507 (122-3225)	8500 ¹ (3245-10 000)
Troldand	EU 1983 IBA 2000	55 000, 10 022	55 000	52 000	20 000	16 700	10 000	3763 (2500-9900)	5951 (3500-18 000)	7453 (4600-13 200)
Lille skallesluger	EU 1983	400	400	410	350	450	590	133 (8-460)	243 (97-383)	359 ¹ (220-390)
Toppet skallesluger	IBA 2000	2000	Ikke relevant	1000	1980	2000	1059	570 (50-795)	580 (300-981)	350 ¹ (164-387)
Stor skallesluger	EU 1983	1000	1000	350	925	1420	713	96 (12-384)	351 (275-367)	257 (250-500)
Fiskeørn	EU 2012	6	Ikke relevant	1	1	2	1	1 (1-2)	4 (1-5)	3 ¹ (1-6)
Vandrefalk	EU 2012	4	Ikke relevant	2	1	2	1	1 (1-3)	3 (2-4)	3 (3-4)
Tinksmed	DOF 2014	Ikke relevant		225	235	180	70	85 (45-115)	146 (130-250)	142 (92-156)
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	+	+	-	-	?	+	?

Noter: I perioden 1983-2012 var også knopsvane på EU-udpegningsgrundlaget. ¹Inkl. 2013 (og evt. 2014).

Væsentlige fejlkilder

Ingen.

Aktuel tilstand for rastefugle

Fem af de ni fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, ligesom IBA-kriteriet om 20 000 regelmæssigt rastende vandfugle er opfyldt inden for projektperioden. For de resterende fire fokusarter, alle dykænder, forholder det sig modsat, og lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter bedømmes derfor samlet set som utilfredsstillende.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Bramgås: Arten er siden 2011 regelmæssigt registreret rastende i maksimumsantal, som overstiger 1 %-kriteriet på 7700 individer, og arten bør derfor tilføjes såvel IBA-kvalifikations- som EU-udpegningsgrundlaget.

Tinksmed: Arten er på EU-fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I og raster regelmæssigt i maksimumsantal, der langt overstiger 1 % af den nationale rastebestand. Denne er skønnet til "nogle få tusinde" individer (Grell 1998). Tinksmed bør derfor optages på EU-udpegningsgrundlaget.

Aktuelle trusler

En regulær sti mellem Sydvestpynten og Søvang vil give mere færdsel og virke forstyrrende på fuglene.

Kitesurfere, badegæster, sejlere, roere og lystfiskere forringer ynglesuccesen for vadefugle og terner på Sydvestpynten, på Kofoeds Enge og ved sandrevlerne ud for Søvang (Københavns Amt 2006, Jørgensen 2007).

Tilgroning af strandengene med især bjergørhvene forringer ynglemulighederne for bl.a. plettet rørvagtel, alm. ryle og mosehornugle (Naturstyrelsen 2011).

Dræning udgør ligeledes en trussel mod strandengene, idet udtørringen bevirker, at yngle- og rasteområder for vadefugle forsvinder. Prædation fra ræv og mink udgør en trussel mod vade- og vandfuglenes æg og unger. Prædatorerne trives godt grundet bynærheden og er bl.a. årsag til at klyde og havterne næsten ingen unger får på Kofoeds Enge og Aflandshage (Jørgensen 2007).

Næringsbelastning af de lavvandede havområder medfører iltsvind, hvorved bundfaunaens sammensætning ændres, og fødegrundlaget for rastefuglene trues (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 111 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorizont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelse	2	3	2	7	Især kitesurfing
Tilgroning	2	2	2	6	Især bjergørhvene
Problematiske hjemmehørende arter	2	2	2	6	Ræv
Invasive arter	2	2	2	6	Mink
Vandforurening	1	2	2	5	Medfører iltsvind
Vandstandsændringer	2	1	2	5	Dræning
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Kitesurfing ved Sydnamager, maj 2008. Foto: Caretakergruppen

Mest nødvendige tiltag

Visse områder skal holdes fri for rekreativ udvikling, og den offentlige færdsel skal reguleres, så der tages størst muligt hensyn til områdets fugle. Dette kan bl.a. ske ved at anlægge stier i udkanten af engene samt ved med skiltning at opfordre besøgende til at tage hensyn til fuglene i yngletiden (Ortvad 2011). Nye stier bør etableres under størst mulig hensyn til de ornitologiske interesser. Organisationer og privatpersoner med særlig ekspertviden om forekomst af arter af særlig interesse bør konsulteres i forbindelse med planlægning af nye stiforløb (Grell 2005).

Øget græsning og vandstandshævning, så eng- og mose-områder ikke udtørres, skal få flere vadefugle til igen at yngle på Koklapperne og Nordre Klapper (Københavns Amt 2006, Jørgensen 2007).

For at muliggøre ynglesucces for ænder, vade- og mågefugle, skal der foretages effektiv regulering af ræv og mink (Jørgensen 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 111 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Grell, M.B. 2005: Dansk Ornitologisk Forenings (DOF's) bemærkninger til plejeplan 2005-2009 for delområde 2,3 & 4 på Vestamager – DOF København, upubl.

Jørgensen, P.S. 2007: Bidrag til idéfase vedrørende vand- og naturplaner 2007: Natura 2000-område nr. 143 Vestamager og havet syd for. – DOF København, upubl.

Københavns Amt 2006: Basisanalyse til Natura 2000-plan for Vestamager og havet syd for – Københavns Amt.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Vestamager og havet syd for. Natura 2000-område nr. 143. Habitatområde H127. Fuglebeskyttelsesområde F111 – Miljøministeriet.

Ortvad, T.E. 2011: (Udfyldt) spørgeskema til interessenter på Vestamager. – DOF København, upubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Klaus Andersen, Preben Berg, Peter Bjerre (lokalitetskontakt 2004-2006), Rune Bisp Christensen (lokalitetskontakt 2006-2008), Michael B. Grell, Arne Hansen, Ole Frode Jakobsen, Peter Søgaard Jørgensen (lokalitetskontakt 2007-), Bent Juhl Knudsen, Tage Koefoed, Karsten Busk Laursen, Lars Michael Stenholt Nielsen, Henrik Olsen, Troels Eske Ortvad (lokalitetskontakt 2008-), Kim Rasmussen, Ole Søgaard.

Snespurve på Vestamager. Foto: Kurt Rodahl Hoppe

IBA nr. 112, Hjelm

Kommune: Syddjurs.

Areal: 0,62 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Strand/klit (50 %), mose/eng (35 %), skov/plantage (5 %).

Beskyttelse: Forlandet er registreret som strandeng og er derfor omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 112 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Stormmåge	IBA 2000	2000	Ikke relevant	800-1000	80-100	250-275	1000-2000	218 ¹ (218-218)	301 ¹ (301-301)	187 ¹ (125-249)

Noter: ¹Kun data for 1-2 år.

Væsentlige fejlkilder

Data mangler for perioden 1978-1981, og efter 1996 foreligger der kun data for i alt fire år, grundet lokalitetens svære tilgængelighed.

Aktuel tilstand for ynglende fokusarter

På trods af mangelfulde data tyder alt på, at fokusarten, stormmåge, ikke i projektperioden har ynglet i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Lokalitetens tilstand for arten bedømmes derfor som utilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter
Fjordterne, høgesanger.

Aktuelle trusler

Færdsel og løsgående hunde truer området ynglekolonier i det omfang, sejlere går i land på øen. Begyndende tilgroning med træer og rynket rose forringer ynglemulighederne yderligere.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 112 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	2	3	7	
Invasive arter	2	2	3	7	Rynket rose
Forstyrrelser	2	2	3	7	Færdsel, løse hunde
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

På store dele af Hjelm er tilgroningen så fremskreden, at der er et akut plejebehov i form af rydning af opvækst af træer og rynket rose samt en efterfølgende etablering af græsningsdrift og/eller høslæt.

Besøgende bør via skiltning informeres om ynglekolonier og behovet for fred i yngletiden. Skiltningen kan eventuelt suppleres med et færdselsforbud på øens strandenge i fuglenes yngletid fra 15. marts til 15. juli.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 112 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	0	
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	0	
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	1	
Totalt	1	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Henriksen, P.G., P. Lange & L. Skipper 1998: Notater om fauna og flora på Hjelm. Rapport fra tur til øen den 5. til 7. juni 1998. – DOF Århus & Østjysk Biologisk Forening, upubl.

Højager, S. 1995: Hjelm. - Gejrfuglen 31: 2-32. Østjysk Biologisk Forening.

Hansen, K. 1976: Hjelm Fuglestation. - Sørvæn 1: 27-36. DOF Århus.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Ursula Burmann (lokalitetskontakt 2005-), Peter Lange (lokalitetskontakt 2005-), Arne Bo Larsen (lokalitetskontakt 2005-), Henrik Søndergård.

IBA nr. 113, Møllesø og Gjorslev

Kommune: Stevn.

Areal: 11 km²

Ejer: Private, primært Gjorslev Gods.

Naturtyper: Agerland (95 %), ferskvand (2 %), skov (2 %), mose og eng (1 %).

Beskyttelse: Møllesø og de tilbageværende udyrkede arealer syd for søen er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3 (J. Pedersen, pers. medd. 2014).

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 113 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Grågås	IBA 2000	2250	Ikke relevant	700	1720	4725	3400	1600 (620-2050)	2350 (1060-3450)	3000 (2040-3540)

Væsentligste fejlkilder

Flere af rastetallene er baseret på trækfugletællinger langs den nordlige del af Stevns Klint, idet jagt og andre provokerede forstyrrelser i jagtsæsonen tvinger grågæssene ud på et måske dagligt træk mod Falsterbo og søerne i Skåne, hvilket er dokumenteret ved aflæsning af halsbånd (J. Pedersen, pers. medd. 2012).

Aktuel tilstand for rastefugle

Den enlige fokusart, grågås, er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand for ynglefugle vurderes derfor som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Den generelle naturbeskyttelse af enge og overdrev i området, arealer der havde været opdyrket ikke inden for de sidste 30 år, led et knæk i perioden 2006-08. Her blev halvdelen af den meget væsentlige rasteplass for gæssene lige syd for Gjorslev Møllesø opdyrket. Ydermere blev enge og overdrev op til skovene opdyrket uden at dette tilsyneladende har fået konsekvenser. Disse lysåbne arealer omkranset af skov bør som minimum opretholdes som udyrkede med slæt eller græsning. Gæssene er generelt blevet set som et onde i driften af områdets landbrug på trods af, at markskaderne kun er væsentlige i våde somre med lejesæd. Sent efterår til og med foråret fouragerer gæssene fortrinsvis på stubmarker, som burde ligge urørt i længere tid. Majs og opstillede bigballer syd for søen tjener desuden som skjul for jægere. Forstyrrelserne bl.a. herfra er mærkbare for gæssene, der ofte allerede tidligt om formiddagen ses forlade området med kurs mod Skåne (J. Pedersen, pers. medd. 2012).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 113 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorizont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Ændringer i landbrugsdrift	3	2	3	8	Opdyrkning
Forstyrrelser	2	2	3	7	Jagt
Totalt	-3				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

De lysåbne arealer langs skovene skal opretholdes som udyrket land med høslæt eller græsning.

Stubmarker bør ligge urørt i længere tid, så grågæs kan fouragere her fra sent efterår til og med forår.

Der bør etableres en forstyrrelsesfri zone omkring Møllesø og de nærmeste marker, således at grågæssene kan raste uforstyrret (J. Pedersen, pers. medd. 2012).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 113 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0=intet	1	-
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	0	-
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	0	-
Totalt	1	-

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Ingen.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Mikkel Willemoes Kristensen (lokalitetskontakt 2005-), Jan Pedersen.

IBA nr. 114, Sjørring Sø

Kommune: Thisted.

Areal: 6,23 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Agerland (90 %), mose/eng (10 %).

Beskyttelse: Ingen beskyttelse.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 114 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Grågåås</i>	IBA 2000	3500	Ikke relevant	650	47	-	3500	1495 (1200-2870)	600 ¹ (600-600)	690 ^{2,3} (600-850)
Hjejle	IBA 2000	12000	Ikke relevant	-	7000	-	12000	2000 ¹ (2000-2000)	-	2000 ^{1,3} (2000-2000)

Noter: ¹Kun data for 1 år. ²Kun data for 4 år. ³inkl. 2013(-2014).

Væsentlige fejlkilder

For grågåås mangler data for årene 1978-1991 og 2004-2010; for hjejle mangler data for perioderne 1960-1977, 1982-1991, det meste af perioden 1997-2002 og det meste af projektperioden.

Aktuel tilstand for rastefugle

Grågåås er ikke siden perioden 1993-1996 registreret med maksimumsantal på højde med eller højere end i tidligere perioder og/eller med 1 %-kriteriet, som dengang var 1200 individer. Siden er artens 1 %-kriterium gradvis hævet til 6100 individer, samtidig med at maksimumsantallene af rastende grågåås på lokaliteten synes at være faldet, om end data er temmelig mangelfulde. Lokalitetens tilstand for arten bedømmes derfor som utilfredsstillende. For den anden fokusart, hjejle, er data for mangelfulde til at lokalitetens tilstand for arten kan bedømmes. Samlet set bedømmes lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter som utilfredsstillende.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker slettet fra IBA-kvalifikationsgrundlaget

Grågåås: Jf. ovenfor vurderes det ikke længere relevant, at arten optræder på IBA-kvalifikationsgrundlaget, hvilket den bør slettes fra.

Aktuelle trusler

Ingen oplysninger.

Mest nødvendige tiltag

Ingen oplysninger

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 114 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	0	
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	0	
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	0	
Totalt	0	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

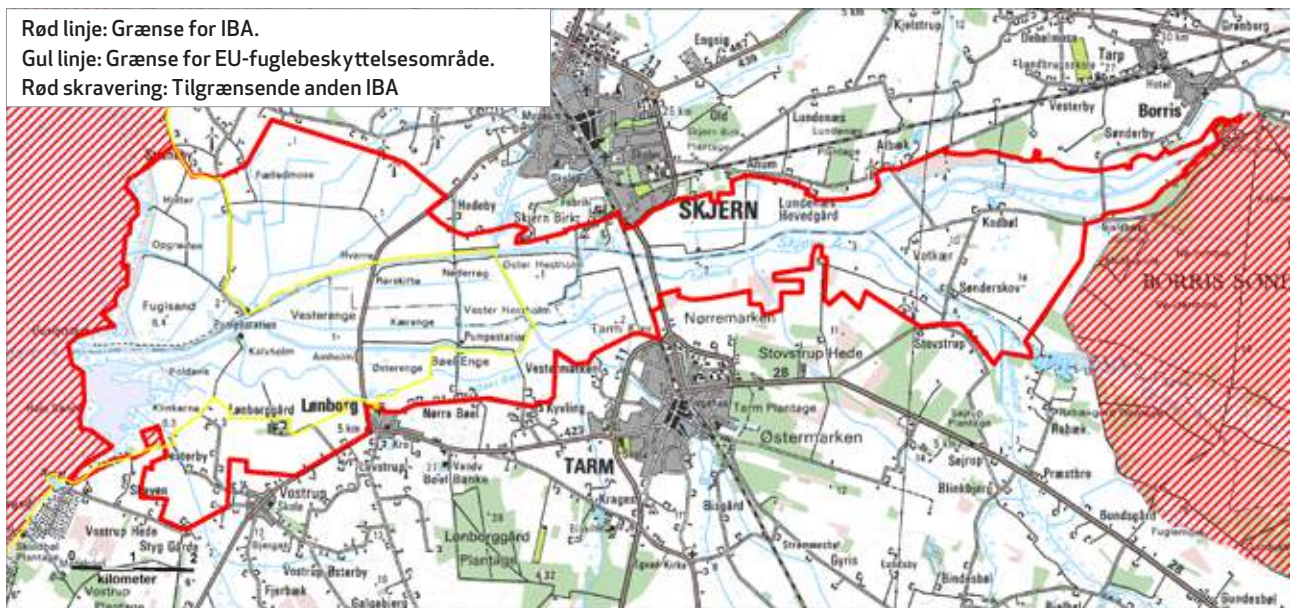
Anvendte specifikke referencer

Hansen, K. 2012: Folk og fortællinger fra det tabte land. Udtørringen af Sjørring Sø: Galemandsværk eller genistreg. - Bæredygtighed.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Carsten Andersen (lokalitetskontakt 2007-), Annette B. Olesen (lokalitetskontakt 2007-).

IBA nr. 115, Skjern Å-dalen

Kommune: Ringkøbing-Skjern.

Areal: 51,82 km²

Ejer: Naturstyrelsen og private.

Naturtyper: Mose/eng (65 %), ferskvand (15 %), agerland (15 %) og salt/brakvand (3 %).

Beskyttelse: 919 ha i vest blev i 2006 udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde - som en udvidelse af EU-fuglebeskyttelsesområde nr.43, Ringkøbing Fjord (se kortet ovenfor). Dele af Skjern Ås udløb indgår i EU-habitatområde nr. 62, Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen, samt i Ramsarområde nr. 2, Ringkøbing Fjord. En del af Skjern Ås udløb i Ringkøbing Fjord er desuden udlagt som vildtreservat.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 115 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
<i>Rørdrum</i>	EU 2006	2	Ikke fastsat	1	0	0	0	0 (0-4)	9 (4-10)	7 (3-10)
<i>Plettet rørvagtel</i>	EU 2006	3	Ikke fastsat	0	0	-	0	0 (0-10)	3 (1-8)	3 ¹ (0-5)
<i>Klyde</i>	EU 2006	84	400 ²	0	5	0	0	15 ³ (0-74)	39 (4-85)	25 (4-35)

Noter: ¹Inkl. 2013. ²Inkl. IBA nr. 43, Ringkøbing Fjord. ³Kun data for 3 år.

Væsentlige fejlkilder

For plettet rørvagtel mangler data for perioden 1982-1991, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende. For klyde mangler data for halvdelen af perioden 1997-2002.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Alle tre fokusarter er i projektperioden registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere maksimumstal og/eller med måltallene. Lokaltetsens tilstand for de ynglende fokusarter bedømmes derfor som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter
Rørhøg, hedehøg, engsnarre, engryle, brushane, stor kobbersneppe, sortterne, mosehornugle.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 115 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegningsgrundlag	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Skestork	EU 2006	46	Ikke fastsat	-	-	-	-	9 ¹ (1-16)	59 (28-114)	82 ² (45-92)
Pibesvane	IBA 2000, EU 2006	700, 298	1200 ³	-	390	870	550	397 (110-889)	239 (120-469)	81 ² (60-250)
Kortnæbbet gås	EU 2006	1024	15 000 ³	6000	6000	6000	9000	7000 (4115-10 000)	7718 (5500-9100)	5050 (4015-5300)
Spidsand	EU 2006	620	18 000 ³	100	-	245	35	300 (64-1370)	305 (88-620)	129 ² (89-269)
Havørn	EU 2006	1-3	Ikke fastsat	-	1	1	1	1 ⁴ (1-2)	2 (1-4)	4 (3-5)
Blå kærhøg	EU 2006	5-9	Ikke fastsat	1	5	8	10	9 (4-10)	17 (8-40)	12 (7-17)
Vandrefalk	EU 2006	1-2	Ikke fastsat	-	1	1	1	2 (1-2)	3 (1-3)	5 (4-5)
Pomeransfugl	EU 2012	92	Ikke relevant	2	190	117	93	94 (49-310)	57 (14-92)	83 ² (43-300)
Brushane	DOF 2005	Ikke relevant		10	1	47	65	45 (21-650)	291 (60-977)	177 (65-400)

Noter: ¹Kun data for 2 år. ²Inkl. 2013(-14). ³Inkl. IBA nr. 43, Ringkøbing Fjord. ⁴Kun data for 3 år.

Væsentlige fejlkilder

For skestork mangler data før 2001, men det vurderes, at arten reelt kan have været fraværende. For pibesvane mangler data før 1978 og for spidsand for perioden 1978-1981. For havørn og vandrefalk mangler data før 1978, for havørn tillige for årene 1997-1999, men det vurderes, at arterne reelt kan have været fraværende i disse perioder.

Aktuel tilstand for rastefugle

Tilbagegangen for pibesvane kan formentlig forklares med, at arten overvejende fouragerer på kornmarker, og som planlagt er disse reduceret kraftigt i forbindelse med naturgenopretningen af Skjern Å-dalen. Arten indgår derfor ikke i bedømmelsen af lokalitetens tilstand

For spidsand foreligger der for en enkelt periode før projektperioden højere maksimumstal end i projektperioden, nemlig perioden 1997-2002. Da disse højere maksimumstal imidlertid udelukkende er registreret på nogle få datoer i de to sidste år op til projektperioden, dvs. 2001-2002, og da arten i projektperioden er registreret med et maksimumstal på højde med 1 %-kriteriet (600 individer) og måltallet (620 individer), bedømmes lokalitetens tilstand for arten alligevel som tilfredsstillende.

De syv øvrige fokusarter er i projektperioden registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og samlet set bedømmes lokalitetens tilstand for rastefugle der for som tilfredsstillende.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget:

Brushane: Arten er i projektperioden regelmæssigt registreret med maksimumstal, der overstiger 1 % af landsrastebeholdningen på ca. 21 000 individer (Grell 1998). Arten er derfor kvalificeret til optagelse på EU-udpegningsgrundlaget.

Aktuelle trusler

Rekreative aktiviteter på Skjern Å og de omkringliggende landarealer kan påvirke flere af fokusarterne negativt. Blandt andet færdsel, jagt og sejlads kan i perioder forstyrre rastende og fouragerende fugle (Bregnballe m.fl. 2005, Bregnballe m.fl. 2009). I sensommeren, mens nogle af arterne ikke kan flyve, og i yngletiden er forstyrrelsen særlig kritisk (Ringkøbing Amt og Miljøcenter Ringkøbing 2007, Naturstyrelsen 2011).

Flere af fokusarterne er afhængige af områdets våde enge som yngle- eller fourageringslokaliteter. Det vurderes, at en fortsat tilgroning af engområderne med tagrør vil få negative konsekvenser for arternes yngle- og fourageringsmuligheder (Ringkøbing Amt og Miljøcenter Ringkøbing 2007, Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 115 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorizont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Forstyrrelse	2	2	1	5	Sejlads, jagt
Tilgroning	2	1	1	4	Træer, tagrør
Totalt	-1				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Yngleområder, både nuværende og potentielle, skal sikres mod forstyrrelser fra færdsel og jagt i yngletiden (15. marts-1. september), fx ved et færdsels- og jagtforbud på områdets enge i yngletiden.

Der har i årene 1999-2002 været gennemført et stort naturgenopretningsprojekt i Skjern Å-dalens nedre del. Projektet har betydet, at store omdriftsarealer er blevet udlagt som søer og våde enge, hvor der i dag går græssende kreaturer. En fortsat kontinuerlig afgræsning af engområderne samt en øgning af græsningstrykket ved udsætning af flere kreaturer vil kunne bidrage til at opnå en gunstig bevaringsstatus for flertallet af ynglende fokusarter (Ringkøbing Amt & Miljøcenter Ringkøbing 2007, Naturstyrelsen 2011). For at tilgodese flest mulige arter bør det øgede græsningstryk suppleres med høslæt og rørhøst på de mest tilgroede arealer efter engfuglenes yngletid.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 115 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	2	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	2	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	6	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

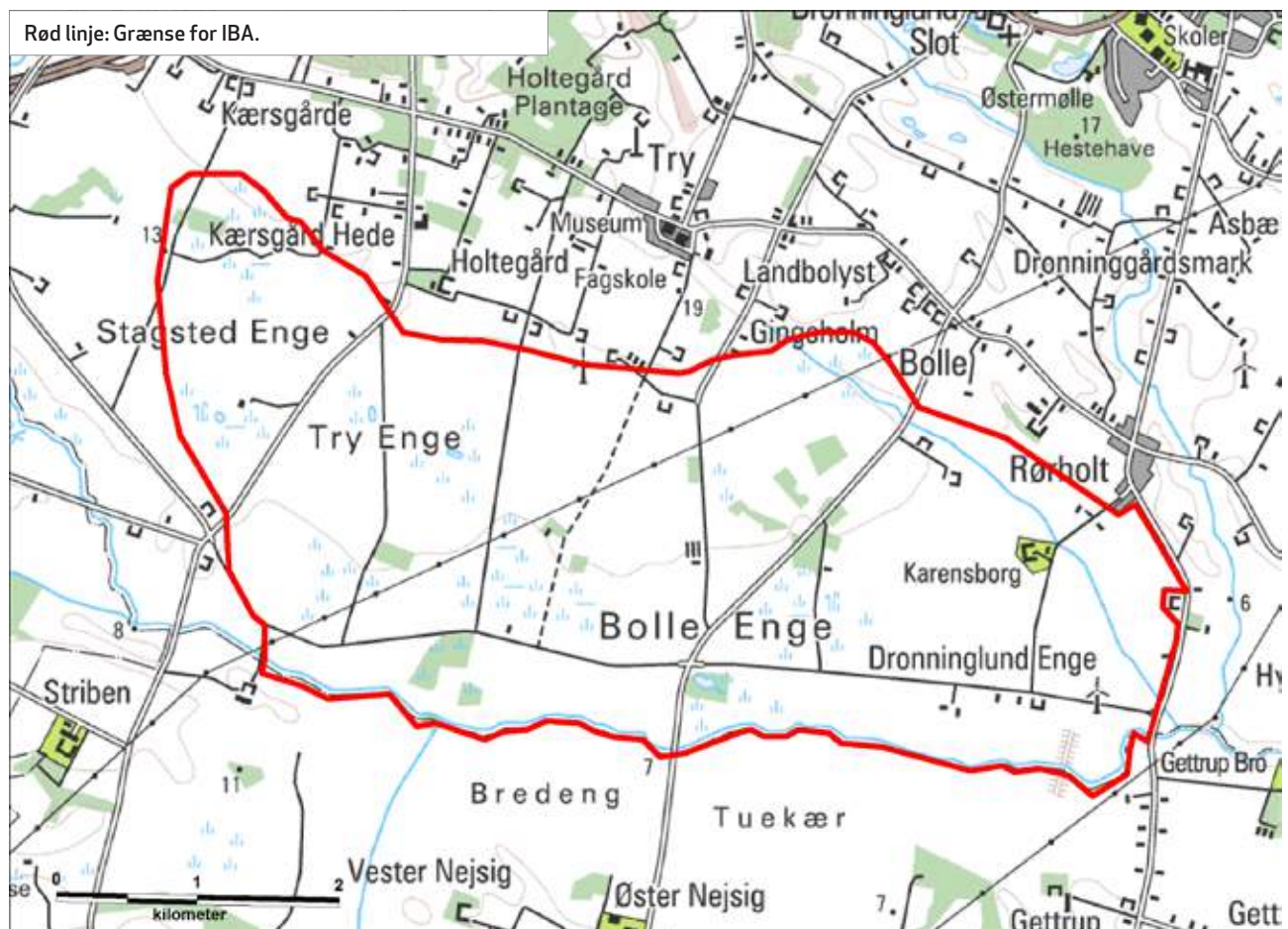
Anvendte specifikke referencer

- Amstrup, O., M. Bak & T.E. Holm 2012. Forekomst af ynglefugle i Skjern Enge projektområde i 2011. - Teknisk rapport fra DCE nr. 14. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. <http://www2.dmu.dk/Pub/TR14.pdf>
- Amstrup, O., T. Bregnballe & P. Bundgaard 2007. Forekomst af yngle- og trækfugle i Skjern Å projektområde i 2006. Arbejdsrapport fra DMU nr. 237. Danmarks Miljøundersøgelser. <http://www2.dmu.dk/Pub/AR237.pdf>
- Amstrup, O., T. Bregnballe & M. Nitschke 2005. Forekomst af ynglefugle i Skjern Å projektområde i 2000 og 2003. Arbejdsrapport fra DMU nr. 203. Danmarks Miljøundersøgelser. http://www2.dmu.dk/1_viden/2_Publikationer/3_arbrapporter/rapporter/AR203.pdf
- Andersen, J.M., K. Jessen, B.B. Larsen, P. Bundgaard, H. Glüsing, T. Illum m.fl. 2005. Restaurering af Skjern Å. Sammenfatning af overvågningsresultater 1999-2003. - Faglig rapport fra DMU nr. 531. - Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi.
- Bregnballe, T., O. Amstrup, M. Bak, E. Bøgebjerg & J.P. Hounissen 2005. Vandfugle i Skjern Enge 2002-2004: Forekomst i træktiden og forsøg med reguleret jagt. - Arbejdsrapport fra DMU nr. 218. Danmarks Miljøundersøgelser. http://www2.dmu.dk/1_viden/2_Publikationer/3_arbrapporter/rapporter/AR218.pdf
- Bregnballe, T., C. Speich, A. Horsten & A.D. Fox 2009: An experimental study of duck responses to human pedestrian disturbance. Videnskabelig poster. - Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi.
- DOF Ringkøbing 2003: Skjern Enge. Rapport over fuglelivet 2001-2002. Ringkøbing Amts fugleliv nr. 16. – DOF Ringkøbing.
- Naturstyrelsen 2011: Forslag til Nationalpark Skjern Å. Informations- og debathæfte. – Miljøministeriet.
- Ringkøbing Amt og Miljøcenter Ringkøbing 2007: Natura 2000-basisanalyse. Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen. - Miljøministeriet.
- Vikstrøm, T., T. Nyegaard, S. Mahajan & M. Willemoes 2006: Status for Caretakerprojektet 2006. Midtvejsrapport med status for fuglelivet, trusselsbilledet og beskyttelsen på 14 udvalgte IBAs. – Dansk Ornitologisk Forening, upubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Ole Amstrup, Carsten Andersen, Kield Andersson, Mogens Bak, Jette Clemmensen (lokalitetskontakt 2003-2013), Erik Ehmsen, Helene Hansen, Jan Keld Hansen, Rita Hansen, Åge Gejl Hansen, Eva Foss Henriksen, Ove Hestehave, Bjarne Holm, Jens Hasager Kirk, Karl Erik Kristensen, Poul Kæsel, Jens Rye Larsen, Morten Stage Larsen, Marianne Linnemann, Tage Madsen, Ole Mikkelsen, Erik Mørk Nielsen (lokalitetskontakt 2013-), Toni Nordenskov Nielsen, Annette B. Olesen, Hans Staal, Keld Stougaard, Eigil Thomassen, Flemming Thomassen, Børge Vistisen.

IBA nr. 116, Bolle & Try Enge

Kommune: Aalborg og Brønderslev.

Areal: 18,20 km²

Ejer: Staten og private.

Naturtyper: Mose/eng og agerland.

Beskyttelse: Ikke omfattet af nogen beskyttelse.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokusarter i IBA nr. 116 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Engsnarre	DOF 2014	Ikke relevant		-	-	-	0-1	4 ¹ (1-6)	3 (0-4)	5 (1-5)

Noter: ¹Kun data for 2 år.

Væsentlige fejlkilder

Data mangler før 1992 samt for hovedparten af perioden 1997-2002.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Dækningen før projektperioden er for utilstrækkelig til, at lokalitetens tilstand for arten kan bedømmes.

Ynglende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Engsnarre: Arten er i projektperioden regelmæssigt registreret med >1 % af landsbestanden, der i samme periode har udgjort 72-529 spillende fugle (Nyegaard m.fl. 2014). Arten opfylder således kriteriet for optagelse på EU-udpegningsgrundlaget.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 116 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Pibesvane	IBA 2000		2475 Ikke relevant	-	-	560	2475	411 (42-862)	111 (77-177)	149 (48-244)
Sangsvane	IBA 2000	2090	Ikke relevant	-	1	634	2300	865 ¹ (414-1200)	963 (600-1200)	1289 ² (680-2335)

Noter: ¹Kun data for 4 år. ²Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For pibesvane mangler data før 1982; det samme gælder stort set for sangsvane, for hvilken art der tillige mangler data for årene 1997 og 2001.

Aktuel tilstand for rastefugle

Den ene de to fokusarter, sangsvane, er i projektperioden registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For den anden fokusart, pibesvane, forholder det sig modsat, og samlet set bedømmes lokalitetens tilstand for rastefugle derfor som utilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Der forekommer store pilekrat i tilgroede enge, hvor græsningen er opgivet. Generelt er området under kraftig tilgroning, og en del arealer er taget helt ud af drift. Hovedparten af de arealer, der ikke er under tilgroning, er opdyrkede (Christensen og Asbirk 2010).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 116 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	3	2	2	7	Pil
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Aalborg Kommune havde i 2000 fem frivillige landbrugsaftaler på i alt 12 ha, primært græsningsaftaler. Aalborg kommune vurderer, at det vil være vanskeligt at få aftaler om driftsmæssig engsnarrevenlig udnyttelse i de områder der er under kraftig tilgroning (Christensen og Asbirk 2010).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 116 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	0	
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	0	
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	0	
Totalt	0	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

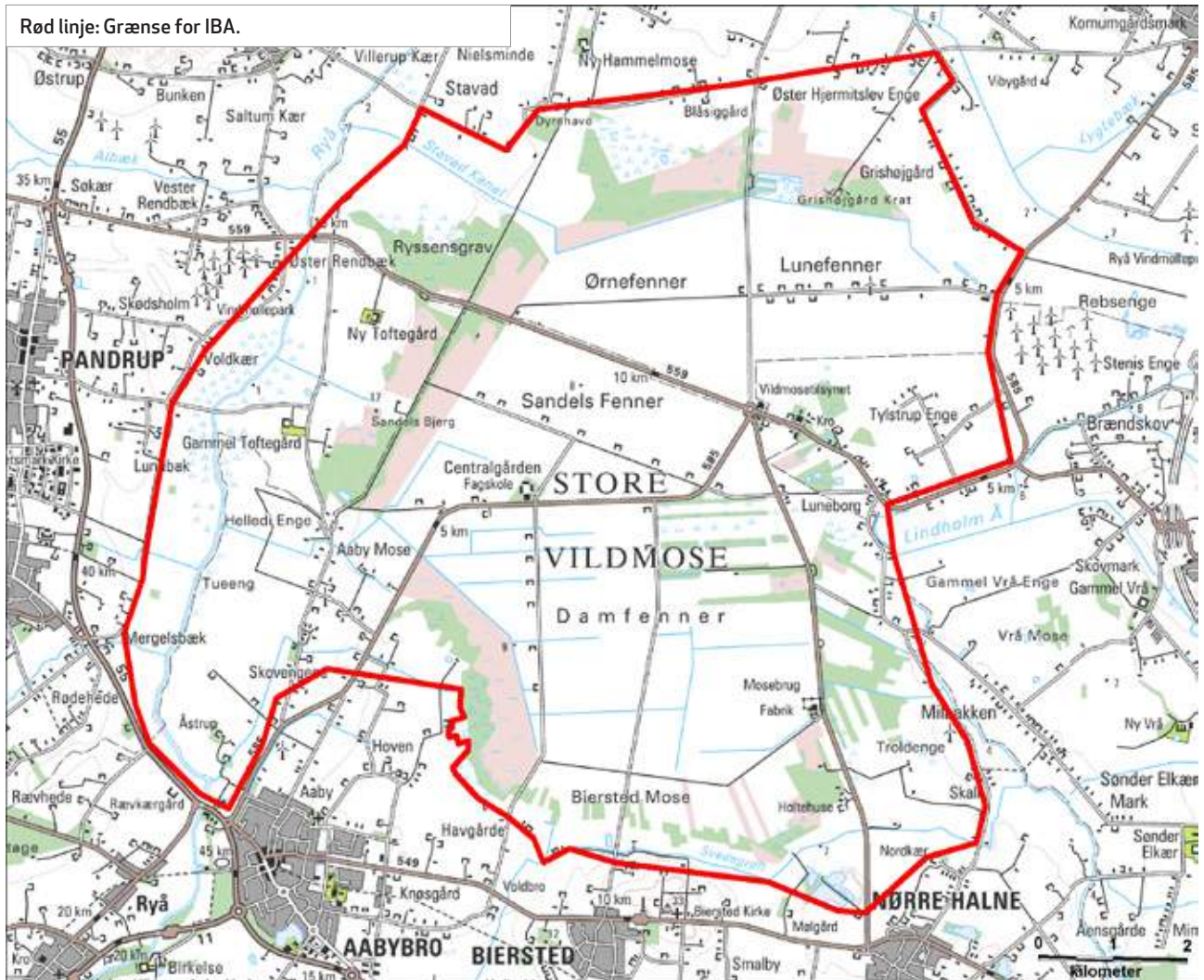
Anvendte specifikke referencer

Christensen, T. og S. Asbirk 2010: Handlingsplan for bevarelsen af den truede fugleart engsnarre *Crex crex*. Videnskabelig rapport. – Miljø- og Energiministeriet, Skov og Naturstyrelsen.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Henrik Christoffersen, Lydia Hind, Svend Erik Mikkelsen, Dann Olesen, Frode Olesen (lokalitetskontakt 2005-2008), Kurt Rasmussen.

IBA nr. 117, Store Vildmose, Ryå & Stavad Enge

Kommune: Aalborg, Brønderslev, Jammerbugt.

Areal: 95,81 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Agerland (90 %), mose/eng (8 %), ferskvand (2 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-habitatområde H12.

Ynglefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste ynglefugle.

Nøgletal (antal ynglepar) for ynglende fokuserter i IBA nr. 117 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af antal ynglepar 1997-2002 (interval)	Median af antal ynglepar 2003-2008 (interval)	Median af antal ynglepar 2009-2012 (interval)
Engsnarre	IBA 2000	4-8	Ikke relevant	5-10	2-11	2-5	-	6 (2-11)	8 (2-16)	4 (3-14)

Noter:

Væsentlige fejlkilder

Data mangler for perioden 1992-1996.

Aktuel tilstand for ynglefugle

Engsnarre er i projektperioden registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Lokaltetens tilstand for arten bedømmes derfor som tilfredsstillende.

Andre ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokuserter

Hvepsevåge, urfugl, hjejle, tinksmed, brushane, storspove, natravn, isfugl.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokuserter i IBA nr. 117 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Pibesvane	IBA 2000	1179	Ikke relevant	-	35	940	1900	612 (126-1550)	43 ¹ (25-92)	200 (179-254)
Sangsvane	IBA 2000	960	Ikke relevant	-	-	450	1250	1695 (840-2800)	850 (279-1390)	2597 ² (550-3836)

Noter: ¹Kun data for 4 år. ²Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For pibesvane mangler data før 1978 samt for knapt halvdelen af projektperioden; for sangsvane mangler data før 1982.

Aktuel tilstand for rastefugle

Den ene af de to fokuserter, sangsvane, er i projektperioden registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. For den anden fokusart, pibesvane, forholder det sig modsat, og samlet set bedømmes lokalitetens tilstand for de rastende fokuserter derfor som utilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Tilgroning som resultat af næringsbelastning fra oplandet udgør sammen med afvanding en trussel mod de lysåbne og våde naturtyper. Tilgroning sker hovedsageligt med birk og invasive arter af gran og fyr (Miljøcenter Aalborg 2006). Planlægning af fire vindmøller i området vil kunne forstyrre rastefuglene (Gjerløv 2012).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 117 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	2	2	6	Birk
Invasive arter	2	2	1	5	Gran, fyr
Infrastruktur	2	2	1	5	Vindmøller
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Græsning eller høslæt skal mindske tilgroning af de lysåbne naturtyper, og afvanding skal ophøre.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 117 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	0	
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	3	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Gjerløv, V. 2012: Scoping – VVM og miljøvurdering for et vindmølleprojekt ved Manna Kær. – DOF Nordjylland, upubl.

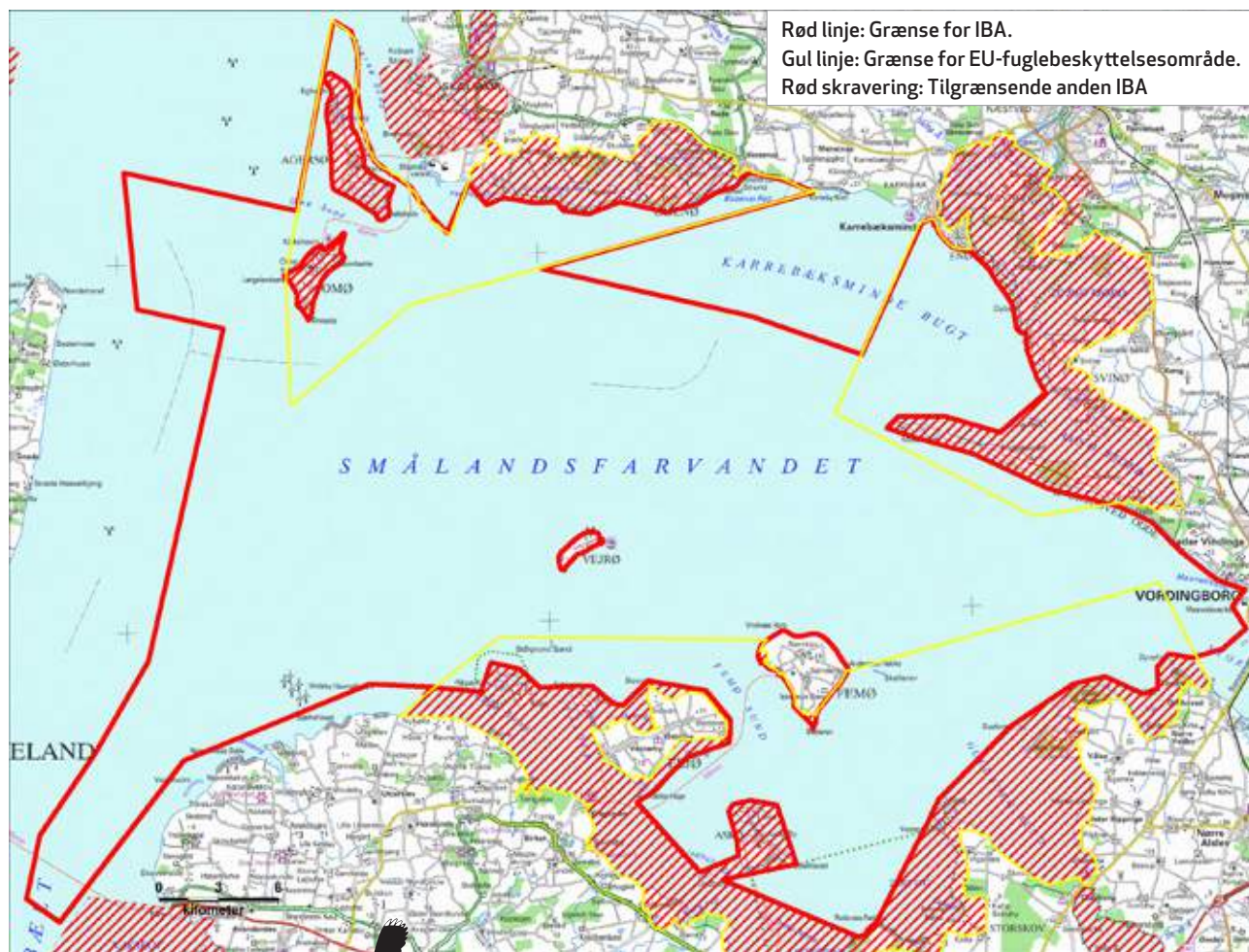
Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Store Vildmose. Natura 2000-område nr-12. Habitatområde H12 – Miljøministeriet.

Miljøcenter Aalborg 2006: Natura 2000-basisanalyse Store Vildmose – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Einar Flensted-Jensen (lokalitetskontakt 2003-2008), Svend Erik Mikkelsen (lokalitetskontakt 2010-).

IBA nr. 118, Smålandsfarvandet

Kommune: Lolland m.fl.

Areal: 1225,24 km²

Ejer: Staten.

Naturtyper: Hav (100 %).

Beskyttelse: Delvis udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde (se kortet ovenfor). Karrebæksminde Bugt indgår i EU-habitatområde nr. 148, Havet og kysten mellem Karrebæk Fjord og Knudshoved Odde samt i Ramsarområde nr. 20, Karrebæk, Dybsø og Avnø Fjorde. Omø Sund indgår i EU-habitatområde nr. 143, Skælskør Fjord og havet og kysten mellem Agersø og Glænø samt i Ramsarområde nr. 19, Farvandet mellem Skælskør Nor og Glænø. Femø Sund indgår i EU-habitatområde nr. 152, Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborgsund, Bøtø Nor og Hyllekrog-Rødsand, samt i Ramsarområde nr. 21, Farvandet sydøst for Fejø og Femø.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 118 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Rødstrubet lom & Sortstrubet lom	IBA 2000	2000-3000	Ikke relevant	-	-	1500	3280	-	118 ¹ (118-118)	-
Gråstrubet lappedykker	DOF 2014	Ikke relevant		-	-	250	316	-	-	-
Knopsvane	IBA 2000	15 445	Ikke relevant	3500-6000	-	8100	17 900	-	-	-
Troldand	IBA 2000	16 880	Ikke relevant	1500-3000	-	15 500	16 880	-	-	-
Ederfugl	EU 1983	10 000	10 000	13 000	-	43 000	-	-	22 057 ² (11 000-24 502)	1150 ¹ (1150-1150)
Fløjlsand	EU 1983	3000	3000	3500	-	1700	6370	-	55 ¹ (55-55)	310 ^{1,3} (310-310)
Hvinand	IBA 2000	4575	Ikke relevant	2000-5000	-	2600	4575	-	200 ¹ (200-200)	106 ¹ (106-106)
Toppet skallesluger	IBA 2000	3695	Ikke relevant	4000	-	6900	3695	-	584 ¹ (547-620)	240 ¹ (240-240)
Stor skallesluger	IBA 2000	2410	Ikke relevant	500-1500	-	300	2410	-	-	-
Blishøne	IBA 2000	18 605	Ikke relevant	17 000	-	12 600	18 605	-	3000 ¹ (3000-3000)	-
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	?	?	+	?	?	+	?

Noter: ¹Kun data for 1-2 år. ²Kun data for 3 år. ³Inkl. 2014.

Væsentlige fejlkilder

For alle arter er data ret mangelfulde, og der foreligger kun data for 2-4 perioder, herunder kun for projektperioden for seks arter.

Aktuel tilstand for rastefugle

For gråstrubet lappedykker, knopsvane, troldand, hvinand og stor skallesluger mangler data helt eller stort set for projektperioden, og lokalitetens tilstand for disse arter kan derfor reelt ikke bedømmes.

Antallet af rastende vandfugle (minus måger) har i projektperioden oversteget IBA-kriteriet på 20 000 regelmæssigt rastende individer, som hermed er opfyldt i projektperioden, men da 5-6 af fokusarterne – rød- og sortstrubet lom, ederfugl, fløjlsand, toppet skallesluger og blishøne - ikke i projektperioden er registreret med maksimumstal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, bedømmes lokalitetens tilstand for rastefugle samlet set som utilfredsstillende.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikationsgrundlaget

Gråstrubet lappedykker: Lokaliteten er vigtig for denne art (I.K. Petersen, DCE, pers. medd. 2014).

Andre rastefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter
Sangsvane.

Aktuelle trusler

Smålandsfarvandet er belastet af næringsrigt og iltfattigt indstrømmende bundvand fra Kattegat. Næringsstofftilførsel i form af overskydende foder og ekskrementer fra havdambrug beliggende ved Femø, Vejrø og Glænø er sandsynligvis yderligere væsentlige kilder til næringsstofbelastning. I kystfarvandet ses det bl.a. ved store forekomster af trådalger. Ålegræsset har tidligere været meget udbredt i store dele af området, men har de seneste år været i markant nedgang (Storstrøms Amt og Miljøcenter Roskilde 2007a, Storstrøms Amt og Miljøcenter Roskilde 2007c, Naturstyrelsen 2011a, Naturstyrelsen 2011c).

På havområdet er der fri motorbådsjagt, hvilket kan give lejlighedsvis forstyrrelser og få fuglene til at trække længere ud på dybere vand eller helt væk fra området.

Der er planer om en havvindmøllepark på Omø Stålgunde, hvilket kan true flere af fokusarterne.

Amerikansk ribbegøple, *Mnemiopsis leidyi*, den såkaldte "dræbergøple" er observeret siden 2007. Såfremt denne gøple får gode forhold, kan det true fiskebestanden, og i kombination med et omfattende fiskeri med bundslæbende redskaber, kan gøplen have en negativ indvirkning på fødegrundlaget for flere fokusarter, hvis primære fødegrundlag består af fisk (Naturstyrelsen 2011a, Naturstyrelsen 2011b).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 118 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	1	3	3	7	Bl.a. fra havbrug
Andet	2	2	3	7	Bundtrawl
Forstyrrelser	2	2	3	7	Jagt
Infrastruktur	3	1	1	5	Havvindmøllepark
Invasive arter	2	1	1	4	Am. ribbegøple
Totalt	-2	-	2	5	Havmøller

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Havdambrugene bør flyttes uden for IBA'en eller ekstensiveres. Reduktionen i næringstilførslerne vil betyde at der vil blive forbedrede lys- og iltforhold til gavn for den rodfæstede vegetation og derved fødegrundlaget for fokusarterne. Forstyrrelser bør begrænses, og det vil derfor være ønskeligt, at der etableres jagtbegrænsninger.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 118 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	2	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	1	
Totalt	4	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Naturstyrelsen 2011a: Natura 2000- plan 2010-2015. Havet og kysten mellem Karrebæk Fjord og Knudshoved Odde. Natura 2000-område nr. 169. Habitatområde H148. Fuglebeskyttelsesområde F81. – Miljøministeriet.

Naturstyrelsen 2011b: Natura 2000- plan 2010-2015. Skælskør Fjord og havet og kysten mellem Agersø og Glænø. Natura 2000-område nr. 162. Habitatområde H143. Fuglebeskyttelsesområde F95 og F96. – Miljøministeriet.

Naturstyrelsen 2011c: Natura 2000- plan 2010-2015. Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborgsund, Bøtø Nor og Hyllekrog-Rødsand. – Miljøministeriet.

Storstrøms Amt og Miljøcenter Roskilde 2007a: Basisanalyse for Natura 2000-område nr. 169, Havet og kysten mellem Karrebæk Fjord og Knudshoved Odde. – Miljøministeriet.

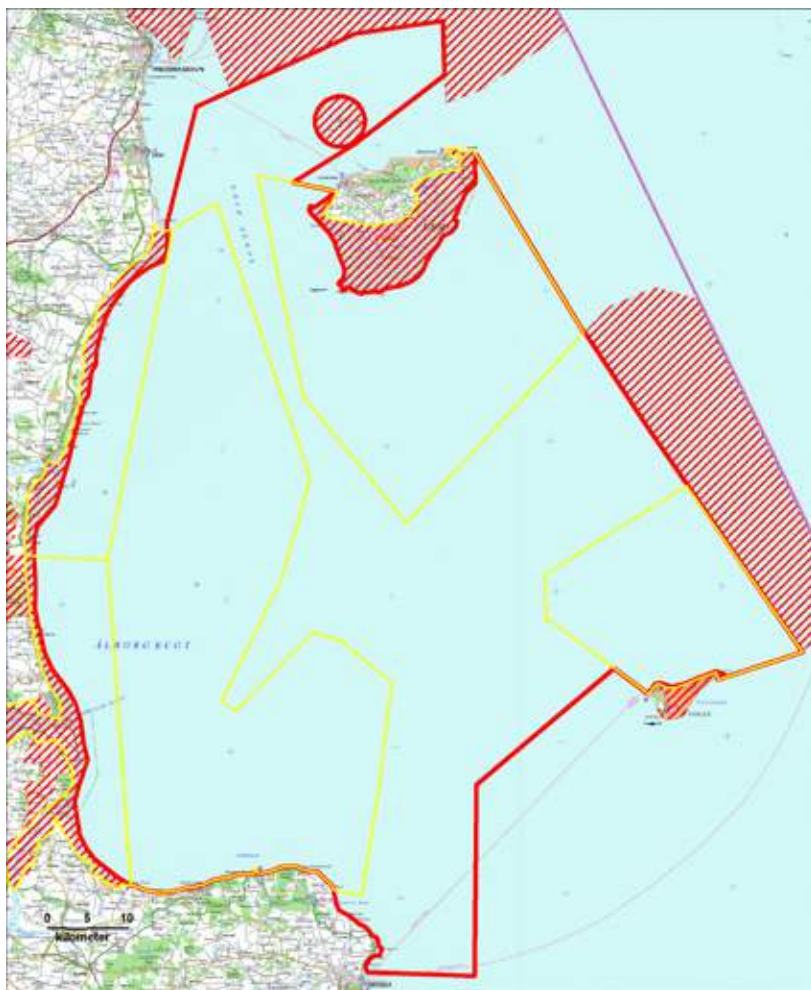
Storstrøms Amt og Miljøcenter Roskilde 2007b: Basisanalyse for Natura 2000-område nr. 173, Smålandsfarvandet og Guldborgsund med kyster. – Miljøministeriet.

Vestsjællands Amt og Miljøcenter Roskilde 2007: Basisanalyse for Nature 2000-område nr. 162, Skælskør Fjord og havet og kysten mellem Agersø og Glænø. – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Lars Munk (lokalitetskontakt 2005-).

IBA nr. 119, Nordvestlige Kattegat

Rød linje: Grænse for IBA.
Gul linje: Grænse for EU-fuglebeskyttelsesområde.
Rød skravering: Tilgrænsende anden IBA

Kommune: Aalborg, Læsø, Mariagerfjord, Norddjurs, Randers.

Areal: 5865 km²

Ejer: Staten.

Naturtyper: Hav (100 %).

Beskyttelse: Ålborg Bugts kystnære del indgår i EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 2 og 15 samt i Ramsarområde nr. 11. Bugtens østlige del blev efter opfordring fra DOF i 2003 udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 112. Havet syd for Læsø udgør EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 10 samt Ramsarområde nr. 10. Farvandet nord og nordvest for Anholt indgår i EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 32 samt i Ramsarområde nr. 12. Se kortet ovenfor.

DOF's forslag til ændring af lokalitetens afgrænsning

De kystnære dele af EU-fuglebeskyttelsesområderne er i IBA-sammenhæng i 2006 blevet overført til IBA nr. 2, 10 og 15.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 118 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Rødstrubet lom & Sortstrubet lom	IBA 2000	1450	Ikke relevant	-	-	9000	3070 ¹	-	5102 ² (3601-6602)	-
Gråstrubet lappedykker	IBA 2000	2350	Ikke relevant	-	-	3600	2345 ¹	-	56 ² (56-56)	-
Lysbuget knortegås	EU 2005	520	43-520	-	-	-	520	271 (123-600)	231 (160-652)	309 (164-349)
Bjergand	IBA 2000	12 000	Ikke relevant	17 000	-	18 500	15 000	10 000 ^{3,4} (4500-14 800)	12 840 ² (12 840-12 840)	-
Ederfugl	IBA 2000, EU 2005	400 000 18 000	18 000	120 000	-	432 900	341 170 ¹	71 148 ^{3,4} (55 903-77 862)	29 107 ³ (20 000-149 846)	-
Sortand	IBA 2000, EU 2005	495 000 49 000	49 000	73 000	-	510 000	702 570	86 410 ^{3,4} (73 808-90 219)	257 921 ³ (86 402-687 931)	-
Fløjlsand	IBA 2000	82 000	Ikke relevant	21 000	-	765 000	112 250	1065 ^{3,4} (629-2128)	310 ² (310-310)	-
Hvinand	IBA 2000	6425	Ikke Relevant	4000	-	5500	6425 ¹	-	4376 ² (4376-4376)	-
Sølvmåge	IBA 2000	30 000	Ikke relevant	-	-	4800	27190 ¹	2493 ^{3,4} (414-2631)	4037 ² (4037-4037)	-
Svartbag	IBA 2000	6350	Ikke relevant	-	-	5395	6350 ¹	336 ^{3,4} (163-546)	203 ² (203-203)	-
Alk	IBA 2000	129 000	Ikke relevant	-	-	89 000	129 000 ¹	-	2915 ² (2915-2915)	-
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	+	?	+	+	?	+	?

Noter: ¹Gennemsnit 1988-1993 inkl. de ikke-danske dele af IBA'en. ²Kun data for 1-2 år. ³Kun data for 3-4 år. ⁴ Da optællingerne er foretaget som linjetranssekt-optællinger, er det faktiske antal fugle i undersøgelsesområdet 2 til 3 gange større (Petersen & Fox 2010)

Væsentlige fejlkilder

Generelt foreligger der kun data for tre til allerhøjest fem perioder, herunder generelt mangelfulde data for projektperioden, bortset fra for lysbuget knortegås.

Aktuel tilstand for rastefugle

For gråstrubet lappedykker, bjergand, ederfugl, fløjlsand, hvinand, sølvmåge og svartbag mangler data helt eller stort set for projektperioden, og lokalitetens tilstand for disse arter kan derfor reelt ikke bedømmes.

For rød- og sortstrubet lom foreligger der for en enkelt periode før projektperioden, 1982-1991, et væsentligt højere maksimumstal (9000), men da et sådant højt tal udelukkende forekommer i en enkelt periode, og da maksimumstallet i projektperioden overstiger både måltallet og 1 %-kriterierne for begge arter (2600 for rødstrubet lom, 3500 for sortstrubet lom), bedømmes lokalitetens tilstand for de to arter alligevel som tilfredsstillende.

Antallet af rastende vandfugle (minus måger) har i projektperioden oversteget IBA-kriteriet på 20 000 individer, som hermed er opfyldt i projektperioden, men da tilstanden for hele syv af fokusarterne ikke kan bedømmes, vurderes det, at lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter samlet set heller ikke kan bedømmes. Det bør dog betones, at lokaliteten stadig er ufatteligt vigtig for fældende dykænder, i særdeleshed sortand (I.K. Petersen, DCE, pers. medd. 2014)

Rastende fokusarter, som DOF ønsker fjernet fra IBA-kvalifikationsgrundlaget

Alk: Artens hovedforekomst ligger uden for den danske del af IBA nr. 119, hvorfor arten bør slettes fra det danske IBA-kvalifikationsgrundlag (I.K. Petersen, DCE, pers. medd. 2014).

Andre rastefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Toppet skallesluger.

Aktuelle trusler

Havvindmølleparker udgør en trussel mod området. Anholt Havmøllepark er allerede etableret i området, og der har været vedholdende forsøg på at få flere vindmølleparker anlagt i de lavvandede områder. Dette er dog foreløbig afvist af hensyn til bl.a. fældende sorttænder (I.K. Petersen, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 119 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorizont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Infrastruktur	3	1	2	6	Havvindmøller
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Stop for etablering af havvindmølleparker i de lavvandede områder.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 119 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	2	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	5	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

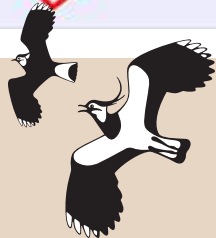
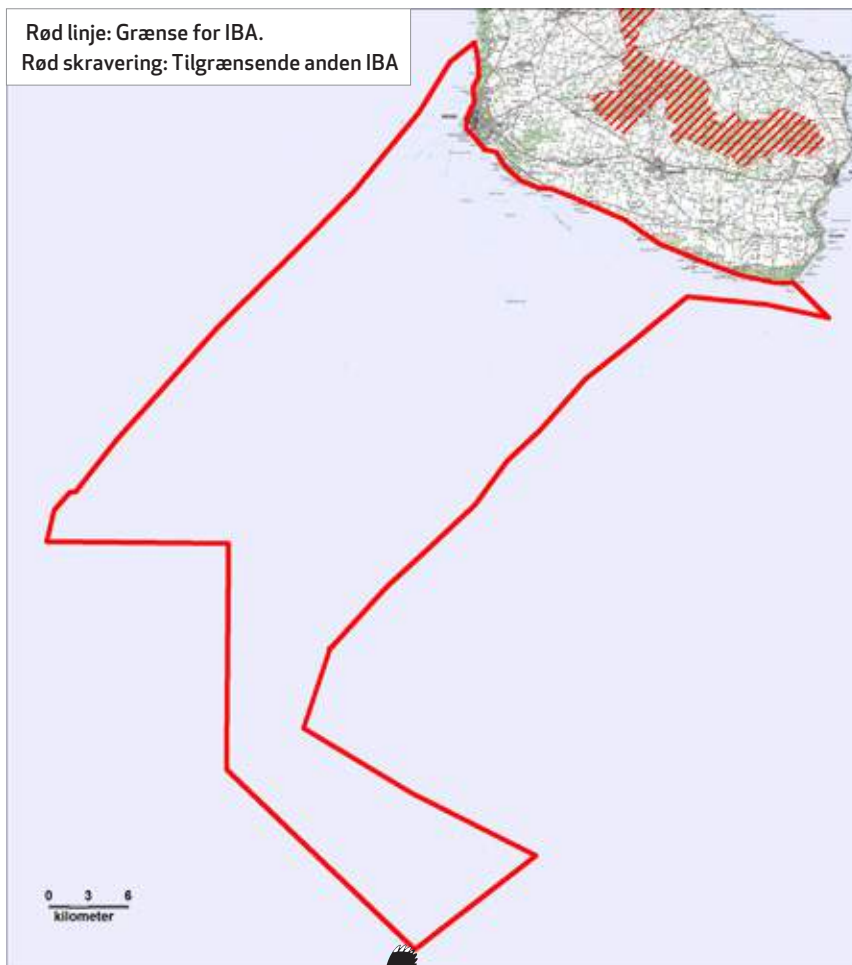
Petersen, I.K. & T. Fox 2009: Faktorer der påvirker fordelingen af sortænder i fædningsperioden i Ålborg Bugt. – Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet.

Petersen, I.K., A.D. Fox & I. Clausager 2003: Distribution and numbers of birds in Kattegat in relation to the proposed offshore wind farm south of Læsø. – Ornithological impact assessment. - National Environmental Research Institute, Ministry of the Environment.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Jan Durinck, Thomas W. Johansen, Jørn Dyhrberg Larsen (lokalitetskontakt 2006-), Kurt Rasmussen, Henrik Skov, Anders P. Tøttrup.

IBA nr. 120, Rønne Banke

Kommune: Bornholm.

Areal: 280,73 km²

Ejer: Staten.

Naturtyper: Hav (100 %).

Beskyttelse: Indgår i EU-habitatområde nr. 261, Adler Grund og Rønne Banke på i alt 319,1 km², udpeget i 2010.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 120 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Havlit	IBA 2000	68 000	Ikke relevant	-	-	28 073	68 000 ¹	-	8000 ² (5500-16 375)	-
Tejst	IBA 2000	500	Ikke relevant	-	-	2780	500 ¹	-	-	-
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	?	?	+	+	?	?	?

Noter: ¹Gennemsnit 1988-1993. ²Kun data for 3 år.

Væsentlige fejlkilder

Generelt foreligger der kun data for tre perioder, for tejs ts vedkommende ikke inkl. projektperioden.

Aktuel tilstand for rastefugle

På trods af de sparsomme data synes der ikke at herske tvivl om, at havlit i projektperioden er forekommet i maksimumsantal langt under de antal, der blev registreret i 1980'erne og 1990'erne. Imidlertid svinger antallet af havlit, der overvintrer i de danske farvande betragteligt alt efter, hvor streng vinteren er længere østpå i Østersøen (Petersen & Nielsen 2011). Maksimumsantallet på lokaliteten afspejler derfor ikke nødvendigvis lokalitetens tilstand for arten, og det vurderes, at lokalitetens tilstand for arten reelt ikke kan bedømmes.

For tejst mangler data helt for projektperioden, og lokalitetens tilstand for arten kan derfor ikke bedømmes.

Pga. hvad der ovenfor er nævnt under havlit og tejst, kan lokalitetens tilstand for vandfugle generelt heller ikke bedømmes.

Aktuelle trusler

Der er planer om havvindmøller både i og nær området, og erfaringer viser, at havvindmølleparker påvirker overvintrende havlitter (I.K. Petersen, DCE, pers. medd. 2014).

Jagt er med til at øge rastefuglenes følsomhed over for forstyrrelser (Flensted 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 120 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Infrastruktur	3	1	2	6	Havvindmøller
Forstyrrelser	2	2	2	6	
Totalt			-2		-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Lokaliteten bør udpeges som EU-fuglebeskyttelsesområde (Pagh Jensen 1993).
Jagt bør forbydes i og ved alle havmølleparker (Flensted 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 120 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1= mindre del, 0=intet	0	
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	0	
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	0	
Totalt	0	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Bellebaum, J., J. Kube, A. Schulz & H. Wendeln 2007: Seabird surveys in the Danish EEZ south-east of Bornholm. Final report. - Institut für Angewandte Ökologie GmbH og Nord Stream AG.

Flensted, K. 2007: Høring: Fremtidens havmølleplaceringer – 2025 j.nr. 021102/21007-0001. - Dansk Ornitologisk Forening, upubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Eilif S. Bendtsen, Jens Lund Hansen, Klaus Hermansen, Kåre Kristiansen (lokalitetskontakt 2006-), David Nestved, Karsten Rasmussen.

IBA nr. 121, Skagerrak & sydvestlige Norskerende

Kommune: Frederikshavn, Hjørring.

Areal: 12.542,10 km²

Ejer: Staten.

Naturtyper: Hav (100 %).

Beskyttelse: Ingen.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 121 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Malle muk	DOF 2014	Ikke relevant	Ikke relevant	-	701 000 ¹	701 000 ¹	701 000 ¹	-	77 411 ² (68 715-86 107)	-
Sule	IBA 2000	14 000	Ikke relevant	-	14 000 ³	14 000 ³	14 000 ³	-	205 ² (205-205)	-
Storkjove	IBA 2000	3300	Ikke relevant	-	3300 ³	10 342	3300 ³	-	-:	-
Sølvmåge	IBA 2000	32 000	Ikke relevant	-	32 000 ³	70 000	32 000 ³	-	-	-
Lomvie	IBA 2000	46 300	Ikke relevant	-	46 300 ³	205 000	46 300 ³	-	24 451 ⁴ (20 993-27 909)	-
Alk	IBA 2000	45 000	Ikke relevant	-	45 000 ³	395 000	45 000 ³	-	24 451 ⁴ (20 993-27 909)	-
Søkonger	IBA 2000	705 000	Ikke relevant	-	705 000 ³	1 000 000	705 000 ³	-	-	-
Vandfugle generelt (minus måger)	IBA 2000	20 000	Ikke relevant	?	+	+	+	?	+	?

Noter: ¹Gennemsnit 1980-1994 inkl. de ikke-danske dele af IBA'en ¹Gennemsnit 1988-1993 inkl. de ikke-danske dele af IBA'en. ²Kun data for 2 år. ³Tallene gælder alk/lomvie.

Væsentlige fejlkilder

Data mangler før 1980, for perioden 1995-2005 og efter 2007.

Aktuel tilstand for rastefugle

Malle, lomvie og alk er registreret i langt højere maksimumstal før projektperioden, men da 1) de tidligere perioders tal indbefatter ikke-danske dele af IBA'en, 2) der kun foreligger enkelte optællinger i enkelte år (2006-2007) i projektperioden (I.K. Petersen, DCE, pers. medd. 2014), og maksimumstallene i projektperioden langt overstiger 1 % af de europæiske rastebestande på ca. 1 500 000 malle, ca. 1 000 000 lomvie og ca. 500 000 alke (Burfield & van Bommel 2004), bedømmes lokalitetens tilstand for disse arter alligevel som tilfredsstillende. Noget lignende gælder for sule, der dog ikke i projektperioden er registreret i maksimumstal >1 % af den europæiske rastebestand. Denne art indgår ikke i bedømmelsen af lokalitetens tilstand.

For storkjove, sølvmåge og søkonger mangler data fra projektperioden; disse arter indgår derfor heller ikke i bedømmelsen af lokalitetens tilstand.

Sammenfattende bedømmes lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter som tilfredsstillende.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikationsgrundlaget

Malle: Jf. ovenfor under "Aktuel tilstand for rastefugle" er arten ved flere optællinger i projektperioden registreret i maksimumsantal, der overstiger 1 % af den europæiske rastebestand, og arten er således kvalificeret til optagelse på lokalitetens IBA-kvalifikationsgrundlag.

Aktuelle trusler

Ingen.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 121 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Totalt	0				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Lokaliteten skal helt eller delvis udpeges som EU-fuglebeskyttelsesområde (Pagh Jensen 1993, Flensted 2006).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 121 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	0	
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	0	
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	0	
Totalt	0	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

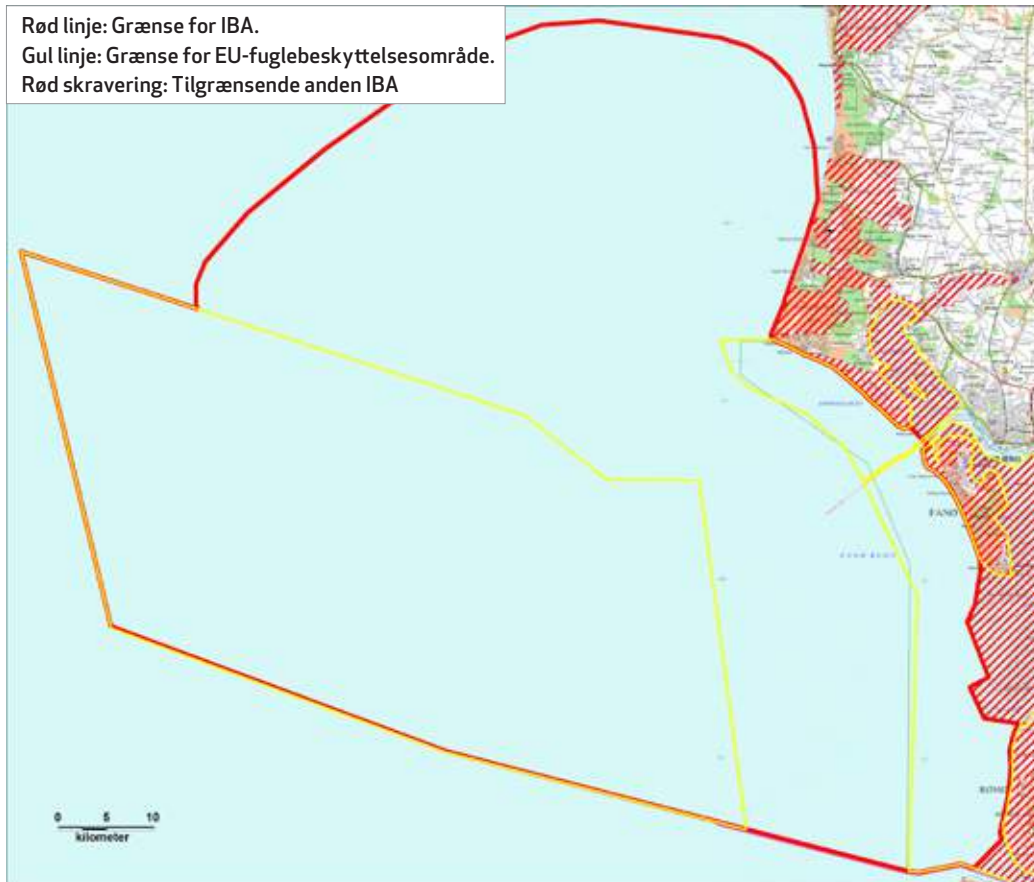
Anvendte specifikke referencer

Flensted, K. 2006: Vedr.: Klage 1000/4781 over manglende udpegning af IBAs som SPAs i Danmark. J.nr.ENV A2/LN/nh D(2006) – Dansk Ornitologisk Forening, upubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Jan Durinck, Jørn Dyhrberg Larsen (lokalitetskontakt 2008-), Kurt Rasmussen, Henrik Skov, Anders P. Tøttrup, Anders Østerby (lokalitetskontakt 2005-2008).

IBA nr. 123, Østlige Tyskebugt

Kommune: Varde, Esbjerg,
Tønder, Fanø.

Areal: 5739,06 km² i Danmark.

Ejer: Staten.

Naturtyper: Hav (100 %)

Beskyttelse: 2462,96 km² (21 %) er siden 2004 udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde nr. 113, EU-habitatområde nr. 255 og Natura 2000-område nr. 246.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 123 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Rødstrubet lom & Sortstrubet lom</i>	IBA 2000, EU 2005	24 000 ¹ Ikke oplyst	2000-20 000	-	24 000 ¹	29 000	24 000 ¹	-	6320 ² (2640-10 000)	-
Gråstrubet lappedykker	IBA 2000	1850 ¹	Ikke relevant	-	1850 ¹	1850 ¹	1850 ¹	-	-	-
<i>Sortand</i>	IBA 2000	190 000 ¹	Ikke relevant	200 000	190 000 ¹	200 000	190 000 ¹	-	133 262 ² (30 000-446 050)	151 621 ² (115 516-187 726)
Dværghmåge	IBA 2000, EU 2005	2900 ¹ , Ikke oplyst	2200	-	2900 ¹	3100	2900 ¹	-	-	-
Stormmåge	IBA 2000	37 500 ¹	Ikke relevant	-	37 500 ¹	37 500 ¹	37 500 ¹	-	-	-
Splitterne	IBA 2000	6700 ¹	Ikke relevant	-	6700 ¹	6700 ¹	6700 ¹	-	-	-

Noter: ¹Gennemsnit 1980-1993 inkl. den tyske del af IBA'en. ²Kun data for 2-3 år.

Væsentlige fejlkilder

For rød- og sortstrubet lom mangler data for perioderne 1960-1977, 1997-2002 og 2009-2012, og for sortand mangler data for perioden 1997-2002. Desuden er data for de nævnte arter for projektperioden ikke umiddelbart sammenlignelige med tidligere data, da sidstnævnte indbefatter den tyske del af IBA'en. For øvrige arter mangler data før 1980 og efter 1993.

Aktuel tilstand for rastefugle

Rød- og sortstrubet lom er registreret med langt højere maksimumstal før projektperioden end inden for denne. Da disse højere tal imidlertid som nævnt inkluderer den tyske del af IBA'en (formentlig også maksimumstallet for perioden 1982-1991), og da projektperiodens maksimumstal overstiger såvel måltallene (IBA-kvalifikationsgrundlaget inkluderer ligeledes den tyske del af IBA'en) som de to arters 1 %-kriterier på hhv. 2600 og 3500 individer, bedømmes lokalitetens tilstand for de to arter alligevel som tilfredsstillende.

Sortand er i projektperioden registreret med et maksimumsantal langt højere end både måltallet og tidligere perioders maksimumstal, og lokalitetens tilstand bedømmes også som tilfredsstillende for denne art.

For de øvrige fire fokusarter foreligger der ingen data for projektperioden, og lokalitetens tilstand for disse arter kan ikke bedømmes.

Samlet set bedømmes lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Kommercielt fiskeri kan medføre indfangning og druknedød for rastefuglene (Naturstyrelsen 2011). Råstofindvinding fra et område på ca. 15 km² påvirker havbunden negativt (Helmig m.fl. 2006), ligesom oliespild fra søfart forurener farvandet. Havmølleparkerne forstyrrer i et vist omfang rastefuglene, især sortand (Petersen & Fox 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 123 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	2	2	3	7	Olieudslip
Forstyrrelser	2	2	3	7	Fiskeri
Infrastruktur	3	1	3	7	Havmølleparker, råstofindvinding
Totalt	-2	-	2	5	Havmøller

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Resten af IBA'en bør udpeges som EU-fuglebeskyttelsesområde (Flensted 2006b).

Fiskeri og anden sejlads i området skal reduceres og begrænses mest muligt for at undgå forstyrrelse af fuglene (Flensted 2007).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 123 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	1	Natura 2000-plan og vandplan
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	4	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

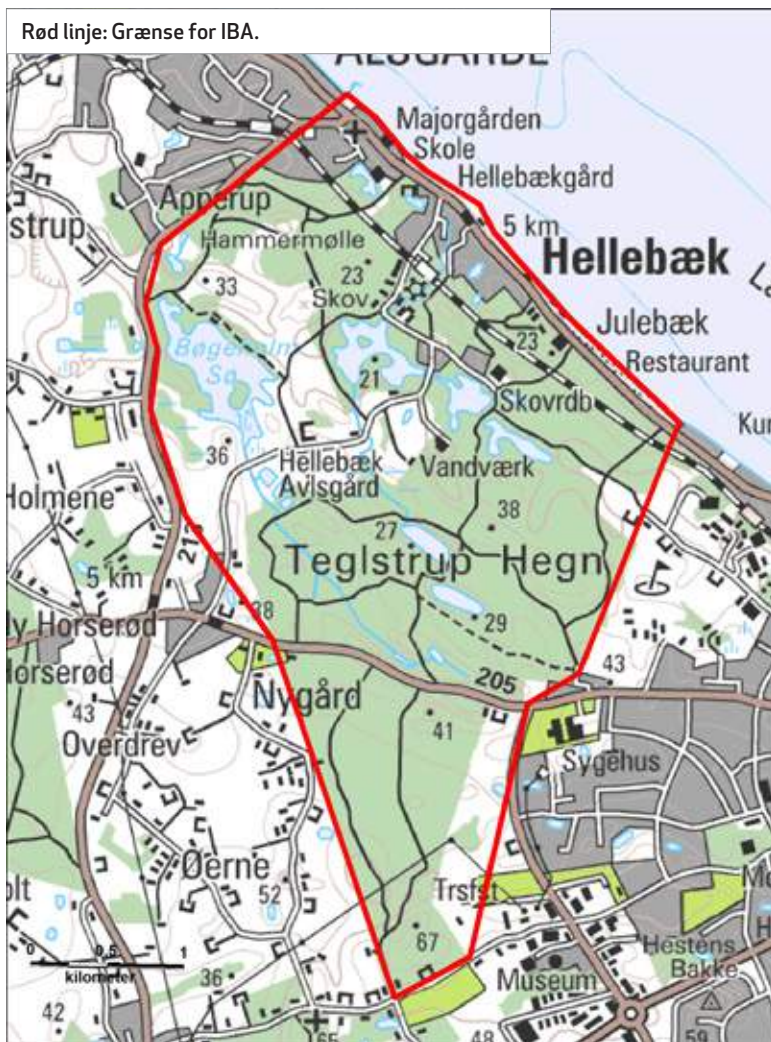
Anvendte specifikke referencer

- Flensted, K. 2006a: Vurdering af virkningerne på miljøet af ny havvindmøllepark ved Horns Rev. J.nr. 022531/78033-0007 – Dansk Ornitologisk Forening, upubl.
- Flensted, K. 2006b: Vedr.: Klage 1999/4781 over manglende udpegning af IBAs som SPAs i Danmark. J.nr.ENV A2/LN/nh D(2006) – 24514 – Dansk Ornitologisk Forening, upubl.
- Flensted, K. 2007: Høring: Fremtidens havmølleplaceringer – 2025, j.nr. 021102/21007-0001 – Dansk Ornitologisk Forening, upubl.
- Helmig, S., K. Dahl m.fl. 2006: Natura 2000-Basisanalyse for området. Sydlige Nordsø, F113 (N246) - Varde, Esbjerg og Tønder Kommune.
- Laursen, K. & J. Frikke 1987: Vinterforekomst af dykænder, lommer og alkefugle i den sydøstlige del af Vesterhavet. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 81: 167-172.
- Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Sydlige Nordsø. Natura 2000-område nr. 246. Habitatområde H255. Fuglebeskyttelsesområde F113 – Miljøministeriet.
- Petersen, I.K. & A.D. Fox 2007: Changes in bird habitat utilisation around the Horns Rev 1 offshore wind farm, with particular emphasis on Common Scoter. Report commissioned by Vattenfall. – National Environmental research Institute, University of Aarhus.
- Petersen, I.K., R.D. Nielsen & M.L. Mackenzie 2014. Post-construction evaluation of bird abundances and distributions in the Horns Rev 2 offshore wind farm area, 2011 and 2012. Report commissioned by DONG Energy. Aarhus University, DCE – Danish Centre for Environment and Energy.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Ingen.

IBA nr. 124, Hellebæk

Kommune: Helsingør.

Areal: 10,80 km²

Ejer: Naturstyrelsen.

Naturtyper: Mose/eng, skov/plantage og ferskvand.

Beskyttelse: Udpeget som EU-habitatområde nr. 114, Teglstrup Hegn og Hammermølle Skov. Hellebæk Avlsgård med omgivende landskab er fredet.

Trækfugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste trækfugle.

Nøgletal (antal individer) for trækkende fokusarter i IBA nr. 124 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af årlige træktaal 1997-2002 (interval)	Median af årlige træktaal 2003-2008 (interval)	Median af årlige træktaal 2009-2012 (interval)
<i>Rovfugle</i>	IBA 2000	21802	Ikke relevant	-	4774	21837	21801	19311 (12524-25429)	21353 (3553-37361)	22851 (11908-22924)
<i>Trane</i>	IBA 2000	19179 ¹	Ikke relevant	-	25	124	696	36 (8-255)	2484 (507-3656)	1537 ² (215-2916)

Noter: ¹Inkl. rovfugle. ²Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

For rovfugle er data mangelfulde eller helt manglende før 1982, for traner gælder det samme før 2002.

Aktuel tilstand for trækfugle

Både rovfugle- og tranetrækket er i projektperioden registreret i maksimumsantal mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Lokaltets tilstand for trækkende rovfugle og traner bedømmes derfor som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Ingen

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 124 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Totalt	0				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Med fredningen af Hellebæk Avlsgård følger flere krav om opretholdelse af de eksisterende naturtyper, heriblandt krav om opretholdelse af områdets enge med græsning og søernes vandstand samt skovarealerne (Frederiksborg Amt og Miljøcenter Roskilde 2007, Landsdelscenter Nordsjælland 2007, Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 124 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	3	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	3	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	3	
Totalt	9	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Frederiksborg Amt og Miljøcenter Roskilde 2007: Basisanalyse for Natura 2000-områder i Frederiksborg Amt, 2006. Teglstrup Hegn og Hammermølle Skov. EF-habitatområde 114. – Frederiksborg Amt.

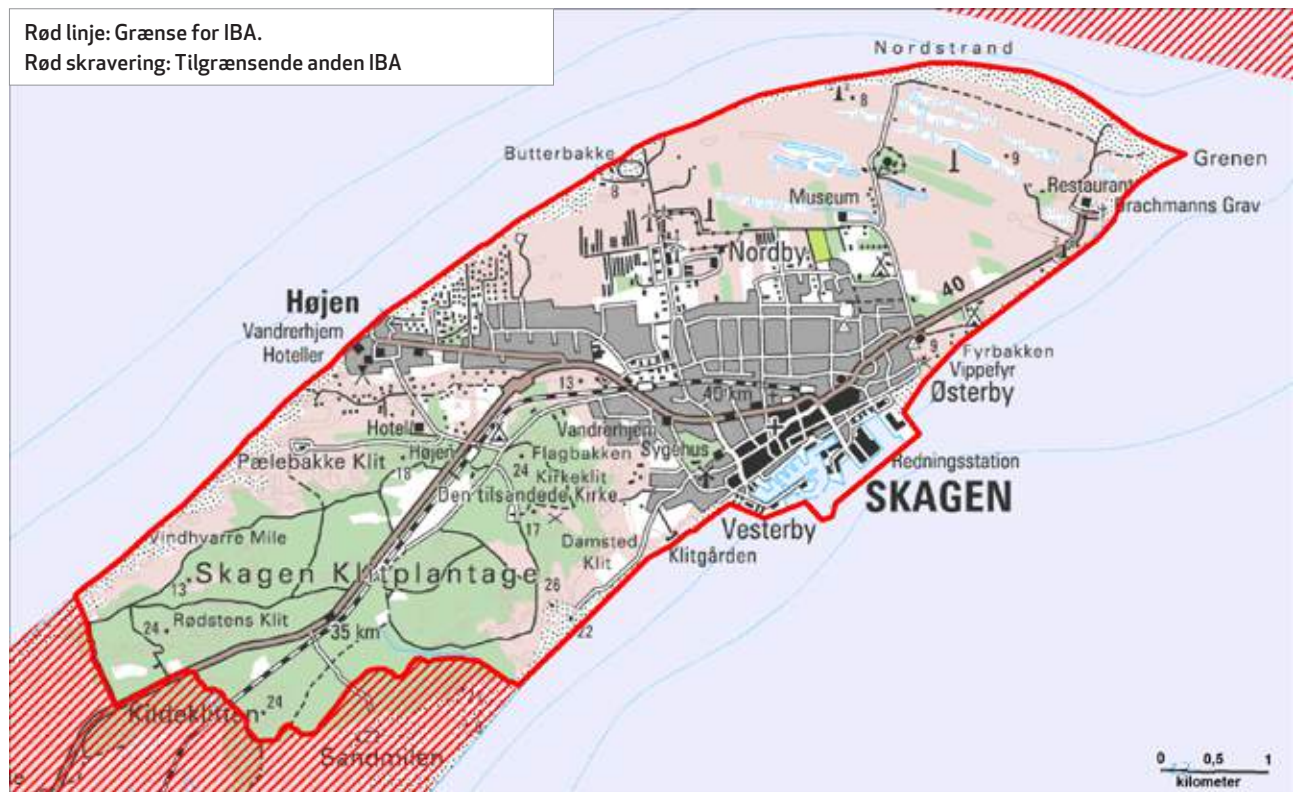
Landsdelscenter Nordsjælland 2007: Skovbevoksede fredsskvsarealer i habitatområde nr. 114, Teglstrup Hegn og Hammermølle Skov. – Miljøministeriet.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Teglstrup Hegn og Hammermølle Skov. Natura 2000-område nr. 130. Habitatområde H114. – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Holger Hansen (lokalitetskontakt 2011-).

IBA nr. 125, Skagen

Kommune: Frederikshavn.

Areal: 29,63 km²

Ejer: Staten, Frederikshavn Kommune og private.

Naturtyper: Hede, strand/klit, mose/eng og skov/plantage.

Beskyttelse: Grene indgår i EU-habitatområde nr. 1, Skagens Grene. Skagens Grene er fredet.

Trækfugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste trækfugle. NB! På opfordring fra lokalt hold er denne tabel ekstraordinært opdelt i femårsperioder, og medianer er beregnet for alle perioderne.

Nøgletal (antal individer) for trækkende fokusarter i IBA nr. 125 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-1972	Median af årlige træktaal 1973-1977 (interval)	Median af årlige træktaal 1978-1982 (interval)	Median af årlige træktaal 1983-1987 (interval)	Median af årlige træktaal 1988-1992 (interval)	Median af årlige træktaal 1993-1997 (interval)	Median af årlige træktaal 1998-2002 (interval)	Median af årlige træktaal 2003-2007 (interval)	Median af årlige træktaal 2008-2012 (interval)
<i>Rovfugle</i>	IBA 2000	15 252	Ikke relevant	-	9690 (2220-12 081)	7634 (4802-15 252)	7024 (5149-8492)	9506 (3671-10 231)	8708 (7015-9626)	7352 (5475-12 906)	10 472 (8145-12 222)	12 825 (10 274-17 864)

Noter:

Væsentlige fejlkilder

Data mangler før 1973, og antallet for 1977, det laveste i den pågældende femårsperiode, skyldes mangelfuld dækning dette år (Pedersen 2014). Bemærk endvidere, at der er sket en ændring i sammentællingsmetoden fra og med 2002. I årene før 2002 blev mulige gengangere fra dag til dag udeladt i årssummen, men fra og med 2002 er summen udtrykt ved fugle pr. dag, og mulige gengangere er ikke fratrukket årssummen (bortset fra SU-arter og kongeørn, hvor det er muligt med sikkerhed at skelne mellem de enkelte individer fra dag til dag). Dette betyder, at tallene fra perioden 1973-2001 ville være højere end de viste, hvis fugle pr. dag-summen havde været anvendt her. Ud fra erfaring med sammentælling efter de to metoder vurderes det, at årssummen for de enkelte år i perioden 1973-2002 vil være 1000-2000 fugle større end de viste tal (Pedersen 2014).

Aktuel tilstand for trækfugle

Rovfugletrækket er i projektperioden registreret i maksimumsantal pr. sæson mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene. Lokaltetsens tilstand for trækkende rovfugle bedømmes derfor som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Eksisterende og planlagte vindmøller udgør en trussel mod trækkende rovfugle, især havørn.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 125 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Infrastruktur	2	1	1	4	Vindmøller
Totalt	-1				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

For at beskytte forekomsternes af trækkende rovfugle, bør der ikke etableres større vindmølleparker på eller lige syd for Skagen-halvøen.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 125 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	2	Fredninger mv., se ovenfor
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	3	Natura 2000-plan og vandplan
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	3	
Totalt	8	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Pedersen, K. 2014: Forårstræk af rovfugle (alle arter) ved Skagen 1973-2013. – DOF Nordjylland, unpubl.

Skriver, J. 2013: Vanvid med vindmøller ved indflyvningen til Danmarks bedste fugletræksted - http://www.dof.dk/index.php?id=nyheder&s=nyheder&m=visning&nyhed_id=1108#sthash.Y8naYCfe.dpuf

Skriver, J. 2013: Havørn kløvet i to af snurrende vindmølle. – http://www.dof.dk/index.php?id=nyheder&s=nyheder&m=visning&nyhed_id=1135

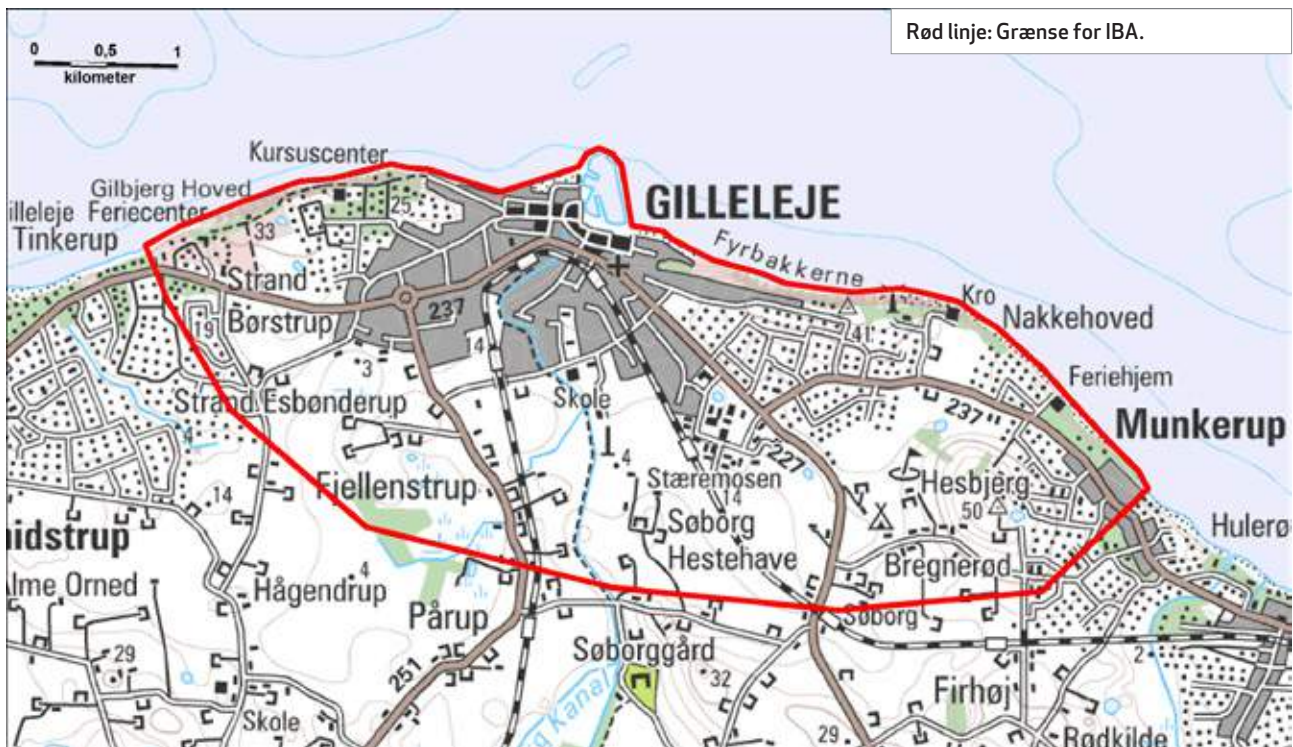
Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Dann Elmström (lokalitetskontakt 2009), Dann Olesen, Frode Olesen (lokalitetskontakt 2005-2008), Kurt Rasmussen.

Skagens Gren. Foto: Kurt Rodahl Hoppe

IBA nr. 126, Gillelejeområdet

Kommune: Gribskov.

Areal: 14,20 km²

Ejer: Staten og private.

Naturtyper: Agerland, sommerhusområde, overdrev.

Beskyttelse: Gilbjerg Hoved er udpeget som EU-habitatområde H129.

Trækfugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste trækfugle.

Nøgletal (antal individer) for trækkende fokusarter i IBA nr. 126 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af årlige træktaal 1997-2002 (interval)	Median af årlige træktaal 2003-2008 (interval)	Median af årlige træktaal 2009-2012 (interval)
Rovfugle	IBA 2000	9515	Ikke relevant	4536	6255	9332	9515	3863' (964-8261)	5888 (1536-7628)	3220 (1657-3901)

Noter: 'Kun data for 4 år.

Væsentlige fejlkilder

Data mangler for 1998 og 2001.

Aktuel tilstand for trækfugle

Rovfugletrækket er i projektperioden ikke registreret i maksimumsantal pr. sæson mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallet. Lokalitetens tilstand for trækkende rovfugle vurderes derfor som utilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Planlagte havvindmøller udgør en trussel mod de trækkende rovfugle, især havørn (S.H. Bertelsen, pers. medd. 2012).

Storkjove i Gilleleje Havn, januar 2007. Foto: Bo T. Johansen

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 126 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Infrastruktur	3	1	2	6	Havvindmøller
Totalt	-2				

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

For at beskytte forekomsterne af trækkende rovfugle, bør der ikke etableres større vindmølleparker i eller lige nord for Gilleleje-området.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 126 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	0	
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	0	
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	0	
Totalt	0	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Ingen.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

† Niels Armand, [Alexander J. Lee](#) (lokalitetskontakt 2005-).

IBA nr. 127, Stevns

Kommune: Stevns

Areal: 10,01 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Skov, kyst og agerland.

Beskyttelse: Udpeget som EU-habitatområder nr. 206, Stevns Rev, og nr. 183, Holtug Kridtbrud.

Trækfugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste trækfugle.

Nøgletal (antal individer) for trækkende fokusarter i IBA nr. 127 siden 1960'erne. I artsnavnene indicerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indicerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indicerer en udvikling, der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegnig	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af årlige træktaal 1997-2002 (interval)	Median af årlige træktaal 2003-2008 (interval)	Median af årlige træktaal 2009-2012 (interval)
Rovfugle	IBA 2000	23854	Ikke relevant	-	5437	22 683	23 942	14 503 (10 283-24 611)	19 983 (17 385-21 773)	24 962 (15 976-29 760)

Noter:

Væsentlige fejlkilder

Data mangler før 1982

Aktuel tilstand for trækfugle

Rovfugletrækket er i projektperioden registreret i maksimumsantal pr. sæson mindst på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallet. Lokalitetens tilstand for trækkende rovfugle vurderes derfor som tilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Ingen.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 127 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Totalt	0	0	0	0	

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Ingen.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau.

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 127 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	0	
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	0	
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	0	
Totalt	0	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

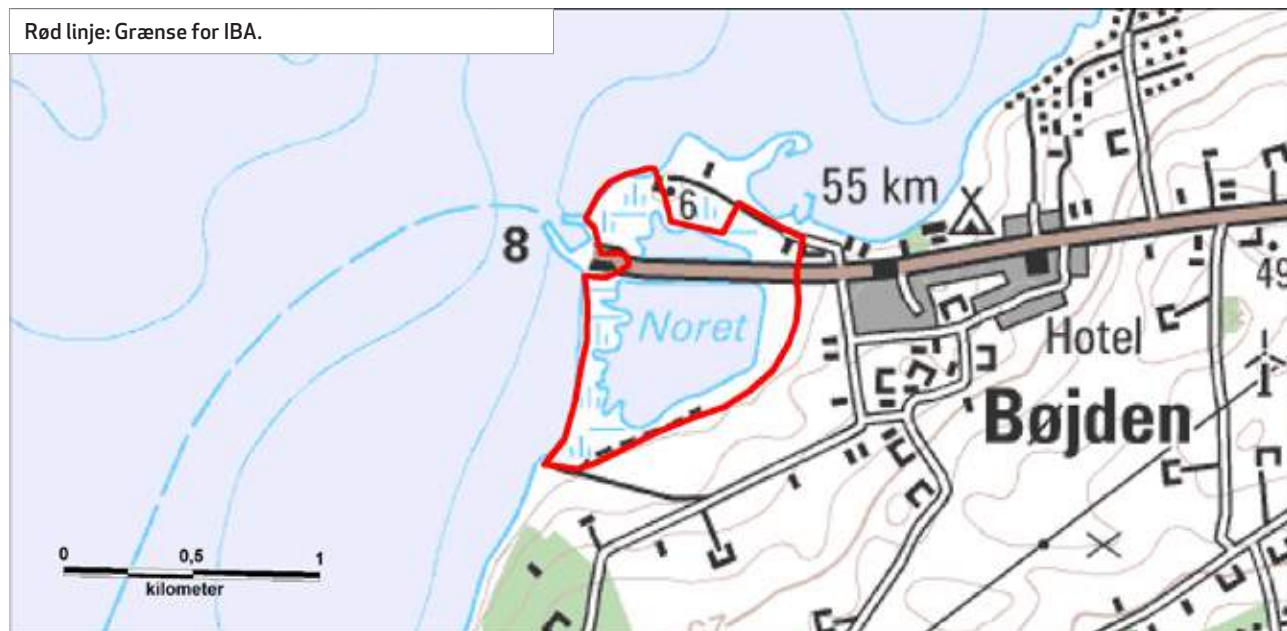
Anvendte specifikke referencer

Andersen, T. 2014: Stevns årstotaler. - Upubl.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Thomas W. Johansen (lokalitetskontakt 2010-), Bo Kayser (lokalitetskontakt 2006-2008).

IBA nr. 144, Bøjden Nor

Kommune: Faaborg-Midtfyn.

Areal: 0,67 km²

Ejer: Karen Krieger Fonden (ca. 65 ha), Fugleværnsfonden, andre private (ca. 17 ha) og Faaborg-Midtfyn Kommune. Hovedparten af området administreres og forvaltes af Fugleværnsfonden.

Naturtyper: Saltvand/brakvand (55 %), mose/eng (35 %) og strand/klit (10 %).

Beskyttelse: Udpeget som EU-habitatområde nr. 107, Bøjden Nor. Fredet med adgangsforbud i fugle-reservatet hele året og øvrig færdsel kun tilladt på de anlagte stier og langs stranden.

Ynglefugle, som inden for perioden 1960-1980 har kvalificeret som fokusarter

Havterne, dværgterne.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 144 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegnings	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Bjergand	IBA 2011	3217	Ikke relevant	15 000	-	8 000	8 500	3250 (1500-9085)	3400 (2800-7500)	2600 ¹ (2000-5500)

Noter: ¹Kun data for 4 år inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

Data mangler for perioden 1978-1981 samt for 2011.

Aktuel tilstand for rastefugle

Fokusarten, bjergand, er i projektperioden ganske vist registreret med maksimumstal mindst på højde med måltallet og med artens 1 %-kriterium (3100 individer), men arten er dog ikke i projektperioden registreret med maksimumstal på højde med tidligere perioders maksimumstal.

Imidlertid anvender bjergand alene Bøjden Nor som dagsrasteplads, mens artens fouragering foregår om natten i Helnæs Bugt og formentlig også i Lillebælt. Hvis artens tilbagegang i Bøjden Nor skyldes, at dens fødegrundlag ikke er i orden, gælder dette således disse områder og ikke Bøjden Nor. De kvaliteter, som Bøjden Nor skal besidde for at være et godt rasteområde, er fred og ro, og der er formentlig ikke sket ændringer mht. hertil (S. Pihl, DCE, pers. medd. 2014). Lokaltets tilstand for arten vurderes derfor som tilfredsstillende.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Bjergand: Jf. ovenfor bør lokaliteten udpeges som både IBA og EU-fuglebeskyttelsesområde med bjergand som hhv. IBA-kvalifikations- og EU-udpegningsgrundlag.

Aktuelle trusler

Næringsstofbelastning fra de omkringliggende landbrugsarealer samt spredt bebyggelse i oplandet er den største trussel mod fødegrundlaget for rastende bjergand (Fyns Amt & Miljøcenter Odense 2006, Naturstyrelsen 2011). Tilstanden i den nordlige del af noret er ringe, mens den er dårlig i den sydlige del. Både fosfor- og kvælstofindholdet er højt med en stor algemængde domineret af blågrønalger i den sydlige del (Naturstyrelsen 2013).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 144 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	1	2	3	6	Næringsstofftilførsel
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Miljøministeriet bør tage det fornødne ansvar for, at området udpeges som EU-fuglebeskyttelsesområde (Jørgensen m.fl. 2012).

Yderligere undersøgelser af og iværksættelse af tiltag til at begrænse næringstilførslen er nødvendige (S. Ring, Fugleværnsfonden, pers. medd. 2014).

Faaborg-Midtfyn Kommune, Fugleværnsfonden og Karen Krieger Fonden har i 2013 afsluttet et EU LIFE-projekt bl.a. med henblik på at omlægge 25 ha agerjord inden for EU-habitatområdet til overdrev og vådområder og dermed reducere tilførslen af næringsstoffer til noret (Fugleværnsfonden 2009, Naturstyrelsen 2011). Foreløbige målinger viser, at indsatsen har nedbragt tilførslen med kvælstof til noret med 30 % (Paludan 2014), hvilket skønnes utilstrækkeligt. Der dyrkes fortsat intensivt agerbrug i den sydlige del af Natura 2000-området, og der tilledes fortsat næringsrigt markdrænvand til de i EU LIFE projektet indskudte vandhuller og vådområder (S. Ring, Fugleværnsfonden, pers. medd. 2014).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 144 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	0	
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	3	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Fugleværnsfonden 2009: LIFE projekt Genopretning af overdrev ved Bøjden Nor med positiv indflydelse på forvaltning af sårbare kystlaguner. Projektbeskrivelse. - Fugleværnsfonden.

Fyns Amt og Miljøcenter Odense 2006: Natura 2000-basisanalyse. Habitatområde H107 Bøjden Nor. - Miljøministeriet.

Jørgensen, H., M. Iversen & E. Østergaard 2012: Fælles indstilling fra Faaborg-Midtfyn Kommune, Fugleværnsfonden og Dansk Ornitologisk Forening til Miljøministeriet om at udpege Bøjden Nor, Faaborg-Midtfyn Kommune som EU-fuglebeskyttelsesområde. - Dansk Ornitologisk Forening, unpubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Bøjden Nor. Natura 2000-område nr. 123. Habitatområde H107. - Miljøministeriet.

Naturstyrelsen 2013. Natura 2000-basisanalyse 2016-2021 for Bøjden Nor. Natura 2000 - område nr. 123 Habitatområde H107. - Miljøministeriet.

Paludan, C. 2014: LIFE09 NAT/DK/000371 - Connect Habitats - Bøjden Nor. Naturgenopretning ved Bøjden Nor - en kystlagune med overdrev. Lægmandsrapport. - Faaborg-Midtfyn Kommune.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Søren Ferdinand Hansen, Finn Balle Kjeldsen, Børge L. Rasmussen, Birte Sørensen, Mogens Thomsen.

IBA nr. 161, Nørreådalen

Kommune: Viborg.

Areal: 27,95 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Mose/eng (80 %), skov (10 %), fersk-vand (5 %), hede (5 %).

Beskyttelse: Del af EU-habitatområde H30.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 144 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegnings	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
<i>Tajgasædgås</i>	DOF 2005	Ikke relevant	-	-	-	-	450	-	590 (250-1100)	1232 ¹ (840-1503)

Noter: ¹Inkl. 2013-14.

Væsentlige fejlkilder

Data mangler for stort set alle år før projektperioden.

Aktuel tilstand for rastefugle

Lokalitetens tilstand for underarten vurderes som tilfredsstillende, eftersom de aktuelle, maksimale rastetal for tajgasædgås er på højde med maksimumstallet fra medio 1990'erne og desuden ligger langt over 1 %-kriteriet på 420 stk. Endvidere må det betones, at det er den meget fåtallige og sårbare skandinaviske bestand af tajgasædgås, der raster ved Tjele Langsø, i Nørreådal og i Lille Vildmose. Denne bestand er en af de mest fåtallige fuglebestande, der vides at være afhængig af danske levesteder, idet den totale bestand formentlig er i størrelsesordenen 2000 individer (Brandt & Flensted 2008, T. Brandt, pers. medd. 2012). Dvs., at hvis den pågældende bestand betragtes som en selvstændig flyway-bestand, ligger 1 %-kriteriet så lavt som 15-20 stk.

Rastende fokusarter, som DOF ønsker tilføjet IBA-kvalifikations- og/eller EU-udpegningsgrundlaget

Tajgasædgås: Jf. ovenfor bør lokaliteten udpeges som både IBA og EU-fuglebeskyttelsesområde med tajgasædgås som hhv. IBA-kvalifikations- og EU-udpegningsgrundlag.

Aktuelle trusler

Tilgroning af ådalen udgør en trussel mod de rastende gæs, der har brug for engene til fouragering (T. Brandt, pers. medd. 2007).

Jagt udgør en trussel mod de rastende gæs, om end af uvist omfang (T. Brandt, pers. medd. 2007).

Højspændingsmaster over Nørreådal udgør en trussel, idet kollisionshyppigheden er uacceptabelt høj (Kristensen 2010).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 144 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Tilgroning	2	2	3	7	
Jagt	2	2	3	7	
Infrastruktur	2	1	3	6	Højspændingsledninger
Totalt	-2				-

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Øget vegetationspleje er nødvendigt for at fourageringsområderne ikke forsvinder (T. Brandt, pers. medd. 2007).

Jagtlige forstyrrelser skal bringes til ophør.

Antallet af højspændingsledninger bør mindskes, og fremover bør der ikke sættes flere op (Kristensen 2010).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 144 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	0	
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	1	
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	2	
Totalt	3	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Brandt, T. & K.N. Flensted 2008: Forespørgsel om sædgåsens aktuelle forekomst og opholdssteder til brug for konsekvensvurdering i forbindelse med konkret sag efter naturbeskyttelseslovens § 19. – DOF, upubl.

Brandt, T. & T. Vikstrøm 2005: Nyt fra Caretakerprojektet i Viborg Amt. Nørreådal og dens Skovsædgæs. – Hjejlen 23, 2: 5-7. DOF Nordvestjylland.

Kristensen, J.S. 2010: VVM Kassø-Tjele. Høringssvar vedrørende journalnummer ODE-200-00070. – DOF Nordvestjylland, upubl.

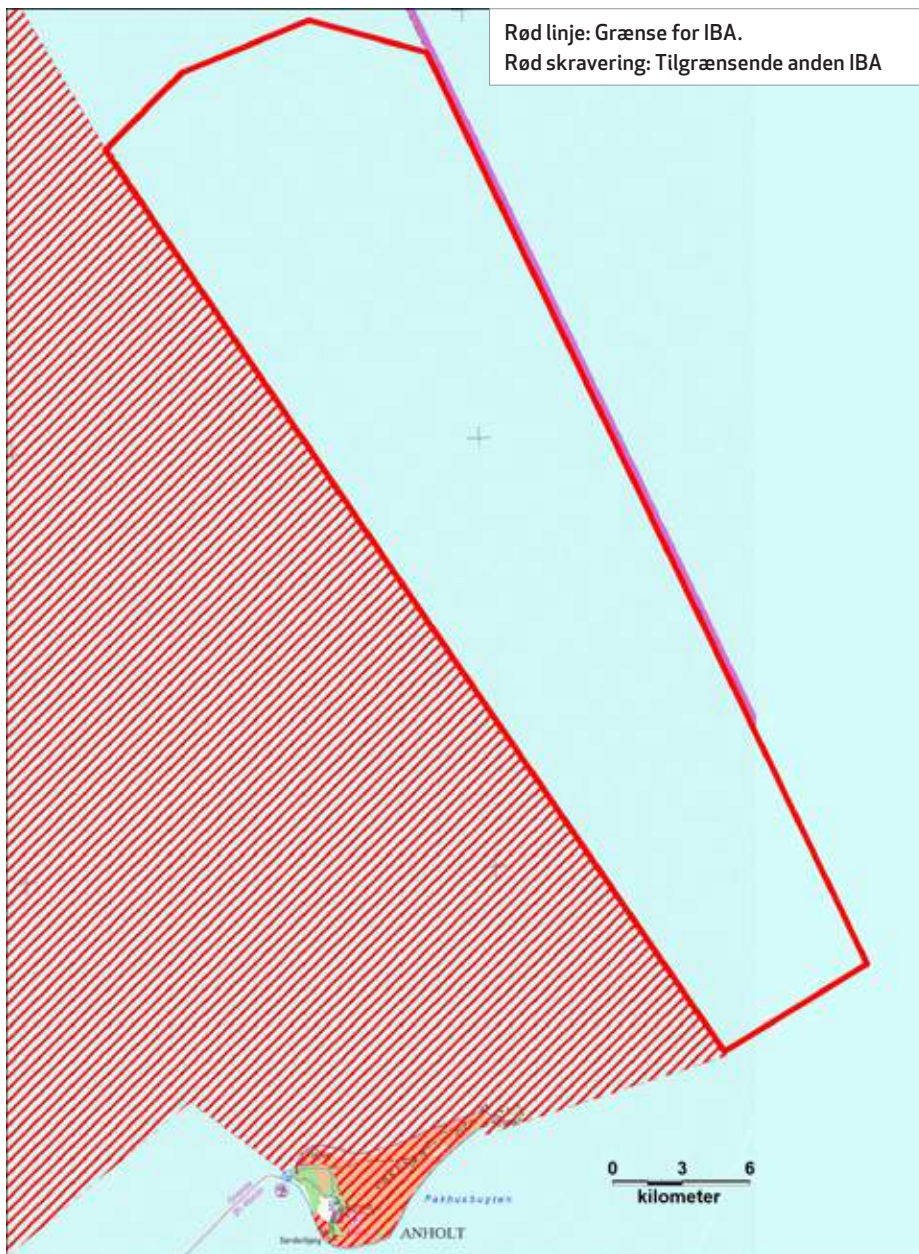
Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested, Nørre Ådale samt Skravad Bæk. Natura 2000-område nr. 30, Habitatområde H30, Fuglebeskyttelsesområde F14 og F24 – Miljøministeriet.

Viborg Amt 2006: Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådal, samt Skravad Bæk – H30, F14 og F24. Basisanalyse – Viborg Amt.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Thorkil Brandt (lokalitetskontakt 2005-), Ole Lilleør, Lars Mogensen.

IBA nr. 168, Lille Middelgrund

Kommune: Norddjurs.

Areal: 511,56 km²

Ejer: Staten.

Naturtyper: Hav (100 %).

Beskyttelse: Dele af Lille Middelgrund indgår i EU-habitatområde nr. 165, Kims Top.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 168 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation / EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Ride	IBA 2000	99 000	Ikke relevant	-	-	161 250	99 000 ¹	-:	-	-
Alk	IBA 2000	93 500	Ikke relevant	-	186 000 ²	186 000 ²	186 000 ²	-	-	-
Lomvie	IBA 2000	93 000	Ikke relevant	-	160 000 ²	160 000 ²	160 000 ²	-	-	-:
Vandfugle generelt (minus måger)	DOF 2014	20 000	Ikke relevant	?	+	+	+	?	?	?

Noter: ¹Gennemsnit 1988-1993. ²Gennemsnit 1980-1994

Væsentlige fejlkilder

Data foreligger kun for 2-3 perioder, og der er ingen data for projektperioden.

Aktuel tilstand for rastefugle

Da data helt mangler for projektperioden, kan lokalitetens tilstand for de rastende fokusarter ikke bedømmes. Det samme gælder for, hvorvidt IBA-kriteriet om 20 000 regelmæssigt rastende vandfugle er opfyldt i projektperioden.

Aktuelle trusler

Lille Middelgrund spiller en stor rolle som gyde- og opvækstområde for sild og andre fiskearter, og områderne er meget vigtige fourageringsområder for fokusarterne. Fiskeri med bundslæbende redskaber, hvorved der sker en fjernelse af dels bundflora og bundlevende dyr, og dels af hårdbund, sten og skaller, er en trussel mod disse opvækstområder (Sørensen 2005, Naturstyrelsen 2011).

Tilførsel af kvælstof og fosfor fra omkringliggende farvande har resulteret i bl.a. lejlighedsvis opløst planktonalger, vækst af eutrofieringsbetingede makroalger, udskygning af flerårige bundplanter, forekomst af iltsvind og forarmet bundfauna på Lille Middelgrund. Effekten af næringsstofbelastningen er en negativ indvirkning på fødegrundlaget for flere af fokusarterne, hvis primære fødegrundlag består af fisk (Sørensen 2005, Naturstyrelsen 2011)

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 168 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Andet	2	3	3	8	Bundtrawl
Vandforurening	1	3	3	7	Næringsstofftilførsel
Totalt	-3	-	2	5	Havmøller

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Lokaliteten skal udpeges som EU-fuglebeskyttelsesområde (Flensted 2006).

En reduktionen i tilførslerne af næringsstoffer og mere skånsomt industrielt fiskeri vil betyde forbedrede lys- og iltforhold samt bedre bundforhold til gavn for fiskenes gyde- og opvækstmuligheder og derved for fødegrundlaget for fokusarterne (Naturstyrelsen 2011).

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 168 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	0	
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	0	
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	0	
Totalt	0	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Flensted, K. 2006: Vedr.: Klage 1999/4781 over manglende udpegning af IBAs som SPAs i Danmark J.nr.ENV A2/LN/nh D(2006) – 24514. – Dansk Ornitologisk Forening, upubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015. Kims Top og den Kinesiske Mur. Natura 2000-område nr. 190. Habitatområde H165. – Miljøministeriet.

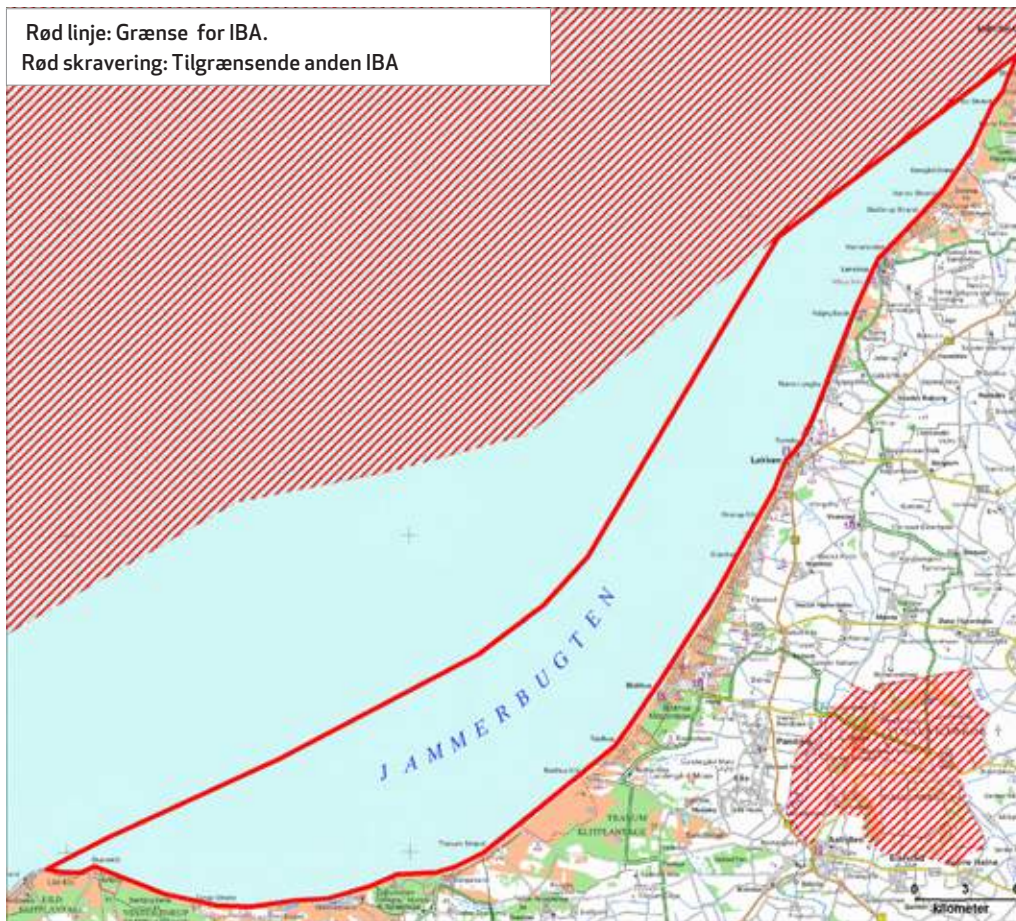
Skov og Naturstyrelsen og Danmarks Miljøundersøgelser 2007: Natura 2000-basisanalyse for området Kims Ryg H165 (N190). – Miljøministeriet.

Sørensen, T. K. 2005: Beskyttelse af havnaturen i indre danske farvande. Status og anbefalinger. Faglig rapport. – Verdensnaturfonden.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Jan Durinck, Thomas W. Johansen, Jørn Dyhrberg Larsen (lokalitetskontakt 2006-), Henrik Skov, Anders P. Tøttrup.

IBA nr. 169, Jammerbugten

Kommune: Jammerbugt.

Areal: 508,38 km²

Ejer: Staten.

Naturtyper: Hav (100 %).

Beskyttelse: Dele af Jammerbugten indgår i EU-habitatområde nr. 202, Lønstrup Rødgrund.

Rastefugle

Nedenstående tabel sammenfatter bestandsudviklingen siden 1960 for lokalitetens vigtigste rastefugle.

Nøgletal (antal individer) for rastende fokusarter i IBA nr. 169 siden 1960'erne. I artsnavnene indikerer **kursiv** tilfredsstillende bestandsudvikling efter 2003 i forhold til før, mens **understregning** indikerer utilfredsstillende udvikling, baseret på maksimumstallene. Manglende markering af artsnavnet indikerer en udvikling der ikke kan bedømmes som hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende. Tankestreg (-) betyder ingen oplysninger.

Art	Fokustype, med år	Grundlag for IBA-kvalifikation /EU-udpegning	Mål i Natura 2000-planen (Naturstyrelsen 2011)	Maks. 1960-77	Maks. 1978-81	Maks. 1982-91	Maks. 1992-96	Median af maks. rastetal 1997-2002 (interval)	Median af maks. rastetal 2003-2008 (interval)	Median af maks. rastetal 2009-2012 (interval)
Sortand	IBA 2000	50 000	Ikke relevant	-	50 000 ¹	50 000 ¹	50 000 ¹	-	-	302 ^{2,3} (173-430)
Stormmåge	IBA 2000	6700	Ikke relevant	-	65 000	27 000	20 000	-	-	-:

Noter: ¹Gennemsnit 1980-1994. ²Kun data for 2 år. ³Inkl. 2013.

Væsentlige fejlkilder

Data mangler før 1980 samt mellem 1994 og 2012.

Aktuel tilstand for rastefugle

Ingen af de to fokusarter er i projektperioden registreret i maksimumsantal tilnærmelsesvis på højde med tidligere perioders maksimumstal og/eller med måltallene, og lokalitetens tilstand bedømmes derfor som utilfredsstillende.

Aktuelle trusler

Tilførsel af kvælstof og fosfor fra omkringliggende farvande har resulteret i bl.a. lejlighedsvis opløst planktonalger, vækst af eutrofieringsbetingede makroalger, udskygning af flerårige bundplanter, forekomst af iltsvind og forarmet bundfauna i Jammerbugten (Naturstyrelsen 2011). Næringsstofbelastningen påvirker fødegrundlaget for sortand negativt. Fiskeri med bundslæbende redskaber fjerner bundflora og bunddyr og er ligeledes en trussel mod artens fødegrundlag.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens trusselsbillede.

Sammenfatning af trusselsbilledet for IBA nr. 169 efter BirdLife Internationals system.

Trussel	Tidshorisont 3=stigende, 2=stabil, 1=faldende, 0=ophørt	Omfang 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	Betydning 3=for alle arter, 2=for ca. halvdelen, 1=for få arter, 0=for ingen arter	Total	Noter
Vandforurening	1	3	2	6	Næringsstofftilførsel
Andet	2	1	2	5	Bundtrawl
Totalt	-2	-	2	5	Havmøller

Blot én af truslerne scorer 8-9, bedømmes det totale trusselsbillede som -3 "meget alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 6-7, bedømmes det totale trusselsbillede som -2 "alvorligt"

Blot én af truslerne scorer 3-5, bedømmes det totale trusselsbillede som -1 "mindre alvorligt"

Scorer truslerne tilsammen 0, bedømmes det totale trusselsbillede som 0 "ikke alvorligt"

Mest nødvendige tiltag

Lokaliteten skal udpeges som EU-fuglebeskyttelsesområde.

En reduktion i tilførslerne af næringsstoffer vil betyde forbedrede lys- og iltforhold samt bedre bundforhold for bundflora og -fauna og derved for fødegrundlaget for sortand.

Tabellen nedenfor sammenfatter lokalitetens beskyttelsesniveau

Sammenfatning af beskyttelsesniveauet for IBA nr. 169 efter BirdLife Internationals system.

Beskyttelse	Score	Noter
Formelle bestemmelser 3=ca. hele området, 2=ca. halvdelen, 1=mindre del, 0=intet	0	
Planlagt forvaltning 3=omfattende & tilstrækkelig, 2=forældet/utilstrækkelig, 1=påbegyndt, 0=ingen	0	
Praksis 3=tilstrækkelig & effektiv, 2=utilstrækkelig & ressourcebegrænset, 1=stærkt begrænset, 0=ingen	0	
Totalt	0	

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 8-9, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "godt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 6-7, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "middelgodt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 2-5, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "lavt"

Scorer beskyttelsesforanstaltningerne til sammen 0-1, bedømmes det samlede beskyttelsesniveau som "intet"

Anvendte specifikke referencer

Flensted, K. 2007: Høring: Fremtidens havmølleplaceringer – 2025 j.nr. 021102/21007-0001. – Dansk Ornitologisk Forening, upubl.

Naturstyrelsen 2011: Natura 2000-plan 2010-2015, Lønstrup Rødgrund. Natura 2000-område nr. 202. Habitatområde H202. - Miljøministeriet.

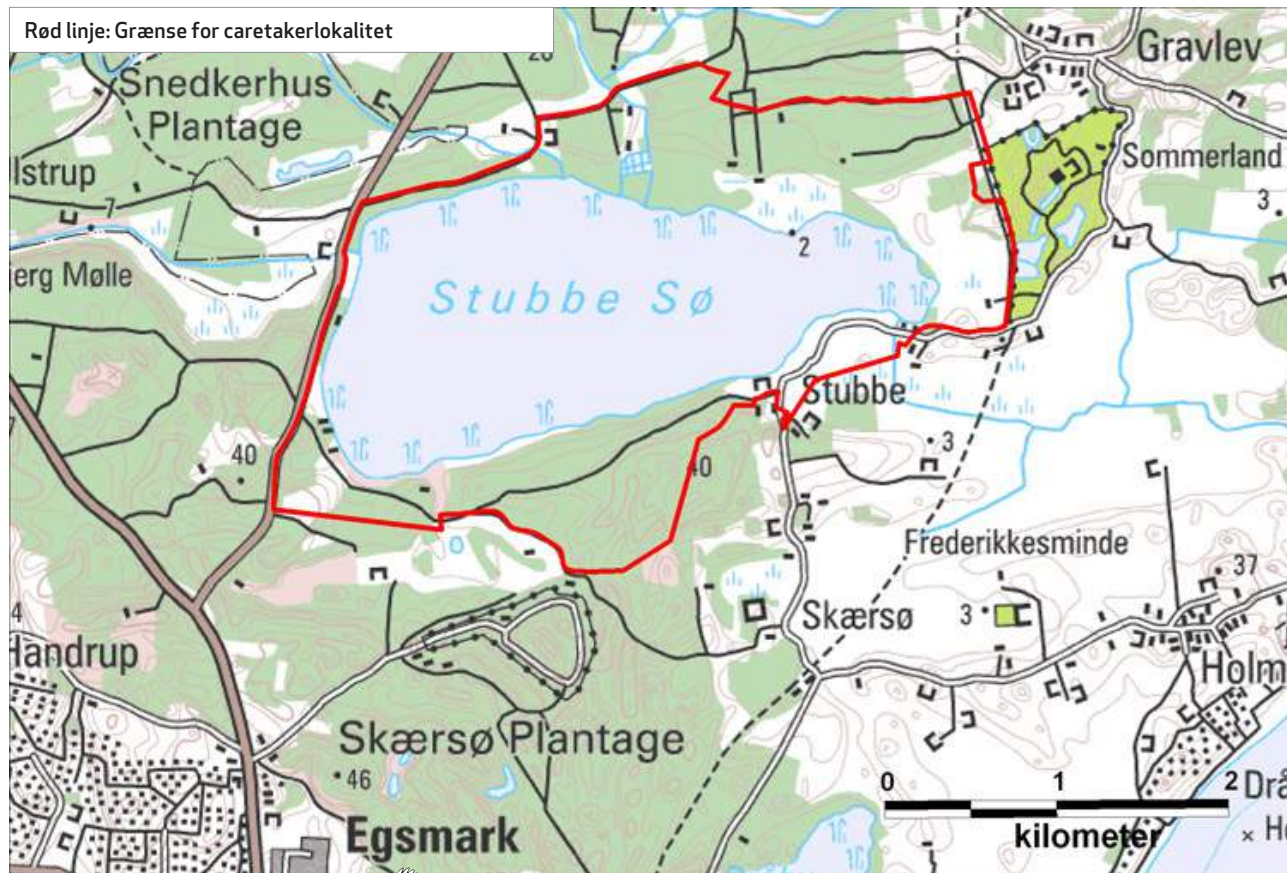
Nielsen, R.D. & I.K. Petersen 2014: Abundance and distribution of birds and marine mammals in Jammerbugten in 2012 and 2013. - Aarhus University, Department of Bioscience.

Skov og Naturstyrelsen og Danmarks Miljøundersøgelser 2007: Natura 2000-basisanalyse for området Lønstrup Rødgrund H202 (N202). – Miljøministeriet.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Ingen.

Caretakerlokalitet nr. 128, Stubbe Sø

Kommune: Syddjurs.

Areal: 7,78 km²

Ejer: Fugleværnsfonden og andre private.
Naturtyper: Sø, eng, skov.

Aktuelle trusler

Jagt, tilgroning og vandforurening.

Mest nødvendige tiltag

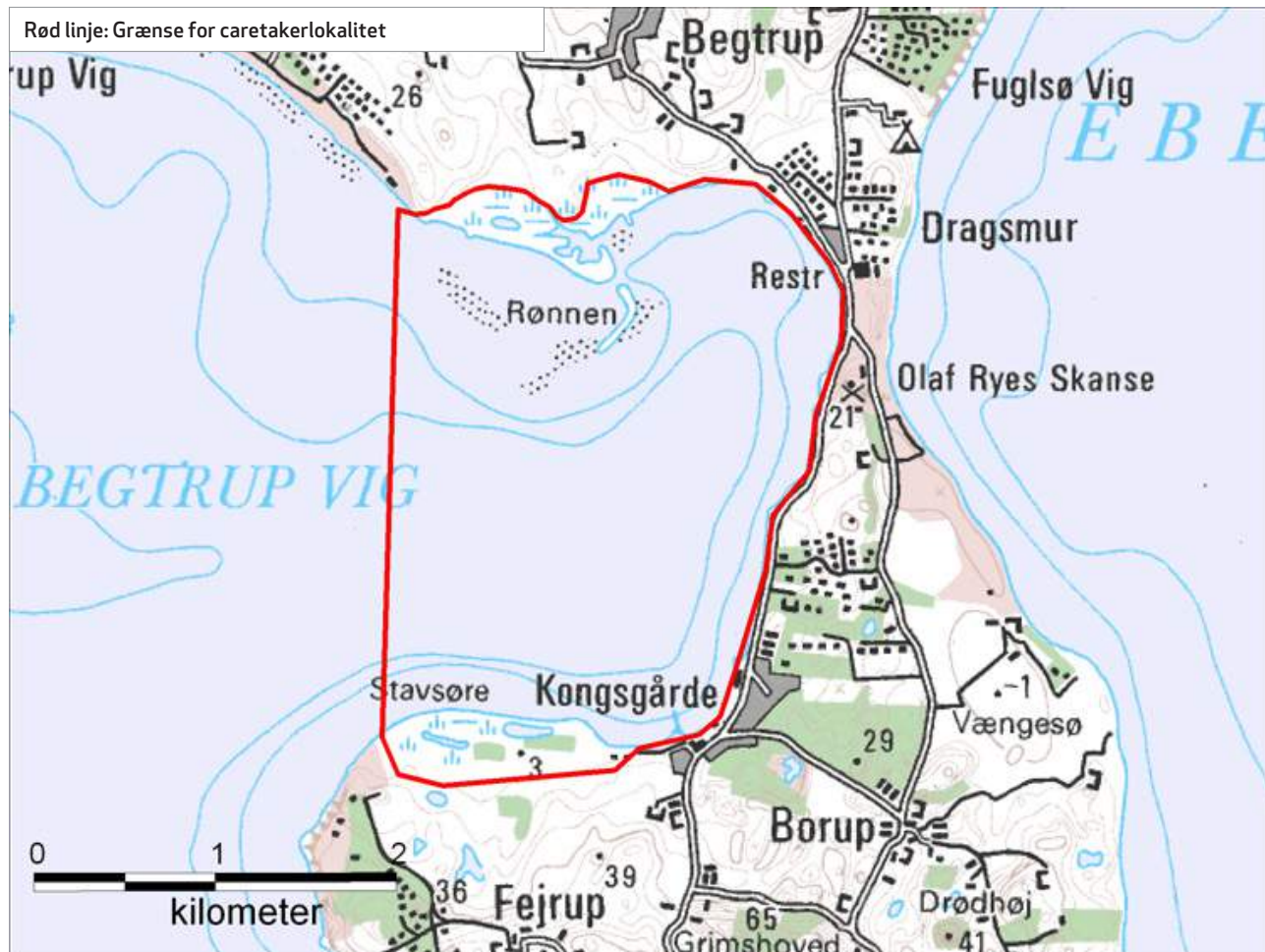
Jagtbegrænsning samt mindsket gødskning og gyllespredning.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Anthøn Andersen, Ursula Burmann, Torben Bøgeskov, Bjarne Golles, Peter Hjeds, Peter Hjorth, Svend Møller Jensen, Mogens Stoustrup Jensen, Lars Peter Johansson, Peter Jeppesen, Ann Pia Jørgensen, Jens I. Klavsen, Joy Klein, Peter Lange (lokalitetsansvarlig 2003-), Arne Bo Larsen, Jens Peter Lomholt, Jens Mikkelsen, Poul Kjersgaard Nielsen, Jens Bonde Poulsen, Per Lolk Reng, Dubbel Samplonius, Hanne Skov.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet
Hvæsevåge, rørhøg, isfugl, hedelærke, rødrygget tornskade.

Caretakerlokalitet nr. 129, Begtrup Vig med strandenge

Kommune: Syddjurs.

Areal: 6,94 km²

Ejer: Private og staten.

Naturtyper: Kyst, strandeng.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

Knopsvane, ederfugl, toppet skallesluger, strandskade, stormmåge, sølvmåge, svartbag.

Aktuelle trusler

Færdsel, tilgroning.

Mest nødvendige tiltag

Færdselsregulering, jagtbegrænsning, øget græsning/høslæt.

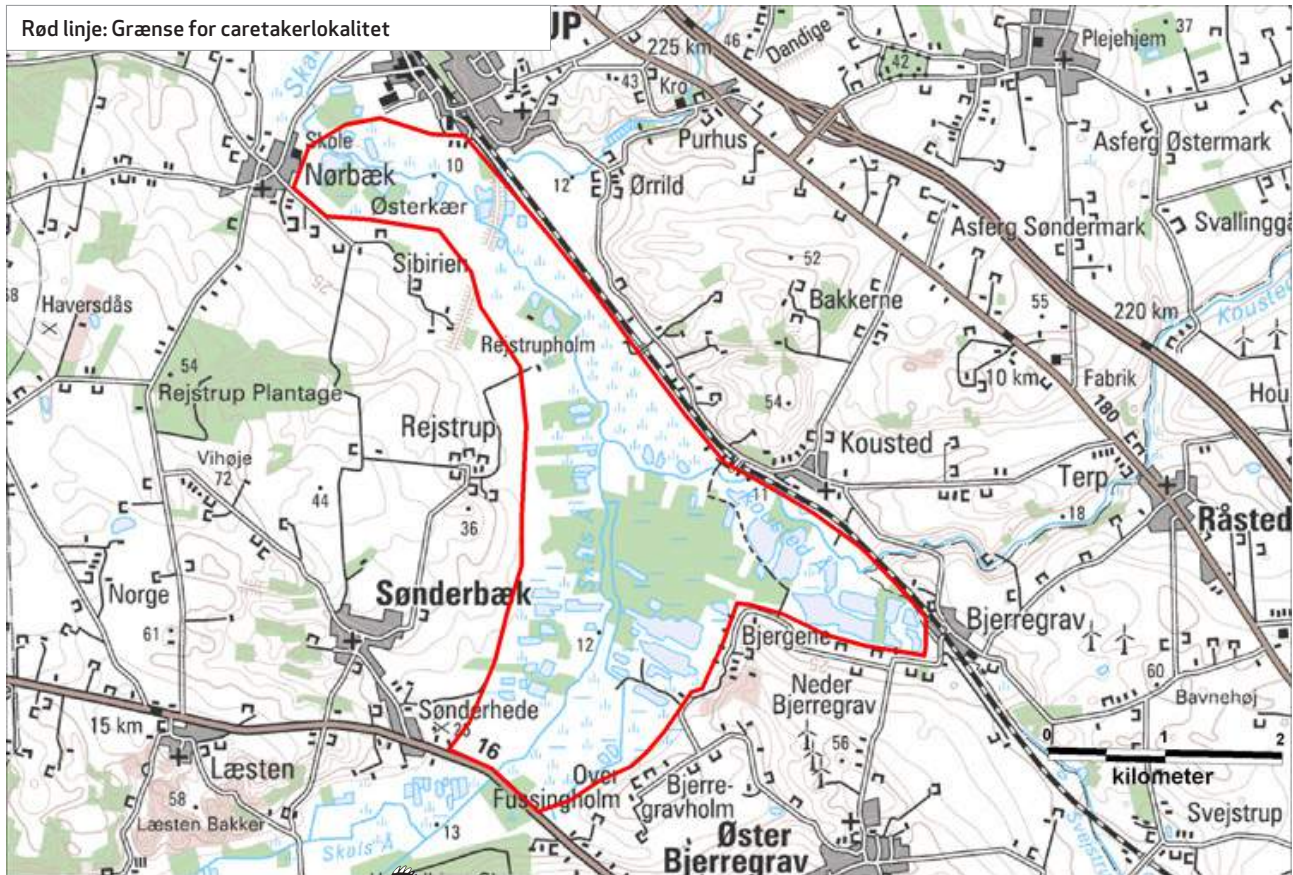
Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Lars Peter Johansson, Ann Pia Jørgensen, Peter Lange, Bent Nor-
mann Larsen, Per Lolk Reng (lokalitetskontakt 2005-).

Rønnen i Begtrup Vig, juni 2005. Foto: Caretakergruppen

Caretakerlokalitet nr. 130, Bjerregrav Mose

Kommune: Randers.

Areal: 10,01 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Agerland, eng, krat og tørvegrave.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

Rørdrum, rørhøg, fjordterne, græshoppesanger, pungmejsje.

Aktuelle trusler

Jagt, tilgroning.

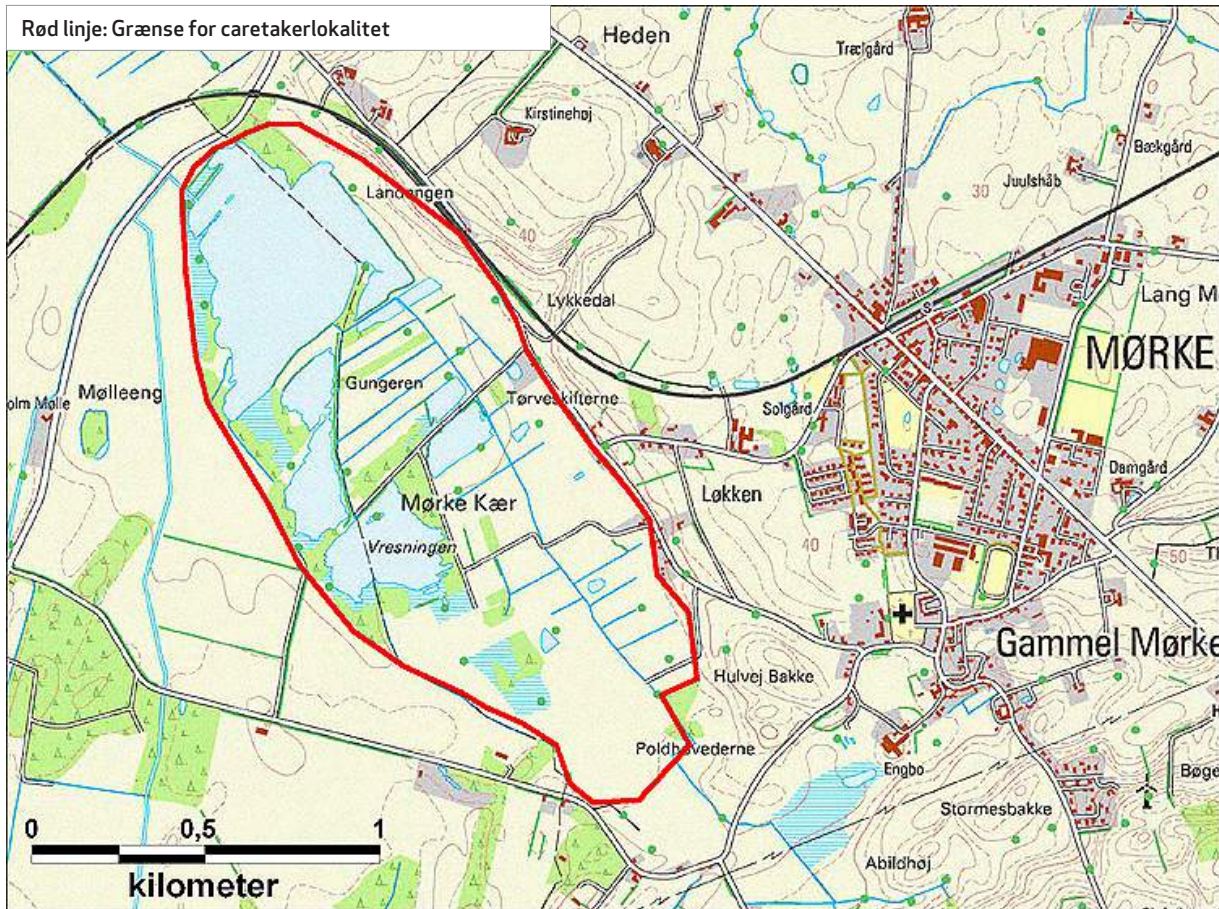
Mest nødvendige tiltag

Jagtbegrænsning, øget græsning/høslæt.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Thorkil Brandt (lokalitetskontakt 2005-), Benny Kristensen, Peter Lange, Carsten Svejstrup Sørensen.

Caretakerlokalitet nr. 131, Mørke Kær

Kommune: Syddjurs.

Areal: 1,58 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Mose, sø.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet
Rørhøg.

Aktuelle trusler

Tilgroning.

Mest nødvendige tiltag

Øget græsning/høslæt.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Peter Lange, Flemming Holmslykke Nielsen (lokalitetskontakt 2004-).

Caretakerlokalitet nr. 132, Knudsø, Birksø & Julsø

Kommune: Silkeborg og Skanderborg.

Areal: 8,84 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Sø.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

Sorthalset lappedykker, rørhøg, hættemåge, isfugl.

Rastefugle overvåget i Caretakerprojektet

Toppet lappedykker, sorthalset lappedykker.

Aktuelle trusler

Nedbrydning af rørsump, sejlads og tilgroning.

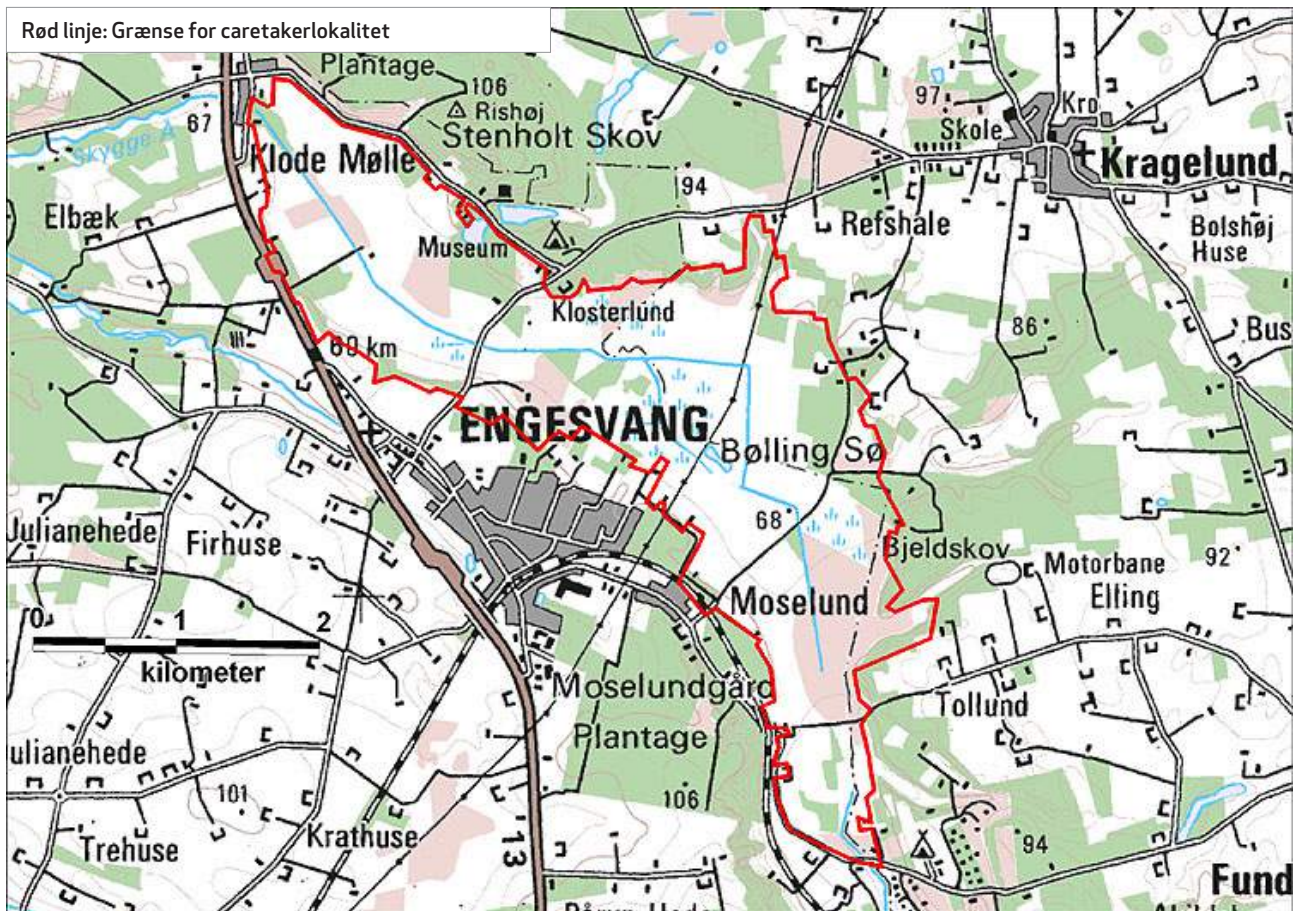
Mest nødvendige tiltag

Sejladsbegrænsning og øget græsning/høslæt.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Jens Kirkeby, Peter Lange (lokalitetskontakt 2004-).

Caretakerlokalitet nr. 133, Bølling Sø

Kommune: Ikast-Brande og Silkeborg.

Areal: 8,28 km²

Ejer: Naturstyrelsen.

Naturtyper: Sø, mose, eng.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

Sangsvane, musvåge, tårnfalk, dobbeltbekkasin, natugle, skovhornugle, bynkefugl, græshoppesanger, ravn, rørspurv.

Rastefugle overvåget i Caretakerprojektet

Sangsvane, grågås, musvåge, fjeldvåge, blå kærhøg, rørhøg, duehøg, spurvehøg, tårnfalk, mosehornugle, stor tornskade.

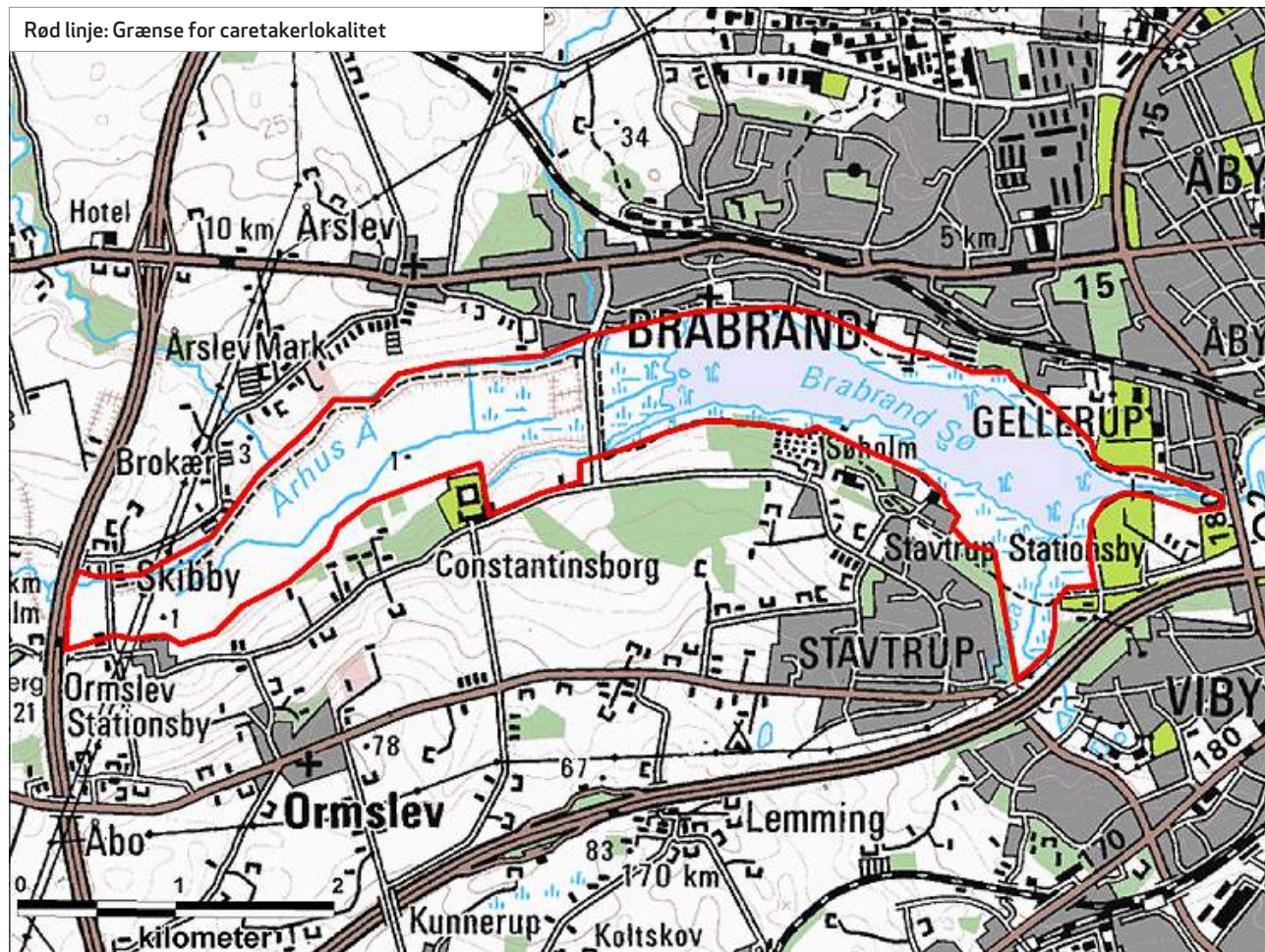
Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Preben Bach, Erik Balle, Lars Boysen, Niels Peter Brøgger (lokalitetskontakt 2004-), Bo Daugård, Aage Ebbesen, Mogens Erlandsen, Ove Hestehave, Ernst Hjøllund, Erik Bisballe Jensen, Claus Kobberø, Carsten Laursen, Lisbeth Olesen, Gunnar Pedersen, Bo Ryge Sørensen, Ernst Sørensen.

Sangsvanefamilie i Bølling Sø, juni 2007. Foto: Carsten G. Laurson

Caretakerlokalitet nr. 134, Brabrand Sø & Årslev Engso

Kommune: Århus.

Areal: 5,29 km²

Ejer: Aarhus Kommune og private.

Naturtyper: Sø, eng.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

Skarv, gråstrubet lappedykker, sorthalset lappedykker, rørhøg, engsnarre, hættemåge.

Aktuelle trusler

Færdsel, sejlads, tilgroning.

Mest nødvendige tiltag

Forbedret rørsvær, færdselsregulering, øget græsning/høslæt.

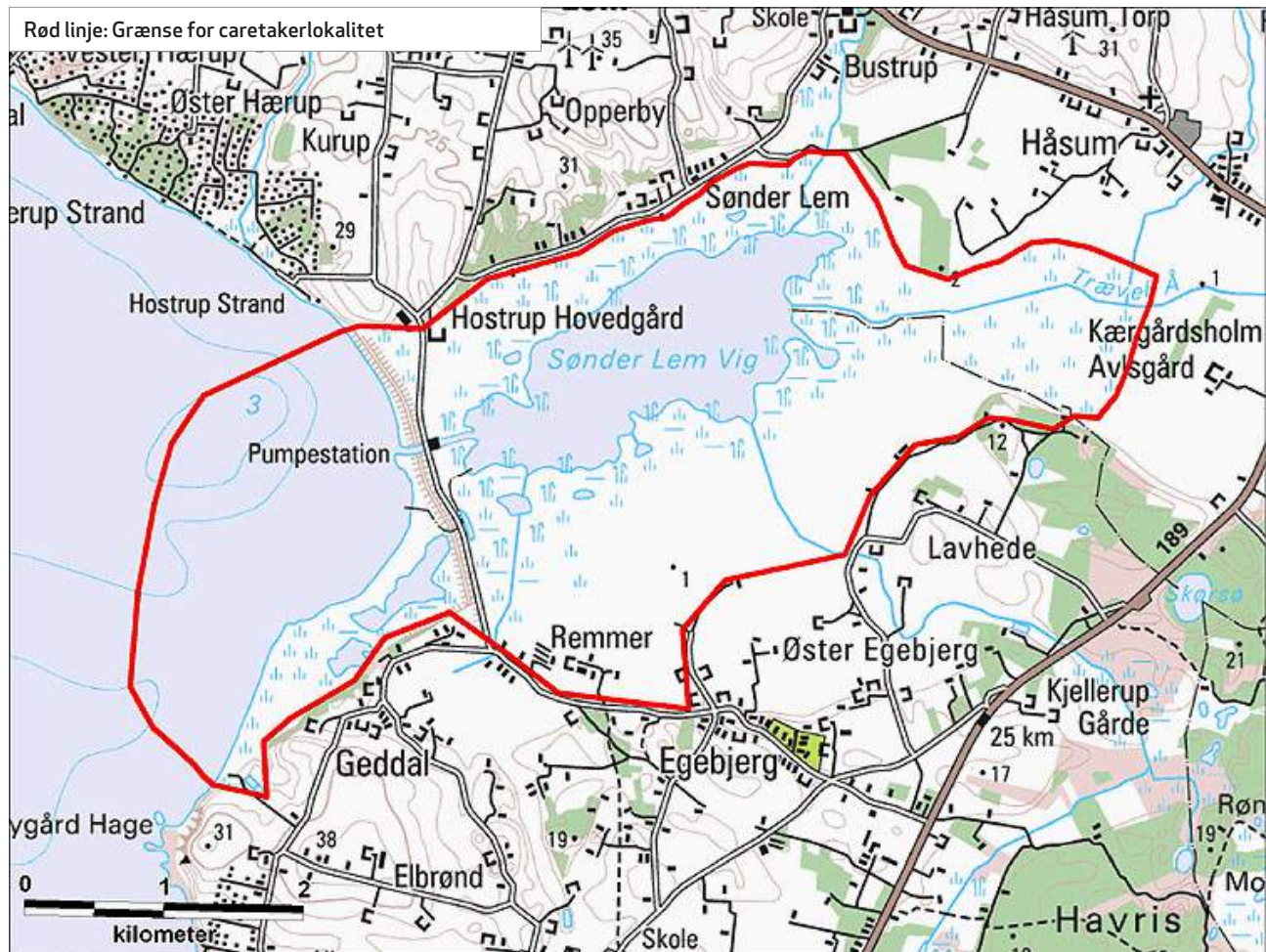
Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Birgitte Loch Andersen, Henrik Baktoft, Erik Dylmer, Thora Frello, Bjarne Golles (lokalitetskontakt 2004-), John Graversgaard, Jesper Høy Hansen, Morten Jenrich Hansen, Peter Hjeds, Anders Horsten, Sigrid Kistrup Ilsøe, Rasmus Høyer Jensen, Peter Lange, Henning Lykke Larsen, Eva Lisby, Mads Olsen, Kira Marie Rasmussen, Ronni Røjgaard, Charlotte Speich, Ole Bøgh Vinther, Bent Ågesen.

Sølvhejre i Brabrand Sø, april 2005. Foto: Caretakergruppen

Caretakerlokalitet nr. 135, Geddal Enge & Sønder Lem Vig

Kommune: Holstebro, Skive.

Areal: 16,70 km²

Ejer: Naturstyrelsen.

Naturtyper: Strandeng, brakvandssø, kyst.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

Rørdrum, grågås, gravand, rørhøg, plettet rørvagtel, dværgterne, klyde, stor præstekrave, vibe, rødben, dobbeltbekkasin.

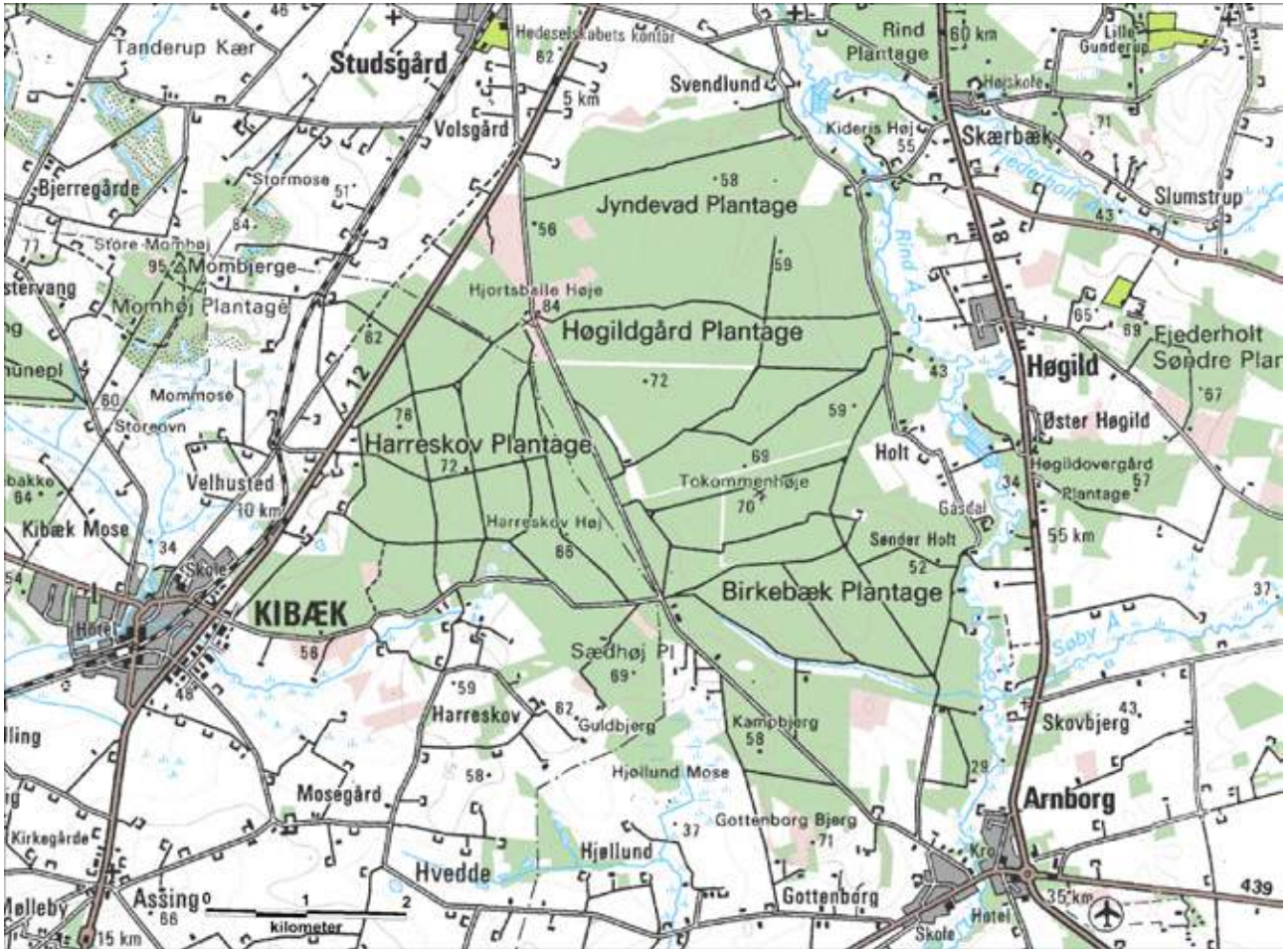
Rastefugle overvåget i Caretakerprojektet

Sangsvane, pibeand, gråand, krikand, hvinand, toppet skallesluger, stor skallesluger, blishøne, hjejle, vibe, almindelig ryle.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Birgit Bomholt, Ingerid Elmquist, Lasse Højland Hansen, Henning With Jensen, Kirsten Marie Haugstrup Jensen, Poul Krag (lokalitetskontakt 2006-), Egon Løgsted, Else Marie Løgsted, Inge-Lise Mortensen, Tove Mølgaard, Rie Nielsen, Leif Novrup, Peder J. Pedersen, Susanne Primdahl, Henrik Rähr, Rene Christian Stefansen, Christian Svane, Henning Rose Sørensen (lokalitetskontakt 2004-2006), Signe Vivike Uldall.

Caretakerlokalitet nr. 136, Høgildgård Plantage

Kommune: Herning.

Areal: 8,0 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Plantage.

Ynglefugle overvåget i
Caretakerprojektet

Natravn, hedelærke, rødrygget tornskade.

Lokalitetens caretakere inden for
projektperioden (2003-2013)

Lisbeth Olesen (lokalitetskontakt 2005).

Caretakerlokalitet nr. 137, Hvide Sande strand

Kommune: Ringkøbing-Skjern.

Areal: Ikke oplyst.

Ejer: Staten.

Naturtyper: Strand.

Ynglefugle overvåget i
Caretakerprojektet

Dværgterne.

Lokalitetens caretakere inden for
projektperioden (2003-2013)

Ole Amstrup (lokalitetskontakt 2003-2006).

Caretakerlokalitet nr. 139, Husby Sø & Nørresø

Kommune: Holstebro.

Areal: 1,77 km²

Ejer: Ikke oplyst.

Naturtyper: Sø.

Ynglefugle overvåget i
Caretakerprojektet

Sortterne.

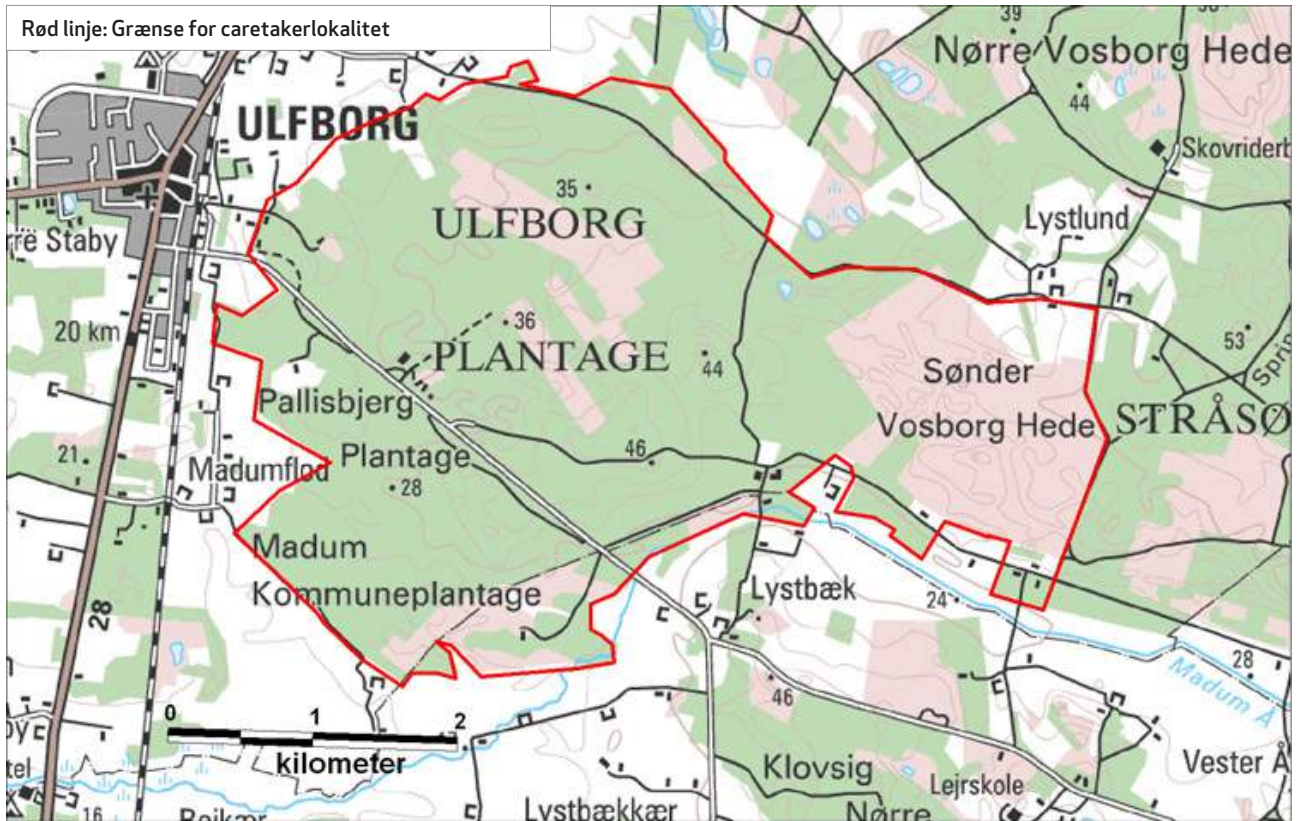
Aktuelle trusler

Vindmøllepark.

**Lokalitetens caretakere inden for
projektperioden (2003-2013)**

Peter Pedersen Derau (lokalitetskontakt 2004-), Steen B. Jensen,
Rudolf Uhre.

Caretakerlokalitet nr. 141, Ulfborg Plantage

Kommune: Holstebro.

Areal: 16,02 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Skov, hede.

Ynglefugle overvåget i
Caretakerprojektet

Natrvn, hedelærke, rødrygget tornskade.

Lokalitetens caretakere inden for
projektperioden (2003-2013)

Lars Holm Hansen (lokalitetskontakt 2004-).

Caretakerlokalitet nr. 142, Søgård Mose

Kommune: Aabenraa.

Areal: 0,85 km²

Ejer: Fugleværnsfonden og andre private.

Naturtyper: Mose, skov og agerland.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

Dobbeltbekkasin, fyrremejse.

Aktuelle trusler

Dræning, tilgroning og vandforurening.

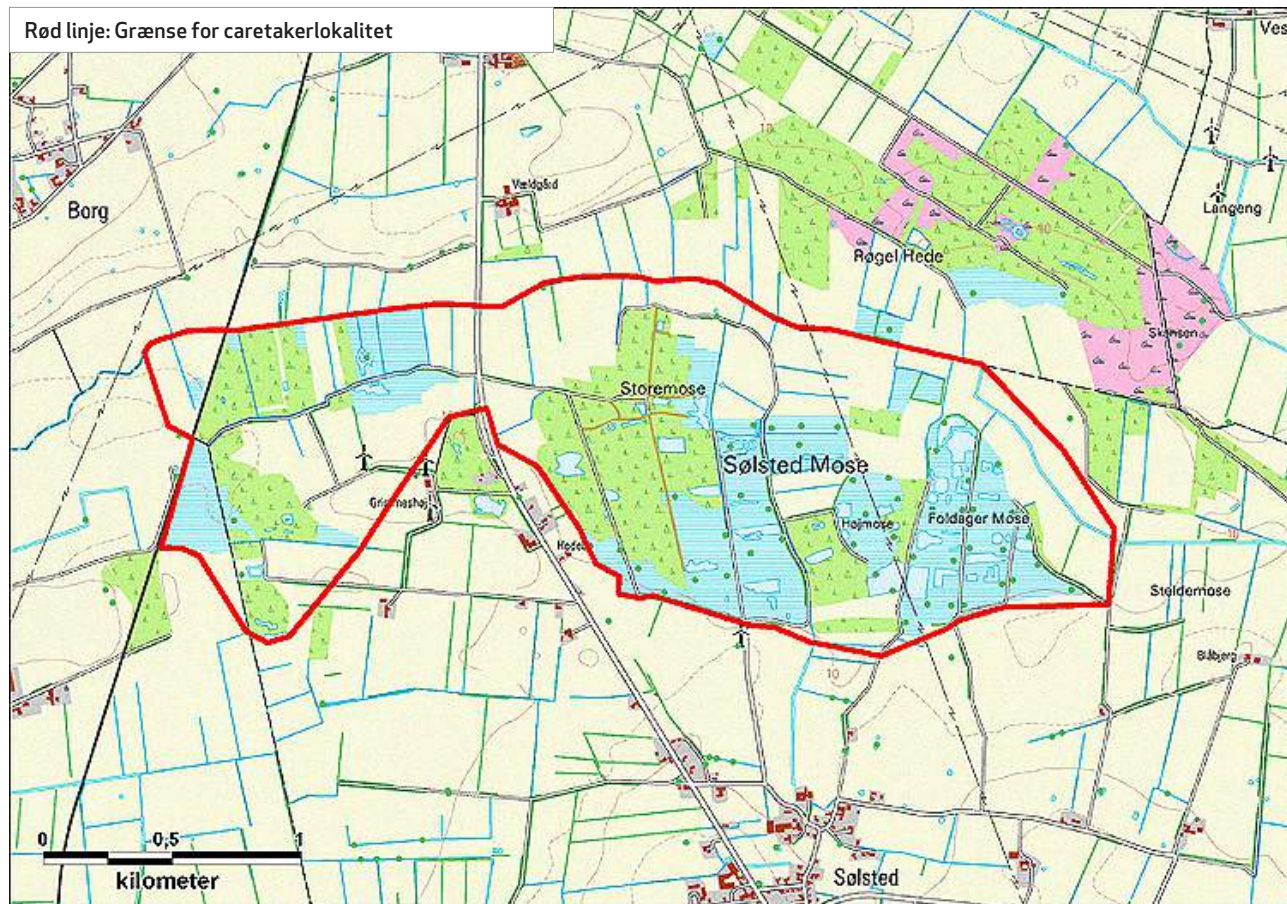
Mest nødvendige tiltag

Ekstensiveret landbrug, vandstandshævning og øget græsning/høslæt.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Birgit Iversen, Egon Iversen (lokalitetskontakt 2004-).

Caretakerlokalitet nr. 143, Sølsted Mose

Kommune: Tønder.

Areal: 3,51 km²

Ejer: Fugleværnsfonden og andre private.

Naturtyper: Mose, eng.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

Krikand, hedeheg, trane, tinksmed, græshoppesanger, pungmejse, fyrremejse, rødrygget tornskade.

Aktuelle trusler

Dræning, tilgroning og vandforurening.

Mest nødvendige tiltag

Kratrydning og vandstandshævning.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Anders Baggesgaard, Niels Bjerg, Hans Christensen, Jens Lyhne Christensen, Jens Hadrup, Mona Hadrup, Karen Hansen, Peter Kjer Hansen, Søren Ferdinand Hansen, Jørgen Holm, Martin Iversen (lokalitetskontakt 2010-), Christian Jørgensen, Line W. Nielsen, Peter Jordt Nielsen, Robert Nielsen, Niels Christian Thomsen, Niels Vedel (lokalitetskontakt 2004-2007).

Orkidéjægere i Sølsted Mose, maj 2008.

Foto: Erling Krabbe

Caretakerlokalitet nr. 146, Gundsømagle Sø

Kommune: Roskilde.

Areal: 0,60 km²

Ejer: Fugleværnsfonden.

Naturtyper: Sø, eng, mose, skov, mark.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

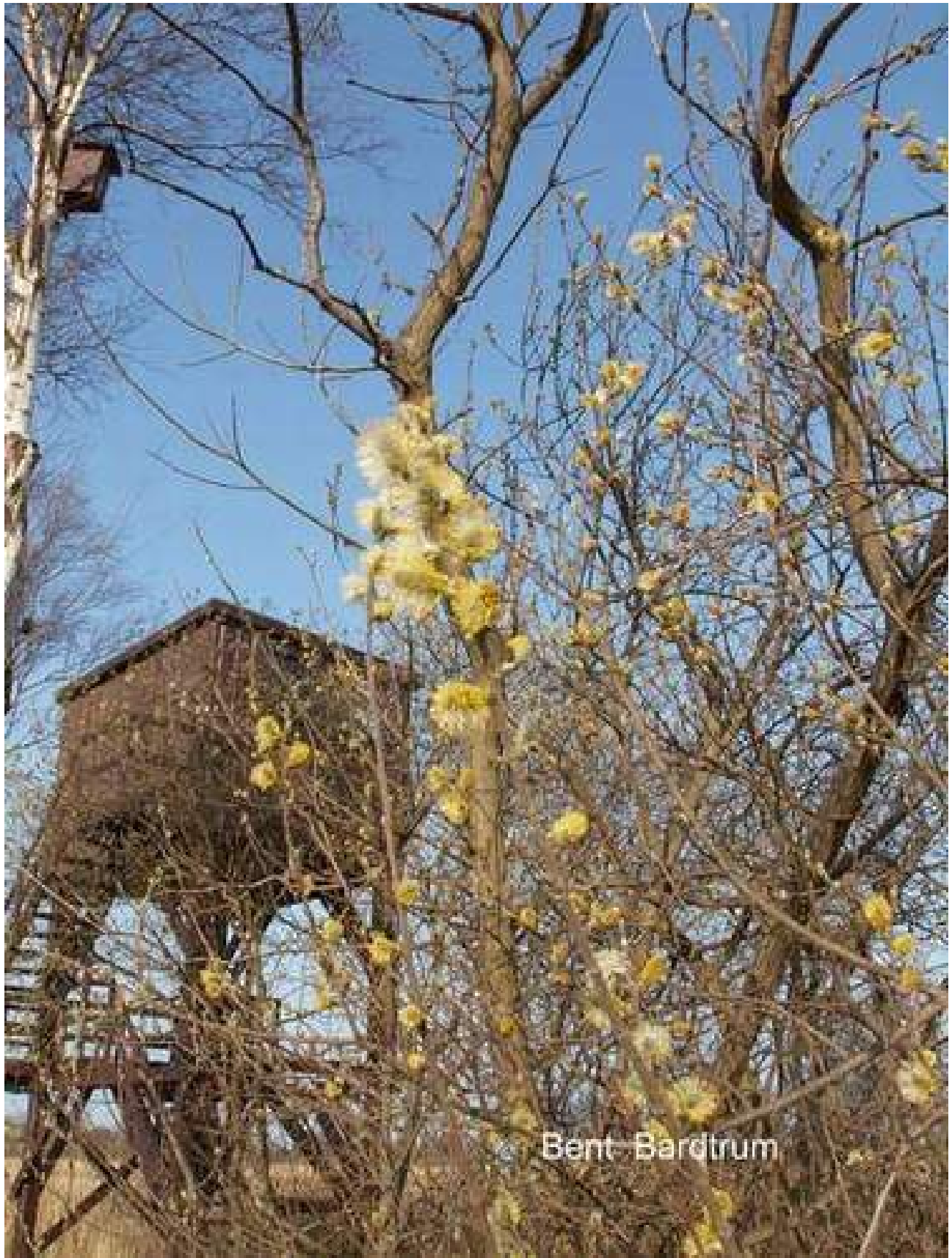
Toppet lappedykker, rørdrum, rørhøg, dobbeltbekkasin, nattergal, sivsanger, skægmejs, råge.

Rastefugle overvåget i Caretakerprojektet

Troldand.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

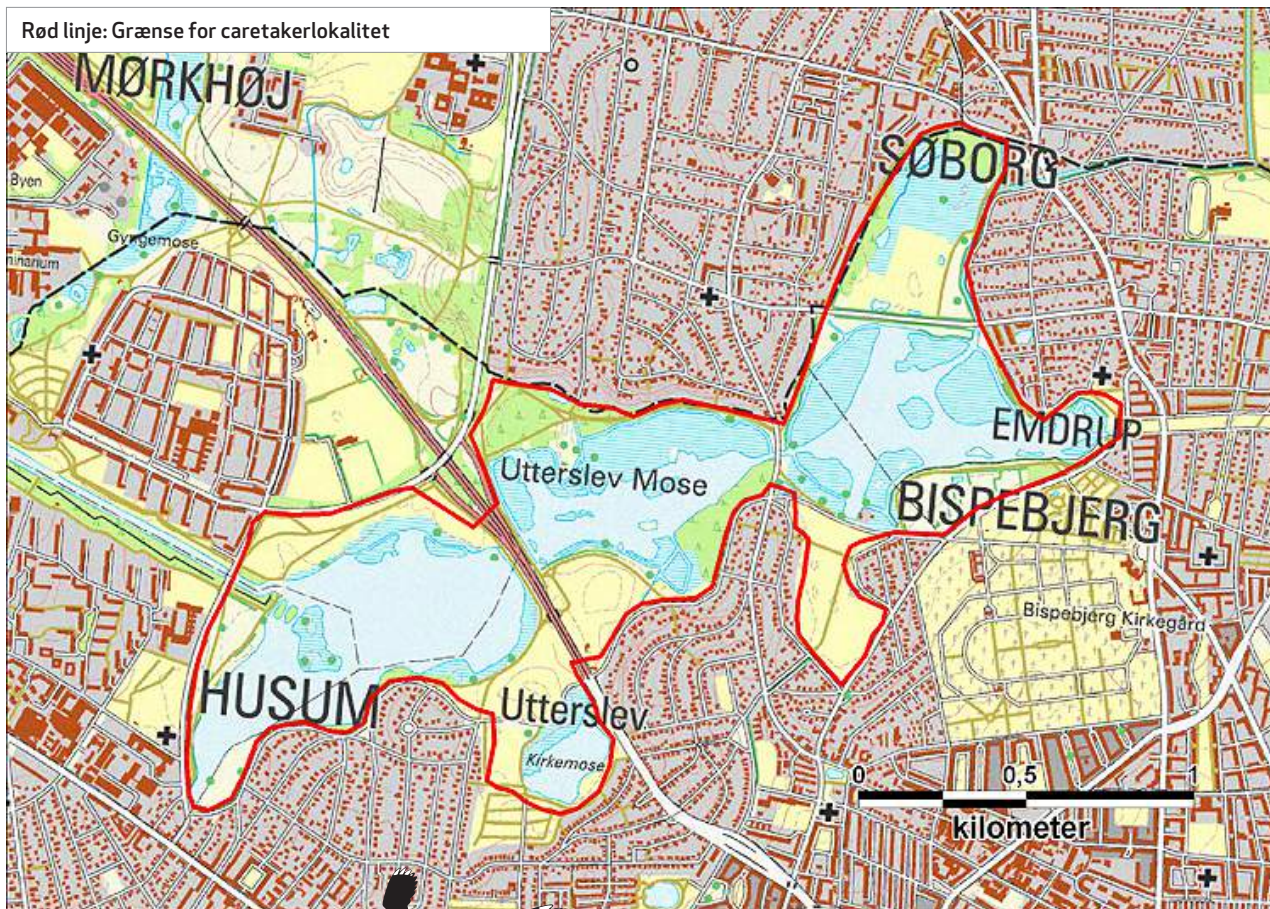
Erik Agertoft, John Andersen, Bent Bardtrum (lokalitetskontakt 2004-2007), Peter Bo, Leif Bomark, Henrik Coster, Erik Hejlsø, Britta Overgaard Jensen, Hans Peter Jensen, Jørgen Skou Larsen, Leo Grejs Laursen, Arne Laursen, Preben Lund, Inge Britt Nilausen, Tommy Nygaard, Stig Damkjær Olesen, Ivan Olsen (lokalitetskontakt 2008-), Kirsten Pedersen, Per Rasmussen, Per Saugmann, Alex Schneider (lokalitetskontakt 2007-2008), Søren Finderup Sørensen.

Bent Bardtrum

Fugletårn ved Gundsømagle Sø, juni 2005. Foto: Bent Bardtrum

Caretakerlokalitet nr. 148, Utterslev Mose

Kommune: København.

Areal: 1,92 km²

Ejer: Københavns Kommune.

Naturtyper: Sø, mose, park.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

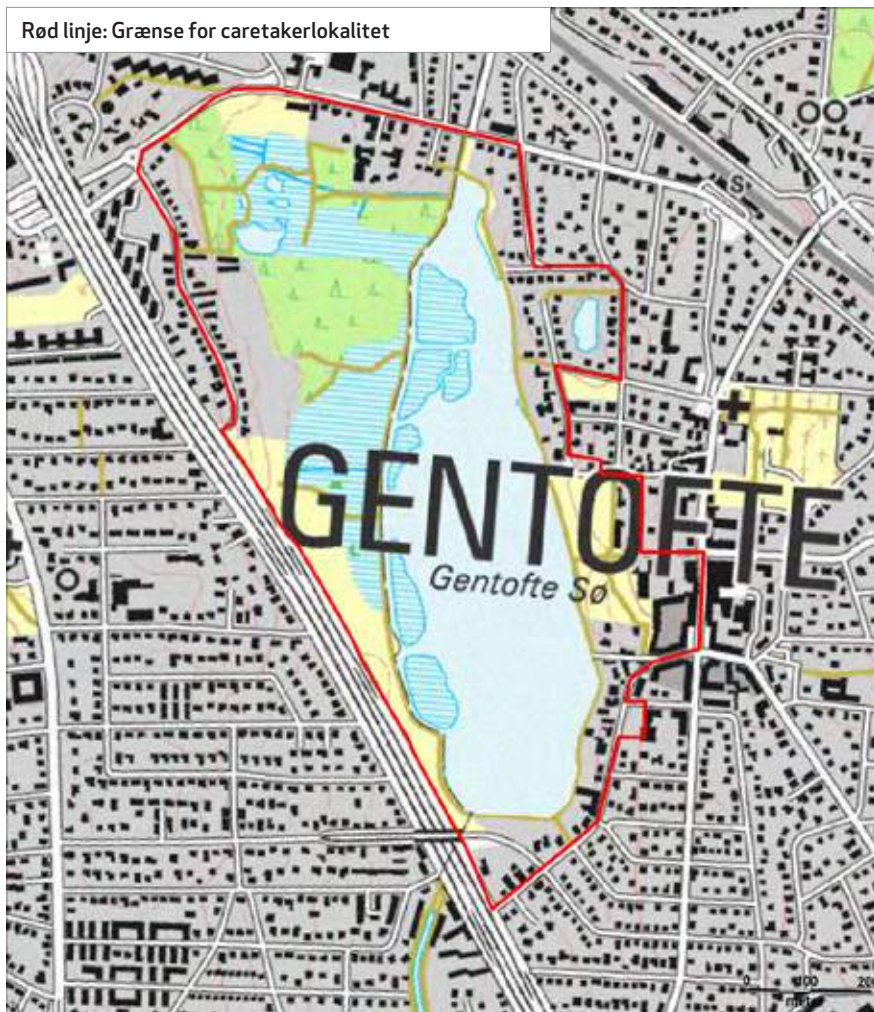
Toppet lappedykker, knopsvane, grågås, taffeland, troldand, blichøne, hættemåge, fjordterne, sorthovedet måge.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Troells Melgaard (lokalitetskontakt 2013-), Erik Agertoft, Hanne Kapala (lokalitetskontakt 2004-2013).

Caretakerlokalitet nr. 149

Gentofte Sø

Kommune: Gentofte

Areal: 0,53 km²

Ejer: Gentofte Kommune

Naturtyper: Sø, mose, eng, by.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

Lille lappedykker, toppet lappedykker, grønbenet rørhøne, gråand, grågås, knopsvane, rørsanger, taffeland, troldand, vandrikse, skægmejse, korttået træløber, lille flagspætte, musvåge, spurvehøg, blishøne, sjagger, lille gråsiken, gærdesmutte, stor flagspætte og skovskade.

Rastefugle overvåget i Caretakerprojektet

Vandrikse, skovsneppe, skægmejse, fjordterne, fiskeørn, duehøg, hættemåge, stormmåge, sølvmåge, svartbag, mudderklire, fiskehejre, skarv, stor skallesluger, pi-beand, krikand, skeand, vibe, gråkrage, allike, husskade, silkehale, hvid vipstjert, gul vipstjert, landsvale, bysvale, digesvale, ringdue, kvækerfinke, grønsiken, stor gråsiken, mursejler, svaleklire, hvinand, gransanger, blishøne, rødtrum, sangsvane, knopsvane, grågås og hvinand

Aktuelle trusler

Sejlads, tilgroning og vandforurening

Mest nødvendige tiltag

Afskæring af spildevand, sejladsbegrænsning og øget græsning/høslæt

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Stig Ejdrup Andersen, Linnea Bang-Madsen, Helene Brochmann, Erik Krag Brysting, Erik Buchwald, Hanne Dall, Lars Elvstrøm, Leif Frederiksen, Karin E. Grønbæk, Jens Maibom Hansen, Tina Høeg Hansen, Bodil Helt, Jens Erik Holmsgaard, Claus Horneman, Anders Juel, Hanne Juhl, *Inge Klo, Kirsti Isabella Lindgreen, Erik Melgaard, Troells Melgaard, Frederik Møller, Kirse Overgård, Erik Rald, Martin Nystrup Rasmussen, Tamra Rosanes, Alex Rosendal, *Bent Schou, *Inge Schou, *Per Schou, Trine Suhr-Jessen, Peter Sunesen, Kirsten Tind, Erling Veje, Thomas Vikstrøm (lokalitetskontakt 2004-), Vidarskolen, Jesper Wandam.

Hund på andejagt i Gentofte Sø, juni 2014. Foto: Caretakergruppen.

Caretakerlokalitet nr. 150, Knudshoved

Kommune: Nyborg

Areal:

Ejer: Private lodsejere

Naturtyper: Brakvand, rørsump, skov, eng

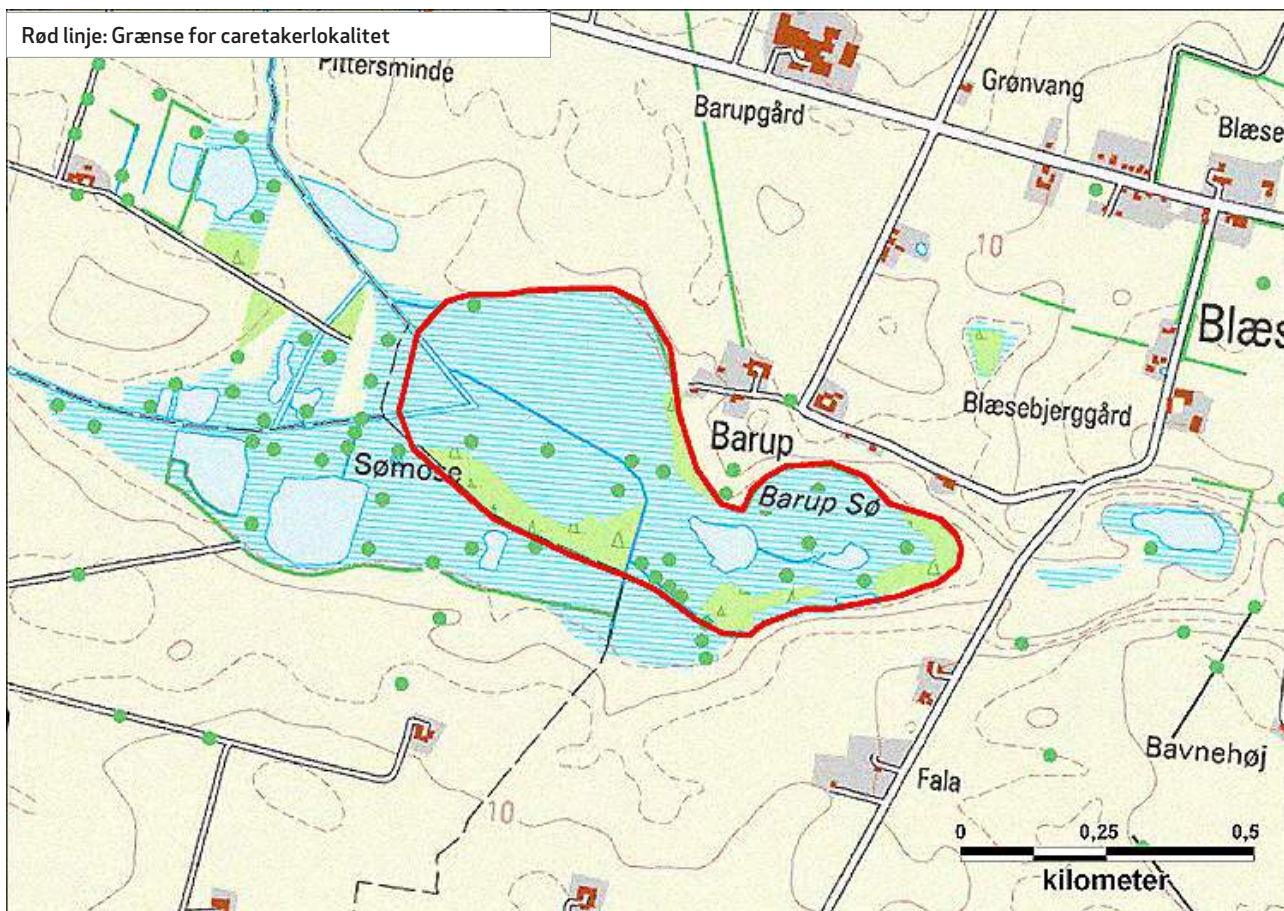
Rastefugle overvåget i
Caretakerprojektet

Ederfugl.

Lokalitetens caretakere inden for
projektperioden (2003-2013)

Lars Hansen (lokalitetskontakt 2003-2010).

Caretakerlokalitet nr. 151, Barup Sø

Kommune: Guldborgsund.

Areal: 0,28 km²

Ejer: Fugleværnsfonden.

Naturtyper: Rørskov, eng, sø, ellesump og krat-skov.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

Gråstrubet lappedykker, blichøne, plettet rørvagtel, rørhøg, vandrikse.

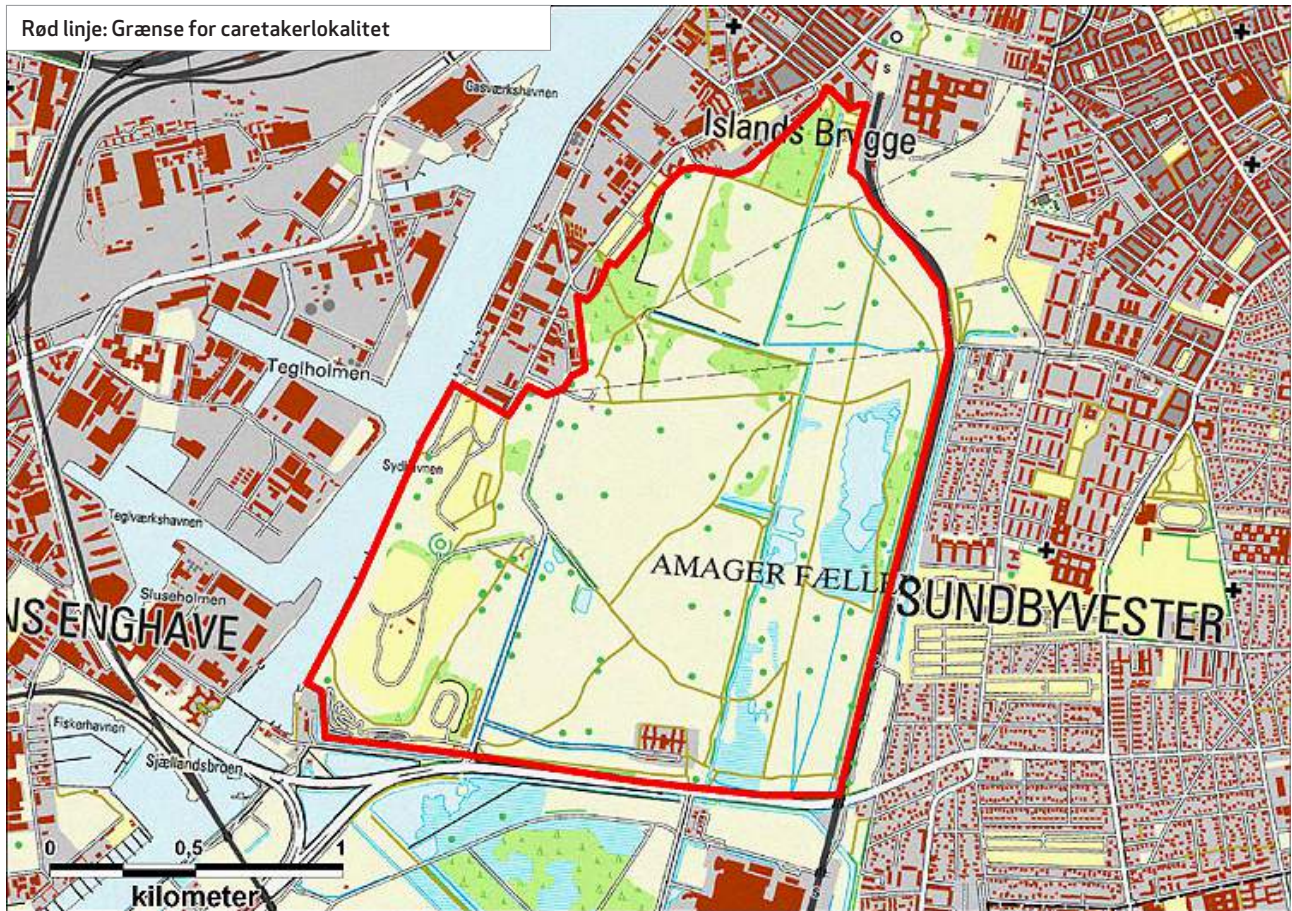
Rastefugle overvåget i Caretakerprojektet

Troldand, blichøne.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Kurt Bonde, Rene Christensen, Leif Clausen, Kurt Hansen, Rita Han-
sen, Søren Ferdinand Hansen, Leif H. Jacobsen (lokalitetskontakt
2006-), Holger Jensen, Lars Munk, Søren Olesen, Jens Pedersen,
Bente Raagard, Benny Steinmejer, Inger Sørensen, Søren Sørensen.

Caretakerlokalitet nr. 152, Amager Fælled

Kommune: København.

Areal: 3,18 km²

Ejer: Københavns Kommune og Ørestadsselskabet.

Naturtyper: Eng, mose, sø.

**Rastefugle overvåget i
Caretakerprojektet**

Tårnfalk, sjagger.

Aktuelle trusler

Bebyggelse, færdsel og tilgroning.

Mest nødvendige tiltag

Færdselsregulering og øget græsning/høslæt.

**Lokalitetens caretakere inden for
projektperioden (2003-2013)**

Hans Schou Frederiksen (lokalitetskontakt 2004-), Mark Hammond, Jørn Dyhrberg Larsen, Michael Stabell.

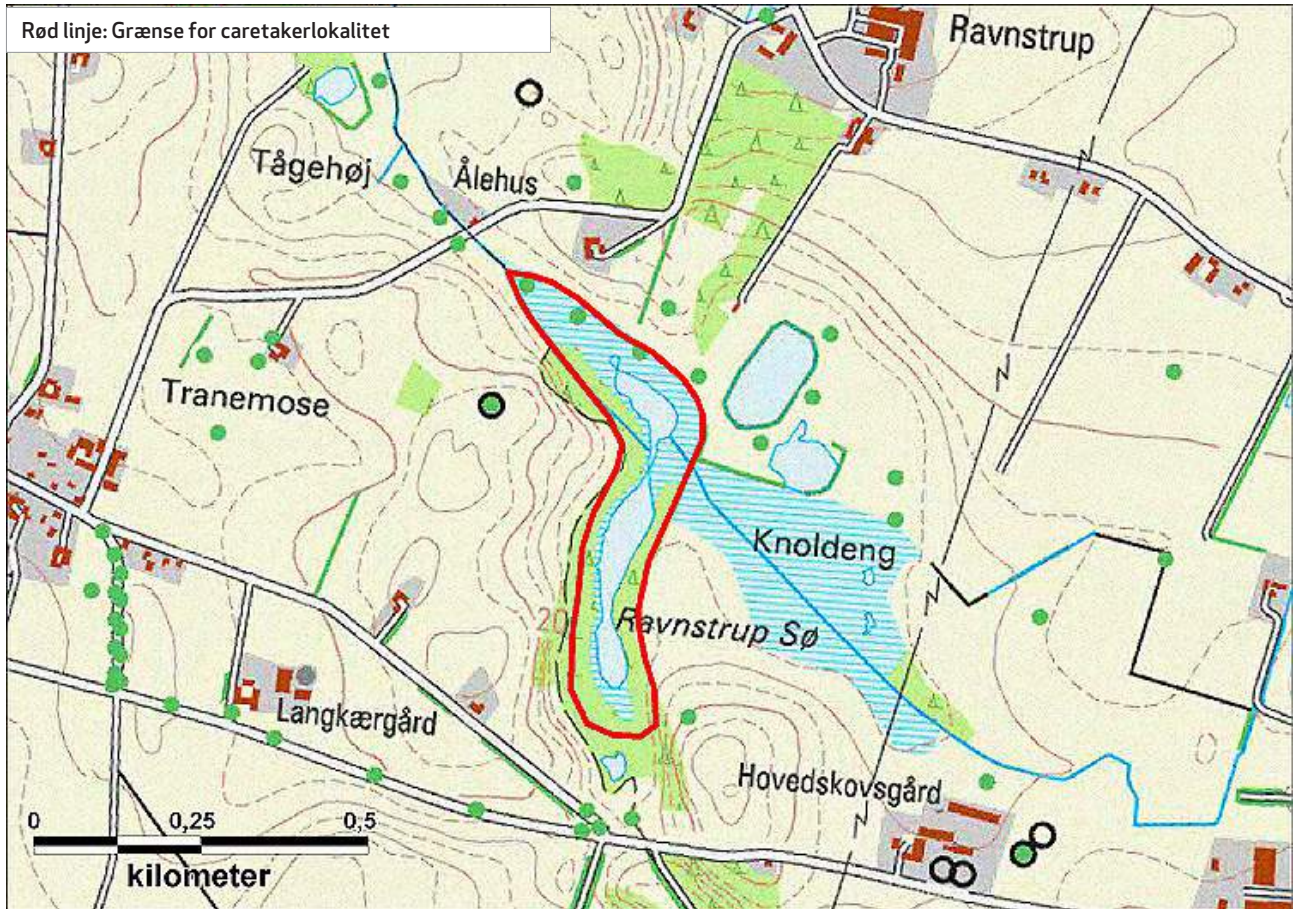
**Ynglefugle overvåget i
Caretakerprojektet**

Grågåse, gøg, nattergal, græshoppesanger, kærsanger, tornsanger, pungmejsse.

Amager Fælled, januar 2005. Foto: Caretakergruppen

Caretakerlokalitet nr. 153, Ravnstrup Sø

Kommune: Næstved.

Areal: 0,08 km²

Ejer: Fugleværnsfonden.

Naturtyper: Sø, mose, eng, krat.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

Gråstrubet lappedykker, rørdrum, rørhøg, isflugl, nat-
tergal.

Rastefugle overvåget i Caretakerprojektet

Fiskeørn.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Bert Christensen, Birgit Fjord, Britta Halskov, Hans Peder Halskov, Søren Ferdinand Hansen, Henning Heldbjerg, Hans Høg, Sam Jensen, Anne Kristensen, Bent Kristiansen, Simona La Fata, Birte Krabbe Larsen, Torben Larsen, Torben Lygtens Mikkelsen, Henrik Moberg, Inger Nielsen, Charlotte Stawitzki, Peter Vadum, Poul Erik Weinreich, Henrik Wejdling (lokalitetskontakt 2005-), Brian Wielsøe og Ulla Witting

Caretakerlokalitet nr. 154, Valsøllille Sø

Kommune: Ringsted.

Areal: 0,22 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Sø.

**Ynglefugle overvåget i
Caretakerprojektet**

Rørdrum, rørhøg, fiskeørn, isfugl, lille flagspætte.

**Rastefugle overvåget i
Caretakerprojektet**

Lille skallesluger.

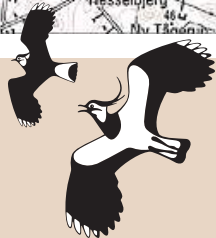
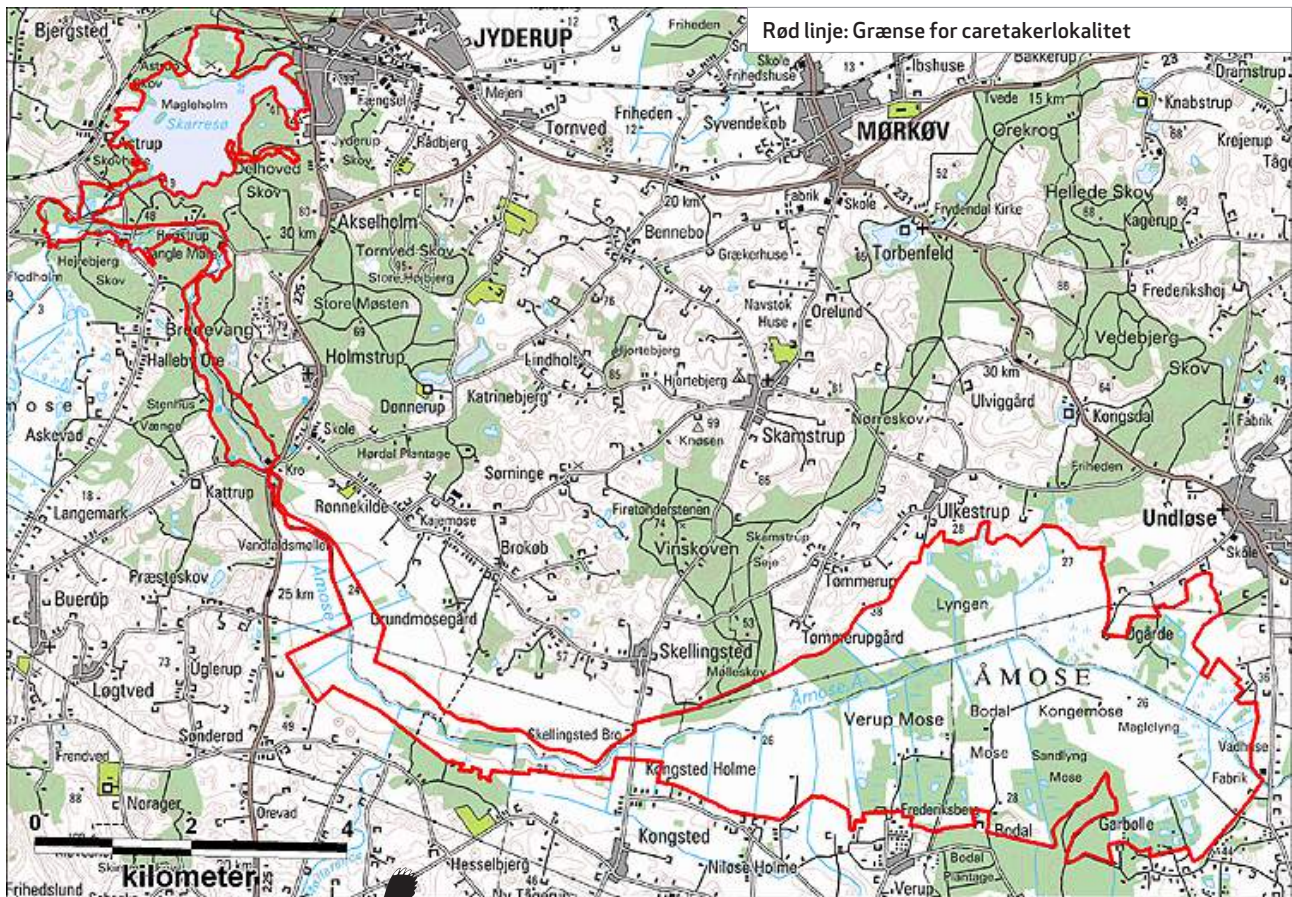
**Lokalitetens caretakere inden for
projektperioden (2003-2013)**

Olaf Christiani (lokalitetskontakt 2003-2009).

Valsøllille Sø, juni 2005. Foto: Olaf Christiani

Caretakerlokalitet nr. 155, Store Åmose

Kommune: Kalundborg.

Areal: 27,95 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Mose, skov, sø.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

Hvinand, hvepsevåge, havørn, rød glente, rørhøg, trane, hedelærke, rødrygget tornskade.

Rastefugle overvåget i Caretakerprojektet

Sangsvane, blå kærhøg.

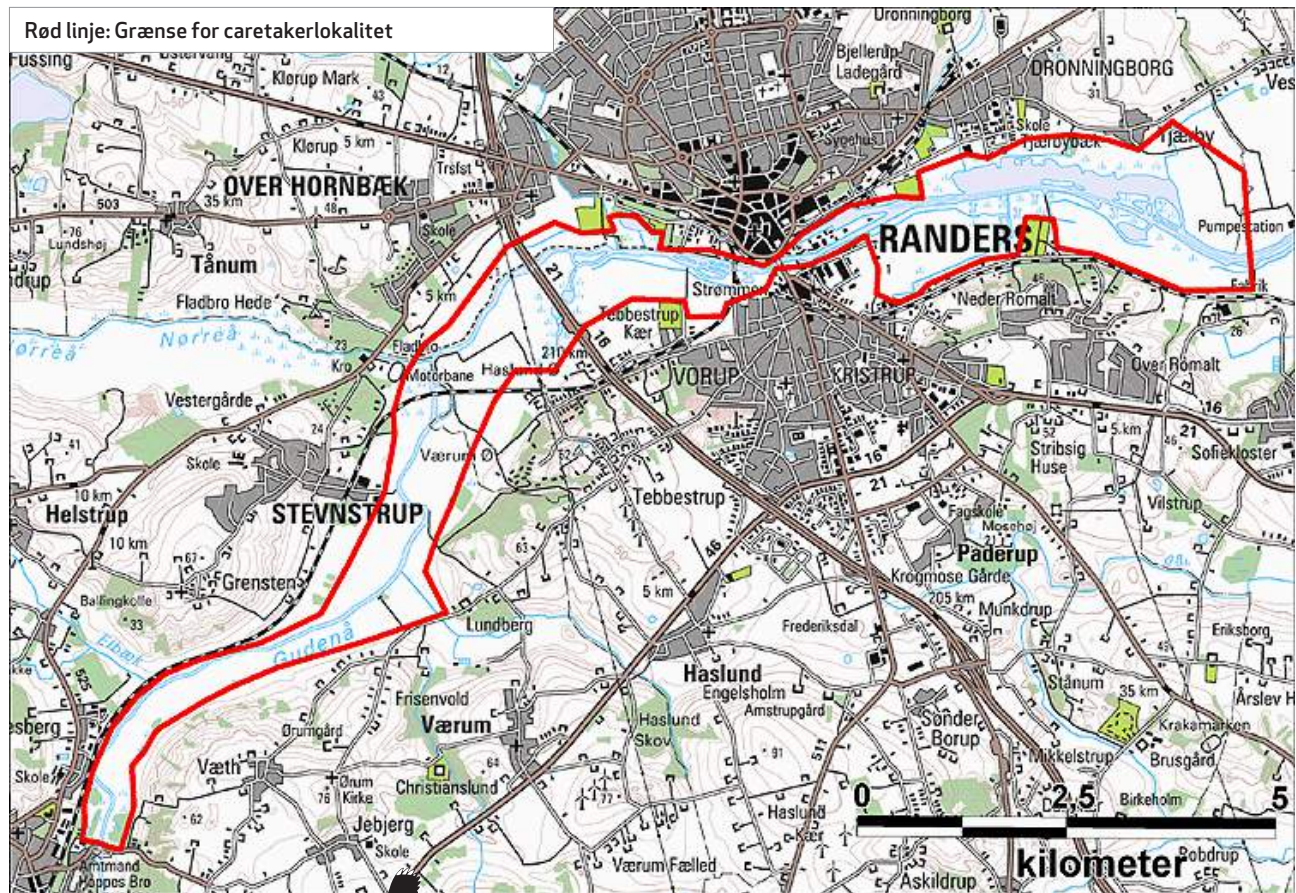
Aktuelle trusler

Dræning.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Olaf Christiani, Jørgen Friberg, Birgit Hedegaard, Gert Hjembæk (lokalitetskontakt 2004-2007), Lars Hougaard, Birger Steen Hultengren (lokalitetskontakt 2005-), Bruno Kvist Madsen, Gerth Nielsen, Knud Nielsen, Morten E.S. Pedersen, Ole Richter.

Caretakerlokalitet nr. 156, Gudenådalen ved Randers

Kommune: Randers.

Areal: 17,76 km²

Ejer: Private og Randers Kommune.

Naturtyper: Eng, mose.

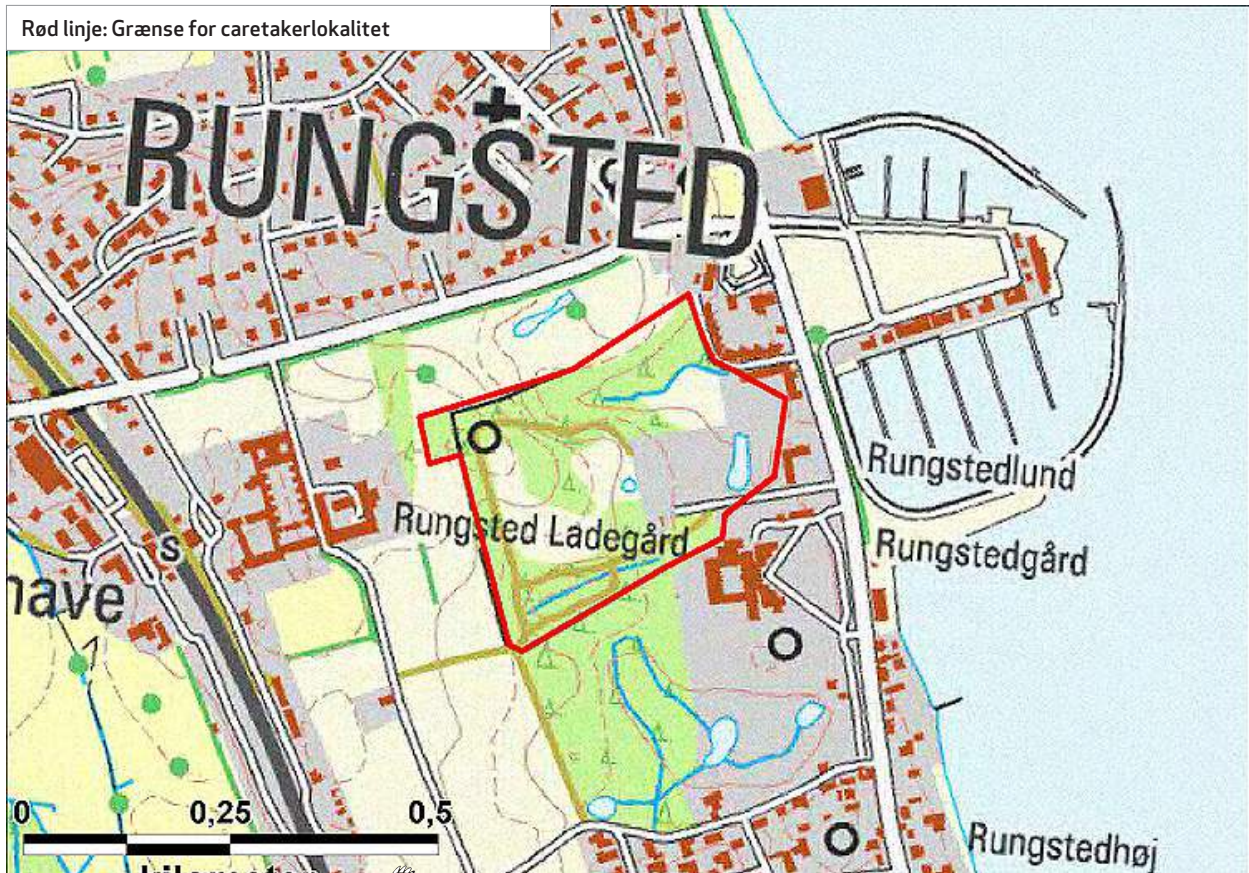
Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

Rørdrum, rørhøg, lille præstekrave, fjordterne, isfugl, pungmejs.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Svend B. Andersen, Thorkil Brandt, Benny Kristensen, Peter Lange, Henry Larsen, [Lars Maagaard \(lokalitetskontakt 2004-\)](#), Vivi Olesen, Birger Rasmussen, Lars Tom-Petersen.

Caretakerlokalitet nr. 157, Rungstedlund

Kommune: Hørsholm.

Areal: 0,10 km²

Ejer: Rungstedlundfonden.

Naturtyper: Park.

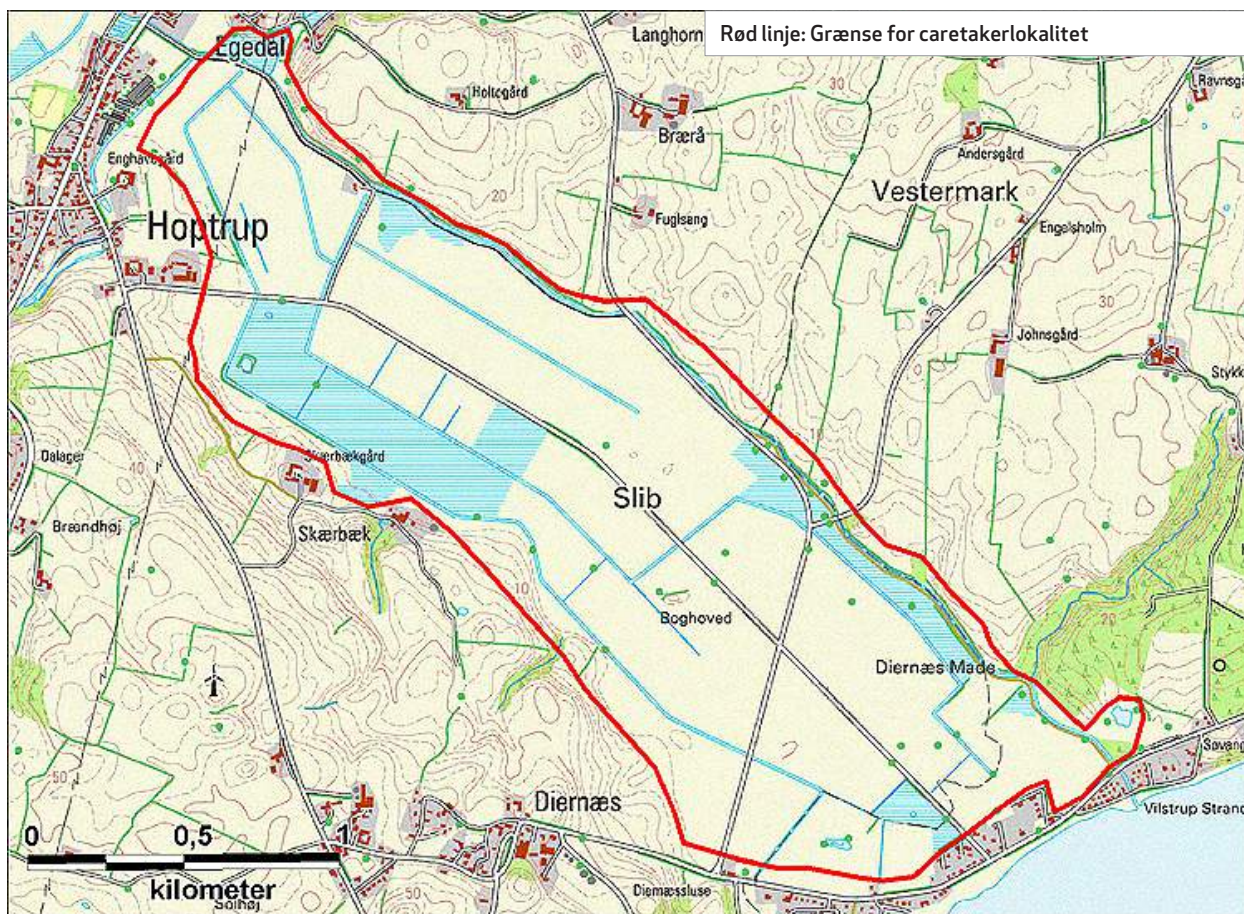
**Ynglefugle overvåget i
Caretakerprojektet**

Natugle, broget fluesnapper, musvit, blåmejse.

**Lokalitetens caretakere inden for
projektperioden (2003-2013)**

Bent Møllman Jürgensen (lokalitetskontakt 2004-),
Peter Friis Møller, Rune Tjørnløv.

Caretakerlokalitet nr. 158, Slivsø

Kommune: Haderslev.

Areal: 3,19 km²

Ejer: Haderslev Kommune.

Naturtyper: Ferskvandssø.

Ynglefugle overvåget i
Caretakerprojektet

Engsnarre, sorthovedet måge.

Lokalitetens caretakere inden for
projektperioden (2003-2013)

Michael Bonefeld Bladt (lokalitetskontakt 2004-).

Caretakerlokalitet nr. 159, Dystrup-Ramten Søerne & Huldremosen

Kommune: Norddjurs.

Areal: 1,02 km²

Ejer: Private.

Naturtyper: Sø, mose, eng.

**Ynglefugle overvåget i
Caretakerprojektet**

Sorthalset lappedykker, rørdrum, rørhøg, hættemåge, isfugl.

Aktuelle trusler

Ræv, mink.

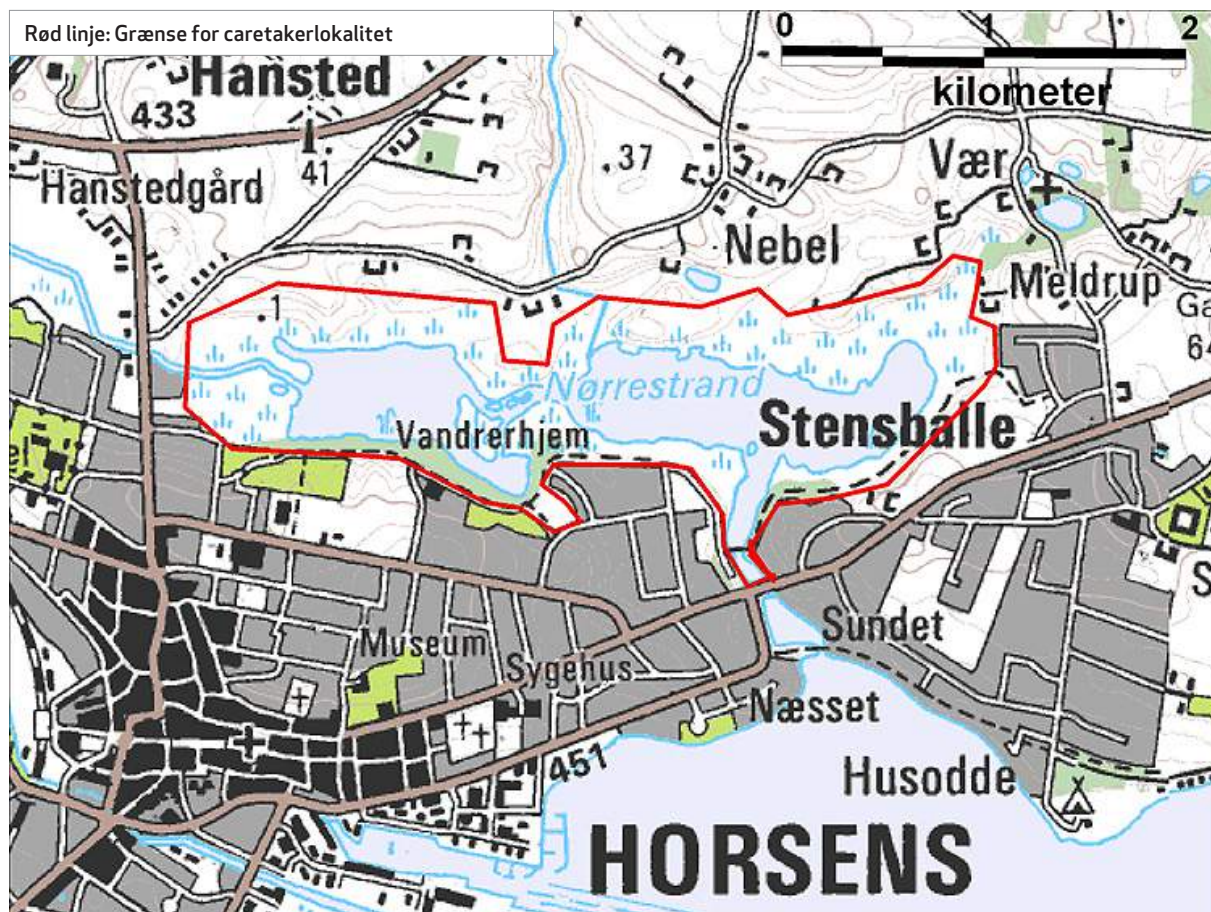
Mest nødvendige tiltag

Ræve- og minkbekæmpelse.

**Lokalitetens caretakere inden for
projektperioden (2003-2013)**

Ursula Burmann, Arne Bo Larsen (lokalitetskontakt 2004-).

Caretakerlokalitet nr. 160, Horsens Nørrestrand

Kommune: Horsens.

Areal: 3,39 km²

Ejer: Ikke oplyst.

Naturtyper: Rørskov, krat, eng og skov.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

Rørhøg, rødben, skægmejse.

Rastefugle overvåget i Caretakerprojektet

Grågås, gravand, pibeand, krikand, gråand, taffeland, troldand, bjergand, hvinand, stor skallesluger, lille skallesluger, fiskeørn, blichøne, vibe.

Aktuelle trusler

Færdsel, vandforurening.

Mest nødvendige tiltag

Færdselsbegrænsning samt mindsket gødskning og gyllespredning.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Hans Pinstrup (lokalitetskontakt 2005-).

Caretakerlocality nr. 162, Mølleådal

Kommune: Allerød, Egedal & Furesø.

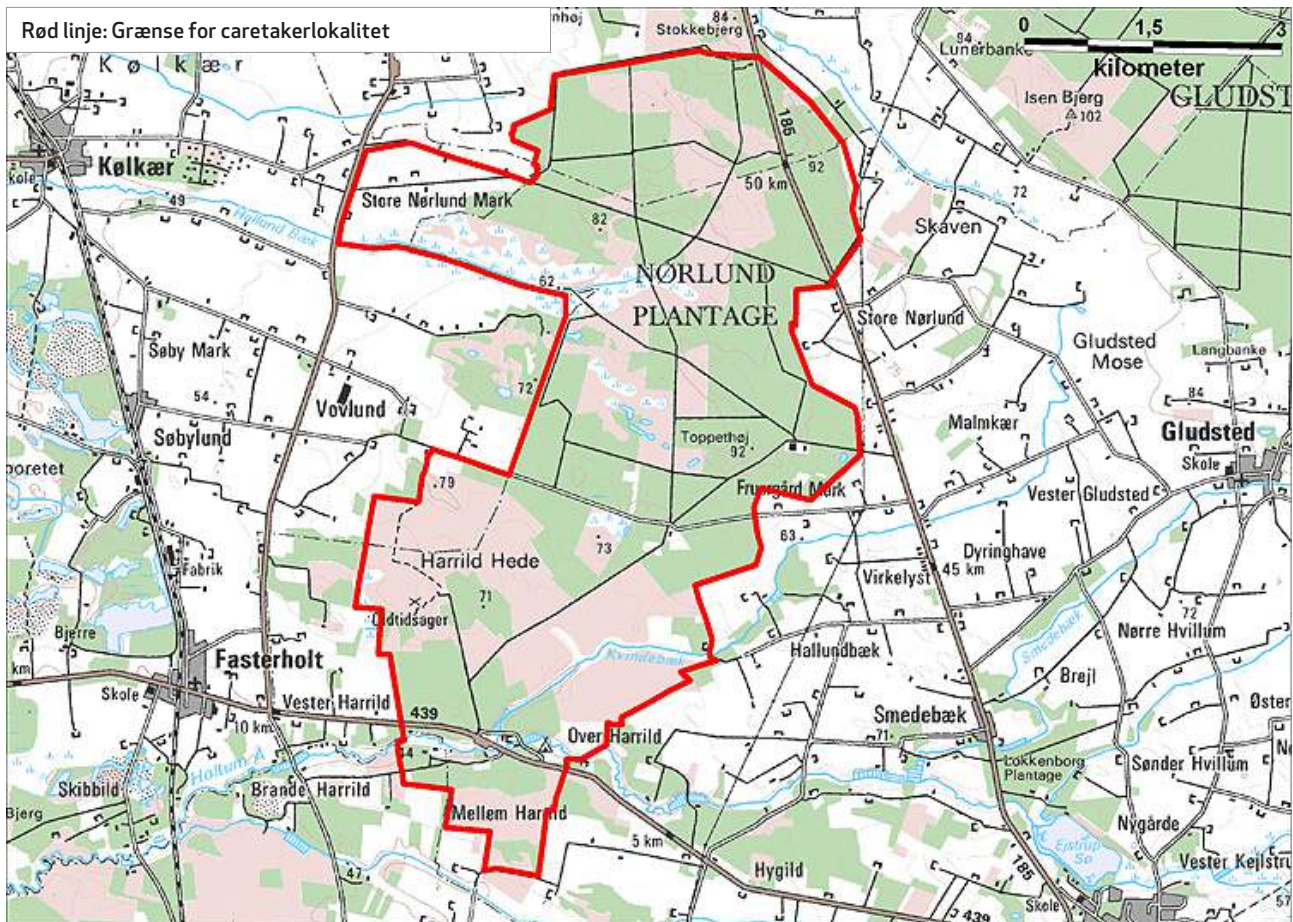
Ejer: Naturstyrelsen og private.

Naturtyper: Eng, mose og skov.

Lokalitetens caretakere inden for
projektperioden (2003-2013)

Jan Olsen, [Benedikte Strømbo](#) (lokalitetskontakt 2005-2006).

Caretakerlokalitet nr. 163, Nørlund Plantage & Harrild Hede

Kommune: Herning, Ikast-Brande.

Areal: 33,02 km²

Ejer: Naturstyrelsen.

Naturtyper: Skov, hede.

Rastefugle overvåget i Caretakerprojektet

Sangsvane, kongeørn, blå kærhøg, fiskeørn, trane.

Aktuelle trusler

Dræning, tilgroning.

Mest nødvendige tiltag

Ekstensiveret svinehold, vandstandshævning, øget afgræsning.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

Krikand, tinksmed, storspove, stor hornugle, natravn, sortspætte, hedelærke, bjergvipstjert, vandstær, sort-strubet bynkefugl, rødrygget tornskade, stor tornskade, ravn.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Niels Peter Brøgger (lokalitetskontakt 2005-).

Harrild Hede, september 2007: Foto: Niels Peter Brøgger

Caretakerlokalitet nr. 164, Sødal Skov & Rødsø

Kommune: Viborg.

Areal: Ikke oplyst.

Ejer: Ikke oplyst.

Naturtyper: Sø, mose, eng, skov.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

Toppet lappedykker, sorthalset lappedykker, rørdrum, grågås, gravand, krikand, hvepsevåge, musvåge, rørhøg, duehøg, vandrikse hættemåge, huldue, isfugl, sortspætte, grønspejle, misteldrossel, ravn, skægmejse.

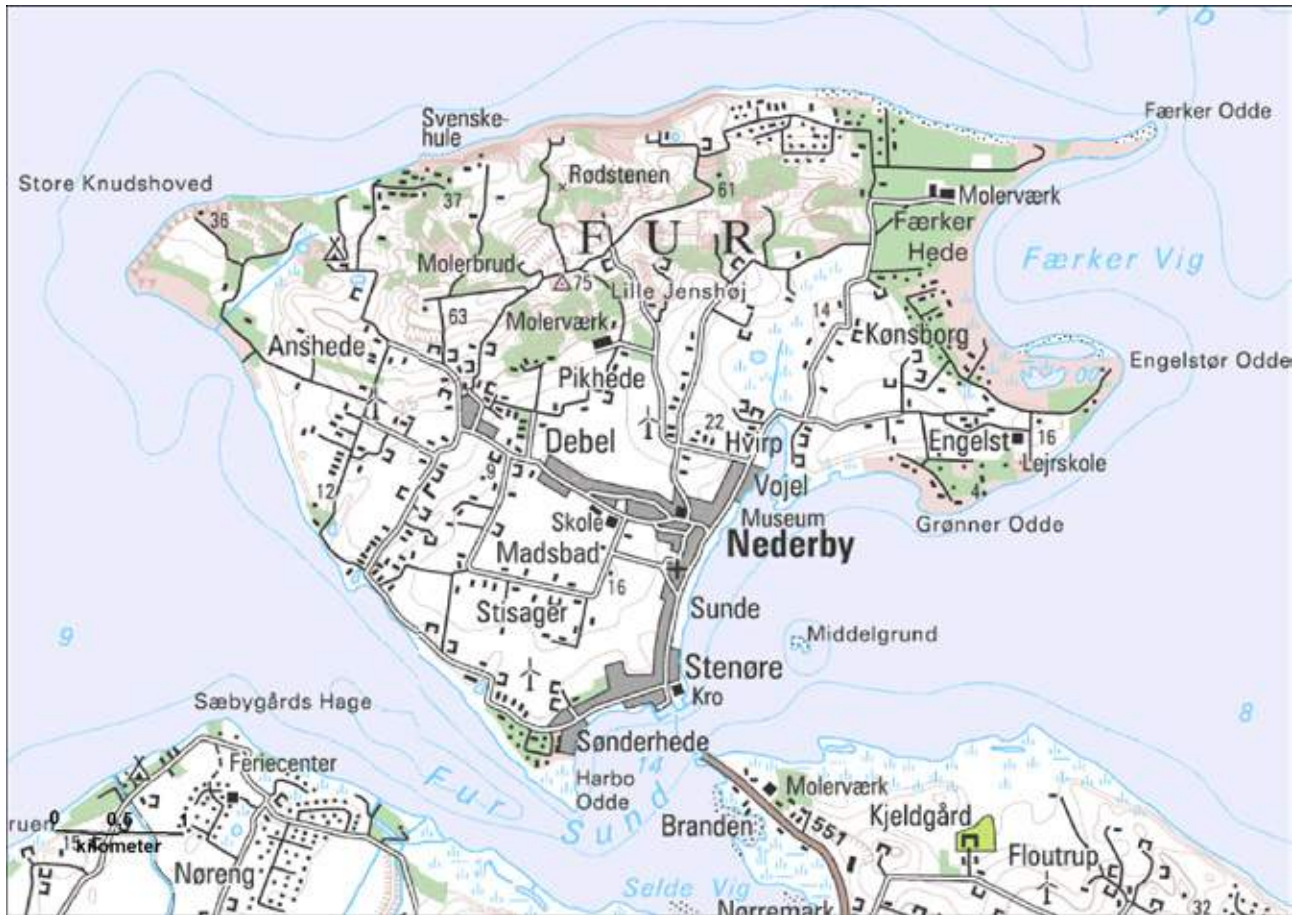
Rastefugle overvåget i Caretakerprojektet

Sangsvane, grågås, troldand, stor skallesluger, fiskerne.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Henning Pedersen (lokalitetskontakt 2005-2006).

Caretakerlokalitet nr. 165, Fur

Kommune: Skive.

Areal: 22 km²

Ejer: Private og naturstyrelsen.

Naturtyper: Agerland, skov, strand, hede.

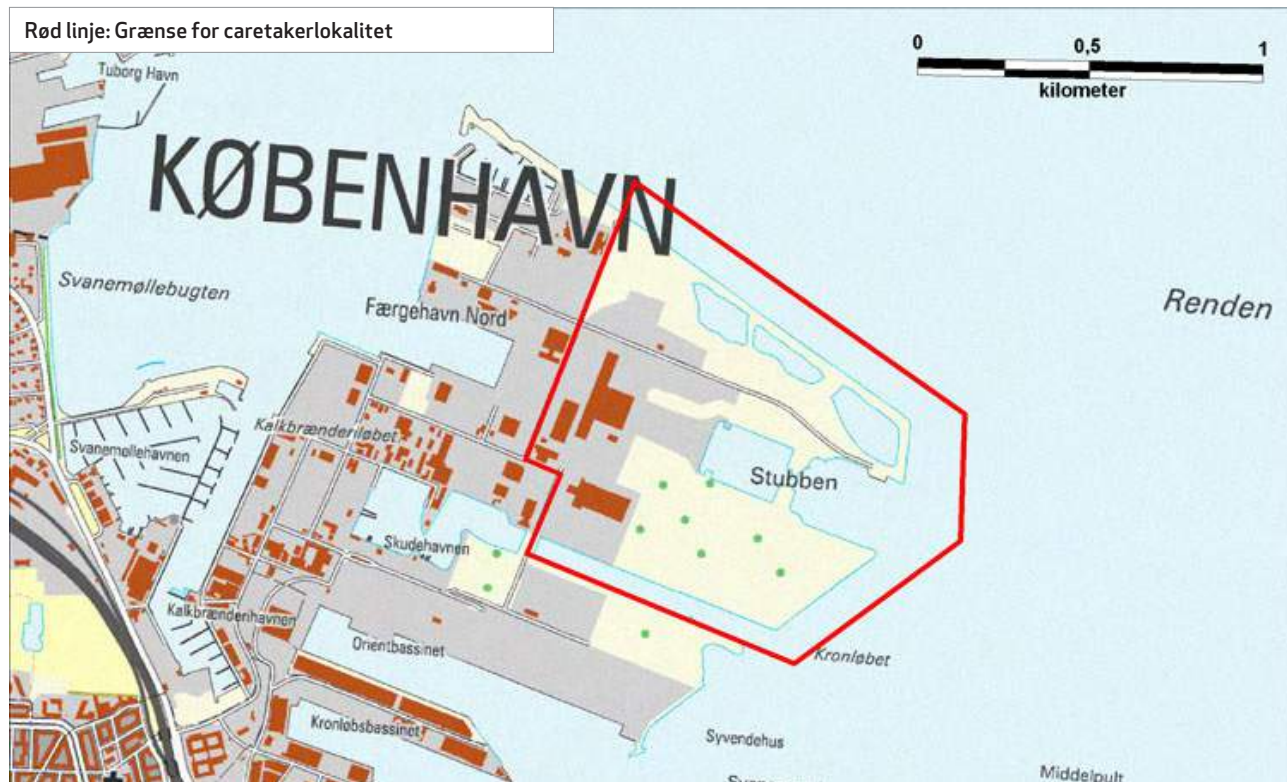
Aktuelle trusler

Forstyrrelser, vandforurening.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Flemming Skovgaard Larsen (lokalitetskontakt 2008), Ankjær Toftgaard Poulsen (lokalitetskontakt 2005-2010).

Caretakerlokalitet nr. 166, Nordhavnstippen

Nordhavnstippen set fra Øresund, maj 2006. Foto: Erik Agertoft

Kommune: København.

Areal: 1,01 km²

Ejer: Københavns Havn.

Naturtyper: Strandoverdrev.

Rastefugle overvåget i Caretakerprojektet

Løvsanger, stenpikker, bynkefugl, gul vipstjert, engpiber, mosehornugle, blå kærhøg, skærpiber, snespurv, sortgrå ryle og bjergirisk.

Aktuelle trusler

Byggeri og færdsel.

Mest nødvendige tiltag

Fjernelse af industri og færdselsbegrænsning.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

Tårnfalk, knopsvane, blishøne, lille lappedykker, engpiber, sanglærke, torsanger, husrødstjert, stenpikker, og digesvale.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Andreas Egelund Christensen, Andreas Hagerman, Thomas Hellesen (lokalitetskontakt 2006-), Christian M. Jespersen, Andreas Bruun Kristensen, Leo Kryger, Mette Steincke.

Caretakerlokalitet nr. 167, Hvidbjerg, Lyngby & Lodbjerg Klitheder

Kommune: Thisted.

Areal: 17,3 km²

Ejer: Naturstyrelsen.

Naturtyper: Hede, klit, plantage.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

Trane, hjejle, tinksmed, storspove.

Aktuelle trusler

Dræning, jagt, vandforurening.

Mest nødvendige tiltag

Jagtbegrænsning, mindsket gødskning & gyllespredning, vandstandshævning.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Claus Eriksen (lokalitetskontakt 2006-), Axel Stobberup.

Caretakerlokalitet nr. 167, Vilsted Sø

Kommune: Vesthimmerland.

Areal: 4,6 km²

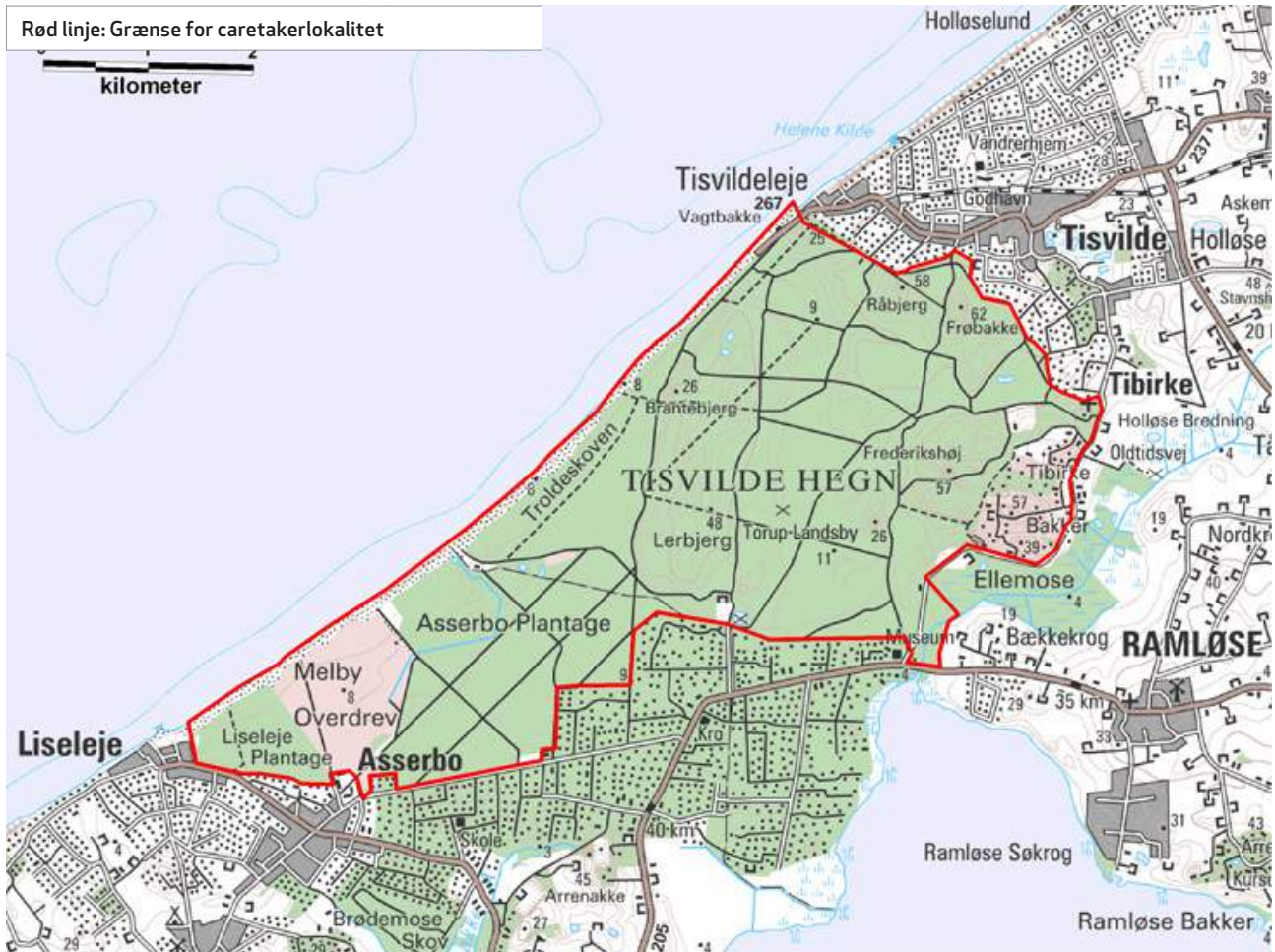
Ejer: Aage V. Jensen Naturfond.

Naturtyper: Sø, eng.

Lokalitetens caretakere inden for
projektperioden (2003-2013)

Regine Knudsen, Mikkel Høybye Rasmussen (lokalitetskontakt
2007-2008).

Caretakerlokalitet nr. 171 Tisvilde Hegn & Melby Overdrev m.m.

Kommune: Gribskov, Halsnæs

Areal: 20,65 km²

Ejer: Naturstyrelsen Nordsjælland

Naturtyper: Området er storbakket morænelandskab med meget udsigter over Arresø og det tilgrænsende Holløse Bredning. Området er tydeligt præget af den tidligere sandflugt i området, og bevoksninger er overvejende nåletræsbevoksninger med indslag af birk.

Ynglefugle overvåget i Caretakerprojektet

Hvepsevåge, natravn, sortspætte, hedelærke, rødrygget tornskade, huldue, vendehals, sortstrubet bynkefugl, misteldrossel

Rastefugle overvåget i Caretakerprojektet

Småspove

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

† Ivan Abramowitz, Lars Falck, Mikael Funch (lokalitetskontakt 2008-2010), Bo T. Johansen (lokalitetskontakt 2011-), Jan Mogensen, Allan Nielsen, Bjarne Nielsen, Jan Haaning Nielsen, Ulrik Reeh, Michael Trasborg, Thomas Vikstrøm

Sortspætte kigger ud af redehul i Tisvilde Hegn, maj 2012. Foto: Bo T. Johansen.

Caretakerlokalitet nr. 172, Nivå Bugt Strandenge

Kommune: Fredensborg.

Areal: 5,82 km²

Ejer: Fugleværnsfonden (administrator), andre private og Fredensborg Kommune.

Naturtyper: Strandeng, mose, agerland, park, kyst.

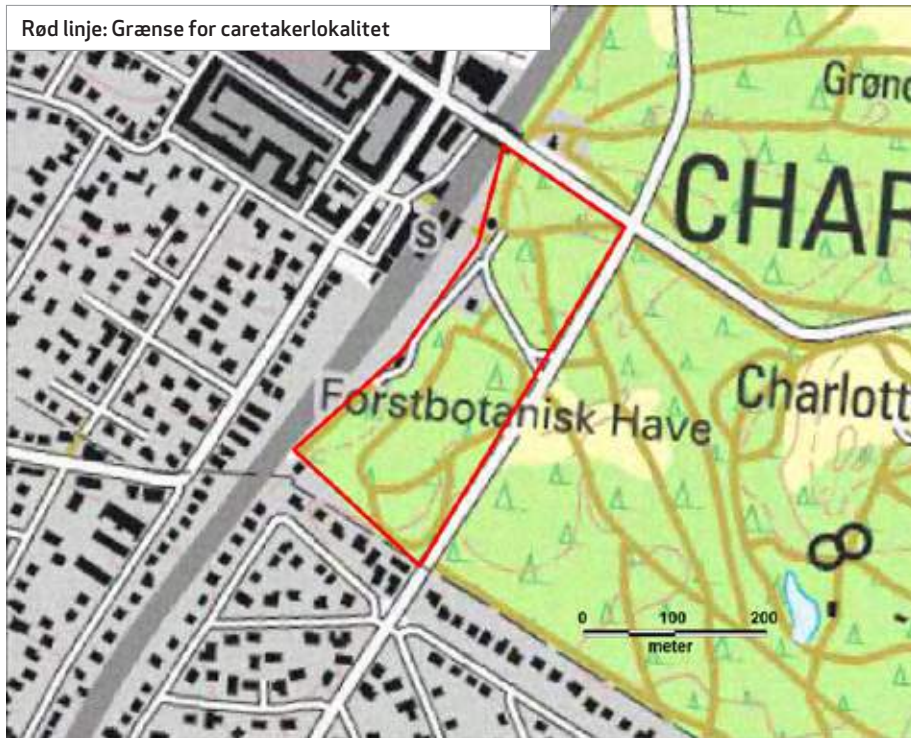
Ynglefugle som er overvåget i Caretakerprojektet

Hvinand, stor skallesluger, duehøg, vibe, dobbeltbekasin, isfugl, ravn, kærsanger.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Keld Bang Andersen, Bo Berg, Uffe Fester, Annette Friis, Birgitte Garde, Erik Groth-Andersen, Anders Høgsholm (lokalitetskontakt 2009-2011), Winnie Ilsted, Flemming Jeppesen, Claus Kesby, Ib Alfred Larsen, Finn Wahlgreen Larsen, Nils Juhl Madsen, Lise Nielsen (lokalitetskontakt 2009), Peter Sander Nielsen, Ivan Olsen, Morten Pedersen, Lars Falck Petersen, Michael Køie Poulsen (lokalitetskontakt 2011-), Uve Poul Rønnenfelt, Bo Svensmark, Helge Sørensen, Walther Sørensen, Michael Vecht, Karsten Vinding, Hans Wulffsberg.

Caretakerlokalitet nr. 173, Forsthaven i Charlottenlund

Kommune: Gentofte.

Areal: 0,035 km²

Ejer: Naturstyrelsen.

Naturtyper: Park.

Lokalitetens caretakere inden for projektperioden (2003-2013)

Erik Balslev, Nicolas Beyer, Kirsten Bredahl, Gerda Rump Christensen, † Knud Ib Christensen, Karsten Klejs Engelberg, Birgitte Krohn Hansen, Ernst Ingurt, Jane Mink Rossen (lokalitetskontakt 2011-2013), Hans Roulund, Käthe Munk Ryom, Niels Munk Ryom, Kirsten Tind, Thomas Vinge.